328.4391
H891on
1901
no.24

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

328.4391
H891on
1901
no.24

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

NYOMTATVÁNYAI

*

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. XXIV.

NÉPKÖNYVTÁRI KÖLCSÖNZÉSI JÓVÁHAGYVA

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA

*

HUSZONNEGYEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA

1904

OSZK
KÖNYVELOSZTÓ
FÖLÖSPÉLDÁNY

328.4391
H891on
1901
no. 24

TARTALOM

Lap

412. országos ülés. 1904. évi április hó 12-én.

Elnök megemlékszik gr. Károlyi Tibor volt képviselő és főrendiházi elnök, valamint Bónis István képviselő elhunytáról. — B. Szentkereszthy Béla képviselő végleges igazolása. — Gr. Khuen-Héderváry Károly megbizólevelének bemutatása. — Egyéb elnöki előterjesztések. — A függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékének felolvasása. — Az 1894 : XXXIII. t.-cz. módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottság jelentésének benyujtása. — A pénzügyi és véderő-bizottságok jelentéseinek benyujtása a közös hadsereg nevelőintézeteiben magyar honos ifjak részére létesitett alapitványi helyekről szóló törvény módositása tárgyában. — A további teendők iránti intézkedés 3

413. országos ülés. 1904. évi április hó 13-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások. — A további teendők iránti intézkedésre vonatkozó napirendi pontnak a tárgysorozatról való levétele. — Az igazságügyi bizottság jelentéseinek tárgyalása a székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a büntetőtörvénykönyv 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás tárgyában. — A gazdasági bizottság jelentéseinek tárgyalása a képviselőház 1903. évi költségvetésének helyesbitése, a képviselőház kisebb fizetésü hivatalnokai drágasági pótléka és a képviselőházi hivatalnokok fizetési pótléka tárgyában. — A számvizsgáló-bizottság jelentéseinek tárgyalása az 1902 julius hó 1-étől deczember 31-ig és 1903 január 1-től deczember 31-ig vezetett számadások tárgyában. — A miniszterelnök válasza Ugron Gábor és Holló Lajos interpellácziójára a királynak adott tanácsok és a király előtt megforduló tanácsosok tárgyában. — A miniszterelnök válasza Endrey Gyula interpellácziójára az üszkübi osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása tárgyában. — A miniszterelnök válasza Molnár Akos és Okolicsányi László interpellácziójára az olasz borvámszerződés mibenállása tárgyában. — Hegedüs Loránt interpellácziója a miniszterelnökhöz mint belügyminiszterhez a kivándorlási törvény végrehajtása tárgyában. — A miniszterelnök mint belügyminiszter válasza 11

414. országos ülés. 1904. évi április hó 14-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bemutatja Rabár Endre levelét, melylyel képviselői megbizatásáról lemond. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az igazolási állandó bizottság jelentésének benyujtása Copony Trangott, Nagy Sándor és gr. Khuen-Héderváry Károly képviselők megbizólevele tárgyában. — Sürgős interpellácziő bejelentése. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza Lendl Adolf interpellácziójára a buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában. — A miniszterelnök válasza Lovászy Márton interpellácziójára a magyarországi görög-keleti szerb egyház viszonyai tárgyában. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza Vlád Aurél képviselő interpellácziójára a Zám községben lévő iskolaköteles gyermekeknek a görög-keleti felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Nosz

Lap

Gyula interpellációjára a Tátrában történt állami birtokvételek tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Csernoch János interpellációjára a Morva-szabályozás ügyében. — A földmivelésügyi miniszter válasza Udvary Ferencz interpellációjára a gazdák kiirtott lovaiért a kincstár részéről adandó kárpótlás tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Lendl Adolf interpellációjára a kiszetói és Gyertyámospatak szabályozása tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Kelemen Béla interpellációjára a csongrádmegyei munkásviszonyok tárgyában. — Bernáth Béla interpellációja a kormányhoz az olasz borvám tárgyában 41

415. országos ülés. 1904. évi április hó 15-én.

Elnöki előterjesztések. — Névszerinti szavazás a földmivelésügyi miniszter Nosz Gyula interpellációjára adott válaszának tudomásulvétele tárgyában. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 67

416. országos ülés. 1904. évi április hó 16-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Gróf Széchenyi Viktor képviselő végleges igazolása. — Egyéb elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter benyujtja az államvasuti alkalmazottak illetményeinek szabályozására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatot; továbbá az 1893. évi XXVIII. törvényczikkben körülirt iparfelügyeletnek a kisebb nyomdákra és betüöntödékre való kiterjesztéséről, s végül a kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek s előleg- és hitelegyleteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesitéséről szóló jelentéseit. — A vizügyi bizottság jelentésének benyujtása az 1882: XXVI. t.-cz. alapján létesitendő munkálatokról és ezek költségeiről szóló miniszteri jelentés tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalás. — Kelemen Béla indokolja a választói jog reviziójáról készülő törvényjavaslatra vonatkozó inditványát. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A honvédelmi miniszter együttes válasza Gabányi Miklós interpellácziói ra a három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák, továbbá az esetleg behivandó póttartalékosok ügyében. — A honvédelmi miniszter válasza Bakonyi Samu interpellációjára a debreczeni 39. gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében 89

417. országos ülés. 1904. évi április hó 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Szederkényi Nándor interpellácziója a miniszterelnökhöz az olasz borvám tárgyában 112

418. országos ülés. 1904. évi április hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A gazdasági bizottság jelentésének benyujtása a képviselőház alkalmazottai szolgálati viszonyainak és illetményeinek megállapitása tárgyában. — Napirend előtti felszólalás. — A vármegyei tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 136

419. országos ülés. 1904. évi április hó 20-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalások ... 156

420. országos ülés. 1904. évi április hó 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Napirend előtti felszólalások 173

Lap

421. országos ülés. 1904. évi április hó 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpellácziő bejelentése. — Napirend előtti felszólalások. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — Zárt ülés 199

422. országos ülés. 1904. évi április hó 25-én.

A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. — Az ülésszak berekesztésére vonatkozó királyi kézirat felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése 222

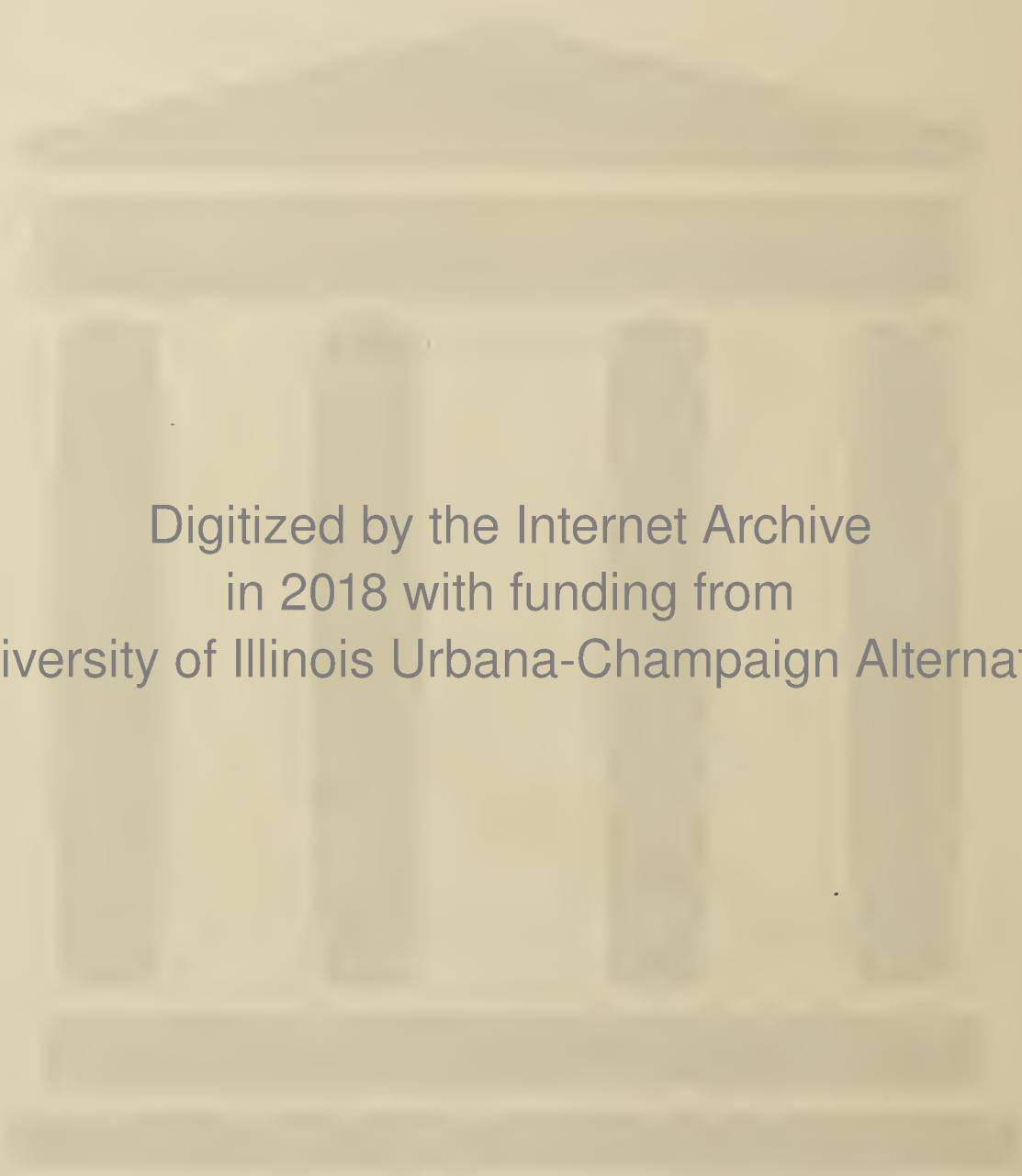

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign Alternates

https://archive.org/details/naplo1901hung_1

AZ 1901—1906 ÉVI

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA

XXIV KÖTET

412. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 12-én, kedden,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnök megemlékszik gr. Károlyi Tibor volt képviselő és főrendiházi elnök, valamint Bónis István képviselő elhunytáról. — B. Szentkereszthy Béla képviselő végleges igazolása. — Gr. Khuen-Héderváry Károly megbizólevelének bemutatása. — Egyéb elnöki előterjesztések. — A függőben lévő inditványok és interpellációk jegyzékének felolvasása. — Az 1894 : XXXIII. t.-cz. módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldött bizottság jelentésének benyujtása. — A pénzügyi és véderő-bizottságok jelentéseinek benyujtása a közös hadsereg nevelőintézeteiben magyar honos ifjak részére létesitett alapitványi helyekről szóló törvény módositása tárgyában. — A további teendők iránti intézkedés.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gróf Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 20 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Daróczy Aladár jegyző; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, az azok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző

Miután a mult ülés jegyzőkönyve az ülés végén hitelesittetett, áttérek elnöki bejelentéseimre.

Jelentem a t. háznak, hogy gróf Károlyi Tibor, a főrendiház volt elnöke és volt országos képviselő élete 61-ik évében hosszas betegség után elhunyt. A megboldogult mindenkor buzgó munkása volt a magyar közéletnek. 1878—1884-ig tagja volt a képviselőháznak, majd hosszu ideig alelnöke, utóbb elnöke a főrendiháznak. Irodalmi, kulturai és közgazdasági tevékenységet fejtett ki, s különösen ez utóbbi téren, a magyarországi vizszabályozások körül kifejtett működése volt fontos és áldásthozó. A részvétnek, mely az elhunyt ravatalát körülvette, a képviselőház nevében olykép adattam kifejezést, hogy a ház beleegyezése reményében a ház koszorúját letettettem koporsójára.

A ház az elnök intézkedését tudomásul veszi és mélyen érzett részvétének jegyzőkönyvében is kifejezést ad, valamint megbizza a ház elnökét, hogy az elhunyt családjához részvétirat intéztessék. *(Helyeslés.)*

Jelentem a t. háznak, hogy Bónis István közszeretetben álló képviselőtársunk élete 57-ik évében elhunyt. A megboldogult hosszas közigazgatási szolgálat után lett képviselő. Inditványozom, hogy a ház részvétének jegyzőkönyvében adjon kifejezést. Hozzájárul a ház? *(Igen!)*

A ház az elnök inditványát elfogadja.

Egyuttal jelentem, hogy Bónis István képviselő elhalálozása folytán Kolozs vármegye kolozsi választókerületében az uj képviselőválasztás iránt a háztól nyert felhatalmazás alapján intézkedtem.

Tudomásul szolgál.

Jelentem, hogy báró Szentkereszthy Béla képviselőválasztása óta 30 nap eltelt, s a Curiától vett értesités szerint a választás ellen kérvény nem adatott be.

Minthogy választása panaszszal sem támadtatott meg, nevezett képviselő végleg igazoltatik.

Bemutatom gróf Khuen-Héderváry Károly, Temesvár szab. kir. város választókerületében 1904. évi márczius hó 26-án időközi választáson megválasztott országgyülési képviselő megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom a miniszterelnök átiratait, melyekkel értesit, hogy »az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-a, valamint az 1890: V. t.-cz. 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és a hadi tengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az

1903. év végéig való fentartása tárgyában« és »az 1903. évi ujonczok megajánlásáról«, továbbá »az 1904. év első hat hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról«, »az 1903. évi állami költségvetésről«, »a Magyar- és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitásáról«

és »a szolgálati biztositékok megszüntetéséről« szóló törvényjavaslatok ő Felsége által legkegyelmesebben szentesittetvén, azok, mint ez idei II. és III., továbbá IV., V., VI. és VII. t.-czikkek az Országos Törvénytár utján kihirdettettek.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom a tengerészeti parancsnok levelét, melylyel meghivja a képviselőház tagjait az »Erzherzog Friedrich« csatahajónak a Trieszt melletti San-Marcóban a folyó évi április hó 30-dikán leendő vizrebocsátása ünnepélyére.

Ennélfogva felkérem azon képviselő urakat, a kik az ünnepélyen megjelenni kivánnak, hogy folyó évi április hó 15-ikéig az elnöki hivatalban jelentkezni sziveskedjenek, hogy az ünnepély sorrendjét idejében megkaphassák.

Várady Károly: Kérem az érkezett meghivó felolvasását.

Elnök: A meghivó fel fog olvastatni.

Daróczy Aladár jegyző: *(olvassa a tengerészeti parancsnok levelét).*

Gabányi Miklós: Ki forditotta le? Ez nem hű másolat!

Elnök: Ez az eredeti levél.

Madarász József: Szót kérek!

T. képviselőház! A felolvasott okmányból csakis német nyelven hallottam egy bizonyos hajónak a nevét megemlittetni. Ha a nyelvem ki nem törne bele, talán utánozhatnám, hogy Erzherz. stb. nem tudom mi. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Miután ugy tudom, hogy mindezek Magyarország adózóinak költsége hozzájárulásával is neveztetnek el, igen helytelennek és az eddigi rossz szokások folytatásának tartom azt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy legalább magyar nyelven is, vagyis ha jól értettem, »Frigyes királyi herczeg« néven nincs a hajó egyuttal megnevezve. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Remélem, hogy e felszólalásom szóland a kormányelnöknek és Magyarország kormányának is, hogy Magyarországnak e tekintetben azt, a mit pénzben adott, legalább lelkileg, erkölcsileg, vagyis magyar nyelven adják csekély mértékben vissza. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez volt az, a mit megjegyezni kivántam. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Javaslatom az, hogy a meghivó tudomásul vétessék, és kérem azon képviselő urakat, a kik jelentkezni kivánnak, szíveskedjenek az elnöki irodában letett iven magukat feljegyezni.

Gabányi Miklós: Ha a Gotterhaltét játszszák ott, akkor nem megy senki!

Elnök: Bemutatom Bács-Bodrog vármegye közönségének feliratát, melylyel a képviselőházat a békés tanácskozás helyreállása alkalmából üdvözli és az esetleges ujabb konfliktusok lehetetlenné tételét kéri. *(Felkiáltások balfelől: Gyalázat!)*

Elnök: A ház a feliratot tudomásul veszi. *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Melyik megye az? Felkiáltások: Bács-Bodrog!)*

B. Kaas Ivor: Beleavatkozik a házszabályokba! *(Zaj.)*

Elnök: Bemutatom az udvarhely-vármegyei gazdasági egyesületnek Ugron János képviselő utján beadott kérvényét, a czukorra vonatkozó 1903. II. t.-cz. módositásáról szóló 432. törvényjavaslat tárgyában.

Minthogy az a törvényjavaslat, a melyre a kérvény vonatkozik, előzetes tárgyalás és jelentéstétel czéljából a közgazdasági és pénzügyi bizottságokhoz utasittatott, javaslom, hogy ez a kérvény is a most emlitett két bizottságnak adassék ki.

Hozzájárul a ház? *(Igen!)* A kérvény tehát kiadatik a közgazdasági és a pénzügyi bizottságoknak.

Rakovszky István: Kérnék szót Bács-Bodrog megye feliratához. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem, azon már túlvagyunk. Most Nagy-Enyed kérvényénél vagyunk. *(Zaj balfelől.)*

Kubik Béla: Nem a mi hibánk, hanem az elnök hibája! *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás és felkiáltások a jobboldalon: Ohó!)*

Elnök: Felhivom a képviselő ur figyelmét arra, hogy e kérdésre vonatkozólag a ház határozatát már kimondottam; ha azonban a házszabályok czimén óhajt felszólalni a képviselő ur, ahhoz joga van.

Rakovszky István: T. ház! A mennyiben nem hallottam, hogy a ház t. elnöke az enunciácziót már kimondotta és igy nekem sincsen jogom e kérdéshez hozzászólani, nem kivánok a szólás jogával élni és meghajlom az elnök ur enunciácziója előtt. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Bemutatom Nagy-Enyed közönségének Török Bertalan képviselő utján beadott kérvényét, a Gyulafehérvárott épiteni szándékolt kir. törvényszéknek Nagy-Enyeden leendő felépitése tárgyában.

T. ház! Minthogy a kérvényezők azt óhajtják, hogy ezen kérvényük a beruházási javaslatokkal kapcsolatosan tárgyaltassék a pénzügyi bizottság által, azt javaslom a t. háznak, hogy ezen kérvény a beruházási javaslattal kapcsolatos tárgyalás végett adassék ki a pénzügyi bizottságnak. A mennyiben a ház ebbe beleegyeznék, akkor ily módon történnék annak tárgyalása.

Ugron Gábor: T. ház! Ezen kérvényt először a kérvényi bizottsághoz kell küldeni és a kérvényi bizottság után lehet majd azután át-

teni az állami beruházásokról szóló törvényjavaslatot tárgyaló bizottsághoz, de az nem engedhető meg, hogy valamely kérvény a kérvényi bizottságot teljesen elkerülje. *(Felkiáltások a jobboldalon: Mindig így volt! Folytonos zaj. Elnök csenget.)* A szokás az volt eddig, hogy a kérvényi bizottságon kivül még más bizottsághoz is utasitható valamely kérvény. Ezért én kérem a t. házat, hogy méltóztassék ezen kérvényt először a kérvényi bizottsághoz és azután a másik bizottsághoz áttenni, de a kérvényi bizottságot kikerülni nem lehet. *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: Már a mai ülés folyamán is megtörtént, hogy pl. a czukoradóra vonatkozó kérvény nem a kérvényi bizottságnak lett kiadva; épugy az állami tisztviselők fizetésemelési kérvényei szintén nem a kérvényi bizottsághoz, hanem a pénzügyi bizottsághoz utasittattak. Miután ezen kérvény a beruházási törvényjavaslatra vonatkozik és a beruházási törvény javaslat módositásával óhajtja a petitumát keresztülvitetni, természetes, hogy ha ezen kérvény egy későbbi sorjegyzékbe kerülne, a mikor már a beruházási törvényjavaslat letárgyaltatott, akkor az érdemileg elintézhető nem volna. Azért voltam bátor proponálni, hogy ezen kérvény a pénzügyi bizottsághoz utasittassék; természetesen a háztól függ, hogy a kérvény sorsa felett miképen határoz. Kérdem azért a t. házat: beleegyezik-e abba, hogy ezen kérvény a beruházási javaslattal kapcsolatos tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasittassék? Méltóztatnak ehhez hozzájárulni?

Ugron Gábor: Engedelmet kérek, ez nem lehet! Méltóztassék figyelembe venni, hogy minden javaslat, a mely a ház elé kerül, valamelyik bizottság előkészitésén kell, hogy keresztülmenjen, hogy előkészités nélkül egy javaslat vagy kérvény a ház elébe ne kerüljön. A kérvényekre nézve a kérvényi bizottság van ilyennek kijelölve.

Elnök: Polónyi Géza képviselő kiván szólani.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Az, hogy egy kérvény a kérvényi bizottság mellőzésével tárgyaltassék, csak a háznak egyhangu megállapodása mellett lenne lehetséges. Más precedenst alkotni nem szabad

Madarász József: Visszaélés! *(Mozgás és ellenmondás jobbfelől.)*

Polónyi Géza: A házszabályok kategórikusan rendelik, hogy a kérvények vita nélkül, sőt, a mint emlékszem, a módositott uj házszabályok értelmében felolvasás nélkül utasitandók a kérvényi bizottsághoz. Ezzel szemben tehet valaki inditványt és ha a ház ahhoz egyhangulag hozzájárul, akkor az mellőzhető, de ha a ház ezt egyhangulag ki nem mondja, mihelyt valaki ragaszkodik ahhoz, hogy a házszabályok értelmében a kérvény a kérvényi bizottsághoz küldessék, ezen kérést megtagadni nem lehet. Az ellenkező eljárás a házszabályok megsértése. Az elnök urat akarom csak felvilágositani egy dologról. Hogy ez a kérvény azért a beruházásokat tárgyaló bizottság elé is kerülhessen, az abszolute nincs kizárva. Annak a bizottságnak, a mely a beruházási javaslatot tárgyalja, magának is jogában áll, hogy, ha a ház azt el nem rendelte volna, egy tudomása szerint létező kérvényt a tárgyalás alatt betekintés végett bekivánjon. De semmifele akadálya fenn nem forog annak, hogy a ház elrendelje a kérvénynek a kérvényi bizottsághoz való utasitását azzal, hogy a mennyiben időközben tárgyalná a bizottság a beruházási javaslatot, azzal is foglalkozzék. Azt azonban, hogy ellenzés daczára a kérvényi bizottságtól bármely kérvény elvonassék, egyenesen az alkotmányjogi biztositékok csorbitásának tartom. Az a kérvényezési jog ugy sem ér sokat, hát legalább tartsunk meg annyit, a mennyit a házszabály kötelezőleg rendel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Azt hiszem, hogy az alkotmányjogi biztositék és a kérvényezési jog értéke szempontjából teljesen irrelevans kérdés az, hogy melyik bizottság tárgyalja ezt a kérvényt. De a magam részéről is azt tartom, hogy a házszabályokat szigoruan végre kell hajtani. Ennek folytán én is abban a nézetben vagyok, hogy ha a háznak egyes tagjai kivánnák, hogy a házszabályok 240. §-ának elég tétessék, akkor nem tehetünk mást, mint hogy ezt a kérvényt a kérvényi bizottsághoz utasitsuk, minthogy a házszabályok 240. §-a imperative igy intézkedik. Azonban meg kell jegyeznem azt, hogy a háznak eddig változatlanul követett és nagyon helyes praxisa szerint, valahányszor olyan kérvény adatott be, a mely egy, bizottsági előkészités alatt álló javaslatra vonatkozott, ezt a kérvényt a ház az illető bizottságnak adta ki. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől)* A pénzügyi bizottság százával foglalkozott az ilyen természetü kérvényekkel, legujabban a közigazgatási bizottság is, s a t. ellenzék és a kérvényezők érdekében sokkal helyesebb eljárás, hogyha az a kérvény az illető szakbizottsághoz utasittatik és ott az illető törvényjavaslat tárgyalása alkalmával vétetik tekintetbe. *(Helyeslés jobbfelől.)* Én tehát azt hiszem, nagyon czélszerütlenül járnánk el, hogyha nem az után a precedens után igazodnánk, a melyet a ház éveken keresztül változatlannl követett, hanem ezt a kérvényt a házszahályok 240. §-ának betüje szerint a kérvényi bizottsághoz utasitanók. Nagyon kérem tehát azokat a képviselő urakat, a kik ezt az aggályt felvetették, nyugodjanak bele abba, hogy ez a kérvény előkészités végett a pénzügyi bizottságnak adassék ki. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ha azonban a képviselő urak ebbe bele nem nyugszanak, én is azt hiszem, hogy miután a 240. §. imperative rendelkezik, ezt többséggel nem dönthetjük el, hanem a házszabályokhoz kell magunkat tartani. De ismétlem, czélszerütlenül, helytelenül

és épen a kérvényezők érdekében tévesen járnánk el, mert nem tartanám helyesnek, hogy egyszerre kétfelé vitessék a kérvény. Vagy-vagy: vagy közmegnyugvással ezélszerűen járunk el, vagy pedig a házszabályokhoz ragaszkodunk és a kérvényt a kérvényi bizottsághoz utasitjuk, a mikor aztán majd akkor kerül a kérvény a ház elé, mikor a beruházási javaslat már rég el van intézve.

Elnök: Vagyok bátor a t. házat még a következőkre figyelmeztetni. Méltóztassanak figyelemmel átnézni a ma kiosztott, közkézen forgó napirendet. Ott vannak a pénzügyi bizottsághoz utasitott dolgok közt a beruházási javaslat és vele kapcsolatban Háromszék vármegye és Marosvásárhely sz. kir. város feliratai, továbbá a Weitzer-féle aradi gépgyárnak e törvényjavaslatra vonatkozó kérvénye. Micsoda osztó igazság volna, hogyha mi ezeket a kérvényeket a beruházási törvényjavaslatot tárgyaló bizottsághoz utasitjuk és aztán megkülönböztetést teszünk Nagy-Enyed kérvényével.

Ha az az inditvány, a melyet az elnöki székből tettem, gyengitené a kérvényezési jogot, a mint azt Polónyi Géza és Ugron Gábor képviselő urak állitják, az más volna; de én épen hatályosabbá akartam tenni a kérvényezési jogot és azért mutattam rá, hogy számos precedens van ugyanezen törvényjavaslatnál is. *(Zaj.)* Azért kérem a képviselő urakat, álljanak el kivánságuktól. *(Helyeslés jobbról. Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: A házszabályoktól nem állunk el!)*

Polónyi Géza: Nem állunk el a házszabályoktól, akármennyire tetszik is beszélni! *(Zaj jobbról.)*

Elnök: De, nehogy a házszabályokon csak a legkisebb csorba is üttetni lássék, javaslatomat kiegészitem azzal, hogy a kérvény adassék ki ugy a pénzügyi, mint a kérvényi bizottságnak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Méltóztatnak elfogadni? *(Igen!)* A kérvény kiadatik ugy a pénzügyi, mint a kérvényi bizottságnak.

Madarász József: Előbb jön a kérvényi!

Elnök: Tehát ugy a kérvényi, mint a pénzügyi bizottságnak.

Bemutatom Turócz, Pozsony, Heves, Torontál, Alsó-Fehér vármegyék és Győr sz. kir. város közönségének feliratait, a közsegélyre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901: XXI. t.-cz. módositása iránt;

Turócz, Alsó-Fehér, Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék és Győr sz. kir. város közönségének feliratait, a miatt, hogy a kir. kabinetiroda Csanád vármegyéhez német nyelvü leiratot intézett;

Abauj-Torna, Zemplén és Alsó-Fehér vármegyék közönségének feliratait a magyar nyelv jogainak a külügyi hatóságoknál való érvényesitése iránt;

Pozsony vármegye és Nagyvárad város közönségének feliratait a budapest—boszniai vasut és a vukovár—samaczi csatorna kiépitése tárgyában;

Heves vármegye közönségének az egy-gyermekrendszer meggátlása végett; Turócz vármegye közönségének feliratát a kóbor czigányok letelepitése ügyében; a jászkerületi 1848/9. honvédegyletnek Hentaller Lajos képviselő utján beadott kérvényét, az eddigi honvéd-nyugdijalap felemelése tárgyában.

E kérvények előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. ház! A házszabályok 239. szakasza értelmében bemutatom a függőben lévő interpellácziók és inditványok jegyzékét.

Fel fog olvastatni.

Dedovics György jegyző *(olvassa a függőben lévő interpellácziók és inditványok jegyzékét).*

Elnök: Tudomásul szolgál.

Az 1894: XXXIII. törvényczikk módositásáról szóló törvényjavaslat tárgyalására kiküldött szakbizottság előadója kiván jelentést tenni.

Heincz Hugó előadó: T. képviselőház! Az állami anyakönyvekről szóló törvény módositásáról előterjesztett törvényjavaslat előzetes tárgyalására kiküldött bizottság jelentését (Irom. 504) van szerencsém bemutatni, kérve, méltóztassék elrendelni, hogy ez kinyomattassék és kiosztassék és annak idején napirendre tüzessék.

Elnök: A jelentés ki fog nyomatni és szét fog osztatni; a törvényjavaslat napirendre tüzése iránt a ház a maga idejében fog határozni.

Dedovics György jegyző: Münnich Aurél, a véderőbizottság előadója!

Münnich Aurél előadó: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi és a véderőbizottság jelentéseit (Irom. 501) a cs. és kir. közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről szóló 1897. évi XXII. t.-cz. módositása tárgyában előterjesztett törvényjavaslatról tiszteletteljesen bemutatni.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentések kinyomatása és kiosztása iránt rendelkezni és a törvényjavaslatnak annak idején az osztályok mellőzésével leendő napirendre tüzését elrendelni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Ha nincs észrevétel, a bizottsági jelentések ki fognak nyomatni és szét fognak osztatni és azoknak az osztályok mellőzésével leendő napirendre tüzése iránt a ház a maga idején fog intézkedni.

A mai ülés napirendje szerint következik a további teendők iránti intézkedés.

T. ház! Ez iránt elnöki javaslatomat a következőkben fogom megtenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom a háznak, hogy legközelebbi ülését holnap, szerdán délelőtt 10 órakor tartsa, s annak napirendjére tüzze ki a következő tárgyakat:

Először az igazságügyi bizottság jelentését a székesfehérvári kir. járásbíróság felterjesztése folytán a büntetőtörvénykönyv 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás tárgyában;

azután: a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitéséről;

ugyancsak a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház kisebb fizetésü hivatalnokainak adandó drágasági pótlékról;

továbbá: a gazdasági bizottság jelentését a képviselőház hivatalnokainak fizetési pótléka tárgyában;

továbbá a számvizsgáló-bizottság háromrendbeli jelentését, még pedig:

a képviselőház pénztárának az 1902. év második felére vonatkozó számadásairól,

ugyanannak jelentését az 1903. év első felére vonatkozó számadásairól, és

ugyanannak jelentését az 1903. év második felére vonatkozó számadásairól.

Minthogy valószinü, hogy ezek a tárgyak nem fogják a holnapi ülés egész idejét igénybe venni, a ház tudomására hozom, hogy a holnapi ülés folyamán válaszolni kiván a miniszterelnök Ugron Gábor képviselő urnak a királynak adott tanácsok, — Holló Lajos képviselő urnak a most folyó küzdelemben az udvar állásfoglalása, — Endrey Gyula képviselő urnak az üszkübi osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása, — Molnár Ákos képviselő urnak az olasz borvámszerződés mibenállása, — Okolicsányi László képviselő urnak ugyancsak az Olaszországgal kötendő kereskedelmi szerződés felett megindult tárgyalások, — és végre Lovászy Márton képviselő urnak a magyarországi gör. kel. egyház viszonyai tárgyában; a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur válaszolni kiván Lendl Adolf képviselő urnak a buziási közalapitványi főtisztség müködése, — és Vlád Aurél képviselő urnak a Zám községben lévő iskolaköteles gyermekeknek a gör. kel. felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában hozzá intézett interpellácziójára. Végezetül pedig a földmivelésügyi miniszter ur válaszolni kiván Nosz Gyula képviselő urnak az állami birtokvételek tárgyában a Tátrában, — Csernoch János képviselő urnak a Morva-szabályozás ügyében —, Udvary Ferenez képviselő urnak a gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában, — és Lendl Adolf képviselő urnak a kiszetói vizi malmok és a Gyertyámos-patak szabályozásának tárgyában hozzá intézett interpelláeziójára.

Ez lenne a holnapi ülés napirendjére vonatkozó javaslatom.

Polónyi Géza képviselő ur kiván szólani.

Polónyi Géza: T. képviselőház! *(Halljuk!)* A háznak ilyen hosszabb szünetelése után szokás is, de helyes is, hogy a kormány a saját munkaterve felől a képviselőházat kellő módon tájékoztassa *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* azért, hogy a képviselő urak a saját munkabeosztásuk mellett kellőleg készülhessenek azon javaslatok tárgyalására, a melyek a házat foglalkoztatni fogják. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Megvallom, hogy én a mai napon, különösen miután a hirlapi közlemények kilátásba helyezték ilyen munkaprogramm előterjesztését, bizonyos mértékü csalódással hallottam az elnöki előterjesztést. Ezen elnöki előterjesztés a legjobb hiszemmel egyetlenegy ülés programmját tárja elénk; hogy azonban ez a kegyes óhajtás alig teljesülhet, az nyilvánvaló abból a sorozatból, a mely előttünk felolvastatott, mert nem valószinü, hogy mindezen tárgyak alkotmányos és komoly tárgyalás mellett egy nap alatt elintézhetők legyenek. De ám legyen igy. Ez esetben is tulajdonképen egyetlen ülés munkarendje és programmja állana előttünk, a nélkül, hogy a képviselőház tájékozva lenne a felől, hogy legközelebb miesoda teendők várnak rá. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Én e pillanatban nem szándékozom felvetni azt a kérdést: hogy a fizetési pótlékokkal és egyáltalában a tisztviselői állások szervezésével és fizetésemelésével kapcsolatos kérdések nem volnának-e helyesebben egy költségvetési vita keretében tárgyalandók, illetőleg nem volna-e helyesebb, előbb végre-valahára komolyan és sürgősen az állami költségvetés tárgyalásához fogni, hogy azután egyéb állami szükségleteinket a költségvetés keretében megállapitott szükségletek mértékéhez szabhassuk? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem szándékozom ezt a kérdést most érinteni, illetőleg nem akarok konkrét ellenindítványnyal járulni a ház elé, bár én a magam részéről a költségvetésnek előbb és sürgősen való tárgyalását tartanám a legsürgősebb és leghelyesebb dolognak. Azonban kötelességszerüleg felszólalok ez alkalommal azért, mert van egy rendkivül sürgős kérdés, a melynek törvényhozási megoldása már boldogabb időkben igéret tárgyát is képezte és a melyre én a kormánynak és különösen az igazságügyi kormánynak figyelmét nyomban fel akarom hivni.

T. ház! Nem akarok e pillanatban a nagy székely-kérdésnek egész terjedelmében való felvetésével foglalkozni, hanem a multak történetéből és az előadott körülményekből köztudomásu, hogy a székelység közt oly nagymérvü kivándorlás és vagyonpusztulás indult meg az ugynevezett arányositási és tagositási törvényeknek igaztalan, helytelen és a székelységre való káros volta okából, hogy az igazságügyi kormány e tekintetben ismételt nyilatkozataiban maga is belátta — a földmivelésügyi kormánynyal egyetemben — hogy ezt az erdő- és birtokrendezési kérdést az erdélyi részekre vonatkozólag azzal a specziális törvénynyel szemben, mely ott a gazdasági nagyobb bajoknak oly mértékben lett forrásává, hogy ott a magyarság vagyoni pusz-

tulása szemmel látható, meg fogja oldani. Én azt hiszem, hogy a mostani kormány is ezt a kérdést a legsürgősebben megoldandó feladatok közé sorolja. Azért, ha ma kaptam volna egy munkaprogrammot a kormányelnök urtól, talán tartózkodtam volna ettől a felszólalástól, mert abban a jóhiszemben lettem volna, hogy a mostani kormány is ezt a kérdést csakugyan elsőrendű fontosságu és sürgős feladatnak tekinti. Már most, miután tájékozást nem nyertem, méltóztassék kegyesen megengedni, hogy e kérdésben tiszteletteljes kérdést intézzek a mélyen t. miniszterelnök utján az igazgasságügyi és a földmívelésügyi miniszter urakhoz is. Nevezetesen, minden félreértés kizárásával, tisztelettteljesen választ kérek arra, hogy ezen kérdéssel hajlandó-e és szándékozik-e a kormány a legsürgősebben foglalkozni és annak napirendre tüzését inditványozni?

T. ház! Oly kérdésekről van szó, a melyeknek később törvény által való megoldása és illetőleg reparácziója egyenesen lehetetlenné válik. A t. igazságügyminiszter ur ugyanis igazat fog nekem adni abban, hogy a tagositás kérdésében most folyamatban lévő birói eljárások során, ha egyszer végérvényes birói itélet keletkezik a tagositás megengedhetősége tekintetében, vagy pedig ha már a tagositás esetleg végre is hajtatott, hogy ott többé törvényhozási uton is alig lehetséges a segitség. Pedig halomszámra feküsznek azok a kérdések, a melyek megoldásra várnak, és mély sajnálatomra, a bíróságoknál nem találkozunk azzal a jóakarattal, habár a törvényhozás termében ünnepélyesen meg volt igérve, hogy ezek törvénynyel fognak rendeztetni, hogy legalább e kérdések függőben tartását rendelné el a bíróság.

Ennek folytán az első és konkrét dolog, a miben felszólalni kivánok, hogy az erdélyi tagositási és arányositási kérdés tekintetében a t. kormánytól felvilágositást nyerjek az iránt, hogy állja-e régebben tett igéretét, és különösen számithatunk-e arra, hogy ez a kérdés törvényhozási uton a legsürgősebben meg fog oldatni, illetőleg a megfelelő javaslatok a ház elé fognak terjesztetni?

A másik dolog nem konkrét napirendre tüzési kérdés. T. i. a miről most igen röviden beszélni akarok, az a választási törvény reformjának a kérdése. Egy perczig sem szabad kétségben lennie a t. kormánynak és a törvényhozásnak arra nézve, hogy a függetlenségi és 48-as párt azon megállapodások alkalmával, a melyeket nem nevezünk paktumnak, de a melyek a ház szine előtt történtek, a leglényegesebb dolognak tekintette azt, hogy a választási törvény reformja a választási jog kiterjesztése mellett sürgősen, még pedig ugy legyen törvényhozási munka tárgyává, hogy a legközelebbi választások már ezen törvény alapján történjenek. *(Élénk helyeslés. Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ma már április közepén vagyunk; egy előkonferenczián, ankétnek nevezett tanácskozás történt is azóta, valami rendeletek ki is bocsáttattak statisztikai adatok gyüjtése czéljából. Nekem azonban az a meggyőződésem, hogy ha a kormány ennek a kérdésnek gyökeres megoldásához nyomban hozzá nem fog, és ha más törvényhozási munkálatokat tol előtérbe, könnyen megtörténhetik, hogy az, a miben mi feltétlenül mint igéretben hittünk, és e pillanatban is a magam részéről bizom, az még az idén törvényerőre nem emelkednék. Nem mulaszthatok el egyetlen alkalmat sem, hogy erről ne szóljak.

Kubik Béla: Hát a kaszárnyák feliratai?

Polónyi Géza: Mindjárt szólok erről is. Nem mulaszthatok el egy alkalmat sem, hogy a t. képviselőházat és a miniszterelnök urat ne figyelmeztessem arra, hogy abból nagyon kellemetlen konzekvenciákat kellene levonnunk, hogyha a választási reformra vonatkozó javaslat az idén, még ez esztendőben törvénynyé ne lenne.

Nem szándékozom én azokra a kérdésekre, a melyek nem tartoznak napirend megállapitásra, t. i. a kormányzati körben végrehajtandó igéretek kérdésére most rátérni, csak mellékesen emlitem meg a következőt. A miniszterelnök urnak a multkori beszédében egy kérdésre még az volt a felfogása, hogy a vakolat még nem fog, mert fagy; azóta bőven lehet vakolni és mázolni is, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* és most elég meleg van arra, hogy a festék is jól fogjon a kaszárnyák feliratai tekintetében. Ezeket külön fogom kérdés tárgyává tenni, most ezek nem napirendi kérdések. Én azonban a kormányzat szempontjából és a kormány munkatervezete szempontjából mély tisztelettel kérek felvilágositást erre a két kérdésre: az egyik az erdélyi részekre vonatkozó, általam körülirt kérdés, a melyre megnyugtató választ várok abban a tekintetben, hogy a legsürgősebb módon intézkedni fog az igazságügyi kormány a földmivelésügyi miniszterrel egyetértőleg, hogy e kérdés a székely nép megnyugvására törvényhozási uton megoldassék; a másik kérdés pedig megnyugvás keresése arra, hogy a kormány most is állja világosan, félreérthetetlenül azt az igéretét, hogy a választási reformra vonatkozó törvényjavaslatból még ebben az évben törvény legyen.

Madarász József: A választás előtt!

Polónyi Géza: Ezeket tartottam szükségesnek előadni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt felszólalásom tulajdonképeni tárgyára áttérnék, arra a két kérdésre kivánok válaszolni, a melyet az előttem szólott képviselő ur hozott fel.

Egyik vonatkozik az erdélyrészi tagositási és arányositási ügyekre. Erre nézve kijelenthetem, hogy a kormány, teljes egyetértésben a t.

képviselő urral, ezt a kérdést nagyon fontos és lehetőleg sürgősen megoldandó kérdésnek tartja.

Polónyi Géza: Megint ez a »lehetőleg« szó!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Lehetetlenül sürgősen megoldandónak nem mondhatom.

Kubik Béla: Ez az a bizonyos ad graecas calendas!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az előkészületek folyamatban vannak; a két legközelebb érdekelt tárcza vezetői, t. barátaim, az igazságügyminiszter ur és a földmivelésügyi miniszter ur már tervezetben meg is állapodtak, a melyet legközelebb fognak egy ankétszerü tanáeskozás elé bocsátani.

A mi a másik kérdést illeti, én nézeteimet és a kormány álláspontját ebben a tekintetben, t. i. a választási törvény reformját illetőleg, a t. házban kifejtettem, nines ahhoz hozzátenni valóm, és nem akarok abból elvenni semmit. Ennek a kijelentésemnek végrehajtását igenis folyamatba tettem; azok a statisztikai munkálatok az alapossággal megegyeztethető, lehető leggyorsabb tempóban folyamatban vannak, és a statisztikai hivatal igen nagy apparátus mozgásbatételével igyekszik a munkálatot a lehető leghamarabb befejezni és a felgyült anyagot feldolgozni. Azután időveszteség nélkül fogunk a kérdésnek törvényhozási megoldásával foglalkozni.

Én a t. ház előtt azon kilátást nyujtottam, hogy az 1906-iki választások már az uj törvény alapján történhessenek meg. Elismerem, hogy ebből a szempontból nagyon előnyös volna, ha nem is ez év végéig, de mondjuk 1905. márczius elejéig a törvény létesülhetne ugy, hogy a választói névjegyzék összeállitása a rendes uton legyen eszközölhető. De már a választási ankét alkalmával is kifejezést adtam annak, hogy szükség esetére lehet más terminusokat megállapitani egyszer kivételesen a választói névjegyzék összeállitására ugy, hogy ha a törvény nem jöhetne is létre márczius elsejéig, ez nem képezné akadályát annak, hogy az 1906-ik évre már az uj törvény alapján készüljenek el a választói névjegyzékek. A fődolog az, hogy ebben az óriási fontosságu és horderejü kérdésben kellő megfontoltsággal és alapossággal járjunk el és én a magam részéről ezt az alaposságot semmiféle más szempontnak alá nem rendelem. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezek után áttérek felszólalásomnak tulajdonképeni tárgyára. *(Halljuk! Halljuk!)* Az elnök ur előterjesztései után mindjárt kivántam szólni és csak azért nem tettem ezt, mert láttam, hogy t. képviselőtársam felszólalni kiván. Én t. i. szintén szükségét érzem annak, hogy a házat a legközelebbi teendők iránt tájékoztassam és erre nézve a t. házhoz kérdést intézzek.

Tökéletesen igaz, hogy most legsürgősebb teendő a f. évi költségvetésnek a letárgyalása volna és igy csak ismételhetem azt a kijelentésemet, hogy a kormány teljes mértékben érzi a felelőség sulyát azért, hogy a költségvetési javaslatot mindeddig még elő nem terjesztette. Ismét csak abban találom védelmünket és mentségünket, hogy különösen az ország pénzügyeinek mai, nem épen könnyü helyzetében, és tekintettel arra a sok mindenféle uj teherre, a mi elodázhatatlanul felmerült, tényleg az 1904. évi költségvetésnek összeállitása nem könnyü munka volt. Most már azonban ez a munka a befejezés küszöbén áll és remélem, hogy rövid idő alatt, talán néhány nap mulva már abban a helyzetben leszünk, hogy a költségvetési javaslatot előterjeszthetjük.

Természetesen ennek a javaslatnak a pénzügyi bizottságban való letárgyalása hosszabb időt fog igénybe venni ugy, hogy bármennyire sajnálom is, hogy mindeddig még a költségvetéssel a ház nem foglalkozhatott, még egynéhány hét bizonyosan el fog telni, mielőtt a t. ház plénuma a költségvetéssel foglalkozhatik. Ezt az időt, a mely a költségvetés plenáris tárgyalásától szükségszerüleg elválaszt, nézetem szerint elsősorban arra kellene felhasználnunk, hogy letárgyaljuk azokat a javaslatokat, a melyek egyfelől szoros összeköttetésben állanak a költségvetéssel, a melyeknek letárgyalása már quasi előkészitése a költségvetés letárgyalási munkájának és a melyek másfelől az országnak vagy a társadalom széles rétegeinek régóta hangoztatott fontos óhajait hivatvák megvalósitani. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ennek folytán azon törvényjavaslatok komplexuma, a melyeknek letárgyalására gondolunk, a következő: a vármegyei tisztviselők illetményeinek, valamint a községi és körjegyzők illetményeinek rendezése, ezzel kapcsolatban az anyakönyvi törvénynek a reformja, a czivillista tárgyában beadott törvényjavaslatnak a letárgyalása, *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* a beruházási törvényjavaslatnak letárgyalása, a katonai nevelőintézeteknél felállitandó alapitványi helyekre vonatkozó javaslatnak letárgyalása és ezen javaslatoknak a befejezése után a Német- és Olaszországgal folytatandó kereskedelmi tárgyalásokra vonatkozó javaslat, természetesen az olasz provizórium jóváhagyására vonatkozó javaslat is.

Polónyi Géza: E szerint megint nem lesz költségvetésünk az idén.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezek azok a tárgyak, a melyeknek tárgyalására azt az időt óhajtja a kormány felhasználni, a mely a költségvetés plenáris tárgyalásától szükségképen elválaszt. Hiszem és remélem, hogy ezeket a kérdéseket el lehet az alatt intézni. A mennyiben azonban ez lehetetlennek bizonyulna, természetes dolog, hogy a munkarenden megfelelően változtatnunk lehet, sőt azt változtatnunk is kell, mert elsőrendü feladatnak tartom én is azt, hogy az országnak a folyó évre véglegesen megszavazott költségvetése legyen. *(Helyeslés a jobboldalon)* Azt hiszem, hogy azt az időt, a melyik a költségvetés plenáris tárgya-

lásától az általam előadottakból kitetszőleg szükségszerűen elválaszt, igyekeznünk kell felhasználni arra, hogy oly javaslatokat tárgyaljunk, a melyek valóban ennek az országnak nagyon fontos érdekeit hivatvák előmozditani. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Czivillista?)*

Én óhajtottam volna a t. házat kérni, hogy a vármegyei tisztviselők fizetésének rendezésére vonatkozó javaslatot már a holnapi ülésre méltóztassék kitüzni, miután azonban egy expediczionális tévedés folytán ezen már régebben benyujtott javaslat csak a mai ülésen osztatik ki, ezzel a kéréssel nem állhatok elő, és ezért állapodtam meg a ház mélyen t. elnökével abban, hogy a holnapi napot a felsorolt kisebb jelentőségű tárgyak lehetőleg nagy részének elintézésére használjuk fel, de én már most kérem a t. házat: méltóztassék beleegyezni abba, hogy a holnaputáni ülés napirendjére a vármegyei tisztviselők fizetésrendezésére vonatkozó javaslat kitüzessék. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ez a javaslat már ismeretes a ház t. tagjai előtt, ha csak ma osztatott is ki hivatalosan, rövid is az egész javaslat, s ezért azt gondolom, nem volna akadály abban, hogy az a holnaputáni ülés napirendjére tüzessék ki. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezek előterjesztése mellett az elnök ur által előterjesztett napirendi javaslathoz hozzájárulok. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha senki sem kiván szólni, felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag tett előterjesztésemet? *(Igen!)* Kimondom tehát, hogy a ház az elnök javaslatát elfogadja.

Még egy előterjesztésem van. A tárgyalásra kész ügyek közt ugyanis a további teendők iránti intézkedés és az ezzel kapcsolatos határozati javaslatok is foglaltatnak. Én azt hiszem, hogy mindenki tudja a ház tagjai közül, hogy a további teendők iránti intézkedés mire vonatkozik. Vonatkozik ez ugyanis a Khuen-Héderváry-kabinet bemutatására és programmjára. De alkotmányos gyakorlat az, hogy ha valamely törvényjavaslat visszavonatott, mindazon inditványok és javaslatok, melyek ahhoz beadattak, vele együtt elesnek, ép ugy, mintha az alépitmény ledől, vele ledől a felépitmény is. Igy tehát, miután azon kormány, melynek bemutatására és programmjára a további teendők iránti intézkedés vonatkozik, nemcsak nem létezik, hanem már hónapok óta az azt felváltó utód vezeti az ország ügyeit: én nemcsak alkotmányjogi, hanem czélszerűségi szempontból is azt inditványozom, hogy az mint felesleges és tárgytalan, a tárgyalásra kész ügyek közül a határozati javaslatokkal együtt kihagyassék. *(Helyeslés jobbfelől.)* Egyébiránt azok a határozati javaslatok, a melyek a Khuen-Héderváry-kabinet programmjához beadattak, ha bármelyik képviselő azt meg akarja ismételni, bármikor, a mikor erre alkalmas politikai tárgy tüzetik a napirendre, előterjeszthetők. *(Ugy van!)*

Kiván még valaki szólani?

Ugron Gábor: T. ház! Az ellen nekem nem lenne semmi kifogásom, hogy a Khuen-Héderváry-kabinet bemutatkozásának tárgyalása egyszerűen és rövidesen a napirendről a ház határozatával levétessék. De annak ideje és helye nem most van. Méltóztassék a t. elnök urnak inditványozni, hogy ez holnapra tüzessék ki akár első, akár második tárgynak, mert azt a háznak saját hatáskörében, napirendre tüzés után kell elintéznie. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Elintézni azt ugy, hogy az napirendre kitüzve nem volt, nem lehet. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azért kérem a t. elnök urat, méltóztassék inditványától elállani és azt akként módositani, hogy ez az ügy a holnapi ülésnek első napirendi tárgya legyen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Én szivesen teszek eleget a kivánságnak, mert a czél igy is el lesz érve. Ennek következtében javaslom kibővitéséül előbbi napirendi javaslatomnak, hogy a holnapi ülésre a tárgyalásra kész ügyek elsejét képező »további teendők iránti intézkedés« szintén tüzessék ki és pedig legelső sorban, a többit megelőzőleg. *(Helyeslés.)* Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)*

Ha igen, ugy ezt a ház határozatként kijelentem és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik déli 12 óra 30 perczkor.)

413. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 13-án, szerdán,

Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások. — A további teendők iránti intézkedésre vonatkozó napirendi pontnak a tárgysorozatról való levétele. — Az igazságügyi bizottság jelentéseinek tárgyalása a székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a büntetőtörvénykönyv 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás tárgyában. — A gazdasági bizottság jelentéseinek tárgyalása a képviselőház 1903. évi költségvetésének helyesbitése, a képviselőház kisebb fizetésű hivatalnokai drágasági pótléka és a képviselőházi hivatalnokok fizetési pótléka tárgyában. — A számvizsgáló-bizottság jelentéseinek tárgyalása az 1902. julius hó 1-étől decz. 31-ig és 1903. jan. 1-től deczember 31-éig vezetett számadások tárgyában. — A miniszterelnök válasza Ugron Gábor és Holló Lajos interpellációira a királynak adott tanácsok és a király előtt megforduló tanácsosok tárgyában. — A miniszterelnök válasza Endrey Gyula interpellációjára az üszkübi osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása tárgyában. — A miniszterelnök válasza Molnár Ákos és Okolicsányi László interpellációira az olasz borvámszerződés mibenállása tárgyában. — Hegedüs Loránt interpellációja a miniszterelnökhöz mint belügyminiszterhez a kivándorlási törvény végrehajtása tárgyában. — A miniszterelnök mint belügyminiszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gr. Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Hieronymi Károly, Tallián Béla.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi április hó 12-dikén tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyv ellen?

Trubinyi János jegyző: Madarász József!

Madarász József: T. képviselőház! A jegyzőkönyvben két helyen e kifejezést hallottam a jegyző urtól mondani, hogy: »tudomásul szolgál.« Nem jegyezhettem meg magamnak, hogy hol, de a jegyző ur bizonyosan rá fog akadni. Kérem ezt akkép kijavittatni, hogy: »tudomásul vétetik.« Szolgálni nem szokott a magyar akkor, a mikor valamit tudomásul vesz. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Méltóztatnak elfogadni az inditványt?

Daróczy Aladár jegyző: Hogy a szenvedő alakot lehetőleg mellőzzük, talán szabad kérnem a szövegnek módositását akként, hogy a ház tudomásul veszi.

Elnök: Méltóztatnak igy elfogadni? *(Igen!)* Más észrevétel a jegyzőkönyv ellen nem lévén, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Sopron vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, a hadkötelesekre vonatkozó nősülési tilalom megszüntetése és a kóbor czigányok letelepitése tárgyában;

Sáros vármegye közönségének feliratát, a közsegélyre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901: XXI. t.-cz. módositása iránt;

Gömör-Kishont vármegye közönségének feliratát a miatt, hogy a királyi kabinetiroda Csanád vármegyéhez német nyelvü leiratot intézett.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik az inditvány- és interpellációskönyv felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy az inditványkönyvbe be van jegyezve április 13-áról: Kelemen Béla inditványa a választói jog reviziójáról készülő törvényjavaslatra vonatkozóan a reformban megvalósitandó főelvek megjelölése tárgyában. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! A házszabályok értelmében van szerencsém inditványozni, hogy ezen inditványnak indokolás végetti felvételét a szombaton, f. hó 16-án tartandó ülés napirendjére kitüzni méltóztassék. Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Igen!)* Akkor ezt határozatkép kimondom.

Dedovics György jegyző: Továbbá az interpellácziós-könyvbe be van jegyezve április 12-éről: dr. Hegedüs Loránt interpellácziója a kivándorlási törvény végrehajtása tárgyában a miniszterelnökhöz és belügyminiszterhez.

Az interpelláczió a mai napirendre kitüzött miniszteri válaszok megadása után fog megtétetni.

Münnich Aurél: Félkettőkor! Hátha nincs vége addig! Sok tárgy van! *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Elnök: Tehát félkettőkor térünk át az interpelláczióra. *(Egy hang a baloldalon: És ha előbb lesz vége a miniszteri válaszoknak?)* Ha előbb lesz vége, akkor előbb térünk át az interpelláczióra.

Jelentem, hogy napirend előtti felszólalásra kértek és nyertek engedélyt Pap Zoltán és Visontai Soma képviselő urak. Pap Zoltán képviselő ur kérdést kiván intézni a honvédelmi miniszterhez azon rendeletét illetőleg, a melyben a magyar ifjuságot a hadseregbe való belépésre felszólitja. Visontai Soma képviselő ur pedig gr. Goluchowski külügyminiszternek az olasz külügyminiszterrel való találkozása tárgyában kiván felszólalni.

Kérem már most Pap Zoltán képviselő urat, sziveskedjék felszólalását megtenni.

Pap Zoltán: T. ház! Engedelmet kérek a tisztelt börzianer uraktól és a társadalom nemes uri osztályának azon részétől, a mely mindent üzletnek tekint, azért, hogy a régen óhajtott, sóvárgott békét, a nemzeti becsület árán is immár megkötött békét egy pillanatra megháboritom. Azon képviselők közé szeretnék tartozni, a kik a nemzet érdekeit minden körülmények között, még a társadalom akarata ellenére is meg akarják védelmezni és ezeknek a nemzeti érdekeknek az egyéni érdekeket mindenkor alá kivánják vetni. De, t. ház, vannak kérdések, a melyek, daczára a megkötött békének, megoldva nincsenek; még igéretben sem töltötték be azon komplexumokat, a melyeket itt másfél esztendő óta hangoztattunk. Mindaddig, a mig ezek a kérdések megoldva nincsenek, békéről egyáltalán ne beszéljünk. *(Mozgás jobbfelől.)* Elég szomoru dolog, t. képviselőház, hogy a véderő fontosságának hangoztatásával elleplezték a legnagyobb hazugságokat és kiszolgáltattuk fegyvereinket az ellenségnek, hogy bennünket még jobban üssön és verjen, mint azelőtt tette. Ott vagyunk, a hol évtizedeken át voltunk. Csepürágás az egész magyar politika. A közélet nem egyéb, mint egy ingyenes czirkuszelőadás, a hol hanyatt-homlok rohannak egymás fejetetején keresztül, mindenki élvezni és senki fizetni és szolgálni nem akar.

Rakovszky István: Ez ugy van!

Pap Zoltán: Sajátságos szatirája a sorsnak és ékes kinyomata a magyar gyámoltalanságnak az, hogy mikor az egész nemzet — vagy mint magukat régi törvényeink kifejezni szokták: az összes országlakosok, kivéve az ország választott mamelukjait — megmozdul a nemzet érdekei mellett, ugyanakkor vállalkozik egy fiatal ember arra, hogy ezeket a nemzeti reményeket és aspirácziókat kivégezze. Ki is végezte. *(Zaj a jobboldalon.)* T. ház! Egyes embereken nem mulik az ilyen dolog, csoportok sem segithetnek.

T. képviselőház! A nemzet őreinek leghivatottabb serege előtt elvonul ez a fiatal ember. Burnótos szelenczét tart az orrunk alá, a melytől elaludtunk és álmodunk. Mint álomkép vonulnak el szemeink előtt a mándlis parasztok, megtermett polgárok, barnafürtü ifjak, nyakas kálvinisták, reverendás alakok: mind, mind a nemzeti jogok kivivását követelték. Az a sok, ezer meg ezer kérvény, a mely a ház asztalán volt, mind csak arról beszél, hogy itt a multban minő élet volt.

T. képviselőház! Nem akarok eső után köpönyeget felhuzni, csak saját megszólalt lelkiismeretemnek akarok hangot adni, azt az érzést akarom kifejezésre juttatni, a melyet bensőmben elpalástolni nem tudok.

Akkor, t. képviselőház, a mikor ezek a nemzeti jogok voltak napirenden, a mikor ezekért küzdöttünk, akkor az igen tisztelt miniszterelnök ur, ha jól emlékszem, 1903 február 21-én mondott itt egy beszédet a nemzeti jogok ellen. Rá egy esztendőre, a mikor a kilenczes bizottság megnyirbált javaslatát felvitte Bécsbe, visszajött nagy gaudiummal, hogy: ime, oly dolgok történtek, a minőket egy évvel ezelőtt álmodni sem mertünk volna. Ha nem csalódom, a most a bársonyszékeken ülő kormány is a paritás jegyében működik, legalább azt hirdeti magáról, hogy a paritás alapján áll; és a mikor a negyvennyolczas és függetlenségi párt megsiklott elvi álláspontjának talajáról és a hatvanhetes törvények végrehajtását követelte, azt mondották, hogy: ime, megvan. Ha nem csalódom, a miniszterelnök ur ugrai választóihoz irt levelében mintegy gaudiumként emlegette, hogy: ime, büszkék lehettek magyarok, mert ezentúl magyar tisztek fognak benneteket vezetni.

Hát ez mind szép dolog, de elejétől végig nem egyéb csepürágásnál. Itt van a honvédelmi miniszter ur maga, aki a legnagyobb jóakarattal, Petőfi nyelvén szól a magyar ifjusághoz, felszólitja, hogy lépjen be a hadseregbe és fog-

lalja el a számára fentartott helyet. De legjobb lesz, ha felolvasom magát a honvédelmi miniszter ur felhivását, a mely teljesen Magyarország honvédelmi miniszteréhez illő hangon van tartva. *(Olvassa):*

»Magyar ifjuság! Mindnyájunk hő óhaja, hogy a magyar katonák magyar tisztek által képeztessenek ki és azok által vezettessenek a harczba. E hő óhajtás most teljesült, mert a közös hadsereg nevelőintézeteiben magyar honos ifjaknak annyi hely van biztositva, a mennyi a magyar csapatoknak magyar tisztekkel való ellátására szükséges. A nagyszámu magyar alapitványi helyek pedig a szegényebb sorsu ifjak számára is megnyitják a katonai intézeteket. De hogy tényleg meglegyen a kellő számu magyar tiszt a közös hadseregben, ahhoz a társadalomnak és különösen a magyar ifjuságnak támogatása is szükséges. Hozzátok fordulok tehát, magyar ifjak! Lépjetek arra a tágas utra, a melyet számotokra épitettünk, hogy a közös hadsereg tisztikarába bejuthassatok, foglaljátok el a számotokra fentartott helyet, vigyétek a hadseregbe magyar hazafiságtokat! *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* — nem ellenzi azt senki — egyesitsétek azt a magyar nemzet hagyományos király- és dinasztia-hüségével s legyetek szeretett hazánknak és a monarchiának erős védői s koronás királyunk hü katonái!« *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Majd akadunk, kérem, olyan passzusra is, a melynél a szokott némaságban fogjuk az urakat látni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A mi most következik, t. képviselőház, az egyszersmind eredményekép mutatkozik annak a vitézi tornának, a melyet a miniszterelnök ur az osztrák miniszterelnökkel folytatott és a melynek az volt a punctum saliense, hogy a magyar álláspontot gróf Tisza István miniszterelnök ur dicsően megvédelmezte Bécsben Körberrel szemben.

A honvédelmi miniszter ur levele kapesán kiadott rendelet, a mely meghatározza a katonai iskolákba való bejuthatásnak feltételeit, teljesen eldönti a dolgot és kitünteti azt, hogy az egész nem volt egyéb egyszerű rendezett szinjátéknál, mert mindenben Körber miniszterelnök ur győzedelmeskedik. De lássuk azokat a feltételeket, a melyek alapján a magyar ifju ezen katonai iskolákba bejuthat. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Mindenekelőtt kijelenti természetesen, hogy a felvételi vizsgálat nyelve a német. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Tárgyai *(olvassa):* »Német nyelv, földrajz, történelem, számtan, mértan, természettan, vegytan.« Felöleli tehát mindazon tárgyakat, a melyeket általában a középiskolákban szoktak tanitani, de sem a magyar nyelven leteendő vizsgálatról, sem a magyar nyelvről mint tantárgyról szó sines. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* A felvételi vizsga letevése két részből áll: egy szóbeli és egy irásbeli részből. »A szóbeli vizsga tárgyai: a próza és a költészet nemei; a német irodalomtörténet fő időszakainak és a XIX. század legkiválóbb osztrák iróinak ismerete.« Punktum, nincs tovább; ezek a vizsgálat tantárgyai. *(Nagy mozgás és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Gyalázat! Szégyelje magát!)* Most méltóztassék tapsolni; méltóztassék a választók elé állani ezekkel a vizsgálati feltételekkel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Keresem a magyar nyelvet; próbálom gyenge eszemmel megérteni, hogy a magyar hadsereg tisztikarának mi köze az osztrák irodalomhoz, de ezt megérteni sehogysem vagyok képes; keresem, hogy a paritás elve talán annyira érvényesül-e, hogy talán a XIX. század vagy a megelőző századok magyar iróinak ismerete is megkivántassék. *(Ugy van! Mozgás a szélsőbaloldalon.)* A paritás legalább is ennyit megkövetelne, de ezt sem találom. Azután következik az irásbeli vizsgálat, a melyen német nyelven kell az adott feladatokat megoldani.

Felszólalásom czélja az, hogy kissé jobban megnézzem annak a burnótos szelenczének a tartalmát; másrészt, a midőn a lefolyt nagy küzdelemben nekem is volt egy meglehetős kis részem, nem tudtam mindez ideig, — talán a lelkiismeretem szólaltatja meg az őszinteséget — hogy mit eselekszem; nem tudtam, hogy mi történik velem; csak azt tudtam, hogy valami nagy dologba kerültem, és valami gyalázatos mulatságba keveredtem, a mint az az életben sokszor megtörténik. Ennek nyomai még most is megvannak; az iróasztalom tele van spirituszgőzzel, szivarhamuval. *(Mozgás és derültség balfelől.)* Arra kérem a mulatság rendezőit, a kik boromba mákonyt, nadragulyát, maszlagot kevertek, hogy legyenek szivesek ezt a zürzavart eltávolitani, hogy végre legalább polgári munkához foghassak. *(Mozgás és derültség balfelől. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* És azt kérdezem a kormánytól, a honvédelmi miniszter urtól és a kormánynak bármely más tagjától, hogy közbenjártak-e ők, különösen a honvédelmi miniszter ur közbenjárt-e a tekintetben, hogy ezen vizsgálati feltételeket meghatározzák, igen vagy nem? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt annál inkább kérdezhetem, mert tudtommal a közoktatásügy még nem közös ügy, annál kevésbbé osztrák ügy. Ha pedig nem jártak közbe ezen feltételek megállapitásánál, — mert azt róluk sem tételezem fel, hogy ezen feltételeket ők határozták volna meg — kérdem: miért nem jártak közbe? Kérdem továbbá, hogy megegyeztethetőnek tartja-e a honvédelmi miniszter ur, a miniszterelnök ur, vagy a kormány bármely tagja a paritás elvével, Magyarország szuverénitásával ezen merényletet, a melyet Magyarország ellen odafenn ujra elkövetnek? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A honvédelmi miniszter ur kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Pap Zoltán t.

képviselő ur felszólalására kötelességszerüleg bátor leszek felvilágositást adni, és kimutatni, hogy itt sem szinjátékról, sem pedig burnótszelenczéről, a melyet a nemzet orra alá akarunk tartani és a melylyel a nemzetet elaltatni akarnók, nincs szó; *(Halljuk! Halljuk!)* hanem csak a vállalt programmnak becsületes és őszinte végrehajtásáról.

Az előttem felszólalt t. képviselő ur igen nagy sérelemnek tekinti azt, hogy a közös akadémiákban a magyar nyelvről a felvételi vizsgánál szó sincs, hanem azon csupán német nyelven követeltetik. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elég szégyen! Gyalázat!)*

Madarász József: Elég szégyen!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ugy a delegácziók alkalmával, valamint itt a ház szine előtt is és a véderőbizottság tárgyalásakor is részletesen kimutattatott, hogy miben állnak a katonai nevelésügy terén a reformok. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Semmiben! Zaj.)* Kimutattatott, hogy a magyar nyelvű felvételi vizsgálat és a magyar nyelvű oktatásügy az alreál-, mint a főreáliskolákban, valamint a magyar területen fekvő összes közös hadapródiskolákban létesittetik. Ez igy is lesz; ez minden kétségen kivül áll. Nem mondatott ki ez azonban a közös akadémiákra nézve.

Pap Zoltán: Itt van a burnót! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Méltóztassanak meghallgatni és azután mondani birálatot. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Mert kik számára lesz a német nyelvű felvételi vizsga letétele a közös akadémiában megállapitva? Csak azok számára, a kik a polgári életből lépnek be ezen közös akadémiába. Tehát azok számára, kik nyolcz középiskolát végeztek és az érettségi vizsgát letették. A magyar honos ifjak természetesen a magyarországi iskolákban végezték ezt a nyolcz középiskolát és magyarul tették le az érettségi vizsgát. Tehát midőn e közös akadémiába lépnek, a magyar nyelvnek tökéletes tudásával birnak, azonkivül pedig a magyar irodalomnak ismeretét teljesen kimeritően birják, vagy legalább is kell birniok, mert azzal foglalkoztak, az tárgyát képezi az érettségi vizsgának. Most ezek a magyar honos ifjak belépnek a közös akadémiába. Mi a czélja ezen közös akadémiának? Ugyanaz, a mi a magyar Ludovika-akadémiának, t. i. hogy ott általános, széleskörü müveltséggel biró tiszteket neveljenek, a kik nemcsak az alantas rendfokozatokban, hanem a legmagasabb rendfokozatokban is szolgálatot tehetnek a trónnak és a hazának. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Tehát széles látkörü, müvelt embereket akarnak nevelni, a kik a hadi iskolába mehetnek, a vezérkarhoz jutnak.

Szemrehányást érdemlünk-e tehát akkor, hogyha ezek az ifjak nem csupán és kizárólag a magyar irodalommal foglalkoznak, a melyet már amugy is teljesen kimeritően ismernek? *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* hanem hogy abba a nyelvbe is, a mely a hadseregnek szolgálati nyelve, jobban beleéljék magukat, hogy annak iróit is megismerni tanulják, hogy tökéletességre tegyenek szert, a mely azután képesiti őket a legmagasabb rendfokozatok betöltésére? *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen természetes, hogy minden embernek a lehető legmagasabb müveltségre kell törekednie és nem helyes magunkat mintegy kinai fallal elzárni. *(Nagy mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Nincs osztrák müveltség! Nincs osztrák nyelv!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Hiszen e mellett a legjobb magyar emberek maradhatnak és kell, hogy maradjanak az illetők, a kik a közös hadseregben törekednek a legmagasabb rendfokozatokat elérni. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezért követeljük tehát tőlük, hogy a magyar nyelv mellett a német nyelvet is tudják. Hiszen minden család, a melynek módjában áll, igyekszik gyermekeinek mentül nagyobb müveltséget adni. Azért küldik is ki az ifjakat a külföldre, hogy ott tapasztalatokat szerezzenek, megismerjék a más nemzetek müveltségét és meritsenek abból maguknak nagyobb müveltséget és szélesebb látkört. De ezzel nincsen mondva és teljesen ki is van zárva az, hogy a saját nemzeti érzületük szenvedjen e miatt. *(Élénk helyeslés jobbról. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A magyar honos ifjak már magukkal viszik oda először a magyar nyelvnek teljes birását, másodszor a magyar irodalomban való legszélesebb körü tájékozottságot; a szolgálati nyelv pedig német lévén és feltétele a továbbhaladásnak, természetes, hogy ezt követelni kell azoktól, a kik a németben nem birnak kellő jártassággal, de nem lehet követelni idegen nemzetiségektől, mert túlságba menne, hogy a magyar irodalomból nagyobb tájékozottságot szerezzenek. Hiszen a bécsujhelyi katonai akadémián és a müszaki iskolán a magyar nyelvet tanulják; erre kötelesek első izben a magyar honosok, a kikre nézve ez obligát tantárgyat képez, a többiek pedig jelentkezhetnek. Ott is foglalkoznak a magyar irodalommal, magyar irókkal és költőkkel, tehát itt a paritás és az igazság.

Az a kifejezés különben, hogy osztrák irók, nem helyes, mert nem osztrák irókról van szó, hanem németekről. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ez egyszerüen helytelen kifejezés. Osztrák irók természetesen nem exisztálnak, mert hiszen azok a nemzetiségek egész konglomerátumából állanak. Németeket értettek itt, és azt hiszem, nem követnek el valami nagy bünt akkor, a mikor egy általános müveltségü fiatal embertől követelik, hogy a német irodalomból bizonyos tájékozottsággal birjon. Ez kitünik egysze-

rűen a magyar középiskolák tanitási tervéből, kitünik abból, hogy a gimnáziumban ugyanesak foglalkoznak német irodalommal.

Szederkényi Nándor: De nem osztrákkal! *(Felkiáltások a jobboldalon: Már megmagyarázta!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Foglalkoznak a német irodalommal és pedig a VII. és VIII. osztályban hetenkint három-három órában, ott szerepelnek a tantervben az olvasmányok az irodalomtörténet tanitásának alapjául, kisebb prózai és költői darabok, továbbá nagyobb klasszikus művek, pl. Lessingtől Minna von Barnhelm, Göthétől Hermann és Dorothea, Schillertől Tell Vilmos. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem osztrákok! Felkiáltások a jobboldalon: Már mondta, hogy német!)* Ott szerepelnek a tantervben: képek a német irodalomtörténetből. A magyar középiskolák hetedik és nyolczadik osztályában tanitják, a mint mondom, a német irodalomtörténetet lehetőleg olvasmányokkal összefüggésben, ilyen pl. a Niebelungok énekének tartalma esetleg szemelvényekkel uj német nyelven. Továbbá a leghiresebb középkori mondák Arthus királyról, a Grál-monda. Továbbá a német irodalom fénykora: Lessing, Göthe, Schiller. Továbbá néhány XIX. századbeli költő, pl. Uhland, Heine, Lenau és Grillparzer. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ezek értetnek itt a helytelenül használt osztrák irók kifejezése alatt, a minek helyesen ugy kellene lennie, hogy német irók.

Hiszen a magyar középiskolákban is foglalkoznak, és nagyon helyesen foglalkoznak, ezekkel az irókkal, a mi csak finomitólag hat a lelkületekre. Semmi szándék sincs arra nézve, hogy a fiatal embereket germanizálják, de szomoru is volna, hogyha érettségi vizsgát letett 18 éves fiatal emberek még germánizálni hagynák magukat. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ez a szándék nem áll fenn, és ha egyeseknél mégis megtörténik, — a mit kizártnak tartok — ugy azok nem érdemlik meg, hogy őket megsirassuk. *(Igaz! Helyeslés a jobboldalon.)* és erre csak azt mondom: hadd hulljon a férgese. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: A férges magyarból lesz az osztrák!

Pap Zoltán: T. ház! Félreértett szavaim értelmének helyreigazitása czimén kérek szót.

A t. honvédelmi miniszter ur nekem az érdemleges választ nem adta meg. Ugy látszik, ez alkalommal, a mit pedig tőle megszoktunk, a szeget nem találta a fején, vagy nem akarta fején találni, *(Ellenmondás a jobboldalon.)* azért, mert áldatlan ügyet védelmezett hivatalból, nem lelkiismerete és meggyőződése szerint ebben az esetben.

Az, hogy a germanizácziótól félünk a katonai akadémiákon, felszólalásomból egyáltalán nem volt kivehető. A mi kivehető volt, az a következő: Itt nem látok egyebet, mint a magyar nemzet arczulütését megaláztatását. *(Zajos ellenmondás a jobboldalon.)* A t. honvédelmi miniszter ur, ugy látszik, azt a leczkét nem jól tudja, a mit odaát adtak fel, vagy talán ő sem tudja, hogy az osztrák irodalom kifejezés itt nem véletlen, hanem tendencziózusan meg akarják csinálni azt a fából vaskarikát, az osztrák irodalmat, a mely nem létezik.

Tehát nem az az én kifogásom, hogy a német irodalmat ne ismerjék, és hiába hivja fel a miniszter ur tanubizonyságul közoktatási törvényünket, hiszen lépten-nyomon fogja hallani, a költségvetési vitánál különösen, hogy legnagyobb panaszunk épen a közoktatásügyi törvény ellen irányul. Itt van Olay Lajos t. barátom, a ki az obstrukcziót leszerelni igérte arra az esetre is, ha nem kaphatunk a hadügyi téren vivmányokat, mihelyt a közoktatás reformja olykép lép életbe, hogy a közoktatás nyelve minden téren a magyar lesz és a magyar állam szuverénitása e tekintetben is érvényesül. Majd a közoktatásügyi törvény reviziójánál megköveteljük e tekintetben az igen t. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur intézkedését és azt hiszszük, hogy ezt a czélt elérhetjük.

A Bach-korszakból maradt tanrendet hiába hozza fel a miniszter ur bizonyságul, mert a nemzet megaláztatását és sérelmét ezzel el nem oszlathatja. Ha a német irodalmat tanitják, helye volna a magyar irodalomnak is, vagy vegyék be a világirodalmat, a mely még nagyobb műveltséget ad. De a t. honvédelmi miniszter ur elszólta magát, mikor azt mondta, hogy a bécsujhelyi akadémiában a legnagyobb rendfokozatra igényt tartó ifjakat kell kiképezni. Tehát a legnagyobb rendfokozatra csak akkor érdemesek, ha az osztrák irodalmat tanulják. *(Zaj és ellenmondás jobbfelől.)* Ez ellen tiltakozunk, ezt nem fogjuk türni, ezt a jövendőbeli vizsgálati feltételekből tessék kitörölni és intézkedjék a kormány az iránt, hogy a közoktatásügyi kormányhoz tartozzanak ezen megállapitások és a magyar állam tekintélyének itt is érvény szereztessék. *(Helyeslés balfelől.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Bocsánatot kérek, hogy ezen ügygyel ismét röviden foglalkozom, de nem hagyhatom szó nélkül azt a szemrehányást, mintha én Bécsből leczkét kaptam volna. Ezt a feltevést és kifejezést a leghatározottabban visszautasitom. *(Helyeslés jobbfelől.)* Egy magyar felelős miniszterről ne méltóztassanak ilyent feltételezni. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Azt állitja a t. képviselő ur, hogy tendencziózusan van az »osztrák« kifejezés a felvételi feltételek közé felvéve. Hát én hamar bebizonyitom, hogy ez nem áll, az által, hogy igérem, hogy ezen kifejezés: »osztrák«, át lesz változtatva »német«-re. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Magyarra!)* Ez volt a sérelme a t. képviselő urnak, hát egyebet nem

kívánhat. Ne tessék igazságtalan követeléseket felállitani.

Keresztülvittük azt, hogy minden intézetben 43 százalék magyar honos lesz felvéve, tehát abban az arányban, a melyben a magyar állam a véradót teljesiti, az ujonczokat kiállitja. Hogy ezek amugy is magyarul tökéletesen tudnak, az magától értetődik, hiszen tisztán magyar honosok ezek, a kik mind tudják a magyar irodalmat. Ne méltóztassanak tehát azt kivánni, hogy 43 százalékon túl oktrojáljuk a magyar irodalmat. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A magyar hadseregben sem?)* De nem magyar, hanem osztrák-magyar hadsereg. *(Ellenmondás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Olyan nincs!)*

Ne méltóztassék olyan állitásokkal élni és ugy elferditeni az én felszólalásomat, mintha én azt mondtam volna, hogy a legmagasabb rendfokozatokra csak azok érdemesek, a kik a német irodalmat ismerik. Én csak odaállitottam, hogy szükséges, hogy a nagyobb rendfokozatban levő tisztek széles látkörrel birjanak, *(Helyeslés jobbfelől.)* nagy műveltséggel magas nivón álljanak, a mihez természetesen hozzátartozik az is, hogy azon nyelvet, a melyen vezényelnek és a szolgálatot teljesitik, mentől alaposabban, jobban tudják, s ezért kell nekik az irodalmat ismerniök. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Pap Zoltán: Személyes kérdésben kérek szót!

Elnök: Pap Zoltán képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Pap Zoltán: A honvédelmi miniszter urnak nem volt mit visszautasitania, mert én, hogyha személyét akartam volna bántani, azt megismételném most is. Én egyáltalában még csak funkciójába sem akartam beleavatkozni, hanem felkérem most, hogy azt tessék visszautasitani, hogy az egész magyar politika Bécsből veszi a leczkéjét. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Madarász József: Onnan parancsolnak.

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy ez már túllépi a személyes kérdés keretét.

Pap Zoltán: Ez hozzátartozik, mert ezzel bizonyitom, hogy én nem akartam a miniszter urat bántani, mert ő, szegény, erről nem tehet. Ott van gróf Tisza István ur, a ki 1903. február 24-én felkelt és azt mondta: megszavazom a felemelt ujonczlétszámra vonatkozó törvényjavaslatot, mert ez a hadsereg részére szükséges, és ime, most mégis a kormányelnöki székben ül azon programm alapján, hogy az nem szükséges. Igy is jó, amugy is jó, szóval ennek a kormányzatnak minden jó, mivel minden attól függ, hogy onnan mit parancsolnak? A t. honvédelmi miniszter urnak is el kell ismernie, hogy ez igy van Magyarország közéletében. Ezért voltam bátor használni ezt az általános jelzőt a magyar politikára, hogy az nem egyéb csepürágásnál. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Visontai Soma képviselő ur következik.

Visontai Soma: T. képviselőház! Az a találkozás, a mely külügyminiszterünk és az olasz külügyminiszter között a legutóbbi napokban Abbáziában történt és a melynek különös fontosságot tulajdonit az, hogy ebbe a találkozásba belevonatott a Bécsben székelő olasz nagykövet is, Averna herczeg, felköltötte az általános közfigyelmet.

Hogy én az első alkalmat is megragadom arra, hogy ezt a találkozást ide, a ház elé hozzam és néhány kérdést intézzek az igen t. miniszterelnök urhoz, ennek oka az, hogy egyrészt fontos politikai vonatkozások függnek össze e találkozással és hogy fontos gazdasági érdekeink látszanak érintve lenni e találkozás során. De idehozom e találkozás ügyét azért is, mert a mi alkotmányunk, az 1867:XII. törvényczikk és ennek 8. §-a alapján a magyar kormánynak, különösen pedig a magyar miniszterelnöknek, befolyás van biztositva a külügyek vezetésére. Ennélfogva fontos miránk nézve tudni azt, hogy a mennyiben e találkozás elő volt készitve, a t. miniszterelnök ur mennyiben érvényesitette a külügyi vezetés egyik kicsucsosodó pontját képező ezen találkozásra nézve az ő magyar alkotmányos befolyását?

A mi a politikai kérdéseket illeti, felhivom a t. ház figyelmét arra, hogy mikor ezelőtt két esztendővel a hármasszövetség megujittatott, a mi épen a hármasszövetség államai között fennálló kereskedelmi szerződések lejártával esett össze, ugyanakkor különös jelenségként merült fel az a körülmény, hogy ugyanakkor a német birodalmi kanczellár, Bülow, szükségesnek látta, hogy az akkori olasz külügyminisztert, Prinetti urat, meglátogassa, vele hosszasabban tanácskozzék és hogy ugyanezen tanácskozás után Bécsben ismét hosszabb tárgyalásokat folytasson a mi külügyminiszterünkkel, a mely tárgyalások egyikét fázisánál már az akkori miniszterelnök, Széll Kálmán ur is részt vett.

Én e találkozást már akkor is itt a t. ház előtt beszéd tárgyává tettem és különösen kértem az a tekintetben fenforgó aggodalomnak eloszlatását, hogy ez a találkozás nem történt-e olyképen, hogy a hármas szövetség megujitásának szempontjából és ezen megujitásnak elérhetése czéljából talán fontos politikai vagy fontos magyar gazdasági érdekek áldoztattak fel; mert, a mint méltóztatnak tudni, Olaszországgal szemben már akkor is bizonyos feszültség állott fenn a megujitandó kereskedelmi szerződés szempontjából, hiszen már akkor is felébredt Magyarországon az a tudat, hogy az Olaszországgal fennálló kereskedelmi szerződés sulyosan sérti a magyar gazdasági érdekeket, hogy tehát ennek megujitása abban a formában, a mint van, különösen a magyar bortermelést érintő pontjával sulyosan sérti a gazdasági érdekeket és semmiképen sem teszi

indokolttá a politikai szövetségnek megkötését, de túlnagy ár is volna ez a politikai szövetség megkötéséért. *(Ugy van! balfelől.)*

Az akkori miniszterelnök ur nekem azt felelte, hogy a politikai barátságért magáért gazdasági érdekeinket ignorálni, feláldozni és azokat lényegükben megsérteni sohasem fogjuk. Ez volt az egyik, a mit az akkori miniszterelnök ur válaszolt. Másik felelete pedig az volt, hogy a megujitandó hármasszövetség sem tartalmában, sem régi vonatkozásaiban módosulást szenvedni nem fog.

Az a körülmény tehát, hogy daczára annak, hogy két év előtt a hármasszövetség állitólag régi tartalmával megujittatott és hogy akkor Olaszországgal szemben netalán fennálló mindenféle vitás pont vagy talán ambiczió is bizonyos rendezést vagy kiegyenlitést nyert, továbbá az a körülmény, hogy most épen az Olaszországgal fennálló kereskedelmi viszonyunknak módositásáról van szó, a mely nagyon behatóan érinti a magyar gazdasági érdekeket: sürgőssé teszi az én mai felszólalásomat különösen azon szempontból, és erre nézve kérem, hogy legyen szives a t. miniszterelnök ur nekem felvilágositást adni, hogy miért kellett oly különös sürgősséggel ennek a találkozásnak épen most bekövetkeznie, a mikor parallel ezen találkozással ugy az osztrák kormány, mint a mi kormányunk is gazdasági alkudozásokat folytat Olaszországgal, a mely czélból, a mint méltóztatnak tudni, Olaszország szükségesnek látta még egy szenátort is idekiildeni a magyar kormánynak talán megpuhitására vagy befolyásolására? Kérdem tehát: miért kellett ezen találkozásnak épen most történnie, mi volt ennek inditó oka, továbbá, hogy valami különös külpolitikai ok nem szolgált-e arra, hogy ez a találkozás megtörtént, érinti-e ez a találkozás azon rendezkedést és megállapodásokat, a melyek különösen a hármas-szövetség megkötése alkalmából a Balkán-félszigetre nézve történtek, de különösen azon egyezményt és megállapodást, a mely monarchiánk és Olaszország között épen a Balkán-félszigetre nézve történt? Érinti vagy módositja-e azon megállapodást, a mely Maczedoniára és különösen a lázongás megszüntetésére vonatkozó reformtervekre vonatkozik, vagy merült-e fel valami ujabb, talán aggodalomra okot szolgáltatható inczidens, a mely szükségessé tette, hogy ily különös, ünnepélyes formában történjék meg egy találkozás az olasz külügyminiszter és a mi külügyminiszterünk között?

A mi pedig a gazdasági kérdéseket illeti, tisztelettel kérdem az igen t. miniszterelnök urtól, vajjon ezen találkozás nem érinti-e azon szuverén állást, a mely különösen a gazdasági kérdések és gazdasági szövetségek megkötése tekintetében a magyar kormányt alkotmányjogilag megilleti és nem történtek-e olyan megállapodások, a melyek a magyar kormány kezét most már megkötötték, nem történt-e olyan befolyásolás a külügyi kormány vezetősége részéről, a mely különösen a kereskedelmi szerződések szempontjából őt meg nem illeti, és nem illeti meg különösen most, a mikor, a mint a t. háznak tudni méltóztatik, az 1898 : I. törvényczikk értelmében Magyarország az önálló vámterület alapján van, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tehát szövetség, gazdasági szövetség Ausztria és Magyarország között nem lévén, nincsen közös vámterület sem, a melyen egységesen szövetkezhetnénk akármilyen külállammal, nincsen ennélfogva olyan közös gazdasági terület sem, a melyre nézve egységesen és egyenletes szempontokból döntőleg már most disponálhatna a külügyminiszter, a kire nézve, mint méltóztatnak tudni, különben sem tart fenn az alkotmány semmiféle más jogkört, mint csakis a kormányok által megkötött gazdasági kötések egyszerü végrehajtását és azok diplomácziai keresztülvitelét?

Nyugtasson meg továbbá a t. miniszterelnök ur arra nézve, hogy nincsen-e valósággal alapja és támpontja annak a nagy aggodalomnak, a mely széles Magyarországon minden polgárt eltölt, hogy talán épen ezen két külügyminiszter találkozása alkalmával politikai és diplomácziai érdekek találkozása, vagy kielégitése czéljából tényleg megtörtént volna az a nagy támadás a mi gazdasági érdekeink ellen, hogy talán igéreteket tett a mi külügyminiszterünk, a melyek szerint bele fog nyugodni a monarchia és különösen Magyarország abba, hogy az Olaszországgal szemben már felmondott és ennélfogva nem létező kereskedelmi szerződésünknek a borvámra vonatkozó kedvezményes pontja bizonyos bormennyiségre nézve mégis fenn fog tartatni, a mi pedig kizárólag csak Ausztria érdekében történhetnék, tudva azt, hogy az osztrák borkereskedelem ilyen bizonyos mennyiségére a boroknak rászorul, de Magyarországra nézve ez kettős kárt jelent, mert hiszen Ausztriába való ezen kisebb méretü borkivitelünket ez megakasztja.

Legyen szives a t. miniszterelnök ur minket minden irányban, különösen arra nézve megnyugtatni, hogy ez a találkozás nem volt egyéb, mint ujabb jelensége azon szövetséges viszonynak, mely Olaszország és a monarchia között fennáll, de a mely az udvariassági aktuson kivül, vagy talán szorosan a hármas-szövetséggel összefüggő kérdések megbeszélésén kivül sem ujabb politikai megállapodásokat, sem olyan gazdasági döntéseket nem provokált, a mely a magyar kormányra nézve lekötöttséget jelentene, és a mely ennélfogva talán sulyosabb sérelmekkel járna akár a mi politikai, akár a mi gazdasági érdekeinkre nézve. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én nagyon sajnálom, hogy a t. képviselő ur ezen felszólalását nem a czélszerübb interpellácziő alakjában intézte hozzám, már csak azért is, mert a képviselő ur szives volt

mintegy 25—30 kérdést intézni hozzám, a melyeket egyszeri hallásra leirni és megjegyezni magamnak a legjobb akarattal sem voltam képes, holott, ha kérdéseit interpellácziő alakjában intézte volna, abban a szerencsés helyzetben lennék, hogy előttem feküdnének a kérdések irásban, a melyekre aztán felelni is tudnék. Egyébiránt azt hiszem, hogy rövidre összefoglalva és csoportositva a dolgot, sikerülni fog a t. képviselő urat és a t. házat megnyugtatnom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi először is azt az ismételten ventillált és ismételten megczáfolt kérdést illeti, hogy a hármasszövetség megkötése vagy fentartása érdekében akármelyik államtól, de különösen Magyarországtól közgazdasági áldozatok követeltetnének, erre nézve én a leghatározottabban kijelenthetem, hogy a hármasszövetség megkötése vagy fentartása érdekében közgazdasági áldozatok nem követeltetnek senkitől, igy Magyarországtól sem. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Ott, a hol két állam kereskedelmi viszonyainak rendezéséről van szó, természetes, hogy mindegyik államnak megfelelő gazdasági ellenszolgáltatások fejében kell bizonyos áldozatokat, konczessziókat hozni, de nem politikai czélokért, nem a hármasszövetséggel kapcsolatos czélokért. *(Ugy van! jobbfelől.)* A megkötendő kereskedelmi szerződésnél tehát tisztán gazdasági szempontból kellend majd mérlegelni azt, hogy azok az előnyök, a melyeket mi nyujtunk Olaszországnak, teljes rekompenzácziót találnak-e Olaszország megfelelő gazdasági ellenszolgáltatásában? *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi a kérdésnek politikai oldalát illeti, a t. képviselő ur felszólalásának végén nagyon helyesen rámutatott ennek a találkozásnak tulajdonképeni jelentőségére. *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt hiszem, hogy az csak természetes dolog, hogyha két szövetséges viszonyban lévő állam külpolitikájának intézői koronkint szivesen ragadják meg az alkalmat arra, hogy találkozzanak, hogy személyes eszmecsere utján beszéljék meg mindazon kérdéseket, a melyek a két hatalom külpolitikáját érintik. *(Ugy van! jobbfelől.)* A jelen esetben sem történt semmi egyéb, mint az, hogy a két külügyminiszter személyesen találkozott és alkalmat vett magának az összes függő kérdések megbeszélésére. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez semmi más irányban ujabb kötelezettségeket, ujabb megállapodásokat nem jelent, de azt hiszem, hogy épen a jelen viszonyok közt, midőn, mint igen jól méltóztatnak tudni, a Balkánon az európai nagyhatalmaknak fontos akcziója folyik és midőn nem olasz kormánykörökben, de egyes olasz politikai körökben minden ténybeli alap és jogosultság nélkül igyekeztek monarchiánknak a Balkánon folyó akczióját és politikáját olyan irányban feltüntetni, mintha az az ottani olasz érdekekre veszélyes lehetne: örvendetes és helyes dolog volt, hogy a külügyminiszter alkalmat vett magának minden ilyenféle támadások vagy gyanusitások alapos elháritására. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ugy gondolom, ezekkel megadtam a felvilágositást, a melyet a t. képviselő ur kivánt. *(Helyeslés.)*

Visontai Soma: T. képviselőház! Minden esetre köszönettel tartozom a t. miniszterelnök urnak, hogy szives volt ezen napirend előtti felszólalásomra válaszolni és a mennyiben azt látom, hogy aggodalomra egyelőre sem gazdasági, sem politikai szempontból ok nincs, válaszát megnyugvással veszem tudomásul. *(Helyeslés.)* Megjegyzem, hogy épen azért választottam a napirend előtti felszólalás alakját, mert sokszor forognak fenn olyan szempontok és körülmények, a melyek nem teszik épen kivánatossá, hogy bizonyos kérdések felett a képviselő már előzetesen is a tudomásulvétel alakjában valami szavazást provokáljon. Épen azért, mert a mi házszabályunk azt a módszert, hogy t. i. a képviselő bizonyos fontosabb dolgokban egyszerű kérdést intézhessen a miniszterekhez, nem ismeri, czélszerűségi okból folyamodtam a napirend előtti felszólalás alakjához. Egyebekben ismétlem, hogy a t. miniszterelnök ur szivességét, hogy napirend előtti felszólalásomra azonnal válaszolt, köszönettel fogadom. *(Helyeslés.)*

Elnök: Napirend előtti felszólalás határozathozatal és vita tárgyát nem képezhetvén, áttérünk a napirendre, vagyis a további teendők iránt való intézkedésre.

Az elnök ur már a tegnapi ülésen kijelentette, hogy ez a gr. Khuen-Héderváry-kormány bemutatkozására vonatkozik és miután ez a kormány már nem létezik, tisztelettel javaslom, hogy ezt az ügyet tárgytalannak kijelenteni és ezzel együtt az összes határozati javaslatokat a napirendről levenni méltóztassék: Kiván valaki szólni?

Trubinyi János jegyző: Babó Mihály!

Babó Mihály: T. ház! Abban a tekintetben, hogy az elnök ur által jelzett ügy a tárgysorozatról levétessék, nincs különbség, mégis, mielőtt a határozat e tekintetben kimondatnék, én a függetlenségi és 48-as párt nevében és megbizásából bizonyos megjegyzéseket vagyok kénytelen tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

1903 julius 29-én Pap Zoltán egy vesztegetési esetet, Lovászy Márton egy vesztegetési kisérletet és Nessi Pál ezekkel összefüggőleg saját személyére nézve bizonyos bejelentéseket tett. Tartalmuknál fogva a ház minden egyes tagja megdöbbenéssel és felháborodással fogadta ezeket a bejelentéseket, ugy annyira, hogy a függetlenségi és 48-as párt nevében Tóth János által tett azt az inditványt, hogy ezen ügyek megvizsgálására 15 tagból álló parlamenti bizottság küldessék ki, maga az akkori miniszterelnök ur is elfogadta, a ház pedig kimondta, hogy legközelebbi ülésében megejti a választást, a mi meg is történt. A mely napon a választás megtörtént, a bejelentések nagy jelentőségénél

fogva, a ház akkori elnöke az elnöki székből jelentette ki, hogy felkéri a bizottság tagjait, hogy megalakulásra még aznap jöjjenek össze, a miben kifejezést nyert az, hogy e bejelentések csakugyan a ház méltóságát és tekintélyét érintik. A bizottság a maga eljárását gyorsan foganatositotta, azonban a kérdés sulypontja az volt s az ügy fontossága abban nyert kifejezést, hogy maga a ház kimondotta, hogy a mig a parlamenti bizottság működését be nem fejezi, a ház további üléseket nem tart.

Mi következik ebből? Az, hogy ez oly fontos, kérdés, a melynek érdemleges elintézése elől a háznak kitérnie már eddig sem lehetett volna, a melynek érdemleges elintézését tehát feltétlenül sürgetni és követelni kell. Magára a vizsgálat anyagára ezuttal kiterjeszkedni nem kivánok és senkivel szemben semmiféle személyi vonatkozást ez idő szerint nem keresek, azonban meg kell jegyeznem, hogy mikor időközben az akkori kormány lemondott és midőn kérelemre a ház augusztus 10-én ujra egybehivatott, a tárgy fontosságát és nagyjelentőségét tartva szem előtt, bár a bizottság jelentése még el nem készült, a ház akkori elnöke bejelentést tett a képviselőháznak arról, hogy a bizottság a vizsgálatot befejezte, előadóját megválasztotta és a jelentés elkészitésével megbizta, és hogy a mint az a jelentés elkészül, nyomban intézkedést tesz az iránt, hogy az a ház elé kerüljön. Ismétlem, hogy akkor az ülések el voltak halasztva, illetőleg függőben voltak tartva már most kettős okból: először, mert a jelentés nem volt kész, másodszor, mert lemondván a kormány, a miniszteriumnak ujabb kinevezése még meg nem történt.

Szeptember 30-án adta be a bizottság jelentését az előadó, s egyuttal a kisebbség különvéleményét is. Ekkor az elnöki székből a következő kijelentés történt *(olvassa)*: »A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni és annak az osztályok mellőzésével leendő napirendre kitüzése iránt annak idején fog intézkedés tétetni.« Az »annak idején« kifejezésre vonatkozólag meg kell jegyeznem, hogy az tisztán és kizárólag arra vonatkozik, hogy a mikor a képviselőházi ülések a kormány kinevezése után megkezdődnek, akkor megteszi az elnök a javaslatot arra nézve, hogy mikorra tüzessék ki ez a jelentés napirendre? *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én ugy vagyok meggyőződve, hogy miután az elnök ur ezen kijelentését a t. ház tudomásul vette és igy egy, a ház által tudomásul vett elnöki kijelentés van, a mely kötelezi az elnökséget, daczára a beállott személyi változásoknak: kötelességét mulasztotta a t. elnökség akkor, a mikor ennek a kérdésnek napirendre tüzését nem teljesitette. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A mily természetes az elnök ur azon előterjesztése és javaslata, hogy a volt Khuen-kormány bemutatkozására, illetőleg programmnyilatkozatára vonatkozó bejelentés és az azzal összefüggő határozati javaslatok levétessenek a napirendről, a mi által ez a kérdés formailag elintézést nyer, azt gondolom, épen ezzel kapcsolatban sokkal nagyobb fontossággal bir az, hogy ez a jelentés is végre érdemileg nyerjen elintézést, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert én és az a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, ugy vagyunk meggyőződve, miszerint azzal, hogyha most az elnöki propozicziót elfogadtatik, még a vizsgálat kérdése elintézést nem nyert és nem nyer. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ugy vagyok meggyőződve, hogy ha az ügy fontosságát szem előtt tartjuk, akkor lehetetlen elzárkózni az elől, hogy szükséges ennek a kérdésnek is mielőbbi érdemleges elintézése, annál is inkább, mert a jelentés érdemleges tárgyalását és elintézését elsősorban a ház méltósága, másodsorban a parlamenti bizottság iránti tekintet, harmadsorban pedig a volt kormányelnöknek érdeke, tehát maga a politikai raison követeli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennélfogva pártom részéről azt a kérelmet intézem a t. elnök urhoz: méltóztassék javaslatot tenni oly irányban, hogy a parlamenti bizottság jelentése minél előbb napirendre tüzessék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A t. házat pedig arra kérem, hogy ily irányban határozni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A kinyomatott napirend elején felsorolt határozati javaslatok és a parlamenti bizottság jelentése között semmi tárgyi összefüggés nincs. Ezek a határozati javaslatok beadattak a Khuen-kormány bemutatkozásakor megindult vita kapcsán és csak egy későbbi incziden folytán küldetett ki a parlamenti vizsgáló-bizottság, a melynek jelentéséről most szó van. Én tehát azt hiszem, hogy a két dolgot egymással teljesen felesleges volna kapcsolatba hozni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A magam részéről és ezt t. képviselőtársam sem kifogásolta, mindenekelőtt kérném a t. házat, hogy a határozati javaslatoknak, mint tárgytalanoknak törléséhez méltóztassék hozzájárulni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi pedig a másik kérdést illeti, t. i. a parlamenti bizottság jelentésének tárgyalását, én is óhajtom, hogy ez megtörténjék, de mégis kérném a házat, hogy elsősorban végezze el azokat az ügyeket, a melyeknek mielőbbi elintézése életbevágó komoly érdeke az országnak, *(Ugy van! jobbfelől.)* komoly érdeke a nemzetnek. *(Ugy van! jobbfelől.)* A mint ezeknek az ügyeknek az elintézésével haladunk, én nagyon szivesen hozzájárulok ahhoz, hogy időt szakitsunk ennek a jelentésnek tárgyalására. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Babó Mihály: T. képviselőház! Teljes megnyugvással fogadom a t. miniszterelnök urnak

az enyémmel összevágó azt a kijelentését és felfogását, hogy igenis, a két dolog tulajdonképen szoros kapcsolatban nem áll. Engedje meg azonban a t. miniszterelnök ur megjegyeznem, hogy itt egy megszünt kormány ténykedésével, cselekedeteivel, intézkedéseivel vagy létezésével — nehogy félreértésre adjak alkalmat, különösen hangsulyozom — összefüggő kérdésről van szó. Én azt gondolom, hogyha egy megszünt kormány, visszalépvén az állam ügyeinek vezetésétől, olyan függő kérdést hagyott a ház előtt elintézetlenül, a minő maga az a kérdés, a melyről, mondom, nem akarom vitatni, hogy ténykedésével függ össze, mert kijelentettem, — és állom szavamat — hogy én ezuttal véleményt nyilvánitani nem kivánok, mondom, ha egy visszavonult kormány ilyen függő kérdést hagyott a ház előtt, a mely magát a ház méltóságát és tagjaiét is, mint képviselőkét egyénenkint érinti: akkor, mondom, én azt gondolom, hogy, a mikor a parlamenti béke — hogy ugy fejezzem ki magamat — helyreállott, a midőn megszünt a törvényenkivüli állapot, s ezzel elesett az a kétségtelenül jogosult felfogás, hogy, a mennyire lehet, a legsürgősebb ügyek nyerjenek elintézést: a t. miniszterelnök ur is szives lesz hozzájárulni ahhoz, hogy igenis, ezt a kérdést mindnyájunk, különösen pedig a parlament tekintélye érdekében a lehető legrövidebb idő alatt intézzük el. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Egyébként tudomásul veszem a miniszterelnök urnak azt a helyes álláspontját, hogy ezzel a mai formai határozattal, a mely e tárgyra vonatkozik, nem nyer elintézést a dolog lényege, a mint ez egyébiránt a dolog természetében is rejlik. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván még valaki hozzászólni?

Olay Lajos: T. képviselőház! Én megnyugodnám az igen tisztelt miniszterelnök ur nyilatkozatában, ha ő szabatosan megjelölte volna azt az időpontot, a melyben ez a jelentés ki fog nyomatni és tárgyaltatni fog. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ki van nyomatva!)* De nem egészen, és nem a kisebbség véleménye és nem a tárgyalás jegyzőkönyve. Igy azonban, sajnos, a t. miniszterelnök ur kijelentésében meg nem nyugodhatom. A t. ház nagyon jól tudja, hogy ezt az ügyet oly fontosnak tekintette az egész képviselőház, pártkülönbség nélkül annak minden tagja, különösen az elnökség is, hogy az akkori elnök ur a képviselőház további ülésezésének megszüntetésére nézve is tett előterjesztést. Vagy olyan fontos volt tehát ez a dolog, hogy csakugyan azonnal tisztázni kellett, s hogy az országnak egyszer már tisztában kellett lennie az iránt, mi igaz belőle, mi nem, vagy nem volt olyan fontos. Én azt hiszem, hogy a ház akkor, a mikor e miatt üléseket tovább nem tartott, fontosnak vélte ezt a dolgot, és ép ily fontosnak kell tartani ma is. Ma már azok a nagyon sürgős dolgok, a melyekről a miniszterelnök ur beszélt, letárgyaltattak. A czivillista megszavazása nem oly nagyjelentőségü, mint ennek a parlamentnek erkölcsi tisztasága. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én ezt sokkal fontosabbnak tartom nemcsak a czivillistánál, hanem valamennyi többi tárgynál is, a melyek előterjesztettek. És ha a miniszterelnök ur csakugyan — nem akarom meggyanusitani, meg vagyok győződve, hogy igy van — ha a miniszterelnök ur csakugyan sulyt helyez arra, hogy a parlament erkölcsi tisztasága az ország és a külföld előtt mentve legyen, akkor ennek az ügynek tárgyalását egy perczre sem szabad elodáznia. Nagyon kérem a t. miniszterelnök urat, nagyon kérem a t. házat, a parlament, az ország becsületének tisztasága érdekében: ne tréfáljunk ezzel a dologgal, hanem vegyük komolyan és határozzuk meg az időpontot, a mikor tárgyalni kivánjuk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Egy hang: Ez a rendje!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Azt, hogy akkor, midőn ezen inczidens felmerült, a ház annak mielőbbi tisztábahozatalát még üléseinek felfüggesztésével is elhatározta, természetesnek tartom. Meg is tartatott azonnal, minden egyéb teendő félretétele mellett a vizsgálat, a melynek érdeméről itt most vitát nem is volna szabad provokálnom, de a mely vizsgálat, azt hiszem, meggyőzte az ország közvéleményét arról, hogy itt a magyar parlament méltóságának, tisztaságának, s tisztességének veszélyeztetéséről szó sincs; *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* és ezzel ez a kérdés a maga égető sürgősségét és fontosságát elvesztette. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Majd meglátjuk, t. miniszterelnök ur! Vannak még ujabb adatok is. *(Zaj. Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az a parlamenti vizsgálat, a mely a legmesszebbmenő nyilvánossággal folyt ebben a tekintetben, a közvélemény túlnyomó nagy részét megnyugtatta. Meg vagyok róla győződve, hogy egy vita, a mely ezen vizsgálat és ezen jelentés fölött e házban meg fog indulni, szintén nem fog más eredménynyel végződni. Azért én is óhajtom, hogy ezen kérdés ne maradjon tovább függőben és én is rajta leszek, hogy erre egy kedvező alkalmat felhasználjunk, a midőn a ház égetően sürgős ügyekkel elfoglalva nem lesz. De az ellen azután épen a magyar parlament és a magyar nemzet méltósága és becsülete érdekében tiltakoznom kell, mint hogyha itt egy »sötét gyanu« lebegne még ezen parlament fölött. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hiszen ezt kell tisztázni!)*

Olay Lajos: Jogos gyanu!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az minden elfogulatlan ember előtt tisztázva van, a ki ezen vizsgálat lefolyását figyelemmel kisérte; *(Ugy van! jobbfelől.)* és, sajnálom, de ha a képviselő urak törekedni fognak — bizonyára jóhiszemüleg — ezen kérdést ismét elhomályosi-

tani, majd szemben fogjuk ott egymást találni és remélem, hogy szemben találják magukat pártkülönbség nélkül mindazokkal, a kik e tekintetben igy gondolkoznak és nem fog sikerülni akkor sem a legcsekélyebb homályt vetni ebből az ügyből kifolyólag a magyar parlament tisztességére. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Különben ismételve kérem, méltóztassék most megnyugodni abban, hogy ezen kérdés végleges elintézésére nézve is igyekezni fogok közelebb javaslatot tenni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Olay Lajos: T. ház! Félreértett szavaim helyreigazitása czimén kérek szót! Az igen t. miniszterelnök ur egészen más térre vitte át a kérdést, mint a melyről itt szó van. Hiszen én sem akarok és senki sem akar itt határozott véleményt nyilvánitani az ügy érdemében, de azt kérdem, hogy a jogos gyanu nem áll-e fenn mindaddig, mig ezen ügy nem tisztázódik? Erre az igen t. miniszterelnök ur nem felelt; nem felelhet, mert igenis már maga az a tény, hogy most gróf Khuen-Héderváry volt miniszterelnök ur ujból miniszterré lett, erkölcsileg kötelezi a kormányt, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy hasson oda, hogy ez a vád, akár igaz, akár nem igaz, tisztázást nyerjen, és pedig azonnal, mert a magyar parlament méltósága és az ország érdeke megkivánja, hogy magyar miniszteri székben ilyen gyanu és vád alatt senki se ülhessen. *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nincs gyanu!)* Bocsánatot kérek, a t. miniszterelnök ur részéről szerintem már az is nagyon elhibázott dolog, — a legenyhébben akarom kifejezni magamat — hogy olyan egyént, a kivel szemben ez a vád még tisztázva nem lett, ő Felségének a kormány tagjává való kinevezésre ajánlani bátorkodott. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt részemről egy politikailag nem eléggé hibáztatható helytelenségnek kell deklarálnom. Ha igazán óhajtja a t. miniszterelnök ur, hogy ezen vád és gyanu tisztáztassék, akkor kötelessége gondoskodni a módokról is, vagyis ezt az ügyet mentül előbb le kell tárgyaltatnia. Ezt kivántam megjegyezni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Arra nézve biztosithatom a képviselő urat, hogy a felelőséget azért, hogy a jelenlegi ő Felsége személye körüli miniszter urnak kinevezését ő Felsége előtt javaslatba hoztam, teljesen nyugodt lélekkel vállalom. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)* Ha bárkinek, a ki őt nem ismerte, a legkisebb kételye lehetett is valaha, hogy az ő személyével összefüggésben áll egy piszkos dolog — nekem sohasem volt kételyem, mert ismerem — de ha bárkinek lett volna is, ezen vizsgálatnak egész lefolyása ezt a vádat eklatánsul megczáfolta. *(Ugy van! jobbfelől.)* E tekintetben tehát semmi további intézkedésnek szüksége nincs; de igenis az szükséges, hogy forma szerint elintézzük a kérdést és el is fogjuk intézni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Madarász József képviselő ur kiván szólani.

Madarász József: T. ház! Minden eddigi felszólalás megegyezik abban, hogy e tárgyban a háznak mindenesetre fel kell világositttatnia és abban határoznia is kell. Megegyeznek a vélemények abban is, hogy ha volna is gyanu, azt is a leghelyesebb mentül előbbi tárgyalás és határozathozatal által bevégezni. Azért tehát én arra kérem a kormányt, arra kérem a házat, hogy — itt vagyunk most — méltóztassék a kormányelnök ur egy bizonyos napot jelölni, a melyen — természetesen nem hetekről és hónapokról van szó — ez az ügy elintéztetnék. Ha tudjuk, hogy melyik lesz az a bizonyos nap, akkor mindnyájan meg leszünk nyugodva, hogy ez a tárgy az ország méltóságához és a háznak kötelességéhez képest fog mielőbb elintéztetni. Ismételten kérem tehát — a kormányt kell kérnem, mert övé a többség — méltóztassék ez ügy elintézését most egy határozott napra javasolni, hogy a felett határozatot hozhassunk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Okolicsányi László képviselő ur kiván szólani.

Okolicsányi László: T. ház! A t. elnök urnak javaslatához én a magam részéről szintén hozzájárulhatok. Nem fogadhatom el azonban azt az indokot, a melylyel kisérte ezen javaslatát, mint hogyha azok a határozati javaslatok teljesen tárgytalanokká váltak volna. Mert én ugy itélem meg a helyzetet, hogy mindaz, a mi ezekben a határozati javaslatokban fekszik, tökéletesen aktuális a mai napon is. A helyzet csak annyiban változott, hogy a volt miniszterelnök néhány székkel tovább ül, de benne van ugyanabban a kabinetben, és azok a kérdések nincsenek megoldva, azok a követelések, a melyek akkor a parlamenti nyugtalanságot okozták, nincsenek kielégitve, azok a várakozások, a melyeket a Khuen-Héderváry-kormányhoz fűzött az ország paczifikálása tekintetében, valamint a Khuen-Héderváry kormány által, ugy a jelenlegi kormány által sem nyertek kielégitést.

Én mindenesetre hozzájárulok a t. elnök urnak ahhoz a javaslatához, hogy ezek a határozati javaslatok a napirendről levétessenek, hogy azoknak valami módon formaszerinti elintézése megtörténjék, annyival inkább, mert hiszen fel kell vetnünk azt is, hogy még a jelenlegi kormány bemutatkozása sincsen forma szerint elintézve. A jelenlegi kormány által előterjesztett programm fölött, tudomásom szerint, a ház még egyáltalában nem határozott. Tudvalevő dolog, hogy minden kormány bemutatkozása után a ház annak tudomásulvétele fölött határozni szokott. Ez parlamenti gyakorlat. Ezt akarta elérni akkor is az a vita, mely a Khuen-Héderváry kabinet bemutatkozása után megindult. A jelenlegi kormány bemutatkozása után

szintén megindult ilyen vita, a mely, mint emlékezünk rá, félbeszakittatott és semmiféle határozattal bevégezve nem lett.

Igaza van a miniszterelnök urnak abban, hogy ezzel nincsen szoros tárgyi össszefüggésben a parlamenti bizottság által beterjesztett jelentés, a melyet Babó Mihály és Olay Lajos t. képviselőtársaim itt szóba hoztak. Tárgyi összefüggésben csakugyan nincsenek, de bizonyos összefüggés van mégis a kettő között; és ezt az összefüggést erősebbé, az egész ügyet fontossabbá, aktuálisabbá és sürgősebbé tette az a körülmény, hogy az akkori miniszterelnök ur most megint benne ül a kabinetben. Nem akarok semmiféle előzetes véleményt nyilvánitani erről a dologról, de teljesen elfogulatlan emberektől hallottam oly véleményt, mely sulyosan gyanusitja az akkori miniszterelnök urat. *(Mozgás a jobboldalon.)* Ha a miniszterelnök ur ugy van meggyőződve, mint az előbb kifejezte, akkor t. kollégája és a saját kabinetje érdekében legsürgősebb feladatának kell, hogy tekintse, hogy ez az ügy minél előbb tisztástassék, tárgyaltassék, befejeztessék. *(Helyeslés a baloldalon.)* Mert vádolni senkinek sincs joga, de a mig ez az ügy elintézve nincs, addig gyanusitani mindenkinek joga van, mert a gyanunak sok tápot adtak. *(Nagy zaj és ellenmondás a jobboldalon. Felkiáltások: Senkinek sincs joga gyanusitani!)* Az egész vizsgálat tartalma egy gyanusitás. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Várady Károly: Tessék tárgyaltatni.

Okolicsányi László: A legsulyosabb gyanuokok egész sorozata van a vizsgálatban. Tessék azokat megczáfolni, tessék megdönteni és akkor a gyanusitás el lesz némitva; addig azonban, a mig ez meg nem történik, *(Nagy zaj a jobboldalon.)* nemcsak hogy nem lesz elnémitva, hanem inkább élesztetik az által, hogy a miniszterelnök ur, ugy látszik, az ügynek befejezése, letárgyalása és tisztázása elől ki akar térni, *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* vagy pedig nem tudom mennyi időre el akarja odázni. Hozzájárulok tehát és teljes mértékben csatlakozom a kérelemhez, a melyet Olay és Babó t. képviselőtársaim előterjesztettek és ismételten is kérem a t. miniszterelnök urat és a t. házat, hogy ennek az ügynek tárgyalására minél rövidebb időn belül határnapot kitüzni méltóztassék.

Elnök: Kiván még valaki hozzászólni? *(Nem.)*

T. ház! Mindenekelőtt egy megjegyzést kell tennem Olay Lajos t. képviselő ur azon kijelentésére, hogy a vesztegetési esetre vonatkozó vizsgálóbizottsági iratok nem lettek volna kinyomatva. A vizsgálóbizottság jelentése igenis kinyomatott és szétosztatott a t. ház tagjai közt. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Megkaptuk!)* Másik megjegyzésem pedig arra vonatkozik, a miről Babó Mihály t. képviselő ur is megemlékezett, hogy ugyanis a ház a napirendre tüzés iránt még nem intézkedett, pedig kimondta, hogy ez iránt »annak idején« fog intézkedni. Ebben a tekintetben az elnökséget mulasztás nem terheli, mert mindeddig nem érkezett meg annak az ideje, hogy ez ügy tárgyalásra kitüzessék. *(Igaz! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Méltóztatnak tudni, hogy a mult esztendő állandóan és nagyrészben a folyó év is obstrukczióval lévén kitöltve, *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Most már nincs!)* számos fontos tárgy gyült egybe, a mely sürgősen elintézendő. A t. miniszterelnök ur különben is kilátásba helyezte, hogy nem sok idő mulva ez a kérdés is szőnyegre kerülhet.

Olay Lajos: Minden héten megsürgetem. Előre is bejelentem.

Elnök: Ez most határozathozatal tárgyát nem képezheti, mert a további teendők iránt való intézkedés van most napirenden, ez pedig egészen külön tárgy és nem függ össze a vizsgálóbizottság jelentésével.

Gabányi Miklós: Gróf Khuennek magának kellene kivánnia, hogy tárgyalják. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Megjegyzem még, hogy Okolicsányi László t. képviselő ur félreértette szavaimat, mert én a programm tárgyalására vonatkozólag mondottam, hogy az immár tárgytalan, és a mennyiben tárgytalan, inditványoztam az azzal kapcsolatos határozati javaslatoknak is a napirendről való levételét. Mivel azt látom, hogy minden oldalról hozzájárulnak a t. ház tagjai az én javaslatomhoz, ezt határozatkép kimondom és e szerint ennek az ügynek tárgyalása a rávonatkozó határozati javaslatokkal együtt a ház napirendjéről levétetik. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Következik az igazságügyi bizottság jelentése a székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a büntetőtörvénykönyv (1878. évi V. t.-cz.) 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás tárgyában.

Az előadó ur kiván szólni.

Rabár Endre előadó: T. képviselőház! 1902-ik év november 16-án Székesfehérvárott egy népgyülés tartatott, a mely alkalommal Garbay Sándor budapesti lakos kőmüves iparossegéd az országgyülési pártokról a következő kijelentést tette: »Azok tagjai ezen állásukat jogtalan vagyon szerzésére használják olyképen, hogy egyesek érdekében olyan vállalatokat eszközölnek ki, melyek a nép kárára vannak és ezért 30—40.000 koronát kapnak, melyből tudnak választáskor etetni, itatni és vesztegetni.« A székesfehérvári kir. járásbiróság az ottani ügyészség inditványára ezen kijelentést a büntetőtörvénykönyv 262-ik §-a szerint minősitő rágalmazás vétségének találván, a 269-ik §. értelmében a megtorlás czéljából a ház felhatalmazását kérte.

Az igazságügyi bizottság 1903 márczius hó 5-én ezen felterjesztést tárgyalás alá vette és azt állapitotta meg, hogy a terheltnek akkora a teljes tájékozatlansága, másrészt a kijelenté-

sében foglalt teljesen alaptalan állitások annyira alantjárók, hogy azok a képviselőház méltóságát nem érinthetik, s ennek alapján a t. háznak az igazságügyi bizottság nevében bátor vagyok tisztelettel javasolni, hogy ez esetben a bűnvádi üldözésre felhatalmazást adni ne méltóztassék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Nessi Pál: Mindenkor az volt az álláspontom, a mentelmi ügyekben is, hogy bármiféle megkeresés jöjjön a házhoz, a háznak kötelessége annak eleget tenni, mert az illetőnek magának érdeke elsősorban, hogy az ügy tisztáztassék. Miután itt a házon kivül álló egyén a háznak tagjait sulyos gyanuval illeti, én nem fogadom el a bizottság inditványát, hanem óhajtom, hogy ha már ilyen dolog felmerült, az tisztáztassék, annak végére járjunk, miután a törvény megadja a lehetőségét annak, hogy az illető egyén gyanuját bizonyithassa is. Ezért nem fogadom el az inditványt, hanem a ház adjon felhatalmazást az illetőnek bünvádi üldözésére.

Elnök: Kiván valaki szólni? Ha nem, hát a vitát bezárom. A kérdés az, hogy elfogadja-e a ház az igazságügyi bizottságnak az előadó ur által beadott jelentését, szemben Nessi Pál képviselő urnak azon elleninditványával, hogy Garbay Sándor ellen a bűnvádi üldözésre a szükséges felhatalmazás megadassék? Kérem azokat a képviselő urakat, a kik az igazságügyi bizottság javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* A ház többsége az igazságügyi bizottság javaslatát elfogadta, és e szerint Nessi Pál képviselő ur elleninditványa elesett; a ház tehát kimondja, hogy a bünvádi üldözésre ez esetben a felhatalmazást megtagadja.

Következik a gazdasági bizottság jelentése a képviselőház 1903-ik évi költségvetési előirányzatának helyesbitéséről.

Nyegre László előadó: T. képviselőház! A képviselőház gazdasági bizottsága a ház 1903. évi költségvetését megállapitván, azt a ház 1902. évi junius havában tartott ülésében elfogadta, s egyszersmind a ház elnökét felhatalmazta, hogy ezt a költségvetést az állami költségvetésbe leendő beillesztés végett a belügyi és pénzügyminiszterekkel közölje. A gazdasági bizottság már ez alkalommal jelezte a t. képviselőház előtt, hogy az uj országházba való beköltözés, az uj országház fentartása, valamint az ujonnan szervezendő hivatalnoki, altiszti és szolgai állások ujabb kiadásokat fognak eredményezni, melyek azonban előre egyáltalában meg nem állapithatók, s erre vonatkozólag már akkor méltóztatott az elnökséget utasitani arra nézve, hogy az uj országház épületének kezelésére vonatkozó tennivalók iránt intézkedjék. Az 1903. év elején a képviselőház gazdasági bizottsága a ház elnökségével és a háznagyi hivatallal egyetértően az uj viszonyok keretében megállapitotta az uj országházban szükséges ujabb állások létszámát és erre vonatkozó jelentését a ház elé terjesztette. Ez az 1903. évi április 4-dikén tartott ülésben el is fogadtatván, az uj állások 1903. május 1-étől a képviselőház elnöke által saját hatáskörében be is töltettek.

Ezen helyzet természetes következménye lett volna, hogy a gazdasági bizottság póthitel megszavazását kérje a képviselőháztól; miután azonban az 1903-dik évi állami költségvetés megszavazását a politikai viszonyok megakadályozták, nehogy a képviselőház háztartásában rendetlenségek merüljenek fel, a gazdasági bizottság ezen jelenleg tárgyalás alatt lévő jelentéssel kapcsolatosan az 1903. évi költségvetést a ház elé terjesztette. Ezen jelentésében a t. háztól azt kérte: méltóztassék a képviselőház az 1903. évi költségvetés előirányzatát elfogadni, a gazdasági bizottságot és a ház elnökét felhatalmazni, hogy az előirányzott 3,668.350 korona korlátai között az egyes tételek közötti átruházási jog mellett az év folyamán a szükséges utalványozásokat végezhesse.

A gazdasági bizottságnak ezen kérelme most már két tekintetben nem bir aktualitással. Először azért, mert a politikai viszonyok miatt ezen költségvetés a mult évben meg nem szavaztatván, a képviselőház elnöke és a ház gazdasági bizottsága a mult évre előirányzott kiadásokat saját hatáskörében és saját felelőségére a ház utólagos jóváhagyása reményében teljesitette; másodszor nem aktuális azon szempontból, mert az 1903. évi állami költségvetés pár héttel ezelőtt a házban megszavaztatván, az állami költségvetésben a mult évre a képviselőház kiadásai czimén felvett összegek is megszavaztattak.

Most tehát a gazdasági bizottság nevében azon kérelmet vagyok bátor a t. ház elé terjeszteni, méltóztassék azt, hogy a ház gazdasági bizottsága és a ház elnöke a 3.668,350 K-val előirányzott költség korlátai közt a mult év folyamán utalványozásokat eszközölt, helyeslőleg tudomásul venni. Természetes, hogy a kiadások helyességének kérdése zárszámadási vizsgálat tárgyát képezi. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván valaki szólani?

Ugron Gábor: Az előadó ur előterjesztéséből nem értettem meg azt, hogy mi akadályozta az elnökséget abban, hogy a ház költségvetését a képviselőház elé terjeszsze. Erre kérek felvilágositást és fentartom magamnak, hogy erre nyilatkozzam.

Nyegre László előadó: A feltett kérdésre bátor vagyok válaszolni, hogy ezen költségvetés a gazdasági bizottságnak mult évi junius hó 20-ikán tartott ülésében állapittatott meg és azután be is nyujtatott a képviselőházhoz, a parlamenti viszonyok azonban lehetetlenné tették annak tárgyalását. Miután pedig az országház kezelési költségeire minden nap szükség volt és a tisztviselőket sem lehetett fizetés nélkül hagyni és miután az uj országház költségei igen jelentékeny összeget képeznek, a szolgák fizetései is természetesen utalványozandók voltak — ezeket

csak példaképen hozom fel — ennélfogva a gazdasági bizottság a t. ház utólagos jóváhagyása reményében saját felelőségére felkérte az elnök urat, hogy a folyó kiadásokat fedezze addig is, mig a képviselőház jóváhagyása erre nézve kinyerhető lesz. *(Helyeslés jobbról.)*

Nessi Pál: Hát jogában van a gazdasági bizottságnak utalványozni?

Ugron Gábor: T. ház! Nem tudom helyeselni a bizottság előterjesztését, mert nem alapszik valóságon. *(Mozgás.)* A gazdasági bizottság a maga jelentését a mult évben bármikor megtehette volna, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a ház azt tárgyalni bármikor képes lett volna. Az igazság az, hogy taktikai célokból nem terjesztették elő a háznak a költségvetést. Az elnökségnek pedig taktikai eszközökkel a kormány céljait szolgálni nem hivatása. *(Ugy van! balfelől.)* Az elnökségnek az a hivatása, hogy a maga kötelességét a házban, a ház érdekében és a háznak feladatai szerint teljesitse. Ő nem szolgálhat kisegitő kortesképen a kormánynak, hogy olyan tárgyakat, a melyeket itt a ház ügyrendje érdekében tárgyalni kellene, a ház tárgyalása elől csak azért vonjon el, hogy a ház tárgyalásait egy vagy két órával hosszabban ne tartsa.

Valahányszor a ház igen t. gazdasági bizottsága előterjesztést nyujtott be a háznak, az mindig nagyobb és mélyebb vita nélkül szokott megszavaztatni; pedig szüksége volna annak, hogy a ház sokkal körültekintőbben vizsgálná meg ezen jelentéseket és sokkal behatóbban tárgyalná azokat.

Én a t. ház szine előtt a felmentvényt a bizottságnak megadni nem vagyok hajlandó. A bizottságnak joga sem volt utalványozást elrendelni a ház tudta és belegyezése nélkül. A bizottság nem kormány, a mely kiadásokat folyósithasson, nem az országgyülés maga. A folyósitást az országgyülés senki másra nem ruházta át, azt saját magának tartotta fenn. A ház elnökségének és a bizottságnak meg kellett volna kisérelnie, hogy a ház a bizottságnak ezen előterjesztését tárgyalja, és csak valóságos akadályok előfordulása után lett volna szabad önálló megbizás nélkül utalványozni és fizetéseket teljesiteni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: T. képviselőház! Magam is hibásnak tartom a gazdasági bizottság eljárását és csatlakozom Ugron Gábor t. képviselőtársamnak ez irányban megtartott fejtegetéseihez.

De egyuttal figyelmébe ajánlom a t. háznak, hogy mult tavaszszal a háznak egyik-másik fogyatékosságára, az épitkezésben tapasztalható hiányosságára felhivtuk az elnökség figyelmét. Zárt ülésben tárgyaltuk a dolgot, és a gazdasági bizottság ebben az irányban semmiféle intézkedést nem tett. Megbeszéltük akkor, hogy szükségesnek mutatkozik a karzatoknak jelzőszámokkal való ellátása, szükségesnek mutatkozik, hogy a feljáró onnan elvétessék és a főbejárat használtassék.

Erre vonatkozólag semmi néven nevezendő intézkedés nem történt, azért már most ismételve kérem a t. házat: méltóztassék a gazdasági bizottságot utasitani, hogy ebben az irányban legalább ezeket a kérdéseket tárgyalja és javaslatát a ház elé terjeszsze, mert nem tudjuk, hogy tulajdonképen ki kompetens ezeknek a kérdéseknek elintézésére. A háznagy nem vállalhatja magára a felelőséget, és miután a gazdasági bizottság foglalkozik ezekkel a kérdésekkel, azt hiszem, egyedül a gazdasági bizottság volna hivatva ezeken a hiányosságokon segiteni.

A jelentéssel kapcsolatban ismételten felhivom a t. ház figyelmét, hogy méltóztassék ezen inditványomhoz hozzájárulni, hogy a gazdasági bizottság utasittassék ezen hiányoknak ujból való tárgyalására és javaslatot tegyen a háznak, hogy az annak idején e felett határozhasson.

Elnök: Kiván még valaki hozzászólani? *(Felkiáltások: Igen!)* Kérem különben Molnár Jenő képviselő urat, hogy inditványát irásban méltóztassék beadni. *(Megtörténik.)*

T. ház! A gazdasági bizottságnak ez a jelentése, a mely az 1903. évi költségvetési előirányzat helyesbitésére vonatkozik, ma már túlhaladott és tárgytalanná vált dolog, a mennyiben mindez, a mi abban foglaltatik, az 1903. évi költségvetésben is bent van és a költségvetést a t. ház már letárgyalta és az ma már szankczionálva is van. Ma tulajdonképen csak azért fekszik ez a jelentés a ház előtt, hogy miután az elnökség, a gazdasági bizottság és az elnök — mert, a mint méltóztatnak tudni, előirányzat nem volt — utalványozásokat eszközölt, hogy erre nézve méltóztassék most ugy a gazdasági bizottságnak, mint az elnöknek is a felmentvényt megadni. Ez tulajdonképen a kérdés tárgya. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem adjuk meg!)*

Gabányi Miklós: Rendnek kell lenni, nem adjuk meg!

Elnök: Az előadó ur kiván még szólani.

Nyegre László előadó: T. képviselőház! Azon vádakkal szemben, a melyekkel Ugron Gábor t. képviselőtársam a gazdasági bizottság és a ház elnöke ellen fellépett, egész rövidséggel csupán csak azt jelentem ki, hogy igen t. képviselőtársam, midőn bizonyos taktikai szempontokat akart ezen jelentés tárgyalása elodázásába betudni, bizonyára nem akarta ez által a háznak volt érdemes elnökét, gróf Apponyi Albertet megvádolni . . .

Ugron Gábor: Nekem mindegy!

Nyegre László előadó: . . . Mert ez a jelentés és ezek a tények még az ő elnöksége idejéből valók.

Ugron Gábor: Nekem mindegy, ez az igazságot meg nem változtatja!

Nyegre László előadó: Egyébként, t. képviselőház, még csak annyit vagyok bátor meg-

jegyezni, hogy a mennyiben taktikáról van szó, akkor ezen jelentés tárgyalása valószinüleg nem az elnökségnek és a gazdasági bizottságnak taktikázása miatt maradt ilyen késöre. *(Igaz! Ugy van! jobboldalon.)*

Ismételten kérem a gazdasági bizottság jelentésének elfogadását.

Nessi Pál: Hát ki taktikázott? *(Felkiáltások a jobboldalon. Más valaki!)* Hát akkor a a kormány! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Rátkay László képviselő úr kiván szólani.

Rátkay László: T. képviselőház! Én azt hiszem, legjobb lett volna, ha a ház az elnök ur inditványára akként határoz, hogy ezt a három gazdasági bizottsági jelentést együttesen tárgyalja, mert hiszen ez a három dolog szoros összefüggésben van egymással és valóban helyesen nem is tárgyalható egymástól külön-külön, elválasztva.

A midőn a gazdasági bizottság jelentéséhez pártom nevében hozzá akarok szólani, — hozzá akarok szólani pedig azon kötelezettség okából, hogy egy ellenzéki pártnak minden dolgot, a parlament minden intézkedését ellenőrizni kötelessége . . . *(Folytonos zaj)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház!

Rátkay László: . . . és minden dolgot szóvá kell tennie, — mondom, a midőn ez okból felszólalok, lehetetlen, hogy vissza ne térjek a t. előadó urnak most hallott egy-két szavára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Engem meglep, hogy a t. előadó ur oly meleg védelemben részesitette gróf Apponyi volt elnök urat. Hát biztosithatom a t. előadó urat, hogy nem volt szükség erre a védelemre, mert gróf Apponyi elnöki müködését senki sem vette birálat alá. S a mint a t. előadó ur olyan határozottsággal jelentette ki, hogy nem a gazdasági bizottság és nem az elnökség, hanem bizonyára más az oka, én azt hiszem, igen helyesen néztem bele a rejtett gondolataiba, hogy ez alatt a »más« alatt az ellenzéket értette.

Nyegre László: Nem az ellenzéket, az obstrukcziót!

Rátkay László: A t. előadó urnak ebben sines igaza.

Ugron Gábor: Abban sines igazuk, hogy ezinkoskodnak a kormánynyal! *(Zaj.)*

Rátkay László: Ha a t. előadó ur visszanéz a multba, láthatja, hogy akkor, mikor sürgős javaslatokat hozott a kormány a ház elé, különösen a tisztviselők fizetésének javitására vonatkozólag, az ellenzék igenis módot adott a kormánynak, hogy tárgyalhassa ezeket. De méltóztassék megmondani az igaz okot az előadó urnak, a mely nem lehet más, mint hogy a t. többség és a mindenkori kormányok csak a katonai javaslatokat erőltették és nem hozták abba a helyzetbe a házat, hogy a saját ügyeit tárgyalhassa! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem akartam ebből a szempontból a multba visszamenni és onnan okokat és vádaskodást felhozni, de azt lehetetlennek tartom, — és ez szolgáljon tanácsadásul a t. elnökségnek a jövőre is — hogy a képviselőház saját ügyeire nézve maga is ex-lexben legyen. A jelentés 1903 juniusban kelt és ma, 1904-ben utólagosan tárgyaljuk a ház költségvetésére vonatkozó javaslatokat. Ez, t. képviselőház, nem rend és nem egyezik meg a ház méltóságával és igazságszeretetével *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez a jelentés, t. képviselőház, distingvál az alkalmazottak között.

Én, t. képviselőház, kijelenthetem — és ezt a kijelentést a párt nevében teszem — hogy ez a párt az alkalmazottak fizetésemelése ellenében kifogást nem tesz. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez a párt mindenkor a méltányosság szempontjából indult ki és abból a szempontból, hogy kell, hogy szolgálatáért mindenki tisztességes, becsületes fizetésben részesüljön. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De ezt az elvet nem fogjuk alkalmazni a czivillista kérdésében! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ezt csak azért hozom fel, hogy nem vehetjük rossz néven, ha a ház alkalmazottjai is példát vesznek a királyi udvartartástól, a mely nines, és ők is fizetésemelésért jönnek; holott ők igazán nem tudnak megélni, pedig munkásságukat és szolgálataikat becsületesen teljesitik. *(Igaz! Ugy van!)*

Rá kell mutatnom még arra a visszásságra is, hogy a fizetésemeléseket pótlékok alakjában szavazza meg a ház, mert a t. kormány nem nyujtja be az eredeti törvényjavaslatot, a mely gerinczét és gyökerét képezi a kérdésnek: a tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslatot. Ezért kell nekünk folytonosan pótlékok és utólagos dijak alakjában rendeznünk a tisztviselők fizetését, holott a t. kormánynak első kötelessége az volna, hogy benyujtsa azt a tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló javaslatot, a melyre nézve őt az előtte lévő kormány igérete és adott szava mint utódot kötelezi. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ebből a jelentésből az is látszik, hogy valami királyi ellenőrség dolgozik itt és bizonyos országház-épitési alap is van, a mely még bizonyos kiadásokat okoz. Ez mind azt mutatja, hogy a ház gazdasági és pénzügyeiben nines teljes rend. Mindezeket, azt hiszem, rövid időn belül rendezni lehetne, hogy a ház teljes szuverénitással gondoskodjék költségvetéseiről és kiadásairól. *(Helyeslés.)*

Egy-két megjegyzésem volna még, a melyeket hozzáfüzök a gazdasági bizottság jelentéséhez, mert a ház belső rendtartásához amugy is csak igen ritkán van alkalmunk hozzászólani.

Ezt a házat bizonyos arisztokratikus vonás jellemzi. Ha a karzatot végignézzük, azt látjuk,

hogy a jegyek kiosztása bizonyos kedvezményként történik, nem akarom mondani, hogy bizonyos protekczió mellett. Én a kérdés lényegébe most nem megyek bele, hiszen sokszor feszegettük ezt, de nem tartom helyesnek, hogy ott egész soroknak fel kell állani, ha utólagosan be méltóztatik valakinek jönni. Ebben a házban elsőbbséget ne adjunk senkinek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez a ház a nemzet háza, itt a demokratikus elvnek kell érvényesülni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem lehet megtűrni, hogy valaki jegyet váltson és azután, ha később méltóztatik bejönnie, 12 vagy 1 órakor, másokat inkommodálhasson. A jegyek kiosztásának akképen kell történnie, hogy mindenki, a ki előbb jön, előbb is foglalhasson helyet és senkinek előjoga ne lehessen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Még egy körülményt hozok fel és kérem a t. képviselőházat, méltóztassék e tekintetben is orvoslásról gondoskodni, mert ez, a mint van, nem egyezik meg a ház méltóságával. Ha a képviselő urak fáradságot vesznek maguknak és lemennek oda, a hol a közönség vár bebocsáttatást és keresztül mennek azon az egész kálvárián, a melyet a közönségnek végig kell szenvednie, a mig bejut egy helyiségbe, a hol végre megmondhatja, hogy mit akar: akkor látják csak, hogy ez mit jelent. Órák hosszáig tart ez. Az első szobákba nem tisztviselők, hanem rendőrök vezetik a közönséget; hogy minő tapintattal és minő hanggal, azt csak az tudja, a ki ezt a kálváriát végigcsinálja. Sohasem szabad elfelejteni azt, hogy ez a ház nem a mienk, nem egyeseké, hanem az egész közönségé, a ki ebbe a házba látogatóként bejönni akar. Azzal nem szabad azt éreztetni, hogy ő közönség. Ő az ur itt és mindenkor be kell bocsátani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem tartom továbbá a ház méltóságával megegyezőnek, hogy a ház rendes körülmények között is tömve van mindig rendőrökkel. Hiszen ha egy idegen bejön ebbe a házba, végig megy a lépcsőkön, az egyes zugoknál mindenütt rendőröket lát, ugy hogy azt hiheti, hogy itt mindennap dinamitmerényletek, orgyilkosságok és bünszövetkezések történnek. Mikor a háznak $3^1/_2$ milliós költségvetése van és a mikor annyira szeret a külföld után menni, nem tudom, miért nem gondoskodik a ház arról, hogy behozzuk mi is azt a külföldi jó szokást, hogy a ház belsejében a ház saját szolgaszemélyzete tartson rendet? Miért kell a háznak mindig rendőrséggel tömve lenni? Ez csak egy a multakból fennmaradt rossz szokás, *(Ugy van!)* a melyet azért nem gyógyitunk, mert a képviselőház olyankor, a mikor elébe kerül a gazdasági bizottság jelentése, nagyuri könnyedséggel fogja fel a dolgot, sőt a képviselő uraknak igen nagy része valószinüleg át sem olvassa a gazdasági bizottság jelentéseit.

Nem akarom a t. házat tovább untatni a kérdések részletezésével, de kérem az elnökséget, méltóztassék a felvetett tárgyakat figyelmére méltatni és gondoskodni arról, hogy ezek a visszaélések a jövőre kiküszöböltessenek. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kiván még valaki a tárgyhoz szólani?

Nessi Pál: T. képviselőház! Én igen röviden csak egy kérdést kivánok felvetni és kérek a tekintetben az előadó urtól felvilágositást. Ebből a jelentésből ugy látom, hogy a ház minden alkalmazottjának, tisztviselőjének állása az utolsó szolgáig rendszeresitve van, azok mind nyugdij-jogosultsággal birnak. De egyet nem látok ebben a jelentésben, t. i. a gépirónők helyzetének szervezését. *(Derültség és zaj a jobboldalon.)*

Miután ugy értesültem, hogy a gazdasági bizottság legutóbbi ülésében *(Zaj a jobboldalon.)* ez a kérdés tárgyalás alá került, és miután a gépirónők a háznak nagyon hasznos és szükséges munkáját végzik, a kiket nem lehet márólholnapra tartani és fizetni: épen azt óhajtom, hogy ha már az utolsó szolga állása is rendszeresitve van, a ház ezen igen hasznos alkalmazottainak állását is rendszeresitsük oly módon, hogy azoknak jövője biztositva legyen, mert kétségtelen, hogy ahhoz a munkához, a melyet ők végeznek, nagy fizikai ügyesség és intelligenczia is szükséges. Ha tehát a ház ilyen intelligens gépirónői karral rendelkezik, becsüljük meg őket és biztositsuk a jövőjüket az által, hogy részükre a nyugdij-jogosultságot szintén megállapitjuk.

Ez az én óhajom és kérelmem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nyegre László előadó: Előttem szólott képviselőtársam a képviselőházi gépirónők sorsa iránt érdeklődvén, méltóztassék megengedni, hogy erre nézve röviden nyilatkozhassam. *(Halljuk! Halljuk!)* A dolog a ház gazdasági bizottságának legutóbbi ülésén tárgyaltatott. A gépirónők eddigelé csak napidijakban részesültek. Tekintettel azonban épen azokra a szempontokra, a melyeket előttem szólott t. képviselőtársam felhozott, — mert hiszen a gazdasági bizottság is kellőleg méltányolta elfoglaltatási körüket, — a szervezeti szabályzatba azt vettük bele, hogy a gépirónők ezentúl évi ezer korona fizetést fognak kapni. Ezen kérdés felett különben a háznak akkor lesz módjában határozni, ha a szervezeti szabályzat a ház elé kerül.

Egyébként méltóztassanak megengedni, hogy csupán arra utalhassak, hogy kivételes állapotok kivételes helyzeteket eredményeznek. Épen ugy, mint az állami költségvetésnél, a ház költségvetésénél is a mult esztendőben sajátszerü helyzet merült fel, a mely azonban egyáltalában nem képezhet preczedenst arra nézve, hogy ez a jövőben is megtörténhessék. *(Helyeslés.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék az előterjesztett javaslatokat elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki a tárgyhoz szólani? *(Nem!)* Akkor fel fog olvastatni Molnár

Jenő képviselő ur inditványa, a mely a szőnyegen lévő tárgygyal nem kapcsolatos, hanem mint külön iditvány lesz kezelendő.

Trubinyi János jegyző *(olvassa)*: »Utasitja a ház a gazdasági bizottságot, hogy a házban mutatkozó hiányosságokra, pl. a karzatoknak számokkal való ellátására, a főbejárat használatba vételére vonatkozólag tegyen javaslatot.« *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Ez az inditvány azonban nem tartozik a tárgyhoz. Ha mint önálló inditványt akarja a képviselő úr tárgyaltatni, akkor a házszabályok szerinti elbánásban fog részesülni.

Molnár Jenő: Ép az elnök ur mondta, hogy adjam be irásban!

Elnök: Épen azért kértem, hogy konstatáljam, mi foglaltatik benne. *(Zaj balfelől.)*

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, a ház gazdasági bizottsága a ház költségvetéséről tesz előterjesztést és annak kapcsán minden olyan inditvány megtehető, a mely költekezéseket vonhat maga után. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Akkor is nem a mult esztendei, hanem a jövő esztendei költségvetésnél lesz majd ennek helye. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A kérdés az lesz: Elfogadja-e a ház a gazdasági bizottság jelentését és illetőleg az előadónak azt a javaslatát, mely szerint a ház utólagosan helyeslőleg tudomásul veszi azt, hogy a gazdasági bizottság és az elnök a 3,688.360 korona korlátai között utalványozásokat eszközölt, igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azokat a képviselő urakat, a kik a gazdasági bizottság jelentését, illetőleg az előadó ur javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A többség a javaslatot elfogadja; e szerint ezt határozatkép kimondom.

A mi pedig Rátkay képviselő ur kivánságait illeti, azokat készségesen tudomásul veszszük és a megfelelő intézkedéseket meg fogjuk tétetni, valamint Molnár Jenő képviselő úr inditványát is hasonló figyelemben fogjuk részesiteni.

Következik a gazdasági bizottság jelentése a ház tisztviselőinek adott drágasági pótlékról.

Nyegre László előadó: T. képviselőház! A székesfővárosban fennálló megélhetési viszonyok nehézségei folytán, a gazdasági bizottság az előző évek gyakorlatához képest, a mult esztendőben a képviselőháznál alkalmazott és a XI—IX. fizetési osztályban lévő tisztviselők részére drágasági pótlékot utalványozott, azon fentartással azonban, hogy a mennyiben a tisztviselők részére utólag, visszaható erővel, fizetési pótlékok utalványoztatnak, azoknak ezen drágasági pótlék a fizetési pótlékba lesz beszámitandó.

Mivel mindjárt előterjesztendő jelentésemben lesz szerencsém bejelenteni azt, hogy a képviselőházi hivatalnokok fizetési pótlékban részesültek és ezen drágasági pótlék beszámittatott, kérem: méltóztassék e jelentésemet tárgytalannak tekinteni.

Elnök: Méltóztatnak elfogadni az előadó ur javaslatát? *(Elfogadjuk!)* Ha nincs ellene észrevétel, határozatilag kimondom, hogy a ház a gazdasági bizottságnak ezt a jelentését tárgytalannak tekinti.

Következik a gazdasági bizottság jelentése a ház tisztviselőinek utalványozott fizetési pótlékok tárgyában (Irom. 478).

Nyegre László előadó: T. képviselőház! A gazdasági bizottság az 1903. év folyamán a képviselőházi alkalmazottak fizetési viszonyaival igen alaposan és behatóan foglalkozott. Aktuálissá tették ezt egyfelől az uj házba való beköltözködés következtében megváltozott viszonyok, másfelől pedig az állami alkalmazottak fizetésének rendezésére vonatkozó akczió. A mint méltóztatnak tudni, a képviselőházi alkalmazottak az állami alkalmazottakkal egységes alapon, egységes fizetésben részesültek. A gazdasági bizottság tehát abban a meggyőződésben volt, hogy az állami alkalmazottak fizetésének rendezésekor a képviselőházi alkalmazottak fizetése is rendezendő volna. Az ezen fizetésrendezést magában foglaló szolgálati szabályzatot a bizottság 1903 julius 21-én általánosságban és részleteiben el is fogadta, egyszersmind pedig azt a határozatot hozta, hogy ezen szabályzatot épen azért, hogy az lehetőleg az állami alkalmazottakéval egyenlően legyen végrehajtható, akkor terjeszti a ház elé és véteti tárgyalás alá, a midőn az állami alkalmazottak fizetésrendezésére vonatkozó törvényjavaslat a ház előtt lesz.

Mivel azonban ezen törvényjavaslat tárgyalása a mult esztendőben keresztülvihető nem volt és mivel ezen törvényjavaslatot a miniszterelnök ur bővebb tanulmányozás végett egyelőre visszavette, természetes, hogy a képviselőházi alkalmazottak szolgálati szabályzata sem volt eddigelé előterjeszthető. A képviselőház gazdasági bizottsága tehát azon felfogásban volt, hogy akkor, a mikor az állami alkalmozottak fizetési pótlékban részesülnek, méltányos és helyes, hogy az országház alkalmazottjai is ugyanilyen fizetési pótlékban részesittessenek; ennélfogva méltányosnak tartotta azt, hogy az országház alkalmazottjai az 1903. évre egy összegben, az 1904. évi január hótól kezdődőleg pedig havonkinti részletekben az állami alkalmazottakénak megfelelő fizetési pótlékban részesittessenek és a ház utólagos jóváhagyása reményében felkérte a ház elnökét, hogy a szükséges összegeket a tisztviselők részére kiutalványozza. *(Helyeslés.)*

Tisztelettel kérem a t. képviselőházat, hogy a bizottságnak ezen intézkedéseit tudomásul venni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Gr. Batthyány Tivadar: T. ház! Két szóval kérnék felvilágositást az iránt, hogy vajjon a képviselőháznak azon alkalmazottai, a kik akkor, a midőn az uj házba átjöttünk, ideiglenesen, vagyis napidijjal alkalmaztattak, most milyen minőségben szolgálnak és sorsuk miben áll. Mert szerintem például a gépészek, a kik diplomás

emberek, megérdemelnék, hogy őket is minél előbb a képviselőház végleges alkalmazottainak státusába felvegyük és évi fizetéssel és lakbérrel alkalmazzuk. *(Helyeslés balfelől.)* Tisztelettel bátorkodom ezen ügyet az elnökség szives figyelmébe ajánlani.

Elnök: Én ugy vagyok informálva, hogy az illetők ki vannak nevezve, és épen azért van az előbbeni jelentésben egy helyesbitésről szó.

Nyegre László előadó: T. ház! Az előttem felszólalt t. képviselő ur a gépészek napidijai iránt érdeklődvén, erre vonatkozólag bátor vagyok a gazdasági bizottság mult évi julius 20-án tartott üléséből benyujtott és épen az imént letárgyalt jelentésének egy passzusára utalni, a mely igy szól *(olvassa)*: »A képviselőház ugyanczen ülésében az állandó országház karbantartását és épületigazgatását teljesitő műszaki hivatal szervezése tárgyában tett elnöki jelentést tudomásul vette s megadta a felhatalmazást arra, hogy az épület kezelésére vonatkozó tennivalók iránt intézkedjék.« A következő pontban pedig azt mondja *(olvassa)*: »Ezen jelentés szerint az épület jókarbantartási, fütési és világitási kiadásokat« stb. »az országház épitésénél jelenleg is működő kir. ellenőrség az országház épitési alapból előlegezi s az e czimeken kifizetett összegek nevezett alapnak visszatéritendők.«

T. ház! Egész röviden csak azt jegyzem meg, hogy czen gépészek ma még a képviselőház elnökségének rendelkezése alatt nem állanak, azonban a gazdasági bizottságban folyt tárgyalásokból ugy tudom, hogy rövid idő alatt ez a kérdés is rendeztetni fog. Azon gépészek különben, tudomásom szerint, az illető műszaki vezetőség részéről már ki vannak nevezve és állandósitva vannak.

Gr. Batthyány Tivadar: Tudtommal napidijat kapnak még.

Nyegre László előadó: Rendes fizetésük és lakbérük van.

Elnök: Kiván még valaki szólani? A menynyiben szólani senkisem kiván, kérdem: méltóztatik-e elfogadni a gazdasági bizottságnak a pótlékok utalványozása tárgyában beadott javaslatát? *(Igen!)* Határozatképen kimondom, hogy a t. ház a gazdasági bizottságnak 478. sz. jelentésében foglalt javaslatát elfogadva, a pótlékok utalványozása tekintetében tett intézkedéseit jóváhagyni méltóztatik.

Következik a számvizsgáló-bizottság jelentése az 1902. évi julius hó 1-étől ugyanazon év deczember 31-ig és 1903. január 1-től 1903. deczember 31-ig vezetett számadások megvizsgálása tárgyában.

Trubinyi János előadó: T. ház! A számvizsgáló-bizottság előadójának távollétében, a bizottság megbizásából, van szerencsém jelenteni, hogy a számvizsgáló-bizottság f. évi márczius 9-én és 15-én tartott üléseiben a képviselőház pénztári hivatalának ügyeit átvizsgálta, azokat rendben találta s azért a következő tiszteletteljes kérést terjeszti elő:

Méltóztassék a t. képviselőháznak Pongrácz Elemér pénztárnokot és Schödl Ferencz ellenőrt az 1902. év julius 1-től ugyanazon évi deczember 31-ig, valamint az 1903. évi január 1-től ugyanezen év deczember 31-ig vezetett számadásokra nézve a további számadási felelőség terhe alól felmenteni.

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Ha szólni senki sem kiván, kérdem: méltóztatik-e elfogadni a gazdasági bizottság jelentésében foglalt javaslatot? *(Igen!)* Határozatképen kimondom, hogy a t. ház a pénztárnoknak és az ellenőrnek az 1902. julius 1-től deczember 31-ig és az 1903. évi julius 1-től deczember 31-ig vezetett számadásokra nézve a további számadási felelőség terhe alól való felmentést megadja.

Mielőtt az interpellácziókra adandó válaszokra áttérnénk, az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom.

Következnek most a válaszok az interpellácziókra.

A miniszterelnök ur kiván válaszolni Ugron Gábornak a királynak adott tanácsok tárgyában és a király előtt megforduló tanácsosok ügyében (Irom. 178) előterjesztett interpellácziójára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Az elmult év május 20 án Ugron Gábor képviselő ur és május 22-én Holló Lajos képviselő ur intéztek interpellácziót akkori hivatali elődömhöz, és miután a két interpelláczió tárgya közt szoros kapcsolat van, méltóztassék megengedni, hogy együttesen adjam meg válaszomat, a mely válaszom különben is a dolog természeténél fogva tulajdonképen érdemleges válasz nem lehet.

Mindkét t. képviselő ur az akkori válság viszonyaiból kifolyólag kérdést tett a koronának adandó tanácsok iránt, és pedig Ugron Gábor képviselő ur kérdezte az akkori miniszterelnöktől, hogy: »Tanácsolta-e a Felségnek, hogy a kormány tagjain kivül mások véleménye is a helyzetről és a kibontakozásról meghallgattassék, ily czélból kihallgatások történtek-e, a koronával történt tanácskozások után vannak-e javaslatai a kormánynak a ezélból, hogy a parlamenti tanácskozások, az állami kormányzás a közvélemény kielégitésével rendes medrükbe térjenek?« Holló képviselő ur pedig ezt kérdezte: »Szükségesnek találta-e a miniszterelnök ur, hogy a most folyó küzdelemben a korona pártokon felüli jellege a maga érintetlenségében megőriztessék; másodszor, hogy, minden idegen befolyás kizárásával, a korona a küzdelem czéljairól és a nemzet törekvéseiről helyesen és hüen informáltassék?«

Ma már túlhaladott álláspontnal állunk szemben, a mi azon eseményeket illeti, a melyek akkor az interpellácziót megtételére indokul szolgáltak. Én a magam részéről csakis arra szoritkozhatom, hogy a feltett kérdésekre válaszul azt jelentsem ki, hogy általában a magyar közügyek menetét illetőleg az egész vonalon igenis abban a meggyőződésben vagyok, hogy először is — a mint hogy abban intézkedésekre szükség nincsen, ha pedig szükséges volna, megtétetnének az intézkedések, hogy illetéktelen befolyások a magyar közügyekre semmi irányban ne gyakoroltassanak, *(Helyeslés jobbfelől.)* a korona pedig minden tekintetben hüen és megbizhatóan informáltassék, — a magam részéről is azt tartom, hogy rendkivüli helyzetek vagy válságok beálltakor a korona megkövetelheti a maga felelős tanácsosaitól azt, hogy alkalmat nyujtsanak arra, hogy a korona más magyar illetékes férfiak véleményét is meghallgathassa.

Kérem, méltóztassék ezen válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: T. ház! Természetes, hogy a kérdésnek irányzata és czélja ma már nem áll fenn, csak annyi áll meg belőle, a mit a t. miniszterelnök ur is hangoztatott, hogy a magyar ügyekben magyar tanácsosok hallgattassanak meg; másfelől kétségtelenül áll az, hogyha idegen tanácsosok hozzáférhetnek a király füléhez és hogyha tanácsot adhatnak, a mely tanács következtében a király cselekszik, vagy intézkedik, még ha ezen cselekedet és intézkedés Magyarország törvényeivel megegyezik is, ha nincs tanácsos, hogy ezért vállalja a felelőséget, ez az alkotmányosságnak nem felel meg. Mennyivel inkább nem felel meg a királynak oly intézkedése és cselekedete, a mely a magyar alkotmányosságba ütközik, a melyet ismeretlen tanácsosok inditványára tett.

Ilyen inditvány alapján kellett hogy keletkezzék a chlopyi hadiparancs. A mig e hadiparancs szerzője ő Felsége környezetéből eltávolitva nincs, addig a veszedelem mindig fennáll, hogy ugyanezen befolyások, ugyanezen eszközök, ugyanezen cselszövések igénybevételével Ő Felségét ugyanazon utra téritheti, a mely uttól az ország és trón szerencséjére kellő időben visszafordult és ujból az alkotmányos kormányzás elvéhez tért vissza.

Elnök: Kérdem a t. házat: méltóztatik-e a miniszterelnök urnak Ugron Gábor és Holló Lajos képviselő urak interpellácziójára adott válaszát tudomásul venni, igen vagy nem? *(Igen!)* A ház a választ tudomásul vette.

Következik a miniszterelnök ur válasza Endrey Gyula képviselő ur interpellácziójára.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Endrey Gyula t. képviselő ur a képviselőház mult évi május hó 29-én tartott ülésében interpellácziót intézett akkori hivatalbeli elődömhöz az üszkübi konzul eljárására vonatkozólag (Irom. 186).

Az interpelláczió tartalma a következő:

»Az üszkübi cs. és kir. osztrák-magyar konzul folyó év április 9-én Pavlovics György temesmegyei varjasi illetőségü hazánkfiától, midőn nála utlevelével jelentkezett, a m. kir. belügyminiszterium által Európa egész területére kiállitott utlevelét minden ok nélkül elvette s őt egy kétfejü sasos, német nyelvü »Passkarte« czimü kényszerútlevéllel hazautazásra szoritotta. Ezen tényállás alapján azt kérdezi a képviselő úr: 1. Miféle jogon vehette el az üszkübi cs. és királyi osztrák-magyar konzul egy magyar honpolgártól a magyar királyi kormány által kiállitott külföldi utlevelét? 2. Miféle jogon kötelezhette azt személyes szabadsága sérelmével a hazautazásra? 3. Szándékozik-e a t. miniszterelnök ur a külügyek intézésére törvénynyel biztositott befolyásánál fogva sürgősen intézkedni, hogy a nevezett hazánkfián ejtett sérelem megtoroltassék és megfelelő kártéritésben részesittessék? 4. Szándékozik-e intézkedni, hogy jövőben a külügyi képviselet külföldön elhelyezett közegei a magyar királyi kormány által kiállitott utleveleket s a magyar honpolgárok személyes szabadságát tiszteletben tartsák? 5. Végül szándékozik-e sürgősen intézkedni, hogy külföldi képviseletünk közegei: a követségek és konzulátusok a hozzájuk forduló magyar honpolgárokkal magyar nyelven érintkezzenek és a részükre kiállitott mindennemü irataikat a diplomácziai nyelv mellett egyedül magyarul állitsák ki?«

Ezen interpellácziára válaszul legyen szabad röviden ismertetnem az előfordult esetet, ugy a hogy az a megejtett hivatalos eljárás alapján az ügyiratokból kiderült.

Egy Pavlovics György nevü magyar állampolgár 1902. októberben megjelent az üszkübi konzul előtt és magát előbb konzuli akadémiai növendéknek, majd törvényszéki gyakornoknak mondotta, utóbb, mikor a konzul előtt gyanusnak tünt fel a dolog és felhivta, hogy okmányaival jogvégzettségét igazolja, telekkönyvi alkalmazottnak mondta magát. Tulajdonképeni czélja azonban az volt, hogy a konzultól pénzbeli támogatást kérjen. Megvizsgáltatván iratai, semmi egyéb igazolvány nem volt nála, mint egy honvédigazolvány és a bukaresti cs. és kir. konzulátus által hazautazásra kiadott utazási igazolvány. A konzul, miután látta, hogy az illető hamisul mondja be a maga kvalifikáczióját és foglalkozását, jegyzőkönyvet vett fel, honvédigazolványát elvette és a tényállással együtt Temes vármegye alispánjának küldötte meg.

Kevés vártatva rá jelentkezett az illető az üszkübi konzulátus előtt egy szabályszerü utlevéllel, a melyet időközben Magyarországról szerzett meg és ezen utlevéllel Mitroviczán keresztül Boszniába kivánt menni. A török rendőrség azonban nem engedte át a határon és utlevelét bevonva, azt a konzulnak küldte el, azzal a felhivással, hogy eszközölje ki a Boszniába való belépésre az engedélyt az ő részére.

A konzul — nagyon helyesen — ez engedélynek kieszközlésére nem vállalkozott, mert egy ilyen, rendes keresettel nem biró és — a mint már volt szerencsém mondani — hamis bemondást teljesitett egyént az akkori zavaros viszonyok között Boszniába beereszteni tanácsosnak nem tartotta.

Ennek folytán, és miután az illető kéregetéseit és szélhámosságait tovább folytatta Üszküben, az illető utlevelét a konzul a belügyminiszteriumnak küldötte be és egyuttal kézbesitett neki egy a hazautazásra szóló utlevelet.

Én azt hiszem, t. képviselőház, hogy az üszkübi konzulnak ez az eljárása tökéletesen helyes volt, *(Ugy van! a jobboldalon.)* mert csakugyan ilyen individuumoknak külföldön való bizonytalan tartózkodását és mozgolódását az állam a maga jól felfogott érdekében támogatásban nem részesitheti, ellenkezőleg, azoknak hazautazásáról kell hogy gondoskodjék.

A mi az interpellácziőban felemlitett azon másik tényt illeti, hogy a konzul német nyelvü utlevelet állitott ki, erre nézve bátor vagyok megjegyezni, hogy a közös konzuli hivataloknál mindazok az utlevelek, melyek a magyar kormány megbizásából állittatnak ki, melyek normális utlevelek, a hol a diplomácziai képviselet a magyar kormány nevében és hatáskörében jár el, magyar czimeres blankettákon, magyar nyelven állittatnak ki; de a szóban lévő esetben már a konzulátusnak mint olyannak hivatalos funkcziójáról lévén szó, olyan kényszerutlevél állittatott ki, a mely az eddigi szokás szerint a konzulátusoknak hivatalos nyelvén szokott kiállittatni. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László: Milyen nyelven?

Gr. Tisza István miniszterelnök: A konzulátusoknak hivatalos nyelvét épen olyan jól méltóztatik ismerni t. képviselőtársam, mint én.

Rátkay László: Olyan virágnyelven mondja a miniszterelnök ur, azért kérdem.

Gr. Tisza István miniszterelnök: És mindaddig, a mig ebben a tekintetben az 1867. évi XII. t.-cz. által létrehozott állapotok meg nem változtatnak, ebben a tekintetben kifogást semmi irányban nem emelhetünk.

Madarász József: Csak jól kell értelmezni azt a 67-es törvényt!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az igenis nagyon fontos érdeke és nagyon jogos kivánalma Magyarországnak, hogy a konzulátusoknál lehetőleg mindenütt legyenek magyar vagy legalább is magyarul tudó tisztviselők, a kik a közönséggel magyarul érintkezhessenek. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ebben a tekintetben a közös külügyi kormányzat épen a legutóbbi időkben is mindent megtesz, a mit tehet, egyfelől hogy magyarok számosabban lépjenek a konzuli pályára, másfelől hogy a konzuli akadémián a magyar nyelv intenzivebben tanittassék. De ezeknek a közös hivataloknak hivatalos és szolgálati nyelve a mai törvényes állapot szerint a német.

Ennek folytán, minthogy az illető konzulátusi tisztviselőnek az eljárása teljesen korrekt volt, a kormány, sem hivatalbeli elődeink, sem pedig én, semmi okot további lépések megtételére nem látott, hanem a konzulátusnak ezen felvilágositó jelentését megnyugvással vette tudomásul. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kérem a t. házat, hogy válaszomat tudomásul venni sziveskedjék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Felteszem a kérdést: Tudomásul veszi-e a ház a miniszterelnök urnak válaszát: igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik azt tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A ház többsége a választ tudomásul vette.

Következik a miniszterelnök ur válasza Molnár Ákos képviselőnek interpellácziójára az olasz borvámszerződés mibenállásáról. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Itt ismét a ház engedélyét kérem arra, hogy egyszerre válaszolhassak Molnár Ákos és Okolicsányi László képviselő uraknak interpellácziőira, (Irom. 230, 240) miután mindkét interpelláczió ugyanarra a tárgyra, t. i. a mult év végén Olaszországgal lejárt kereskedelmi szerződés ideiglenes fentartása tekintetében folytatott tárgyalásokra vonatkozik. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugy gondolom, hogy ma már az események megadták a választ ezen interpellácziókra, a mennyiben ugy, a hogy azt annak idején a képviselőházban is volt szerencsém bejelenteni, a kormány egyfelől törvényjavaslatot nyujtott be a képviselőházhoz, a melyben engedélyt kért az Olaszországgal való kereskedelmi viszonyok további ideiglenes fentartására vonatkozó tárgyalások megindítására, másfelől, miután ezen törvényjavaslat az akkori parlamenti helyzet folytán letárgyalható nem volt, saját felelőségére intézkedett, hogy ezeken a tárgyalásokon a magyar kormány részt vehessen.

Magának a tárgyalásoknak meritumára nézve az eredmény szintén ismeretes a t. ház előtt, a mennyiben sikerült az olasz kormánynyal oly jegyzőkönyvi megállapodást létesiteni, mely kilencz hónap tartamára fentartotta az eddigi kereskedelmi szerződést és annak csatolmányait, azonban a borvámra vonatkozó klauzula hatályának eltörlése mellett.

Ugy gondolom, hogy az akkor függőben lévő kérdésnek ez a megoldása, talán mondhatnám, a t. ház és a magyar közvélemény pártkülönbség nélkül való helyeslésével találkozott. Ez a körülmény felmenti a kormányt vagy engem az alól, hogy e dologra nézve részletesebb fejtegetésekbe bocsátkozzam. Ezért egyszerüen kérem a t. házat, hogy ezen válaszomat is tudomásul venni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Molnár Ákos: T. képviselőház! Igazán meglep engem, hogy a miniszterelnök ur egy ilyen nagyon fontos kérdésben, a mely most az egész ország közvéleményét izgatja, ilyen lapidáris rövidséggel egyszerüen napirendre tér, ugyszólván, e felett a kérdés fölött. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én tehát nem fogadhatom el, illetőleg nem vehetem tudomásul a miniszterelnök ur válaszát. De nem vehetem azt tudomásul kétszeres okokból: a multban történtekért, a melyek előre vetik árnyékukat és a jövőre való reménytelenség okából.

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy az események megadták a választ. Mik azok az események t. ház? Azok az események azok, hogy először is a kormány minden felhatalmazás nélkül, tehát csak a saját szakállára, megkötött egy ideiglenes szerződést, mert ez is egy szerződés, a szerződésnek ideiglenes meghosszabbitása volt, a klauzula kihagyásával.

De mi, a kik mindezt értjük és tudjuk, láttuk, hogy január 20-ig, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Harminczegyedikéig!)* pláne január 31-ig módot és alkalmat adott a kormány azoknak az olasz boroknak, szinte betessékelte azokat és felhivta quasi az összes olasz borkereskedőket, hegy ez alatt az idő alatt igyekezzetek minden olasz bort elhelyezni Magyarországon, mert különben szeptember 30-ig nem szállithattok. Mindnyájan tudjuk, hogy ez a terminus összeesik a szürettel. Szüretkor és szüret után indul meg a borkereskedelem, mert csak akkor képes túladni a termelő borán. A miniszter ur tehát nem valami nagy büszkeséggel hivatkozhatik arra, a mi történt, mert az a mi tehetetlenségünknek, élhetetlenségünknek egyik bizonyitékát képezi és azt én a kormánynak határozottan bünül rovom fel, hogy akkor, mikor kezében volt a hatalom, mikor a Széll-kormány a szerződést felmondotta, egy hónapi respiriumot adott az olasz bornak és megengedte, hogy beözönöljék ide és nemcsak a multban, november havi interpelláczióm óta eltelt időben, hanem, miután a borkereskedők pinczéje meg van rakva olasz borral, három esztendőre is lenyomja a magyar bor értékét. Hogy ezen számitásom reális, a statisztikára hivatkozom. Ennek adatai szerint Magyarországon az előző években 4—6 százezer hektoliter olasz bor jött be évenkint; azonban az 1903-ik évben, épen a kormány ezen cselekménye folytán, 1,400.000 hektoliter bort hoztak be.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Nem áll!

Molnár Ákos: Nagyon kevés lehet az a különbség, a melyre a földmivelésügyi miniszter ur az én megczáfolásomra hivatkozhatik, mert itt tiz-huszezer hektoliter különbség nem számit, hanem az a fő, hogy tényleg három évi szükségletet helyeztek el itt Olaszországból és hogy ezt a kormány tette lehetővé. Ezért én a kormánynak a multban tett intézkedését nem vehetem tudomásul. A tények beszélnek, az igaz. De fel kell, hogy emeljem szavamat az ország szine előtt, mert mi vagyunk hivatva ellenőrizni a kormány minden működését és biztositathatom a kormányt, hogy ebben a tekintetben meg is fogjuk tenni kötelességünket. Miután pedig azt látom, hogy a multban igy járt el a kormány és magyar borgazdaságunknak csak ártalmára kötött szerződést Olaszországgal, a jövő szempontjából sem bizhatom a kormány szándékában. Hiszen nem volt még gazdasági kérdés Magyarországon, a mely annyira lekötötte volna a magyar közfigyelmet és a mely annyira, ugyszólván kenyérkérdésévé vált volna a magyar politikának, mint ez. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És épen ebben a legvitálisabb kérdésünkben állunk tanácstalanul; épen ebben állunk szemben óriási sajtóhiresztelésekkel és az olasz kormánynyal, a melynek háta mögött a nagy, felfegyveryett olasz közvélemény áll; épen ebben állunk szemben az olasz kormány kitünő szakerőivel és épen ebben látjuk azt, hogy Bécsben közös vámkonferencziák tartatnak olasz kiküldöttekkel, a kik egymásután jönnek Budapestre és Bécsbe. Ezek mindegyike véletlenül udvarias kötelességet teljesit, a mikor hol a miniszterelnök urnál, hol a földmivelésügyi, hol a kereskedelemügyi miniszter urnál látogatásokat tesz.

Ezzel szemben mi Magyarországon nagyon szegényen nézünk ki. Nekünk két miniszteri tanácsosunk van, a kik szakszerüen ismerik ugyan a kérdést, de azért mi még megközelitőleg sem dolgozunk azzal az apparátussal, a mely szükséges lenne arra, hogy a kormányt abba a helyzetbe hozzuk, hogy könnyebben mozoghasson a magyar érdekek megvédésére. Ebben a tekintetben sem látom én, hogy a kormány valamit kezdeményezett volna, mert mindig csak azzal áll elő a t. miniszterelnök ur és igy tett elődje is, hogy a magyar kormány meg fogja védeni a magyar bortermelés érdekeit. Ez azonban nagyon relativ dolog. Lehet, hogy a kormány ugy gondolja, hogy a nagy általános politikai helyzetre és egyéb gazdasági ágazatokra való tekintettel védi meg a bortermelés érdekeit. De nem tett még a kormány egy olyan lépést sem, a melyet szerettem volna már látni ilyen komoly gazdasági kérdésnél és a melyet az olaszok már rég megtettek, hogy ankétet hivott volna össze, mert az ilyen kérdést nem a bureauban kell elintézni. Hivta volna meg Magyarország bortermelőit és borkereskedőit, a kik ezt a kérdést alaposan ismerik. De ezt sem tette és igy még ez irányban sem vagyunk felfegyverkezve.

Én azt látom mindezekből, hogy a nyájas kék olasz ég felől nagyon sötét fellegek tornyosulnak felettünk és hogy azokban osztrák kétfejü sasok röpködnek. Innen hivom tehát fel t. képviselőtársaimat, még a túloldalon ülőket is,

hiszen künn a folyosón, egyesületekben, népgyüléseken sokszor találkoztam velük és igy tapasztalhattam, hogy ebben a kérdésben a legradikálisabb álláspontot foglalták el, sőt a közgazdasági bizottságban is pártkülönbség nélkül a 40 koronás vámtétel mellett foglaltunk állást, hogy ők velünk együtt legyenek azok a viharágyuk, a melyek ezen fellegeket szét fogják üzni és a melyek talán el találják majd az osztrák kétfejü sast is. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur válaszát ezért nem vehetem tudomásul, de nem vehetem tudomásul azért sem, mert ezt az interpellácziót november 16-ikán mondottam el; azóta a helyzet megváltozott és én elvártam volna a miniszterelnök urtól, a mint azt igérte is, mert ezt mondotta *(olvassa)*: »kérem ezen válaszomat csak előzetes válasznak tekinteni, majd annak idején a végleges válasz megadása alkalmával fogom annak tudomásul vételét kérni«, hogy részletesen válaszoljon, már pedig ez épen olyan válasz, mint az előző és nem hiszem, hogy bárki volna a t. házban, a ki a miniszterelnök ur mai válaszából valami támpontot, vagy magyarázatot kapott volna mindazon kérdésekre nézve, a melyeket én az 1889 : XXX. törvényczikk ide vágó rendelkezéseire nézve az olasz borvám dolgában hozzá intéztem. Épen azért a választ nem veszem tudomásul és kérem a t. házat, hogy azt tudomásul venni ne méltóztassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Okolicsányi László: A t. miniszterelnök ur válaszát én sem vehetem tudomásul. Interpellácziómban az olasz kereskedelmi szerződés közgazdasági jelentőségével nem foglalkoztam, hanem kizárólag arra szoritkoztam, hogy az 1899 : XXX. törvényczikk e rendelkezésein túlteszi-e magát a t. kormány és ezen törvény rendelkezései ellenére tárgyalásokba bocsátkozott-e az olaszországi kereskedelmi szerződés megkötése iránt, mielőtt az autonom vámtarifa életbe lett volna léptetve. A miniszterelnök ur válaszából az tünik ki, hogy az 1899: XXX. törvényczikk ezen rendelkezéseit teljesen ignorálta. Ennek következtében én ezt a választ tudomásul nem vehetem. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azt a ház minden tagja tudja, hogy az 1899: XXX. t. cz. milyen hosszu, milyen nagy parlamenti küzdelemnek eredménye. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezen törvényczikk a pártok között egyértelmüleg létrejött megállapodásoknak volt eredménye, a melyhez akkor minden párt teljes mértékben kötötte magát és a melynek megtartását a szabadelvü párt élén álló akkori miniszterelnök az ő egész egyéni és politikai reputácziójával és becsületével garantálta. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Igen nagy sulyt is kell fektetni ennek a törvénynek szigoru és pontos megtartására; *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert nem áll az, mintha az 1899 : XXX. t.-cz. csakis arra való volna, hogy a függetlenségi pártnak közgazdasági politikáját készitse elő és az önálló vámterületre való átmenetel utját egyengesse. *(Ugy van! balfelől.)* Igy szokták feltüntetni ezt a törvényt azok előtt, a kik vakon és feltétlenül ragaszkodnak a közös vámterület fentartásához. Pedig hát nincs igy. Az 1899 : XXX. t.-cz. egyedül biztositja Magyarországnak a szabad kezet arra az esetre, ha érdekeinek hathatós és erélyes megvédése szempontjából arra szüksége lesz. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogy ha az Ausztriával való vám- és kereskedelmi szövetség, valamint a Németországgal, Olaszországgal és más külföldi államokkal megkötendő kereskedelmi szövetségek lejárti ideje összeesik egy időpontban, akkor az alkudozások idejében ezen szerződések és szövetségek megkötése alkalmával Magyarország, ha közgazdasági érdekeit kellőkép kielégitve nem látja, erélyes álláspontot foglalhat el és esetleg a vámszövetségnek megkötését megtagadhatja, átmehet az önálló vámterületre . . .

Ugron Gábor: Szabad keze van!

Okolicsányi László: . . . felállithat vámsorompókat Ausztriával szemben. Megvan ennek lehetősége ezen törvény alapján és ez a lehetőség biztositja nekünk jogaink és érdekeink megvédését. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hogyha már most ettől a lehetőségtől eltérünk, ha azt a törvényt nem respektáljuk, és ha, akár a képviselőház felhatalmazásával, akár egy uj törvénynyel, a mint most megkisérli a kormány, — adja Isten, hogy ne sikerüljön, — ezen 1899 : XXX. törvényen túlteszszük magunkat, akkor Ausztriával szemben ellenállási képességünk nincs többé. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt Magyarországon is mindenkinek meg kell érteni, és ez iránt nálunk mindenkit fel kell világositani, a mint hogy nagyon jól tudják, értik és érzik ezt az osztrákok, a mi kitünik abból, hogy csak arra az egyszerü hirre, hogy a magyar kormány olyan törvényjavaslatot terjesztett elő, a melyben felhatalmazást kér arra, hogy a külföldi államokkal szerződéseket köthessen, a melyek, a mint hirlik, nem lesznek ugyanolyan lejáratuak, mint az Ausztriával kötendő vám- és kereskedelmi szövetség, az osztrák sajtó mindenhol örömrivalgásokban tört ki, a legnagyobb örömmámorban uszott, sőt megjelentek az osztrák lapokban, még félhivatalos lapokban is, olyan czikkek, a melyeknek az volt a felirata: »A Széll-formula nincs többé.«

Nagyon természetes is, hogy örültek, mert ha nincs többé, akkor ők ismét képesek Magyarországot közgazdaságilag oly helyzetbe hozni, a mikor ők fognak diktálhatni és a mikor mi nem fogunk a magunk érdekeinek megvédésére megtehetni mindent, a mi szükséges.

Mivel a t. kormány eddigi eljárásából s a külföldi államokkal, különösen Olaszországgal

folytatott tárgyalásaiból azt látom, hogy ennek az 1899:XXX. törvényczikknek féltékenyen való megőrzésére már most sem érzi magát kötelezve, hanem, ugy látszik, már eddig is túltette magát ezen és túl akarja magát tenni ezen a jövőben is, a nélkül, hogy a kérdés bővebb fejtegetésébe most belemennék — mert erre alkalmam lesz a törvényjavaslat tárgyalásakor — most csak azt jelentem ki, hogy a miniszterelnök ur válaszát tudomásul nem veszem. *(Helyeslés balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azzal kezdem, a mivel t. képviselőtársam végezte, hogy azt a kérdést, hogy az 1899:XXX. törvényczikk tartalmát, politikai és közgazdasági jelentőségét és hasznát, illetőleg hogy azt a nagyon helyes politikai gondolatot, a mely azt létrehozta, a mai változott viszonyok közt hogyan szolgáljuk helyesebben és czélszerűbben tovább, meg fogjuk alaposan vitathatni az illető törvényjavaslat tárgyalása alkalmával. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ennek folytán én sem megyek bele most ezen kérdés vitatásába, hanem csak két dolgot jegyzek meg. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik az, hogy a kormányt egyenesen az az intenczió vezeti, hogy az országnak szabadkeze, az országnak akcióképessége minden irányban megóvassék és sub titulo »garanczia-törvények« saját kezeinket ne kössük meg abban a tekintetben, hogy saját érdekeinket megóvjuk. *(Nem áll! a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Kérem, ezt majd megvitathatjuk és e tekintetben kicserélhetjük az argumentumokat.

A másik az, hogy egy alapos tévedéssel találkozunk ismét és ismét, a melyet, úgy látszik, az illető bizottságban tett kormánynyilatkozatok sem voltak képesek teljesen eloszlatni. *(Halljuk! Halljuk!)* A benyujtott törvényjavaslatok nem a szerződés megkötésére, hanem a tárgyalás felvételére és folytatására adnak felhatalmazást. Természetes dolog, hogy szerződés nem jöhet létre és nem léphet hatályba mindaddig, a mig a kiegyezés kérdése jobbra vagy balra el nem dől. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ha elfogadtatik a kiegyezés, akkor köthetünk szerződést az 1899:XXX. törvényczikk szövegének is megfelelőleg. Ha dugába dől a kiegyezés, akkor idegen államokkal szemben való érdekeinket meg kell védenünk azon az alapon, a melyet a kiegyezésre vonatkozólag itt beállott helyzet szükségessé tesz. A mai pillanatban azonban, hacsak bűnös könnyelműséggel nem akarjuk az országnak vitális közgazdasági érdekeit elhanyagolni; a mai pillanatban, a midőn már minden nagy kereskedelmi terület tárgyal egymással ezekben a kérdésekben, mi félre nem állhatunk, mi nem nézhetjük tétlenül azt, hogy mások hogyan elégitik ki érdekeiket a mi rovásunkra. *(Ugy van! jobbfelől.)* Nekünk is részt kell vennünk ezekben a tárgyalásokban, *(Ugy van! jobbfelől.)* hogy ne csak azután, a midőn a kiegyezés kérdése idebenn eldőlt, kelljen az alfánál elkezdeni a dolog elkészitését, hanem akkor meg legyen érlelve a kereskedelmi szerződések ügye. *(Ugy van! helyeslés jobbfelől.)*

Ez valódi tartalma a benyujtott törvényjavaslatnak, ez alapgondolata annak az akciónak, a melyet a kormány kifejteni készül, hogy az ország gazdasági és kereskedelmi érdekeit megóvja a külfölddel szemben. És még csak egyet kivánok hozzátenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem tudom, honnan vette t. képviselőtársam, de a kormány kebelében ugyan soha senkinek eszébe nem jutott eltérni az 1899:XXX. törvényczikk azon egészséges és helyes gondolatától, hogy a kereskedelmi szerződések és a remélhetőleg megkötendő kiegyezés lejárata ugyanazon időre essék. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ezek után bátor vagyok áttérni azon, inkább a dolog gazdasági oldalára vonatkozó megjegyzésekre és fejtegetésekre, a melyeket Molnár Ákos t. képviselőtársamtól hallottunk. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő ur mindenekelőtt kifogásolja azt, hogy most, a midőn ezen fontos kérdés iránt olyan nagy érdeklődés nyilvánul, én az ő interpellácziójára ilyen szükszavu választ adtam. Hát bocsásson meg nekem a t. képviselő ur, de az ő interpellácziója a mult év őszén folyt tárgyalásokra vonatkozik. Ezen tárgyalások szempontjából ma már többet és egyebet válaszolni csakugyan nem lehetett és nem is lehet, mint a mit válaszoltam. *(Ugy van! jobbfelől.)* Azon kérdések, a melyek a közvéleményt most oly nagy mértékben foglalkoztatják, az Olaszországgal megkötendő végleges szerződéssel függnek össze, a melyre az ő interpellácziója akkor természetesen nem terjedhetett ki, a melynek tárgyalására más alkalmat kell keresni, de a melynek tárgyalására nézve én már most megjegyezhetem — és azt hiszem, hogy soha egy kormány, a mely ismeri kötelességét, nem fog ily viszonyok között más álláspontra helyezkedni, — hogy én a dolog részleteibe akkor, a midőn küszöbön áll a tárgyalások felvétele Olaszországgal, természetszerűleg nem mehetnék bele. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Különben kifogásolja a t. képviselő ur magának az ideiglenes rendezésnek miként jét és tartalmát is. Itt azonban bocsásson meg nekem, de egy igen vastag tévedésbe esik, mert azt mondja, hogy a kormánynak ezen téves eljárása volt oka annak, hogy a mult évben 1.400,000 hektolitert vagy métermázsát meghaladó bormennyiség jött be Olaszországból és hogy ez itt — a miben igazat adok neki — valószinüleg huzamosabb időn keresztül fog nyomást gyakorolni a borárakra. Ez az 1 millió 400 és egynehány ezer métermázsa bor a mult évben, az 1903. deczember 31-dikére felmondott szerződés hatálya alatt jött be. E szerint bármit tett volna is a kormány *(Ugy van! jobbfelől.)*, ha vámháboruba bocsátkozott volna is Olaszországgal: egyetlenegy métermázsával sem jött volna

kevesebb bor be az országba, mint a mennyi bejött. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ezt a szemrehányást tehát a kormány egyáltalán nem érdemelte meg. *(Ugy van! jobbfelől.)* Igenis a kormány tett egy bizonyos konczessziót az olasz bortermelés érdekeinek, a mennyiben a deczemberben eladott boroknak januárban való behozatalát megengedte. Ennek alapján 57.000 métermázsa bor jött be a közös vámterületre. *(Mozgás és derültség balfelől.)* Engedelmet kérek, 57.000 métermázsa bor is valami, de hogy ez valami országos csapást képezhessen, hogy ez a magyar bortermelés és a magyar borfogyasztás nagy összegén belül bárminő észrevehető nyomást gyakorolhasson a borértékesitési viszonyokra: ezt bátor vagyok egész tisztelettel tagadásba venni. *(Helyes lés jobbfelől.)*

Egy kissé téved t. képviselőtársam a számokban is, a midőn azt mondja, hogy az olasz borbehozatal 4—5—6 százezer métermázsa körül mozog, mert tudtommal 600.000 métermázsánál soha sem volt kevesebb a borbehozatal és ezen 600,000 métermázsának is körülbelül $^3/_4$-e az év első háromnegyed részére esett, mert a nagy borbehozatal rendszerint az év első és azután az utolsó hónapjaiban történik, de 20—40—50 ezer métermázsáig terjedő behozatal minden hónapban fordult elő, ugy, hogy még azon 1902. évben is bizonyosan bejött 400—450 ezer métermázsa bor január 1-étől deczember 31-ig. Most az ideiglenes szerződés hatálya alatt ugyanezen időszakban 57.000 métermázsa bor jöhetett be, azt hiszem tehát, hogy itt semmi esetre sem érheti a kormányt azon szemrehányás, hogy ezen kérdés megoldásánál az ország bortermelési érdekeit kellőkép meg nem oltalmazta volna. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezeknek megjegyzése után ismételve kérem a t. házat, hogy válaszomat tudomásul venni méltóztassék. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kérdem: tudomásul veszi-e a ház a miniszterelnök urnak Molnár Akos képviselő ur interpellációjára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azon képviselő urakat, a kik a miniszterelnök ur válaszát tudomásul veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)*

A ház a választ tudomásul veszi. *(Helyeslés.)*

T. ház! Miután elkövetkezett a Hegedüs Loránt képviselő ur által teendő interpellációra megállapitott idő, a még hátralevő interpellációkra adandó válaszok, a mennyiben a t. ház beleegyezik, a holnapi ülés napirendjére volnának tüzendők. *(Helyeslés.)*

A holnapi ülés napirendjére vonatkozólag bátor vagyok javasolni, hogy holnap délelőtt 10 órakor tartassék ülés, és annak napirendjére tüzetnének ki azok a mai napirendre felvett interpellációkra adandó miniszteri válaszok, a melyek a mai ülésről elmaradtak, ezenfelül a földmivelésügyi miniszter holnap kiván válaszólni Kelemen Béla képviselő urnak a csongrádi munkásviszonyok ügyében hozzá intézett interpellációjára, még pedig ugy a maga nevében, mint a belügyminiszter ur nevében. Ez volna a napirend egyik tárgya. A másik pedig az, hogy napirendre tüzetnék a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. *(Helyeslés.)* Méltóztatik ehhez hozzájárulni? *(Igen!)* Ezt tehát határozatképen kimondom és most következik Hegedüs Loránt képviselő ur interpellációja.

Hegedüs Loránt: T. ház! Azokat a kérdéseket, a melyeket a kivándorlási törvény végrehajtása tárgyában kivánok a miniszterelnök-belügyminiszter urhoz intézni, azt hiszem, felesleges nagyon bőven indokolnom. A hirlapok az utóbbi időben hangos vitát folytatnak egyrészről a kivándorlás kérdése, de nagyobb részben a kivándorlással összefüggő üzemi és üzleti kérdések fölött. Ezek a hirlapi csaták mindenesetre kivánatossá teszik azt, hogy ez a kérdés tisztáztassék, talán a kormány érdekében is, mindenesetre azonban az ország érdekében és legelső sorban maguknak a kivándorlóknak érdekében.

Ebből a szempontból három dologra vagyok kiváncsi. Az első magára a kivándorlási törvény végrehajtására vonatkozik; a második az azon hajóstársasággal kötött állitólagos szerződésekre, a melyre a kivándorlók szállitása bizatik, és a harmadik vonatkozik a kivándorlók védelmére és itt a t. ház engedelmét fogom kérni még egy igen fontos, a kivándorlással összefüggő, eddig azonban a házban még sohasem szellőztetett kérdés felvetésére.

A mi a kivándorlási törvény végrehajtására vonatkozik, méltóztatnak tudni, hogy az 1903. évi IV. t.-cz. már 1903. márczius 15-én szentesittetett, mindeddig azonban az erre vonatkozó végrehajtási utasitás meg nem jelent. Elismerem, hogy igen nehéz az ilyen törvényt végrehajtani, mert mint már egy izben voltam bátor a t. házat figyelmeztetni, e törvényben foglalt intézkedések legnagyobb része idegen törvényekből van átvéve és nehéz azokat a mi viszonyainkra alkalmazni. Azonban felette sürgősnek tartom e törvénynek végrehajtását, mert a régi és uj állapot egymás mellett való létezése jogtorlódást von maga után. A régi állapot még nem szünt meg, az uj rendezés csak részben készült el s igy a szegény kivándorlók kárára bizonyos jogi komplikáczió állt elő, melynek véget kell vetni. Én csak arra kérem a t. miniszterelnök urat, hogy két dolgot ne méltóztassék tenni. Először sok uj állást lehetőleg ne állitson fel; mert meg vagyok róla győződve, hogy minden ilyen uj állás egyuttal a kivándorlók adójának nagyobb emelkedését vonja maga után. A másik pedig: ne léptessen életbe olyan rendelkezéseket, melyek nem alkalmazkodnának az amerikai bevándorlási törvényhez. Amerikában ugyanis — mint a Newyork Herald mai számából látom — megijedtek a magyar-

országi kivándorlási törvény következményeitől. Mindenesetre szükséges az, hogy a rendelkezések oly elaszticzitással birjanak, hogy bármennyire változtassák az Egyesült-Államok törvényeit, a mi törvényünk azokhoz mindig hozzásimulhasson.

Az a hirlapi riadó, a melyet a »Newyork Herald« a magyarországi kivándorlási törvény okából támasztott, azt kürtölte, hogy az uj kivándorlási törvény életbelépése esetén a Magyarországból kivándorlók száma nagyon hamar felrug 30,000-re, holott eddig csak 17.000-re rugott. Pedig mindnyájan tudjuk, hogy, sajnos, nem 17.000, hanem 100.000-nél is nagyobbra rugott a kivándorlók száma Magyarországon; igy tehát a »Newyork Herald«-nak ettől az emelkedéstől — sajnos — már nem kell félnie s igy ez a kirohanása egészen alaptalan.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatos az a kérdésem, hogy ha valamelyik hajóstársasággal szerződés köttetett, minők ezen szerződésnek feltételei? Mert az, hogy melyik hajózási társasággal köttetik a szerződés, engem nem érdekel; csak a kivándorlók sorsa érdekel. Kérdésem tehát az: hogy milyen szerződések köttettettek, és mik ezen szerződésnek fontos pontozatai? Én helyeslem a törvénynek azon világos intencziját, hogy egyrészt lehetőleg magyar kikötőkbe tereltessék a kivándorlók szállitása, másrészről, hogy a magyar kormány mindig ott fentarthassa védő kezét a kivándorlók felett. De az igazat megvallva, t. ház, soha magyar lapokban a kivándorlásra csábitó annyi hirdetést nem olvastam, mint az utolsó hetekben. *(Igaz! Ugy van!)* És minthogy méltóztatik tudni, hogy szabad időmet a kivándorló fészkek meglátogatásával töltöm, a mult héten, sajnos, láttam, hogy a községekbe mindenféle módon elmennek oly hirdetések, a melyek a legcsábitóbb módon felényire leszállitott áru jegyeket igérnek a kivándorlóknak, sőt kivándorlási gyüjteményem számára nem most, de sikerült megszereznem egy levelet, a mely miatt az ily társulattal szemben, a mely igy jár el a hirdetőkkel szemben, valamint az illető hirlapokkal szemben is a kivándorlási törvény 48. §-ának teljes szigorát alkalmaznám, mondom, sikerült megszereznem egy levelet, a melyben a falusi birónak öt forintot igérnek minden emberért, a kit ő Magyarországból utnak indit.

Ez vonatkozik, t. ház, a kivándorlási hajózási társulatokra. A mint azonban már előre kértem a t. ház engedelmét, a kivándorlók védelmében egy harmadik kérdést is leszek bátor a miniszterelnök-belügyminiszter urhoz intézni. Ez ismét oly dologra vonatkozik, a melyet ebben a házban már sokszor akartam felhozni. a melyre nézve azonban a kellő formát nem találtam meg, mert közös-ügyféle is. Nehéz megtalálni ennek formáját, de előbb-utóbb mégis csak tisztázni kell. Vonatkozik pedig ez a dolog az u. n. közös, vagyis konzuli iskolákra. Minden állam tesz valamit arra nézve, hogy külföldön levő saját állampolgárai számára — nem elszakadt nemzetiségei, de saját állampolgárai számára — mig ezen kötelékben megtartatnak, a külföldön iskolákat, templomokat és kórházakat tart fenn. Az angol törvényben is van erre nézve intézkedés, mely azt mondja, hogy mindenütt, a hol ő brit Felségének alattvalói bizonyos összeget adnak iskolákra, templomra és kórházra, ugyanannyit kell a kormánynak is adnia. Hogy állunk mi e tekintetben? Bizonyos tétovázást látunk, mint hogyha itt bizonyos nemzetközi jogba ütköző dologról volna szó.

Pedig hogy nincs, és hogy mily nagy dolgot lehet e téren csinálni, arra nézve, ha nem untatom a t. házat, bemutatom, hogy mit kisérel meg Németország ezen a téren. A német kormány fölvett először a budgetjében külföldi német iskolák támogatására 150.000 márkát. Ezt azután felemelték 300.000 márkára, és az 1902 márczius 10-iki ülésben a kormány igéretet tett, hogy még bővebben fog foglalkozni ezzel az ügygyel. Maga Bülow kanczellár külön levelet intézett a Verband deutscher Schulen in Rumänienhez — mert ilyen is van — és a német iskolák kiépitésére biztatta őket. És végül egész irodalom támadt arra nézve, hogy most egy Centralstellet csináljanak az összes német iskolák számára. Ez annyira ment, hogy sikerült összegyüjteni az összes német iskolák és templomok lajstromát. A mult hetekben megjelent egy könyv: Handbuch des Deutschtums im Ausland. Ez a könyv 260 oldalra terjed és csupán az iskolák ismertetését és a telepek felsorolását foglalja magában. Megjegyzem, hogy Magyarországra nézve néhány bolondos hirlapi közlemény reprodukcziójan kivül nincs benne semmi egyéb. De hogy mily buzgósággal üzik társadalmilag is ezt a dolgot, látszik abból, hogy a romániai német iskolákban a magyar elemet is szeretnék kiképeztetni; és jellemző, hogy a mikor a könyvet megrendeltem, egyuttal elküldték nekem a német Schulvereinba való belépési nyilatkozatot is. Ezzel is csinálnak propagandát.

Igy tesznek a többi külföldi államok is. Hozzátehetem, hogy Olaszország is egy millió lirát ad 250 külföldi olasz iskola támogatására, és Francziaország hasonlókép cselekszik.

Most hogy állunk mi?

Nekünk vannak u. n. konzuli iskoláink. A közös költségvetés t. i., az 1903-iki, ebben a tekintetben a következő, bocsássák meg, de a budgetjog szempontjából kissé vegyes tételt tartalmaz:

Épületek tatarozása, uj lobogók és árboczfák beszerzése, iskolák és kórházak segélyezése, tiszteletbeli hivatalok költségei, ugymint: postai küldemények, pecsétek, lobogók stb. 221.155 K. Mennyi jut ebből pecsétekre és mennyi közös iskolákra, azt megállapitani nem lehet. Ezenkivül azonban fel van még véve — és erre külön is felhivom a miniszterelnök ur figyelmét —

35.714 korona alattvalók hazaszállitására. Reméljük, hogy különösen magyar alattvalókról van szó. Most már, a mint a külügyminiszter ur az osztrák delegácziőban Sylvester képviselő kérdésére kifejezte, gondoskodni kell, hogy legyenek állampolgáraink részére külföldön iskolák. Ezekben azonban, a mint értesülve vagyok, a tanszemélyzet rendesen német, s ezekből igy nekünk semmi hasznunk nincs. Külföldi magyar iskoláról egyről hallottam, a mely konzuli iskola lenne és a melyben a magyar volna a tanitási nyelv. Én bátor voltam ezen iskolát meglátogatni és saját tapasztalatom alapján vagyok bátor a t. háznak a következő jelentést tenni:

Ez az iskola, t. ház, a mely egy Balkánállamban van, áll két kis épületből, a mely épületeket — ne méltóztassék profanálásnak venni — igazán csak az imádság tartja össze, ugy hogy az illető kormánynál többször kellett kérni, hogy ezen épület még össze nem dülő félben lévőnek jelentessék ki. Ebben csakugyan van magyar tanitó, a kinek tanitani kell 12 magyar gyermeket magyarul, 12 németet németül, négy olaszt olaszul, és azonkivül tanitani kell azt a nyelvet, a mely az illető államban államnyelv. Én nem vagyok pedagogus, de azt hiszem, könnyü kiszámitani, hogy ilyen módon sem pedagogiai, sem nemzeti eredményt elérni nem lehet, annál is inkább, mert meglepetésemre láttam, hogy a rosszak, jók és hiányzók már az illető állam nyelvén voltak a táblára felirva. A falakon látható volt a magyar államnak egy korrekt térképe, a melyet a magyar kormány küldött oda igen helyesen, voltak régi osztrák katonai térképek, és volt, az illető államban beszerezve, Magyarországnak egy oly térképe, a melyen Magyarország már a Tiszánál véget ért. Méltóztassék elképzelni, hogy az illető fiunak a fejében, a ki itt felnő, micsoda nemzetiségi kotyvalék fog ettől támadni és milyen nehéz lesz azzal megértetni, hogy mi az a magyar állameszme. Én, méltóztatnak tudni, körülbelül a Csendes-tengertől a Fekete-tengerig bejártam ezen magyar telepeket, de sehol sem láttam, hogy a magyarok és osztrákok együtt egy utczában laktak volna. Ezért nagyon helyeslem, hogy kórházakat, betegápolási intézményeket közösen tartsunk fenn, de iskolákat közösen fentartani lehetetlen. *(Helyeslés.)* Én tehát arra vagyok bátor felhivni a belügyminiszter ur figyelmét, hogy ezen, szerintem teljesen helytelen, a pénzkidobással egyenlő állapotot akként változtassa meg, hogy a hol magyar nyelvü alattvalók vannak többségben, tisztán magyar nyelvü, a hol osztrák alattvalók vannak többségben, tisztán osztrák iskolák állittassanak fel, hogy teljes biztonságot nyerjünk a felől, hogy az alattvalók nemzetiségi érdekei megóvatnak.

A t. ház figyelmét megköszönve, a következő interpellácziót vagyok bátor intézni a miniszterelnök urhoz mint belügyminiszterhez *(olvassa)*: .

Interpellácziő a miniszterelnök, belügyminiszter urhoz, a kivándorlási törvény végrehajtása ügyében. 1. A kivándorlásról szóló 1903 : IV. t.-cz. miért nincs mindeddig végrehajtva; mikor és miként akarja azt a kormány végrehajtani?

2. Mi igaz a hirlapokban megjelent ama közleményekből, melyek a kormány és egyes hajóstársaságok között kötött szerződésről szólanak, s mily irányt akar a kormány e tekintetben követni?

3. Kellő figyelemmel van-e a kormány a kivándorlást szabályozó törvénynek azon világos szándékaira, melyek egyrészt a magyar kivándorlók védelmét, másrészt pedig a visszavándorolni kivánó magyarok hazaszállitását czélozzák?

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! A beterjesztett interpellácziára azonnal kivánok válaszolni, és mielőtt magára a felvetett kérdésekre felelnék, meg akarom t. barátomat nyugtatni az iránt, hogy a kivándorlási törvény végrehajtása semmi esetre sem fog számos uj tisztviselői állás kreálásával kapcsolatba hozatni. E tekintetben a dolog ugy áll, hogy a már kineveztetésem előtt folyamatban levő előmunkálatok miatt két tisztviselő neveztetett ki, a kinek ügyköre kizárólag a kivándorlási ügyekkel áll kapcsolatban, és most, a törvény végrehajtásával kapcsolatban, még egy tisztviselőnek a kinevezése válik szükségessé, a ki a fiumei kormányzósághoz lesz beosztva, hogy az ottani helyi teendőket végezze el. Én azt gondolom, hogy egyéb személyzetszaporitásra egyáltalában nem lesz szükség.

Felhozta továbbá t. barátom a kivándorlók hazaszállitásának kérdését, és ott megemlékezett a közös költségvetésnek egy tételéről. Meg kell jegyeznem, hogy mióta a kivándorlás — fájdalom — olyan nagy arányokat öltött, és pedig nemcsak Magyarországon, de Ausztria bizonyos részeiben és tartományaiban is, azóta az az ott kimutatott összeg merőben elégtelennek bizonyult. A megoldás, a melyet e tekintetben egyetértőleg követni szándékozunk, az, hogy mindegyik állam bocsássa a diplomáczia rendelkezésére azon anyagi eszközöket, a melyek saját honpolgárainak visszaszállitására szükségesek. Én azt tartom, helyesebb volt erre a térre lépni, hogy közvetlen befolyásunk legyen magára a visszatérni szándékozó magyar honpolgárok hazaszállitására is. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi pedig a fedezetet illeti, én ugy gondolom, hogy az a kivándorlási alap, a melynek kreálását a törvény elrendeli, módot fog nyujtani ugy ezen állami kötelesség megfelelő teljesitésére, mint arra is, hogy a külföldön élő honpolgárok érdekeinek megfelelő gondozása terén — és ide tartozónak tartom az iskola kérdését is — az állam sokkal többet tehessen, mint a mennyit eddig tehetett. Ebben a tekintetben hivatalbeli elődeim részéről igen becses és igen nagy ügyszeretettől áthatott kezdemé-

nyezésekre találtam, és mondhatom, hogy a magam részéről is a legnagyobb odaadással és a legnagyobb ügyszeretettel fogom tovább kultiválni ennek a valóban nagyon fontos és nagyon üdvös nemzeti érdeknek biztositását. Természetes dolog, — a mit helyesen distingvált t. barátom — hogy itt tisztán a külföldön élő magyar honpolgárok gondozásáról lehet szó, a mit tesznek más országok, más nemzetek is, a mely eljárásunk tehát a nemzetközi jog szempontjából is teljesen kifogástalan és semmi irányban megtámadásra vagy rosszakaratu kritikára objektiv alapot nem szolgáltathat.

Ezek után legyen szabad áttérnem az interpelláczió tulajdonképeni tárgyára, a hol is örömmel ragadom meg az első alkalmat, a mely kinálkozik, hogy szemben azzal a sok mindenféle, többé-kevésbbé tendenciózus hireszteléssel, a mivel különösen az ünnepi szünetek alatt valóban elárasztották a magyar sajtót, ugy a t. házat, mint általában az országos közvéleményt a való tényállás felől tájékoztassam.

A kivándorlási törvény végrehajtási idejét kérdezi t. barátom. Erre nézve azt válaszolhatom, hogy a legközelebbi napok valamelyikén szándékozom a végrehajtási rendeletet kibocsátani, és ezzel a törvényt is, gondolom, sikerülni fog már április 20-ára életbeléptetni. Hogy ez eddig miért nem történt meg, arra nézve talán leghelyesebb lesz, ha röviden elmondom az ügynek eddigi előzményeit és fejleményeit.

A mint méltóztatnak tudni, a törvényhozást az 1903 : IV. t.-cz. megalkotásánál az az igen helyes alapgondolat vezette, hogy ha már a kivándorlási áramlatnak utját állani tiltó eszközökkel nem lehet, ha már itten egy igen fájdalmas ténynyel állunk szemben, a melylyel nem számolni struczpolitika volna: akkor sokkal helyesebb nem közigazgatási sikanériák utján akarni akadályozni a dolgot, hanem gondot viselni arra, hogy a kivándorlási ügy tisztességesen és a mennyire lehet, a magyar nemzeti szempontoknak megfelelő módon kezeltessék, vagyis a kivándorló megóvassék az ügynökök különböző túlkapásaival és az ügynökök által való kizsákmányoltatással szemben és másfelől a kivándorló azon utjában, a mely őt a messze idegenbe viszi és abban a messze idegenben is érezze a magyar államnak gondoskodó, támogató, az ő érdekeit megvédeni igyekvő kezét. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezen helyes alapgondolat keresztülvitelére legfontosabb eszközül — igen helyesen — hivatalbeli elődeink a tengerentúli kivándorlás ügyének a fiume-amerikai közvetlen utirányra való terelését kontemplálták, és a mint már a törvény tárgyalásánál annak idején — és gondolom, a ház osztatlan helyeslése mellett — kifejezésre jutott, igyekeztek közvetlen utvonalat, közvetlen hajójáratot rendszeresiteni Fiume és az északamerikai kikötők között.

Hogy ez a czél eléressék, a belügyminiszteriumban már 1901-től fogva, tehát egyidejüleg a törvényjavaslat előkészitésével és beterjesztésével, tárgyalások folytak különböző világhirü, világforgalmi jelentőséggel biró hajózási vállalatokkal ezen hajójáratok létesitését illetőleg. Itt vannak az iratok között különböző elsőrangu vállalatoknak levelei, a melyek mind oda konkludáltak, hogy tekintettel az ezen vállalattal járó nagy befektetésekre, rizikóra és az azzal kapcsolatos előre látható veszteségekre, csakis igen magas fix szubvencziő mellett és csakis bizonyos számu kivándorlók garantirozása mellet hajlandók tárgyalásokba bocsátkozni. Itt van a többek között a két legelőkelőbb német társulatnak együttes beadványa, a melyben 3,500.000 korona fix évi szubvencziót és 35.000 kivándorló, és gondolom 7800 visszavándorló garantirozását kötik ki feltételül.

Miután a beadott ajánlatok mind ily exorbitans követelések keretében mozogtak, hivatalbeli elődeink arra a gondolatra jutottak, hogy irányadó befolyást szerezzenek az államnak valamely hazai hajózási vállalatra és azt használják fel arra, hogy a kivándorlók elszállitásának kérdését megoldják.

Köztudomásra jutott, hogy ilyen irányban folytak tárgyalások a folyamhajózási társulat részvényeinek megszerzését illetőleg, a mely társulat azután teljesitette volna ezen tengerentúli hajójáratokat; ezzel a kivándorlók szállitásával kapcsolatos egész vállalkozás és az egész rizikó körülbelül, lényegét véve, államosittatott volna.

T. ház! Elődeinknek ezen elhatározása következményeiben igen üdvösnek bizonyult, mert a mint egyszer nyilvánossá lett, hogy a magyar kormány nem riad vissza attól sem, hogy maga vegye kezébe az ügy megoldását, azonnal akadt és pedig teljesen elsőrangu világkereskedelmi faktorok sorából olyan vállalkozó, a ki egészen más álláspontra helyezkedett és hajlandó volt a kivándorlók szállitására vonatkozó szerződést az állammal megkötni és pedig megkötni ugy, hogy a fix szubvencziót egyáltalában elejtette és csakis bizonyos menynyiségü kivándorlók garantirozását kötötte ki további feltételül. Természetesen a garantirozás alatt nem az értendő, hogy az állam szolgáltatja neki azon kivándorlókat, hanem az, hogyha a kivándorlók száma alatta marad ezen garantált mennyiségnek, minden elmaradt kivándorló után egy bizonyos kártalanitási összeget, a konkrét esetben 100 korona dijat fizet az állam. Ez mindenesetre sokkal kevésbbé hátrányos az államra nézve, mintha saját maga vette volna a dolgot a kezébe, mert akkor az elmaradó kivándorlók után az összes veszteség az államra hárult volna, igy pedig csakis egy bizonyos és nem is tulságos kártalanitás az, a mit az illető vállalat kap.

Ezek a tárgyalások, t. ház, elhuzódtak egészen márczius hónapig, és miután a végrehajtási

utasitás mégis szoros kapcsolatban állt azzal, hogy in concreto hogyan fog a kivándorlási ügynek további kezelése alakulni, természetesen a végrehajtási utasitás kibocsátásával is várni kellett addig, mig a szerződésre nézve a megállapodás az illető vállalattal létrejön. Ez most már megtörtént. A Cunard-Line, szövetkezve az Adriával, aláirt egy szerződést, a mely ő rá nézve már ma, a magyar kormányra nézve pedig a szerződésnek törvényhozási jóváhagyása után lesz kötelező; mert, miután itt tagadhatatlanul bizonyos anyagi kötelezettségek elvállalásáról van szó, abból indultam ki, hogy ennek leghelyesebb formája az, ha magát a szerződést jóváhagyás, illetve beczikkelyezés végett a törvényhozás elé terjesztem, *(Helyeslés.)* ugy, hogy ebben a tekintetben legközelebb törvényjavaslatot fogok a t. ház elé terjeszteni. Épen azért méltóztassanak nekem megengedni, hogy ne ismertessem most a szerződések minden részletét, mert hiszen a t. ház rövid idő alatt abban a helyzetben lesz, hogy megkapja a szerződés hiteles szövegét, sőt a felett majd határoznia kell. Legyen szabad tehát csak főbb vonásaiban tájékoztatnom a t. házat a helyzet felől. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mint már emlitettem, a Cunard-Line vállalkozik állandó fix hajójáratokat beállitani a fiume-newyorki személyszállitásra, különösen a harmadosztályu utasok, a kivándorlók szállitása czéljából és pedig akként, hogy minden két hétben, vagyis évenkint 26-szor induljon egy-egy hajó; egy-egy hajón körülbelül 2000 kivándorló fér el. Kötelezi azonban magát a Cunard-Line, hogy ugyanazon feltételek mellett, a melyek a hajón való szállitásra kikötve vannak, gondoskodni fog azon kivándorlóknak Fiuméből Newyorkba való szállitására is, a kik olyankor érkeznek Fiuméba, a mikor hajó a közel jövőben nem indul, vagy a kik a kivándorlók szállitására rendelkezésre álló hajón el nem férnek. Mert, a mint a t. ház tagjai közül azok, a kik foglalkoznak az ügygyel, fogják tudni, a kivándorlás nagyon egyenlőtlenül oszlik meg az év különböző hónapjai között. Vannak hónapok, mikor a kivándorlók száma meghaladja azt a mennyiséget, a mely ezeken a kéthetenkint induló hajókon elfér.

Ezeket a kivándorlókat tehát, a kik a kivándorló hajón el nem férnek, szállithatja a Cunard-Line vagy külön e czélra beállitott hajóin Fiuméből, vagy Antwerpenen, Londonon és Liverpoolon át angol hajóival; azonban ez esetben is gondoskodni tartozik a kivándorlók élelmezéséről és elhelyezéséről Fiuméből Liverpoolig, a miért nem számithat többet, mint azt a tételt, a mely a direkt hajóutra fennáll, ugy hogy — és ez oszlathat el minden aggályt — ez a vasuttal kombinált szállitása a kivándorlóknak az illető vállalatra semmi nyereséggel nem jár, inkább bizonyos áldozatot képez. Hogy pedig ez a kötelezettség felvétessék, ehhez a magyar kormánynak határozottan ragaszkodnia kellett, mert a magyar kormány csak igy biztositha tta azt, hogy minden kivándorló, a ki Fiumén át akar elmenni, a szerződésben fixirozott dijtételért el fog jutni Fiuméből Newyorkba állami felügyelet alatt, tekintet nélkül arra, hogy a rendes hajójáraton elfér-e az illető kivándorló vagy nem. A dijtétel 180 koronában állapittatott meg.

Visontai Soma: Százhusz koronában!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Majd a 120 koronára is rátérek! Ebből a 180 koronából tiz koronát a kivándorlási alapra fizet a társulat és megtart magának 170-et, a melyből fedeznie kell a kivándorló elhelyezését és élelmezését Fiuméban három napnál nem hosszabb időre, fedeznie kell természetesen az élelmezést a hajón — ez magától értetődik — és azt az illetéket, melyet a kivándorlóknak fizetniök kell, midőn amerikai területre lépnek.

Hát, t. ház, a mi azt a kérdést illeti, hogy ez a dijtétel hogyan aránylik az eddig leginkább használt észak-német vonalak dijtételéhez, bátor vagyok bemutatni 1901-ről, 1902-ről és 1903-ról a dijtételek csoportositását, melyből kitünik, hogy ezen egész időszak alatt a legkisebb dijtétel, a mely mindössze egyszer. 1903-ban fordul elő, 163 korona 80 fillér, azaz 140 márka, a legnagyobb pedig 198 K 90 fillér volt, tehát szemben a 180 korona itt megállapitott dijtétellel a minimum 16 korona 20 fillérrel kisebb, a maximum pedig 18 korona 90 fillérrel nagyobb, a mihez már most hozzá kell adnunk egyfelől a Brémában vagy Hamburgban való elszállásolás és ellátás költségét, a melyet eddig a kivándorlóknak kellett viselniök, másfelől pedig a vasuti szállitás költségeit az ország határától egész a német kikötőkig, a mely számitásom szerint legalább 20—30 korona különbséget tesz a német utvonal használata terhére, ugy hogy ha a minimális tengeri dijtételhez hozzáadom ezt a tehertöbbletet, akkor mintegy 10—12 koronával mutatkozik drágábbnak a fiumei utiránynál, ha pedig a maximumhoz adom hozzá, akkor körülbelül 50 koronával.

Igaz, hogy most a legutóbbi hetekben azokban a hirdetésekben, a melyekről t. barátom megemlékezett, — mert az csakugyan sajátságos jelenség volt, hogy a kivándorlás és az embervásár elleni hangzatos vezérczikkek hosszával egyenes arányban nőttek a lap hátulsó részén a kivándorlási hirdetések, *(Ugy van! Ugy van!)* — ezekben a hirdetésekben olvashattunk egyszerre 120 koronás dijtételeket Hamburgból Amerikába. Ezeknek a dijtételeknek története nagyon érdekes. Itt fekszik előttem a legnagyobb német kivándorlási ügynöknek, Misslernek, a ki főleg Magyarországból intézi a kivándorlást Németország felé, a dijtételjegyzéke. Ez februárban adatott ki, dátummal nincsen ellátva, de tartalmazza a hajójáratokat márczius 1-étől augusztus 2-áig. Ebben a dijtétel 189 koronával van meg-

állapitva Brémából New-Yorkba. Most itt van a 81. számu dijtételjegyzék, a mely ugyanezen hajókra vonatkozólag ujabb dijtételt tesz közzé márczius 22-től számitva szeptember 6-ig, a különbség csak az, hogy a márczius 1., 8. és 15-iki hajók maradnak el, miután azok időközben elmentek és a hol a 189 korona dijtétel 120 koronára szállittatik le és ezenkivül nagy betükkel oda van nyomva, hogy lakásért és étkezésért Brémában a harmadik osztályu utasok semmit sem fizetnek.

Én azt hiszem, ebből nyilvánvaló, hogy itt az illető külföldi vállalatok szempontjából egészen jogosult üzleti harczról van szó. Akkor jött tudomásukra, hogy a kormány vagy megkötötte vagy legalább komolyan tárgyal a Cunarddal a szerződés megkötése iránt, megpróbálták a szituácziót kényelmetlenné tenni a versenytársaknak és a kormánynak azzal, hogy a dijtételeket a magyarországi kivándorlókra nézve 189 koronáról 120 koronára szállitották le. Ez tehát ilyen akut harczczal összefüggő állapot, a melyet ezek a német társulatok addig fognak folytatni, teljes joguk van hozzá, a meddig meg nem unják, de azt hiszem, előbb-utóbb be fogják látni, hogy itt igen nagy veszteségeket vállalnak magukra a nélkül, hogy azt a czélt, a melynek kedvéért ezt megteszik, elérhetnék, és ugy gondolom, rövid idő mulva vissza fognak térni azon normális dijtételekhez, a melyek mellett ők is a maguk számitását megtalálják.

A kormány ezen szerződési kötelezettséggel szemben magára vállalta — a mint volt szerencsém jelezni — 30.000 kivándorlónak garantirozását, természetesen abban az értelemben, hogy ha a 30.000 szám nincs meg, minden hiányzó kivándorló után 100 korona kártéritést fizet. Ennek folytán a szerződés anyagi áldozatot jelent az államra nézve, hogyha a kivándorlók száma, gondolom, 27.300-on alulra száll le, miután 10 koronát kap minden kivándorló után és igy 27.300 kivándorló után már 273.000 korona bevétele van az államnak, s ezt emészti fel azon kártéritás, a melyet 27.000-től 30.000 ig a társulat részére fizetnie kell.

A szerződés 10 évre köttetett meg, de ugy hogy minden különösebb indokolás nélkül az állam felmondási joggal bir öt év mulva, vagyis egy évi felmondással a hatodik év végére. Azonban ha a kivándorlók száma 50.000 en alul csökken, ez a felmondási jog beáll a harmadik év végével. Ha pedig az Egyesült-Államok valamely törvényhozási intézkedéssel a bevándorlást megtiltanák, a szerződés ipso facto hatályát veszti és minden további kártéritési igény nélkül megszünik.

En ugy gondolom, ezzel a lehetőség határai között sikerült a kormánynak az állam pénzügyi érdekeit is kellőleg megóvni. *(Helyeslés.)* Az az áldozat, a melyet netalán hoznunk, illetőleg a rizikó, melyet vállalnunk kell, nem haladja túl a kérdés megoldásával járó nagy nemzeti előnyöket. Mert ma, fájdalom, a kivándorlók száma a 100.000-et meghaladja; alig tehető tehát fel, hogy ennek egyharmadrészén aluli szám, t. i. 30.000 kivándorló ne menjen abba az utirányba, a mely mégis a kivándorlókra nézve is, ha egyetlen hátrányos körülménytől, t. i. attól, hogy a tengeri ut néhány nappal — gondolom négy öt nappal — hosszabb, eltekintünk, minden más tekintetben sokkal előnyösebb. Ha pedig a kivándorlók száma 50.000-en alul csökken, ebben az esetben a kormánynak, ismétlem, felmondási joga van.

Már most mindezek daczára előfordulhatna az, hogy oly rohamosan csökken a kivándorlás, hogy a kormány mégis olyan helyzetbe jut, hogy a bonifikácziót fizetnie kell. Hát adja Isten, hogy erre kerüljön a sor. *(Helyeslés.)* Biztositathatom a t. házat, hogy kézzel-lábbal elkövetnék mindent, hogy a kormányt ebbe a helyzetbe juttassam. *(Helyeslés.)* És ismétlem, még ebben az esetben is az anyagi teher is sokkal kisebb volna, mintha az állam tulajdonát képező hajók tennék még egy ideig e meddő utakat és viselnék e veszteségeket.

A mi már most a dolognak jogi oldalát illeti, a mint méltóztatnak emlékezni, a kivándorlási törvény jogot ád a kormánynak arra, hogy a tengerentúli kivándorlást egy utvonalra szorithassa s minden más utvonal használatát az utlevelek megtagadásával és más kényszereszközökkel is megakadályozhassa. Én azt tartom, hogy ezzel a törvényben lefektetett joggal csak végszükség esetén kellene élni, mert ebben tagadhatatlanul a szabad költözési jognak olyan megtámadása rejlik, a melyért én legalább a magam részéről nem volnék hajlandó a felelőséget elvállalni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én tehát semmi ilyen természetü kötelezettséget az állam nevében a szerződő társulattal szemben el nem vállaltam. Egyedül azt a kijelentést tettem, hogy legalább most, egyelőre, addig, a mig a fiumei utvonal kellőleg meg nem erősödik és ki nem fejlődik, kivándorlási engedélyt másnak nem adok, és oly kivándorlási megbizottaknak működést nem adok, a kik a kivándorlást más utvonal felé akarnák terelni. *(Helyeslés jobbfelől.)* ugy hogy az az akczió, mely a kivándorlásnak bizonyos mederbe terelésére irányulhat, csakis ezen egy meder felé fogja azt irányithatni. Természetesen a legszigorubb felügyelet alatt, mert a mi csak rajtam áll, meg fogom tenni abban a tekintetben, hogy ezen engedélylyel biró kivándorlási meghatalmazottak részéről is bárminő csábitás vagy ösztönzés a kivándorlásra, vagy bárminő más ilyen, azon nagy alapgondolatba ütköző ténykedésük, hogy igyekezzünk visszatartani a kivándorlót és csak azt szállitsuk, a kit nem tudunk visszatartani, a legnagyobb szigorral sujtassék, a mennyiben erre indok volna, magával a vállalkozóval szemben is, ha t. i. azt látnám, hogy ebben a tekintetben nem tartja magát

szigoruan a törvény betüjéhez és szelleméhez. A más irányban működött kivándorlási ügynökségekkel szemben pedig, természetes dolog, a mint a törvény életbelépett, módomban lesz a törvényben lefektetett büntető eszközökkel is működésük ezen utját bevárni: ott ismét a legnagyobb nyomatékot helyezem arra és a legnagyobb éberséggel fogok őrködni a felett, hogy az országban az összes hatóságok kérlelhetetlen szigorral járjanak el minden olyan faktor ellen, a ki a kivándorlási törvénynek itt megemlitett tilalmait megszegi. *(Élénk helyeslés.)*

A visszavándorlásra nézve van bizonyos korlátolt számu visszavándorlókra, vagyontalanokra nézve, ha nem csalódom, 50 koronás díjtétel; az általános dijtétel a visszavándorlókra nézve 150 korona; és természetesen a szállitásra s az illetők gondozására nézve ugyanazok a feltételek állanak fenn, a melyek a kivándorlásra nézve fennállanak, ugyanazon kötelezettségei vannak a vállalatnak.

Azt gondolom tehát, t. ház, hogy ezen intézkedéseim által igyekeztem ugyanazt a helyes alapgondolatot, a mely a kivándorlási törvényt életre hozta és a mely hivatali elődeimnek a törvény életbeléptetésére vonatkozó előkészitő akcióját is jellemezte, ugyanezt a helyes és egészséges gondolatot megvalósitani a lehető legczélszerübben, mindazon állami érdekekre való tekintettel, a melyek itt szerepet játszanak és egyuttal tekintettel az állam pénzügyi helyzetére is.

Még csak azt kivánom megjegyezni, hogy a sok kósza hir közt, a melyeket most olvasok, hallik az is, mintha idegen kormányok bárminő tekintetből kifogásokat emelhettek volna ezen megállapodások ellen. T. ház! Méltóztattak hallani, hogyan áll a dolog, Talán ezek után felesleges is hozzátennem azt, hogy ilyen megoldás semmi idegen kormánynak sem adhat jogczimet arra, hogy bárminő tekintetben nemcsak hogy beavatkozhassék a dologba, de még csak panaszt is tehessen. Mert hiszen én azt gondolom, hogy mindazok a kötelezettségok, a melyekkel Magyarország e téren bárminő idegen államnak tartozik, minden tekintetben teljesen honorálva vannak, azoknak sérelme ebben a megoldásban nem foglaltatik.

És ha most talán volna valami abban az ujsághirben, hogy Amerikában esetleg bizonyos hajlandóság mutatkoznék külön törvényhozási intézkedéssel lépni fel ezen szerződés ellen, ezt sem tulajdonithatom másnak, mint annak, hogy esetleg sikerült ott téves vagy hamis hirek elterjesztése által bizonyos nyugtalanságot előidézni, mert az amerikai faktorok és az amerikai érdekek szempontjából is ezen megoldást teljesen korrektnek és aggálytalannak kell tartanom, hiszen az minden amerikai érdekre nézve valóban merőben közönyös, hogy Brémán át vagy Fiumén át megy-e azon magyarországi kivándorló, a ki innen Amerika partjai felé siet. Ezek után kérem a t. házat, hogy válaszomat tudomásul venni méltóztassék. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Hegedüs Loránt: T. ház! A miniszterelnök ur válaszát megnyugvással tudomásul veszem. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat: tudomásul veszi-e a miniszterelnök ur válaszát, igen vagy nem? *(Igen!)*

A ház a választ tudomásul veszi. A legközelebbi ülés ideje és napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 25 perczkor.)

414. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 14-én, csütörtökön,

Perczel Dezső, utóbb báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bemutatja Rabár Endre levelét, melylyel képviselői megbizatásáról lemond. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az igazolási állandó bizottság jelentésének benyujtása Copony Traugott, Nagy Sándor és gr. Khuen-Héderváry Károly képviselők megbizólevele tárgyában. — Sürgős interpellácziό bejelentése. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza Lendl Adolf interpellácziójára a buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában. — A miniszterelnök válasza Lovászy Márton interpellácziójára a magyarországi görög-keleti szerb egyház viszonyai tárgyában. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza Vlád Aurél képviselő interpellácziójára a Zám községben lévő iskolaköteles gyermekeknek a görög-keleti felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Nosz Gyula interpellácziójára a Tátrában történt állami birtokvételek tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Csernoch János interpellácziójára a Morva-szabályozás ügyében. — A földmivelésügyi miniszter válasza Udvary Ferencz interpellácziójára a gazdák kiirtott lovaiért a kincstár részéről adandó kárpótlás tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Lendl Adolf interpellácziójára a kiszetói és Gyertyámos-patak szabályozása tárgyában. — A földmivelésügyi miniszter válasza Kelemen Béla interpellácziójára a csongrádmegyei munkásviszonyok tárgyában. — Bernáth Béla interpellácziója a kormányhoz az olasz borvám tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi április hó 13-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? *(Nincs!)* Ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Rabár Endre képviselő levelét, melyben bejelenti, hogy Ung vármegye nagybereznai választókerülete képviseletéről lemond.

Tudomásul vétetik, egyuttal felhatalmazza a ház az elnököt, hogy a nevezett választókerületben az uj képviselőválasztás iránt intézkedjék. Hozzájárul a ház? *(Igen!)* Ugy ezt határozatként kimondom.

Bemutatom Bezdán község közönségének Fernbach Péter képviselő által beadott kérvényét, a Középdunának Bezdán-Kiskőszegnél leendő áthidalása iránt.

Minthogy e kérvény a beruházási javaslatra vonatkozik, kiadatik a kérvényi bizottságon kivül a pénzügyi bizottságnak is.

Bemutatom Eger város tisztikarának Szederkényi Nándor képviselő által beadott kérvényét, a rendezett tanácsu városok tisztikara segédszemélyzetének fizetésjavitása tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Belitska Béni, az igazoló állandó bizottság előadója: T. képviselőház! Az igazoló állandó bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Copony Traugott, Brassó szab. kir. város első választókerületében 1904. márczius 22-én, Nagy Sándor, Csanád vármegye nagylaki választókerületében ez évi márczius 23-án és gr. Khuen-Héderváry Károly, Temesvár szab. kir. város választókerületében ez évi márczius hó 26-án megtartott időközi választásnál megválasztott országgyülési képviselők megbizóleveleit megvizsgálta és miután azt találta, hogy a megbizólevelek rendben vannak kiállitva

és ennélfogva alaki tekintetben kifogás alá nem vehetők, mind a három képviselőt, a kérvényezésre megállapitott 30 napi határidő fentartása mellett, igazolt képviselőknek jelentette ki. Van szerencsém az erre vonatkozó jegyzőkönyvet tisztelettel bemutatni. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! Az állandó igazoló-bizottság jelentéséhez képest Brassó szab. kir. város első választókerületében megválasztott Copony Traugott, Csanád vármegye nagylaki választókerületében megválasztott Nagy Sándor és Temesvár sz. kir. város választókerületében megválasztott gr. Khuen-Héderváry Károly képviselőket, a kérvényezésre fentartott 30 napi határidő fentartása mellett, igazolt képviselőknek jelentem ki.

Javaslom egyuttal, hogy a nevezett három képviselőnek osztályokba való besorsolása azonnal eszközlésbe vétessék. *(Helyeslés.)* Miután az osztályok közül az elsőben, másodikban és kilenczedikben van lemondás, illetőleg halálozás folytán hézag, javaslom, hogy a hézagok ezen most emlitett három képviselővel töltessenek be. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor megejtem a kisorsolást. *(Megtörténik.)* Az első osztályba sorsoltatik Nagy Sándor, a második osztályba gr. Khuen-Héderváry Károly és a kilenczedikbe Copony Traugott képviselő.

T. ház! Mielőtt napirend szerint áttérnénk az interpellácziókra adandó válaszok előterjesztésére, a t. háznak tudomására kell hoznom hogy a házszabályok értelmében Bernáth Béla képviselő ur az olasz borvám kérdésében előterjesztendő sürgős interpellácziójának a mai ülés végén való megtételére nyert engedélyt. A nevezett képviselő háromnegyed kettőkor fogja interpellácziját előterjeszteni. *(Helyeslés.)*

Most pedig javaslom, hogy a napirend második pontjaként felvett miniszterelnöki választ a miniszterelnök távolléte miatt függőben hagyni s a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur válaszának előterjesztésére áttérni méltóztassék. Hozzájárul a ház ehhez a változtatáshoz? *(Igen!)* Akkor a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur fogja válaszát előterjeszteni Lendl Adolfnak a buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában beadott interpellácziójára.

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Lendl Adolf képviselő ur a képviselőház 1903. deczember 12-iki ülésén interpellácziót intézett hozzám a buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában. (Irom. 244) Én mindjárt akkor válaszoltam az interpelláczióra, mert a képviselő ur szives volt annak tárgyát előzetesen közölni velem és mert különben is az ügygyel már megelőzőleg folytatott vizsgálat során módom volt megismerkedni. De kijelentettem már akkor, hogy miután a képviselő ur beszédében túlterjeszkedett némely részletre nézve az interpelláczióban foglaltakon, oly részletekre is, a melyekre vonatkozólag akkor adatokkal nem rendelkeztem, az érdemleges válasz megadását későbbre tartottam fenn és az akkori választ csak előzetesnek kértem tekinteni.

Ezen érdemleges és végleges választ most szándékozom a t. képviselő urnak megadni. De mielőtt arra rátérnék, reflektálnom kell a t. képviselő urnak pár nappal az interpelláczió előterjesztése után a háznak 1903. deczember 18-iki ülésében, véletlenül épen távollétemben történt személyes jellegü felszólalására, a melyben a képviselő ur kifogásolta azt, hogy az én válaszomban olyan kifejezések és mondások vannak, a melyek ha nem is az ő személyét, de jóhiszemüségét és igazságra való törekvését közvetlenül érintik. Továbbá azon kijelentésemre nézve, a mely szerint a képviselő ur előadásában foglalt állitások a valóságtól nagyon sokszor igen távol állanak, megjegyezte, hogy ő azon példákat és adatokat, a melyeket interpellácziját kisérő beszédében felsorolt, abból a hivatalos jegyzőkönyvből meritette, a mely Buziáson egy hivatalnok ellen elrendelt vizsgálat alkalmával vétetett fel, hogyha tehát ezen adatok és példák vádat tartalmaznak, arról ő nem tehet. Erre csak azt kell megjegyeznem, hogy én elismerem, hogy a t. képviselő ur a maga állitásait és adatait a jegyzőkönyvből meritette, de épen abban a vizsgálati jegyzőkönyvben benne foglaltatnak mindazon vádak és panaszok is, a melyekkel a képviselő ur a buziási főtisztség ellen fellépett, mert hiszen az egész vizsgálat a képviselő ur bevonásával és hozzájárulásával történt. Ha azonban a t. képviselő ur abból a vizsgálati jegyzőkönyvből csak azt vette ki és használta fel, a mi terhelőnek látszott a főtisztségre nézve, az ugyanazon vizsgálati jegyzőkönyvben foglalt czáfoló adatokat pedig mellőzte, akkor megtörténhetett, hogy a képviselő ur, daczára annak, hogy a vizsgálati jegyzőkönyv nyomán beszélt, mégis eltávolodott a valóságtól.

A mi egyébiránt magát az interpelláczió tárgyát és arra adandó válaszomat illeti, rekapitulálnom kell először is magát az interpellácziót. A képviselő ur azt kérdezi *(olvassa)*: »Hajlandó-e a t. miniszter ur *(Halljuk!)* a buziási közalapitványi főtisztség működéséről, a közalapitványi birtokokon folyó bérletrendszer helytelenségeiről és az ezekkel kapcsolatos népront ó földuzsoráról a Buziáson ez év elején folytatott vizsgálat alapján kellő informácziót szerezni? — Hajlandó-e a t. miniszter ur ennek alapján azután oly üdvös intézkedéseket életbeléptetni, a melyek révén a visszaélések megszüntethetők, a hibák és bajok orvosolhatók lesznek, és a melyek lehetővé teszik, hogy a nép hozzájuthasson közvetlen bérletekhez? És hajlandó-e a t. miniszter ur arról intézkedni, hogy a miniszterium egyik-másik osztályában a halogatás és eltussolás rendszere lábra ne kaphasson és a buziási vizsgálat eredménytelenül feledésbe ne kerüljön?«

Erre én akkor nyomban megadott válaszomban kifejtettem, hogy a csákovai, illetőleg buziási közalapitványi főtisztség területén a képviselő ur panaszlevele következtében még a mult év elején hivatalbeli elődöm rendelkezése folytán vizsgálat történt, a melyben a képviselő ur maga is közreműködött; hogy az ezen vizsgálatról szóló jelentés az összes jegyzőkönyvekkel együtt még julius 2-án a miniszteriumhoz beterjesztetett. Konstatáltam ezen jelentés és vizsgálati jegyzőkönyv alapján, hogy az ottani főtiszt részéről elkövetett bármely mulasztást, hibát, vétséget vagy visszaélést egyáltalában nem látok; hogy tárgyilagosan nem emelhető az a panasz, mintha az ottani közalapitványi bérlők a nép elszegényedésére törekednének, a néppel kegyetlenkednének, a néppel igazságtalanságokat követnének el és a népet valóságos rabszolgaságban tartanák; hogy a képviselő ur egészen tévesen itéli meg az ott dívó bérleti rendszert, mert a képviselő ur mindig albérletről beszél, holott épen azon a környéken a közalapitványi birtokok kezeléséből az albérletek teljesen ki vannak zárva.

Az a viszony, a melyre a képviselő ur hivatkozik, nem albérleti, hanem részes művelési viszony, vagyis egy munkabérviszony, a melyre nézve az illető bérlők szerződésileg nem korlátozhatók, annál kevésbbé, mert a munkabérszerződés kötése tekintetében alkalmazkodnak az azon vidéken főleg a kapás növényekre, különösen a tengerire nézve egyáltalában szokásban lévő munkabérszerződésekhez. Ezt a bérviszonyt a nép akarja, keresi s erre önként jelentkezik, itt tehát sérelemről szó nem lehet. Egyébiránt kijelentettem, hogy szivesen teszek megfontolás tárgyává minden olyan javaslatot, a mely által a közalapitványoknál dívó bérletek rendszere olyképen lenne módositható, hogy azok mig egyfelől a közalapitványi vagyon érdekeit megóvják, másrészt a nép érdekeit is a lehető oltalomban részesitik, de kénytelen voltam megjegyezni, hogy felfogásom szerint a t. képviselő úr túlzott és nem mindenben ragaszkodott a valódi tényekhez. Mert pl. azt állitja, hogy az összes közalapitványi birtokok azon a vidéken nagybérlőknek adatnak bérletbe, pedig konkrét számadatokra hivatkozva kimutattam, hogy épen a csákovai főtisztség területén 14.579 katasztrális hold van ez idő szerint parczellázva, a népnek, a kisgazdáknak bérbe adva és azon a szűkebb vidéken, a melyre a panasz és interpelláczió vonatkozott, 5065 hold van közvetlenül a népnek bérbeadva és elhatároztatott, hogy Rakovicza község határában további 400 kat. hold birtok ugyancsak parczellázva adassék bérbe.

Kifejtettem, hogy az összes közalapitványi birtokokat parczellázva bérbe adni nem lehet, még pedig némely birtoknak természete, épületekkel való felszerelése miatt, a mely ezt kizárja és lehetetlenné teszi. Végül pedig hangsulyoztam, hogy a vizsgálat eredményének érvényesülését semmiféle eltussolási rendszer nem akadályozta; hogy én a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban ilyen eltussolási rendszert vagy törekvést nem ismerek és nem is türnék és hogy a t. képviselő urnak erre vonatkozó panasza legjobb meggyőződésem szerint alappal nem bir.

Már most az akkor előadottakat legyen szabad még néhány adattal kiegészitenem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nevezetesen állitottam már akkor, hogy épen azon a vidéken a közalapitványi bérleteknél az albérlet ki van zárva. Ennek illusztrálására legyen szabad hivatkoznom arra, hogy a midőn megtörtént az, hogy nyomára jött a miniszterium annak, hogy egy bérlő, daczára a szerződésnek, a mely az albérletet kizárja, az általa bérelt birtok egy részét mégis bérbe adta, ennek következtében az illető bérlő, mint a ki a szerződésében foglalt szabályokat meg nem tartotta, 50 korona kötbér fizetésében marasztaltatott el.

A t. képviselő ur kifogásolja azt, hogy az illető vidék bérlőinek némelyike azt a mívelési rendszert alkalmazza a maga bérleténél, hogy az igásmarhával rendelkező gazdáknak felerészben juttatja a terményben való részesedést, ellenben azoknak, a kik csak kézimunkával mívelik a földet, csak egyharmad részben, és hogy a bérlők arra törekednek, pláne az illető falu ló- és marhaállományának rendszeres tönkretételével, hogy mentől több olyan munkást vegyenek igénybe, a ki csak kézimunkát teljesit és ennek révén csak egyharmad rész termésre tarthat igényt, és hogy mennél kevesebb igásmarhás gazdát alkalmazzanak, a ki a munkája révén két harmadot követelhet.

Azt hiszem, az, hogy az oly részesedési viszonyban levő munkások, a kik az illető földterületet a maguk igásmarhájával megmunkálták, megtrágyázzák, a termésből nagyobb részt kapjanak munkájuk fejében, mint azok, a kik csak kézi munkával járulnak a megmunkáláshoz, az bővebb indokolásra és magyarázatra nem szorul. Hogy a bérlők arra törekednek, hogy nélkülözhessék az igás marhával működő munkást, az sem szorul indokolásra, mert minden gazdának lehetőleg arra kell törekednie, hogy annyi igásmarhával rendelkezzék, mint a mennyi földjének megmunkálására szükséges. Ezt már a megmunkálás egyenletessége kivánja meg, és azért ez a várható termés szempontjából is kivánatos. Hogy pedig olyanok, a kiknek igásmarhája nincs az illető községben, mégis mint kézimunkások e részes munkabérviszony mellett munkához és bérhez jussanak, ez épen a föld szegényebb népének érdekében áll, tehát ezt épen az a humánus szempont kivánja meg. a melyből a t. képviselő ur is felszólalt.

A t. képviselő ur azután, annak bizonyitásául, hogy a parasztgazdák a legkedvezőtlenebb feltételek mellett kapnak bérleteket, holott a nagy-

bérlőket a közalapitvány, a mint kifejezte magát egy izben, hizlalja, kimutatja, hogy kis parasztgazdák, mint közvetlen bérlők egyes parczellákért holdankint 70—80 koronát fizetnek, holott a községbeli kabátos emberek 32 koronát fizetnek és a tőszomszédságban lévő birtokrész bérlője, a ki a főtisztnek rokona, fizet 5—600 holdas birtokért holdankint 18 forintot.

A t. képviselő ur ezen számadatoknál egy kissé önkényesen, hogy ne mondjam, tendenczózusan járt el. Mert a kisbirtokoknál a legnagyobb jövedelmezőségü birtokokat állitotta oda, ellenben a nagybirtokoknál a legolcsóbb bérletü, mert legkisebb jövedelmezőségü birtokokat állitotta ezekkel szembe. A tény az, hogy az a birtok, a hol a nép állitólag 70—80 kor. holdankinti haszonbért fizet, egy rendkivül dús, televényben gazdag erdőirtás, a mely kitesz 654 kat. holdat. Ez kétholdankint van parczellázva s ezért a nyilvános árverésen nem mint a képviselő ur mondja, 70, — a mely kivételesen egyes parczellákért jár csak — hanem holdankint 50 korona haszonbér éretik el. A másik, u. n. 100 holdas terület egy különálló birtoktest, — tulajdonképen 92 hold terület — és már 18 éven át mindig 6—6 évre adatott ki egy tagban, négyes nyomás betartása mellett. Mindenkor nyilvános árverésen történt ennek is a haszonbérbe adása és 38 koronánál magasabb bért ezekért elérni soha nem lehetett. A két szomszédos nagybérlőnek ez a terület odakináltatott és mégsem voltak hajlandók még 38 kor. bért sem fizetni.

A mi végül a harmadik birtokot illeti, a melyre a képviselő ur hivatkozott, ez először is nincs tőszomszédságban, hanem jó nagy távolságban van a Temes folyótól, talaja homokos agyag és messze van attól a termőképességtől, a melylyel a képviselő ur által előbb emlitett birtokrész bir. Ez a birtokrész a házi gazdálkodás kötelezettsége mellett lett bérbe adva és fizet a bérlő érte holdankint 19 koronát, egyuttal azonban az összes állami adókat és közterheket viseli. Ez a bérlő, a kiről a képviselő ur azt mondja, hogy a főtisztnek rokona, a főtiszt veje elhalt fivérének az özvegye. *(Derültség.)* Hát valami közeli rokoni viszonynak ez nem mondható. Megjegyzem, hogy ezt a birtokot nem mint rokon, hanem mint a nyilvános árverésen legtöbbet igérő ajánlattevő kapta meg, illetőleg tartotta meg mint régi bérlő továbbra is.

Hogy egyébként a t. képviselő urnak a bérösszegekre vonatkozó adatai egy kissé czélzatosan voltak csoportositva és ez által elhomályositva a tényállás, azt igazolja az az egyszerü tény, hogy ha tekintetbe veszszük azt az 5500 kat. holdas birtokot, a mely a nép kezén van és ha az általuk fizetett bérösszeget átlagosan számitjuk, átlagosan ezen területre kat. holdankint 20 korona 80 fillér esik. Hogy tehát itt a kisgazdák és a nép tulságos bérrel volnának terhelve, azt nem lehet mondani.

Hátra van még egy vád, a melyet a képviselő ur beszédében a főtiszttel szemben hangoztatott: hogy a nagybérlők buzát és tehenet szállitottak a buziási főtiszt udvarába. Erre vonatkozólag a vizsgálat szintén megállapitotta a tényállást, a mely abból áll, hogy ez a jelzett szállitmány, a mely tényleg beszállittatott a főtiszt udvarába, a főtisztnek zsoldföldjéről származott, a melyet megmivelés végett az egyik bérlőnek adott át. Tehát a főtiszt azzal, hogy a maga zsoldföldjét, a melylyel ő rendelkezik, albérletbe adta mivelés végett, semmi szabálytalanságot és tiltott dolgot nem követett el. De ez az egy eset is tanusitja, hogy az ilyen eljárás könnyen ad gyanusitásra okot és épen ezért ebből az alkalomból szigoruan el lett rendelve, hogy a közalapitványi tisztek tartózkodjanak attól, hogy a zsoldföldjeiket közalapitványi bérlőknek adják át művelés végett.

Ezek azok a tények, a melyeket előbbi előzetes válaszom kiegészitéseül tartottam szükségesnek felhozni. Ha, a mint nem kétlem, a képviselő úr csak az igazságot keresi és nem akar elzárkózni az igazság elől, remélem, ezen felvilágositásaim megnyugtathatják őt annyiban, hogy interpellácziójára adott válaszomat tudomásul veheti. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Lendl Adolf képviselő ur kiván szólani.

Lendl Adolf: T. képviselőház! Méltóztassék megengedni, hogy röviden reflektálhassak a t. miniszter ur elmondott beszédére. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Mikor interpellácziómat előterjesztettem, az azt kisérő beszédemben különösen négy pontot emeltem ki, mely egymástól lényegesen különbözik. Először azt, hogy a kerületemben lévő közalapitványi birtokok nagy területe nagybérlőknek adatik bérbe, s hogy azután a nagybérlők azt részben kiadják albérletbe a parasztgazdáknak és pedig feles albérletbe oly feltételek mellett, melyek tényleg a népet rontják. Másodszor azt állitottam, hogy közvetlenül a népnek is adnak kisebb területeket a közalapitványi főtisztség részéről, de akkor oly magasra hajtják fel a bérleti összegeket, hogy a nép ezt meg nem köszöni. Harmadszor állitottam, hogy az a vizsgálat, a mely épen az én kérésemre lett elrendelve és körülbelül egy évvel ezelőtt Buziáson folyt, nincs befejezve, különösen egy pontra vonatkozólag. Negyedszer megemlitettem azt, hogy mivel ez a vizsgálat nincs befejezve és ez az egy pont sulyos, ezért én ebben eltussolási szándékot látok. Ezek voltak akkori kisérő beszédem főpontjai.

Az igen t. miniszter ur mostani felvilágositásai megfelelhetnek a tárgyiratokban foglalt adatoknak, meg vagyok győződve róla, hogy ő elébe igy terjesztették a dolgot, de a tényleges valóságnak bizony nem felelnek meg ezek az adatok. Méltóztassék megengedni, hogy ezekre vonatkozólag bővebben szóljak. *(Halljuk! a baloldalon.)*

Elsősorban meg akarom emliteni azt, hogy az én kerületemben lévő községeknek az összes ott lévő közalapitványi birtokok közül csak egy kis területét adják közvetlenül bérbe a népnek, a terület sokkal nagyobb részét, felette nagyobb részét a nagybérlők kapják.

Már ideiglenes válaszában a t. miniszter ur szives volt egy konkrét határozott számot emliteni arra nézve, hány ezer holdat adnak közvetlenül a népnek bérbe. Ez a szám, a mint ma ismételte a miniszter ur, 5065 hold. Ez az egy szám magában véve nagyon bajosan enged itélni az értékre nézve, mert csak ugy állapithatjuk meg ennek értékét, hogyha összehasonlitjuk más valamivel, ha tudjuk pl.: hány ezer holdat nem adnak a népnek, ha összehasonlitjuk azt a területet, melyet közvetlenül a népnek adnak bérbe, azzal a területtel, a melyet a nagybérlőknek adnak és akkor azt fogjuk találni, hogy a népnek valóban csak kis része jut az egész területnek. A számra vonatkozólag igen kérem a t. miniszter urat, méltóztassék megengedni, hogy egy kis korrekturát tegyek; t. i. ez a szám nem helyes!

Ennek a számnak a magyarázatául kértem már előzőleg az igen tisztelt miniszter urtól egy kimutatást és a miniszter ur volt oly szives és meg is küldött nekem egy hivatalos kimutatást arról, hogy hol fekszik az az 5065 hold. Ebbe bele vannak véve olyan községek is, a melyek nem fekszenek az én kerületemben és bele vannak véve oly területek is, a melyek nincsenek a népnek közvetlenül, hanem nagybérlőknek vannak bérbe adva. Ezt természetesen igy a távolból megállapitani nem lehet, de én ott a helyszinén megállapitottam. Igy pl. fel van ebbe véve Török-Szákos, a mely nem is fekszik az én kerületemben; ha itt volna Gorove t. képviselőtársam, tanusithatná, hogy ez az ő kerületében fekszik. Ép ugy itt van a vukovai birtok, a mely szintén az ő kerületében van. Ha pedig ezt az idegen kerületben fekvő két területet és más bérlők kezén lévő területet levonjuk az 5065 holdból, akkor ez a szám körülbelül 2579-re redukálódik.

És ha most ezt összehasonlitjuk azzal a területtel, a melyet a nagybérlők kapnak, hát alig hiszem, hogy nyolczadrésze is volna annak. Fejből nem tudom; a miniszteriumtól kértem hivatalos kimutatást arról is, hogy mennyi területet kapnak a nagybérlők; igaz, hogy ezt akkor kértem még, mielőtt a t. miniszter ur vezetése alatt állott volna a miniszterium, de azt a kimutatást nem kaptam meg; de magam csináltam magamnak egy összeállitást és fel fogom olvasni, hogy kik azok a nagybérlők és mennyit bérelnek. *(Halljuk!)*

Ott vannak: Neumann Zsigmond körülbelül hatszáz holddal, azután Neumann Lipót 550 holddal; dr. Kemény Miksa — egy temesvári orvos — a megye másik szélén bérel körülbelül hatszáz holdat; Heinrich Dezsőné bérel nem egészen hétszáz holdat; Földes Lajos buziási ügyvéd bérel száz hold földet; Oster Henrik, szintén buziási ember, bérrel 555 holdat; megjegyzendő, hogy ez az Oster Henrik tudomásom szerint a nép közt osztja fel a földet. Brasch Simon egy nagyobb területet bérel, de nem tudom, hogy mennyit; Brasch Mór egy kisebb területet bérel, nem tudom, hogy mennyit. Dávid József, Vedlicska Pál, Magyar Salamon, Rózsa József és Brückner Samu szintén ottani nagybérlők. Ezeknek a területe, összeadva, sokszorosan felülmulja azt a 2579-re redukált számot.

Erre a számra vonatkozólag még valamit kell megjegyeznem, t. i. azt, hogy ha csak azért volna az a török-szákosi és temes-vukovai birtok, mert ezek olcsóbb és legelőbirtokok, bérbe adva, ha tehát ezt hozzászámitjuk és számitjuk az egész 5065 holdra az átlagot, akkor aránylag nagyon csekély átlagos szám kerül ki holdankint. Ha azonban ezt a két birtokot, a mely nem tartozik ide és a mely aránylag olcsón van bérbe adva, levonjuk és csupán csak az én kerületemben fekvő birtokokat egyenkint számitjuk, a szerint, hogy mit fizetnek a parasztok átlagban holdankint, egészen más számok jönnek ki, mint a milyenek ebben a hivatalos kimutatásban foglaltatnak.

Igy pl. a miniszter ur szives volt megemliteni egy kiválóan jó birtokot, a rakoviczai erdőirtást, a mely azelőtt jó volt, de most kihasználták ott már a földet és a miniszter ur kezében levő adat szerint ötven korona volna egy-egy holdnak az átlagos bére. Még erre vonatkozólag is bátorkodom egy kis korrekturával élni, t. i. annak az átlaga nem ötven, hanem 56 korona. Megjegyzendő, hogy azért van 79 koronás bér is, és egy ember fizet egy holdért 79 korona 20 fillért, tehát közel 80 koronát, a mint ezt már interpellácziómban is mondottam.

A mi azt illeti, vajjon felesbe kapja-e a nép azt a területet, vagy pedig, a mint az igen t. miniszter ur hivatalosan megnevezte, részmüvelési viszonyban, egyik kifejezés sem helyes, mert a nép ezt nem kapja felesbe, nem kapja részes müvelésbe, hanem kapja uzsorára. Akárkit fognak megkérdezni, mindenki azt fogja mondani, hogy uzsora folyik ott ezeken a területeken. Ha miniszter ur szíveskedett volna, mint a hogy én kértem, idehozni azt a jegyzőkönyvet, a melyet Buziáson felvettünk, akkor bizony valamennyi tanunak vallomásából csak az tünt volna ki, hogy nekem van igazam, és hogy mindazok az adatok, melyeket a multkor előadtam, valók. Igy természetesen, ha nincs itt ez a jegyzőkönyv, hiába mondom, hogy nekem van igazam, az igen t. miniszter ur azt mondja, hogy neki van igaza; igy ezt nem lehet eldönteni, én azonban fentartom mindazt, a mit akkor mondottam.

Hogy a nép keresi ezt a viszonyt, hát keresi, mert éhes! Ez nagyon természetes. Fel

tudnék itt olvasni 50 nyilatkozatot és pedig nem egyes emberek nyilatkozatait, hanem községenkint felvéve, a miket aláirtak huszan, harminczan, ötvenen, mindazok, a kik benne vannak abban a feles viszonyban. Ha tetszik, bárkinek rendelkezésére bocsátom ezeket a nyilatkozatokat, méltóztassék megnézni, mind azt mondják, hogy ők feles viszonyban vannak, és hogy ezenfelül mennyire uzsorázzák őket még.

Akkor részletesen elmondottam mindent, elmondottam, hogy a holdat nem mérik ki csak három-negyed holdjával, hogy ingyen kell robotolni, hogy ingyen kell fuvarozni, hogy kerítéseket kell csinálni, hogy 6—10 korona készpénzt kell fizetni, és igy tovább, hogy tönkreteszik a lóállományt, és mindezeket fentartom még ma is.

Hogy a népnek is adnak kisebb területeket közvetlenül bérbe, azt én multkor szintén állitottam, és épen ezekről a területekről mondtam azt, hogy az ilyen helyen azután nagyon felhajtják a bérletnek összegét. Ma is állitom, hogy pl. a szirbovai határban, nem is azon a kitünő, jó termőföldön, a melyet a miniszter ur emlitett, hanem más területen, felhajtották a parasztok bérletösszegét holdankint 70 és 80 koronára, és pedig a közalapitványi tisztségnek tudtával.

Hogy ez a vizsgálat nincs befejezve, azt még ma is állitom, mert megengedem, hogy a vizsgálati jegyzőkönyv a vizsgálóbiztosnak jelentésével a miniszter ur elé terjesztetett, de az a vizsgálat azért nincs befejezve, mert én ott, abba a vizsgálati jegyzőkönyvbe felvétettem azt, hogy én kérem annak a folytatását, különösen egy pontra vonatkozólag, és pedig arra a pontra vonatkozólag, hogy a főtiszt portájára szállitottak tehenet és buzát.

Az igen t. miniszter ur azt mondotta, hogy én véleményemet a terhelő tanuknak vallomásából formáltam. Igenis abból formáltam. Megmondom miért: mert egyetlenegy mentő tanu sem volt. Ötven, hatvan vagy nyolczvan tanu volt, igy fejből már nem tudom, mert hiszen egy évvel ezelőtt volt a vizsgálat, de valamennyi tanu terhelően vallott. Hát igenis, a terhelő tanuk vallomásából formálom itéletemet, abból, a mit hallottam, a mikor megfordultam ott.

Hogy a vizsgálat nincsen befejezve, állitom azért is, mert azt a sulyos vádat, a melyet ott egy tanu emelt, nyomban meg akartam vizsgáltatni és erre a vizsgáló biztos ur, a kiben nagyon megbiztam, mert láttam, hogy igazságosan kivánja a dolgot megvizsgálni, azt mondotta, hogy ez olyan sulyos vád, hogy külön kell a miniszteriumnak erről jelentést tenni és erre nézve amugy is külön vizsgálatot fognak elrendelni. És mégis, daczára annak, hogy négy-öt erre vonatkozó terhelő tanut jelentettünk be azonnal: ezek közül még egy sincsen kihallgatva. El tudnám mondani azoknak neveit még most is.

Már most, t. képviselőház, hogy van-e abban tussolás, hogy ha egy ilyen vizsgálat egy év alatt nem lesz befejezve; hogy van-e abban tussolás, ha ily kimutatás kerül az igen t. miniszter ur elé és oly helyzetbe hozza őt, hogy én kénytelen vagyok itt a ház szine előtt az ő állitásait ily számadatokkal megczáfolni; hogy vajjon van-e abban tussolás, ha én nem kapom meg azon kimutatásokat, a melyeket kértem a nagy bérletekre vonatkozólag: azt, nem akarom megállapitani, azt állapitsa meg maga az igen t. képviselőház.

És azért, bár nagyon sajnálom a dolgot, kérem a t. képviselőházat, hogy a miniszter ur válaszát ne vegye tudomásul, sőt kérem magát a t. minisztér urat is, hogy ne tekintse ezt válasznak, hanem méltóztassék azon adatokat, a melyeket ujból összeállitottam és megerősitettem és a melyekkel épen az ő miniszteriumából kikerült hivatalos számadatokkal felszerelt jelentést megczáfoltam, még egyszer megvizsgáltatni és esetleg az én közreműködésemet igénybe venni, mert én ismerem mindezeket a dolgokat, mind a fejemben vannak és tanulmányoztam ezt a kérdést, én majd megmagyarázom ezen szerződéseket, megmagyarázom azon kifejezéseket, a melyek azokban foglaltatnak, hogy azok mily kétértelmüek, mily károsak a népre nézve. És ha a t. miniszter ur megengedi nekem, hogy én magyarázzam azt meg neki magának, be fogja látni, hogy nekem van igazságom és hogy azon osztályban, a hol ezen jelentések készülnek és ezek az ügyek folynak, hogy ott bizony tussolások fordulnak elő.

Ismételten kérem a t. miniszter urat, hogy most adott felvilágositásait válasznak ne tekintse. *(Helyeslések a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A kultuszminiszter ur kiván szólani.

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Egészen röviden szándékozom a t. képviselő ur viszonválaszára reflektálni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kezdem azon, hogy a képviselő ur azt állitja, hogy tussolási rendszer van a kultuszminiszteriumban, a minek szerinte bizonyitéka az, hogy bizonyos adatokat kért s azokat meg nem kapta. Ezt az állitását a leghatározottabban visszautasitom. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* A mit kért, azt meg is kapta. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás és zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: A t. képviselő ur megkapta az adatokat, daczára annak, hogy tudtam, hogy azokat is, mint az előbbieket, czélzatosan csoportositva csak ellenem akarja felhasználni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a néppárton és felkiáltások: Nem a miniszter ur ellen! Folytonos zaj. Elnök csenget.)*

Hogy az igen t. képviselő ur az adatokat miképen csoportositja, annak legvilágosabb tanubizonyitéka, a midőn azt állitja, hogy én helytelen adatokat hoztam fel arra nézve, hogy az ő választókerületében csak ennyi és ennyi katasztrális hold van parczellázva bérbe adva. A t. képviselő ur sohasem beszélt csak az ő választókerületéről, hanem beszélt a buziási és csákovai főtisztség működéséről, erre vonatkozik interpellácziója. Én tehát összes számadataimat arra alapitottam, hogy a buziási vagy csákovai főtisztség területén mennyi katasztrális hold van igy vagy amugy bérbe adva, és erre nézve a leghatározottabban fentartom állitásomat, a melyet a t. képviselő ur meg nem czáfolt: hogy a buziási vagy csákovai főtisztség területén összesen 66.000 katasztrális holdat tevő közalapitványi birtok van, a melyből — nem emlékszem egészen preczize a számadatokra — negyven egynéhány ezer hold a szántóföld és ebből parczellázva a kisgazdáknak bérbe van adva 14.579 katasztrális hold. Ezt az állitásomat a t. képviselő ur megczáfolni nem tudja.

Lovászy Márton: Ilyesmit nem lehet eltussolni! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Berzeviczy Albert vállás- és közoktatásügyi miniszter: Egyes birtokrészeket, különösen az olyan birtokrészeket, a melyeken értékes épületek vannak, a melyeknek fentartása tehát nagy költségeket igényel, parczellázni és a kisgazdáknak bérbe adni nem lehet. Ne tessék feledni, hogy nemcsak a kisgazdák érdekei állanak előttem, a kikre különben igen nagy sulyt fektetek, hanem előttem a közalapitványok érdeke is áll, és hogy e tekintetben a felügyelő- és ellenőrző-bizottság ellenőrzése alatt állok és tartozom a közalapitványi földeket a földuzsora kizárásával, a miről az alapitványi földeknél szó sem lehet, a kellő jogszerü módozatok mellett lehetőleg jövedelmezővé tenni. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Ezeket kivántam ujból is hangsulyozni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ha a t. képviselő ur összes argumentumaim, teljesen objektiv és számadatokra alapitott fejtegetéseim elől mereven elzárkózik: erről nem tehetek. *(Ugy van! jobbfelől.)* A t. képviselőházat azonban kérem, méltóztassék válaszomat válasznak tekinteni és azt tudomásul venni. *(Helyeslés jobbfelől és a középen. Zaj a baloldalon.)*

Lendl Adolf: T. képviselőház! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek. Lendl képviselő urnak még egyszer joga van szólani.

Lendl Adolf: Bátorkodom a t. képviselőháznak interpelláczióból csak azt az egy sort felolvasni, a melyben az áll, hogy kerületemnek kilencz falujáról szólok. Én csupán csak erről és nem a csákovai területekről beszéltem, mert megengedem, hogy ha azokat is hozzáveszik, tényleg több van a nép kezén. Azonban ott nagybérlők is vannak és ha ezeket leütjük, az arány ugyancsak az lesz, a minő az én kerületemben.

A mi továbbá azt illeti, hogy olyan birtokokat nem lehet a nép kezére adni közvetlenül, a melyek el vannak látva épületekkel, azt én magam is belátom, mert villákkal, lakóházakkal, nagy istálókkal ellátott birtokokat tényleg nem lehet bármikor közvetlenül a földmivelő népnek kezébe adni. De épen az itt felsorolt községekben vannak egyes birtokok, a melyeket a népnek lehetne adni. Itt van pl. a kövercsi Sutroka, a szirbovai stb., a hol egy épület sincsen. Miért nem adták ezt a kisgazdáknak? Nagy-Kővercsen pl. Dávid Józsefnek adták a földet és igy tovább. Akárhány birtok van ott, a melyiken nincs épület és azokat még sem kapja meg a nép.

A mi végül azt illeti, hogy a közalapitvány érdekeit is szem előtt kell tartani, ez helyes, mert azt igenis szem előtt kell tartani, de nem tartják szem előtt a miniszteriumban, mert ha közvetlenül a népnek adnák bérbe ezeket a földeket, sokkal többet kapnának érte, mint igy. *(Ugy van! balfelől. Felkiáltások jobbfelől: De el is értéktelenitenék!)*

Nem akarok kiterjeszkedni most arra, hogy miképen lehetne ezeket a földeket művelni kicsinyben, akár kertészkedéssel, mint a hogy ezelőtt történt, de bizonyos, hogy sokkal többet hajtana az a föld a kisbérlők kezében, mint ma. A miniszteriumban azonban — sajnálom, hogy a miniszter ur felszólalása ebbe belekényszerit, de most már belemegyek — csakugyan nem a közalapitványok érdekeit nézik, mert, a mint tudjuk, most pl. nemrég Nagylakon, illetőleg Szemlakon bérbe adtak egy birtokot árverés nélkül. *(Mozgás balfelől.)* Az egész kortesfogás volt. Egyszerüen kicserélték az egyik bérlőt, valami Kövér Mártonnal történt ez. *(Zaj balfelől.)* Én utánajártam, hogy igaz-e ez? és arról győződtem meg, hogy a kisbirtokosok és a parasztgazdák együttesen még egyszer olyan magas bért igértek és csak szóba álltak velük, *(Zaj balfelől.)* de nem vették figyelembe ajánlatukat.

Rakovszky István: Ez panama! *(Ellenmondások jobbfelől.)* Az a legnagyobb panama, a mikor mellőzik az árverést. Itt és a biróság előtt merem ezt mondani! *(Zaj.)* A biróság felmentene ezért! *(Zaj és mozgás jobbfelől.)*

Lendl Adolf: Erre nem akaratam kiterjeszkedni, mert ez kerületemen kivül, tudvalévőleg Aradmegyében fekszik, Pécska is érdekelve van, más községek is érdekelvék, mert egy ötezer holdas birtokról van szó.

Jól tudom, hogy másutt is történtek ilyen dolgok, de mivel pontos adatokkal nem rendelkezem, nem szólok róluk. Miután mindezekből eléggé kitünik, hogy ismét csak nekem van igazam, ujból kérem a miniszter urat: ne vegye ezt az ő személye elleni támadásnak, mert távol áll tőlem, hogy én neki kellemetlenséget akarjak okozni, hanem vizsgálja meg ezeket az adatokat, vizsgálja meg ügyosztályát a miniszteriumban és

vegye esetleg segitségül az én közreműködésemet és azokat az adatokat, a melyekkel én rendelkezem. Azt hiszem ez elég lesz ahhoz, hogy belelásson azokba a dolgokba és máskép lásson, mint most. *(Mozgás jobbfelől.)* Még egyszer kérem a miniszter urat: ne vegye a dolgot személyes élünek és ne tartsa fenn azt a választ. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: Nem szólaltam volna fel, ha a képviselő ur legujabb felszólalása olyan közbeszólást nem provokált volna, a melyet észrevétel nélkül nem hagyhatok. *(Halljuk! Halljuk!)* Én jól emlékezem, egyébiránt fentartom magamnak, hogy ha netalán emlékezetem csalna, akkor a rektifikáló adatokat a ház elé terjeszthessem, de azt hiszem, jól emlékezem, hogy a szemlaki eset, a melyre a képviselő ur most hivatkozott, ugy áll, hogy Szemlakon az illető közalapitványi régi bérlőnek, a béi feltételek tetemes feljavitása mellett, a bérlet további megtarthatását az alapokra felügyelő és ellenőrző bizottság hozta javaslatba, még pedig a bizottság két teljesen független tagjának a helyszinén való eljárása és annak nyomán tett jelentése alapján. *(Mozgás és zaj.)*

Én minden esetben a szabályokhoz tartom magam, de tartom magam kötelességszerüen az ellenőrző- és felügyelő-bizottság kivánságához is. *(Helyeslés jobbfelől.)* Legyen meggyőződve a t. képviselőház, hogy semmiféle, különösen pedig a közalapitványi birtokok kezelése körüli eljárásomban soha olyan tényhez való hozzájárulást megállapitani senki sem fog, a melyet bárkinek, a ki az igazsággal homlokegyenest ellenkezésbe jutni nem akar, panamának nevezni jogában volna. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ezt tehát én a leghatározottabban visszautasitom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)*

Rakovszky István: Személyes kérdésben kérek szót. A t. miniszter ur az ügyet át akarja játszani arról a térről, a melyen van, olyan térre, a hová nem tartozik. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* A t. miniszter ur a kérdést a saját személyi terére akarja átjátszani. Itt azonban nem a miniszter ur ténykedéséről van szó, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem egy országos . . . *(Nagy zaj.)*

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: Felelős vagyok!

Rakovszky István: Ha felelős is a miniszter ur, akkor, a mikor mások hibájáról van szó, a mikor mások panamáztak, a miniszter ur elsősorban győződjék meg a dolog mibenlétéről, de ne fedezze azok eljárását a nélkül, hogy meggyőződnék a történtekről. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Ne tessék gyanusitani!)* Akármit mond a miniszter ur, ha Lendl Adolf t. képviselőtársamnak az állitása való, hogy a köznép, a mely erre a birtokra szintén pályázott, többet igért, hogy az még sem kapta meg és hogy az árverés mellőztetett: akkor ez czélzatosság, ez panama! *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)*

Elnök: Felteszem a kérdést. A kérdés az: tudomásul veszi-e a ház a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak Lendl Adolf képviselő ur interpellációjára adott válaszát: igen vagy nem? *(Igen! Nem! Felkiáltások a baloldalon: Csunya visszaélés!)*

Kérem azokat a képviselő urakat, a kik a választ tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Ellenpróbát kérünk!)*

Most kérem azokat a képviselő urakat, a kik a választ nem veszik tudomásul, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások balfelől: Többség! Kérjük a megszámlálást!)*

Kivánják a képviselő urak a megszámlálást? *(Felkiáltások balfelől: Igen!)*

A megszámlálást tehát elrendelem és felkérem Trubinyi János és Daróczy Aladár jegyzőket a megszámlálásnak megejtésére.

Kérem ennélfogva elsősorban azon képviselő urakat, a kik a választ tudomásul venni kivánják, legyenek szivesek szakaszonkint felállani. *(Megtörténik.)*

Kérem most már, legyenek szivesek azok a képviselő urak ugyancsak szakaszonkint felállani, a kik a választ nem kivánják tudomásul venni. *(Megtörténik.)*

Kérem most a jegyző urakat, sziveskedjenek a szavazatokat összeszámlálni. *(Megtörténik.)*

A megszámlálás megejtetvén, a jegyzők által egybehangzóan bemutatott kimutatás szerint a válasz tudomásulvétele mellett szavavazott 88, ellene 45 képviselő. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)* Igy tehát a ház a választ 43 szótöbbséggel tudomásul vette. *(Zaj.)*

Következik a miniszterelnök ur válasza Lovászy Márton képviselő ur interpellációjára (Irom. 255) a magyarországi görög-keleti szerb egyház viszonyai tárgyában. *(Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Mindenekelőtt a ház szives elnézését kérem azért, hogy halaszthatatlan hivatalos teendőim folytán nem lehettem itt akkor, midőn a tegnap megállapitott napirend szerint a sor az én válaszomra került és hálás köszönetemet fejezem ki a t. háznak azon előzékenységéért, hogy szives volt beleegyezni abba, hogy soron kivül adhassam meg válaszomat.

A mi már most magát a választ illeti, a mint talán méltóztatik emlékezni, Lovászy Márton t. képviselő ur a következő kérdéseket intézte hozzám *(olvassa)*:

»1. Van-e tudomása a t. miniszterelnök urnak arról, hogy a temesvári görög-keleti püspökké megválasztatott Letits György rokona Brankovics György pátriárkának?

2. Van-e tudomása arról, hogy a püspöki zsinatban már van egy rokona a pátriárkának és igy, miután a pátriárkának kettős, u. m. végszavazata és szavazategyenlőség esetén döntő

szavazata van, a görög-keleti szerb zsinat a pátriárka részéről majorizálásnak van kitéve?

3. Nem lát-e a miniszterelnök ur ebben nepotizmust?

4. Hajlandó-e a t. miniszterelnök ur olyan irányu előterjesztéssel élni ő Felségéhez, hogy Letics György temesvári görög-keleti püspök választása legfelsőbb megerősitésben ne részesüljön?«

A mint talán méltóztatnak tudni, időközben Letics György temesvári püspök megerősitése bekövetkezett. A kormány nem látta magát indittatva arra, hogy a megerősités megtagadását hozza ő Felségének javaslatba. Nem látta pedig magát indittatva erre azért, mert egyfelől beható információk alapján konstatálni lehetett azt, hogy a megválasztott püspök ur mindazon kvalifikációkkal, a melyek a magas egyházi polczra valakit méltóvá tesznek, teljes mértékben rendelkezik, másfelől pedig, a mi a rokonsági viszonyt illeti, egészen eltekintve attól, hogy egy bizonyos rokonsági viszony fenforgása elegendő ok lehet-e arra, hogy ő Felségének tanácsoljuk, miszerint, oly mélyen belenyulva az autonomiába és a választási jogba, a megerősitést megtagadja, a jelen esetben a megválasztott püspök ur ötödizigleni rokona a pátriárkának, a mi oly távoli rokoni viszony, a mely már a rendes társadalmi életben rokoni viszonynak alig minősithető.

Kérem, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

Lovászy Márton: Tudomásul veszem.

Elnök: Tudomásul veszi-e a ház a miniszterelnök válaszát? *(Igen!)*

Az interpelláló képviselő ur maga is tudomásul vevén a választ, határozatkép kimondom, hogy a ház a miniszterelnök ur válaszát tudomásul veszi.

Következik a vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak válasza Vlád Aurél képviselő urnak a Zám községben levő iskolaköteles gyermekeknek a görög-keleti felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában (Irom 263).

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! Vlád Aurél képviselő ur a képviselőház folyó évi január 9-iki ülésében hozzám és a miniszterelnök urhoz, mint belügyminiszterhez, interpellácziót intézett, a melynek szövegét lesz szerencsém felolvasni. *(Olvassa):* Interpelláczió a Zám községben lévő iskolaköteles gyermekeknek a görög-keleti felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában.

1. Van-e tudomása a miniszter uraknak arról, hogy a marosillyei járási hatóság, hivatalos hatalmával visszaélve, a községi előljáróság utján a zámi szülők egy részének kötelességévé tette, hogy iskolaköteles gyermekeiket ne az ottani görög-keleti felekezeti, hanem az állami iskolába irassák be?

2. Van-e tudomása a miniszter uraknak arról, hogy a zámi községi biró a marosillyei főszolgabiró parancsára azon szülőket, a kik a törvénytelen rendeletet nem respektálva, gyermekeiket nem az állami, hanem a görög-keleti felekezeti iskolába iratták be és járatták, mindaddig pénzbirsággal sujtotta, mig gyermekeiket a felekezeti iskolából ki nem vették és az állami iskolába be nem iratták?

3. Van-e tudomása a miniszter urnak arról, hogy az ily törvénytelenül megbüntetett szülők a büntetéspénzekért meg lettek zálogolva és igy a következő zámi lakosok — itt elősoroltatnak névszerint — kénytelenek voltak a pénzbüntetést kifizetni?

4. A mennyiben a miniszter urak ezen visszaélésekről tudomással nem birnak, hajlandók-e ezen ügyben szigoru vizsgálatot elrendelni, s annak eredményéhez képest a hatalmukkal visszaélő köztisztviselőket szigoruan megbüntetni, a törvénytelenül behajtott birságokat a befizetőknek visszafizetni, a még be nem fizetett birságok behajtása iránti eljárást megszüntetni és a törvénytelenül kirótt birságokat törlésbe hozni?

Az ügyállásnak alapos megvizsgálása után *(Halljuk! Halljuk!)* az igen t. miniszterelnök ur, mint belügyminiszter megbizásából az ő nevében is van szerencsém az interpellácziora válaszolni és a következőkben fejteni ki a tényállást: *(Halljuk! Halljuk!)*

Zám hunyadmegyei község két részből áll. Az alsó, a Maros partján lévő rész egy ipartelep és a földbirtokos telepe körül csoportosul; a felsőt földmivesek lakják és ezen felső részt a marosparti résztől nagyobb távolság és egy meglehetősen jelentékeny hegy választja el.

A felső, hegyi községben van egy gör.-kel. felekezeti népiskola; a marosparti részben pedig az illető telep lakosságának és birtokosságának utánajárása, kérése és hozzájárulása következtében egy állami népiskola létesittetett. Az állami népiskola létesitésénél a kormány figyelemmel volt az ottani gör.-kel. vallásu és románajku lakosság minden méltányos igényére. Az állami népiskola tanitónője román származásu, gör.-kel. vallásu, a román nyelvet tökéletesen beszélő nő; az állami népiskola gondnokságának elnöke gör.-kel. vallásu tekintélyes földbirtokos és az állami népiskola gondnokságában helyet foglal az ottani gör.-kel. vallású s román nemzetségű körjegyző is. Azt hiszem tehát, hogy már ezen tények is igazolják azt, hogy az ottani állami népiskola egész szervezete, berendezése és vezetése kezességet nyujt abban a tekintetben, hogy az ottani gör.-kel. vallásu és románajku lakosságnak minden törvényen alapuló igénye ezen iskola keretében méltánylásra találhat. *(Helyeslés.)*

Egészen a legujabb tanévig nem is fordult elő semmiféle fennakadás. A lakosság a helyi viszonyok szerint oszlott meg a két iskola között. Ujabb időben azonban bizonyos mozgalom és áramlat mutatkozott, a mely az állami iskola közelében lakó szülőket attól, hogy gyermekeiket az állami népiskolába járassák, visszatartani igyekezett. Ennek a mozgalomnak magyarázatául, vagy legalább illusztrálására hivatkoznom kell arra a tényre is, hogy mig az állami népiskolában a törvény rendelkezésének megfelelően a magyar nyelvet teljesen kielégitő eredménynyel tanulták, addig a gör.-kel. román felekezeti népiskolában, daczára annak, hogy a tanitó tud magyarul, a magyar nyelv tanitása eddig majdnem teljesen eredménytelen volt.

A gondnokság panaszt emelvén a fenforgó állapotok miatt, azokat előbb a tanfelügyelő, azután a tanfelügyelő megkeresésére a főszolgabiró is megvizsgálta és megállapitotta, hogy a felekezeti népiskolába, a melynek tanterme térfogatánál fogva — az 1868 : XXXVIII. t.-cz. 27. §-ának megfelelően, miután csak 39 négyszögméter területü — legföljebb 40—50 tanköteles fogadhat magába, mégis nem kevesebb mint 72 tanköteles iratkozott be, mig ugyanakkor a nagyobb befogadási képességgel biró állami népiskolába csak 22 tanköteles iratkozott be, a többi 26 pedig egyáltalában be nem iratkozott és iskolába nem jár.

Látva ezen helyzetet, a főszolgabiró a gondnoksággal és a tanfelügyelővel egyetértőleg olyképen intézkedett, hogy meghagyván a felekezeti iskolában azon tanulókat, a kiknek szülei a felekezeti népiskola közelében, vagyis a hegyközségben laknak, számszerint 50-et, azon szülőket, a kik közelebb laknak az állami népiskolához, és a kiknek gyermekei 2—3 kilométernyi utat voltak kénytelenek megtenni, hogy az állami népiskola elkerülésével a felekezeti népiskolába jussanak, a kik tehát a felekezeti iskola túlzsufolását, vagyis a teljesen törvénytelen állapotot idézték elő, mert a törvény szerint ezek nem lettek volna felvehetők az iskolába, utasitotta, hogy a közelebb fekvő állami népiskolába járassák gyermekeiket, *(Általános, élénk helyeslés.)* és azokat a szülőket, a kik gyermekeiket ennek az intézkedésnek daczára az állami népiskolába való járástól visszatartották, tekintet nélkül, vajjon jártak-e azok a gyermekek a felekezeti iskolába, a mely törvény szerint őket nem is fogadhatta be, avagy egyáltalán nem járnak iskolába, mint iskolamulasztó gyermekek szüleit megbirságolta. *(Általános élénk helyeslés.)*

Bátor vagyok itt, t. ház, utalni az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 27. és 28. § ainak világos rendelkezéseire. Ezek közül a 27. §, a mely felekezeti iskolákra is érvényes, igy szól: »Az ujonnan épitendő iskola-épületek egészséges helyen épültek, szárazak, s a gyermekek létszámához mérten — egy teremre 50—60 gyermeket, s minden gyermekre legalább is 8—12 négyszöglábnyi helyet számitva — elegendő számu tágas, világos és könnyen szellőztethető termekkel legyenek ellátva.«

A 28. §. pedig ezeket tartalmazza: »A népiskolai hatóságok, felekezeti, községi, megyei és kormányközegek egyaránt kötelesek minden hatáskörükhöz tartozó eszközökkel odahatni, hogy a már fennálló iskolai épületek is, a mennyiben az előbbi szakaszban emlitett kellékeknek nem felelnek meg, mind a hitfelekezetek, mind a községek által, mihelyt lehetséges, mindenütt az érintett kellékeknek megfelelőleg alakitassanak át.«

Ez a törvény 36 év előtt hozatott. Azt hiszem tehát, hogy a hol a kellő jóakarat megvolt, ott lehetetlen, hogy 36 év alatt az iskola viszonyait e szakaszok rendelkezésének megfelelően nem lehetett volna berendezni. *(Ugy van! jobbfelől.)* De feltéve, hogy az itt fenforgó esetben erre az anyagi erő csakugyan hiányzott, az állam segitségére sietett a községnek, az állam felállitotta a maga iskoláját és ugy rendezte azt be, hogy az ottani görög-keleti felekezetű és román ajku lakosság igényeinek teljes mértékben megfeleljen. Ha ennek daczára is az a törekvés mutatkozik, hogy az állami népiskolához közelebb lakó gyermekek elvonassanak az iskolától és saját egészségük veszélyeztetésével bejárjanak a felekezeti népiskolába, a mely távolabb esik és túlzsufolt: ez nézetem szerint világos kijátszása a törvénynek, *(Ugy van! jobbfelől.)* oly törekvés, a melyet megtürni, vagy épen helyeselni nem lehet. *(Általános élénk helyeslés.)*

Erre a tényállásra való tekintettel én azért, hogy a gyermekeknek az állami iskoláktól való elvonásának utolsó ürügyét is eltávolitsam, ebben az állami népiskolában a tandijat egészen eltöröltem *(Élénk helyeslés.)* és a felvételi dijat a minimumra, vagyis 50 fillérre szállitottam le. *(Élénk helyeslés.)*

Ilyen körülmények között azonban semmi ok sem forog fenn arra, hogy az eljárt közegek eljárását hibáztassam vagy megrójam. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Ezekben adván elő a tényállást, kérem, méltóztassék az interpellácziót adott választ tudomásul venni. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem a t. házat: tudomásul veszi-e a miniszter urnak az interpellácziót adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen!)*

Kijelentem tehát, hogy a t. ház a választ tudomásul vette.

Következik a földmivelésügyi miniszter ur válasza Nosz Gyulának a Tátrában történt állami birtokvételek tárgyában a (Irom. 226) belügyi és a földmivelésügyi miniszterekhez intézett interpellácziójára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Mindenekelőtt szives elnézését és beleegyezését kérem a t. háznak arra, hogy miután öt interpellácziót kell válaszolnom, ne túlterjengően, de — természetesen nem az érdemnek

rovására — lehetőleg röviden terjeszszem elő válaszaimat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első válasz Nosz Gyula t. képviselő urnak szól arra az interpellációjára, a melyet 1903. évi november hóban adott be, és a melyre a választ ugy a magam, mint a t. belügyminiszter ur részéről leszek bátor a t. háznak előterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A Magas-Tátra vidéke és ebben Liptó és Szepes vármegyék köznépének és lakosságának érdekében van, hogy ugy a turista közönség, mint az idegenforgalom és a fürdőző közönség ne csak jelenlegi számában tartassék fenn, hanem lehetőleg gyarapittassék, hogy ennek következtében az ottani szegény lakosság azokat a terményeket, a melyeket csak igen csekély értékben, vagy egyáltalában nem tudott értékesiteni nagyobb mértékben, drágábban tudja értékesiteni, részben a magyar, részben a külföldi vendégekkel szemben. Ez természetesen csak ugy érhető el, ha gondoskodás történik arról, hogy egyrészt maguk az ott lévő üdülőhelyek és fürdők, másrészt azonban különösen az erdők, melyeket a turisták használnak, ne csak fentartassanak, hanem lehetőleg az állam által szaporittassanak is.

Már most, t. ház, ezelőtt néhány esztendővel herczeg Hohenlohe Keresztély, a ki a Felső-Tátrában körülbelül 30.000 kat. hold erdőben vadászterülettel bir, ezen vadászterületnek nagyobbitására meglehetős áremelkedéssel kezdte vásárolni a Felső-Tátravidéken levő erdőket. Mélyen tisztelt elődömet ezen kérdés elbirálásánál az előbb emlitetteken kivül még az is vezette, hogy a herczeg bizonyos mértékben az ujabb vásárlásoknál és a régi birtoknál is erdejében, mint magántulajdonban, a közlekedést, a turista-utaknak használatát egyszerűen eltiltotta, a mihez nézetem szerint — magánbirtokról lévén szó — teljesen joga van. Az ebből kifolyólag támadt panaszokra való tekintettel módot keresett elődöm arra, hogy a turisták és a fürdőző közönség érdekeit megvédje, s kisérleteket tett erdővásárlásokra, a mint méltóztatnak tudni, a Csorba-tóra vonatkozólag is. Azonban herczeg Hohenlohe Keresztély olyan magas árakat ajánlott a szomszédoknak, hogy azzal szemben a kormánynak alig lehetett az anyagi érdekek szemmeltartása mellett konkurrálni. *(Mozgás és zaj balfelől. Felkiáltások: Nem szabad megengedni, hogy idegenek itt annyi földet vásároljanak!)* Bocsánatot kérek, addig, mig törvény nincs, nem maradt más hátra elődömnek, mint palliativ eszközöket alkalmazni.

Rakovszky István: Sürgősen törvényt kell hozni!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Én csak a jelenlegi helyzettel tudok számolni. Ennek következtében, t. ház, elődöm a módot abban gondolta megtalálni, hogy egy határvonalat huzott a Felső-Tátrában és azon határra vonatkozólag egyezséget kötött herczeg Hohenlohe Keresztélylyel, abban állapodván meg vele, hogy azon határvonal déli részén lévő területeket illetőleg Hohenlohe herczeg nem vásárolhat több erdőbirtokot, a határvonal északi részére vonatkozólag természetesen vásárláshoz való jogát továbbra is elismerte. *(Zaj és mozgás balfelől.)* Arról, t. képviselő urak, beszélhetünk később, hogy szükséges-e az idegeneknek Magyarországon való birtokszerzését törvényekben korlátozni; most ezzel nem foglalkozom; csak méltóztassanak megengedni, hogy magával a szóban lévő kérdéssel foglalkozzam, mert különben nagyon hosszura terjedne beszédem. Hogy teljesen tiszta képet lássunk ezen kérdésben, én a magam részéről semmi akadályt nem látok abban, hogy azon, elődöm által kötött egyezséget a t. ház asztalára tegyem le. *(Helyeslés.)* Hogy azonban mégis tisztán láthassa a háznak minden tagja a főbb momentumokat, méltóztassanak megengedni, hogy ezeket közöljem.

Az egyezség, a melyet a földmivelésügyi miniszter Hohenlohe herczeggel kötött, körülbelül abban áll, hogy jövőben a Magas-Tátra déli lejtőjén a magyar kormány beleegyezése nélkül ingatlant Hohenlohe herczeg szerezni nem fog, hogy a Magas-Tátrában lévő birtokait magyar szellemben, az országos érdekek méltatásával fogja kezeltetni és ezen birtokainak igazgatásánál a legközelebbi tiz éven belül fokozatosan emelkedő arányban, azután pedig kizárólag magyar honos egyéneket fog alkalmazni; harmadszor, hogy a magyarországi turista-érdekeket a Magas-Tátrában ottani birtokainál teendő összes intézkedéseiben méltányos figyelemben fogja részesiteni, e végből ottani birtokain a kijelölt utakon a szabad közlekedést korlátoló tilalmat jövőre beszünteti, ezen utakat vagy maga fogja jókarban tartani, vagy megengedi, hogy azokat a Magyarországi Kárpát-Egyesület jókarban tartsa.

Rakovszky István: Hallatlan! Az állam ily egyezséget köt! *(Zaj.)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: ... hogy szükségesnek ismert több menházat fog birtokain épiteni, avagy azok épitését megengedni, sőt elvállalta annak kötelezettségét, hogy ezen megállapodások abban az esetben, ha alább felemlitett birtokrésznek megszerzése neki sikerülne, tátrai birtokára nehezedő szolgalomként a turista közönség szabad forgalmának biztositására a magyar királyi államkincstár javára telekkönyvileg bejegyeztethetők.

A herczeg Hohenlohe részéről elvállalt kötelezettségekkel szemben, és ezek bizonyos ellenértékeül a földmivelésügyi miniszter a szóban lévő egyezségben megigérte, hogy oda fog hatni a mindenkori törvények korlátai között, hogy herczeg Hohenlohét tátrai birtokainak háboritatlan használatában és vadászati jogainak szabad gyakorlásában, épugy az utóbbi jogok gyakorlásával kapcsolatos jogos érdekeinek előmozditásában a magyar királyi kormánynak arra illeté-

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

kes közegei a lehetőség szerint támogassák. *(Zaj a baloldalon.)*

Gr. Zichy Aladár: Ez nem szükséges, ez törvény!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Kijelenti továbbá a földmivelésügyi miniszter ezen egyezségében azt is, hogy oda fog hatni, miszerint herczeg Hohenlohét a m. kir. kormány közegei még a magas Tátra északi lejtőjén elterülő mintegy 4000 kat. holdat kitevő, a kir. kincstár által megszerezni nem óhajtott területnek megszerzésére vonatkozó törekvéseiben nem fogják akadályozni, sőt ebben a tekintetben őt a fennálló törvények határain belül támogatandják.

Zboray Miklós: Protekczió a herczegnek!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Utóbbi kijelentést nevezetesen arra értvén, hogy abban az esetben, ha a szóban lévő terület birtokosai, mint Szepes-Béla városa is, ezen birtokát a herczegnek eladni óhajtja, vagyon-felügyeleti szempontból a kormány ez ellen nehézségeket nem fog támasztani. *(Zaj balfelől.)*

Rakovszky István: Előre lemond!

Zboray Miklós: Jó protekcziója lehet annak a herczegnek!

Rakovszky István: Középkeresztek esnek ezért az égből!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Ezek azok a kötelezettségek, a melyeket herczeg Hohenlohe a földmivelésügyi kormánynyal szemben és a földmivelésügyi kormány a herczeggel szemben magára vállalt. Arra vonatkozólag, hogy a kormány ezt a tárgyat miként gondolta a maga részéről végrehajtatni — mindezen kérdésekben az előző kormány intézkedéséről lévén szó — a kormány a felelőséget ép ugy kell, hogy viselje és viseli is, mint az előző kormány tagjai.

Bátor vagyok a t. házat felvilágositani, hogy midőn herczeg Hohenlohenak Szepesbéla városa szóbanlevő erdőbirtoka megvételére ajánlatot tett és a város képviselőtestületének többsége az ajánlat feletti határozatát előzetes helyszini szemlétől tette függővé, a belügyminiszter úr e határozatot jóváhagyta — daczára annak, hogy ezt a vármegye közigazgatási bizottsága felebbezés folytán megsemmisitette volt és az ajánlatnak azonnali érdemben való tárgyalhatóságát mondotta volt ki. Arra nézve tehát, hogy sem a belügyminiszter, sem a földmivelésügyi miniszter nem óhajtott bárkinek is előnyt nyujtani ezen kérdés konkrét elbirálásánál, maga ez a tény elég bizonyitékot szolgáltat.

Hogy pedig a kincstár herczeg Hohenloheval szemben semmiféle lekötelezettséggel nincs, nem volt és nem lesz, erről a t. házat egész nyugodtan biztosithatom; valamint biztosithatom arról is, hogy sem Szepes-Béla várost, sem bármely más, ezen vidéken lévő községet vagy testületet arra nézve, hogy valamit eladjon, sem erkölcsileg, sem anyagilag a kormány nem úgy fogja támogatni, hogy e tekintetben erkölcsi kényszer gyakorlásának vádjával lehessen terhelni. Azt azonban nagyon természetesnek fogja találni a t. ház, hogy mindenkinek elhatározási szabadságát megkivánjuk óvni.

Ezek után az egyezséget, melyet nagy vonásokban ismertettem, van szerencsém a t. ház asztalára tenni, kérve a t. házat, hogy ezen válaszomat tudomásul venni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Rakovszky István: A házszabályokhoz kérek szót. Egy egészen szokatlan dolog történt az imént, hogy egy interpelláczióra adott válasz alkalmából a t. miniszter ur egy irományt a ház asztalára tett le. Maga is bevallotta, hogy azért mondotta el ezen irománynak tartalmát, mert azt hiszi, hogy különben nem tájékoztathatja magát minden egyes képviselő alaposan.

Én kérném a t. házat, méltóztassék elhatározni, hogy ezen okmány kinyomassék és a ház tagjai között szétosztassék, mert tartalma oly felháboritó, Magyarország szuverénitására nézve oly megszégyenitő, *(Ugy van! balfelől.)* hogy ezt, ugy hiszem, nem hagyhatjuk szó nélkül, és mindenesetre meg fogjuk kérni a házat, hogy ezen irományt napirendre tüzze ki.

Kérem tehát, méltóztassék ezen iromány kinyomatását elhatározni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! A miniszter ur ezt az irományt a ház tájékoztatása czéljából tette le a ház asztalára. Majd ha az interpelláczióval végeztünk, akkor tehet a képviselő ur inditványt, de most a házszabályokhoz való szólás czimén nem terjeszthet elő ilyen inditványt. *(Ellenmondás balfelől.)* A miniszter ur letette ezt az aktát a ház asztalára, de nem kérte ennek kinyomatását. Itt most előbb az interpelláczióval kell végeznünk. Ha az interpelláczióval végeztünk, akkor lehet arról szó, mi történjék a ház asztalára letett irománnyal.

Most tehát Nosz Gyula képviselő urat illeti a szó.

Nosz Gyula: Igen t. képviselőház! Mielőtt a most elhangzott miniszteri válasz érdemére áttérnék, azon kérdéssel fordulok az igen t. földmivelésügyi miniszter urhoz: vajjon most elhangzott válaszát véglegesnek kivánja-e tekinteni, vagy pedig csak ideiglenesnek? Ha ezen válaszát csak ideiglenesnek kivánná tekinteni, akkor tekintettel arra, hogy bizonyos jóakaratot helyezett kilátásba Szepes-Béla városával szemben, bár nagyon is erős kifogásom van a t. miniszter ur előadásának több része ellen és még inkább ezen szerződés ellen, a melyet a miniszter ur felolvasott, vagy egyezség ellen — akárminek nevezzük, hiszen nem ebben van a lényeg — de mondom, tekintettel arra a jóakaratra, a mely a miniszter ur válaszában nyilvánult, hajlandó vagyok azt mint ideiglenes választ igenis tudomásul venni.

Ha azonban a t. földmivelésügyi miniszter ur e válaszát végleges válasznak akarná tekinteni,

előre is kijelentem, hogy ezt a választ tudomásul nem vehetem és az ügynek napirendre való tüzését kérem. Annál is inkább kell ezt hangoztatnom, mert hisz·ép tegnapelőtt az igen t. földmivelésügyi miniszter urhoz azon kérdéssel fordultam: vajjon be fogja-e mutatni ezen szerződést a háznak vagy nem? A t. miniszter ur nekem akkor azt válaszolta, hogy arról majd annak idején fog nyilatkozni.

Ha a t. földmivelésügyi miniszter ur nekem tegnapelőtt bemutatta volna azt a szerződést, akkor ma abban a helyzetben volnék, hogy annak érdeméről is nyilatkozhatnám. Azt azonban egyáltalában lehetetlen méltányosan kivánni, hogy egy ilyen fontos okiratról ily hirtelen nyilatkozzam. Azért részemről nagyon kérném az igen t. földmivelésügyi miniszter urat, sziveskedjék ezen választ csak ideiglenes válasznak tekinteni, hogy azután e felett érdemben tárgyalhassunk.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Azokra, a miket Nosz Gyula képviselő ur előadott, csak az az egy válaszom lehet, hogy válaszomat, a mint első felszólalásomban is jeleztem, végleges válasznak kivánom tekinteni.

A mi azután Rakovszky képviselő ur inditványát illeti, erre vonatkozólag később leszek bátor nyilatkozni.

Nosz Gyula: T. képviselőház! Minthogy az igen t. földmivelésügyi miniszter ur kijelentette, hogy elhangzott válaszát végleges válasznak kivánja tekinteni, kénytelen vagyok a dologhoz még bővebben is hozzászólni. Nagyon sajnálom, hogy a válaszszal megelégedve nem lehetek, mert a választól függött, vajjon Szepes-Béla városa és közönsége a régi nyugalomba visszatérhet-e vagy sem. De ezzel a válaszszal nem fog sikerülni Szepes-Béla városát megnyugtatni, mert nem Szepes-Béla városa idézte elő ezt az ügyet; az nem is gondolt semmi rosszra, mikor a körében egyszerre megjelent herczeg Hohenlohe képviselője és ajánlatot tett, hogy adja el ingatlan birtokát neki, mire a város képviselőtestülete ugyszólván egyhangulag elutasitó álláspontra helyezkedett. Csak a tekintetben volt nézeteltérés, hogy az egyik rész elvileg hajlandó lett volna tárgyalni, de a vételárt keveselte, a másik rész pedig határozottan ragaszkodott azokhoz az ingatlanokhoz, a melyeket 700 esztendőn át birt Szepes-Béla város közönsége, és semmi áron nem volt hajlandó belemenni abba, hogy azok idegen kézre kerüljenek. Szepes-Béla város képviselőtestületének ezen határozata után azt kellett remélni, hogy az egész akczió meg fog szünni. Sajnos, nem igy történt. Megindult egy uj nagy akczió, a melynek végczélja nem volt egyéb, mint ezt a birtokot német kézre játszani.

Rakovszky István: És Münnich helyesli ezt! Ő is szepesi.

Münnich Aurél: Mi köze van ahhoz? *(Nagy zaj balfelől. Felkiáltások: Ohó!)*

Zboray Miklós: Nem tud erről, mint a Kárpát-Egyesület elnöke? Ugyse folyt be?

Münnich Aurél: Igen, ugy befolytam és fogok is!

Zboray Miklós: Akkor ne mondja, hogy nem folyt be!

Münnich Aurél: Jobb lesz hallgatni és nem gyanusitani! Az a kenyerük, más semmi! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, ne zavarják a tanácskozást.

Nosz Gyula: Én mélyen sajnálom, hogy ilyen akczió Magyarországon egyáltalában megindulhatott. Egész irodalom keletkezett erről a Szepességen; azokat, a kik az elfogadás ellen foglaltak állást, ujságokban, a társadalomban megtámadták. De még sajnálatosabb a dologban az, hogy ez az akczió, ugy látszik legalább, a hatóságok tudtával, beleegyezésével, sőt lehetne mondani, kivánatukra történt. Felolvastam akkor, a mikor interpellácziómat előterjesztettem, hogy midőn Szepes-Béla városa nem akart a dologba belemenni, Szepes vármegyének közönsége arra utasitotta Szepes-Béla várost, hogy azonnal, rendkivüli közgyülésen tárgyalja a dolgot, daczára annak, t. ház, hogy tél idejében voltunk és lehetetlen volt azt is megtudni, hogy mit kiván herczeg Hohenlohe és mit kiván ezzel szemben ellenértékül adni, miután nemcsak készpénzről, de ingatlanokról is volt szó.

De, t. ház, miután itt már ezek a dolgok szóba kerültek, hogy a dolog minden tekintetben kellőképen tisztázva legyen és alkalma legyen ugy Münnich Aurél, mint Veszter Imre képviselő uraknak is nyilatkozni, elő kell adnom azt is, t. képviselőház, *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* hogy, a mint értesülve vagyok, Münnich Aurél és Veszter Imre képviselő urak voltak azok, a kik Szepes-Bélán megjelenve, ezeket a tárgyalásokat megindították.

Rakovszky István: És itt szavaznak!

Nosz Gyula: Igy hallottam, t. ház, ezt elbeszélni. Hogy igaz-e vagy nem igaz, azt majd Münnich Aurél képviselő ur fogja megmondani; én igy vagyok értesülve levélben és szóban. Sőt tovább megyek, t. ház, és azt is felemlitem, — hogy alkalma legyen Veszter Imre és Münnich Aurél képviselő uraknak nyilatkozni — hogy midőn Szepes-Bélán járva a dologról beszéltem, *(Halljuk! Halljuk!)* ötven ember azt állitotta, hogy ezen sérelmes megyei határozatnak jóváhagyását már Széll Kálmán volt miniszterelnök ur is megigérte, és hogy erről Veszter képviselő ur értesitette volna Szepes-Bélát oly értelemben, hogy Széll Kálmán ezen igéretét Münnich Aurél képviselőnek tette volna.

Hát, t. ház, ismétlem, hogy én csak azt mondom el, a mit hallottam; de miután szóba került ez, és miután feltétlenül szükséges, hogy ezen dolog minden oldalról tisztáztassék, azért hoztam fel, hogy alkalmuk legyen az illető uraknak nyilatkozni.

Már most, t. képviselőz, méltóztatnak ebből látni, hogy hogyan van ezen városnak közönsége

értesülve. És ne méltóztassanak csodálkozni, hogyha ezen kis városban teljesen fel van dulva a béke, és hogy ott másfél esztendő óta nem történt egyéb, mint hogy e kérdés körül harczolnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ilyen körülmények között, t. képviselőház, azt hiszem, hogy a magyar kormánynak nemcsak az a feladata, hogy itt a házban egy pár jóhangzásu frázist mondjon, *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* hanem az a feladata, hogy teljes erejével álljon oda Szepes-Béla városa hazafias közönsége mellé és igyekezzék támogatni a tekintetben, hogy ne legyen kénytelen birtokát egy német, egy idegen embernek eladni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

De, t. ház, nemcsak e szempontból kell kijelentenem, hogy a t. miniszter urnak válaszával megelégedve nem lehetek, hanem azért is, mert hiszen a miniszter ur az én interpellácziómban foglalt különféle kérdésekre egyáltalában nem is válaszolt. Én feltettem különféle konkrét kérdéseket, t. ház, és szerettem volna tudni, hogy e tekintetben mi a t. miniszter urnak nézete.

Én azt kérdeztem, t. ház, igaz-e, hogy a magyar kormány, illetve a földmivelésügyi miniszterium szerződést kötött Hohenlohe német herczeggel. Erre a t. miniszter ur válaszolt. Kérdeztem továbbá azt, hogy hajlandó-e a miniszter ur ezen egyezséget vagy szerződést a tátrai birtokvételekre vonatkozó iratokkal együtt a képviselőház asztalára letenni. E tekintetben a t. miniszter ur nem nyilatkozott részletesen, pedig én azért lettem volna kiváncsi a dologra, mert a mint ott a Szepességen el van terjedve állitólag a tekintetben is történt megegyezés Hohenlohe herczeggel, hogy bizonyos előre megállapitott becsáron felül sem a magyar kormány, sem Hohenlohe herczeg nem fog adni a tulajdonosoknak semmit. Erre én választ nem kaptam.

Kérdeztem továbbá azt is: igaz-e az, hogy az emlitett egyezségnek kiegészitő részét képezi a magyar kormány részéről tett azon szó vagy irásbeli igéret, hogy Hohenlohe német herczeget az általa tervezett birtokvételeknél erkölcsileg támogatni fogja. Ezt azért kérdeztem, mert hiszen mondottam, hogy ezekről a dolgokról másfél esztendő óta beszél az egész Szepesség, és mindezek a kérdések folytonos beszélgetés tárgyát képezik. Én alkalmat akartam nyujtani a kormánynak, hogy czáfolja meg ezeket a dolgokat, de ebben a tekintetben sem nyilatkozott a miniszter ur.

Azután interpelláczióm egyik pontja igy hangzott *(olvassa)*: »Igaz-e, hogy a magyar kormány Szepes vármegye főispánja, alispánja vagy valamelyik állami közege utján a szepesbélai birtoknak herczeg Hohenlohe kezére jutását előmozditani igyekezett?« A miniszter ur ebben a tekintetben sem nyilatkozott.

Kénytelen vagyok itt egy észrevételt tenni. Novemberben, mikor interpelláczióm előadtam, elmondtam azt, hogy a t. földmivelésügyi miniszter ur direkt közege, a szepesszombati járási erdész eljárt Szepes-Béla városánál és ott azoknak, a kik az eladás ellen foglaltak állást, illetőleg azok vezéreinek azt mondotta, hogy már most ők forduljanak herczeg Hohenlohehoz, tegyenek ők ajánlatot, és szemrehányást tett nekik azért, hogy miért fordultak ők énhozzám, miért nem más képviselőhöz, hiszen én ugy sem számitok a kormány előtt semmit. A t. miniszter ur akkor azt mondta, hogy majd számol azzal az erdészszel. Ezóta fél esztendő telt el, de én egyáltalán nem hallottam semmit arról, hogy a miniszter ur intézkedett volna ebben a dologban, pedig én azt hiszem, hogy már csak a képviselő állás méltósága is megköveteli, hogy állami közegek ne nyilatkozzanak a közönség előtt képviselőkről olyan hangon, a mint az nekik tetszik.

Ezzel nem volt befejezve a dolog, hanem a miniszter urnak ugyanez a közege azóta eljárt más községben is és hitelesen tudom a miniszter urnak bizonyitani, hogy ott azt jelentette ki, hogy a magyar állam az ottani urbéreseknek azért nem fizet, illetőleg azért nem hajlandó tőlük erdőt venni, mert én itt a házban interpelláltam. Ez igaz. Méltóztassék a miniszter urnak erről meggyőződni és intézkedni.

Még egy kérdést akarok ezzel kapcsolatosan felvetni, és pedig azt, hogyha komoly a t. kormánynak az a szándéka, hogy nem engedi át a magyar területet idegen kézre, mivel a magyar kormány a Tátrában ugyis óriási összegeket költött olyan területekekért, a melyek azt valóban nem érték meg, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* kérdem a t. miniszter urat: nem volna-e itt az ideje, hogy ha Szepes-Béla városa valóban kénytelen volna birtokát eladni, inkább a magyar kormány lépjen Hohenlohe helyébe és vegye meg ezt a birtokot? Ez sokkal olcsóbb, mint a csorbai birtok és a mellett jó részben legelő, a melyre az ottani lakosságnak feltétlen szüksége van, holott a csorbai birtokon legelő abszolute nincsen. Végül még azt is hozzá kell tennem, hogy interpelláczióm a multkor azzal fejeztem be, hogy kértem a miniszter urat: lenne kegyes megengedni, hogy Szepes-Béla városa erdejét bizonyos intenzivebb módon kihasználhassa, ekként adósságait kifizethesse, hogy ez a dolog örökre megszünjék. E tekintetben sem nyilatkozott a miniszter ur.

Már most azt is be kell még itt jelentenem, hogy Szepes-Béla városának egy küldöttsége deczemberben kérvényt is adott át a miniszter urnak e tekintetben, de ez a dolog oly lassan fejlődik, hogy én azt hiszem, két esztendő is eltelhetik, a mig elintézést fog nyerni.

Mindez azt a látszatot kelti a kellően be nem avatott emberben, különösen az ottani nyugtalan hangulat közepette, hogy már most

mindenki azt kívánja, hogy a szepesbélai birtok idegen kézre kerüljön. Ez pedig nem lehet szándéka sem a kormánynak, sem a képviselőháznak, és ilyen körülmények közt ezt a választ tudomásul nem vehetem. *(Helyeslés a bal- és a szélső-baloldalon.)*

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur kíván szólani.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Még csak néhány megjegyzést méltóztassanak megengedni azokra, a miket most a képviselő ur mondott, és pedig utolsó kifejezésére vonatkozólag, a melyet használt és a mely abban kulminál, hogy a kormány eljárása a kellően be nem avatott egyénekben azt azt a gyanut keltheti, — nem használta tehát azt a kifejezést, hogy gyanus, de ugy tünhetik fel mások előtt, — hogy akár a kormány, akár a kormánynak egyik tagja ebben az ügyben herczeg Hohenlohenak kezére játszott. *(Ellenmondás a baloldalon.)* Nem hiszem, hogy ezt óhajtotta volna a képviselő ur mondani, de ez mind a mellett esetleg azt a látszatot keltheti, hogy ő ezt gondolja.

Biztosithatom a képviselő urat, hogy sem a magyar kormány, sem annak földmivelésügyi minisztere sem most, sem a jövőben ily irányban senkinek segédkezet nyujtani nem fog, a mint már előzetesen kijelentettem. *(Helyeslés jobb- és balfelől.)* A magyar kormány felügyeleti jogából kifolyólag a konkrét eset elbirálásánál — mert hiszen a konkrét ügyet itt sem megvitatni, sem elbirálni nem lehet — mérlegelni fogja Szepes-Béla város közönségének, lakosságának jól felfogott érdekeit és ahhoz képest fog meggyőződése szerint helyesen eljárni. *(Helyeslés.)*

Emlitette a képviselő ur, hogy a kormány és herczeg Hohenlohe között oly egyezség van, a melynek értelmében a meghatározott összegért bizonyos minőségü erdőből bizonyos mennyiségü holdat nem adnak át. Erre nézve azt jegyezhetem meg, hogy több, mint ebben az egyezségben van lefektetve, tudtommal nem exisztál. Titkos vagy pótegyezmény nincs.

Miután ezeket magam részéről a t. háznak rendelkezésére bocsátottam, kijelentem egyuttal azt is, hogy abszolute nem látok semmi nehézséget vagy kifogást arra nézve, hogy ez az egyezség kinyomassék és a ház tagjai közt szétosztassék. Többet ebben a kérdésben a magam részéről nem tehetek. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi az erdészt illeti, arra, hogy az emberek odalenn mit beszélnek, nem adhatok semmit. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ha az erdész, vagy a földmivelésügyi miniszteriumnak akármelyik közege akármilyen cselekményt követ el, a mely a fegyelmi szabályok ellen vét, sziveskedjék azt a képviselő urnak tudomásomra hozni és én biztosithatom a képviselő urat, hogy az illető ellen a konkrét esetek előfordulása alkalmával a fegyelmi törvények értelmében el fogok járni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kérem a házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Münnich Aurél képviselő ur kíván személyes kérdésben szólani.

Münnich Aurél: T. ház! Miután ugy Rakovszky István, mint Nosz Gyula képviselő urak személyemet aposztrofálták ezzel az ügygyel kapcsolatosan, engedje meg nekem a t. ház, hogy saját reputáczióm és az igazság érdekében a következő kijelentéseket tehessem. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Önök tudnak gázolni a becsületben, de meghallgatni nem akarják az embert. *(Nagy zaj balfelől.)* Mit gondolnak önök, hogy köteles vagyok én ezt eltürni? *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Madarász József: A ki haragszik, annak nincs igaza!

Münnich Aurél: Majd meglátjuk! *(Egy hang balfelől: Előbb az interpellácziót kellett volna elintézni!)*

Elnök *(csenget)*: A képviselő urnak személyes kérdésben bármikor van joga felszólalni.

Münnich Aurél: A magyarországi Kárpát-Egyesület évek óta azon igyekszik, hogy necsak a hazai turistaságnak, hanem a külföldi turistáknak is szabad közlekedést biztositson a Tátrának minden szép pontjához. Ebben meg volt akadályozva a magyarországi Kárpát-Egyesület az által, hogy herczeg Hohenlohe elzárta a maga több mint 30.000 hold kiterjedésü birtokát a turisták elől.

Ugron Gábor: Elég gyalázat! *(Felkiáltások jobbfelől: Nohát!)* Ilyen a német! *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Münnich Aurél: Mióta én vagyok szerencsés a magyarországi Kárpát-Egyesület elnöke lehetni, azóta állandó törekvésem tárgya volt az, hogy ezen akadály és sajnos körülmény megszünjék. A volt földmivelésügyi miniszter urral, Darányi Ignácz ő exczellencziájával sokat konferáltam erről a dologról és ő nekem megigérte, hogy a Kárpát-Egyesületnek segitségére lesz. Ennek folytán, igenis, kijelentem, hogy tudomásom volt erről a megegyezésről; tudomásom volt olyan irányban, hogy ha bizonyos vadászterületnek kiegészitő részét megszerzi herczeg Hohenlohe Keresztély, ő köteles lesz a szolgalmi jog bekebelezését megengedni a magyar királyi kincstárnak olyanformán, hogy azon időtől fogva a turisták szabadon közlekedhetnek, meghatározott utakon, az ő birtokán is. *(Helyeslés jobbfelől.)* Herczeg Hohenlohe Keresztélynél előzetesen kieszközöltem, hogy még mielőtt ez be fog következni, ő ideiglenesen szabaddá tette az utakat és azóta a turisták ott a meghatározott utakon szabadon közlekedhetnek. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Midőn ez történt, akkor, egyetlenegyszer voltam Szepes-Bélán . . . *(Zaj balfelől.)*

Rakovszky István: Ahá!

Münnich Aurél: Csak vigyázzanak!

Rakovszky István: Igen, vigyázok, nagyon vigyázok!

Münnich Aurél: . . . és akkor, — hivatkozom a képviselőtestületnek akkor jelenlevő 45 vagy 50 képviselő tagjára — azt mondtam ezeknek az uraknak: Én nekem tudomásom van Hohenlohe ajánlatáról. Mivel a magyarországi Kárpát-egyesület oly óriási módon érdekelve van e dologban, mivel én az árt is megfelelőnek tartom, én kérem, hogy méltóztassanak ezzel a dologgal komolyan foglalkozni. Kijelentem azonban — és most nagyon örülök, hogy oly óvatos voltam akkor, oly eshetőséggel szemben, a minőre nem is gondolhattam . . .

Rakovszky István: Circumspectus!

Münnich Aurél: . . . kijelentem azonban, hogy én itt nem jelenek meg, mint Hohenlohe megbizottja, vagy az ő nevében, hanem tisztán ezeknél az okoknál fogva, a miket bátor voltam előadni, hoztam fel a dolgot. A mióta azután beleavatkozott a dologba Nosz képviselő ur . . . *(Egy hang balfelől: Elrontottad?)* azóta, sem most, sem ezelőtt, nem folytam be többé ebbe a dologba. Hogy hol van itt valami megtámadni való, annak eldöntését a t. urak bölcsességére bizom.

Továbbá még egy kijelentéssel tartozom és ez az, hogy mikor az első határozat hozatott Bélán és a megye jóváhagyta ezt a határozatot — a mely gyülésen, nota bene, nem is voltam jelen — akkor feljött a belügyminiszterhez; és itt alaposan hazudott az, a ki Nosz urnak azt mondotta, hogy én valamiképen közbenjártam volna ezen határozat érdekében. Talán Nosz képviselő ur járt közben . . . *(Egy hang balfelől: Hiszen közbenjárhatott!)* lehet, de én nem. Veszter képviselő ur sem mondhatta tehát azt, hogy Münnichnek megigérte Széll miniszterelnök, hogy a határozatot jóváhagyja. Sőt, tovább megyek, tény az is, hogy a határozatot nem hagyták jóvá, hanem megváltoztatták.

No már most, t. uraim és t. ház, ha az embert a képviselőházban a nélkül, hogy valakinek csak távolról is bizonyitéka volna az ember ellen, vagy csak valószinűvé is tehetné állitását, ugy támadják, mint a hogy engem voltak szivesek támadni, akkor kérdezem: vajjon nem kell-e a nagy közönségnek hitét, becsülését elvesztenie ezen testület iránt? *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Rakovszky István: Rég elveszett az már!

Münnich Aurél: Hiszen kérem, gyanusitani nagyon könnyű, de bizonyitani nehéz; azután megretirálni, az is könnyű. Én tehát tisztelettel nagyon kérem a t. urakat, hogy személyemet illetőleg, ha már szivesek azzal foglalkozni, legyenek kegyesek és informálják magukat. Hiszen épen Rakovszky képviselő ur már máskor is abban a helyzetben volt velem szemben, hogy kénytelen volt bevallani, hogy nincs igaza. Inkompatibilitási ügyben egyszer oly borzasztóan rám támadt, a midőn kijelentettem neki, hogy a kormánytól soha egy félkrajczárnyi állást nem kaptam és azután ő kénytelen volt bevallani, hogy ugy van, mert tényleg ugy állt a dolog. Miért folytonosan forszirozni tehát az ilyen dolgokat, a melyeknek semmi, de semmi alapjuk sincs? Ezeket kivántam elmondani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Nosz Gyula képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Nosz Gyula: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután Münnich Aurél előttem szólott t. képviselő ur az én nevemet is felemlitette, a midőn személyes kérdés czimén válaszolt, szükségesnek tartom a magam részéről megjegyezni, hogy én az igen t. felszólaló urnak mostani nyilatkozata után sem tartom egészen tisztázottnak a dolgot. *(Ugy van! balfelől.)* Méltóztassék elhinni, t. ház, hogy én ezen egész ügyben nem kerestem és nem keresek semmiféle személyes vonatkozásu dolgot, hanem a tiszta valót, a tiszta igazságot keresem és reméltem, hogy a t. miniszterelnök ur ezen igyekezetem mellett engem abba a helyzetbe fog hozni, hogy tisztán lássak, és hogy annak a közönségnek, a mely tőlem támogatást kér, a tiszta igazságot megmondhassam. Én csupán azért emlitettem fel Münnich Aurél és Veszter Imre urak neveit — a mely utóbbi sajnálatomra most nincs itt, vagy legalább nem nyilatkozott, és igy nem tudom, hogy hogyan áll a dolog, — hogy ez a kérdés is tisztába hozzasssék, mert sajnos, még személyes téren is annyi mindenféle pletyka kering a Szepességen . . .

Münnich Aurél: Lesz még több is!

Nosz Gyula: . . . hogy végre azt a szepesi közönséget is meg kell már szabaditani ezen pletykáktól, mert addig ott helyes közigazgatás ki nem fejlődhetik. Azért szolgálatot vélek tenni az egész közügynek, valamint azon uraknak is, a kiknek neveit felemlitettem, a midőn az előadottak alapján ezennel összeférhetlenségi bejelentést teszek ugy Münnich Aurél mint Veszter Imre képviselő urak ellen *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az 1901:XXIV. t.-cz. 5. §-ának 2. pontja értelmében. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kénytelen vagyok erre, mert azon urak, a kik nekem ezeket Szepes-Bélán elmondották, nem türik el azt, hogy ők hazugoknak neveztessenek. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! A házszabályok értelmében ezen összeférhetlenségi bejelentés kiadatik az összeférhetlenségi bizottságnak. Most pedig a tanácskozás be lévén fejezve, következik a határozathozatal. T. i. azon kérdést teszem fel: tudomásul veszi-e a ház a földmivelésügyi miniszter urnak Nosz Gyula képviselő ur interpellációjára adott válaszát. Erre a kérdésre nézve husznál több képviselő névszerinti szavazást kért, és ugyancsak husznál több képviselő a házszabályok értelmében ezen névszerinti szavazásnak a holnapi ülésre való elhalasztását kérte. Mind a két kérelem a házszabályok értelmében

teljesitendő, igy tehát a névszerinti szavazás azon kérdés felett, *(Halljuk! Halljuk!)* vajjon tudomásul veszi-e a ház a földmivelésügyi miniszter urnak Nosz Gyula képviselő ur interpellációjára adott válaszát, igen vagy nem, a holnapi ülésre marad.

Rakovszky István: A kérdés feltevéséhez kérek szót! *(Halljuk!)* Én egy halasztó inditványt terjesztettem be . . .

Elnök: A képviselő ur nem halasztó inditványt adott be. Épen erre akartam előbbi kijelentésem után rátérni. A képviselő ur egészen önálló inditványt adott be az iránt, hogy az illető egyezség kinyomassék. Ez nem halasztó természetű. Ha a képviselő ur netalán nem ma, hanem a holnapi szavazás után akarja inditványát előterjeszteni, erre hajlandó vagyok.

Rakovszky István: Nem!

Elnök: E szerint azon kérdés, hogy tudomásul veszi-e a ház a földmivelésügyi miniszter ur válaszát, igen vagy nem, a holnapi ülésen névszerinti szavazással fog eldöntetni.

Most Rakovszky István képviselő ur elő fogja terjeszteni azon inditványát, hogy a földmivelésügyi miniszter ur válasza közben a ház asztalára letett, a földmivelésügyi miniszter és herczeg Hohenlohe Keresztély között létrejött egyezség kinyomassék és a ház tagjai közt szétosztassék.

Rakovszky István: T. ház! A mióta beadtam inditványomat, aggályaim merültek fel ezen szerződésre nézve. Ezen szerződés egyszerü másolat, és egyik pontjából azt vélem kivehetni, hogy ezen szerződés hézagos. Ugyanis az első szakasz *a)* pontja nincs bevégezve, hanem vörös czeruzával hozzá jegyezték a miniszteriumban: stb. *(Tallián Béla földmivelésügyi miniszter megtekinti az iratot.)*

Ez az irat egy egyszerü másolat, és azért, hogy czélt érjünk, kérem, hogy az eredeti szerződés tétessék a ház asztalára és az nyomassék ki. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, a kérdésnek az volna a legczélszerübb megoldása, ha Rakovszky István képviselő ur erre nézve inditványt adna be, hogy utasittassék a földmivelésügyi miniszter ur, hogy a most kivonatos másolatban a ház asztalára letett szerződést eredetiben mutassa be a t. háznak, és azután az fog kinyomatni és szétosztatni.

Rakovszky István: Hozzájárulok az elnök ur által javasolt formulához, ily értelemben adom be inditványomat és annak elfogadását kérem.

Elnök: Rakovszky István képviselő ur inditványa most tehát az, hogy a földmivelésügyi miniszter ur utasittassék, hogy a magyar kir. kormány és a herczeg Hohenlohe Keresztély között 1902-ben létrejött egyezményt eredeti teljes szövegében a háznak mutassa be.

A földmivelésügyi miniszter ur kiván szólani.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Magam részéről már bátor voltam előzőleg kijelenteni, hogy semmi nehézséget és aggályt nem látok abban, hogy a kérdés ugy oldassék meg, a mint ezt Rakovszky István t. képviselő ur javasolja. Minthogy a kérdés ugy változott meg, hogy nem ezt az iratot, hanem az eredeti szerződést kivánják kinyomatni, kötelességemnek fogom ismerni az eredeti szerződés bemutatását és nincs kifogásom, nem is lehet észrevételem az ellen, hogy az kinyomattassék, s a ház tagjai közt szétosztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: Felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház Rakovszky István t. képviselő ur módositott inditványát, igen vagy nem? *(Igen!)* Ha nincs észrevétel, kimondom tehát, hogy a ház elfogadja Rakovszky István t. képviselő ur módositott inditványát. *(Helyeslés.)*

Következik most a földmivelésügyi miniszter válasza Csernoch János képviselő urnak a Morva szabályozása ügyében beadott interpellációjára (Irom. 238). *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Röviden végzek.

Elnök: Ezt méltóztassanak meghallgatni, azután lesz a szünet. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. képviselőház! A második interpelláczió, a melyre válaszolok, az, a melyet Csernoch János t. képviselő ur 1903. évi deczember hó 9-én adott be. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Interpellációjában azt kérdezte, hogy mi a Morva-szabályozásra vonatkozó tárgyalásoknak jelenlegi állása? És másodszor, hogy van-e kilátás arra, hogy miként Ausztriában, ugy nálunk is a Morva szabályozása még az 1904. év folyamán meg fog kezdődni? *(Halljuk! Halljuk!)*

Még a mult században merültek fel erre nézve panaszok. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Trubinyi János: Nincs panamaszerü ize!

Nessi Pál: A saját miniszterüket sem hallgatják meg!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Már régebben merülnek fel panaszok, hogy a Morva folyó ugy Magyarországon, mint Ausztriában sokszor, majdnem évenkint visszatérő károkat okoz. Ennek folytán 1889-ben a földmivelésügyi kormányzat a Morva völgyének szabályozását illető tervek elkészitésére a szükséges intézkedéseket megtette és kirendeltséget küldött Pozsonyba. Ez a kirendeltség a terveket elkészitette és bemutatta a kormánynak.

Közbevetőleg legyen szabad válaszolnom Csernoch János képviselő urnak nem az interpelláczióban, de az indokoló beszédben felemlitett egy panaszára, hogy ugyanis az osztrák partokon többször épitettek töltéseket, a melyek a vizet a magyar partra tolják át. Erre vonatkozólag van szerencsém jelenteni, hogy a két kormány között megállapodás jött létre, hogy mig a tervek keresztül nem vitetnek, sem az osztrák, sem a magyar parton töltések nem

épithetők, és ha épittettek volna ilyenek, azok feltétlenül lerombolandók.

Most már magára a kérdésre vonatkozólag van szerencsém jelenteni a mélyen t. háznak azt, hogy az első felvételek alkalmával felmerült költségek 12,600.000 koronára rugnak. A magyar kormány ezen elkészitett terveket és költségvetést felülvizsgálta, a maga részéről soknak tartotta és az egységáraknak 35 százalékkal leendő leszállitását, valamint az előre nem látottakra felvett 15%-nak 10%-ra való leszállitását kérte, ugy hogy a 12 millió helyett körülbelül 8,364.000 koronára rugott volna a költség. A tárgyalások a magyar és az osztrák kormány között folytattatván, végre megegyezés jött létre és pedig akként, hogy az összes költségek 8.364,282 korona 54 fillérben fixiroztattak, a melyből Ausztriára 4.700,000, Magyarországra pedig 4.600,000 korona esik. A költségek fedezésére a pénzügyminiszter urral megtörtént a megegyezés és semmi nehézség ennek a kérdésnek az 1895 : XLVIII. t.-cz. 30. §-a alapján leendő végrehajtására nézve már nem áll fenn és pedig akként, hogy az előbb emlitett törvényben megszavazott 108 millió koronából 2.485,000 korona összeg fordittatik az első években a Morva-szabályozás költségeire. A többi költségekre vonatkozólag később az általunk a törvényhozás elé terjesztendő törvényjavaslatban lesz szerencsém adatokat előterjeszteni, megjegyezvén, hogy 498,861 korona többlet merült fel az egyezségben megállapitott költségen felül, a melynek fedezésére nézve a pénzügyminiszter ur közt és közöttem a tárgyalás folyik.

Mindezek alapján és tekintettel arra, hogy a költségek 10 esztendőre osztatnak fel, nincs semmi nehézség arra nézve, hogy a legközelebbi időben, talán 1904-ben, de mindenesetre az 1905-ik esztendőben ezen szabályozásra vonatkozólag az akczió megindittassék.

Kérem válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

Csernoch János: T. ház! A földmivelésügyi miniszter urnak válaszát annál nagyobb köszönettel veszem tudomásul, mert mikor a ház elé terjesztett javaslatot átnéztem, ott semmit sem találtam felvéve a Morva-szabályozás költségeire, és azért aggódtam, hogy ez a kérdés is még tovább fog elhuzódni, és az a vidék csak nagyon későn fog hozzájutni, hogy végre-valahára ezen állandó veszélytől megvédessék. Annál jobban esett most hallani, hogy e tervek elkészültek, és a költségben a két kormány megegyezett.

Mindazonáltal egy körülményt vagyok bátor a t. miniszter ur figyelmébe ajánlani, és ez az, hogy biztos értesülésem szerint osztrák részről a szabályozást a Rohatetznél lévő bukógátnak lerombolásával akarják kezdeni, mely esetben a viznek rohamos lefolyása folytán a magyarországi Kátó község veszélyeztetve volna. Ez okból szükséges, hogy a Morva-folyónak a Kátó község mellett elfolyó mellékága előzetesen szabályoztassék.

Erre voltam bátor felhivni a miniszter ur figyelmét.

Egyébként a választ tudomásul veszem.

Elnök: Következik a határozathozatal. A kérdés az, tudomásul veszi-e a ház a földmivelésügyi miniszternek Csernoch János interpellácziójára adott válaszát, igen vagy nem? Észrevétel nem lévén, kimondom, hogy a ház a választ tudomásul veszi.

T. ház! Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk. Mielőtt azonban a tanácskozás során tovább mennénk, a ház tudomására kell hoznom, hogy az imént ugy hallottam, hogy Nosz Gyula képviselő ur nemcsak Münnich Aurél képviselő ur ellen, hanem Veszter Imre képviselő ur ellen is összeférhetlenségi bejelentést tett. A házszabályok 144. §-a értelmében azonban több képviselőre nézve a bejelentés egybe nem foglalható. Ezen tehát ugy lehet segiteni, hogy Nosz képviselő ur külön megteszi az összeférhetlenségi bejelentést Veszter képviselő ur ellen.

Áttérünk most már a földmivelésügyi miniszter ur válaszára Udvary Ferencz képviselő urnak a gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában beterjesztett interpellácziójára (Irom. 278).

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. képviselőház! Udvary Ferencz képviselő ur 1904. január 27-én interpellácziót intézett hozzám a Csesznek és Oszlop községi gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában. Mielőtt ezen kérdésben érdemleges válaszom megadására rátérnék, méltóztassanak megengedni, hogy rövid kitérést tegyek Udvary képviselő ur akkori interpellácziójának indokolására. *(Halljuk! Halljuk!)* Nevezetesen a képviselő ur, ha nem is határozottsággal, de bizonyos czélzattal ugy állitotta oda a dolgot, mintha ezek a lókiirtások a mostani kormány részéről politikai czéllal történtek volna, és azzal aposztrofálta a dolgot, hogy a parasztok egymás közt azt mondják, hogy: lám, nem lehet ellenzékinek lenni, mert a kormány kiirtja a lovainkat. Erre vonatkozólag méltóztassanak nekem megengedni, hogy egyszerüen rámutassak arra a tényre, hogy ezek a lókiirtások 1902. novemberben és 1903. áprilisban történtek. Akkor pedig választásokról egyáltalában szó sem volt, és épen azért bennünket, a jelenlegi kormányt joggal azzal vádolni, hogy ezen kiirtások bármiféle politikai kérdéssel voltak vagy lehettek volna kapcsolatban, azt hiszem, nem lehet. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Az ügy érdemére vonatkozólag van szerencsém a t. háznak a következőket jelenteni:

Oszlop községben az 1903. évi átvizsgálás alkalmával Grósz Istvánnak két lova gyanusnak találtatott, a későbbi megvizsgálás alkalmával ez a gyanu beigazolódott és konstatáltatott, hogy a két ló takonykóros; miután azonban az illető a bejelentést elmulasztotta, az esetet eltitkolta, a feljelentés megtétetett és a lovak a rendes eljárással 200 korona becslés mellett kiirtattak, a miről jegyzőkönyv vétetett fel. A főszolgabiró ezen eljárás után, az 1888. évi VII. törvényczikkben előirt rendes eljárással ugyanezen lovaknak notórius takonykórosságát konstatálván, kihirdette egyuttal azt is, hogy ugyanezen törvény 105. §-a értelmében ezért kártérités nem jár. Ezt a határozatot a főszolgabiró az illető féllel közölte és az illető fél azt ott sajátkezü aláirásával a maga részéről akczeptálta.

Ugyanabban a községben, ugyanannál a Grósz Istvánnál, még két gyanus ló volt, a melyeknek melinirozásába az illető fél beleegyezett. A melinirozás után konstatáltatott az illető lovaknak nyilt és határozott ragályossága és azért ezek is kiirtattak. Alig szükséges hozzátennem, hogy a rendes eljárás és előzetes becslés stb. most is eszközöltetett. Ugyanakkor Báberkics Jakabnak szintén egyhangulag 120 koronára becsült lova junius 2-án kiirtatott. Mindhárom ló a törvény értelmében felkonczoltatván, takonykórosnak találtatott és ennek következtében az eljáró elsőfoku közigazgatási hatóság az 1888:VII. törvényczikk 105. §-a értelmében kártalanitást ezen lovakra vonatkozólag sem állapitott meg, hanem megállapitotta azon tárgyaknak becsértékét, a melyek vészt terjeszthetnek és igy a törvény értelmében ezen tárgyak teljes becsértéke meg volt téritendő, és ennek alapján az egyiknél 46 korona 60 fillérben, a másik esetben 13 korona 80 fillérben állapittatott meg a kártalanitás. Ezen kártalanitási összegek az állam részéről tényleg kifizettettek. Az illetővel a határozat közöltetett és az azt a maga részéről tudomásul vette és a jegyzőkönyvet sajátkezüleg aláirta.

Következtek ezután Csesznek községben, szintén azon jelentés folytán, a mely a hatósághoz beérkezett, azon betegedési esetek, a melyek 1902. november 11-én vizsgáltattak meg. Ezek közül Lubinczy Jánosnál 2 darab, Németh Pálnál pedig három darab ló volt, a melyek, mondanom sem kell, a lovak előzetes becslése után — az egyik 260, a másik 200 koronára becsültetvén — az állatorvos által kiirtattak, a kiirtás után pedig a törvény értelmében takonykóros voltuk megállapittatván, az elsőfoku határozat a törvény 105. szakasza értelmében a kártérités kötelezettségét nem állapitotta meg. Ez a határozat a felekkel közöltetett, illetőleg azt a felek a jegyzőkönyv aláirása mellett expressis verbis tudomásul vették.

Erre vonatkozólag még csak azt van szerencsém a t. háznak tudomására hozni, hogy még sem lehetett ez az eljárás olyan nagyon helytelen és inkorrekt, mert Csesznek község 1903. január 30-án tartott rendkivüli közgyülésében az egész község képviselőtestülete egyhangulag köszönetet szavazott az én tisztelt elődömnek, azon eljárásáért, hogy ilyen gyorsan és gyökeresen intézkedett e lovak kiirtására vonatkozólag és igy megmentette az egész község lóállományát.

Mindezekből kitetszik, hogy a törvény szavai és a törvény szelleme teljes korrektségükben megtartattak; kitetszik, hogy az állatorvos igéretet nem tett, mert nem is tehetett, mert az állatorvosnak a törvény értelmében semmi más eljárása nincs, mint a betegség megállapitása és a hivatkozott törvény sokszor idézett szakasza értelmében tisztán és kizárólag az elsőfoku közigazgatási hatóság van jogositva és kötelezve arra, hogy a határozatot meghozza és azt ezekben az esetekben mindenkor az illető felek saját aláirásuk odatétele mellett akczeptálták is. Igy tehát az elsőfoku hatóságot ebben a kérdésben valamely váddal illetni abszolute nem lehet.

Végül tisztelettel megjegyzem, hogy Veszprém vármegye közönségének azon határozatát, a melynek következtében Grósz Istvánnak 100, Babernics Ferenczne pedig 40 korona segélyt nyujtott, most a belügyminiszter urral egyetértőleg jóváhagytam. Kérem ezek után adott válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Udvary Ferencz: Mindenekelőtt a miniszter urnak arra a megjegyzésére kivánok reflektálni, mintha én a kormányt olyan szinben kivántam volna feltüntetni, hogy innen a magasból aprócseprő kortesfogásokkal igyekszik a szavazatokra befolyást gyakorolni. Ezt én azzal rektifikálom, hogy tisztelettel felolvasom beszédemnek ide vonatkozó részét *(olvassa)*: »De milyen következményei vannak ennek? A választókerületben most, hogy hangoztatják, hogy uj választás lesz — megjegyzem, nem azért van ez az interpelláczió, majd be fogom bizonyitani, hogy miért — most már előre azt hitetik el a néppel: látjátok, nem lehet ám ellenzékinek lenni, mert a lovaitokat agyonlövetik. Tessék elhinni, az az egyszerü polgár, ez a kisgazda, mikor ilyen hatalmi túlkapást lát, mikor látja, hogy a másik embernek lovait, a melyek szintén agyonlövettek egy évvel előbb, mikor az illető véletlenül kormánypártira szavazott, megfizették, hát az az egyszerü nép ezt elhiszi.«

Nagyon jól tudom, hogy ezek a bajok egy évvel a választás előtt voltak; de azt meg személyesen tudom, saját fülemmel hallottam és hallhatta más képviselőtársam is, hogy a vidéken hasonló kortesfogással az ilyen urak szoktak élni. A kormányra vonatkozólag ezt a vádat én nem értettem.

A midőn a miniszter urnak gyors eljárásáért köszönetet mondanék, egyben van szerencsém bejelenteni, hogy azok az intézkedések nagyon is

mostanában történhettek, mert kezemben van egy márczius 23-áról kelt levél, a melyet már akkor kellett volna a t. háznak ujabb interpellácziő formájában előterjesztenem, s ebben a következő jelentés foglaltatik. Grósz István, a ki ugy látszik, a kormány jóindulatából bizonyos segélyt kapott, e hó 19-én be volt idézve Zirczre tárgyalásra, a hol a biró és két becsüs egyértelmüleg vallottak ugy, a mint a községi bizonyitvány ki volt állitva, hogy az állatorvos és a főbiró megigérte Grósznak és Babernicsnek, hogy lovaik értéke meg lesz téritve. Az állatorvos ezt tagadta. Kijelentették nekik, hogy a pénz már Veszprémben van. Tehát, hogy ha olyan nagyon igazat mondott az állatorvos ur, a jelen vallatás alkalmával, miért volt szükség arra, hogy a félnek vagy feleknek azt mondotta, a mit ezek az emberek eskü mellett készek bizonyitani, hogy a pénz már Veszprémben van?

A jegyzőkönyvekre vonatkozólag, t. képviselőház, kötelességem kijelenteni, hogy a miniszter ur azt mondotta, hogy az illető felek ezt expressis verbis elfogadták és aláirták. Ez azonban a következőképen történt. A kihallgatásról jegyzőkönyvet vettek fel. Huszár szolgabiró diktálta, az állatorvos ur és ők aláirták, de felolvasva nem lett a kihallgatottak előtt. Az illetők, t. i. Grósz és Babernics közül akármelyik kész ezt esküvel is bizonyitani.

A mikor ezeket szerencsém volt előadni, egyuttal kijelentem, hogy a választ tudomásul veszem.

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem: tudomásul veszi-e a ház a földmivelésügyi miniszternek Udvary Ferencz képviselő ur interpellácziójára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen!)* Ellenvetés nem lévén, kijelentem, hogy a ház a választ tudomásul veszi.

Következik a földmivelésügyi miniszter által Lendl Adolf képviselőnek a kiszetói és Gyertyámos patak szabályozása tárgyában beadott interpellácziójára adandó válasza (Irom. 282).

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. képviselőház! Lendl Adolf képviselő ur interpellácziójában több kérdést intézett hozzám. Az első kérdés az volt, hogy *(olvassa)*: a Temes-Béga vizszabályozási társulat a Kis-Kostély közelében levő nagy zsilip javitása végett a vizet a Béga csatornájából levezette és ez által számos vizierőre bevezetett iparvállalatnak hónapok óta tetemes kárt okozva, különösen a kiszetói vizimalom tulajdonosait is kárositja; s hajlandó vagyok-e arról intézkedni, hogy a kiszetói malomtulajdonosok megfelelően kártalanittassanak?

Mindenekelőtt szives figyelmébe ajánlom a t. képviselő urnak, hogy a kiszetói u. n. kiskostélyi zsilip kezelése nem a Temes-Béga vizszabályozási társulat hatáskörébe tartozik, hanem az tisztán és kizárólag a kormány által kezeltetett mindig, kezeltetik a jelenben is és természetesen fog kezeltetni a jövőben is. Nevezetesen ezt a zsilipet 1848-ban és 1850-ben a bánsági katonai parancsnok, Merczy épitette és azóta mindig az állam kezelése alatt állott.

A kis-kostélyi zsilip, a mely — hogy teljes felvilágositással szolgáljak — arra szolgál, hogy a Bégában rendesen kis viz folytán beállott hajózási akadályokat megszüntesse, hogy a Temesből a vizet duzzasztóval a zsilipen keresztül a Bégába hozza be, mondom, ezen zsilip 1860-ban lett javitva, tehát körülbelül 43—44 esztendeje, hogy javitás alá nem került. Azt hiszem, a t. ház méltányolni fogja azt, hogy ezen 44 esztendő óta javitás alá nem került zsilipet szükséges volt megvizsgáltatni és a mennyiben a javitás szüksége fenforgott, szükséges volt azt helyreállitani.

Mindezek következtében a földmivelésügyi miniszterium ezen zsilip megvizsgálását elrendelvén és foganatositttatván, meggyőződött arról, hogy sürgős kijavitására van szükség. Ezt el is rendelte és pedig 1903. deczember 3-án. Miután azonban abban az időben még hajózhatók voltak a folyók, a hajó- és malomtulajdonosok azzal a kéréssel fordultak hozzám, hogy engedjek egy bizonyos időt ennek az ügynek lebonyolitására, hosszabbitsam meg a határidőt és később kezdjem el a zsilip rendbehozását. Ennek következtében a magam részéről ezen terminust tiz nappal meghosszabbitottam.

Felemlitette a t. képviselő ur azt, hogy a zsilip kijavitása hosszabb ideig tartott, mint a mennyire kilátásba volt véve. Erre vonatkozólag legyen szabad a következő indokolással szolgálnom: A viz elzárásánál és a zsilip megvizsgálásánál kiderült az, hogy sokkal sulyosabb és sokkal nagyobb bajok vannak, mintsem az általános kombinácziő feltette. Ennek következtében sokkal nagyobb mérvü javitásokra volt szükség, tehát hosszabb időn keresztül tartó munkára, mint a mennyit a mérnök urak kombináltak, ugy hogy az elkészitési határidő 1903 február 20-ára állapittatott meg, a mely időre a javitás tényleg be is fejeztetett. Sem a társulat részéről a Béga-viznek elvonása, sem az államkormányzat részéről ezen kérdésnek oly időben való megoldása nem volt tervbe véve, a melynek alapján bárki részére jogos kártéritési igény lett volna megállapitható. Ennek következtében és azon indokolással is, hogy a kiszetói malomtulajdonosok tényleg csak abban az esetben panaszkodhatnának, ha a Béga-viz használatától tiltatnának el, a mi tényleg nem történt meg, mert nem a Béga-viz használatától tiltattak el, hanem csak a Temesből nem eresztettek át azon időre, a mig a zsilip javitása tartott, a Bégába vizet, tehát a malomengedély is csak ugy adatván, mint a vizhasználati engedély, arra a folyóra és arra a mederre, a melyre szól, ennek következtében az volt megállapitandó, hogy jogosultsággal semmiféle kártéritésre igényt nem tarthatnak, annál kevésbbé, mert a vizművek fentartása közérdekből elkerülhetetlen szükség lévén, az államnak e munkálatot teljesitenie kellett.

A másik kérdés, a melyet Lendl képviselő ur interpellációjában hozzám intézett, a Gyertyámos-patak szabályozására vonatkozik. A képviselő ur azon kérdést intézi hozzám: »Tudja-e a miniszter, hogy Temes vármegye alispánja elrendelte, miszerint a Gyertyámos-patak medre tisztittassék, hogy az ezzel járó terheket helytelenül Aranyág, Sztancsófalva, Rékás és Margitfalva községek lakosságára rótta ki, és hogy általában számitási hibák is vannak az intézkedésében. Hajlandó-e a miniszter arról gondoskodni, hogy ezen ügy sürgősen, helyesen és igazságosan intéztessék el?«

Erre vonatkozólag a következő felvilágositással van szerencsém az interpelláló urnak és a t. háznak szolgálni:

Temes vármegye alispánja az 1902. év folyamán megkisérlette a Gyertyámos-pataknak rendezésére vonatkozó lépéseket akként tenni meg, hogy a társulattá alakulás megtörténhessék. A társulattá alakulás nem sikerült, a mennyiben a vidék közönsége és birtokosságának többsége társulni ezen kérdés megoldására nem óhajtott. Ennek következtében az 1885:XXIII. t.-cz. 40. §-a értelmében merült fel szükségessége annak, hogy a medertisztitás, illetőleg az ennek költségeihez való hozzájárulás arányának megállapitására a hivatalos eljárás folyamatba tétessék. A hivatalos eljárás folyamatba tétetvén, a vármegye alispánja felszólitotta a kulturmérnöki hivatalt ezen tervek elkészitésére, a tervek beterjesztése után elsőfoku határozatot hozott. Ezen elsőfoku határozatot a községek legnagyobb része és az érdekeltek igen nagy része megfelebbezte. A közigazgatási bizottság az alispán határozatát helybenhagyta. A közigazgatási bizottság határozatát az érdekeltek ismét hozzám felebbezvén, én hozzám ezen kérdés az idén körülbelül február hónapban került. Én, tekintve azt, hogy a kulturmérnökség által elkészitett terveket nem tartottam teljesen kielégitőknek és kimeritőknek; tekintve azt, hogy a kataszteri holdankint 30 koronával megállapitott kölségét ezen meder szabályozásának túlságosan magasnak tartottam, szemben azon haszonnal, a mely azzal jár: a hozott határozatot a magam részéről feloldottam és uj, olyan eljárásra utasitottam az alispánt, hogy a haszonnal arányban álló oly költségek megállapitására törekedjék, a melyek ezen igényeknek megfelelnek.

Kérem, ezen felvilágositások után méltóztassék válaszomat tudomásul venni.

Elnök: Lendl Adolf képviselő urat illeti a szó.

Lendl Adolf: Igen tisztelt képviselőház! Méltóztassék megengedni, hogy ezen két tárgyu válaszra rövid viszonválaszt adhassak.

A mi az elsőt illeti, t. i. a kiszetói vizimalmoknak az ügyét, bátorkodom megjegyezni azt, hogy ezen vizimalmok tényleg igen nagy kárt szenvedtek az által, hogy a temesvári folyammérnöki hivatal közhirré tette és értesitette is a vizimalmokat, hogy mikor fogja ezt a zsilipet javitani és hogy milyen időtartamra fogja elvonni a malmoktól a vizet. Ez az időtartam — én magam is olvastam a temesvári lapokban — de az értesitésben is az időtartam sokkal rövidebbre volt kiszabva, mint a mennyire tényleg terjedt. Ennek következtében ezek a vizimalomtulajdonosok nem ehhez képest rendezkedtek be és igen tetemes károkat szenvedtek. Igy pl. az egyik vizimalom tulajdonosa, a kinek levele itt van a kezemben és a kinek a malma körülbelül 100.000 koronát ér meg és tisztán vizi erőre van berendezve, két hónapon át egyáltalában nem dolgozhatott malmával, minek következtében rendkivül nagy kárt szenvedett, mert ő buzavásárlással és egyéb ügyletekkel is foglalkozik, a mik a malomüzlettel összefüggésben vannak. Ezen zsilip elzárása, illetőleg a vizelvonás épen azon időben történt, a midőn a malmokban legerősebb az üzlet. Igy tehát határozottan meg lehet állapitani, hogy a temesvári folyammérnöki hivatalnak lassusága miatt... *(Tallián Béla földmivelésügyi miniszter tagadólag int.)* Az igen t. miniszter ur — a mint látom — csóválja a fejét...

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: A képviselő ur állitásával szemben talán csak szabad egy tagadó fejmozdulatot tennem?

Lendl Adolf: ... és miután a miniszter ur fejcsóválása azt látszik jelenteni, mintha én nem mondanék igazat, kénytelen vagyok a nálam lévő levélből egy passzust felolvasni, a melyben leirják, hogy miképen készülnek ezek a zsilipjavitások és a melyből csakugyan ki fog világlani az, hogy mert hiányosak voltak az előkészületek, ez okozta a vizimalmok által szenvedett kárt.

»A folyammérnöki munka oly primitiv, hogy azon minden laikus megbotránkozik. Nevezetesen elzárták a Temes folyó vizét azzal a zsilippel, hogy az a Begába ne folyhasson, a nélkül, hogy ellátták volna magukat a kellő mennyiségü nyersanyaggal: szalmával, rőzsével, elegendő számu zsákkal. Oda kellett volna ezen anyagokat szállittatni, mielőtt elzárták volna a folyammedret, hogy szükség esetén kéznél legyenek. És csak most, a midőn látták, hogy a viz az épitett gátakon még mindig folytonosan átszivárog és ennek következtében a vizsgálatot meg nem ejthetik, csak azután gondolnak arra, hogy nagyobb erővel lássanak a dologhoz. Ezért tartott olyan sokáig annak a zsilipnek kijavitása és ezért szenvedtek azok a vizimalmok oly nagy kárt.« Nagyon sajnálom, hogy az igen t. földmivelésügyi miniszter ur itt azt fejtegette, hogy azoknak a molnároknak nem lehet kártéritési igényük. Én azon a nézeten vagyok, hogy az államkincstárnak bizonyos kártéritést okvetlenül kell fizetnie, mert a folyammérnöki hivatal nem kellőképen és nem elég gyorsan végezte feladatát.

A mi a másik tárgyat, t. i. a Gyertyámospatak szabályozását illeti, erre vonatkozólag is bátorkodom egyet-mást elmondani. Ez a Gyertyámos-patak Temesmegyében egy olyan patak, mely tulajdonképen nem is létezik. Kerületemnek szélén, Stancsófalva, Aranyág és Rékás községek határában van egy széles völgy, a melyet kaszálónak használnak. Érinti ugyan ez a völgy Margitfalva községét is, a mely azonban már nem tartozik az én kerületembe. A nép sohasem panaszkodott a miatt, hogy ott a viz következtében szenvedtek volna a rétek, mert annak az egész völgynek nagyon is vizáteresztő a talaja és a vizet egyáltalában nem tartja magában. Igaz ugyan, hogy ha igen sok eső esik, tavaszszal, a völgy aljában egy kis viz folyik, de az csak akkora, hogy azt az ember átlépheti. Ezen eret tavaszszal és őszszel maguk az illető lakosok tartották rendben, mert ez saját érdekük volt, nyáron pedig kocsiutnak használták a medret. Ebből tehát látszik, hogy milyen is az a patak?

Most, mivel abban a völgyben a Temes-Béga-szabályozással kapcsolatban ujabban valami nagy vizművet, talán egy nagy gátat akarnak vizgyüjtőnek épiteni, eszébe jutott a temesvári uraknak, hogy ezt a patakot szabályozni fogják, hogy a zsilipnek legyen lefolyása.

Meg kell azonban itt különböztetnem a vizrendőri és a vizszabályozási rendelkezéseket. Az alispán vizrendőri intézkedéseket tehet, azonban vizszabályozási intézkedésekhez nincs joga. Itt legfeljebb csak vizrendőri tekintetben intézkedhetett volna az alispán, teszem fel, hogyha az a viz nem folyt volna le az erecskén, vagy pedig, hogy nyáron azon az uton nem lehetett volna kocsikázni. Azonban az alispán összehivta a hozzá nem értő közönséget, a mely csupa szegény parasztgazdából áll, az egyik községbe. Talán ezer ember volt ott együtt és megmondotta nekik, hogy ennyit és ennyit fogtok fizetni, mert ez a patakocska, ez a nem is létező meder, a melyet még csak fognak csinálni, 28,000 koronába fog kerülni. Nagyon természetes, hogy a nép ez ellen protestált, annál is inkább, mert a jegyzők érdekében volt, hogy protestáljanak. Azért volt ez a jegyzők érdekében, és ezt szintén irással tudom igazolni, mert mihelyt az alispán ezen rendelkezését kiadta, a jegyző összetoborozta a népet, s azt mondta, hogy most pedig fogunk appellálni és fizettek nekem fejenkint két koronát. Itt körülbelül 500—600 emberről van szó. Itt van az irás, a melyet aláirtak valamennyien, a kiktől e két koronát kérték. Igy jött létre az az alispáni rendelkezés, a mely törvénytelen, mert az alispánnak ehhez joga nincs, a mely méltánytalan, mert ezt a három községet azért a csekélységért 28.000 koronával megterhelni nem szabad; hisz ugyis végképen elszegényedett községek ezek.

Kérem a t. miniszter urat, hogy ezt az ügyet méltóztassék még egyszer áttanulmányozni, mert ez visszabályozási rendelkezés, a mire az alispánnak joga nincs. A nép saját erejéből szivesen tartja rendben ezt a völgyet ezentúl is, mert tényleg itt nincs is meder. Kérem továbbá a miniszter urat, hogy necsak ujabb tárgyalás alá vegye ezt, de semmisitse meg az eljárást, ha pedig ezt válaszába nem foglalná bele, a választ nem vehetném tudomásul, *(Helyeslés a baloldalon.)*

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Pillanatra méltóztassék becses figyelmükkel megajándékozni. Nem tudom, hogy a t. képviselő ur mit kiván tőlem most, miután kijelentettem, hogy az alispánnak és a közigazgatási bizottságnak határozatát feloldottam. Ennél többet, azt hiszem, nem lehet tenni. Hogy azután minő irányban fog intézkedni az alispán, azt nem tudom, arra nézve semmiféle kötelező igéretet nem tehetek, sem arra nézve, hogy mi lesz a legközelebb hozandó határozatban. En tehát legjobb akaratom mellett sem vagyok abban a helyzetben, hogy erre nézve igéretet tehessek.

Kifogásolja a t. képviselő ur, hogy fejemmel bólintottam. Bocsánatot kérek, azt hiszem, hogy ezzel nem vétettem a t. képviselőtársam iránt tartozó tisztelet ellen. Ha akkor, a mikor egész határozottsággal megmagyaráztam azt, hogy a kiszetói malomtulajdonosok csak a Begavizének használatára kaptak engedélyt és nem a Bega vizének elvonásáról volt szó; ha megmagyaráztam a t. képviselő urnak azt, hogy télen, januárban egy közhasználati zsilip javitásáról volt szó, a melyet okvetlenül meg kellett csinálni, ha megmagyaráztam a t. képviselő urnak azt, hogy télen, a mikor a folyóvizi malmok nincsenek és nem lehetnek működésben, tehát olyan időben, a mikor a munkálat ellen kifogás nem volt tehető, végezték azt; ha megmagyaráztam, hogy a vizsgálat alatt felmerült körülmények miatt a faanyagok teljes elpusztulása folytán körülbelül két héttel tovább tartó munkálatról volt szó: akkor nem veheti rosz néven a t. képviselő ur, ha csóváltam a fejemet, mert nem értem, hogy még ezután sem vette tudomásul a választ. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Kérdem a t. házat: tudomásul veszi-e a földmivelésügyi miniszternek Lendl Adolf képviselő ur interpellációjára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azokat, a kik tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A ház az interpellációra adott választ tudomásul veszi.

Következik a földmivelésügyi miniszter urnak válasza a Kelemen Béla képviselő által hozzá és a belügyminiszterhez a csongrádmegyei munkásviszonyok ügyében intézett interpellációjára (Irom. 175)

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Ugy a magam nevében, mint t. barátom és minisztertársam, a belügyminiszter nevében, van szerencsém Kelemen Béla t. képviselő-

társam azon interpellációjára válaszolni, a melyben azt kérdezi tőlem, hogy van-e tudomásom nekem, illetőleg a belügyminiszternek arról, hogy Csongrád megyében a munkásosztály munkahiány miatt válságos helyzetben van, nyomorral küzd és hajlandó-e a kormány a munkásnép nyomorának enyhitésére a megfelelő kormányhatósági intézkedéseket megtenni? Én ugyan azt hiszem, hogy, miután az interpelláczió 1903-ban tétetett meg, időközben valószinüleg a viszonyok is annyira javultak, hogy ma már ez a helyzet a munkáskérdésre vonatkozólag nehezen áll fenn, mégis, miután ennek lehetősége tényleg megvan, kötelességemnek tartom ezen kérdésre vonatkozólag felvilágositásaimat és válaszomat megadni.

1903. márczius havában jelentés tétetett a kormányhatóságnál, hogy 1200 munkás van munka nélkül. A földmivelésügyi miniszterium ezen jelentés alapján rögtön a kereskedelemügyi miniszter urral egyetértőleg 400 munkásnak elhelyezéséről gondoskodott, hogy azok a legrövidebb idő alatt munkát kaptak. Később a vármegyei alispán tett jelentést a közigazgatási bizottságnak, ismételve, hogy az 1200 számu munkás már most 4000-re szaporodott és sürgős intézkedést kért részben a kormánytól, részben a közigazgatási bizottságtól. A közigazgatási bizottság akkor, hogy ezeknek munkát adjon, egy 50—50 ezer koronás utépitési munkát rendelt el. Azonkivül a kormány és a munkásközvetitők részéről is tétettek oly intézkedések, hogy rövid idő alatt Csongrád megyében ezen munkanélküli munkások száma a lehető minimumra redukálódott, annál is inkább, miután időközben az aratás bekövetkeztével tényleg a munkahiány megszünt.

Általában van szerencsém a t. háznak bejelenteni, hogy a kormány, tekintve azt, hogy a munkahiány esetleg ismétlődhetnék a jövőben is, szükségesnek tartotta ezen kérdésnek preventiv intézkedésekkel való megelőzésére a beruházási törvénybe oly tételeket venni fel, a melyek a magyarországi munkásoknak hosszabb időre munkával való ellátását biztositják. Nem kivánom a t. házat azon részletekkel untatni, a melyek a beruházási törvényjavaslatban vannak. Vasutépitésre, utépitésre, vizszabályozásra körülbelül 100 millió korona van ott felvéve, mely tiz éven át a munkások bajain enyhiteni fog. Ha a beruházási törvény a kormánynak rendelkezésére fog állni, akkor ezen kérdésen gyökeresen segithetünk.

A mi a csongrádmegyei munkásokat illeti, erre vonatkozólag, tekintve azt, hogy a munkásközvetités ott teljes mértékben szerveztetett, hogy az egészen jól és helyesen fungál; tekintve azt, hogy az ottani segélyalapok javára 10.000 koronát utalványozott a földmivelésügyi miniszter, s tekintve azt, hogy a munkásosztály segélyezésére 40.000 koronát utalványozott: azt hiszem, hogy a t. képviselő ur ezen válaszomat tudomásul fogja venni. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Kelemen Béla: T. ház! Midőn a képviselőház 1903 május hó 13-án tartott ülésében interpellácziót intéztem az akkori földmivelésügyi miniszter urhoz a Csongrád megye több községében állandóság jellegével biró munkahiány miatt, nemkülönben az ennek következtében ijesztő mérvben terjedő nyomor tárgyában, igaza van a választadó földmivelésügyi miniszter urnak, hogy ez a kérdés akkor a legaktuálisabb volt. Azonban az azóta eltelt huzamosabb idő alatt — mert körülbelül egy év telt el interpellácziom óta — ez az ügy aktualitását elvesztette. Én annál inkább tudomásul veszem a földmivelésügyi miniszter most elmondott válaszát, mert ezt már megelőzőleg is örvendetes tudomásom volt arról, hogy a miniszter urnak hivatalbeli elődje, Darányi Ignácz miniszter ur lehetőleg megtett minden kormányhatósági intézkedést ebben az ügyben és iparkodott biztositani a munkások megélhetését.

Elnök: Következik a határozathozatal. A kérdés az, tudomásul veszi-e a ház a földmivelésügyi miniszter urnak Kelemen Béla képviselő ur interpellácziójára adott válaszát: igen vagy nem? *(Igen!)* Kijelentem tehát, hogy a ház a választ tudomásul veszi.

A napirend szerint következik a mai napra kitüzött törvényjavaslatnak a tárgyalása. Tekintettel azonban arra, hogy már fél kettőre jár az idő és még Bernát Béla képviselő urnak is joga van sürgősnek jelzett interpellácziójának előterjeszteni, ez okból javasolnám, hogy a ház a törvényjavaslat tárgyalásába ma ne menjen bele. Hozzájárul ehhez a ház? *(Helyeslés.)*

Mielőtt az interpellácziókra áttérnénk, a legközelebbi ülés idejét és napirendjét óhajtom megállapitani. Javaslom, hogy a ház tartsa legközelebbi ülését holnap délelőtt 10 órakor. Napirendre tüzze ki a mai napon holnapra átvitetni rendelt névszerinti szavazást, a földmivelésügyi miniszter urnak Nosz Gyula képviselő ur interpellácziójára adott válasza tárgyában, azután pedig a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatot. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ezt tehát határozatként kimondom.

A ház tudomására kell hoznom, hogy a honvédelmi miniszter ur a ház szombati ülésén válaszolni kiván a következő interpellácziókra: Gabányi Miklós képviselő urnak a három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák és esetleg behivandó póttartalékosok tárgyában; Bakonyi Samu képviselő urnak a debreczeni 39-ik gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében; Lovászy Márton képviselő urnak a póttartalékosok behivása iránti királyi parancs és a Boszniában visszatartott magyar katonák hazabocsátása tárgyában; végül Gabányi Miklós képviselő urnak a szükségtelenül berendelt póttartalékosok tárgyában hozzá intézett interpellácziókra.

Most pedig elő fogja terjeszteni Bernáth Béla képviselő ur sürgős interpellációját az olasz borvám tárgyában.

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur alelnök foglalja el.)

Bernáth Béla: T. képviselőház! A mult napokban Tittoni olasz külügyminiszter Goluchowski külügyminiszterünkkel Abázziában találkozott, a mi a magyar szőlőszeti közvéleményben igen nagy nyugtalanságot okozott. Növelte ezt a nyugtalanságot azon körülmény, hogy Miraglia olasz szenátor is, mint a borvám kérdésében az olasz kormány megbizottja, itt járt és a kormányokkal tárgyalásokba bocsátkozott. A nyugtalanságot fokozta az a körülmény is, hogy Miraglia szenátor nem jött magában, hanem kisérte őt Notari, Olaszországnak trieszti borászati szakreferense, és kisérte őt Chieramonte, Olaszországnak fiumei borászati szakreferense, és végül jelentőséget adott ezen találkozásnak az a köztudomásu tény, hogy Németország Olaszországgal az uj szerződést a mult napokban már megkötötte és habár tartalmát titkolják, feltehető, hogy a politikai barátság Olaszországnak kedvezett. Ne méltóztassék csodálkozni ily körülmények között, ha a szőlőtermelők nyugtalanok és félnek attól, hogy az ő érdekeik illetékes helyen kellőleg megvédve nem lesznek. A mi bizalmatlanságunk tehát nem alaptalan, mert félő, hogy a magyar borkereskedelem érdeke áldozatul fog esni a nagyhatalmi érdeknek és Ausztria érdekének és bennünket ismés uj anyagi bajba és veszélybe fognak sodorni.

A miniszterelnök ur tegnap nyilatkozott ugyan, és azt mondotta, hogy a hármas-szövetség anyagi áldozatokat nem követelhet. Miután azonban a miniszterelnök ur a részletekre ki nem terjeszkedett, kénytelen vagyok ezen kérdést, tekintettel annak nagy fontosságára és nagy jelentőségére, ujra a ház elé hozni és ujra mint részletes kérdéseket a ház elé állitani. *(Halljuk!)*

T. képviselőház! Magyarországon a filloxera eddig 441.924 katasztrális holdat pusztitott el, Ebből 151.929 katasztrális hold ujittatott fel. Homoki szőlővel 75.811 katasztrális holdat ültettek be. Összesen tehát 408.284 katasztrális hold a regenerált terület. A reá forditott beruházási érték, a terület értékét nem számitva, 467,822.130 koronára tehető.

Ebből ki-ki láthatja, hogy szőlőben a nemzeti vagyon milyen nagy értéket képvisel. Semmi körülmények között nem engedhető tehát meg, hogy idegen borok beözönlése ezt az értéket csökkentse és a szőlőmiveléssel foglalkozók megélhetését veszélyeztesse. A legujabb statisztikai adatok szerint 261.186 a száma azoknak a kisgazdáknak, a kiknek szőlője nem nagyobb 800 négyszögölnél, 80.747, a kiknek szőlője 800 négyszögölnél nagyobb, de két katasztrális holdnál kisebb és 5233 azoknak a száma, a kiknek szőlője nagyobb két katasztrális holdnál. E szerint összesen 292.166 kisgazda öt holdnál kisebb gazdaságokban kizárólag szőlőjéből él.

Az öt holdon felüli gazdaságokban 156.653 gazda foglalkozik szőlőmüveléssel, és igy összesen 443.825 azoknak a gazdáknak száma, a kik kizárólag, vagy főképen szőlőik jövedelméből élnek és erre vannak utalva.

E mellett hány iparosnak, kereskedőnek nyujt kereset-forrást a szőlőmüvelés. Világos tehát, hogy a szőlőtermelés és a borkereskedők érdekeinek megóvását szocziális szempontok is parancsolják. *(Ugy van! balfelől.)*

Az ez irányban folytatott küzdelem nem uj keletü. Erre nekünk már régi törvényeink vannak. A 1723: XVIII., az 1729: XII., az 1741: XXIX., az 1800: XXII. t.-czikkek a szőlőtermelésre vonatkozólag hozattak. Sőt az 1827: XXXI. t.-czikkel egy országos bizottság lett kiküldve, a hegyaljai bortermelés és kereskedés tárgyában. Ezen országos küldöttség b. Eötvös Ignácz elnöklete alatt külön törvényjavaslatot dolgozott ki és azt 1830. julius havában a rendi tábla elé terjesztette, a melyben azt mondotta, hogy aszuszőlő és vörös bor kivételével más fajta bort külső területről a Hegyaljára behozni egész éven át tilos és ezt legfőkép házi szükségletre kisebb mértékben az illető alispán irott engedélyével, a ki erről rendes jegyzőkönyvet fog vezetni és minden évben a vármegyének be fogja mutatni, engedi meg behozni.

Ez az idézet eléggé bizonyitja azt, hogy a Tokajhegyalja érdekét és a Tokajhegyalja borainak hirnevét a ház minden alkalommal kész volt megvédeni és mindent megtett, hogy visszaélés e téren el ne követtessék és Magyarország bortermelésének érdeke az egész vonalon megvédessék. Annál kevésbbé engedhető meg tehát most ez, a midőn köztudomásu dolog, hogy a filloxera pusztitásai következtében annyi meg annyi terület pusztult el, annyi meg annyi munkáskéz lett kenyérnélkülivé és annyi meg annyi munkáskéz jutott koldusbotra. Tudjuk azt is, hogy a regenerálás költségei mennyibe kerülnek. Tudjuk, hogy a mostani munkálkodás, a mostani szőlőmivelés mennyi gondot, fáradságot és készkiadást igényel és hogy ha már a régiek is szem előtt tartották boraink védelmét és a szőlőmivelés érdekeit, annyival inkább kötelességünk nekünk is mindent megtenni, hogy az olasz bor beözönlése által boraink hirneve ne veszélyeztessék és a borgazdák érdekei minden vonalon megvédessenek. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Köztudomásu tény az is t. ház, hogy az olasz borok házasitási czélokra szoktak ide beözönleni és ez által finom hegyi borainkat, azoknak értékét tönkre teszik. De nem csak ezt a hamisitást követik el, mert a magyar bornak

házasitása olasz borral, a melyet azután mint tokajhegyalji, pécsi vagy badacsonyi bort hoznak a világforgalomba, szintén csak egy neme a hamisitásnak, hanem tapasztalunk más hamisitást is főleg Ausztriában, a hol törvényileg van megengedve a műborgyártás. Hogy legyünk mi tehát bizalommal, hogy viszonyaink és érdekeink ott meg lesznek védve, ha azt tapasztaljuk, hogy már 1891 óta hasztalan sürgetjük folytonosan, hogy a műborgyártás Ausztriában is tiltassék el és hogy ott is a miénkhez hasonló törvény hozassék. Kormányférfiaink, minisztereink büszkén verik a mellüket és azt válaszolják, hogy meg lesz Ausztriában is a műborgyártás elleni törvény. 1891 óta ezt folytonosan hangoztatják.

Emlékszem, hogy mikor itt a házban az olasz kereskedelmi szerződést tárgyaltuk, az akkori kereskedelmi miniszter Baross Gábor is igéretet tett erre vonatkozólag, de mindez igéret a mai napig is csak üres szó maradt, megvalósitva nincsen és igy a magyar ember folytonosan attól fél, hogy Ausztriának érdeke őt minden téren el fogja nyomni és anyagilag meg fogja kárositani. Mi következik ebből? Az, hogy azt tapasztaljuk, — hogy ne menjek messze, csak a Tokaj-hegyaljára, — hogy az ottani szőlőtermelők boraikat nem képesek eladni, az 1902—1903-iki borok legnagyobbrészt ott vannak a pinczében, az egyes gazdák még félárnál olcsóbban is hajlandók volnának eladni, de keresletnek nem örvendenek. Ezt az okozza, hogy az olasz boroknak tömegét hagyjuk ránk zudulni, hagyjuk, hogy ezek borainkat elértéktelenitsék, azt a nagy munkát, a melyet a magyar nemzet e téren tiz év alatt végzett, lerontsák, a magyar gazdát veszélybe sodorják. Epen azért azt hiszem, hogy nemcsak a szőlőtermelőknek, de a borkereskedőknek is érdeke, hogy ez a beözönlés megszünjék és a magyar bor hitele minden irányban emeltessék. Hiszem is, hogy az u. n. olasz borvámklauzula sohasem fog többé feléledni, hanem örökre eltemetve marad.

Magyarország borfogyasztására óhajtom még a t. ház figyelmét felhivni. 1902-ben 2,600,000 hektoliter körül volt Magyarország bortermése, mig 1887-ben, a filloxera pusztitása előtti időben majdnem 5 millió hektoliter volt Magyarország bortermelése. Mostan félannyi terem és még sem birjuk borainkat értékesiteni. A statisztika szerint Francziaországban minden lélekre esik 150—154 liter évi fogyasztás, Olaszországban 120—125, minálunk 15 és 15·5 liter fejenkint. Hogy pedig a fogyasztást emeljük és ez által a bortermelés jobb jövőjét előkészitsük, ezt nemcsak itt a képviselőházban sürgetjük, hanem a vidéken is a közvélemény folytonosan kéri. Kéri a fogyasztási adó leszállitását, esetleg eltörlését. De a kormány ezeket a jogos kivánságokat figyelemre sem méltatja és ez okozza, hogy borainkat nem tudjuk értékesiteni. Ilyen finánczpolitika is csak Magyarországon képzelhető. A magyar közvélemény folytonosan kivánja ezeknek a nagy bajoknak orvoslását, de mindig csak süket fülekre talál, és a kormány bennünket, a kik ezzel a kivánsággal állunk elő, minduntalan csak üres igéretekkel bocsát el. *(Ugy van! balfelől.)*

Még az orosz vámkérdést akarom a t. ház figyelmébe ajánlani. *(Halljuk! balfelől.)* Annak, hogy borainkat nem tudjuk értékesiteni, egyrészt az olasz borözön az oka, másrészt az, hogy ott, a hol borainkat értékesiteni tudnók, mint pl. Oroszországban, hallatlan nagy a vám. Ott a vám egy pud után — itt a kezemben a kimutatás — 9 rubel, vagyis egy hektoliter után 139 K 50 fillér. Ezen felül 16% szesz után minden szesz fok után 27 kopek. Az orosz kormány ezen hallatlan nagy vámot fel akarja emelni. Egy pud 16·380 kilo. Ha a bor szesztartalma 16—25 fok, akkor 15 rubel egy pud után, vagyis koronákban kifejezve 100 kgramm után 232 K 60 fillér.

Már most méltóztassék elképzelni a helyzetet. A tokaj-hegyaljai vidék legjobb kiviteli piacza jóformán Oroszország volna, mert e borok az orosz izlésnek megfelelnek, az orosz szereti az erős borokat, de a borkereskedés és a bortermelés érdekeit lehetetlen ilyen rettenetes magas vám mellett megvédeni. De e vám egyuttal példa arra, hogy más államok milyen magas vámot szednek, holott mi olcsó vám mellett bocsátjuk be az idegen borokat, hogy szőlőtermelésünk és borkereskedésünk egészen tönkre menjen.

Tokaj-Hegyalja közvéleménye épen a napokban megmozdult és mint egy ember állott talpra, hogy borainak régi hirnevét és dicsőségét ujra visszaállitsa. Az ottani termelők és kereskedők megbeszélték, mit kellene csinálni, hogy Tokaj-Hegyalja régi hire visszatérjen, és azt az álláspontot foglalták el, hogy ezt a vidéket zárt területté kellene tenni és, kivéve a fogyasztásra szánt borokat, oda idegen bort bevinni ne legyen szabad. Épen holnapután jön majd a deputáczió a miniszter urakhoz, hogy figyelmükbe ajánlja az általuk készitett memorandumot; ha meg akarják menteni Tokajt, akkor kövessenek el mindent a bortermelők és borkereskedők érdekeinek megvédésére, mert csak igy állithatják helyre Tokaj-Hegyalja régi hirét, dicsőségét. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Röviden vázoltam azokat a nagy bajokat, a melyek a bortermelés és a borkereskedés terén vannak. A legnagyobb baj az olasz borok beözönlése, másik nagy baj az oroszországi, valamint más államok rendkivül magas vámja. Mi tehát segitséget kérünk a nemzettől, segitsen ezeken a bajokon, mert sok derék, becsületes magyar ember, munkájával, szorgalmával tudta csak beültetni ezeket a szőlőterületeket és joggal kérheti, hogy ne legyen kénytelen hazáját elhagyni és ne kelljen koldusbotot venni kezébe s kivándorolnia Amerikába, hogy a magyar honpol-

gárok száma ezzel is csökkenjen és a magyar fajnak prestigeje szenvedjen.

Azért bátor vagyok a következő interpellácziót az összkormányhoz intézni *(olvassa)*:

Interpelláczió a m. kir. kormányhoz:

1. A külügyminiszternek Tittoni olasz külügyminiszterrel történt találkozása és Miraglia szenátorral való tanácskozása alkalmával történt-e valamely megállapodás az olasz kereskedelmi szerződések tárgyában a borvám kérdésében?

2. Közölte-e Goluchowski külügyminiszter a kormánynyal ezen tanácskozás eredményét?

3. Mi az álláspontja a kormányak az Olaszországgal megkötendő végleges szerződésnél a borvám-klauzulára nézve?

4. Ragaszkodik-e a végleges szerződésnél is az ideiglenes szerződésben foglalt 20 aranyforintos vám alaptételhez?

5. Megengedhetőnek tartja-e a kormány, hogy a házasitásokra szánt borok bizonyos hányada vámkedvezmény mellett az ország területére egyáltalában, különösen pedig a Tokaj-Hegyaljára behozható legyen?

6. Szándékozik-e a kormány a szőlőtermelőkre és borkereskedésünkre nézve hátrányos orosz kereskedelmi szerződést felmondani s Oroszországgal a mi érdekeinket megvédő uj szerződést kötni?« *(Élénk helyeslés. A szónokot többen üdvözlik.)*

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a magyar királyi kormánynak.

A legközelebbi ülés ideje és napirendje meg lévén állapitva, az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

415. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 15-én, pénteken,

Perczel Dezső, közben **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Névszerinti szavazás a földmivelésügyi miniszter Nosz Gyula interpellációjára adott válaszának tudomásulvétele tárgyában. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. április 14-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem a t. házat: van-e észrevétel a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Kobek István képviselő levelét, a melylyel egészségének helyreállitása czéljából háromhavi szabadságidő engedélyezését kéri.

Javaslom a t. háznak, hogy a kért szabadságidőt megadni méltóztassék.

A ház a kért szabadságot megadja.

Bemutatom Trencsén vármegye közönségének feliratát, a vándorczigányok letelepitése tárgyában;

Heves vármegye közönségének feliratát, a magyar nyelvnek a külügyi hatóságoknál való érvényesitése érdekében;

Trencsén és Heves vármegyék közönségének feliratait a miatt, hogy a kir. kabinetiroda Csanád vármegyéhez német nyelvü leiratot intézett;

Székelyhid község képviselőtestületének Molnár Ákos képviselő által beadott kérvényét, az olasz bornak 40 koronás vámtétellel való megterhelése iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, t. ház, de az elnök ur egymásután a kérvények egész sorozatát terjesztette elő, holott minden egyes kérvényre nézve külön határozati joga van a háznak és minden egyes kérvényre nézve külön kellett volna a háznak határoznia. Arra kérem az elnök urat: méltóztassék a házat minden egyes kérvény után a határozat iránt megkérdezni, mert lehetetlenség 7—8 kérvényt gyors egymásutánban felolvasni és a sor végén, a hetedik vagy a nyolczadik kérvény felolvasása után hozni meg a házhatározatot, a midőn azok a kérvények a legkülönbözőbb természetüek. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ebben a tekintetben az eljárás mindig ugyanaz volt: minden elnök és korelnök mindig először a törvényhatóságoktól jövő feliratokat, azután a kérvényeket mutatta be egymásután; mindig ezt a sorrendet és ezt az eljárást követték. Mutathatok a ház irattárából ezer és ezer erre vonatkozó példát, hogy ez igy egyformán alkalmaztatott minden egyes kérvényre. Javaslom a t. háznak az eddigi gyakorlat megtartását. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ugron Gábor: T. ház! Minden kérvénynek tartalma más. Minden kérvénynek elintézésében a háznak joga van belátása szerint intézkedni. Kötelessége a kérvényi bizottsághoz küldeni; joga van más bizottságokhoz is áttenni. A legkülönbözőbb természetü kérvényeknek egész sorozata van itt előttünk, s azért azoknak együttes elősorolása végén kérdezni a házat, hogy mit fog határozni, nem helyes. Mert a háznak nem egy kumulativ határozathozatalra van szüksége, hanem arra, hogy minden kérvény a maga tartalma és érdeme szerint intéztessék el. Nem is lehet ez máskép, mint ugy, hogy minden egyes

kérvénynél méltóztassék az elnök urnak javaslatát megtenni és a házat határozathozatalra felhivni. Ez az egyedül helyes mód; nem pedig az, a mit a t. elnök ur gyakorlatba akar hozni. *(Ugy van! balfelől.)*

Kérem a házszabályoknak megtartását, mert a háznak joga másképen is intézkedni és a kérvényt más bizottsághoz is utasitani. Mert igy ki vagyunk téve annak, hogy négy-öt kérvény tárgya felolvastatván, nem is hallhatjuk meg annak tartalmát, és a mikor a háznak határozatot kell hozni, akkor egyetlen határozatot inditványoz az elnök ur és igy a háznak intézkedési joga majdnem lehetetlenné van téve; mert ezzel az elnök ur a határozathozatal jogát mintegy magához ragadja. Ha az elnök urnak tetszik, megtoldja még inditványát azzal is, hogy még más bizottsághoz is küldessék a kérvény, holott ez a jog nem az elnököt illeti meg, hanem a házat. *(Ugy van! balfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Először is kijelentem, hogy a t. elnök ur semmiféle uj divatot szokásba hozni nem akar, hanem követi azt az eljárást, a mit elődei is követtek változatlanul. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Második kijelentésem az, hogy a t. képviselő ur mostani felszólalásával homlokegyenest ellentétbe helyezi magát multkori felszólalásával. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* A multkor fordult elő, hogy az elnök ur javaslatba hozta egy kérvényre nézve, hogy más bizottsághoz küldessék és hogy a ház erre nézve határozatot hozzon. Akkor a t. képviselő ur követelte, a házszabályok 242. §-ára való tekintettel, hogy a ház ne határozzon ugy, mint az elnök ur javasolta, hanem hogy a 242. §. értelmében a kérvény egyszerüen a kérvényi bizottsághoz utasittassék.

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, ez egészen más természetü dolog volt!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem is lehet — mondja — erre határozatot hozni, mert ha a ház határoz, akkor a többség dönt rendszerint, hogy mi történjék a kérvénynyel, s a képviselő ur azt mondta, hogy ha csak egy képviselő is követeli a 242. §. értelmében azt, hogy a kérvény kiadandó a kérvényi bizottságnak, ez okvetetlenül kiadandó. Miután a házszabályok szövege határozottan igazat adott a képviselő urnak, mi nem is tettünk ellene kifogást, és az egész ház hozzájárult ahhoz a felfogáshoz, hogy a kérvény a 242. §. imperativ intézkedése értelmében a kérvényi bizottságnak adassék ki. Itt tehát határozathozatalnak helye nincsen, hanem egyszerüen foganatositttatik a házszabályoknak imperativ rendelkezése. Ez volt eddig a gyakorlat, s azt hiszem, helyes e mellett megmaradni. Kérem tehát: méltóztassék a házszabályok értelme szerint az elnök ur javaslatát elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Csak röviden még azt az egyet kivánom megjegyezni, hogy ha a háznak 1872 óta vezetett jegyzőkönyveit megtekintjük, senki sem fog arra példát találni, hogy a kérvényekre nézve, melyek egy ülésen bemutattatnak, hacsak oly tárgyra nem vonatkoztak, mely egy más bizottságnál már tárgyalás alatt áll, nem együttesen határozott volna a ház. Szentiványi Károlytól fogva minden elnök csoportosan terjesztette elő a kérvényeket, még pedig előbb egy csoportban a törvényhatóságoktól érkezett feliratokat, azután ismét együttesen a képviselők által benyujtott kérvényeket, s ezek 1872-től fogva máig mindig egy határozattal intéztettek el. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)* Én ezt a kitaposott utat követem s egyáltalában nincs szándékom valami uj gyakorlatot kezdeni. Különben nem vagyok képes felfogni, mi indithatja a képviselő urat, midőn ebben a rég meghonosodott eljárásban most kifogásolni valót talál.

Ugron Gábor képviselő ur szavai értelmének helyreigazitására kér szót.

Ugron Gábor: Félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitása okából kérek szót. *(Mozgás a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balról.)*

A miniszterelnök ur teljes tévedésben van. *(Zajos ellenmondás a jobboldalon. Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon; felkiáltások: Már nem is tévedhet?)* A t. miniszterelnök ur félremagyarázta szavaimat és teljes tévedésben van. Nem azt mondta el ma itt, a mi valójában megtörtént a multkor. A kérdés ugyanis az volt, hogy a kérvényi bizottság elkerülésével egy kérvény más bizottsághoz küldhető-e? Én azt az álláspontot foglaltam el, hogy a kérvényi bizottság el nem kerülhető, de a kérvényi bizottságon kivül más bizottsághoz vagy más bizottságokhoz is átküldhető a kérvény. Ma is az az álláspontom, hogy minden kérvény a maga belső és külön természete szerint lévén megitélendő, a szerint kell meghatározni, hogy a kérvényi bizottságon kivül szükséges-e más bizottsághoz küldeni vagy nem és hogy melyik bizottsághoz küldessék. Miután különböző természetüek a kérvények, ez maga után vonja, hogy különböző bizottságokhoz küldendők lehetnek és azért kell felettük egyenként határozni, hogy igy a ház gyakorolhassa erre vonatkozó jogát.

Az én álláspontom tehát ma is az, a mi volt, hogy a ház a felett nem határozhat, hogy a kérvényi bizottsághoz küldessék-e a kérvény vagy nem, mert oda kell küldeni; hanem a felett, hogy más bizottsághoz küldessék-e a kérvény, a háznak joga van határozni és e jogát kell is, hogy érvényesitse. *(Zaj és mozgás a jobboldalon.)*

Buzáth Ferencz: T. ház! A házszabályokhoz kérek szót, annyival is inkább, mivel az a magyarázat, a melyet a miniszterelnök ur az imént felvetett kérdésben adott, bennünket egy-

általán ki nem elégitett. Kénytelen vagyok figyelmeztetni a t. házat, hogy a tegnap idekerült kérvénynyel szemben, a mely azt kérelmezte, hogy a beruházási kölcsön felhasználásánál figyelembe vétessék az illető megyének az érdeke, épen az elnök ur proponálta, hogy ne a kérvényi bizottságnak adassék ki a kérvény, minthogy a beruházási törvényjavaslat most már ugyis tárgyaltatni fog, hanem egyenesen a törvényjavaslattal kapcsolatosan tárgyaltassék.

Ha már most pl. azt a kérvényt a többivel együttesen mutatta volna be az elnök ur és együttes propozicziót tesz, természetes, hogy azt is oda kellett volna utasitani a kérvényi bizottsághoz; de épen annál az indoknál fogva, hogy a kérvények különböző természetüek, a mint azt a tegnapi eset is bizonyitja, bármenynyire igazolja is az elnök ur álláspontját a multtal és a háznak gyakorlatával, mindazonáltal épen a dolog természetének szempontjából szükséges, hogy minden egyes kérvénynyel szemben felvettessék a kérdés, hogy csak a kérvényi bizottsághoz utasittassék-e vagy nem?

A dolog természetén ez változtatni nem akar, mindössze az fog történni, hogy a helyett, hogy a kérvények felett együttesen határoz a ház, az elnök ur minden egyes kérvény felett fogja provokálni a t. ház határozatát. Ugyanezért ebben a kérdésben hozzájárulok Ugron Gábor t. képviselőtársam felfogásához. *(Helyeslés balról.)*

Elnök: Fel fogom tenni a kérdést: azon javaslatommal szemben, hogy a háznak bejelentett kérvények a kérvényi bizottságnak adassanak ki, Ugron Gábor képviselő ur azt az inditványt terjesztette elő, hogy a kérvények felett egyenkint határozzon a ház, hogy *(Felkiáltások balfelől: Nem áll ellentétben! Jobbról: Halljuk az elnököt!)* azok kiadassanak-e a kérvényi bizottságnak? *(Zaj.)*

Polónyi Géza: A felett nem lehet határozni. *(Zaj.)*

Elnök: De tetszett kifogásolni. Tehát kijelentem, hogy a kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Áttérünk napirend szerint a névszerinti szavazas megejtésére a földmivelésügyi miniszternek Nosz Gyula képviselő interpellácziójára a Tátrában eszközölt állami birtokvételek tárgyában adott válasza felett.

A kérdés az: tudomásul veszi-e a ház a miniszter válaszát, igen vagy nem? A tegnapi ülésben a házszabályok értelmében husz képviselő névszerinti szavazást s husz képviselő a szavazásnak a mai napra való halasztását kérte, a mi megtörtént.

A szavazás megkezdése előtt ki fogom huzni a betüt, a melylyel a névszerinti szavazás kezdődni fog. *(Kihuzza a betüt.)* »E«.

A névsort fogja olvasni gróf Esterházy Kálmán jegyző, a távollévőket jegyezni fogja Dedovics György, az igennel szavazókat Szőts Pál, a nemmel szavazókat pedig Trubinyi János.

A házszabályok értelmében az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést folytatjuk; a kérdést ujból felteszem. A kérdés az: tudomásul veszi-e a ház a földmivelésügyi miniszter urnak az interpellácziót adott válaszát, igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Meg fog kezdődni a névsorolvasás.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort, miközben az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el).*

Elnök: Most pedig a távollévők nevei fognak felolvastatni.

Dedovics György jegyző *(olvassa a távollévők neveit).*

Igennel szavaztak: *Eitel Viktor Adolf, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, gr. Esterházy Mihály, Fabiny Teofil, Falk Miksa, Farkas Ábrahám, b. Feilitzsch Arthur, Gajáry Géza, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Haydin Imre, Hámory László, Hegedüs Loránt, Hegedüs Sándor, Heincz Hugó, Hintz Ernő, Hodossy Imre, Holczer János, Horánszky Lajos, Jakabffy Imre, Josipovich Géza, Kammerer Ernő, Károlyi Antal, Klobusiczky János, Krecsmarik János, Kuales Godofréd, Latinovits Géza, Lator Sándor, Láng Lajos, László Mihály, Lázár György, Leidenfrost László, Lindner Gusztáv, Lurtz Károly, Maróthy László, Mayer Károly, Miklós Ödön, Mohay Sándor, Molecz Dani, Morzsányi Károly, Münnich Aurél, Neiszidler Károly, Neumann Ármin, Novák József, Nyegre László, Nagy Sándor (zempléni), Pap Géza, Papp János, b. Petrichevich-Horváth Arthur, Piukovich József, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Ponory Sándor, Radovanovics György, Ragályi Béla, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Rónay Ernő, Rudnay Sándor, Salacz Gyula, Seemayer János, Semsey Boldizsár, Semsey László, Serbán Miklós, Sándor János, Sréter Alfréd, Stajevics János, báró Szentkereszthy György, Szerb György, Szőts Pál, Szulyovszky Dezső, gr. Széchenyi Viktor, gr. Thorotzkai Miklós, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Vancsó Gyula, Veszter Imre, b. Vojnits István, Vojnits Sándor, Weisz Berthold, Werner Gyula, gr. Wickenburg Márk, Zsilinszky Mihály, Apáthy Péter, Avrameszku Pachomiusz, Babó Lajos, Ballagi Géza, Baross Jusztin, Bauer Antal, Bauer Mihály, b. Bánhidy Antal, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Berzeviczy Albert, gr. Bethlen Sándor, Bodoky Zoltán, Bornemisza Lajos, Bruckner Vilmos, gr. Csáky Lajos, Copony Traugott, Cseh Ervin, Daróczy Aladár, Dókus Ernő, Dörr Soma, Dedovics György.*

Nemmel szavaztak: *Ernszt Sándor, Erreth János, Fernbach Péter, Fischer Sándor, Gabányi*

Miklós, Hammersberg László, Hegedüs Károly, Hellebronth Géza, Hentaller Lajos, Hock János, Illyés Bálint, Justh Gyula, b. Kaas Ivor, Lovászy Márton, Madarász József, Makkai Zsigmond, Meszlény Pál, Molnár Jenő, Nagy Sándor (csanádi), Nessi Pál, Nosz Gyula, Okolicsányi László, Pintér Sándor, Polónyi Géza, Pozsgay Miklós, Rakovszky István, Rákosi Viktor, Ruzsiák János, Samassa János, Sághy Gyula, Simonyi-Semadam Sándor, Szalay László, Szatmári Mór, Szederkényi Nándor, Szentiványi Árpád, Tóth János, Ugron Gábor, gr. Zichy Aladár, Bakonyi Samu, Bartha Miklós, Benes László, gr. Bethlen István, Buzáth Ferencz, Chernel Gyula, Csávolszky Lajos, Csernoch János.

Távol voltak: *Eggenhofer József, Egry Béla, Eitner Zsigmond, Endrey Gyula, Eötvös Bálint, Eötvös Károly, gr. Erdődy Gyula, Éhen Gyula, Egersdorfer Sándor, Farkas Balázs, Farkas József, Fejér Antal, Feszty Béla, Fogarassy Zsigmond, gr. Forgách Antal, Förster Ottó, Frey Ferencz, Fülöp Béla, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gál Sándor, Gorove László, Gresskowitz Vilmos, Gulner Gyula, Günther Antal, Györffy Gyula, Györgypál Domokos, Gavranics Péter, Georgijevics Tivadar, Gyurgyevics Vászó, gr. Hadik János, gr. Hadik-Barkóczy Endre, Halász Zsigmond, Heltai Ferencz, Hertelendy László, Hieronymi Károly, Hilbert Károly, Hollaky Imre, Holló Lajos, Horváth Dezső, Horváth Gyula, b. Inkey József, Isseknitz Győző, Iványka Oszkár, Jankovich Béla, Jékey Zsigmond, Jovanovits István, Justh Ferencz, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kubós Ferencz, Kacskovics Géza, Kapotsfy Jenő, gr. Karátsonyi Aladár, gr. Karátsonyi Jenő, Kállay Lipót, Kálosi József, gr. Károlyi Sándor, Kecskeméthy Ferencz, Katona Mór, gr. Károlyi György, Keczer Miklós, gr. Keglevich Gyula, Kelemen Béla, Kende Péter, gr. Khuen-Héderváry Károly, Kiss Emil, Kiss Ernő, Kiss Pál, Kobek István, Kollár Márton, Koller Tivadar, Komjáthy Béla, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Kossuth Ferencz, Kovács Gyula, Kovács Pál, Krasznay Ferencz, Kubik Béla, Kubina József, Kubinyi Géza, Kiss Oszkár, Koszovacz Fridolin, Kovácsevics István, Krajacz László, Krajcsovics Sándor, Krajcsovics Ottó, Lázár Menyhért, Lendl Adolf, Lengyel Zoltán, Leszkay Gyula, Lónyay Géza, Luby Béla, Luby Géza, Lukáts Gyula, Lukács László, Luppa Péter, Madarász Imre, Malatinszky György, b. Manaszy-Barcó György, Mandel Pál, Marjay Péter, Melzer Vilmos, Mezössy Béla, Mihajlovics Kornél, Mihályi Péter, Miksa Imre, Mikszáth Kálmán, Molnár Ákos, Molnár János, Molnár Károly, Mukits Simon, Makfalvay Géza, Makszimovics Milán, Martinecz Ignácz, Maseg Lipót, Masics Illés, Milekics Czirill, Nagy Ferencz, Nagy Mihály, Nedeczey János, Nemes Zsigmond, Neményi Ambrus, báró Nopcsa Elek, Nedelykovics Tivadar, Nemcsics Ede, Oberth Károly, Olay Lajos, Osztroluczky Miklós, Ováry Ferencz, Papp Elek, Papp József, Pap Zoltán, Patyánszky Elek, Pavlovics Ljubomir, Pekár Gyula, Pildner Ferencz, Polczner Jenő, Putnoky Mór, Pliveries József, Popovics Váczki István, Popovics Vászin István, Radvánszky György, Ráth Endre, Rátkay László, Rajk Aladár, Rétyi Mihály, b. Révay Gyula, Révai Mór, Rigó Ferencz, Rónay János, Rubinek Gyula, Ratkovics Iván, Sacelláry György, Salamon Géza, Sándor József, Sándor Pál, Schmidt József, Schmidt Károly, Sebess Dénes, b. Sennyey István, Simó Lajos, Sipeky Sándor, Smialovszky Valér, Soltész-Nagy Kálmán, b. Solymossy Lajos, b. Solymossy Ödön, Steiner Ferencz, Sturmán György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumánovics Szvetiszlav, Szabó Ferencz, Szabó István, Szabó Kálmán, Szájbély Gyula, Szeless József, Szemere Miklós, Szentiványi Gyula, Széll Kálmán, Sziklay Ede, Szivák Imre, b. Szentkereszty Béla, Szluha István, Szombathy György, gr. Sztáray Sándor, Szüllö Géza, Tallián Béla, Telegdi József, gr. Teleki Gyula, gr. Teleki Samu, gr. Teleki Sándor, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, gr. Tisza István, Tormay Károly, Trubinyi János, Tuba János, Telecsky Kristóf, Tomasics Miklós, Udvary Ferencz, Ugron János, Uray Imre, Urmánczy Nándor, Valasek János, Várady Károly, Vásárhelyi László, Vázsonyi Vilmos, Veres József, Vertán Endre, Veszelovszky Ferencz, Vészi József, Vietoris Miklós, Visontai Soma, Vlád Aurél, Vörös László, Vuja Péter, gr. Wass Béla, gr. Wilczek Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, Zboray Miklós, gróf Zichy János, gróf Zichy Jenő, Zmeskál Zoltán, Zsámbokréthy Emil, gróf Zselénszky Róbert, Abaffy Ödön, gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, gr. Apponyi Albert, gr. Apponyi Gyula, Artim Mihály, Adámovics Béla, Adámovics Iván, Babó Mihály, Baghy Béla, Bakó József, Balogh Mihály, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Barta Ferencz, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bay Lajos, gr. Bánffy Miklós, Bedőházy János, Benedek János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Beöthy Ákos, Bernáth Béla, Bernáth Lajos, gr. Bethlen Balázs, gr. Bethlen Bálint, Biró Lajos, Bizony Ákos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Boncza Miklós, Borbély György, Botka Béla, Böszörményi Sándor, Brázay Kálmán, Brezovay László, Bujanovics Gyula, gr. Benyovszky Rezső, Barlovics István, Benák Károly, Chernel György, Ciocán János, Csávosy Béla, gr. Csekonics Gyula, Csörgeő Gyula, Cziráki Ferencz, Csin-*

csek Flórián, Daniel Gábor, b. Dániel Ernő, b. Dániel Tibor, Darányi Ferencz, Darányi Ignácz, gr. Dessewffy Emil, Dobiecki Sándor, Drakulics Fál, Draskóczy László.

Elnök: A szavazás eredménye fog kihirdettetni. *(Halljuk! Halljuk!)* Elnök nem szavazott, igennel szavazott 108, nemmel szavazott 47, távol volt 294 képviselő és igy a földmivelésügyi miniszter ur válasza 61 szótöbbséggel tudomásul vétetett.

Darányi Ignácz képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Darányi Ignácz: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. ház engedelmével a tegnap szóba hozott ügyre vonatkozólag, személyes kérdésben leszek bátor nyilatkozni és a t. ház engedelmét kérem arra, hogy habár nem leszek is terjengős, mégis a szokottnál valamivel terjedelmesebben szólhassak. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. ház egyhangu helyeslésével történt annak idején a Csorba-tónak és a mellette fekvő birtokoknak megvétele. De a t. ház tagjai nem tudják, hogy midőn a megvétel megtörtént, megjelent nálam és Széll Kálmán volt miniszterelnök urnál herczeg Hohenlohe Keresztély ur, és előadta, hogy a legkellemetlenebbül volt érintve a magyar államnak ezen vásárlása által, mert abban a feltevésben volt, hogy a Csorba-tó már részére biztositottnak tekinthető. Herczeg Hohenlohe Keresztély ur igen kért engem és Széll Kálmán volt miniszterelnök urat arra, hogy a dolgot lehetőleg csináljuk vissza, mindenképen arra kért, hogy a jelzett birtokokat adjuk neki át és ő e részben, mint láttam, további áldozatoktól sem idegenkedett volna. Mi erre hajlandóknak nem mutatkoztunk. *(Helyeslés.)* Azt hiszem, ezen eljárásunk csak az ország érdekében volt.

Ugyanakkor, mikor herczeg Hohenlohe Keresztély ur nálam volt, felvetettem azt a kérdést, hogy nem volna-e helyes, hogy a Tátradolgokat megbeszéljük, nem volna-e helyes, hogy megszüntettessék az a versengés, mely a Tátra déli lejtőjén előforduló eladásoknál ujra és ujra felmerül és az árakat igy mesterségesen felveri . . .

Hock János: Hát nem volt helyes! Hadd menjenek az árak felfelé!

Darányi Ignácz: . . . és a mely miatt a szó szoros értelmében egymásra liczitálunk.

Hock János: Szóval, ez kartell volt! *(Zaj.)*

Darányi Ignácz: A tárgyalások folyamán sikerült érvényesitenünk azon fő szempontunkat, melyet én a házban és a házon kivül számtalanszor hangsulyoztam, hogy t. i. Magyarország részére mindenekelőtt és mindenekfölött a Tátra déli lejtőjét biztositsuk, mert ugy a fürdők, mint a turisztika szempontjából ez a déli lejtő az, mely elsősorban számbavehető. És akkor, ámbár herczeg Hochenlohe Keresztély urnak terve volt a déli részen további vásárlásokat tenni, kész volt a tárgyalásokba belebocsátkozni és ezek során kész volt biztositani az államot az iránt, hogy a Tátra déli lejtőjén, a mely körülbelül 30—35 ezer holdat képviselhet, további vásárlásokat nem fog tenni, és igy nem akadályozza azt, hogy azok a területek az állam részére fokozatosan megszereztessenek.

Mellesleg megjegyzem, hogy Münnich Aurél t. képviselőtársam Hohenlohe Keresztély ur képviseletében nálam soha nem volt, mint ilyen velem soha nem tárgyalt. Ezt kötelességem megjegyezni, és hozzáteszem az igazságnak megfelelőleg, hogy én igenis érintkeztem vele, mint a Magyarországi Kárpát-Egyesület elnökével, miután a megvásárlásnak czélja az is volt, hogy a Kárpát-Egyesületnek nagyon régi panaszát orvosoljuk, hogy t. i. a turisztikai utak megnyittassanak és biztosittassanak. Ennélfogva lehetetlen volt, hogy ne forduljak ahhoz, a ki e részben a legkompetensebb felvilágositást adni volt hivatva. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Már most, t. ház, ezen túlhaladva, arra térek, hogy mik voltak herczeg Hohenlohe kivánságai. Meglehet, hogy talán sajátságosnak látszik némelyek előtt az a forma, melyben ezen megegyezés létesült, de arra vagyok bátor utalni, hogy maga az egész Tátravidék helyzete is különleges, nem normális az a helyzet, a mely ott fenforog, sehol az ország más vidékén ily alakban, ily körülmények közt nem fordul elő.

Rakovszky István: Ez nagyon becses kijelentés.

Darányi Ignácz: És még egyet kivánok a t. képviselő urnak figyelmébe ajánlani, és ez az, hogy ezen megegyezés nem fogható fel tisztán ugy, mint az államnak egy aktusa. Ugyis kell felfogni, mint az államnak mint magánjogi alanynak aktusát. Az állam birtokai ott szomszédosok herczeg Hohenlohe Keresztély ur birtokaival; a hol pedig az állam szomszéd mint magántulajdonos, ott nemcsak a Tátrában, de az ország más területén is, a mikor ily határkérdések, beszögelések, kölcsönös kikerekitések stb. merülnek fel, akárhányszor megesik, hogy megegyezések létesülnek, a nélkül, hogy az állam szuverénitása ez által szenvedne.

Már most arra térek, hogy herczeg Hohenlohe Keresztély ur kivánságai hová irányultak. Ő azt találta, hogy a mi közegeink, a kincstári közegek bizonyos animozitással vannak iránta. Ő azt találta, hogy vadászati és egyéb kérdésekben kellő oltalomban és védelemben nem részesitik. Ez iránt kivánt megnyugtatást, hogy igazságosan fogunk vele szemben eljárni. *(Mozgás a baloldalon.)*

Ez talán felesleges volt részéről, de ez iránt kért megnyugtatást, és ezt meg nem adni nem tartottam helyesnek. *(Mozgás a baloldalon.)* Azután előadta, hogy ő a Tátra egész déli lejtőjére nem reflektál, *(Mozgás a baloldalon.)* de akkor ne akadékoskodjunk ab-

ban, hogy az északi, reánk nézve majdnem indifferens oldalon még egy területet megszerezhessen, a mely az ő uradalmának kikerekitése szempontjából szükséges. *(Mozgás balfelől.)*

Herczeg Hohenlohe Keresztély ur ebben az egyezményben nem biztositttatott arról, hogy a kérdéses területet, értem a szepesbélai terü letet, meg fogja kapni. Nem is volt erről biztositható, mert Magyarországon a törvényhatóságoknak megvan az autonomiájuk, és igy elsősorban ők maguk határoznak vagyonjogi kérdésekben. Világosan megmondtam, hogy igenis azt igérhetjük, hogy nem reflektálunk arra a területre, nem versenyezünk vele; azt igérhetjük, már ezen egy területre nézve, hogy mesterséges nehézségeket és akadályokat nem gördituink eléje; *(Mozgás a baloldalon.)* a jóakaratot igérhetjük, de a felett határozni, hogy a község kivánja-e eladni az ingatlant, igen, vagy nem, és hogy milyen áron kivánja eladni, ebben elsősorban maga az illető község kompetens, és ilyen ügyben sem maga az eladás, sem az ár tekintetében Magyarországon semmiféle kormány és semmiféle államhatalom a maga akaratát a községre rá nem diktálhatja. *(Mozgás.)*

Rakovszky István: Ugy kellene lennie. *(Igaz! a baloldalon)*

Münnich Aurél: Ugy is van! *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Darányi Ignácz: Ő viszont azzal a kikötéssel élt, hogy az utaknak használatát ugyan ideiglenesen megengedi, de az utaknak használatát telekkönyvileg akkor fogja biztositani, a mikor ezen ingatlannak legalább fele részét neki megszerezni sikerül. *(Zaj.)* Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy mikor valaki önkéntesen ilyen szolgalmat felajánl, akkor igenis mint magánjogi alanynak joga van feltételét meg is határozni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Hogy azonban a Széll-kormány milyen korrektül fogta fel a dolgot, annak evidens bizonyitéka, hogy mikor Szepes-Béla község halasztó határozatot hozott, t. i. egy ujabb szemlét rendelt el a vétel tárgyában, és mikor ez ellen herczeg Hohenlohe felebbezett, akkor a két álláspont között Széll Kálmán akkori belügyminiszter Szepes-Béla községnek adott igazat. Ez tehát nyilván bizonyitja, hogy a mi történt, azt a törvények keretében történt, és a törvények ellenére meg nem engedett befolyást vagy pressziót senki a községre gyakorolni nem akart.

Már most kérdem: hogy mi a dolognak másik oldala, vagyis ezen kifogásolt egyezményben mi biztosittatott nekünk? Ezen egyezményben biztosittatott, és pedig 21 pontban, majdnem 21 község határát illetőleg, a Tátra egész déli lejtőjére nézve az, hogy herczeg Hohenlohe velünk konkurrálni nem fog; biztosittatott az, *(Zaj és mozgás a bal- és a szélsöbaloldalon.)* hogy ő kötelezte magát, hogy nagy terjedelmű birtokát, daczára annak, hogy idegen, magyar szellemben fogja vezetni, fokozatosan magyar tiszteket alkalmaz akként, hogy tiz év mulva már csupa magyar tiszt legyen.

Buzáth Ferencz: Ez a törvényben is benne van.

Darányi Ignácz: Ez ilyen alakban nincs benne.

Bartha Miklós: Legyen benne! *(Zaj.)*

Darányi Ignácz: Nemkülönben biztositott bennünket arról, hogy 17 utat nyit meg és pedig nemcsak a Tátra déli lejtőjén 8 utirányt, hanem az északi lejtőn is kilencz legfontosabb utat. Én abból soha titkot nem csináltam, hogy a mi akciónk a Tátra déli lejtőjére vonatkozik, megmondtam a házban, megmondtam a bizottságban, megmondtam mindenütt. Kijelentem, hogy igaza volt az igen t. földmivelésügyi miniszter urnak, a ki teljes nyiltsággal és őszinteséggel nyilatkozott e kérdésben, abban is, mikor hozzátette, hogy semmiféle titkos megegyezés, semmiféle titkos igéret itt nincsen.

Megjegyzem, — ezt is kevesen tudják — hogy ezen egyezmény segélyével sikerült a Tátra déli lejtőjén további 5414 kat. holdat megszerezni, és pedig oly jelentékeny pontokon, mint pl. a tarpataki, lomniczi, gerlachfalvi; a ki a viszonyokat ismeri, tudja, hogy ezen birtokok hol feküsznek és milyen fontosak. Be volt jelentve, hogy mi ilyen akciót folytatunk ottan, hogy a magyar állam dominálo befolyása a Tátra déli lejtőjén minden időre biztositva legyen. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Már most, ha, a miben kétségem nincs, az irány folytattatik, akkor a magyar állam ott mindenkorra megveti a lábát. *(Zaj a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

Molnár Jenö: Ha Hohenlohe nem mozgott volna, akkor a magyar állam sem tett volna semmit.

Darányi Ignácz: A t. képviselő ur nagy tévedésben van, mikor azt tartja, hogy ha a Hohenlohe nem mozgott volna, nem tettünk volna semmit. Hogy ha szives lesz elolvasni az előiratokat és azon törvényjavaslat indokolását, melyet a csorbai tó vétele alkalmából beadtam, meg fogja találni, hogy igenis, csendben — mert dobbal nem szokás verebet fogni — iparkodtunk vásárolni, és már akkor, mikor a csorbai tó vételére került a dolog, több ilyen birtok volt az állam tulajdonában. Tagadhatatlan, hogy a csorbai tó megvétele, az azzal kapcsolatos intézkedések és ezen egyezmény óta a Tátrában nagy lendület állott be. Méltóztassék odamenni, meg fogják látni az urak mindnyájan, akár Tátralomniczra, akár Tátrafüredre vagy Csorbára mennek, hogy egy-két év alatt több történt, mint azelőtt 10 év alatt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Én megengedem, hogy bizonyos felelősséggel jár ezen egyezmény kötése, és ép azért szólaltam fel, mert nem szoktam félreállni, mikor a felelősség kérdéséről van szó, *(Helyeslés a jobboldalon.)* és mert meg vagyok győződve, hogy az országnak szolgálatot tettem. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ha ezt az egyezményt nem létesitjük, akkor minket azért támadtak volna meg, miért szalasz-

tottuk el ezt az alkalmat, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* akkor a miatt támadtak volna, miért csináltunk félmunkát, mikor egész munkát végezhettünk volna? *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Én azt hiszem, hogy a felelősségnek két neme van: nemcsak azért tartozik az ember felelőséggel, a mit csinál, hanem azért is, a mit elmulaszt. *(Igaz! Ugy van! a jobbloldalon.)* Különben, mikor a Széll-kormányra az mondatik, hogy az idegenek vásárlását előmozditotta, erre csak azt mondhatom: difficile est satiram non scribere.

Talán némelyek nem emlékeznek arra, hogy a kormány több idegen birtokvételt megakadályozott; nem emlékeznek arra, hogy a gazdatiszti törvényben, az 1900. évi XXIII. t.-cz. 25. §-ában az első kezdeményezés történt ebben az irányban; nem emlékeznek arra, hogy a telepitési törvényjavaslatban is van már hasonló kezdeményezés; nem emlékeznek arra, hogy a házban annak idején a pénzügyminiszter urral egyetértőleg azon kijelentést tettem, hogy az adóreform tárgyalásánál meg fogjuk fontolni, hogy e részben micsoda intézkedések szükségesek. És azt hiszem, ezen kérdést nem szabad a helyi ellentétek szempontjából tekinteni, . . .

Rakovszky István: Ugy van! Tökéletesen helyes!

Darányi Ignácz: . . . nem szabad szubjektiv szempontokból kiindulni. Ha mindenki az országos szempontot nézi és nézi a Tátra jövőjét és érdekét, akkor nyugodtan várhatom a t. ház itéletét. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Münnich Aurél képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Münnich Aurél: T. ház! Bocsánatot kérek, hogyha személyemmel összefüggő kérdésben kérem a t. ház szives türelmét, de kénytelen vagyok vele, mert a tegnapi napon irányomban ép oly méltánytalanul, mint igazságtalanul felhozott gyanusitások hatása alatt állok még mindig. A tegnapi napon első felháborodásomban válaszoltam ugyan azokra az egyes dolgokra, a melyek felhozattak, és hangsulyoztam, és ezt most is hangsulyozom, hogy nem mentségről van szó, mert erre nem szorulok, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* de a tényeknek és az igazságoknak felderitéséről és a t. ház előtt való bemutatásáról: de mióta a tegnapi napon itt kimutattam azt röviden, hogy mily szereplésem van ebben a dologban, utólagosan hallottam oly sulyos vádakat, a melyek, hogyha igazak volnának, akkor igenis kénytelen volnék, mint becsületes ember, azonnal a konzekvenciákat levonni.

Bartha Miklós: Mit jelent ez?

Münnich Aurél: Azt hallottam ugyanis, hogy ezt az egyezményt, a melyről most volt szó, én irtam alá Hohenlohe Keresztély nevében; másodszor azt hallottam, hogy egy nagyon tekintélyes összeget kaptam ebbeli képviseletemért.

Mélyen t. képviselőház! Nem tagadom, hogy az a 24 óra, a mely azóta elmult, talán életemnek legkeserübb perczei és órái voltak . . . *(Felkiáltások a jobboldalon: Kár volt! Felesleges volt! Mozgás. Halljuk! Halljuk!)*

Ballagi Géza: Nem lehet ezt jóvátenni!

Münnich Aurél: . . . mert ebből láttam azt, hogy ennek a háznak bizonyos elemei nem birják elképzelni, hogy vannak még férfiak, a kik a közügyekben önzetlenül járnak el, hanem mindenütt burkolt érdekket, mindenütt inkorrektséget keresnek, *(Ugy van! a jobboldalon.)* és arra vadásznak *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* hogy képviselőtársaikat meggyanusitsák és pellengérre állitsák az egész ország előtt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Pozsgay Miklós: Láttuk Héderváruál! *(Zaj a jobboldalon.)*

Münnich Aurél: Szerencsémre az általam vezetett ügyekben meglehetős rendet tartok és ennek folytán a tegnapi napon, midőn felháborodással mentem haza, megtaláltam azon levélnek konczeptusát, a melyet 1902. január 11-én herczeg Hohenlohe Keresztélyhez irtam. A levél kezemben van, német nyelven szól, de miután az összeférhetlenségi bizottság bele fog avatkozni ebbe a dologba, természetes, hogy ott fogom előterjeszteni. Itt mellesleg csak kérvekérem az összeférhetlenségi bizottságot, hogy volna kegyes az én ügyemet lehető gyorsasággal elővenni és intézkedni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Mondom, kezemben van ennek a levélnek konczeptusa, a hol mély sajnálattal értesitem a herczeget, hogy nem fogadhatom el azon megtisztelő ajánlatot, hogy őt az állammal szemben ebben az ügyben képviseljem, mert képviselői inkompatibilitásom ezt meg nem engedi. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Hivatkozom ebben a levélben az illető szakaszra és azt mondom, hogy tulajdonitsa kizárólag ennek, hogy nem állhatok rendelkezésére.

Gabányi Miklós: Jó, hogy bejött az inkompatibilitás. *(Zaj a jobboldalon.)*

Münnich Aurél: Kezemben van továbbá herczeg Hohenlohe Keresztélynek 1902. január 15-én kelt levele és válasza, a hol ezt mély sajnálattal tudomásul veszi és azt mondja, hogy igenis, csak a mennyire inkompatibilitásom engedi, lehetek támogatására.

Ez volna az egyik kérdés, a melyet természetes dolog, az összeférhetlenségi bizottság előtt lesz szerencsém bővebben tárgyalni.

A második az a famózus összeg. Mélyen sajnálom, hogy személyes dolgaimmal kell itt előhozakodnom, de nem tehetek másként az adott körülményeknél fogva. Azon tartozó őszinteséggel, a melylyel minden dologban, a mely életem folyásával szemben előfordult, nyilatkozni szoktam, most is nyiltan és készséggel a következőkről van szerencsém a t. képviselőháznak felvilágositást adni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Miután az egyezmény folytán herczeg Hohenlohe megtette a lépéseket arra nézve, hogy Szepes-Béla városától a kérdéses birtokot megszerezze,

hozzám jött Kégl, a herczeg jószágigazgatója és azt mondotta: Uram, ön ügyvéd is, herczeg Hohenlohe Keresztély felkéri, hogy képviselje ezen dologban és tegye lehetővé ezen birtok megvásárlását. Ezért természetesen megfelelő honorárium is fog járni, a mely, ugy emlékszem, 40—50,000 korona között variált volna.

T. képviselőház, mint ügyvédnek jogom lett volna ezt az ajánlatot elfogadni. *(Helyeslések a jobboldalon. Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: A községgel szemben igenis joga lett volna a herczeget képviselni!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)*

Münnich Aurél: Itt semmiféle inkompatibilitásról szó sincsen, *(Igaz! Ugy van a jobboldalon. Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* és én meg vagyok győződve, hogy a ház ügyvéd tagjainak jó része, a kiket személyes viszonyaik nem gátoltak volna, nyugodt lelkiismerettel elvállalta volna ezt a megbizatást. *(Mozgás a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Polónyi Géza: Igaza van, a községgel szemben joga van képviselni. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, hogy nézeteiket máskor méltóztassanak kicserélni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Münnich Aurél: Itt nem az állammal állottam volna szemben, hanem egy privát féllel, a községgel szemben, azt pedig nem tiltja az inkompatibilitási törvény, hogy az ügyvéd ott képviseletet ne vállalhasson. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Igaza van!

Hock János: De csak állami jóváhagyás mellett történhetett volna az eladás! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Münnich Aurél: Ismétlem, t. ház, hogy habár én itt nem látok inkompatibilitást és nem lát más senkisem, ép oly kevéssé láthat t. képviselőtársam, a ki szintén Béla városának egy része érdekében járt el, sőt itt a házban interpellált is, és azt hiszem, a mi neki szabad, nekem is szabad lett volna: ismétlem, hogy habár én itt inkompatibilitást nem láttam, én Kégl jószágigazgatónak kijelentettem, hogy miután én a Magyarországi Kárpátegyesület elnöke vagyok...

Bartha Miklós: Ez a fő!

Münnich Aurél: Igen, ez a fő, jó lesz hallgatni. *(Zaj.)* Azt mondottam, hogy miután én a Magyarországi Kárpát-Egyesület elnöke vagyok és mint ilyen érdekelve vagyok ebben a dologban, a mennyiben igyekezetem odairányul, a mint a tegnapi ülésben is már megmondottam, hogy szabad közlekedést biztositsak a turisztikának, azért tisztelettel nem fogadtam el Kégl igazgatónak az ajánlatát, *(Helyeslés és felkiáltások a jobboldalon: Nohát! Mozgás a szélsőbaloldalon.)* és megmondottam neki, hogy igenis én ügyvéd vagyok, de ebben a dologban feszélyezve érzem magam ezen második minőségemben, igy tehát nem tartom összeférhetőnek a magam nézetével és becsületével, hogy én ilyen uton honorárium mellett ebben az ügyben megbizatást vállaljak el. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezek folytán én, mint a Kárpát-Egyesület elnöke igenis támogattam a dolgot, ott is voltam, a mint tegnap elmondottam, mert ezt az üzletet előnyösnek tartom ugy herczeg Hohenlohera, mint Szepes-Béla városára, mind pedig a Kárpát-Egyesületre nézve.

Ezek után, t. képviselőház, meg kell még azt is mondanom — mert azt mondottam, hogy nevekre hivatkozom — hogy midőn ez velem történt, akkor én ezt elmondtam mindjárt Róth kárpát-egyesületi alelnöknek, Fischer Miklós kárpát-egyesületi ügyvivő alelnöknek és még 4—5 urnak, a kiknek nevére nem emlékszem és azért nem is hivatkozom most rájuk, lehet, hogy ők maguk fognak jelentkezni.

Ezek után, t. ház, azokból, a melyek személyemet érintik, levonom a konzekvenciákat és kérdem a t. képviselőháztól, vajjon ilyen eljárás mellett megérdemeltem-e én, hogy engem 24 óráig meggyanusitva tartsanak a nagyközönség előtt? *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Helyesnek és korrektnek tartják-e a t. urak, hogyha ilyesmi történik itt a képviselőházban?

Végül Rakovszky István képviselő urnak oly sokat emlitett lovagiasságára hivatkozom, hogy ezek után, vagy ha neki ugy tetszik, majd az összeférhetlenségi bizottság határozata után, hajlandó lesz-e bizonyos nyilatkozatokat tenni? Ha pedig azokat nem tenné és fentartaná ezeket a gyanusitásokat, akkor megengedi, hogy én ebben az esetben azt a véleményt konstruáljam magamnak róla, a mi nekem tetszik. *(Zaj balfelől.)*

Nosz képviselő urnak pedig hasonlóképen azt válaszolom, — mert ő is aposztrofált engem és szintén nem látja tisztázva a dolgot — hogy azokból azután vonja le magára nézve szintén azokat a konzekvenciákat, a melyeket ő jónak lát. Persvadeálni vagy tanácsot adni természetesen semmi irányban abszolute nincs szándékom.

Csak ezeket kivántam elmondani és ezek után nagyon köszönöm a t. ház szives türelmét. *(Élénk hosszas éljenzés és taps jobbfelől.)*

Elnök: Veszter Imre képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Veszter Imre: T. képviselőház! Mikor a tegnapi ülés folyamán értesültem arról, hogy Nosz Gyula képviselő ur Szepes-Béla városának ügyét ismét a t. ház elé hozza... *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház! Csendet kérek a ház jobboldalán!

Veszter Imre: ... megvallom, azon képviselőtársaimhoz csatlakoztam, a kik mindannyiszor, valahányszor Nosz képviselő ur felszólalni készül, a folyosókra menekülnek. *(Derültség jobbfelől. Nagy zaj és felkiáltások balfelől: Sértegetés!)*

Elnök: Ha Nosz képviselő ur személyes sértést lát benne, az ő rá tartozik. *(Folytonosan*

tartó zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.) A képviselő urnak azon kijelentését, hogy ő az alatt, mig egy másik képviselőtársa beszél, a folyosóra megy, a házszabályok értelmében nem tekinthetem sértésnek. *(Helyeslés jobbról.)*

Veszter Imre: Én is kimentem tehát a folyosóra és ennélfogva csak utólag jutottam tudomására annak, hogy nevezett képviselő ur beszédében az én személyemmel is foglalkozott. Minthogy pedig a Nosz képviselő ur által tárgyalt ügytől, t. i. a herczeg Hohenlohe és Szepes-Béla város közt fenforgó birtokvásárlási, illetőleg birtokcserélési ügytől egészen távol állok és ebbe soha semmiféleképen be nem folytam, *(Mozgás.)* ennélfogva nagyon kiváncsi voltam, hogy Nosz Gyula képviselő urnak tulajdonképen mi baja van velem *(Derültség jobbfelől.)* és hogy mivel vádol engem? *(Folytonos nagy zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, egy képviselőtársunk meg van támadva, legalább a védelmét legyenek szivesek meghallgatni. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk!)*

Szerb György: Folyton támadnak, de hallgatni nem akarnak! *(Felkiáltások a baloldalon: Mi hallgatunk, de önök lármáznak!)*

Veszter Imre: Hogy ezt megtudjam, átolvastam a tegnapi ülésről szóló sztenogrammokat és azokban azt találom, hogy Nosz Gyula képviselő ur rámfogta, hogy én Münnich Aurél barátommal együtt Szepes-Bélán megjelentem, hogy ott a herczeg Hohenlohe és a város közti tárgyalásokat meginditsuk.

Ezzel szemben bizonyos sajnálkozással kell kijelentenem, illetőleg beismernem azt, hogy én a legutóbb lefolyt képviselőválasztások óta egyáltalán nem is voltam Szepes-Bélán. *(Mozgás.)* Különösen nem voltam ott, mióta a herczeg Hohenlohe-féle ajánlat szőnyegre került, ennélfogva én ott senkivel nem is tárgyalhattam. De nem tárgyaltam máshol sem, mert én erre senkitől nem kaptam és senkitől nem fogadtam el megbizást, sőt mondhatom, hogy még csak nem is beszéltem sem herczeg Hohenloheval, sem Szepes-Béla városának előljáróival, *(Helyeslés a jobboldalon.)* sem a belügyminiszterrel, sem más miniszterrel. *(Zaj a baloldalon.)*

Nekem az egész dologról csak annyiban van közelebbről való tudomásom, hogy néhány szebesbélai választóm, mert meg kell jegyeznem, hogy Szepes-Béla nem is Nosz Gyula képviselő ur kerületében fekszik, hanem az enyémben, levélben fordult hozzám, hogy a kérdéses alku végrehajtását tőlem telhetően akadályozzam meg. Hogy én ezen magánlevelekre adott válaszaimban hogyan nyilatkoztam, arra szószerint már természetesen nem emlékszem, de határozottan tudom és állithatom, hogy minden levelemben erős meggyőződésből erősen hangsulyoztam azt, hogy én a herczeg ajánlatát a városra nézve rendkivül előnyösnek tartom, és hogy ennélfogva arra, hogy ezen ügylet kereszülvitele elé nehézségeket támaszszak, nem vállalkozom.

Szederkényi Nándor: Na! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Na?)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Veszter Imre: Most is abban a meggyőződésben vagyok, hogy Szepes-Béla város soha nem tehetne okosabbat és czélszerübbet viszonyainak alapos rendezése végett, mintha a herczeg ajánlatát igenis elfogadná és ebből kiindulva azt tartom, hogy az, a ki az emlitett város turbulens elemeivel szövetkezve ez ellen az ügylet ellen agitál, *(Zaj. Elnök csenget.)* lehet, hogy bizonyos, bár nagyon szük körökben, a maga javára ügyesen korteskedik, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* de nem tesz szolgálatot a városnak, sőt az én meggyőződésem szerint a városnak kiszámithatlan és helyrehozhatlan károkat is okozhat. *(Folytonos zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Veszter Imre: Előadtam már, hogy én abba a kérdéses alkuba nemcsak hogy nem folytam be, hanem azt a beavatkozást, a melyre engem néhány választóm felkért, egyenesen vissza is utasitottam, megtagadtam pedig meggyőződésem alapján, sőt daczára annak, hogy ez az én képviselői népszerüségem rovására történt. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelöl. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Mindezeknél fogva valóban szeretném tudni, hogy Nosz képviselőtársam hogyan, mi alapon és minő támpont által jutott arra a konkluzióra, hogy én az inkompatibilitási törvény ellen vétettem és hogy én ennélfogva az összeférhetlenségi zsüri elé vagyok állitandó. *(Zaj a jobb- és baloldalon.)* Hiszen ha igaz volna is az, a mit állit, hogy t. i. Szepes-Bélán voltam és választóimmal tárgyaltam, akkor sem követtem el volna olyasmit, a minek következtében én az összeférhetlenség vádjával volnék illethető és az összeférhetlenségi bizottság elé volnék állitható. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelöl.)*

Ily viszonyok között, a midőn egy országgyülési képviselő *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelöl.)* a ház szine előtt minden legkisebb ok és minden tárgyi támpont nélkül engem azzal vádol, hogy én törvényellenességet követtem el, — mert hiszen e nélkül nem lehetnék az összeférhetlenség vádjával illethető — akkor igazán nem gondolhatok mást, mint hogy a t. képviselő ur agyvelejének rendes és normális . . . *(Felkiáltások balfelöl: Rendre! Nagy zaj.)*

Elnök: Ne tessék az elnök dolgaiba avatkozni; tessék megvárni, a mig az elnök intézkedik. *(Nagy zaj balfelöl. Halljuk!)*

Veszter Imre képviselő urat az általa használt ezen kifejezésért rendreutasitom. *(Helyeslés balfelöl. Nagy zaj a jobboldalon.)*

Veszter Imre: Kérem, nem fejeztem be mondatomat és bár elfogadom az elnöki rendreutasitást, kijelentem, hogy azt akartam mondani, hogy az ő . . . *(Folytonos nagy zaj a jobbés a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Veszter Imre: . . . agyveleje túlságos élénken működött. *(Zajos derültség a jobboldalon.)*

Ha pedig a dolog nem ugy áll, *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* akkor azt óhajtom még kijelenteni, hogy én az üres gyanusitást, még inkább a teljesen alaptalan és légből kapott denunciácziót nem tartom összeegyeztethetőnek sem a képviselői kollegiálitással, sem pedig azzal a komolysággal, a melylyel minden képviselő a ház tekintélyének és méltóságának tartozik. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Nosz Gyula képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Nosz Gyula: Igen t. képviselőház! Azt hiszem, hogy az igen t. képviselőház meg fogja engedni, hogy mindazokra, a miket most hallani szerencsém volt . . . *(Derültség jobbfelől. Egy hang balfelől: Udvarias ember!)* Én mindent szivesen meghallgatok, mert én minden dologban az igazságot keresem. *(Zaj jobbfelől. Felkiáltások: Látjuk!)* És valóban egyáltalában nem tudom érteni azt, hogy az én tegnapi teljesen objektiv . . . *(Derültség jobbfelől.)* Miután ugy látszik, hogy sokan nem hallották azokat, a miket mondtam, kénytelen vagyok azokat felolvasni. *(Zaj jobbfelől.)*

Azonnal fel fogom olvasni; én nem voltam kész arra, hogy teljesen objektiv nyilatkozatokat félre fognak magyarázni. *(Olvassa)*: »Miután Münnich Aurél előttem szóló t. képviselő ur az én nevemet is felemlitette, midőn személyes kérdés czimén válaszoltam, szükségesnek tartom a magam részéről megjegyezni, hogy az igen t. felszólaló urnak mostani nyilatkozata után sem tartom egészen tisztázottnak a dolgot.« *(Mozgás jobbfelől.)* Kérdem a t. házat: láthat-e bárki is ebben sértést? Hiszen, t. képviselőház, én azt hittem, hogy szolgálatot tettem a közügynek, *(Egy hang a jobboldalon: A kis ártatlan! Zaj jobbfelől.)* a mikor az én felszólalásom következtében egy szerződés került a ház asztalára, a mely szerződésnek, nézetem szerint, legnagyobb hibája az, hogy addig titkos volt. *(Ugy van! balfelől.)* Én teljesen, vagy legalább is legnagyobb részben hozzájárulok mindazokhoz, a miket itt a volt földmivelésügyi miniszter felhozott, és talán hogyha ez, még mielőtt jogérvényre emelkedett, ide a ház asztalára letétetett volna, ha én abba belepillanthattam volna, ha én annak mindenféle indokát ismertem volna, nem zárkózom el annak kinyilvánitása elől, hogy esetleg én is hozzájárultam volna. *(Zaj jobbfelől.)*

De már most, t. ház, méltóztassék abba a helyzetbe képzelni magát, a mely helyzetben van Szepes-Béla városának közönsége, a mely erről a szerződésről semmit sem tud, csak azt látja, hogy a kulisszák mögött történik valami, és csak azt látja, hogy mindennek az a czélja, hogy ő az ő ingatlanait legyen kénytelen eladni. *(Ugy van! balfelől.)* Hát kérem, méltóztassék ebből a szempontból nézni ezt a dolgot és akkor egész más képet méltóztatik szerezni erről a dologról. Hát, t. képviselőház, hogyha egy képviselő először privát uton igyekszik tájékozást szerezni erről a dologról, midőn lát bizonyos igazságtalanságokat, melyek elkövettettek lenn az alsóbb közegek részéről, midőn azután a felsőbb közegeknél nem talál kellő őszinteségre és nem kap kellő információt, akkor azt hiszem, ennek a képviselőnek nem lehet más feladata, mint hogy ezen ügygyel a ház elé jöjjön és nézetem szerint nemcsak szolgálatot, hanem kötelességet teljesit. *(Ugy van! balfelől.)* T. ház, én egyáltalában nem értem, hogy miért idézett elő ez a dolog oly borzasztó idegességet. *(Zaj jobbfelől. Felkiáltások: Miért gyanusit?)*

Bauer Antal: Izlés dolga!

Nosz Gyula: Kérem, az én izlésemmel egészen meg vagyok elégedve.

Más helyen azt mondtam, hogy: »de t. ház, miután itt már — t. i. ugy történt a dolog, hogy mikor én az ügyet adtam elő, egészen objektive erről az oldalról bizonyos megjegyzések tétettek a másik oldal felé, s a másik oldalról Münnich Aurél képviselő ur is szenvedélyes hangon válaszolt ezekre a közbeszólásokra. Akkor én azt mondottam *(olvassa)*: »De, t. ház, miután itt már ezen dolgok szóba kerültek, hogy a dolog minden tekintetben kellőképen tisztázva legyen, és alkalma legyen ugy Münnich Aurél, mint Veszter Imre képviselő uraknak is nyilatkozni,« . . . *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Miről?)* — Kérem, én most csak azt olvasom fel, a mit mondtam. — . . . »elő kell adnom azt is, t. ház, hogy, a mint értesülve vagyok, Münnich Aurél és Veszter Imre képviselő urak voltak azok, akik Szepes-Bélán megjelenve, ezeket a tárgyalásokat meginditották.« *(Mozgás és zaj a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* — Azt, hogy Münnich képviselő ur Szepes-Bélán járt, és ott a tárgyalásokat bizonyos tekintetben meginditotta, ő maga beismerte; ez tehát igaz. Azt, hogy Veszter Imre képviselő ur nem járt Szepes-Bélán, már tegnap elismertem, mert ugy értesültem, hogy nem személyesen, hanem levélben tett ajánlatot Szepes-Béla közönségének. *(Felkiáltások jobbfelől: Nohát! Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: Hát ez olyan nagy különbség?)*

Elnök: Csendet kérek!

Nosz Gyula: Valóban azt hiszem, hogy nem fogjuk az igazságot konstatálhatni, ha a szavakra fogjuk a súlyt fektetni és nem a dolog lényegére. Azt hiszem, hogy az teljesen mindegy, hogy valaki szóbelileg mond-e el valamit, vagy pedig irásbelileg.

De, t. ház, az is szóba került itt, mint hogyha pénzérték fejében történt volna ez a dolog. E tekintetben hivatkozom tegnapi beszédemre; méltóztassék e beszéd egyetlen olyan betüjét megmutatni, a melyből az olvasható ki, hogy én valakit ilyen dolgokkal gyanusitottam volna. Ellenkezőleg, nemcsak nem tettem ezt, de sőt, a midőn privátim valamiképen szó volt erről a dologról, egyenesen kiemeltem azt, a mit szintén privátim hallottam, hogy Münnich Aurél képviselő urról herczeg Hohenlohe nagyon clismerőleg nyilatkozott épen azért, mert ő ezt a dolgot ingyen végzi el. *(Derültség a baloldalon.)* Ezt kötelességem volt előadni.

Münnich Aurél: Nagyon köszönöm az elismerést! Ezt előbb kellett volna mondania! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nosz Gyula: Akár tetszik valakinek ez a dolog, akár nem, én az igazságot védtem mostanig, és az igazságot fogom védeni ezentúl is. És épen azért, mert azon tudatban vagyok, hogy én a — legalább lényeges — szavakban sem tévedtem, hanem csakis a tényeket adtam elő ugy, a hogy azokról értesültem, és miután nézetem szerint olyan ügyet, a mely az összeférhetlenségi bizottságnak be van jelentve, nem lehet itt előzetesen eldönteni: *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ennek következtében a többi részletekre ki nem terjeszkedem, *(Helyeslés balfelől.)* hanem igenis kivánom, a mit Münnich Aurél képviselő ur is mondott, hogy minél előbb kerüljünk az összeférhetlenségi bizottság elé, már csak azért is, hogy ha — a minek valóban örülni fogok és a mit remélek is — az fog kiviláglani, a mit Münnich Aurél képviselő ur mondott, akkor igenis én is levonjam a konzekvenciákat . . .

Münnich Aurél: Követelem, hogy higyjen nekem ma is! *(Mozgás a baloldalon.)*

Nosz Gyula: Erre is kell egy megjegyzést tennem. Ha Münnich Aurél képviselő ur mint magánember mond nekem valamit, sohasem fogok elzárkózni az elől, hogy azt elhigyjem, de a mikor a nyilvános térre tartozó dologról van szó, akkor nézetem szerint ezt nem lehet személyesen elintézni. *(Zaj jobbfelől.)*

Ennek következtében ismételten kijelentem azt, hogy én is kivánom, hogy a dolog minél előbb kerüljön az összeférhetlenségi bizottság elé. Miután pedig tegnap e tekintetben egy formahibát követtem el, a mennyiben Veszter Imre képviselő ur ellen Münnich Aurél képviselő urral együttesen jelentettem be az összeférhetlenségi esetet, ennek következtében ismételve azokat a szavakat, a melyeket tegnap mondottam, ezen tegnap kellőleg fel nem világositott ügy teljes tisztázása érdekében az összeférhetlenségi bejelentést most elkülönitve Veszter Imre képviselő ur ellen is megteszem, még pedig ugyanazon szakasz alapján mint a hogy azt tegnap tettem. *(Derültség jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Elnök: A Veszter Imre képviselő ur ellen most bejelentett összeférhetlenségi eset az összeférhetlenségi állandó bizottsághoz utasittatik.

Rakovszky István képviselő ur személyes kérdésben szót kér.

Rakovszky István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Münnich Aurél képviselő ur az én nevemet is összefüggésbe hozta a tegnap itt állitólag elterjedt hirekkel és engem felhivott, hogy nyilatkozzam és ezen nyilatkozatom természetétől tette függővé azt, hogy minő konzekvenciákat fog levonni.

Én a konzekvenciák levonását nyilatkozatom előtt is teljes szabadságára bizom. Tessék neki azokat levonni, a hogy neki tetszik; hanem én kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy én hallottam és pedig hozzám intézett kérdés formájában azt, hogy a herczeg Hohenlohe urral kötött szerződésben Münnich Aurél képviselő ur figurált, mint herczeg Hohenlohenak képviselője és megbizottja.

Münnich Aurél: Nem igaz!

Rakovszky István: Kérem, de hát engedjen mostan egy kissé tovább beszélni, majd megmagyarázom.

A szerződés abban a perczben nem volt kezemben, mert a t. házelnök ur bekivánta betekintés végett és én akkor az illető képviselő urnak kijelentettem, hogy olvastam a szerződést, kezemben volt, és azon a szerződésen, a mely az én kezemben volt, nem Münnich Aurél képviselő ur volt aláirva, saját szememmel láttam, hogy herczeg Hohenlohe volt aláirva és a szerződés Berlinben volt datálva. Ez az egyik kérdés, a melyet kifejteni szükségesnek tartottam.

A második kérdés, hogy én azt hallottam volna, vagy mondottam volna, hogy Münnich Aurél képviselő ur kapott volna 10—20—30 vagy 50 ezer frtot. Hát tessék azt a hirmondójának megmondani, hogy ez egyszerüen valótlan, Münnich urat egyszerüen fel akarta ültetni, a mi, mint látom, sikerült is.

De, t. ház, ezekkel az ügy fontosságára nézve egészen mellékes kérdésekkel nem akarok tovább foglalkozni. Az én inditványom következtében jött a szerződés kinyomtatva a ház asztalára.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Én tettem le a ház asztalára.

Rakovszky István: Bocsánat, a t. miniszter ur nem inicziálta azon szerződés kinyomatásának elrendelését, hanem én voltam az, a ki inditványozta.

Nekem most jogom nincs ezen tárgyhoz szólani, azért kérném, hogy a t. ház, különösen a t. miniszterelnök urnak felszólalása után engedje meg nekem, hogy még egyszer felszólaljak, mert hogyha azt jelenti ezen szerződésnek kinyomatása, a mit én az ügy érdekében, eltekintve minden ira és studiotól, mivel a jelenlegi kormányt nem terheli ezen szerződés meg-

kötéséért felelősség, én nagyon szivesen elállok minden felelősségrevonástól a szerződés tekintetében a multra nézve is. Hanem nagyfontosságu dolognak tartom, hogy ezen szerződés itt megvitattassék. Ha, mondom, ez azt jelenti, hogy a t. miniszterelnök ur rááll arra, hogy ezen szerződés felett itt tanácskozzunk és beszéljünk, akkor arra az időpontra tartanám fenn azokat, a mit Darányi t. képviselőtársam felszólalására válaszolni szeretnék. Ha azonban a t. ház nem lenne ezen nézetben és minket arra kényszeritene, hogy ab invisis, a szerződésnek alapos áttanulmányozása nélkül csak a t. földmivelésügyi miniszter urnak előadása alapján szóljunk hozzá, akkor én kénytelen lennék és remélem, hogy a ház nem fog elütni ennek lehetőségétől, a ház engedelmét kérni, hogy t. képviselőtársam, a volt földmivelésügyi miniszter ur fejtegetéseire felelhessek.

Elnök: A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőtársam egyenesen hozzám intézte a kérdést, hogy ebben a tekintetben nyilatkozzam. Azt hiszem, t. képviselőház, hogy e háznak csakugyan egy egész sereg, az ország érdekében lévő rendkivül fontos teendője van, a melyekkel foglalkozni a háznak sokkal inkább érdekében áll, semhogy ily inczidenseket nagyra fujjanak fel és azokat vég nélkül tárgyalják. Hogy a kormány e szerződés kérdésében semmiféle irányban, sem a közvélemény, sem a t. ház tájékozásának, sem a kérdés megvitatásának utját állani nem kivánja, erre nézve, azt hiszem, elegendő bizonyitékul szolgál az, hogy propriu motu t. barátom, a földmivelésügyi miniszter ur a szerződést a ház asztalára letette és hozzájárult ahhoz, hogy az kinyomattassék. Már most ennek a kérdésnek meritórius tárgyalását inicziálhatják a t. képviselő urak önálló inditvány alakjában. *(Igaz! a jobboldalon.)* Mindjárt megjegyzem azonban, mert akaratlanul sem kivánnék senkit sem félrevezetni, hogy nem volnék abban a helyzetben, hogy hozzájáruljak, hogy ez ily alakban a ház napirendjére kitüzessék. De van itt számtalan alkalom arra, hogy itt e dologgal foglalkozni lehessen. Hiszen, remélem, rövid idő alatt itt lesznek a költségvetési tárgyalások, itt lesz a földmivelésügyi miniszterium költségvetésének tárgyalása, itt lesz a beruházási törvényjavaslat tárgyalása, a mely keretében az erdővásárlási ügygyel kapcsolatban szintén tárgyalható ez a kérdés. Arra kérném a t. házat, hogy most már ezen az inczidensen essünk túl és vegyük fel a háznak komoly munkaprogrammját. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Annak idején az ügyiratok alapos ismertetése mellett fognak t. képviselőtársaim foglalkozni e kérdéssel annyira, a mennyire kedvük tartja. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Rakovszky István: T. képviselőház! A t. miniszterelnök szavai folytán azt kérem a t. háztól, hogy képviselőtársamnak, a volt földmivelésügyi miniszternek a beszédére felelhessek. Erre kérem a t. ház engedelmét.

Elnök: Hozzájárul a t. ház, hogy a t. képviselő ur személyes kérdésben szólhasson? *(Felkiáltások: Nem személyes kérdésben!)*

Rakovszky István: Külön engedélyt kérek!

Elnök: Megadja a t. ház az engedelmet Rakovszky István képviselő urnak, hogy Darányi Ignácz t. képviselő ur beszédére felelhessen? *(Igen!)*

Polónyi Géza: Akkor másnak is meg kell adni!

Elnök: A ház az engedélyt megadja.

Rakovszky István: T. ház! Mielőtt hozzáfognék t. képviselőtársam fejtegetésének czáfolatához, egyszerüen ismétlem, hogy czélom az, hogy az érdekét védjem meg egy kérdésben, a hol nézetem szerint formailag igen sulyos hiba esett. Kijelentem ismételve azt, hogy én a jelenlegi kormányt addig, a meddig nem jelenti ki, hogy a szerződést fenn akarja tartani a jövőben, nem teszem felelőssé a szerződésre nézve. *(Nagy zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Kijelentem továbbá azt is, hogy én, a mi az intenczió tisztaságát illeti, a legkisebb kételyeket sem merném táplálni a t. képviselőtársam irányában; azt hiszem, hogy ebben a teremben senki sem volt oly nagy tisztelője és elismerője az ő működésének, mint csekélységem.

Hozzáteszem azt is, hogy nincs szüksége a t. képviselő urnak arra, hogy ha sok üdvös teendője között véletlenül, talán rossz információ következtében hibát követett el, nincs szüksége arra, hogy hibájához makacsul ragaszkodjék; sok kincset halmozott fel, a mely az ő jó hirnevét, szorgalmát, ügybuzgalmát, ügyszeretetét konstatálja. De ez nem menthet fel az alól, hogy mindazokat, a miket e szerződésről elmondottam, fentartsam. Már maga a formája, t. képviselőház, hihetetlen, a mikor a magyar kormány egy külföldivel, mint hatalom hatalommal szerződik egy terület felett, egy területen demarkáczionális vonalat huz, a melyen innen a magyar kormánynak van szabad keze, azontul pedig a magyar államnak a keze magánjogi tekintetben kötve van és szabad keze van annak az idegen honosnak.

Ez meg nem engedett, elhibázott ténykedés. A t. képviselőtársamnak egy igen helyes idea lebegett szemei előtt, de a kivitel elhibázott volt.

T. képviselőház! Az egyezség, melyet a a volt földmivelésügyi miniszter ur herczeg Hohonloheval kötött, körülbelül abban áll, hogy jövőre a Magas-Tátra déli lejtőjén a magyar kormány beleegyezése nélkül ingatlant herczeg Hohenlohe szerezni nem fog.

Kérdem, mi jogon lehet valakit szabad akaratának megnyilatkozatásában egy birtokszerzési ügyletben megkötni? Szerződésileg lehet, a forma megvan, de a jog és az igazság szerint ehhez a t. miniszter urnak és a kor-

mánynak nem lett volna joga. Nem is járult volna hozzá herczeg Hohenlohe, ha nem lenne itt egy sulyos ellenszolgáltatás. Ez abban áll, hogy a másik feltétel következőleg szólt: »Kijelenti továbbá a földmivelésügyi miniszter azt is, hogy oda fog hatni, miszerint herczeg Hohenlohet a magyar királyi kormány közegei még a Magas-Tátra északi lejtőjén elterülő mintegy 4000 kat. holdat kitevő, a kir. kincstár által megszerezni nem óhajtott területnek megszerzésére vonatkozó törekvéseiben nem fogják akadályozni, sőt ebben a tekintetben őt a fennálló törvények határain belül támogatják.« T. képviselőtársam, ez meg nem engedett tilos privilégium. Herczeg Hohenlohenak Magyarországon a jogegyenlőség nevében semmi külön biztositékra számitani nincs joga, herczeg Hohenlohenak a a hatóságok előtt különb protekczióra, mint magamnak, vagy a legutolsó szegény embernek, nincs joga aspirálni. A t. kormány expressis verbis ilyen támogatást biztositott a törvény határain belül. Hát Magyarország nem Törökország, a hol a törvény határain belül egyeseknek különös biztositék és privilégium adatik, hogy a törvényt igazságosan fogják velük szemben végrehajtani, mert ez arra vezet, hogy az egyikkel szemben végrehajtják igazságosan, a másikkal szemben igazságtalanul. Nagyon csodálkozom, t. képviselőtársam, hogy ő mint jogász, ilyen egyezség megkötéséhez hozzájárul. Bocsássa meg, ha én azt hiszem és ismétlem, hogy itt a miniszter ur más befolyásoknak engedett, nem ismerte talán a körülményeket, mert különben ezt nem tette volna.

A mi t. képviselőtársamnak kijelentéseit a Csorba-tóra vonatkozólag illeti, tökéletesen magaméivá teszem azokat, saját tapasztalatomból tudom, hogy ugy van.

Még arra az egyre kivánom a t. miniszterelnök urnak a figyelmét felhivni, hogy a t. képviselőtársam azt mondta, hogy a Tátravidék különleges és sajátos. Ha ez áll, a mint áll, akkor nem ezt az egyezményes utat kellett volna választani, hanem külön törvényt alkotni, *(Helyeslés balfelől.)* mely a Tátravidékre vonatkozik, a mely herczeg Hohenlohenek a birtokvásárlásait, ezeknek túlterjedését meggátolta volna. Figyelmeztetem a t. miniszterelnök urat arra is, hogy egy másik birtokot, az eperjesi püspökség vörös-klastromi birtokát herczeg Hohenlohe szintén megvásárolni szándékozik és felkértem, hogy a mennyiben ehhez a kormánynak mint fenhatóságnak hozzájárulása szükséges lenne, erre becses figyelmét idejekorán kiterjeszsze és ez utóbbit megtagadja.

T. ház! En köszönettel fogadom az engedélyt, nem akarom tovább füzni gondolatmenetemet, hozzájárulok tökéletesen a t. miniszterelnök ur azon felfogásához, hogy lesz alkalmunk erről a tárgyról szólani, most még csak azt akarom kijelenteni, hogy én szándékozom egy inditványt beterjeszteni, a mely azt fogja czélozni, hogy a Tátra vidékén az idegenek birtokvásárlásának joga felfüggesztessék és a Tátra vidékén birtokvásárlások többé ne legyenek eszközölhetők, *(Helyeslés a baloldalon.)* mert ezt az ország szempontjából veszélyesnek tartom. Azon nemzetiségi vidékeken szükséges, hogy a magyar földbirtokos osztály fentartassék, inkább ezért hozzunk áldozatot, minthogy idegeneknek hozzunk áldozatot az egész ország kárára. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom.

Következik napirend szerint a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról a belügyminiszter ur törvényjavaslata. Az előadó ur kiván szólani.

Nyegre László előadó: T. képviselőház! *((Halljuk! Halljuk!)* Méltóztassék megengedni, hogy a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozására vonatkozó törvényjavaslatot (Irom. 502, 515) a közigazgatási és a pénzügyi bizottság megbizásából lehető rövidséggel ismertessem.

Ez a törvényjavaslat uj vérkeringést van hivatva a vármegyei közigazgatásba bevinni. Több, mint négyezer vármegyei alkalmazott illetményét kivánja a mai viszonyoknak megfelelőleg és az állami alkalmazottakéval egységes alapon szabályozni, javitani. Előtérbe hozza végre azt a vármegyei tisztviselői kart, a melynek egyes állásai szervezetüket a magyar királyság alapitásának idejében nyerték és a mely állások az alkotmány védbástyáit képező régi vármegyékben hivatva voltak a vármegyék alkotmányos és jogi rendjét fentartani, a mely szervezet azonban később, a mint az alkotmányos élet sulypontja a vármegyei közgyülési termekből a parlamentbe helyeztetett át, a kellő szervezés, a vármegyei tisztviselők jelene és jövője biztositásának hiányában méltán kezdte magát az állam mostoha gyermekének tekinteni.

A nobile officziumok kora, t. képviselőház, lejárt. A vármegyei alkalmazottak az állami életet és egyesek viszonyait oly közelről érintő s az ujabb meg ujabb törvényhozási alkotások által napról-napra fokozódó hatásköre a vármegyei tisztviselők egész egyéniségét, tudását, lelkesültségét igényli.

A vármegyei szervezet ép ugy, mint bármely más intézmény, üres keret, a melybe egy hivatása magaslatán álló, jól dotált, az anyagi gondoktól mentes vármegyei tisztikar van hivatva életet önteni.

Hogy a jó közigazgatásnak ez az egyik alapfeltétele, az anyagi gondoktól mentes tisztviselői kar az országnak csak igen kevés vármegyéjében található fel, erre nézve igen elegendő egy pillantás a vármegyei tisztviselők fizetési statisztikájába.

Ha a vármegyei tisztviselők javadalmazási rendszerének fejlődését tekintjük, az egészen sajátszerü képet mutat. Eltekintve az 1848 előtti időktől, a midőn a vármegyék tisztviselőiknek, ezen nobile officziumoknak tiszteletdijait, rendszerint csekély összegeket saját házi adójukból fedezték, 1867 után az 1883:XV. t.-cz. meghozataláig az országgyülés a vármegyék dotácziói évről-évre esetleg váltakozó összegekben szavazta meg. Ezen különböző nagyságu dotácziótól, valamint a vármegyék áldozatkézségétől függőleg azután, a vármegyék egymástól egészen függetlenül, a saját belátásuk szerint állapitották meg minden rendszer nélkül a tisztviselői fizetéseket. Ezen abnormis állapoton kivánt az 1883:XV. törvényczikk segiteni, a midőn a vármegyék dotácziójat tiz esztendőre megállapitva, ugyanekkor a vármegyei tisztviselők fizetésében is bizonyos rendszert kivánt létesiteni.

A törvény, mint az indokolás is mondja, a vármegyei viszonyokat, a javadalmazás státuszkvóját, továbbá a fejlettebb társadalmi, forgalmi és közgazdasági viszonyokat is figyelembe kivánta venni és ehhez képest a vármegyéket négy kategoriára osztván, a vármegyei tisztviselők fizetését is ezen négy kategoriában az ország területére nézve különbözően, igy pl. az alispáni javadalmazást 2400, 2000 és 1800 frtban, a szolgabirói, most főszolgabirói állásokét 1200 és 1000 frtban állapitotta meg. Hogy ez a rendezés és az ugyanezen czélt szolgáló 1893 : IV. törvényczikk, a mely 9,030.000 koronára emelte a javadalmazást, a mely különösen az 1897—1902 közötti években már 13,076.666 koronára emelkedett és mindenesetre igen jótékony hatással volt a vármegyei tisztviselők javadalmazásának javitására, a szándékolt czélt még sem birta elérni az egész ország területén, nem birta elérni a vármegyei tisztviselők fizetésének egységesitését és az egész vonalon az anyagi gondoktól mentes tisztviselői kart megteremteni, erre nézve elegendő a javaslat kiváló indokolásához csatolt statisztikai kimutatásnak egy pár adatára hivatkoznom. *(Halljuk! Halljuk!)* Igy a mai helyzet akként áll, hogy pl. az alispáni fizetés az ország területén 4400 és 7700 korona, a vármegyei főjegyzők fizetése 3200 és 6000 korona, az árvaszéki elnök fizetése 3000 és 6000 korona, a főszolgabiró fizetése 2400 és 4000 korona közt változik: egy valóban meg nem indokolható és méltánytalan helyzet, különösen, ha tudjuk, hogy a csekély fizetések épen a szegénysorsu vármegyék tisztviselőinek jutnak, a hol a lakosság szegénysége és ezzel rendszerint együtt járó tudatlansága folytán is a közigazgatási hatóságok sokkal intenzivebb gyámolitását igényli. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ha figyelemre méltatjuk azt a sajátszerü tünetet, mi az oka, hogy mig az államélet más ágazataiban 1867 óta nem egy, de több törvényhozási alkotás történt, a mely mind az illető állami alkalmazottak előmeneteli és fizetési viszonyainak javitását czélozta és eredményezte, addig a magyar állam életével oly szorosan összeforrott vármegyei tisztviselők, a kik oly sok állami, közgazdasági, kulturális, társadalmi kérdésnek megoldására, vezetésére, irányzására hivatottak, az állam jótékonyságának csak morzsáit kapták: meg kell győződnünk, hogy ez a körülmény nem a kormányok és törvényhozások részéről a vármegyei közigazgatási tisztviselők iránt való rideg szükkeblüségre, hanem egyedül arra vezethető vissza, hogy a közigazgatás reformja már évtizedek óta küszöbön áll és a vármegyei tisztviselők viszonyainak rendezését mindig a nagy reformra tartogattuk.

E törvényjavaslatot most szőnyegre hozta a közpályán alkalmazottak javadalmazásának az egész vonalon megindult rendezése, és az általam képviselt közigazgatási és pénzügyi bizottságok tárgyalásainak folyamán az a nézet domborodott ki, hogy bár ez az egész vonalon megindult fizetésrendezés az államra mindenesetre igen nagy, rendkivüli, mondhatnám, aggasztó mérvü megterheltetéseket ró, tekintettel azonban az adott helyzetre, mely szerint az állami alkalmazottak fizetésének rendezésére nézve az akczió folyamatba tétetett, tekintettel az elégedetlenségre, a mely a vármegyei tisztviselők között mellőztetésük esetén bizonyára nem indokolatlanul méltán felléphetett volna, mert ez a tisztviselői kar sem a hatáskör fontossága, sem kötelességteljesités tekintetében más tisztviselői testületnél hátrább egyáltalában nem áll: az állami alkalmazottak javadalmazása rendezésének szőnyegre kerülte alkalmával ezen törvényjavaslat benyujtása épen azon nagy és fontos érdekek szempontjából, a melyek minálunk a vármegyei közigazgatáshoz füződnek, az állami alkalmazottak fizetésjavitásának egészen természetes, sőt elkerülhetetlen következménye és igy a kormány elismerésre méltóan, ugy időszerüség, mint szükségszerüség szempontjából helyesen választotta meg az időpontot arra nézve, hogy ezen valóban méltánylandó gyorsasággal és alapossággal elkészitett törvényjavaslatot a t. ház elé terjessze. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

A törvényjavaslat, t. ház, maga elé kitüzött czélját, a vármegyei tisztviselők fizetésének az egész vonalon egyenlővé tételét és az állami alkalmazottakkal való egységesitését olykép kivánja megoldani, hogy a vármegyei tisztviselőket az állami alkalmazottakra nézve megállapitott keretekben a VI—XI. fizetési osztályokba sorozza és őket az állami alkalmazottakkal egyenlő fizetésben részesiti. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ezen intézkedés hatályakép általánosságban csupán csak azt kivánom megállapitani, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a most tervezett illetmények minimuma az eddigi fizetések átlagánál jóformán minden tisztviselői állásra nézve kedvezőbb. *(Helyeslés.)*

A javaslat 1. §-a akképen intézkedik, hogy az állami alkalmazottakra, illetőleg azok javadalmazására nézve hozott törvények és a nyert törvényes felhatalmazás folytán kibocsátott miniszteri rendeletek a vármegyei alkalmazottakra nézve is érvényesek. Ennek folytán a vármegyei tisztviselők jelenleg a részükre megállapitott fizetési osztály III. és II. fokozatába lépnek, önként értetődik azonban, hogy abban a perczben, a melyben az állami alkalmazottakra nézve az osztályok I. fokozatába való belépés lehetővé válik, ez a vármegyei tisztviselőkre nézve is azonnal aktuálissá leend. *(Helyeslés.)*

A javaslat a vármegyei tisztviselőkre nézve az automatikus előléptetést biztositja és ennél azon, valóban igen méltányos álláspontra helyezkedik, hogy az egyéni igények beszámitásánál az eddigi szolgálati időt is figyelembe kivánja venni. A törvényjavaslat azon intézkedése pedig egyenesen az önkormányzat respektálásáról tanuskodik, a mely szerint az egyik fizetési osztályból a másikba való átlépés, a mint az államiaknál csak kinevezés, ugy a vármegyei tisztviselőknél csak választás utján történhetik. *(Helyeslés.)*

A bizottság helyeslőleg fogadta a törvényjavaslatnak a főszolgabirákra vonatkozó intézkedését. *(Halljuk! Halljuk!)* A közigazgatás ezen kiváló szerve valóban megérdemli, hogy ránézve különleges intézkedés történjék és igy igen helyes a törvényjavaslat azon intézkedése, hogy a főszolgabiró a járásbirákhoz hasonlóan helyi előléptetésben is részesüljön. *(Helyeslés.)* Igen indokolttá teszi ezt az intézkedést egyrészt az, hogy sokszor igen nagy és fontos érdek, hogy a főszolgabiró ott, a hol működik, járása részére állandóan megtartathassék, de másrészt indokolttá teszi ezt a főszolgabiráknak egyes vármegyékben rendkivül nehéz előmeneteli viszonya is. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A törvényjavaslat 2-ik §-ának eredeti szövege az aljegyzők előléptetési viszonyaira nézve, különösen olyan vármegyékben, a hol sok aljegyző alkalmaztatik, hátrányossá válhatván, a bizottság olyan szövegezést fogadott el, a mely szerint az olyan vármegyékben, a hol az aljegyzők száma az ötöt meghaladja, az aljegyzők közül kettő a nyolczadik fizetési osztályba sorozandó, a mi azután az egész aljegyzői karra nézve előnyössé teszi az előlépési viszonyokat. *(Helyeslés.)*

A nélkül, hogy a törvényjavaslat egyéb részletes intézkedéseivel foglalkoznám, méltóztassék megengedni, hogy még csak egy pár igen fontos szempontot emelhessek ki. *(Halljuk! Halljuk!)* A törvényjavaslatnak fontos elvi kijelentése az, hogy az ezen törvényjavaslat nyomán előálló összes költségek, tehát a vármegyei alkalmazottak összes fizetése és lakbére, az államkincstár terhére vétetik át. Már az 1883: XV. t.-cz. bizonyos fokig szintén ezen az álláspontón állott; a jelzett törvényjavaslat 3. §-a azonban kimondja, hogy a külön rendeltetéssel nem biró vármegyei alapok a vármegyei közigazgatás költségeire forditandók; a 9. §. pedig megengedi, hogy a vármegyék házi kiadásaiknak fedezésére pótadókat vethessenek ki. Ez a törvényjavaslat az összes e czimen előállott terheket az államkincstár terhére veszi át és az ez által felszabaduló körülbelül 1,037.000 koronányi évi összeg a jövőben az illető vármegyék által tisztviselőik nyugdijalapjának emelésére vagy kulturális, közgazdasági czélokra lesz forditható. *(Helyeslés.)*

Ha már a nyugdijkérdést megemlitettem, méltóztassék megengedni, hogy a vármegyei tisztviselők nyugdijkérdésével is foglalkozhassam pár pillanatra. *(Halljuk! Halljuk!)*

A vármegyei tisztviselők nyugdijigényeit ez a törvényjavaslat egyáltalában nem érinti. Tagadhatatlan, hogy az ezen törvényjavaslat által megállapitott magasabb fizetések után előálló magasabb nyugdijjárulékok sok vármegyének igen szegényes nyugdijalapja által fedezhetők nem lesznek. Másrészt azonban a bizottságok előtt kétségtelenül állott az is, hogy oly terv, a mely a vármegyei tisztviselők nyugdijigényeinek az állam terhére való átvételét tartotta volna szem előtt, tekintettel az államkincstárnak különben is túlterhelt voltára, ezt az egész törvényjavaslatot esetleg problematikussá tehetné. *(Ugy van!)* Ennélfogva a bizottságoknak meg kellett ez idő szerint nyugodniok abban, hogy a vármegyei nyugdijrendszer egyelőre a jelenlegi keretek közt maradjon. A bizottságok számitásba vették azt, hogy mig egyrészt a tisztviselő által fizetési többleteik után befizetett nyugdijjárulékok a vármegyei nyugdijalapokat bizonyosan előnyösebb helyzetbe hozzák, másrészt számitásba vették a bizottságok a vármegyék áldozatkészségét és különösen azt, hogy az ezen törvényjavaslat rendelkezései alapján felszabadult jövedelmekből bizonyára támogatni fogják a vármegyei tisztviselők nyugdijalapjait addig is, a mig a nagy közigazgatási reform életbeléptetésével a vármegyei tisztviselők nyugdijigényei is az állami alkalmazottakéval teljesen hasonlóan és egyezően lesznek rendezhetők. *(Helyeslés.)*

A közigazgatási bizottság szervezeti szempontból is megvizsgálás tárgyává tette e törvényjavaslatot és megállapitotta, hogy ez a törvényjavaslat az 1886: XXI. t.-czikk által megállapitott keretek között mozog és a vármegyei önkormányzat legkisebb sérelme nélkül kivánja feladatát megoldani. *(Halljuk! Halljuk!)* A törvényjavaslatnak az az intézkedése, hogy az 1883: XV. t.-cz. 47. §-ának *i)* pontját, a mely a vármegyei tisztviselők fizetése megállapitásának, leszállitásának vagy felemelésének jogát a vármegyei közgyülés hatáskörébe utalja, hatályon kivül helyezi, a bizottságok meggyőződése szerint az önkormányzatnak sérelmét nem képezheti, *(Ugy van! jobbfelől.)* miután ez a törvényjavas-

lat most a vármegyei tisztviselők fizetését a törvényhozás utján és az államkincstár terhére kivánja rendezni, minélfogva a jelzett szakasz hatályon kivül helyezése ezen törvényjavaslat intézkedéseinek természetes folyománya. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Mindkét bizottság igen nagy figyelemmel tárgyalta a vármegyei tisztviselők beosztásának tervezetét. És itt a bizottságok azon meggyőződésben voltak, hogy a tervezett beosztás, ugy a vármegyei alkalmazottak hivatali hatásköre szempontjából, mint az állami alkalmazottakéval hasonlatba hozva, teljesen megfelelő és méltányos. *(Helyeslés.)*

A vármegyei tisztviselői karnak fizetési osztályokba való beosztásánál lehetetlen volt kitérni azon szempont elől, hogy a vármegyei tisztviselők előlépési viszonyai határozottan kedvezőtlenebbek, mint a hogy ez az állami tisztviselőknél fennáll, *(Ugy van! jobbfelől.)* mert mig az állami alkalmazottak részére az egész ország területe áll nyitva, addig a vármegyei alkalmazottak csak egy vármegye szük határai közé vannak szoritva. *(Ugy van! jobbfelől.)* Hogy csak egy példát emlitsek fel, a mig pl. egy járásbiró, egy királyi ügyész, rendes körülmények között, ha hivatásának magaslatán áll, előléptetési viszonyainak körülbelül középső fokozatát érte el, addig egy járási főszolgabiró, főügyész, mert egy szük vármegyére van szoritkozva és mert abban csak egy alispáni, egy árvaszéki elnöki állás van, karrierjének legmagasabb fokára jutot. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Pénzügyi szempontból a pénzügyi bizottság nevében csupán csak röviden jelezni kivánom, hogy ezen törvényjavaslat nyomán előálló teher az állampénztárra nézve négy millió és körülbelül 628.000 koronányi összeget jelent. Egyébként a pénzügyi bizottság részéről is teljesen helyeseltetett a javaslatnak az az álláspontja, mely szerint tekintettel azon sok állami feladatra is, a melynek betöltésére a vármegyei közigazgatás hivatott, a vármegyei tisztviselők és alkalmazottak javadalmazásának egész összege az állampénztár terhére vétetik át. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezek voltak azok a szempontok, a melyek a közigazgatási és a pénzügyi bizottságok tárgyalásai alkalmából felmerültek. De kidomborodott még egy más szempont is, kidomborodott az a szempont, hogy a törvényjavaslat, a midőn a vármegyei tisztviselők javadalmazását rendezi, egy nagy társadalmi kérdésnek a megoldását is előmozditja, *(Helyeslés jobbfelől.)* mert hisz épen a vármegyei tisztviselői állások azok, a melyeket a magyar középosztály mindig, már tradicióinál fogva is, a legnagyobb előszeretettel keresett fel, s a melyet ily rendezés után a jövőben bizonyára még nagyobb előszeretettel fog felkeresni. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

A közigazgatási bizottság tárgyalásai folyamán felmerült a vármegyei közigazgatási tisztviselők minősitésének kérdése is. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezt a kérdést az 1883. évi I. t.-cz. hozta szőnyegre, a mely 3. §-ában kimondotta azt, hogy a szükebb értelemben vett vármegyei közigazgatási tisztviselők minősitése egy magasabb szakvizsga letevéséhez kötendő, a 23. és következő szakaszaiban pedig már imperative rendelkezik és felhatalmazza a kormányt arra nézve, hogy egy magasabb közigazgatási szakvizsgának felállitásáról egy év leforgása alatt rendeleti uton intézkedjék, három esztendő alatt pedig a szerzendő tapasztalatok alapján törvényjavaslatot nyujtson be a közigazgatási magasabb szakvizsga szabályozásáról.

Hogy a jelzett törvénynek ez az intézkedése a vármegyei tisztviselőkkel szemben eddigelé végre nem hajtatott, az a közigazgatási bizottság nézete szerint csak a helyzet természetes következménye. A közigazgatási pálya javadalmazásának rendezetlensége, a szebb és biztosabb jövő, a melyet az állami tisztviselői állások nyujtanak, kevesbitette mindig azon teljesen arravaló egyéneknek számát, a kik életpályájokul a vármegyei közigazgatási állásokat választották. *(Ugy van! jobbfelől.)* Most a helyzet egészen megváltozott. A vármegyei tisztviselői állások egészen jól dotált, keresett állásokká válnak és igy a közigazgatási bizottság meggyőződése szerint most már elérkezett az az időpont is, hogy a törvényhozás a vármegyei tisztviselők minősitésével foglalkozzék. *(Helyeslés jobbfelől.)* Épen ezért a közigazgatási bizottság azon, a házhoz benyujtott jelentésében is kifejezésre juttatott óhajának ad kifejezést, miszerint a vármegyei közigazgatás jól felfogott érdekében és a közigazgatási tisztviselők szinvonalának emelése szempontjából kivánatosnak tartja, hogy a közigazgatási tisztviselői állások elnyerése magasabb közigazgatási szakvizsgához köttessék és ennek alapfeltételéül a közigazgatási joganyagnak az egyetemeken és a jogakadémiákon való intenzivebb oktatása az ép szőnyegen lévő jogi szakoktatási reform alkalmából a tárgy fontosságának megfelelő méltánylásban részesittessék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ha a vármegyei tisztviselők ezen magasabb minősitése is életbe lép, ezzel kihull az utolsó fegyver is azok kezéből, a kik oly előszeretettel szoktak a vármegyei tisztviselők hatásköréről és a vármegyei tisztviselők szervezetéről kicsinylőleg megemlékezni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Förster Ottó: Ez az első lépés az államositás terén!

Nyegre László: Pedig ezt a hatáskört és ezt a tisztikart kicsinyelni nem lehet.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Ha megfigyeljük a vármegyei közigazgatásnak, minden állampolgár létének ugyszólván minden mozzanatát érintő hatáskörét, ha látjuk az ország különböző pontjain emitt az állam jogrendjét megzavarni kivánó szoczializmus,

amott az állambontó tendenciákkal szaturált nemzetiségi üzelmek szomoru tüneteit, s ha látjuk azt, hogy a hol baj, a hol veszély, a hol felelőség van, ott az első tüzvonalban mindig a vármegyei közigazgatási tisztviselők küzdenek: akkor be kell látnunk azt is, hogy nagy- és főfontosságu kérdések azok, a melyeknek szálai ezen eléggé nem méltányolt, de elhanyagolását is békésen türő, nem rekriminálo, kötelességét pedig mindig hiven és becsületesen teljesitő vármegyei tisztviselői kar kezeiben futnak össze. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Én azon meggyőződésben vagyok, hogy a törvényhozás nem kegyet nyujt, hanem kötelességet ró le akkor, a midőn azt, a mit az állami alkalmazottaknak megadott, megadja a vármegyei alkalmazottaknak is; megadja annak a vármegyei tisztviselői karnak, a melynek oly sok nehéz feladat, oly sok felelőség és gáncs, de olyan kevés elismerés és méltánylás jutott eddig osztályrészeül. *(Ugy van! jobbfelől.)* Van szerencsém a pénzügyi és közigazgatási bizottságok nevében a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadásra ajánlani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Szalay László!

Szalay László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Már felszólalásom elején kijelentem, hogy a függetlenségi és 48-as párt, a melynek nevében és kitüntető megbizásából szólani szerencsés vagyok, a tárgyalás alatt álló törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadja. *(Helyeslés.)*

Mielőtt pártom elhatározásának indokait felsorolnám, *(Halljuk!)* előzetesen megjegyzem, — és erre különös súlyt kivánok helyezni — hogy a függetlenségi pártnak, a mint a multban egyik sarkalatos programmpontját képezte az önkormányzati intézményeknek, az önkormányzati jogoknak megőrzése, fejlesztése és a mint a multban mindig ellentállt a párt az önkormányzati intézmények tervezett megcsorbitásának: ugy ma is változatlanul ragaszkodik ezen sarkalatos programmpontjához és ettől egy hajszálnyira sem hajlandó eltérni, a mennyiben igaz meggyőződése szerint ez az országnak kiválóan fontos érdekét képezi. Önkormányzati intézményeink között — nemcsak mi, hanem az általános közvélemény is — mindenkor a legnagyobb súlyt helyeztük a vármegyei önkormányzatra és a legfontosabbnak tartottuk annak a vármegyei intézménynek változatlan megőrzését, sőt fejlesztését, a mely vármegyei önkormányzat a magyar nemzet ezeréves multjával, a magyar alkotmány ezeréves tradicióival változatlanul egybe volt forrva. Ebből kifolyólag mi most is a vármegyei intézmény fentartására helyezzük a legfőbb súlyt és nemcsak hogy a mai és nem megcsonkitott formájában kivánjuk azt és a választási jogot fentartani, hanem igenis minden alkalommal küzdeni akarunk és fogunk is ezen intézmény fejlesztéséért, hogy a vármegyék önkormányzata azon legszélesebb határig kiterjesztessék, a meddig az a parlamenti kormányzat rendszerébe bele nem ütközik; hogy a vármegyéknek a tisztviselők választására vonatkozó joga a maga teljes egészében megőriztessék, sőt hogy ebből a választási rendszerből kiküszöböltessenek azok a tényezők, a melyek a választások szabadságát lényegesen befolyásolják és a melyek a kormánynak és egyáltalában a hatalomnak több befolyást nyujtanak, mint a mennyire szüksége van, mert csak ily módon véljük elérhetőnek azt, hogy ebből a vármegyei intézményből az alkotmányos intézményeknek egy fontos védőeszközét alakitsuk meg és csak ily módon reménlhetjük azt, hogy az önkormányzati tényezők iránt a közönségben a valódi érdeklődés felkeltessék és ébren tartassék.

Ezen meggyőződésünkből kifolyólag mi a most tárgyalás alatt álló javaslatot még általánosságban is csak abban a feltevésben és a kormány nyilatkozata alapján fogadhatjuk el, hogy a vármegyei tisztviselők fizetésének most tervezett ezen rendezése nem jelenti az első lépést az önkormányzati intézmények megszüntetéséhez; nem jelenti az első lépést a választási rendszer megszüntetéséhez és hogy ennek helyeslésével egyáltalán nem kell kifejezésre juttatnunk azt, mintha mi az államositás által a választási rendszer megszüntetéséhez hozzá akarnánk járulni. Ellenkezőleg, mi ismételten hangsulyozzuk és kiemeljük, — és erre különös sulyt fektetünk — hogy az által, hogy mi ezen javaslatot elfogadjuk, álláspontunkat nem adtuk fel, sőt ahhoz a leghatározottabban ragaszkodunk. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a törvényjavaslatnak megbirálásánál mi igyekezünk és igyekeztünk a lehető objektivitással eljárni. Ezt tárgyalva, mi csakis azokat a bevallott indokokat veszszük figyelembe, melyek ezen javaslat benyujtásának indokolásában előadattak. Eltekintünk attól, hogy ezen javaslat benyujtásának előzetes jelzése bizonyos gyanut, bizonyos olyan feltevést ébreszthet bennünk, hogy a kormányt akkor, a midőn bemutatkozása alkalmával és a küszöbön állónak vélt választásoknak előestéjén ezt a törvényjavaslatot tolta előtérbe, talán nemcsak a tisztviselők sorsa iránti érdeklődés vezérelte, hanem talán jó része lehet abban bizonyos kortesérdekeknek is, mert a megyei tisztviselők helyzete javitásának mindjárt a kormány bemutatkozása alkalmával történt kilátásba helyezése nagyon alkalmas eszközt képezhetett arra, hogy a kormány a maga részére az esetleg bekövetkező választásoknak az esélyeit jelentékenyen megkorrigálja. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De mi eltekintünk ettől a feltevéstől. Csak tisztán objektiv, tárgyilagos birálatunknak eredménye az, hogy mi ezt a javaslatot az általános tárgyalás alapjául elfogadjuk. Én azt hiszem, hogy ezzel a függetlenségi és 48 as párt csak ujabb bizonyságát, ujabb tanujelét adta annak,

hogy ezt a pártot minden kérdésben és mindenkor nem párttekintetek, nem pártszempontok, hanem tisztán és egyedül a közérdek vezérli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mi ezt a javaslatot elfogadjuk. El is kellett fogadnunk általánosságban már azért is, mert hiszen a kik a legközelebbi mult eseményeire visszaemlékeznek, nagyon jól tudhatják azt, hogy a függetlenségi párt a megyei tisztviselők helyzetének javitását már akkor is sürgette, már akkor is követelte, a mikor az előbbi kormány és annak pártja, ezeket a törekvéseket azonnal tárgyalhatóknak nem tekintette, hanem azokkal csak akképen foglalkozott, hogy ezek csakis a messze jövendőben lesznek megvalósithatók. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A javaslatnak most történt beterjesztése tehát részben a mi sürgetésünknek, a mi követelésünknek az eredménye. És ha ebből az alkalomból nem követelünk is a magunk részére érdemet és elismerést, mégis megelégedéssel véljük konstatálhatni azt, hogy mi ezen kérdést nem eredménytelenül vetettük fel, hogy mi bizonyos impulzust adtunk a megyei tisztviselők fizetésrendezésének a végrehajtásához. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Magának a javaslatnak megbirálásánál a dolog természetéből kifolyólag elsősorban a pénzügyi szempontokra kell a fősulyt fektetnünk, mert tisztában vagyunk azzal, hogy ezen javaslat intézkedései az állampénztárt jelentékeny összeggel megterhelik. A pénzügyi szempontok előtérbe helyezése tehát feltétlenül jogosult lenne akkor, ha arról volna szó, hogy a megyei tisztviselőknek ma is megfelelő, illetőleg részükre a tisztességes megélhetést biztositó fizetésnek javitása terveztetik. Ha ez az eset állna fenn, akkor a pénzügyi aggodalmak, a pénzügyi szempontok mérlegelése utját is állhatná e javaslat elfogadásának, mert tisztában vagyunk azzal és mindnyájan érezzük, hogy az állam pénzügyi ereje irányában minden oldalról támasztott és napról-napra fokozódó igények a pénzügyi egyensulyt könnyen megzavarhatják, de tisztában vagyunk azzal is, hogy az adózó közönségnek mostani nyomasztott kereseti viszonyai egyáltalán kizárják, hogy a már most is fokozódott adóterhek veszedelem nélkül emelhetők legyenek. Ha mi ennek daczára e pénzügyi szempontokat még sem helyezzük első sorba és nem elsősorban mérlegeljük őket, ennek oka abban keresendő és található meg, hogy mi is tudjuk, látjuk és érezzük, hogy a vármegyei tisztviselők anyagi helyzete valóban türhetetlen. Tudjuk és látjuk, hogy a vármegyei tisztviselők jelenlegi fizetése nincs arányban azzal a képzettséggel, munkateherrel, a melyet tőlük joggal elvárhatunk és hogy nem biztositja részükre — csaknem kivétel nélkül ismerjük a viszonyokat — még a tisztességes megélhetés feltételeit sem.

Ily körülmények közt arra a meggyőződésre jutottunk, hogy e tisztviselők helyzetét még bizonyos pénzügyi nehézségek esetén is mindenesetre rendeznünk kell. A vármegyei tisztviselők helyzetének csaknem tarthatatlansága okozója annak, hogy mi a törvényjavaslat birálatánál és ennek tárgyalásánál elfogadását nem kötjük össze ama törvények és intézkedések azonnal és egyidejű megvalósitásával, a melyek sürgős szükséget képeznek abban a tekintetben, hogy az adózó polgárságnak kereseti viszonyai javittassanak, hogy a mostani adóterhek csökkentessenek, vagy legalább is helyesebben legyenek elosztva, és nem kötöttük össze ennek elfogadását azoknak az intézményeknek megvalósitásával, a melyek szükségesek, hogy a közigazgatási, a vármegyei tisztviselők függetlensége biztositassék és a vármegyei közigazgatásból az illetéktelen faktorok önkényes befolyását teljesen eltávolitsák.

De, t. ház, a mikor mérlegeltük a megyei tisztviselők e helyzetét, nemcsak ebből a szempontból tartottuk a javaslatot elfogadhatónak, hanem helyesnek tartottuk elfogadását azért is, mivel közigazgatási viszonyaink lényeges megjavulását reméljük elfogadásától. Arról vagyunk ugyanis meggyőződve, hogy a mai viszonyok között, a midőn a megyei tisztviselők munkaköre, kötelességei egész tevékenységüket veszik igénybe, a mikor a közigazgatási tisztviselői állásokra munkabiró, szakképzett emberek alkalmazása felette kivánatos, akkor a kellő buzgalmat, kitartást, igyekezetet csak oly tisztviselőtől kivánhatjuk és követelhetjük, a ki az anyagi gondoktól lehetőleg mentve van, és csak ily módon érhető el az, hogy e tisztviselői állások vonzó erővel birjanak azokra is, a kik eddig a szerény dijazás és megélhetési viszonyok nehézségei miatt más életpályát kerestek fel, holott alkalmaztatásuk a közigazgatási pályára nézve nyereséget jelentett volna. *(Ugy van!)*

Mindezeket a czélokat tekintetbe véve, nem zárkózhattunk el azon szemponttól sem, hogy a közigazgatási helyzetet lényegesen javitsuk, hogy a közigazgatási tisztikarnak nivóját lényegesen emeljük, mert nemzeti szempontokat véve tekintetbe, tisztában vagyunk azzal, hogy a magyar állam megerősödésének, a magyar nemzet térfoglalásának, a magyar intézmények megerősödésének egyik feltételét egy szakképzett, hazafias érzéstől áthatott és dolgozni kész tisztikar képezi.

Ezeket a nézetem szerint kiváló fontosságu kérdéseket taglalva, nem zárkózhatunk el mai közigazgatási viszonyainknak tárgyilagos és elfogulatlan birálatától sem, sőt én azt hiszem, hogy ezekről a kérdésekről szólva, jogunkban áll, sőt kötelességünket képezi az is, hogy mi a ma alkalmazott tisztikar minőségéről is jogos kritikát mondhassunk.

A mi a mi jelenlegi közgigazgatási viszonyainkat illeti, e tekintetben a sajtóban, a parlamentben, a közvéleményben, egymástól nagyon is eltérő, egymásnak sokszor ellenmondó nézetek hangzanak fel. Én ezeket az uralkodó jelszava-

kat figyelmen kivül hagyom; engem a magam véleményének a megalkotásánál saját tapasztalataim vezetnek, és ezeknek alapján a magam meggyőződéseként ki merem mondani, hogy a mi közigazgatási viszonyaink csak egypár évtizedre visszatekintve is határozott javulást mutatnak. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* És ha én a mi jelenlegi közigazgatási viszonyainkat mintaszerüeknek nem mondom is, de arról vagyok meggyőződve, hogy még sincs jogos alapjuk azoknak az elitélő, ócsárló nyilatkozatoknak, a melyeket lépten-nyomon hallunk. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ha a vármegyei közigazgatást összehasonlitjuk az állami közigazgatással, meggyőződésem szerint ez a párhuzam a megyei közigazgatásnak hátrányára nem válik. Én azt láttam és látom, hogy mig az állami közigazgatás a maga egész ridegségében nehezül a közönségre, addig a vármegyei közigazgatásban több érzéket látunk a közönség és a gyakorlati élet viszonyai iránt, a melyhez ez sok esetben hozzásimul. *(Helyeslés.)* Az én meggyőződésem szerint ugy az állami, mint a vármegyei közigazgatásnak egyik legnagyobb hibája a túlságos czentralizáczió, a túlságos bürokratizmus, minek folytán a forma megöli a legtöbb esetben a lényeget és lehetetlenné válik a gyors elintézés. Pedig a ki a közigazgatással csak némileg is foglalkozik, bizonyára arról lesz meggyőződve, hogy az ügyeknek gyors elintézése a jó közigazgatásnak egyik elengedhetetlen feltételét képezi. A túlhajtott bürokratizmus, a szükségentúli czentralizáczió megbénitja a közigazgatási tisztviselő tevékenységét, elszoktatja az önálló cselekvéstől, szükségtelenül túlterheli, a mely túlterhelésen nem a személyzet szaporitásával, hanem igenis a törvényeknek, az eljárási szabályoknak czélszerű és beható reformjával lehet segiteni.

A mi már most a jelenlegi vármegyei tisztviselők személyi kvalitását illeti, én e tekintetben sem tartozom azok közé, a kik ezt a kórust, az államnak ezeket a mostoha gyermekeit elitélő és sulyos kritikában részesitik.

Sokkal több igazságérzet van bennem, semhogy őket tegyem felelőssé mindazon közigazgatási bajokért, a melyek léteznek, mert hiszen ők maguk is áldozatai annak a fonák rendszernek, mely a közigazgatás jóságát a paragrafusok özönében, azok végnélküli szaporitásában találja és ez által akarja előmozditani. Én azt tapasztaltam, — nagyon természetes általánosságban beszélek, kivételeknek helye lehet, — hogy a közigazgatási tisztviselők a maguk mostoha helyzetében is, nem tekintve azt, minő méltánytalan elbánásban részesültek eddig az állami tisztviselőkkel szemben, mindig igyekeztek a maguk kötelességének teljesitésére, és hogy bennük megvan a nemzeti eszme, a nemzeti intézmények iránti törhetetlen ragaszkodás. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Nem szükséges indokolni, hogy ezt a birálatot nem a pártérdek sugalja nekem, mert tisztában vagyunk azzal, és azt hiszem, abban senkisem fog kételkedni, hogy a mi pártunk a közigazgatási tisztviselők részéről csak nagyon kevés mértékig részesül támogatásban, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és azt hiszem, azzal is tisztában lehetünk, hogy addig, mig a vármegyei tisztviselők valódi függetlensége biztositva nem lesz, mig a felsőbb hatalmak önkénykedését ki nem zárjuk, a jövőben is csak kivételes eset lesz az, hogy a vármegyei tisztviselők igazi politikai meggyőződése szabadon megnyilvánulhasson.

Habár mi ezt a törvényjavaslatot általánosságban el is fogadjuk és attól bizonyos irányban, a tisztviselők helyzetének javitása tekintetében, jó eredményeket várunk is, nem táplálunk vérmes reményeket ezen javaslatnak az általános közigazgatási viszonyokat illető jó hatására nézve. Ez a jó eredmény és jó hatás csak akkor fog megvalósulni, midőn a vármegyei tisztviselők helyzete szabályozva lesz törvény által, midőn az ő függetlenségük és pártatlanságuk biztositva lesz. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* E tekintetben különös sulyt fektetünk a szolgálati pragmatika mielőbbi megalkotására, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert csak ily módon lesz az a tisztviselő abban a helyzetben, hogy ő az igazságot minden esetben és minden felsőbb akarattól és parancstól eltekintve, a maga meggyőződése szerint szolgáltassa. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Ugyancsak az általános közigazgatási érdek szempontjából, de egyszersmind a vármegyei tisztviselők jól felfogott érdekében is szükségesnek tartjuk a jelenlegi fegyelmi szabályzatnak és eljárásnak gyökeres és mélyreható reformját, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert hiszen ezen fegyelmi szabályok az időszerint az összes fegyelmi hatalmat a kormánynak illetve expoziturájának, a főispánnak kezébe teszik le. A főispán a közigazgatási tisztviselőket illetőleg, lehet mondani, élet és halál ura, és a mostani rendszer mellett mindig, bármikor megtörténhetik az, hogy az ártatlanok megbüntettetnek és a vétkesek szabadulnak.

Ezeknek az általános szempontoknak előrebocsátása után most eljutottam ahhoz, hogy magával a javaslattal és annak intézkedéseivel főbb, általános vonásokban foglalkozzam. Mi a magunk részéről helyesnek tartjuk azon elv kimondását, hogy a vármegyei tisztviselők az állami tisztviselőkkel egyenlő fizetésben részesittessenek és egyenlő fizetési osztályokba soroztassanak. A javaslat indokolásában részletesen ki van fejtve, a közigazgatási bizottságban is tárgyaltatott és ott az előadó ur is felemlitette, hogy az a megkülönböztetés, a mely eddig az állami és a megyei tisztviselők között létezett, egyáltalában nincsen indokolva, sőt annak megszüntetése és a vármegyei tisztviselőknek az őket megillető jogokba, az őket megillető helyzetbe való juttatása csak helyeselhető. Mi tehát a magunk részéről ennek az elvnek

kimondását helyeseljük, elfogadjuk, és kijelentjük azt is, hogy a fizetési fokozatokba való beosztást, illetőleg a javaslatnak erre vonatkozó részét nagyban és egészben szerencsésen megoldottnak tekintjük.

A mi azonban az egyes állásokra vonatkozó intézkedéseket illeti, e tekintetben külön álláspontra helyezkedünk, és már most, az általános tárgyalás során is, jelezni kívánom, hogy mi a magunk részéről igazságtalannak tartjuk az árvaszéki ülnököknek és az ügyészeknek a tervezett fizetési fokozatokba való besorozását. Ugyszintén megváltoztatandónak véljük — és ezt inditványozni is fogjuk — a járási orvosokra vonatkozó beosztást is. Tény az, hogy a járási orvosoknak eddig élvezett és a jövőben ezen javaslat elfogadása után élvezendő fizetése között jelentékeny különbség van, és ebből a szempontból talán nem is tennők ezt a beosztást kifogás tárgyává. Ha azonban figyelembe veszszük azt, hogy mig a javaslat a járási orvosokat a X. fizetési osztályba sorozza, ezzel szemben a járási állatorvosok a IX. fizetési osztályba is felemelkedhetnek, és ha tekintetbe veszszük azt, hogy ugyanazon egy járás területén lehet, sőt lesz is nagyon sok helyütt olyan járási orvos, a ki a közegészségügyet szolgálja és az embereknek a betegségeit gyógyitja, s az a X. fizetési osztályba van sorozva és ezzel szemben lesz a IX-ben egy hosszabb szolgálati idővel biró járási állatorvos, a kinek feladata az állategészségügynek megóvása: akkor ez mégis különös szinben fog feltünni és az a feltevés lesz különösen a nép előtt általánosan elfogadva és közkeletű, hogy az állam, illetve a törvényhozás az állategészségügyre nagyobb sulyt fektet, mint az állampolgárok egészségügyére. Ebből a szempontból is indokolva van, hogy ezek más fizetési osztályba osztassanak, és én a magam részéről bátor leszek a részletes tárgyalás során e tekintetben javaslatot is tenni.

Mi a magunk részéről helyesnek, igazságosnak tekintjük a javaslat azon intézkedését is, a mely az eddig, a különféle vármegyékben a különféle tiszti állások fizetése és dijazása közt mutatkozó különbségeket megszünteti. Megengedem, hogy szórványosan fordulhatnak elő olyan viszonyok, a hol talán ugyanazon állásban lévő tisztviselőre egyik vagy másik vármegyében kevesebb teendő, kevesebb felelőség nehezedik, mint a másikban, azonban mi mégis abban a véleményben vagyunk, hogy ennek az elvnek kimondása szükséges és mi ahhoz hozzá is járuljunk.

Hogy a tisztviselők illetményei egészen az állam által fognak a jövőben viseltetni, ezt mi szintén helyesnek tartjuk. Nem szükséges bővebben indokolnom e részben elfoglalt álláspontunkat, mert hiszen tudvalevő, hogy a vármegyei tisztviselők legnagyobb részben állami közigazgatási funkciókat végeznek és tudvalevő az is, hogy a vármegyék nem rendelkeznek oly alapokkal és jövedelmekkel, a melyekből ők saját tisztviselőiket fizetni képesek. De helyesnek és igazságosnak tartjuk mi ezt az intézkedést azért is, mert ily módon felszabadul a vármegyék egyes alapja, jövedelme és pótadója, a mely jelentékeny részében eddig a tisztviselők fizetésére fordittatott és lehetővé válik, hogy a vármegyék a maguk humánus, kulturális és közigazgatási czéljaikat, a melyeket eddig az anyagi eszközök teljes hiányában kellőleg nem istápolhattak, most és a jövendőben fokozottabb mérvben előmozdithatják.

Hogy ezen javaslat intézkedései szerint a megyei tisztviselők összes fizetési szükséglete a költségvetésbe feltétlenül beállitandó, ezt a magunk részéről szintén helyesnek tartjuk, mert ilyen módon vége szakad annak a protekcziós rendszernek és vége szakad annak a versenyfutásnak, a melyet eddig a vármegyék kénytelenek voltak elkövetni, hogy szükségleteiket némileg kielégithessék.

Már most, az általános tárgyalás során is szóvá kell tenni, t. képviselőház, a javaslatnak 5-ik §-át, a mely még jelen alakjában is a közvéleményben mint kortes-szakasz jeleztetik. Mi a magunk részéről helyeseljük azt és méltányoljuk azon intézkedéseket, hogy a főszolgabirák hosszabb szolgálati idő után és kiváló tehetségeik bebizonyitása után, bizonyos megfelelő előléptetésben részesüljenek. Ugyde mi ezt az előnyt, ezt a kilátást megadandónak véljük az árvaszéki ülnökök részére is, a kiknek előléptetési kilátásai szintén rendkivül korlátoltak, a kik szintén egy felelőségteljes munkakörben működnek és a kikre nézve szintén kivánatos az, hogy ők abban a megismert munkakörben minél hosszabb ideig szolgáljanak.

Mi tehát azt az 5. §-t ebben az irányban is módositani kivánjuk, de módositani kivánjuk abban a részben is, a mely a belügyminiszternek biztosit befolyást arra, hogy az arra érdemes főszolgabirák is csak az esetben részesülhessenek ezen helyi előléptetésben, ha a belügyminiszter az erre vonatkozó vármegyei intézkedést jóváhagyja. Én a magam részéről, összehasonlitva a mostani, a közigazgatási bizottság szövegezésében beterjesztett javaslatot, az eredetiben benyujtott javaslat intézkedéseivel: nem mondom, hogy bizonyos tekintetben talán enyhitve nem látom a miniszteri beavatkozás jogát, de én a magam részéről ezt egészen kiküszöbölendőnek vélem, és szükségesnek tartom azt, hogy a helyi előléptetés tisztán és egyedül a vármegye közönségének jogkörébe tartozzék és hogy a belügyminiszternek e tekintetben befolyás ne adassék. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* Mert tudvalévő dolog, t. képviselőház, hogy a főszolgabirák azok a hivatalos közegek, a kik kortesczélokra a legmegfelelőbben, a legtöbb eredménynyel kihasználhatók. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát azoknak előlépése, ezen helyi előlépésnek a megnyerése mindenkor a kormány tetszésétől függ, akkor bizonyára a kormánynak reájuk

nézve több befolyása van, mint a mennyi a közérdek szempontjából szükséges. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A törvényjavaslat által kontemplált magasabb fizetés a dolog természetéből kifolyólag magasabb nyugdijigényeket, illetőleg nyugdijjogosultságokat is fog maga után vonni. Ezeknek a kielégitésére, a mint a viszonyokat ismerjük, a szegényesen dotált és csekély tőkeerővel rendelkező megyei nyugdijalapok már a közel jövőben előreláthatólag elégtelenek lesznek. Itt tehát két eshetőség áll elő: vagy kérdésessé válik annak a nyugdijnak egész összegben való kifizetése, vagy nem lesz elkerülhető az, hogy a megyék ezen tisztviselői nyugdijigény fedezésére pótadókat vessenek ki annak a közönségnek terhére, a mely amugy is eléggé meg van terhelve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt a kérdést a törvényjavaslat megoldatlanul hagyja, mert minket nem nyugtathat meg a belügyminiszter urnak a pénzügyi bizottságban tett kijelentése, a mely a jelentésben is benne van, hogy ő az egyes vármegyékben felmerült akut bajokat esetről-esetre kivánja orvosolni. Mi a kérdés törvényhozási megoldását tartjuk szükségesnek, és ha a javaslat elfogadására nézve nem is tűzzük feltételül a vármegyei nyugdijalapok rendezésére vonatkozó intézkedések megtételét, mégis határozatilag kivánjuk utasitani a kormányt, hogy ezzel a kérdéssel, nem különben a fegyelmi eljárás reformjával, a szolgálati pragmatika megoldásával sürgősen foglalkozzék és ez irányban a törvényjavaslatokat mielőbb nyujtsa be. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A közigazgatási viszonyok javitásának bizonyára egyik hatékony eszköze, sőt elengedhetetlen feltétele az is, hogy a felsőbb hatóságoknál alkalmazott tisztviselők ismerjék azokat a körülményeket, a melyekhez minden törvényhozási és kormányzati intézkedésnek simulnia kell, hacsak azt nem akarjuk, hogy a kormányzat, a helyett, hogy jótékony lenne, kártékony legyen. De közigazgatási bajainknak szerintem egyik lényeges kutforrása az is, hogy a kik a miniszteriumban a megyék és községek közigazgatási ügyeit legfőbb fokban intézik, kevés kivétellel, nem ismerik a megyei és községi életet. Igy a hivatali szobában nagyon szépen kigondolt ideák a gyakorlati megvalósitásnál aztán abszolute nem válnak be. Csak egy kirivó esetet emlitek fel egészen röviden. *(Halljuk! Halljuk!)*

Talán tiz év előtt történt, hogy a miniszteriumban fontosnak tartották a községi éjjeli őri szolgálat szervezésének rendezését, a mi helyes is volt. A miniszterium körrendeletet bocsátott ki a törvényhatóságokhoz és kiindulván abból, hogy az éjjeli őr akkor tehet fontos szolgálatot a közönségnek, ha a mulasztása folytán előálló anyagi károkat meg is tudja téritени, arra utasitotta a vármegyéket, hogy igyekezzenek abban az irányban működni, hogy minden községben az éjjeli őri állásra a legvagyonosabb gazdát nyerjék meg! *(Derültség.)* Ez nagyon szép dolog papiroson, de eredményre nem vezet.

Ezt a szempontot — hogy t. i. itt a központban olyanok intézzék a megyei dolgokat, akik azokat ismerik is — én a magam részéről nagyon fontosnak tartom és azt hiszem, hogy a közigazgatásnak érdekeit lényegesen előmozditanák, ha mód nyilnék arra, hogy kiváló vármegyei tisztviselők, a kik a vármegyei szolgálatban hosszabb időt töltöttek el és rátermettségüknek tanujelét adták, a magasabb közigazgatási fokokon is alkalmaztassanak. Azonban utját állja ennek főkép a jelenlegi nyugdijtörvény, a mely kimondja, hogy a vármegyei tisztviselő, ha állami szolgálatba lép, nyugdijjogosultságát csak akkor őrzi meg, ha az állami szolgálatban legalább tiz évet eltöltött. Épen azért, mi a magunk részéről kivánjuk a nyugdijtörvény ilyen irányban mielőbb leendő módositását.

T. ház! Tulajdonképen nem tartozik a most tárgyalás alatt lévő javaslat keretébe a törvényhatósági és rendezett tanácsu városok tisztviselőinek fizetésrendezése, de azt hiszem, még sem sikolhatunk el e kérdés felett; és ha be is látom, hogy a törvényhatósági és rendezett tanácsu városok tisztviselőinek fizetésrendezésére a jelen javaslat intézkedéseinek változás nélkül való alkalmazása nem lenne czélszerű, mégis szükségesnek tartom ennek a kérdésnek a felvetését, és pártom nevében inditványozom, hogy ez a kérdés szintén a gyorsan megoldandók közé vétessék fel.

Ezekben fejtettem ki főbb vonásokban pártunknak a javaslatra vonatkozó felfogását, és a midőn ismételten hangsulyozom, hogy a javaslatot, kiemelt fogyatkozásai daczára is, általánosságban elfogadjuk, pártom nevében és megbizásából a következő határozati javaslatot nyujtom be *(olvassa)*:

A képviselőház utasitja a kormányt, miszerint

1. a törvényhatósági tisztviselők függetlenségét biztositó szolgálati pragmatika;

2. a törvényhatósági tisztviselőkre vonatkozó fegyelmi eljárásnak minden önkényes kormánybefolyást kizáró gyökeres reformja;

3. a vármegyei tisztviselők nyugdijalapjának a fizetések felemelése folytán megnövekedő magasabb nyugdijigények kielégithetése szempontjából szükséges megerősitése, és végül

4. a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu városok tisztviselői fizetésének rendezése tárgyában ez év végéig törvényjavaslatot terjeszszen elő.

Ajánlom határozati javaslatomat elfogadásra. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Miután az idő előrehaladt, javaslom, hogy a tanácskozást ne folytassuk. A legközelebbi ülésre nézve azt javaslom, hogy a

ház legközelebbi ülését tartsa holnap délelőtt 10 órakor, annak napirendjére tüzze ki a háznak már korábban hozott határozatához képest Kelemen Béla képviselő inditványának, a mely az inditványkönyvbe bejegyeztetett, indokolását, azután a most megszakitott általános tárgyalás folytatását, s ha az idő engedi, a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatot.

T. ház! Miután a tegnapi napon már volt szerencsém a háznak bejelenteni, hogy a holnapi ülés folyamán a honvédelmi miniszter ur négy interpellácziára kiván válaszolni, javasolnám, hogy ez akként állapittassék meg, hogy 1 órára tüzessenek ki a miniszteri válaszok, tehát a törvényjavaslatok tárgyalása 1 óráig tartana és egy órakor azután áttérnénk az interpellácziókra adandó válaszokra. Hozzájárul a ház? *(Igen!)* Ugy ezt határozatként kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 15 perczkor.)

416. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 16-án, szombaton,

Perczel Dezső, utóbb báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Gr. Széchenyi Viktor képviselő végleges igazolása. — Egyéb elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter benyujtja az államvasuti alkalmazottak illetményeinek szabályozására szükséges költségek fedezéséről szóló törvényjavaslatot; továbbá az 1893. évi XXVIII. t.-czikkben körülirt iparfelügyeletnek a kisebb nyomdákra és betüöntödékre való kiterjesztéséről s végül a kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek s előleg- és hitelegyleteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesitéséről szóló jelentéseit. — A vizügyi bizottság jelentésének benyujtása az 1882 : XXVI. t.-cz. alapján létesitendő munkálatokról és ezek költségeiről szóló miniszteri jelentés tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalás. — Kelemen Béla indokolja a választói jog revizióját készülő törvényjavaslatra vonatkozó inditványát. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — A honvédelmi miniszter együttes válasza Gabányi Miklós interpellácziójára a három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák, továbbá az esetleg behivandó póttartalékosok ügyében. — A honvédelmi miniszter válasza Bakonyi Samu interpellácziójára a debreczeni 39. gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom!

A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Daróczy Aladár, a javaslatok mellett felszólalókat jegyezni fogja Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző ur.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. április hó 15-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Jelentem, hogy gróf Széchenyi Viktor képviselő megválasztása óta 30 nap eltelt, s a Curiától vett értesités szerint választása ellen kérvény nem adatott be.

Minthogy választása panaszszal sem támadtatott meg, nevezett képviselő végleg igazoltatik.

Bemutatom Pápa rendezett tanácsu város tisztviselői karának Hegedüs Loránt képviselő által beadott kérvényét a rendezett tanácsu városok tisztviselői fizetésének rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom a földmivelésügyi miniszter átiratát, a melylyel megküldi a magyar kir. földmivelésügyi miniszterium és herczeg Hohenlohe Keresztély közt a tátrai birtokok ügyében létrejött egyezség eredeti példányát azon határozott kijelentéssel, hogy ennek a ház asztalára letett másolati példánya személyes meggyőződése szerint az eredetivel megegyezik.

Ki fog nyomatni és szét fog osztatni.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Van szerencsém törvényjavaslatot benyujtani a m. kir. államvasutak alkalmazottai illetményeinek szabályozására szükséges költségek fedezéséről. (Irom, 524) Kérem ezt a törvényjavaslatot kinyomatni és elő-

zetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasitani. *(Élénk éljenzés és helyeslés a jobboldalon.)* Van szerencsém továbbá egy jelentést bemutatni az 1893. évi XXVIII. törvényczikkben körülirt iparfelügyeletnek a kisebb nyomdákra és betüöntődékre való kiterjesztése tárgyában. *(Helyeslés.)* Kérem ezen jelentést kinyomatni és a közgazdasági bizottsághoz utasitani. Végül van szerencsém bemutatni egy jelentést a kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek s előleg- és hitelegyleteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesitése tárgyában. *(Helyeslés.)* Kérem ezt kinyomatni és előzetes tárgyalás végett szintén a közgazdasági bizottsághoz utasitani. *(Helyesles.)*

Elnök: T. ház! A kereskedelemügyi miniszter ur által beadott és az államvasutak alkalmazottai illetményeinek szabályozására szükséges költségek fedezetéről szóló törvényjavaslat indokolásával együtt ki fog nyomatni s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik. Ugyanazon miniszternek jelentése az 1893. évi XXVIII. t.-ez.-ben körülirt iparfelügyeletnek a kisebb nyomdákra és betüöntődékre való kiterjesztése tárgyában ki fog nyomatni s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz utasittatik. Végre ugyanesak a kereskedelemügyi miniszternek jelentése a kizárólag vasárnap és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek s előleg- és hitelegyleteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való kivételére vonatkozó 1903 április 8-án kibocsátott rendelet — valamint a dr. Láng Lajos kereskedelemügyi miniszterségе alatt 1903 junius 13-dikán kibocsátott általános munkaszüneti rendelet — és az azt kiegészitő 1903. évi julius 23-dikán kibocsátott részleges vasárnapi munkaszüneti rendelet tárgyában ki fog nyomatni, szét fog osztatni s előzetes tárgyalás végett ugyanesak a közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Lázár György, a vizügyi bizottság előadója!

Lázár György előadó: T. ház! A képviselőház vizügyi bizottsága mult hó 18-án tartott ülésében letárgyalta azon jelentést, melyet a földmivelésügyi m. kir. miniszter ur a pénzügyminiszter urral egyetértőleg 486. sz. alatt az 1882: XXVI. t.-ez. alapján létesitendő munkálatokról és ezek költségeiről a képviselőházhoz bemutatott. A vonatkozó jelentést a vizügyi bizottság ezennel tisztelettel a képviselőház elé terjeszti.

A jelentés tárgyalása alkalmából azonban a vizügyi bizottság arra a meggyőződésre jutott, hogy vannak a jelentésben olyan momentumok, a melyek a pénzügyi bizottság előzetes elbirálását is igénylik; ennélfogva azzal a javaslattal járul a t. ház elé, miszerint a vizügyi bizottság jelentésének érdemleges tárgyalása előtt méltóztassék a t. ház ugyanezt az ügyet előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz is áttenni. (Irom. 486, 527) Kérem a t. házat, méltóztassék a vizügyi bizottságnak ezen javaslatát elfogadni s a jelentést a pénzügyi bizottsághoz áttenni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Elfogadja a ház a vizügyi bizottság előadója által előterjesztett javaslatot? *(Elfogadjuk.)* Ha tehát a t. ház azt elfogadja, a vizügyi bizottságnak jelentése előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz tétetik át.

Következik most az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben be van jegyezve április 13-iki kelettel Rakovszky István inditványa az 1901. évi XXI. t.-ez. 5. §-ának módositása tárgyában.

Elnök: Javaslom a t. háznak, hogy a beadott inditvány indokolása a házszabályok értelmében a jövő hét szerdai napjának ülésére tüzessék ki. Hozzájárul ehhez a t. ház? *(Elfogadjuk!)* Ha tehát a ház ehhez hozzájárul, határozatképen kimondom, hogy az inditvány indokolása a jövő hét szerdai ülésére tüzetik ki.

Következik most az interpellácziós-könyv felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az interpellácziós-könyvben április 15-iki kelettel be van jegyezve Szederkényi Nándor képviselő ur interpellácziója az olasz borvám tárgyában a miniszterelnök urhoz, továbbá Ernszt Sándor képviselő urnak interpellácziója a nagytapolcsányi szeszfinomitóban ismételten elkövetett jövedékkárositás tárgyában a pénzügyminiszter urhoz.

Elnök: Javaslom a t. háznak, hogy ez interpellácziók előterjesztésére az ülés végén fél kettőkor térjünk át.

Gabányi Miklós: Bocsánatot kérek, t. ház, a mennyiben a honvédelmi miniszter ur több választ fog adni, nem lesz erre elég idő félkettőkor. Én magam is két interpellácziómra kapok választ, igy hát nem futja ki az időből.

Elnök: Nem erről van most szó, hanem arról, hogy a ma bejelentett interpellácziók előterjesztésére félkettőkor térjen át a ház. *(Ugy van! jobbfelől.)*

T. ház! Mielőtt a napirendre áttérnénk, Nosz Gyula képviselő ur kiván szólni Veszter Imre képviselő urnak tegnapi felszólalása következtében.

Nosz Gyula: T. ház! Szeretek ellenségeimnek a szeme közé nézni s azért nem szoktam ugy tenni, mint tett Veszter Imre képviselő ur, hogy t. i. akkor menjek ki a folyosóra, a mikor rólam, vagy engemet érdeklő ügyekről van szó. Ennek következtében itt voltam tegnap is, a mikor Veszter Imre képviselő ur személyes kérdésben felszólalt. Annyit ki is vettem az ő

beszédéből, hogy nem valami dicsérőleg nyilatkozott rólam; az egyes szavakat azonban nem értettem meg és erről az oldalról felvilágositást kapni e tekintetben nem lehetett. Ennek következtében szükségesnek tartottam először a naplóba beletekinteni és csak azután szándékoztam válaszolni Veszter Imre képviselő urnak tegnapi felszólalására. Ennek megtörténte után most egészen röviden csak azt jelentem ki, hogy Veszter Imre képviselő urnak tepnapi kedves kifakadásai csak abban az esetben birhatnának jelentőséggel és értelemmel, ha azokat egy bevégzett vizsgálat és itélet alapján és után mondta volna el. Miután azonban Veszter Imre képviselő ur ilyenekre nem hivatkozhatik, ezen kifakadásait figyelemre egyáltalában nem méltatom, azokra nem válaszolok és semmiféle más lépést sem teszek, mert nem engedhetem meg, hogy ilyen ügyek, a melyek az összeférhetlenségi bizottság előtt vannak, más térre tereltessenek. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Áttérünk most a napirendre, még pedig Kelemen Béla képviselő ur inditványának indokolására.

Kelemen Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Politikai életünk mikénti fejlődésének figyelmes és tárgyilagos megitélése ugyszólván általánossá érlelte az óhajtást, jobban mondva a követelést, hogy az alkotmányos politikai élet alapját képező választási törvény rendszeresen és egységesen kodifikáltassék. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Szükséges ez azért, hogy egyrészt orvosolva legyenek azok az anomáliák, melyek — hogy egyebet ne emlitsek — egészen természetszerüleg állottak elő a jelenleg érvényben lévő választói törvénynek azon rendelkezései folytán, hogy a választói jog egyik fővonatkozásában a ma már egyáltalán nem létező urbéri viszonyok alapjára van helyezve, *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely, és ezenkivül egyéb anomáliák halaszthatatlanná teszik az elavult, használhatatlan rendelkezéseknek a modern, a mai kor igényeinek és a mai kor szellemének megfelelő reformját; *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* másrészt parlamentáris életünk legutóbbi eseményeinek komoly tanulságai ép ugy, mint a közeljövő küzdelmeinek szigoruan alkotmányos módon történő megvivása biztositásának nagy érdekei sürgetőleg és elodázhatlanul követelik, hogy a népképviselet megalakitásában a népakarat a maga teljességében, a maga hamisittatlan tisztaságában jusson kifejezésre.

Én a magam részéről a választási reform megalkotását a legfőbb, a legégetőbb kérdésnek tartom, *(Helyeslés a bal- és a szelsőbaloldalon.)* mert parlamentünk mai szervezetében látom az igazi alapokát és forrását annak az elvitázhatlanul szomoru ténynek, hogy önálló állami életünk teljességének megvalósitása mesterséges módon akadályozva van és hazánk elzárva van attól, hogy az állami élet minden terén összes jogait érvényesithesse és gazdasági erőinek felszabaditásával vagyoni jólétét és a közmüveltségben tökélyesbedését biztosithassa és fejlesztheese. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A választási törvény reviziója, mint most már visszautasithatlanul megoldást igénylő kérdés, pártom illusztris vezérének, Kossuth Ferencznek mult évi november 7-én, illetve 30-án történt felszólalása óta van napirenden, a midőn is egész közvetlenséggel rámutatott arra a tényre, hogy egész Európában nincs olyan alkotmányos állam, a hol az utolsó 55 év alatt a választói jog kiterjesztve ne lett volna, egyedül a mi hazánk az, melyben ma 200.000 választóval kevesebb van, mint volt 55 évvel ennekelőtte; utalt arra, hogy az emberiség haladása a polgári és emberi jogoknak a kiterjesztését kivánja s felhivta a kormány figyelmét, hogy nagy politikai hiba lenne, ha a nemzeti szellemnek tapasztalt felébredését legalább a szabadság eszméjének, az emberi jogok érvényesülésének gyümölcsöztetésére szolgáló alkotásokra fel nem használná. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Pártom tisztelt elnöke ekkor különösen szóba hozta a választói jog jelentékeny kiterjesztését, a czensus körül észlelhető nagy aránytalanságok megszüntetését és a választói kerületek uj beosztását.

A t. kormányelnök ur a november 9-én és 30-án tartott üléseken mondott beszédeiben kijelentette, hogy a kormány nem zárkózik el a választói jog kiterjesztése elől, sőt ez programmjába felvéve van; kijelentette, hogy a választási törvénynyel kapcsolatos kérdések közül különösen a választókerületek uj beosztását tartja megérett kérdésnek s hogy a községenkint, illetve körjegyzőségenkint való szavazás kérdésének megoldását a maga részéről is melegen óhajtja. A t. kormányelnök ur akkor tett kijelentéseinek megfelelően, a törvényjavaslat elkészitésének előmunkálatait tényleg meginditotta, a kérdést előzetes megbeszélés végett egy ankét elé bocsátotta, majd a szükséges statisztikai adatoknak az ország egész területén összegyüjtését elrendelte.

A magyar politika napi kérdései között ezen, én szerintem legfontosabb kérdéssel azóta is behatóan foglalkozik az egész magyar publicisztika: napilapokban, ugy mint folyóiratokban komoly tanulmányokat olvashatunk a nemzeti élet ezen nehéz problemájáról. Időszerünek, helyénvalónak és indokoltnak tartom, hogy az ügy ezen fázisában is, az eszmék forrongásai, a találgatások, vitatkozások és előkészitő javaslattételek ezen idejében is, itt a legilletékesebb helyen foglalkozzunk ezzel a kardinális kérdéssel, sőt elérkezettnek látom az időt arra, hogy egyenes direktivát adjunk a kormánynak a kérdés megoldását uraló főelvek megjelölésével; indokoltnak tartom ezt azért, mert, ismétlem, abban a véleményben vagyok, hogy hazánk

egész politikai életének további nyugodt és szerencsés fejlődése attól függ, hogy ezen elintézés alatt álló nagy kérdés a mi sajátos és különleges állami viszonyainkhoz alkalmazkodottan nyerjen végleges megoldást. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Tudom azt, t. ház, hogy felfogásom élesen eltér a t. túloldal véleményétől. Aligha csalódom, a mikor azt állitom, hogy az önök véleményét a magyar kormány egyik tagjának, Héderváry miniszter urnak azon politikai felfogásában látom kifejezésre juttatva, a melyet Temesvárott programmbeszédének elmondása alkalmával az ottani választóközönség előtt kifejtett. A miniszter ur az obstrukczióról szólva, a következő végeredményre jutott:

»Hogy a lezajlott küzdelemnek ilyen következményei voltak, annak egyenes oka két körülményben keresendő; még pedig elsősorban abban, hogy vagy alkotmányunknak van egy hézaga, nem gondoskodván arról, hogy abban az esetben, a mikor a parlament működése bármely oknál fogva szünetel, a törvényes rend mégis biztositva legyen; vagy pedig másodsorban a parlament házszabályainak fogyatékosságában kell az okot látnunk, a mely lehetővé teszi, hogy a parlamenti kormányzás alapfeltétele, tudniillik a többség akaratának érvényesülése bizonyos esetekben meg nem valósulhat. Miután az utóbbi baj könnyebben és kevesebb aggodalom felkeltésével orvosolható, itt kell keresni a gyógyitás forrását.«

T. ház! Teljes ellentét választ ugyan el engemet a t. túloldal és a t. miniszter ur felfogásától a »gyógyitás forrásainak« keresése és megtalálása tekintetében, de mint premisszát, mint kiindulási pontot én is elfogadom annak megállapitását, hogy Magyarország fejlődése elválaszthatlanul össze van forrva az alkotmányossággal és a jövőbe tekintve, én is az egészséges parlamenti viszonyoktól várom hazám fellendülését. Amde önökkel szemben, t. túloldal, kik folyton-folyvást a parlamenti többség akaratának érvényesülését hangoztatják és ezért jajveszékelnek, én és bizonyára velem együtt az én elvbarátaim az általános óhajtást képező egészséges parlamenti viszonyok alakulását attól látjuk függővé téve, hogy itt, a parlamentben hozott minden egyes határozat az államalkotó és fentartó magyar nemzet igaz akaratát juttassa kifejezésre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mert igaz ugyan, hogy a parlamentárizmusnak közelismerésre jutott folyományát képezi, hogy a király kormányát a parlament többségéből veszi és az ország törvényhozására és kormányzására a parlament többségének a szelleme a döntő, ámde ezeknek az elveknek az érvényesülése feltételezve van a képviseleti rendszer azon kardinális elvének a valóságban létezésétől, hogy a parlament többségének szelleme teljesen födje a nemzet többségének szellemét, hogy a parlamenti többség akarata a nemzet igazi akaratával azonos legyen.

A parlamentárizmus egy szerv, egy keret, egy eszköz, mely a nagy czélt szolgálja, hogy a polgárok akarata a közügyek intézésében való résztvevésük munkájában megnyilatkozhasson; épen ezért semmi komoly értelme sem volt a közelmultban hallott állandó feljajdulásnak, hogy a magyar parlamentárizmus beteg, a parlamentárizmus a végét járja, a parlamentárizmust az obstrukczió lejáratja, lehetetlenné teszi. Én azokkal tartok, a kik azt mondják, hogy a parlamentárizmus nagy elvének semmi baja nincs és nem is lehet; a parlamentárizmus nagy elve ép és egészséges, mert abban a véleményben vagyok, hogy ezt az intézményt nem fenyegetheti az enyészet olyan földön és olyan polgárok között, a kik olyan szerves egészszé fejlesztették az állami közösséget, melynek éltető erejét a közszabadságnak minden jogi intézményt átható érzülete képezi. Ezért mondom, hogy a parlamentárizmus nagy elve, a népnek az államhatalomban való tényleges résztvételének elve, az, hogy a nemzet résztvegyen közügyeinek intézésében, nem mehet veszendőbe ott, a hol a nemzet állami létezésének ideje óta folyton birt azzal a közszabadsággal. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nincs olyan erő, nincs olyan hatalom, mely egy ilyen népet tartósan megfosztani tudjon attól, hogy saját maga intézze saját sorsát, hogy ura legyen önönmagának. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Tény az, hogy a közelmultban hosszu időn keresztül észleltük, hogy parlamentáris életünk állapotai válságosak voltak; a politikai helyzet nem tisztult, sőt mindig bonyolultabbá és bonyolultabbá vált, sőt aggódva láttuk a komor valóságot, hogy maga az állami igazgatás rendes menete huzamos időn keresztül megakasztva volt. Ámde mindezen tények felismeréséből én nem arra a következtetésre jutok, hogy hazánkban a parlamentárizmus van lehetetlenné téve, hogy alkotmányunknak hézaga van, hogy a házszabályok a fogyatékosak, hanem arra, hogy a mai parlamenti rendszerünknek az alapjai a korhadtak, mert a mi parlamentünk a mai megalkotási módjában a képviseleti rendszer kardinális követelményeit nem képes megvalósitani, nem képes elérni azt a czélt, hogy a parlament többségi akaratával a magyar nemzet igazi összakarata jusson kifejezésre; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a nemzeti akarat megnyilvánulásának nem lehet elfogadható módja és alapja az, ha a nemzet egy törpe kisebbségének, a 20 éven felüli férfi lakosság egyötöd részének van megadva a jog, hogy a politikai választások alkalmával hazája közügyeinek intézésére szavazati jogának gyakorlásával befolyást gyakorolhasson. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Minthogy inditványom indokolásául szóba hoztam a közelmult politikai eseményeinek komoly tanulságait, a lezajlott nagy küzdelemre

vonatkozóan csupán egy tényt akarok konstatálni. Végeredményképen megállapitani óhajtom azt, hogy az ellenzék nagy akciója elérte azt a nem kicsinyelhető eredményt, hogy ma már minden józanul gondolkodó ember tisztában van azzal, hogy oly erős közakarat van Magyarországon, hogy a közös hadsereget az eddigi alapon ebben a földi életben soha de soha fejleszteni nem lehet, hanem ha annak továbbfejlesztését komoly állami feladatok szükségessé teszik, ez a fejlesztés csak nemzeti alapon, a magyar államiság összes követelményeinek a hadsereg egész szellemében és belszervezetében megvalósitása árán történhetik meg. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az ország összes számottevő tényezői, testületek, pártkörök és egyesek, olyanok és azok, a kik nem a mi lobogónk alatt küzdenek, a kik még ma sincsenek áthatva attól a tudattól és meggyőződéstől, hogy hazánk anyagi jólétének és kulturális előhaladásának biztositását csakis perszonális unió alapján, a közös intézmények végleges megszüntetése utján lehet céltudatosan elérni, mondom, még azok is vallják és hirdetik, hogy az 1867 ; XII. t.-czikkben letett elvek nem irják elő azt, hogy a hadsereg magyar részében az osztrák állam jelvényei alkalmaztassanak és az osztrák állam egyes tartományainak német hivatalos nyelve használtassék vezényleti és szolgálati nyelvül, sőt épen ellenkezőleg, a paritásnak a kiegyezési törvényben lefektetett nagy elve egyenesen, természetszerüleg megköveteli, hogy a két állam közül az egyik államot képező magyar királyságban a magyar államiság összes követelményei a közös intézményekben is megvalósulást nyerjenek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Én tehát, t. ház, azt tartom és azt állitom, hogy minden bajnak a gyökere, minden rossznak a forrása ott van, hogy a magyar parlament mai berendezése mellett a magyar nemzeti eszme szolgálatában folytatott harczot a magyar parlament többségével szemben kell megvivni. Ezért válságos hazánkban a politikai helyzet, ezért állt meg hosszu időn keresztül az állami gépezet, és ha csakugyan szenvedett, ugy ezért szenvedett beláthatatlan károkat a lakosságnak sokféle gazdasági érdeke. A nemzeti küzdelem czélja az, hogy az államnak a hivatalos nyelvét, a magyar nyelvet a végrehajtó hatalom legfőbb intézményében, a hadseregnél is az őt megillető helyre helyezzük. Ezért küzdünk mi, ellenzékiek, a parlament kisebbségi pártjai, a parlamenti többséggel szemben; és a magyar nyelv jogaiért folytatott ez a küzdelem végre is eredményre fog vezetni, mert mi mellettünk van a nemzeti erő és akarat.

Élesen felállitom tehát a közöttünk lévő vita tárgyát, *(Halljuk! Halljuk!)* Önök, t. túloldal, folytonosan a parlamenti kormányzás alapfeltételét, a többség akaratának érvényesülését hangoztatják. A vitás kérdés, melyet én szerintem eldönteni kell, az: hogy önöknek van-e igazuk, a kik a parlamentet tekintve, mi bennünk, avagy nekünk van igazunk, a kik a nemzet nagy egészét tekintve, önökben látjuk a parányi kisebbséget? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a vitának az eldöntésére van egy illetékes, egyedül illetékes biró: a nemzet.

És mert csakugyan válságos a politikai helyzet, a mily válságos volt a közelmultban, époly válságos lehet a közeljövőben, én a gyógyitás forrását nem ott keresem és találom meg, a hol Héderváry t. miniszter ur és önök, t. túloldal, hanem a helyes megoldás, a teljes kibontakozás módját akként jelölöm meg, nem az alkotmány állitólagos hézagának osztrák minta szerint holmi 14-ik szakaszszal betöltése, nem a fogyatékos házszabályok felforgatása, nem erőszak, nem klotüre kell, hanem gyökeres parlamenti reform, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és ennek életbeléptetése után abban az esetben, ha a mai parlamenti többség továbbra is megmarad a maga makacs álláspontján és nem helyezkedik a nemzeti követelmények megvalósitásának hazafias álláspontjára, ebben az esetben, a reform életbeléptetése után a nemzet megkérdezése mindazon függő kérdésekben, melyek és pedig a véderő-revizió ügye, az önálló vámterület, illetve az Ausztriával való gazdasági kiegyezések kérdése elintézés alatt állanak és a nemzet életére hosszu időre kihatással lesznek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A parlamenti reform megalkotásánál — véleményem szerint — különösen és főképen két főirányt kell szem előtt tartani és két főczélnak az elérésére kell törekedni.

Az első czél az, hogy a választásoknál a valódi, az igazi népakarat nyilvánuljon meg a maga tisztaságában *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és örökre megszünjön annak lehetősége, hogy vita tárgya legyen: a parlamenti többség akarata fedi-e a nemzeti akaratot; ennek a czélnak elérésére szolgáló eszköz a választói jognak az állampolgárok széles rétegeire kiterjesztése.

A másik czél az, hogy miként minden állami és jogi intézmény, ugy elsősorban az az organum, mely az állampolgárok összeségének érdekében valamennyiőjüket kötelezőleg, törvény erejével hozza meg határozatait, ugy legyen megalkotva, hogy öntudatosan szolgálhassa a magyar faj fejlesztésének mindenekfölött álló legfőbb állami feladatát; ennek a czélnak elérésére szolgáló mód és eszköz a választókerületeknek törvényhatóságonkint azon jogelv alapján beosztása és összeállitása, a melyet inditványomban megjelöltem, melyet most részletesen előadni fogok s melyre beszédemben a fősulyt helyezem. *(Halljuk ! Halljuk !)*

A mi a parlamenti reform által elérendő első czélt illeti, a választói jog kiterjesztése körül, véleményem szerint, egészen széles alapon,

teljes liberalizmussal kellene eljárni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A teljes kort elért, szellemi és morális képtelenség által nem korlátozott minden magyar állampolgárnak megadni kellene a szavazati jogot. Az általános, közvetlen szavazati jog az, melynek behozatalát a demokráczia és a közszabadsági jogok nevében a mi ezeréves alkotmányos államunkban időszerünek tartom. Igazságos dolognak tartom, hogy mindenki, a ki munkájával, legyen az magasabb értelmi vagy napszámosi fizikai munka, a nemzeti munkához és ezzel az állami élet fentartásához hozzájárul, részesedjék közjogi jogositványokban is.

Számot vetek azonban azzal a ténynyel, hogy igen sokan az általános szavazati jognak átmenet nélküli behozatalát esetleg veszélythozónak, mint mondani szokták, sötétbe való ugrásnak tekintik és ezen vélemény figyelembevételével az átmeneti rendezés módjául azt a megoldást ajánlom és inditványozom, hogy a választói jogosultság kérdése helyeztessék a közpolgári kötelességek teljesitésének jogalapjára, vagyis állapittassék meg, hogy minden teljeskoru polgár, a ki állami egyenes adó fizetése vagy a hadkötelezettség teljesitése által az állam terheiben részes, illetve az állam életének fentartásához és védelméhez hozzájárul, részese legyen a jognak, mely által a törvényhozótestület megalakitásába és ez által a közügyek intézésébe szavazatával befolyhat.

Szinte szükségtelennek tartom sok beszéddel indokolni a választói jognak ilyen elvek alapján történő kiterjesztését, az aktiv választói jognak ezen alapra fektetését.

Lehetetlennek tartom, hogy minden elfogulatlan politikus helyesnek, igazságosnak, czélszerünek, sőt egyenesen mellőzhetlenül szükségesnek ne tartsa annak a jogelvnek megvalósitását, mely a jogok és kötelességek egyensulyában birja forrását. A ki vagyona és jövedelme egy részét átadja, átszolgáltatja a szerves egésznek, az államnak, hogy az állami feladatok megvalósitására szükséges kiadások abból fedeztessenek; a ki válságos időben saját személyével, testével, vérével védi az államot, az államterület épségét, biztositja a belbékét és nyugalmat: azt nem lehet elzárni attól, hogy jogokkal birjon és befolyást gyakoroljon az ő hozzájárulásával fentartott és általa védett állam ügyeinek intézésére.

Pap Zoltán: A ki jó katonának, legyen jó szavazónak!

Kelemen Béla: Az állampolgári jog kötelezettségekkel jár; viszont az állampolgári kötelezettségek teljesitése a politikai jogok gyakorlásának képesitettségével kell hogy összekötve legyen. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Nem szabad állampolgár, hanem jobbágy, jog nélküli alattvaló az, a kire csak a kötelességek teljesitése háramlik, az állami hatalom gyakorlásában való résztvételtől pedig eltiltva, abból kizárva, attól megfosztva van. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbalon.)*

A munkásosztálynak az alkotmány sánczaiba való bevétele is ennél a törvényjavaslatnál kell hogy megoldást találjon. Azokat a kellő személyi garancziákat, melyekre a t. miniszterelnök ur sulyt helyez, nem csupán a nagyipari munkában és a gyárakban huzamosabb idő óta alkalmaztatásban lehet feltalálni. Már az által, hogy a választói névjegyzékbe felvétetnek azok, a kik védkötelezettségi viszonyban állanak, megtörténik az arravaló, kiválóbb munkásoknak szelekcziója, ennek kiegészitéseül, tekintve, hogy még mindig tekintélyes része a teljeskoru polgárságnak az, a mely 300 frt jövedelemmel nem birván, adót nem fizet, katonai szolgálatra pedig esetleg alkalmatlan volt, ennél a kontingensnél az egyéni tulajdonság biztos garancziáját ott keresem, hogy ezekre nézve az értelmi czenzust állitom fel, és mert a munkásosztálynál is nagy sulyt kell fektetni arra, hogy a haza hű fiai részesittessenek polgári jogok élvezetében, a czenzusnak azt a mértékét tartom felállitandónak, hogy, adófizetésre és hadkötelezettségi viszonyra tekintet nélkül, választó lehessen minden teljeskoru polgár, a ki magyarul irni és olvasni tud.

Ezekben kivántam indokolni inditványom első pontját s ezek alapján tartom törvényhozásilag megállapitandónak, hogy választói joggal birjon:

1. minden teljeskoru állampolgár, a ki vagyona vagy jövedelme után állami egyenesadót fizet;

2. minden teljeskoru állampolgár, a ki a fegyveres erő sorhadánál tényleges szolgálati kötelezettségének eleget tett és jelenleg mint tartalékos, póttartalékos, szabadságolt állományu vagy szolgálaton kivüli viszonyban lévő katona védkötelezettség, avagy mint I. és II. osztályu népfelkelő népfelkelési kötelezettség alatt áll;

3. minden teljeskoru állampolgár, a ki magyarul irni és olvasni tud. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Áttérve inditványom második pontjára, hogy t. i. a kerületi központokban való szavaztatás rendszerének mellőzésével hozassék be a községenkint, illetve körjegyzőségenkint történő szavazás módja, örvendetes tényként kivánom megállapitani azt, hogy a választókerületek beosztása kérdésénél abban a tekintetben ugyszólván nincs is vita és nézeteltérés, hogy szakitani kell a központokban való szavaztatás rendszerével és behozni kell a községenkénti választást, ugy miként ez jelenleg a községi előljáróságok választásánál behozva van.

A választói jognak szélcs mederben kiterjesztése által már eo ipso lehetetlenné van téve a kerülethez tartozó összes polgároknak egy helyen és egy időben szavaztatása és az által, hogy minden polgár otthon, saját községében, a községházánál gyakorolja politikai jogait, kiküszöbölve lesz az a végtelen sok anomália, mely jelenleg napirenden van; legyen elegendő rá-

mutatnom arra, hogy alig van olyan választókerülete az országnak, a hol egyes községek a központtal 40, 50, sőt 60 kilométer távolságra ne lennének; ily távoleső helységekből, főképen az időszaki választások alkalmával, télviz idején, az őszi és korai tavaszi tartós esőzések idején, a mi járhatatlan utainkon sok vergődés és kalamitás között lehet a választópolgárságnak a választás székhelyére eljutnia, onnan ismét hazavergődnie, elvégre nem szabad odajutnunk, hogy a mikor az állampolgárok alkotmányos politikai jogaikat gyakorolják, ezt csak valóságos megpróbáltatások, vesződségek, fáradságok, egészséghábo-rítások és valóságos testi szenvedések árán tehessék.

A községenkénti szavazás elvének, mint kiindulási pontnak alapul vétele mellett áttérek, t. ház, inditványom harmadik pontjának indokolására, a parlamenti reform által elérendő arra a nagy czélra, illetve annak miként történő megvalósitására, hogy a törvényhozás már megalkotási rendjével czéltudatosan szolgálja a legfőbb állami feladatot, a magyar faj fejlesztésének és 1000 éves kizárólagos uralma fentartásának követelményeit.

Inditványom a következő: A választókerületek száma törvényhatóságonkint az állam hivatalos nyelvén beszélő, vagyis a magyarul tudó összes lakosság számarányához képest állapittassék meg. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Méltóztattak látni, hogy a választói jog kiterjesztését a legszélesebb alapra fektetve óhajtom keresztülvinni, és még ha az általános szavazati jog nem hozatnék is be, választói joggal felruházandónak tartok minden teljeskoru polgárt, ki adót fizet, védkötelezettséget teljesit. A parlamenti reform megalkotásánál azonban egy pillanatra sem tévesztem szemeim elől azt, hogy a magyar államnak nemzeti alapon szervezése csak folyamatban van és igy addig, a mig a nemzeti konszolidáczió nagy munkája befejezést nem nyer, a jogok kiterjesztésében rejlő liberálizmusnak egy korlátját ismerem, azt a korlátot, melyet a faji politika jogos követelményei emelnek.

Egyénileg biztositandónak tartom minden egyes állampolgár részére a teljes politikai szabadságot, illetve vallás- és nyelvi különbségre tekintet nélkül minden, a közterhekben részes polgárnak a közügyek intézésében való résztvevés jogát, de a parlamenti reformban nemcsak az egyén teljes politikai szabadságát kell biztositani, hanem a magyar faj egyénisége érvényesülésének tekinteteit is döntőleg megóvni kell. Ezt én a kerületi beosztás rendszerével vélem elérhetőnek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A magyar állami tevékenység legfőbb czéljául a magyar faj szuverénitásának fentartását ismerem. És a mikor ezen legfőbb állami czél szolgálatában a választási törvény reviziójánál a parlament megalkotásának alapjául a kerületek beosztására nézve a magyarul tudó összes lakosság számarányát jelölöm meg, akkor nemcsak ezt a legfőbb állami czélt és érdeket szolgálom, hanem magával a jogeszméjével is harmóniában álló nagy elvet kivánok megvalósitani.

A midőn ugyanis a választói jognak minden adófizető és hadkötelezettségi viszonyban álló polgárára kiterjesztését sürgetem, a jogok és kötelességek egyensulya megteremtésének elvét vettem kiindulási pontul. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ugyancsak a jogok és kötelességek egyensulya nagy eszméjének lesz elég téve akkor, ha inditványom a kerületek mikénti beosztására nézve elfogadtatik, mert az állampolgári kötelességek minden irányban teljesitésével szemben fog a politikai jogosultság ugyanolyan mértéke megadatni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A politikai jogokban való részesedést ugy is lehet tekinteni, mint ellenszolgáltatást az állampolgári kötelességek teljesitéséért. Lehet-e beszélni jogegyenlőségről akkor, ha a jogositottság ugyanazon körét, ugyanazon terjedelmét, ugyanazon mértékét élvezik azok, a kik az állampolgári kötelességek csak egy részét teljesitik, szemben azokkal, kik állampolgári kötelességeik összeségének tesznek eleget?

Nem akarok az állampolgári kötelességek ethikai szempontjaira kiterjeszkedni, de az állampolgári kötelességek közül kiemelem a törvényben előirt, minden magyarországi lakost kötelező következő három általános kötelezettséget: 1. az általános adófizetési, közteherviselési kötelezettséget; 2. az általános hadkötelezettséget; 3. az általános tankötelezettséget.

Ez utóbbira nézve az 1868 : XXXVIII. törvényczikk 1. §-a azt mondja: »midőn szülő vagy gyám köteles gyermekeit vagy gyámoltjait életidejük 6-ik évének betöltésétől egész a 12-ik, illetve 15. év betöltéséig iskolába járatni.« Az 1879 : XVIII. t.-cz. 4. §-a pedig kimondja: »a magyar nyelv az összes bárminemü nyilvános népiskolákban a köteles tantárgyak közé felvétetik«.

A midőn azt látom, hogy törvény mondja ki: mindenkinek iskolába járnia kell, törvény mondja ki: minden népiskolában a magyar nyelvet mint köteles tárgyat tanitani illetve tanulni kell: akkor megállapitom azt, hogy az általános tankötelezettségnek és a magyar nyelv köteles tanitásának és tanulásának törvénybe iktatott elvénél fogva az állam hivatalos nyelvén beszélés, a magyar nyelv tudása az állampolgári kötelességek közé és pedig nem csupán az erkölcsi kötelességek, hanem tételes szabványon alapuló törvényi kötelezettségek közé tartozik.

T. ház! Én nem elégszem azonban meg azzal, hogy a választókerületek mikénti beosztása iránt általánosságban egy javaslatot tegyek, hanem törvényhatóságonkint felsorolni kivánom, hogy az általam javasolt rendezési elvnek ke-

resztülvitele által a magyar képviselőház miként fog megalakulni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Számitásom alapjául veszem, hogy hazánk területén — Horvátország figyelmen kivül hagyásával — a magyarul tudók összes száma 10,036.249. Ezen összeg elosztva a választókerületek hozzávetőleges számával, négyszázzal, az osztalékot képező 25.000 lélek képezné az országos átlagszámot, a mennyiből álló magyarul tudó lakosságot egy-egy törvényhatóság területén megilletne a képviselőküldetési jog. *(Halljuk! Halljuk!)*

A törvényhatósági tagozatot, a közigazgatási jogterületet a magyarul tudó összes lakosság számának alapul vétele mellett olykép veszem fel a kerületi beosztás közbenső területéül, hogy minden egyes törvényhatóság még abban az esetben is birjon a törvényhozásban külön képviseltetési joggal, vagyis még abban az esetben is külön választókerületet képezzen, ha a törvényhatóság egész területén lévő magyarul tudó összes lakosság száma sem ütné meg az országos átlagszámot; másrészt pedig minden olyan törvényhatóság területén, mely ezen elv keresztülvitele folytán egynél több képviselőt lenne jogosult a törvényhozásba küldeni, az egyes választókerületeket a községek olyan csoportositása mellett tartom megalkotandónak, hogy az egész törvényhatóság területén lévő magyarul tudó lakosság teljesen egyenlő mértékben legyen felosztva az egyes választókerületekben. Vagyis, ha például egy megyei törvényhatóság áll 200.000 lakosból s ebből 100.000 a magyarul tudó, 100.000 pedig a magyarul nem tudó lakos, ugy a törvényhatóság területén a 100.000 magyarul tudó összes szám arányában alkotandó 4 választókerületben a községek olykép csoportositandók, hogy mindegyik kerület 25.000 magyarul tudó és 25.000 magyarul nem tudó lakost számláló község választópolgáraiból alakittassék meg. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Előre bocsátom még, hogy a megyei törvényhatóságok közül Árva, Besztercze-Naszód, Fogaras, Liptó, Sáros, Szeben, Trencsén, Turócz és Zólyom vármegyék azok, a melyekben a magyarul tudók összes száma nem éri el az ezen számitás szerinti átlagot, és jelzem azt is, hogy a választókerületek számának törvényhatóságonkint történő beosztásánál 25.000 magyarul tudó összes lakosságot olykép veszek fel, hogy a hol 10.000 lélekszámmal nagyobb az osztási maradék, ott, már a jövő fejlődésre való tekintettel is, felveszem még egy választókerület alakitását. *(Halljuk! Halljuk!)*

Budapest székesfővárosnál ellenben számitásomnál eltérek a felállitott elvnek egész következetességgel való keresztülvitelétől. A főváros ugyanis 27 kerületet képezne; figyelemmel vagyok azonban arra, hogy Budapest székesfőváros érdekeinek voltaképen nem annyi képviselője van a parlamentben, mint a hány választókerületet képez a főváros. Én legalább azt tartom, hogy Budapest érdekeit mindannyian éber figyelemmel kisérjük, hiszen hazánk fővárosa mindannyiunknak szemünk fénye és a vidéknek egyetlen képviselője sincs, a ki féltékeny szemmel nézné a főváros fejlődését és hasznos intézményekben való gyarapodását; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ettől eltekintve, látjuk, hogy a vidéki kerületek mily nagy számmal küldenek budapesti, fővárosi lakosokat képviselőkül, a kik pártkülönbség nélkül mindannyian, ugyis mint idevaló születésüek, ugyis mint itteni állandó lakosok, sőt részben a fővárosi törvényhatósági bizottság tagjai, ha ennek szüksége felmerül, époly kötelességtudással munkálkodnak a főváros érdekei megvédésében, mintha csak valamely fővárosi választókerületnek volnának képviselői. Ezen indokok alapján az általános népesség alapján kiszámitott országos átlagszám alkalmazásával 14 kerületet vettem fel a jelenlegi 9 helyett. *(Helyeslés balfelől.)*

Ezen számitási művelet eredménye 407 kerület, a mely törvényhatóságonkint a következőleg oszlik meg. *(Halljuk! Halljuk!)*

Abauj-Torna vármegye 126.463 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Alsó-Fehér vármegye Abrudbánya, Gyulafejérvár és Vizakna városokkal 48.455 magyarul tudó lakos arányában képezne 2 választókerületet.

Arad vármegye 103.455 magyarul tudó lakos arányában képezne 4 választókerületet.

Árva vármegyében a magyarul tudók összes száma 4792. Mint külön törvényhatóság képezne egy választókerületet.

Bács-Bodrog vármegye Zenta várossal 312.808 magyarul tudó lakos arányában képezne 13 választókerületet.

Baranya vármegye 196.949 magyarul tudó lakos arányában képezne 8 választókerületet.

Bars vármegye Körmöczbányával 68.761 magyarul tudó lakos arányában képezne 3 választókerületet.

Békés vármegye Békés, Csaba, Gyula és Szarvas városokkal 249.638 magyarul tudó lakos arányában képezne 10 választókerületet.

Bereg vármegye 115.275 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Besztercze-Naszód vármegyében a magyarul tudó lakosság összes száma 16.009. Mint külön törvényhatóság képezne 1 választókerületet.

Bihar vármegye 321.811 magyarul tudó lakos arányában képezne 13 választókerületet.

Borsod vármegye Miskolcz várossal 252.990 magyarul tudó lakos arányában képezne 10 választókerületet.

Brassó vármegye Brassó várossal 49.764 magyarul tudó lakos arányában képezne 2 választókerületet.

Csanád vármegye Makó várossal 120.566 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Csik vármegye 116.843 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Csongrád vármegye Szentes és Csongrád városokkal 131.880 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Esztergom vármegye Esztergom várossal 77.462 magyarul tudó lakos arányában képezne 3 választókerületet.

Fehér vármegye 189.058 magyarul tudó lakos arányában képezne 8 választókerületet.

Fogaras vármegyében a magyarul tudó lakosság száma 9189. Mint külön törvényhatóság képezne 1 választókerületet.

Gömör-Kishont vármegye 125.581 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Győr vármegye 96.823 magyarul tudó lakos arányában képezne 4 választókerületet.

Hajdu vármegye Hajduböszörmény várossal 148.544 magyarul tudó lakos arányában képezne 6 választókerületet.

Háromszék vármegye Bereczk, Kézdivásárhely és Sepsiszentgyörgy városokkal 124.507 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Heves vármegye Eger és Gyöngyös városokkal 254.578 magyarul tudó lakos arányában képezne 10 választókerületet.

Hont vármegye 75.177 magyarul tudó lakos arányában képezne 3 választókerületet.

Hunyad vármegye 49.167 magyarul tudó lakos arányában képezne 2 választókerületet.

Jásznagykunszolnok vármegye Jászberény várossal 349.967 magyarul tudó lakos arányában képezne 14 választókerületet.

Kisküküllő vármegye Erzsébetvárossal 43.848 magyarul tudó lakos arányában képezne 2 választókerületet.

Kolozs vármegye 69.107 magyarul tudó lakos arányában képezne 3 választókerületet.

Komárom vármegye 149.184 magyarul tudó lakos arányában képezne 6 választókerületet.

Krassó-Szörény vármegye 41.494 magyarul tudó lakos arányában képezne 2 választókerületet.

Liptó vármegyében a magyarul tudó összes lakosság száma 7820. Mint külön törvényhatóság képezne 1 választókerületet.

Máramaros vármegye 60.944 magyarul tudó lakos arányában képezne 3 választókerületet.

Maros-Torda vármegye 125.554 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Moson vármegye 41.912 magyarul tudó lakos arányában képezne 2 választókerületet.

Nagyküküllő vármegye 35.000 magyarul tudó lakos arányában 2 választókerületet képezne.

Nógrád vármegye 191.498 magyarul tudó lakos arányában képezne 8 választókerületet.

Nyitra vármegye 116.792 magyarul tudó lakos arányában képezne 5 választókerületet.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Czegléd, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas, Nagykőrös városokkal 751.410 magyarul tudó lakos arányában 30 kerületet képezne.

Pozsony vármegye 140.451 magyarul tudó lakos arányában 6 választókerületet képezne.

Sáros vármegyében a magyarul tudók összes száma 21.230. Mint külön törvényhatóság 1 kerületet képezne.

Somogy vármegye 335.892 magyarul tudó lakos arányában 14 választókerületet képezne.

Sopron vármegye 141.653 magyarul tudó lakos arányában 6 választókerületet képezne.

Szabolcs vármegye Nyiregyháza várossal 287.190 magyarul tudó lakos arányában 12 választókerületet képezne.

Szatmár vármegye 242.756 magyarul tudó lakos arányában 10 választókerületet képezne.

Szeben vármegye Nagyszeben várossal 19.103 magyarul tudó lakossal bir. Mint külön törvényhatóság 1 választókerületet képezne.

Szepes vármegye 26.447 magyarul tudó lakos arányában 1 választókerületet képezne.

Szilágy vármegye 95.180 magyarul tudó lakos arányában 4 választókerületet képezne.

Szolnok-Doboka vármegye Szamosujvár és Szék városokkal 60.494 magyarul tudó lakos arányában 3 választókerületet képezne.

Temes vármegye 68.126 magyarul tudó lakos arányában 3 választókerületet képezne.

Tolna vármegye 207.262 magyarul tudó lakos arányában 8 választókerületet képezne.

Torda-Aranyos vármegye 51.975 magyarul tudó lakos arányában 2 választókerületet képezne.

Torontál vármegye Nagybecskerek és Nagykikinda városokkal 172.355 magyarul tudó lakos arányában 7 választókerületet képezne.

Trencsén vármegyében a magyarul tudó lakosság összes száma 19.951. Mint külön törvényhatóság 1 választókerületet képezne.

Turócz vármegyében a magyarul tudó összes lakosság 6411. Mint külön törvényhatóság 1 választókerületet képezne.

Udvarhely megye Oláhfalu és Székelyudvarhely városokkal 115.763 magyarul tudó lakos arányában 5 választókerületet képezne.

Ugocsa vármegye 45.292 magyarul tudó lakos arányában 2 választókerületet képezne.

Ung vármegye 60.242 magyarul tudó lakos arányában 3 választókerületet képezne.

Vas vármegye 257.203 magyarul tudó lakos arányában 10 választókerületet képezne.

Veszprém vármegye Pápa várossal 206.873 magyarul tudó lakos arányában 8 választókerületet képezne.

Zala vármegye 345.795 magyarul tudó lakos arányában 14 választókerületet képezne.

Zemplén vármegye 189.030 magyarul tudó lakos arányában 8 választókerületet képezne.

Zólyom vármegye Beszterczebánya várossal 21.904 magyarul tudó lakossal bir. Mint külön törvényhatóság 1 választókerületet képezne.

A városi törvényhatóságok közül: *(Halljuk! Halljuk!)* Budapest székesfőváros 14 képviselőt küldene; Arad város 49.191 magyarul tudó lakos arányában 2 képviselőt küldene; Debreczen 74.575 magyarul tudó lakos arányában 3 képviselőt küldene; Hódmezővásárhely 60.839 magyarul tudó lakos arányában 3 képviselőt küldene; Kecskemét 57.669 magyarul tudó lakos arányában 2 képviselőt küldene; Kolozsvár 45.975 magyarul tudó lakos arányában 2 képviselőt küldene; Nagyvárad 48.382 magyarul tudó lakos arányában 2 képviselőt küldene; Pécs 40.568 magyarul tudó lakos arányában 2 képviselőt küldene; Pozsony 35.076 magyarul tudó lakos arányában 2 képviselőt küldene; Szabadka 60.626 magyarul tudó lakosság arányában 3 képviselőt küldene; Szeged 101.788 magyarul tudó lakos arányában 4 képviselőt küldene. Baja, Győr, Kassa, Komárom, Marosvásárhely, Pancsova, Selmeczbánya, Sopron, Szarmárnémeti, Székesfejérvár, Temesvár, Ujvidék, Versecz, Zombor és Fiume városok 1—1 választókerületet képeznének.

Ha összehasonlitjuk most már törvényhatóságonkint a jelenlegi képviselőválasztási kerületek számát az általam inditványozott alapon történő beosztással, azt találjuk, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a megyei törvényhatóságok közül:

a) ugyanannyit küldene, mint jelenleg a következő 9 törvényhatóság: Esztergom, Hont, Maros-Torda, Moson, Sopron, Udvarhely, Ugocsa, Vas és Zemplén;

b) több képviselőt küldene a következő 23 törvényhatóság; Bács-Bodrog 1, Baranya 1, Békés 4, Bereg 1, Bihar 1, Borsod 2, Csanád 2, Csik 1, Csongrád 1, Fehér 3, Győr 1, Hajdu 2, Heves 3, Jásznagykun-Szolnok 7, Komárom 2, Nógrád 2, Pest-Pilis-Solt-Kiskun 15, Somogy 6, Szabolcs 6, Szatmár 2, Tolna 2, Veszprém 1, Zala 5 képviselővel;

c) kevesebb képviselőt küldene a következő 31 törvényhatóság: Abauj-Torna 2, Alsó-Fehér 5, Arad 3, Árva 1, Bars 1, Besztercze-Naszód 1, Brassó 2, Fogaras 1, Gömör-Kishont 1, Háromszék 2, Hunyad 4, Kisküküllő 1, Kolozs 1, Krassó-Szörény 5, Liptó 1, Máramaros 3, Nagyküküllő 2, Nyitra 6, Pozsony 2, Sáros 5, Szeben 5, Szilágy 1, Szolnok-Doboka 4, Temes 6, Torda-Aranyos 2, Torontál 6, Trencsén 7, Turócz 3, Ung 1, Zólyom 3 képviselővel kevesebbet.

A mi a törvényhatósági joggal felruházott városokat illeti: 1. kevesebbet küldene Marosvásárhely 1 képviselővel; 2. többet küldene Arad 1, Budapest 5, Hódmezővásárhely 2, Nagyvárad 1, Pécs 1, Szabadka 1, Szeged 2 képviselővel. — A többi városi municzipiumnál a kerületek számában nem történnék változás, ugyanannyi választókerületet képeznének, mint jelenleg. Pancsova, a dolog természete szerint, külön képviselőküldési joggal birna.

Az inditványom benyújtásának ideje óta hallott ellenérvek közül arra az egyre óhajtok megjegyzéseket tenni, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy javaslatom szerint igen sok vármegyében 50—200 ezer lakosságra nem eshetnék több egyetlen választó-kerületnél és eképen a választási reformnak ez a módja nem a kerületek arányositására, hanem a mai anomáliáknak még szertelenebbé fokozására vezetne. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Erre nézve a megjegyzéseim a következők: *(Halljuk! Halljuk!)*

Abban, hogy valamely törvényhatóság területén az összes lakosságszám szerint 50.000 lélek esnék egy választó-kerületre, elannyira semmi anomália sincs, hogy ha a lakosság összes számát osztanók el a kerületek hozzávetőleges számával, 400-zal, ugy megközelitőleg ez lenne az országos átlagszám. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A jelenleg érvényben lévő választói törvény alapján Bács-Bodrog 605 ezer lakosa 12 kerületet képez; Bereg megye 209 ezer lakosa 4 kerületet; Besztercze-Naszód 119 ezer lakosa 2 kerületet; Hunyad 303 ezer lakosa 6 kerületet; Jász-Nagy-Kun-Szolnok megye 350 ezer lakosa 7 kerületet; Kolozs 204 ezer lakosa 4 kerületet; Krassó-Szörény 443 ezer lakosa 7 kerületet; Máramaros 309 ezer lakosa 6 kerületet; Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye 825 ezer lakosa 15 kerületet; Szeged város 102 ezer lakosa 2 kerületet; tehát jelenleg is ezekben a törvényhatóságokban több mint 50.000 lakosságra esik egy kerület; Pest megyében 55.000, Krassó-Szörényben 63.000 a kerületek lakosságának átlagszáma.

Semmiféle lényeges eltérés sem áll elő azokban a törvényhatóságokban sem, a hol az általam javasolt rendszer keresztülvitele folytán egy választó-kerületre a magyarul nem tudó nagy számu lakosság folytán 50—100 ezer lélekszám esnék.

Csongrád vármegyében egy választó-kerületben 26.500 lélekszám volna; ezzel szemben pl. Árva és Liptó vármegyék 1—1 választókerületet képeznének és itt 85.000 illetve 82.000 volna a lélekszám. Az a helyzet állna azonban elő, hogy Csongrád vármegye bármely választókerületének választó polgárai száma és Árva vagy Liptó megye egyetlen választó-kerületének választó polgárainak száma között valami lényeges különbség nem mutatkoznék. És pedig azért, mert Csongrád megyében s általán a nagy magyar Alföldön, valamint Dunántúl a magyar anyanyelvü lakosság által lakott megyékben a lakosság 33 százaléka, usque 40 százaléka adófizető, itt minden harmadik ember adót fizet és a teljeskorú férfi lakosságnak mintegy 70 százaléka választói joggal birna, mert az összes lakosságból a kiskoruakra, továbbá a nőkre legfölebb 30 százalékot lehet számitani az adóalanyok számából; ellenben a felső-magyarországi és dél-

magyarországi tót és oláh anyanyelvü magyar polgárok által lakott megyékben az adófizetési arány sokkalta csekélyebb, ott minden 5-ik, 6-ik, 7-ik, sőt 10-ik lakos van az adófizetők közé felvéve.

Az adófizetés jogczimén tehát ezekben a megyékben a teljeskoru polgároknak sokkal kevesebb része vétetnék fel a választói névjegyzékbe. Ehhez járul, hogy a magyarság között a hadkötelezettségi viszony tekintetében is sokkal magasabb az arány, mint a felső- és délmagyarországi megyékben, a hol még ezenkivül tekintetbe kell venni, hogy épen a teljeskoru, sorhadi szolgálatának eleget tett férfi lakosság körében az Amerikába történő kivándorlás következtében is nagyobb hiány áll elő. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Végül nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy pl. Csongrád megyében s általában a nagy magyar Alföldön a választópolgárok száma a magyarul irni és olvasni tudás jogczimén is tetemesen szaporodnék, ellenben Árva, Liptó vagy akár Krassó-Szörény vagy Fogaras és Beszterczе-Naszód vármegyékben ezen a jogczimen egyetlen polgár is alig vétetnék fel a választói névjegyzékbe, mert a ki ezekben a megyékben magyarul irni és olvasni tud, az már adófizetés vagy a védkötelezettség czimén választó lenne.

A választópolgárok számában nagyobb eltérések csupán annak a 12 vármegyének a területén mutatkozhatnának, a melyekben 1—1 választókerületre 100.000 lélekszámnál több lakos esnék. Ezek a következők: Alsó-Fehér (106 ezer), Beszterczе-Naszód (119 ezer), Hunyad (150 ezer), Krassó-Szörény (220 ezer), Máramaros (103 ezer), Sáros (174 ezer), Szeben (166 ezer), Szepes (172 ezer), Szolnok-Doboka (118 ezer), Temes (133 ezer), Trencsén (287 ezer), Zólyom (124 ezer).

Tekintve azonban, hogy a 63 megyei és 26 városi, összesen 89 törvényhatóság közül 78 municzipiumban az inditvány kifogás alá nem jöhet, az egész, általam felállitott rendszerre nem lehet azt mondani, hogy az keresztülvihetetlen és pláne, hogy a ma meglévő anomáliáknak még szertelenebbé fokozására vezetne. Hiszen ha csak arról van szó, hogy ebben a 12 törvényhatóságban bizonyos korrekczióra van szükség, mert ezt indokolttá teszi a terület nagysága, a népesség nagy száma, illetve az a közérdek, hogy ily nagyszámu lakosságnak bizonyára létező ellentétes helyi érdekei megfelelő képviseletre találjanak a parlamentben, ugy önként kinálkozik a korrigálásnak az a módja, hogy a jelenleg érvényben lévő választói törvény szerint 413 kerület van; a most előadott beosztás szerint 407 kerület van kreálva; mi sem állja utját annak, hogy az alkotandó törvényben a választókerületek száma 420-ban állapittassék meg, ebben az esetben pedig nemcsak annak a 12 törvényhatóságnak, hanem még pl. Torontál megye területén is lehet a felvettnél egygyel több kerületet alkotni és ezzel megszünik ebben a 12 törvényhatóságban is az az állitólagos szertelen nagy anomália. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ámde nem lehet meggondoltan anomáliát emlegetni ott, a hol valamely állami berendezkedés az uralkodó faj hegemóniájának biztositása érdekéből történik. Nem az én inditványom az, mely anomáliákat foglal magában, hanem a mostan érvényben lévő választási törvényben van meg faji életünk gunyjára az a rettenetes anomália, hogy Árvában, Liptóban, Turóczban, Máramarosban a tót anyanyelvü magyar polgárok által fizetett földadó minimuma 38 kr., 62 kr., 64 kr., 68 kr. és százával vannak a községek, a hol 2 frton alul marad a czenzus, ellenben a magyar anyanyelvü lakosságnál Csongrád, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy, Bács, Békés, Csanád, Sopron, Zala megyékben a minimum felül van 2 frton, s emelkedik 5, 10, 20, 30 egész 40 frtig; az általam javasolt rendszer keresztülvitele esetében az egyes kerületek választópolgárainak számában távolról sem lesznek oly eltérések, oly igazi anomáliák, mint e tekintetben jelenleg vannak; tudnivaló, hogy Bereczk kerület 166 polgára, Szék kerület 224 polgára, Erzsébetváros 227 polgára, Oláhfalu 278 polgára, Abrudbánya 306 polgára, Vizakna 322 polgára, vagy akár vegyük Nagyszeben várost, a hol mindkét kerületnek 700—700 polgára ugyanoly képviseltetésre talál, ép ugy egy képviselőt küld a parlamentbe, mint Szeged második kerületének 5000 és Budapest székesfőváros VII. kerületének 11.000 polgára.

T. ház! Mielőtt beszédemet befejezném, még két irányban óhajtok egészen rövid megjegyzést füzni a kerületek ilyen módon történő beosztásának indokolásához.

Elsősorban utalni óhajtok arra, hogy a mai korban, a nemzeti államok alakulásának mai idejében a külföldi kulturállamok példát mutatnak nekünk nemcsak ilyen, az állameszmével összhangban lévő, de e mellett a jogegyenlőség eszméjét nem sértő berendezkedésre, hanem a nemzeti állam felépítésének az egyéni szabadság teljes korlátozásával, annak teljes és végképeni elnyomásával történő energikus és czéltudatos keresztülvitelére.

A politikai napilapok két hire fekszik előttem.

A »Pesti Napló« f. évi február 4-iki számában ezt irja:

»A mindenható állam. Ám zengje a teoria az egyéni szabadságot, tudjuk, érezzük, hogy a való élet már régen megcsufolta. Ma csak állami érdek van, melynek minden és mindenki csak rabszolgája. Állami omnipotenczia: ez a mértéke a nemzetek nagyságának. Eklatáns példát és a példa meggyőző tanulságait szolgáltatja erre egy legujabb németországi eset. Ismét Pozenről van szó, arról a Németországhoz csatolt lengyel országdarabról, melyen évtizedek óta a legnagyobb sikerrel próbálja ki erejét a német birodalmi

omnipotencia. A pozeni lengyelség élet-halálharcot viv a beolvasztási politika ellen, de az állami erőszakosság hatalmasabb az állam nélküli faj ellentállásánál és csak rövid idő kérdése, hogy nyoma se legyen az utóbbinak. De hát ez érdeke az »egységes« német birodalomnak, melyet a jogosság látszatával sem enged kijátszani. De lássuk csak az esetet. Egy pozeni lengyel apa egy galicziai iskolába küldte tanulni a fiait. Galicziában még lengyel világ van, Pozenben ellenben megbüntetik a szülőt, ha otthon lengyelül beszélget a gyermekével. A német hatóság pörbe fogta az apát és olyan czimen, hogy az apa fiával szemben nem tett eleget az iskoláztatás kötelességének, esküdtbiróság elé állitotta. A biróság itélete felmentő volt. Az apa igazolta, hogy gyermekét tanittatja. Az iskoláztatás kötelességének pedig ez a lényege. A német állami omnipotenczia azonban a maga sérelmét látta, hogy nem az ő iskolájában tanul a gyermek és a rendes biróság pénzbüntetésre itélte az apát. Hiába volt minden felebbezés: a tartományi törvényszék helybenhagyta az itéletet, sőt elvi kérdést csinált az ügyből és kimondta, hogy a hatóságok engedélye nélkül nincs jogában az apának, hogy gyermekét külföldi iskolába küldje. Mert az állam — mondja az elvi határozat — jogosan magyarázza ugy az iskoláztatás törvényét, hogy az csak az általa kijelölt tanitási elvek szerint történhetik, a nemzeti nevelés állami érdek, a melylyel szemben a szülőnek nincsen joga, hogy a gyermek nevelésének irányáról és arról határozhasson, hogy a tanitás hol történik.«

Ugron Gábor: Ez már gonosz!

Kelemen Béla: A »Budapesti Hirlap« f. évi február hó 21-én megjelent száma ezt közli:

»(A német sovinizmus.) Külföldi, de különösen a németországi sajtó egyrésze Korodi és Korn szökevény agitátorok vádaskodása alapján — azzal rágalmaz minket, magyarokat, hogy annyira sovinisták vagyunk, hogy lábbal tiporjuk a Magyarországon élő nemzetiségek jogát. Ellenségeink egyre hangoztatják, hogy erőszakosan magyarositunk s börtönnel és szuronynyal üldözzük a köztünk élő németséget. Még ha igaz lenne is e vádaskodás, Németországnak nincs joga a följajdulásra e miatt, mert ők sovinisztábbak és erőszakosabbak a maguk fajának és nyelvének érvényesitésében, mint bármely nemzet a világon. A németek páratlan intoleranciáját és más nemzetiségek iránt való elvakult és zsarnoki eljárását, mint Berlinből jelentik, illusztrálja Kraetke államtitkárnak a német birodalmi gyülésen tegnap elmondott nyilatkozata, a mely szerint a német posta többé nem szállit olyan levelet, a mely lengyelül van czimezve, s a melyet nem a külföldön, hanem Kelet-Poroszországban adtak föl. Hasonlóképen megtiltották a telefonkezelőknek azt is, hogy összeköttetést adjanak oly esetben is, a mikor nem németül beszélnek a felek a telefonkezelővel.«

A hatalmas kulturállamnak, a szomszéd Németországnak az állam hivatalos nyelvét nem beszélő polgáraival szemben követett ezen eljárásához alig lehet találóbb megjegyzéseket füzni, mint az egyik czikkiró tette, a midőn azt mondta, hogy az állami omnipotenciának ez a határtalansága, mi tagadás, imponál. A mi pedig bennünket illet, ez erő, mely megnyilatkozásában erőszak, jogos irigységünket válthatja ki. Mi tehetetlen vergődéssel mimeljük az állami omnipotenciát az állam létérdekébe vágó kérdésekben és tétlenül nézzük a mi nemzetiségeink munkáját, a mely ellen óhajtva óhajtjuk nem az erőszaknak, hanem csak az állami erőnek is a megnyilatkozását.

Másodsorban és végül utalni kivánok arra is, hogy a kerületek ezen beosztásának keresztülvitele nyilvánvalóan épen azoknak az érdekelt törvényhatóságoknak a közvéleményét fogja megnyugtatni, a mely vármegyékben jelenleg még a magyarul nem tudó lakosság van többségben, s a melyek e szerint addig, mig a magyar nyelv terjesztése által maguknak több jogot nem szereznek, kevesebb választókerületet képeznének, mint jelenleg. Ezen feltevésemet arra alapitom, hogy itt, a képviselőház előtt van Szepes vármegye hazafias közönségének 1903. évi julius 29-én tartott közgyülésében kelt felirata, melyben azt mondja, hogy Magyarország ezeréves története igazolja, hogy állami fennállásunkat kizárólag nemzeti egyéniségünkhöz való ragaszkodásunknak köszönhetjük; — *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a felirat kiemeli a szükségét annak, hogy mielőbb megtegyük mindazokat az intézkedéseket, melyek a magyar állami nyelv érvényre juttatása és a magyar nemzeti kultura fejlesztése utján az egységes magyar állam fennállásának biztositékait képezik; — és mert államiságunk magyar jellegének elsősorban a parlamenti szervezetre vonatkozó törvényeinkben kell kifejezést adni, az iránt intéz feliratot a képviselőházhoz, hogy a jelenlegi választási törvény megfelelő módositásával a választói jog alapfeltétele a vagyoni czenzus helyett a magyar értelmiségi czenzusra: a magyar olvasás-, irás- és számolástudásra legyen fektetve. A képviselőház iratainak tanusága szerint Szepes vármegye ezen feliratát pártolóan, hasonló szellemü inditványt tettek többek közt: Ugocsa, Bars, Szilágy, Arad, Zemplén, Abauj-Torna, s a mit különösen kiemelnem kell: Nyitra, Pozsony, Torda-Aranyos, Trencsén, Torontál vármegyék hazafias közönségei. *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Ezekben befejezem az indokolását az általam tett inditványnak és csak ismétlem, hogy a szabadság és a jog eszméjének teljesen megfelelő és kifogás alá nem jöhető berendezése az a parlamentáris intézménynek, ha a liberális politika követelményeinek megfelelőleg a választói jog megadatik minden teljeskoru polgárnak, a ki az állammal szemben őt terhelő honpolgári

kötelezettségeknek eleget tesz, másrészt ha sajátos állami viszonyainkra figyelemmel a politikai szabadság és közpolgári jogosultság körét, annak mértékét minden törvényhatóság területén belül az állampolgári összes kötelességek mikénti teljesitésének alapjára fektetjük.

Kérem a t. házat, miszerint a házszabályok 199. §-a alapján inditványomnak tárgyalás alá vételét elhatározni méltóztassék. *(Hosszantartó élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Bárhogyan gondolkozzék valaki a választási reform egyes kérdései és azon eszmék felől, a melyeket t. képviselőtársam itt kifejtett, én megvallom, azt gondolom, hogy talán mégis egyet kellene mindnyájunknak abban értenünk, hogy egy ilyen rendkivül fontos kérdés eldöntésének bárminő előzetesen elfoglalt elvi határozatok által praejudikálni nem volna czélszerü. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Hisz azért indult meg egy beható részletes munka, hogy azok az adatok, a melyek szükségesek arra, hogy megitélhessük a felvetett eszméknek gyakorlati konzekvencziáit, minden irányban rendelkezésre álljanak, nehogy egy sötétbe ugrás által olyan konzekvencziákat idézzünk fel az országra nézve, a melyekre egyik vagy másik elvi álláspont apriorisztikus elfoglalásánál bizonyosan nem gondolhatunk.

Ezen oknál fogva nem is kivánok jelenleg belebocsátkozni a t. képviselőtársam által előadottakba, mert hiszen még ha helyeselném is mindazt, a mit mondott, akkor is arra kérném a házat, hogy most ne határozzon ezekben a kérdésekben, de hagyja fenn a kérdés megvitatására a teljes szabad kezet akkorra, mikor a javaslat le lesz téve a ház asztalára. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezen indoknál fogva arra kérném a t. házat, hogy a most indokolt inditványt napirendre kitüzni ne méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A házszabályok értelmében következik határozathozatal a felett: kivánja-e a ház a Kelemen Béla képviselő ur által a mai napon indokolt inditványt tárgyalás alá venni, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik az inditványt tárgyalás alá venni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. Kimondom, hogy a ház az inditványt tárgyalás alá venni nem kivánja.

Áttérünk most napirend szerint a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatására.

Trubinyi János jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! A tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatra mindenekelőtt pénzügyi szempontból kivánom észrevételeimet megtenni.

Midőn a tisztviselői fizetésrendezés mozgalma megindult, elsősorban a kisebb javadalmazásu állami tisztviselők fizetésemeléséről volt szó és a kik ezen mozgalmat megindították, azzal a kérelemmel járultak a törvényhozás elé, hogy mivel az állam fináncziális helyzete kedvezőbb, gondoskodjék a törvényhozás az állami tisztviselők fizetésének felemeléséről.

Az igen t. pénzügyminiszter ur akkor expozéja alkalmával a kérdésről nyilatkozott s azon felfogásának adott kifejezést, hogy a tisztviselői fizetés emelésének kérdése nem rendezhető akként, hogy bizonyos összeg a költségvetés keretébe beillesztessék, mert az állandó megterheltetést képezne, mig ellenben a zárszámadásban feltüntetett pénzfeleslegek olyanok, a melyek az államnak biztos feltételeit nem képezik. Kiemelte azután azt is, hogy ha az állami tisztviselők fizetésének rendezése napirendre kerül, az nem történhetik csak ugy, hogy az alsóbb fokon lévő állami tisztviselők helyzete javittassék, hanem keresztül kell hogy vitessék az egész vonalon, a mi körülbelül 40 millió korona terhet okozna, de ez oly tetemes összeg, hogy ha az a költségvetésbe beillesztetnék, az által annak egyensulya volna megzavarva. A pénzügyminiszter ur azon nézetének is adott kifejezést, hogy a tisztviselői fizetés másként nem rendezhető, csak akként, hogy az ügykezelés egyszerüsittessék és hogy a tisztviselők száma apasztassék, a tisztviselők számának apasztásából befolyó összeg azután a meglévő tisztviselők javadalmazására fordittatnék.

Hát előttünk fekszik, t. képviselőház, a megyei tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslat, valamint ismerjük az állami tisztviselők, továbbá a községi és körjegyzők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslatokat, és ezeknél azt tapasztaljuk, hogy a fizetésrendezés nem a t. pénzügyminiszter ur által kifejtett elvek alapján van megoldva, mert nem látjuk, hogy a kormány akár az ügykezelés egyszerüsitésére törekednék, akár a tisztviselők számát apasztaná, hanem ellenkezőleg, azt tapasztaljuk, hogy a tisztviselők száma folyton emelkedik és igy ennek természetes következménye lesz, hogy államháztartásunk e czélra mind nagyobb és nagyobb összegeket vesz igénybe.

Már most, t. képviselőház, két eset forog fenn: vagy megváltozott kedvezően az államnak pénzügyi helyzete és akkor a tisztviselők fizetése rendezésének kérdését meg lehet oldani a költségvetés keretében, vagy pedig a t. kormánynak felfogása változott meg, a nélkül azonban, hogy az országnak pénzügyi helyzete kedvezőbbé vált volna. Ez esetben, t. képviselőház, egy könnyelmü lépés megtételéről volna szó a kormány részéről, mert hogy ha ezen összegek a költségvetés keretébe lesznek beillesztve, akkor ez által államháztartásunk egyensulya igenis meg lesz zavarva.

A t. pénzügyminiszter ur ezeket a költségeket annak idején 40 millió koronára tette.

Hogy a t. miniszter ur számitása meglehetős alapos volt, kitünik az elénk terjesztett törvényjavaslatokból is, a mire nézve legyen szabad felsorolnom azt, hogy a megyei tisztviselők fizetésének rendezésére 4,600.000 korona, az állami tisztviselők fizetésének rendezésére 16 millió korona, a községi és körjegyzők fizetésének emelésére 2,500.000 korona, a vasutasok fizetésének javitására pedig 7,000.000 korona van felvéve.

Ezenkivül rövid idő alatt államháztartásunknak még egyéb költségekkel való megterhelése is tervbe van véve. Igy a czivillistát két millió koronával akarjuk felemelni. A honvédelmi miniszter ur csak egypár nappal ezelőtt terjesztette be javaslatát a cs. és kir. katonai nevelő- és tisztképzőintézetekben létesitett alapitványi helyekről, a mely szintén egy millió korona megterheltetéssel fog járni. Azonkivül a beruházási kölcsön kamatterhe 14 millió koronát fog kitenni. A quóta emelése folytán államháztartásunk három millió koronával lett megterhelve. Végül Horvátországnak csak most legutóbb, a provizóriumos törvényben három millió koronát engedélyeztünk. Ezen összegek 42 millió koronát tesznek ki. Itt van még azonkivül a kivándorlási törvény végrehajtása, a határrendőrség és tiz csendőrkerülcti parancsnokság felállitása, a melyek ismét tetemes költségekbe fognak kerülni. Figyelembe kell venni az évről-évre emelkedő közös költségeket is, ugy hogy mondhatjuk, hogy rövid idő alatt közel 50 millióval lesz megterhelve államháztartásunk. De ezzel még nincs kimeritve az állami szükségletek ellátása. Nagyon sok téren mutatkoznak még kielégitésre váró feladatok, a melyekkel szemben nem látjuk közgazdasági életünknek oly nagymérvü fejlődését, a mely ezen kiadásokra fedezetet nyujthatna, sőt ellenkezőleg, visszaesést tapasztalunk. *(Ugy van! balfelől.)* Már most ily körülmények közt felmerül az aggodalom, hogy ha államháztartásunkat ily sulyos költségekkel terheljük meg: vajjon meglévő jövedelmeinkből tudjuk-e majd ezeket fedezni, és nem leszünk-e arra kényszeritve, hogy ujabb jövedelmi forrásokat nyissunk, a melyek semmi esetre sem közgazdasági életünk fejlődéséből fognak nyeretni, hanem az állampolgárok ujabb megadóztatásából? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Már magában véve az a körülmény, hogy a t. pénzügyminiszter ur évek óta igért adóreformját mindez ideig nem terjesztette a képviselőház elé — jóllehet pár év előtt ugy nyilatkozott, hogy ezek az adóreformok nagy részben készen vannak — azt a gyanut kelti fel részünkről, hogy a t. pénzügyminiszter ur bevárja ezen költségeknek a költségvetésbe való beillesztése után a zárszámadást és ha ugy látja, hogy meglévő jövedelmeink e részben nem elegendők, akkor az adóreformot ahhoz képest fogja módositani. Igy aztán természetes dolog, hogy ezek a költségek fedezetet fognak találni, de olyan módon, a mely az adózó polgárok ujabb megterheltetését vonja maga után. *(Ugy van! balfelől.)*

Ezen kérdés kapcsán ez a párt kezdettől fogva folytonosan hangoztatta, hogy a létminimumnak a törvénybe való beiktatása elkerülhetetlenül szükséges a kis exisztenciák biztositására, de a kormány előterjesztéseiből azt látja, hogy az felülről lefelé akarja megépiteni azt az államépületet, a melyet pedig csak alulról felfelé lehet és kell megépiteni. A nemzet fentartó erejének biztositása szempontjából elkerülhetetlenül szükséges oly törvényhozási intézkedés, a mely ezeknek a kis exisztenciáknak fennállását biztositja. *(Helyeslés balfelől.)* Holott most egyrészről azt tapasztaljuk, hogy a felsőbb régiókban az exisztenciák fennállását mindjobban biztositjuk, más oldalról az alsóbb régiókban lévő exisztenciákról csak annyiban gondoskodunk, hogy pl. garanciát vállalunk egy külföldi hajóstársasággal szemben, hogy 30.000 magyar honpolgárt s állithat el, de a mellett a féltékeny más nemzetbeli hajóstársaságokat is biztositjuk, hogy ne busuljanak, marad nekik is még szállitani való. A mely politika ebben csucsosodik ki, t. képviselőház, azt nem lehet nemzeti politikának nevezni, az épen ellentéte annak. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Elismerem, hogy a tisztviselők anyagi helyzete nem valami rózsás, de ennek daczára ez idő szerint a tisztviselői pálya a legkedveltebb és a legbiztosabb exisztenciát képezi mégis szemben azokkal, a kik a terheket fedezni kénytelenek. Ily körülmények között, t. képviselőház, az a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, attól tette függővé ezen törvényjavaslat elfogadását, hogyha a kormány kijelenti, hogy beváltja azt a korábbi igéretét, hogy az adómentes létminimum iránt a törvényhozásnak sürgős uton előterjesztést fog tenni. Ha a kormány a létminimumot biztositja, abban az esetben pártunk részéről hozzá fogunk járulni a törvényjavaslatnak elfogadásához, különben, ezen garanciális intézkedés nélkül, nem vagyunk abban a helyzetben, hogy azt elfogadhassuk. *(Helyeslés balfelől.)*

Már most, t. képviselőház, a mi magának a törvényjavaslatnak birálatát illeti, mindenekelőtt épen az ország sulyos pénzügyi helyzetére való tekintetből sokkal helyesebbnek találtuk volna, hogy ha nem történt volna meg a tisztviselők fizetésének rendezése az egész vonalon, hanem első sorban csak az alantas sorban lévő tisztviselőkről gondoskodtunk volna. Mert, t. képviselőház, a tisztviselőknél épen az a baj, hogy az alsóbb fokban csekély fizetéssel birnak, abból megélni nem képesek és azután, ha előléptetésben részesülnek is, a fokozott igények, az alulról magukkal vitt adósságok következtében megélni nem tudnak. Ha pedig, t. képviselőház, lehetővé teszszük azt, hogy az alsóbb fokokban a tisztviselőknek fizetése emelkedjék, akkor

abból megélhetnek és igy azután előléptetésük után jobb javadalmazáshoz jutván, fizetésükből, mert kétségtelen, hogy a felsőbb fokozatokban jobb fizetések vannak, tisztességesen megélhetnek. Más oldalról bizonyos az, hogy ha az állami tisztviselők fizetését az egész vonalon rendezzük, és hogyha szó van a közigazgatási tisztviselők fizetésének rendezéséről is, nem lehet ezeknek fizetésrendezését más elvek szerint megoldani, mint az állami tisztviselőkét. Mert, t. képviselőház, akár tekintjük a közigazgatási tisztviselők hatáskörébe került ügyeknek fontosságát, akár azt a hatáskört, a melyet e tisztviselők betölteni hivatottak és melynek betöltése ugyanazt a kvalifikációt igényli, mint az állami tisztviselők hivatásának betöltése: be kell látnunk, hogy nem lenne igazságos, ha a megyei tisztviselők fizetését nem rendeznők az állami tisztviselők rangosztályainak megfelelőleg.

Hát, t. képviselőház, erre annyival is inkább szükség van, mert kétségtelen, hogy a megyei tisztviselők fizetésének emelése folytán a közigazgatás helyzete is javulni fog, mert hiába, a mai közigazgatás nem áll azon a magas nivón, melyet tőle elvárhatunk. És ez, t. képviselőház, nem annyira a tisztviselők hibájából származik, mint inkább azon körülményből, hogy a megyei tiszti állásokra az ifjak nem szivesen pályáztak eddig, egyrészt azért, mert ez állásokhoz igen nehezen tudtak hozzájutni, más oldalról pedig az előmenetel nagy nehézségekkel volt összekötve, s azonkivül munkaképtelenség esetében igen csekély nyugdij biztositttatott családjuknak. A tehetségesebb ifjak tehát inkább mentek állami szolgálatba, mert itt gyorsabb előmenetelt tehettek, azonkivül jobb javadalmazásu állásokba juthattak és családjuknak nagyobb nyugdijat biztosithattak. Ha már most, t. képviselőház, a megyei tisztviselőknek ugyanazt a fizetést fogjuk megadni, mint az állami tisztviselőknek, az ifjak ép ugy fognak a megyei tisztviselői pályára menni, és ezzel mindenesetre a megyei tisztviselők kvalifikációja nagy mérvben emelkedni fog, a mi csak a közigazgatás javára fog válni.

Azonban a fizetésemelés magában véve még nem elegendő a jó közigazgatás biztositására. Szükséges minden körülmények között, hogy a tisztviselőnek szabadsága minden tekintetben biztosittassék, tehát szükséges a szolgálati pragmatika behozatala. *(Helyeslés a baloldalon.)* Szükséges továbbá, hogy fegyelmi ügyekben önálló, független biróság itélkezzék, ne ugy, mint most, a mikor a tisztviselő sok tekintetben ki van téve a felsőbbség önkényének, sőt mondhatni, még visszaélésének is, s igen gyakran mellékkörülmények döntenek a tisztviselőnek jövő sorsa felett. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

De, t. ház, még egy fontos körülmény van, a melyre a t. ház figyelmét felhivni óhajtom, *(Halljuk! Halljuk!)* és ez az, hogyha már egyszer belementünk a tisztviselői fizetések rendezésébe, és igy a megyei tisztviselő fizetésének rendezésébe is, és hogyha már az állam ilyen nagy áldozatot hoz: akkor mindenesetre oda kell törekednünk, hogy ez a tisztviselő minden tekintetben hivatalának éljen, s ennélfogva a tisztviselőkről szóló összeférhetlenségi törvény megalkotását elkerülhetlen szükségnek tekintem. *(Helyeslés a baloldalon.)* Szükséges ez pedig, t. ház, leginkább a megyei tisztviselőkre nézve. Mert hiszen eddig — miután az a megyei tisztviselő olyan csekély dotációban részesült — kifogásolni sem lehetett azt, hogyha egyúttal alkalmat vett magának, épen fentartására való tekintetből, arra, hogy mindenféle mellékkeresetet vállaljon el és mellékhivatalokat töltsön be. Mert, fájdalom, elmult az az idő, a mikor a megyéknél az állások csak tiszteletbeli állások voltak; ma a megyei állások hivatali állásokká, kenyérkereseti forrássá váltak. Más oldalról bizonyos az is, hogyha a tisztviselőknek tisztességes megélhetéséről gondoskodunk, akkor nem volna a jövőre nézve megengedhető, hogy a tisztviselők magántevékenységet olyan korlátlanul folytathassanak, mint ez eddig történt. Eddig, épen az általam emlitett körülményekre való tekintetből a megyei szabályrendeletek bizonyos szabadságot biztositottak a tisztviselőknek, de a jövőre nézve, egyrészt épen a hivatali állás méltóságának megóvása végett, másrészt pedig azért, hogy az a hivatalnok minden munkaidejét és erejét hivatalának szentelje, mondom, elkerülhetetlenül szükséges a tisztviselői összeférhetlenségi törvénynek megalkotása. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Én már a bizottságban felvetettem ezt az eszmét, és akkor az igen t. miniszterelnök ur, mint belügyminiszter ezt a felfogást nem osztotta és azt mondotta, hogy a megyék szabályrendeletileg gondoskodjanak a tisztviselőknek összeférhetetlenségéről. Mindaddig, a mig a megyéknél a tisztviselőkre nézve különböző fizetések voltak megállapitva, addig lehetett arról szó, hogy a megyék erre való tekintetből tisztviselőik ezen ügyét szabályrendeletileg állapitsák meg, minthogy azonban ezen törvényjavaslat szerint most már az összes megyékre nézve egységessé lesznek téve a tisztviselői fizetések, a jövőre nézve nem volna megengedhető, hogy a megyékre bizzuk azt, hogy az illető megye tisztviselőjének szabadságát a maga belátása szerint irja körül, mert ez a tisztviselők sérelmével fog járni. Mert mig az egyik megyében több jogot fognak a tisztviselőknek engedni, addig a másik megyében ezt a jogot jobban fogják korlátozni. A tisztviselők mindenesetre nem fogják jó szemmel nézni azt, hogy például az egyik megyében megengedik azt, hogy az a megyei tiszti ügyész magángyakorlatot is folytasson, mig a másik megyében egyenesen hivatali állásának betöltésére van szoritva, vagy hogyha az egyik megyében megkövetelik, hogy az a járásorvos, a kinek fizetése most majdnem

kétszeresen felemeltetett, csak tisztán járásorvosi teendőket végezzen, addig a másik megyében megengedik, hogy az a járásorvos, miután a körorvosi állást nem sikerült betölteni, a körorvosi illetmények élvezetével kapcsolatosan a körorvosi teendőket is elvégezze. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Ebből is látszik, t. ház, hogy nem helyes az, a mit annak idején a közigazgatási bizottságban a t. miniszterelnök ur mondott, hanem épen azért, mivel most a tisztviselői fizetéseket egységesen rendeztük, szükséges, hogy törvényhozási uton is körülirassék a tisztviselők inkompatibilitásának kérdése, hogy ez a kérdés is egységes elvek alapján legyen megoldva. Nem akarom én a megyei tisztviselőket annyira korlátozni cselekvési szabadságukban, hogy az a közügynek s a közérdeknek ártalmára legyen, hanem igenis meg akarom szoritani oly irányban, hogy működésük ép a közügynek s a közérdeknek hasznára válhassék. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! Még csupán egy körülményt vagyok bátor felemliteni, *(Halljuk!)* a mely fontos tényezőt képez azon elhatározásunk tekintetében, hogy ezen törvényjavaslatot csak általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául is elfogadjuk-e s ez a magyar nemzeti szempontokra vonatkozik.

Tudjuk azt, hogy középosztályunk teljesen elpusztult és hogy a hivatalnoki pálya középosztályunk megélhetésének mentsvára lett. Igy tehát a hivatalnoki kart lehet ma már a középosztálynak tekinteni és épen azért a magyar nemzet és a magyarság szempontjából szükséges, hogy ennek a most már középosztálynak nevezhető hivatalnoki pályának megerősitéséről és fentartásáról gondoskodjunk. *(Ugy van! balfelől.)* Szükséges ez még azért is, hogy a nagy tőke uralmának, térhóditásának bizonyos mértékben korlátokat is szabjunk és hogy idővel a változott viszonyok között ez a fajfentartó hivatalnoki középosztály, a régi tradicziókhoz hiven, régi helyét ismét betölthesse s azon vezérszerepet, a melyet a multban hivatásánál fogva a közéletben vitt, a jövőben is vihesse. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Még csak azt jegyzem meg, hogy helyeslem a törvényjavaslatnak olyan megalkotását, hogy az tisztán és kizárólag a tisztviselők fizetéseit szabályozza és semmi mást nem tartalmaz. A javaslat igy természetesen nem érinti a megyei önkormányzatot, tehát csupán arról van szó, hogy fináncziális szempontból magadható-e a tisztviselők fizetésének emelése vagy nem. T. ház! Nekem épen fináncziális szempontból vannak e tekintetben aggodalmaim, bár elismerem annak helyességét és jogosultságát, hogy a megyei tisztviselők fizetésének ügyét is szabályozni kell, mert mostani csekély fizetésükből tisztességesen megélni egyáltalában képtelenek.

Nem mulaszthatom el, hogy ez alkalommal annak szükségét is ne hangoztassam, hogy az általam felhozott indokok folytán és mivel az államot nem felülről, hanem alulról kell felépiteni, kötelességünk, hogy ha már egyszer ilyen óriási áldozatok terére léptünk, a nép alsó rétegeiről is gondoskodjunk és épen azért van szerencsém pártom részéről a következő határozati javaslatot beterjeszteni, kérve annak elfogadását *(olvassa)*: »Határozati javaslat. Utasitsa a ház a kormányt, hogy még ezen ülésszakban terjeszszen be és vétessen tárgyalás alá olyan törvényjavaslatot, a mely szerint az 1200 koronáig terjedő jövedelmet mint adómentes létminimumot jelöli meg.« *(Élénk helyeslés a néppárton.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Előterjesztést óhajtok tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Tekintettel arra, hogy az idő már előrehaladt és a honvédelmi miniszter ur négy interpelláczióra óhajt választ adni s ezekre esetleg viszonválaszok következnek, ezenkivül pedig a mai napra két interpelláczió is van bejelentve, inditványozom, hogy a vita félbeszakitásával térjünk át az interpelláczionális válaszokra. Hozzájárul ehhez a ház? *(Helyeslés.)* Ellenmondás nem lévén, a ház hozzájárul.

Mindenekelőtt a honvédelmi miniszter ur fog válaszolni Gabányi Miklós képviselő urnak a három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák és esetleg behivandó póttartalékosok ügyében hozzá intézett interpelláczijára.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. ház! Gabányi Miklós t. képviselő ur mult évi deczember 9-dikén (Irom. 243) a következő interpelláczió intézte hozzám *(olvassa)*:

»Elismeri-e a honvédelmi miniszter ur, hogy a három évet kiszolgált katonákat jogtalanul tartották vissza, reájuk szükség nem volt, hajlandó-e intézkedni, hogy a három évet kiszolgált katonák azonnal hazabocsáttassanak? És hajlandó-e intézkedni, hogy a tervbe vett póttartalékosok ujévutáni behivása is visszavonassék?«

Engedje meg a t. ház, hogy ugyancsak Gabányi Miklós képviselő urnak január 20-ikán (Irom. 273) hozzám intézett másik interpelláczióját is felolvashassam. Ez igy szól *(olvassa)*: »Hajlandó-e a honvédelmi miniszter ur a szükségtelenül és törvénytelenül berendelt családos póttartalékosokat azonnal hazaengedni és rendelkezni a felett, hogy ezután több ne hivassék be?«

Engedelmet kérek a t. háztól, hogy ezen két interpelláczióra, a mely egymással szorosan összefügg és a melyre nézve csak egy és ugyanazt a választ adhatom, egyszerre válaszolhassak

és hogy mindkét interpellácziára adott ezen válaszomat a t. ház egyszerre méltóztassék tudomásul venni, vagy nem venni.

Elnök: Hozzájárul a ház, hogy a honvédelmi miniszter ur mindkét interpellácziára együttesen adja meg a választ? *(Igen!)* A ház hozzájárul és igy határozatkép kimondom, hogy a ház az engedélyt megadja.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Hogy a három évet kiszolgált katonák visszatartása törvénytelen nem volt, hanem teljesen törvényszerü és pedig az 1889 : VI. t.-cz. alapján, azt ismételt felszólalásaimban bátor voltam egész alapossággal és részletességgel kifejteni. Ugyanis ezen tárgygyal foglalkoztam november 24-iki, deczember 22-iki és 28-iki felszólalásaimban. Ugyancsak ezen beszédeimben azon okokat is kifejtettem, a melyek ezen katonák visszatartását szükségessé tették; ezekre most bővebben nem óhajtok ismét reflektálni, csak a fő okokat vagyok bátor felsorolni. Ezek pedig: először a rendes békeszolgálat teljesithetése, másodszor a kiképzés folytonossága, harmadszor az államnak a haderő harczkészültsége és hadikészültsége által garantált s a kormány részéről kötelességszerüleg és féltékenységgel ápolt biztonsága.

T. ház! Az ujabb kor hadi eseményeinek története egészen a legutolsó napok történetéig meggyőző erővel bizonyitja azt, hogy csak azon állam van a helyzet magaslatán, a mely véderejét minden eshetőséggel szemben készen tartja, és pedig czéltudatosan készen tartja, a mely állam minden eshetőséggel szemben biztositja véderejét, biztositja annak hadravalóságát, harczi és hadi készültségét és azt olyan állapotban tartja fenn, a mely egyedül és kizárólagosan garantálja a sikert és a győzelmet. Ugyancsak az ujabb kor hadi eseményeinek története megint, egészen az utolsó napok történetéig, minden kétséget kizárólag bizonyitja, hogy milyen végzetesen megboszulja magát az e téren elkövetett legcsekélyebb mulasztás is.

De ha tekintjük minden kornak hadviselési viszonyait és összehasonlitjuk a jelenkor hadviselési módjával, arra a következtetésre jutunk, hogy ilyen sajátszerü viszonyok eddig még egyáltalában nem voltak. Még soha nem volt a hadviselő felek tömege, a mely egymással szemben állana, olyan óriási, a hadi felszerelés, a hadiszerek és eszközök ily tökéletessége mindez ideig nem volt meg, a közlekedési eszközök sokasága és rendkivül kifejlettsége szintén nem volt eddig olyan, mint a milyen jelenleg.

Természetes tehát, hogy a mai hadviselési módnál az idő sokkal eminensebb befolyással van a hadjáratnak a kimenetelére. Ha ez áll, akkor megint természetes, hogy az időre nézve elkövetett mulasztás sokkal sulyosabb elbirálás alá esik. Hiszen mai napság majdnem matematikai határozottsággal ki lehet mondani és fel lehet állitani azt a tételt, hogy két hadviselő félre nézve, még mielőtt a hadjárat megkezdődnék, különben egyenlő viszonyok közt a hadjárat sorsa már az előkészültség fokozata által van eldöntve. Természetes, hogy ilyen körülmények között a vezető férfiaknak mai nap óriásilag nagyobb a felelősége, mint eddig volt és a meddig ezen körülmények, hogy t. i. az államok nyakig fel vannak fegyverkezve, továbbra is fennállanak — a mit én egy pillanatig sem mondok egészségesnek — addig egy államnak, a mely létét biztositva akarja látni minden eshetőséggel szemben, a mely a nagyhatalmak konczertjében szóval akar birni, nem szabad a véderővel szemben sem kicsinyeskednie, sem pedig krajczároskodnia.

De a véderővel szemben mulasztást elkövetni ilyen körülmények közt egyenesen vakság, öngyilkosság és egyenesen hazafiatlanság volna. Mulasztást követtünk volna tehát el akkor, ha a véderőnek létszámát a harmadévesek hazabocsátása által csökkentettük volna, a nélkül, hogy a létszám kiegészitéséről és pótlásáról gondoskodjunk.

Lovászy Márton: Hát ha elvetette volna a javaslatot a törvényhozás, ha nem szavazta volna meg?

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Az fel nem tehető. Öngyilkosságot a törvényhozásnak az állammal szemben elkövetnie nem szabad. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Rakovszky István: Ez egy alkotmány-biztositék, ezt nem szabad igy kezelni.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Bizonyos, hogy egyik legfontosabb alkotmány-biztositék; s indokolt és jogosult akkor, a mikor az alkotmány tényleg veszedelemben van, de mégis legfontosabb a lét kérdése, mert ha az exisztenczának, a létnek a feltételei megadva nincsenek, akkor hiába van alkotmány is.

Bátor vagyok még tovább menni és azt mondani, hogy habár nekünk teljesen törvényes alapunk volt arra, hogy ezen hároméves katonákat visszatartsuk s a póttartalékosok és tartalékosok első évfolyamát behivjuk a létszám kiegészitésére, tehát csak kötelességszerüleg és a törvény értelmében jártunk el az állam érdekében; de én azt mondom, hogy szomoru volna, még akkor is, ha ilyen törvény nem exisztálna, ha a döntő pillanatban, a mikor a haza tényleg veszélyben van, a vezető férfiaknak nem volna annyi bátorságuk, hogy a felelőséget elvállalják mindazon eszközöknek alkalmazásáért, a melyek a haza, az állam biztonságát garantálják. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ezek a nagy szempontok voltak mi ránk döntők abban, hogy a véderőnek minden áron való harczi készültségét biztositva lássuk és a csökkent létszámot kiegészitsük. Ezen nagy szempontokkal szemben engedje meg nekem a t. képviselőház, hogy ne térjek ki részletesen mindazon, megengedem egészen jóhiszemüleg és jó szándékkal, de kevés szakavatottsággal előadott és aránylag, ezen nagy szempontokkal

szemben, kicsinyes fejtegetésekre, a melyekkel a t. interpelláló képviselő ur ezen kérdéseket tárgyalta, és én azt hiszem, hogy a mikor ilyen elsőrendü és nagyfontosságu indokok és szempontok jönnek tekintetbe, akkor legalább most jogosan elvárhatom ugy a t. interpelláló képviselő urtól, mint a t. háztól, hogy ezen intézkedéseinket és válaszomat most utólagosan tudomásul venni méltóztassanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek után még csak egypár rövid megjegyzésre szoritkozom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A póttartalékosoknak januárban való behivása egyszerüen fegyvergyakorlat czéljából történt, a mire a hadvezetőségnek törvényes joga van. És pedig azért alkalmaztuk ezen rendszabályt, mert az utolsó pillanatig mindig abban reménykedtünk, hogy az ujonczok megszavazását nem méltóztatnak megakadályozni és épen azért meg akartuk kimélni az országot attól, hogy az 1888:XVIII. törvényczikk értelmében hosszabb szolgálattételre családos póttartalékosok behivását kelljen igénybevennünk. Sajnos, hogy ez a reménységünk nem teljesedett, daczára annak, hogy én még idejében, ugy november, mint deczember havában voltam bátor ezeket a körülményeket behatóan fejtegetni és a következményekre rámutatni, ugy hogy azután kénytelenek voltunk ismét csak nagy államérdekek szempontjából február elsején az 1888:XVIII. törvényczikk alapján a póttartalékosokat behivni.

Ezzel befejeztem volna válaszomat a t. interpelláló képviselő ur mindkét interpellácziójára. De a ház megnyugtatására vagyok bátor még hozzátenni azt, hogy a rendkivüli szolgálatra behivott póttartalékosok a magyar területen lévő csapatoknál már mához egy hétre, tehát f. hó 23-án lesznek hazabocsátva, tehát oly időben, a mikor az ujonczok még be nem vonultak. A lovassági és tüzérségi csapatoknál lévő tartalékosok azonban csak azon a napon, a midőn az ujonczok bevonulnak, tehát május 9-én. Kivétel lesz a visszatartott legényekre nézve a megszállt területeken egynéhány nagyon exponált helyen elenyésző csekély számban levő tartalékosoknál, azért, mert ott abszolute nem lehet a felelőséget elvállalni a biztonság szempontjából, hogy kiképzetlen ujonczok legyenek, tehát egy, két, három, legfeljebb négy héttel az ujonczok bevonulása után ezek a legutolsó tartalékosok is haza lesznek bocsátva. Tehát elenyésző csekély számról van szó. Ezt is csak kiegészitésképen vagyok bátor megemliteni, nehogy később szemrehányást tegyenek, hogy nem emlitettem. *(Helyeslés.)*

Ezek után bátorkodom ismételten kérni az interpelláló képviselő urat és a t. házat, hogy, méltányolva ezen rendkivüli és az állam érdekére alapitott indokokat, méltóztassanak válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Elnök: Gabányi képviselő ur kiván szólani.

Gabányi Miklós: T. képviselőház! Rögtön kinyilatkoztatom, hogy nem fogadom el a honvédelmi miniszter ur válaszát, és pedig azért, mert ő azt meg sem indokolta. A mikor interpellácziómat beterjesztettem, jogtalannak és szükségtelennek tartottam a három évet kiszolgált katonák bentartását azért, mert normális állapotban, mikor az ujonczok feljönnek és a hároméves katonák hazamennek, október, november és deczember hónapban az egy- és kétéves katonák teszik a szolgálatot és ezek közül is minden századból hatot beosztanak az ujonczkiképzéshez. Ez kitesz 140 ezredből 16 századonkint 23.400 at, a mi természetesen elesik, hogyha az ujonczok nem jönnek fel. A háromeves katonáknak meg épen nincsen semmi dolguk. Ez volt rövid foglalatja interpellácziómnak, a mire aztán a miniszter ur azt mondta, hogy nem válaszolhat, mert nincs elkészülve. Csodálkozom, hogy egészen mostanáig kellett erre készülnie, pedig akkor mindjárt válaszolhatott volna, még pedig olyanféleképen, hogy Gabányi képviselő urnak igaza van, törvénytelenül, jogtalanul és szükségtelenül tartjuk vissza a háromeves katonákat, mert nincs kilátás háborura Maczedóniában, sem arra, hogy választások lesznek; csak azért nem engedjük haza a háromeves katonákat, hogy pressziót gyakoroljunk az ellenzékre, hogy ne obstruáljon tovább. Ha ezt mondta volna a miniszter ur, akkor tudomásul vettem volna válaszát.

Jól tudom én, t. képviselőház, hogy mit jelent a katonaságnál az, hogy: Befehl muss befolgt werden. Annyit, hogy a parancsot teljesiteni kell. De ismerek egy Kriegsartikelt is, — jól ismerem, mert sokat tanitottam — a mely olyan valamit mond, hogy ha törvényellenes és hazafiatlan dolgot parancsol a feljebbvaló, akkor azt a parancsot nem muszáj teljesiteni. Én szerintem pedig a t. kormány törvényellenes és hazafiatlan dolgot követett el, mikor a háromeves katonákat nem engedte haza. A felvilágosodott katonák tudták is, hogy nekik nem dukál szeptember 30-án túl szolgálni és egynémelyikük Subordinationsverletzung-ot, fegyelem- vagy függelemsértést követett el. Már annyira germanizálva lettem, hogy azt sem tudom, hogy mondják ezt a német szót magyarul. Ezek szegények aztán három-négy évi börtönre lettek elitélve. Méltóztassék odaműködni, hogy mivel önök okozták a bajt, hogy a függelmet megsértették, legalább azok szabaduljanak a börtönből és mehessenek haza családjukhoz. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A póttartalékosokra azt vagyok bátor megjegyezni, hogy azokat haza lehetett volna bocsátani mindjárt, mihelyest az ujonczokat megadtuk és pedig azért, mert most nincsen tél és a kiképzés nem fog három hónapot igénybe venni, hanem öt hét alatt meglesz, ez alatt pedig az egy- és kétéves katonák könnyen teljesít-

hetik a szolgálatot. Az erre vonatkozó választ tehát csak akkor vettem volna tudomásul, ha a miniszter ur azt mondta volna, hogy hazaengedtük őket, mert most a kiképzés öt hét alatt megvan.

Végezetül Lukács László pénzügyminiszter ur vád alá helyezését vagyok bátor kérni, *(Halljuk! Halljuk! Derültség.)* még pedig azért, mert azt a négy millió koronát, a mely az október, november, deczember hóban törvénytelenül visszatartott. három évet kiszolgált 42 ezer katona élelmezésére volt szükséges, kiutalta az országgyülés megszavazása nélkül. A miniszter ur válaszait tehát nem veszem tudomásul. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Következik a határozathozatal.

Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszter ur válaszát a Gabányi Miklós képviselő ur által a három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák, valamint a szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében hozzá intézett két rendbeli interpellácziára, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, a kik a választ tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kétségtelen többség. Tehát a miniszter ur válaszát a ház tudomásul veszi.

Következik a honvédelmi miniszter ur válasza Bakonyi Samu képviselő urnak a debreczeni 39. gyalogezred katonái ellen, az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. képviselőház! Bakonyi Samu t. képviselő ur január 5 én (Irom. 257) a következő interpellátiót intézte hozzám *(olvassa)*:

»1. Van-e a t. miniszter urnak tudomása arról, hogy a debreczeni 39-ik császári és királyi gyalogezred hét katonája ellen a miatt, mert állitólag az ottani szabadságszobrot meg akarták volna koszoruzni, bünvádi eljárás tétetett folyamatba s hogy a terheltek immár a harmadik hónapja vizsgálati fogságban tartatnak?

2. Hajlandó-e a t. miniszter ur ezen ügy mibenállásáról a háznak tüzetes felvilágositást adni s megmondani, hogy a vád a tényleg érvényben levő katonai büntetőtörvénykönyv melyik rendelkezése alapján emeltetett?

3. Hajlandó-e a t. miniszter ur törvényes hatáskörében sürgősen intézkedni, hogy a jelzett eljárás késedelem nélkül befejeztessék s a letartóztatott katonák mielőbb szabadon bocsáttassanak?«

Méltóztassék mindenekelőtt megengedni, hogy az interpellácziő 2. pontjának megfelelően a t. házat röviden tájékoztassam a katonai büntetőtörvénykönyv idevágó rendelkezéseiről.

Azok a nagy érdekek, a melyek a véderőben a fegyelem fentartásával kapcsolatosan parancsolólag megkövetelik, hogy mindazokat, a kik az engedelmesség kötelessége ellen vétenek . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Gondolatban is!)* Gondolatban nem, mert a gondolat szabad. *(Derültség.)* — mindazokat különös szigorral büntethessük. Ez az oka annak, hogy a katonai büntető törvény az engedetlenséget, szemben mindazon polgári egyénekkel, a kik állami szolgálatban vannak és a kikkel szemben az ilyen engedetlenségek kisebb-nagyobb fegyelmi vétségeknek tekintetnek, a katonai állományu egyénekkel szemben már bűntettnek, s a szerint, a mint azt egyesek követik el, vagy egyetértésben lévő több ember követi el, függelemsértésnek vagy zendülésnek minősiti. Szem előtt tartva továbbá azon imminens veszélyt, a mely egyeseknek bujtogatásából vagy többeknek ellenszegülés iránt való megegyezéséből a haderőre háramolhatik, befejezett zendülés bűntettének nyilvánitja a katonai büntető törvénykönyv 159. §-ának *a)* és 161. § ának 1. pontja és végre a 164. §. azt is, ha a katonai állományu egyének ily ellenszegülés czéljából csupán csak összebeszélnek, vagy ha az ily ellenszegülés előidézésére alkalmas nyilatkozatokat tesznek.

A mi már most az interpelláczióban jelzett bünvádi eljárást illeti, az interpelláczió előterjesztését követő negyedik napon, vagyis f. évi január 9 ikén már jogerős itélet hozatott, ugy hogy azt sürgetni már nem volt szükség. Azonban intézkedtem arra nézve, hogy a bünperiratok megküldessenek és ezen iratokból meritettem a büntetendő cselekményre nézve mindazon adatokat, a melyeknek kapcsán bátor leszek most a tényállást röviden a következőkben előádni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mikor a mult év október elején Szegeden az ottan állomásozó közös hadseregbeli katonák a Kossuth-szobrot megkoszorúzták és pedig visszatartásuk ellen való tüntetésképen, ezen hirekre a hirlapirók utján eljutottak Debreczenbe és ott szóbeszéd tárgyát képezték az ottani közös hadseregbeli katonák között is. A 39. gyalogezrednek 2. számu századához tartozó Biró Sándor őrvezető október 6—7-ike körül megállapodott Kiss Sándor gyalogossal, a ki különben, mellesleg mondva, polgári foglalkozására nézve szinész és a katonai szolgálat alatt már lopás büntette miatt fenyitve volt . . . *(Egy hang a baloldalon: A szinészség sulyosbitó körülmény?)* Hogy szinész, az nem sulyosbitó körülmény, hanem a lopás igen. Szóval: összebeszéltek, hogy mozgalmat inditsanak az ezrednek harmadéves katonái között, hogy ők viszont a debreczeni emlékkertben lévő szabadságszobrot fogják megkoszoruzni oly czélzattal, hogy ezzel visszatartásuk ellen tiltakozzanak.

Lovászy Márton: Honnan tudja? A gondolat szabad! *(Zaj.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ezen tervükhöz Csáky Sámuel tizedes is csatlakozott, a ki azután Bíróval együtt felszólitotta és rávette Gáll Lajos őrvezetőt, a ki különben pol-

gári foglalkozására nézve kereskedő, hogy mint hozzáértő ember inditson gyüjtést a legénység között arra a czélra, hogy kellő összeg jöjjön össze, a melyen egy babérkoszorut vegyenek vagy készitsenek s azt azután nemzetiszinü szalaggal és felirattal ellátva október 17-én, egy még később meghatározandó gyalogosnak segitségével, éjnek idején, sötétségben a szoborra elhelyezzék.

Nessi Pál: Nagy bün! (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*)

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Azután Biró őrvezető és társa még öt más, általuk meghivott katonával együtt október 14-én az »Olajütő«-höz czimzett korcsmában összejövetelt rendeztek, a hol egy Nánássy Lajos nevü, szocziálista vezér hirében álló ottani ismert egyénnek izgató beszédét meghallgatták; majd pedig egy már előre elkészitett gyüjtőivet irtak alá s egyuttal elhatározták, hogy ezen szándékukat, a melyet már bátor voltam ecsetelni, tényleg végrehajtják és a koszoru nemzetiszinü szalagjára ezt a felirást tétetik: »A magyar szabadságharcz dicső emlékére a 39. gyalogezred igazságtalanul visszatartott legénysége«. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*)

Nessi Pál: Hazafias dolog!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Boesánatot kérek, én egyáltalában nem akarok sérteni, de igazán csodálkozom, ha egy volt katona azt mondja erről, hogy hazafias dolog. Ez nem hazafias dolog, mert kitünt, hogy nem a szabadság-szobor megkoszoruzása volt itt a főczél, hanem a fennálló katonai szolgálati rend és a kiadott parancs ellen való tüntetés, illetőleg izgatás volt itt a fődolog. Ez pedig nagyon is alkalmas arra, hogy a többi egyénekben is a szolgálat iránt veszedelmes hangulatot keltsen.

Az emlitett törvény alapján tehát a csász. és kir. helyőrségi biróság f. évi január 9-én hozott, és még ugyanaznap jogerőre emelkedett és foganatba is vett itéletével a következőleg határozott: A két főczinkos . . . (*Derültség és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.*) hát mondjuk, hogy nem a főezinkosok, hanem az értelmi szerzők . . .

Várady Károly: Nyolez havi börtönt kaptak! A kik a magyar nyelvet ellopják, azok a főezinkosok!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . Biró Sándor őrvezető és Kiss Sándor gyalogos 8 havi börtönt, Császi Sámuel tizedes és Sándor Bernát tizedes 6 havi börtönt, Gál Lajos őrvezető 5 havi börtönt . . .

Nessi Pál: Most tessék tapsolni! (*Helyeslés és mozgás a jobboldalon.*)

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Rosenbaum Alajos és Herog Gyula gyalogosok négy-négy havi börtönt (*Mozgás és zaj a baloldalon. Elnök csenget.*) Kiss Imre gyalogos és Puskás Zsigmond dobos három-három havi sulyosbitott börtönt.

Nessi Pál: Istentelenség!

Gabányi Miklós: Az öregapjuk és édesanyjuk otthon éhen hal, a mig támaszuk a börtönben sinylődik.

Elnök: Kérem Gabányi képviselő urat, most a honvédelmi miniszter urat illeti a szó.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: E börtönbüntetés jogi következménye gyanánt az emlitett tizedesek, illetve őrvezetők egyszersmind lefokoztattak. Ellenben a szintén büntetőbirósági eljárás alá vont Vattai György őrvezető, Szilágyi Lőrincz, Varga Gábor és Andirko Antal gyalogosok ugyanazon itélettel a terhükre rótt zendülésben kellő bizonyitékok hiányában nembünösöknek nyilvánittattak.

T. ház! Birói itélettel állunk szemben.

Nessi Pál: Szép birói itélet! Nem magyar törvényen alapszik az a biróság! (*Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget. Halljuk! jobbfelől.*)

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ezen birói itéletet a vádlottak önként tett beismerésére és a büntetőtörvénynek a különleges katonai viszonyok által diktált tételes határozmányaira van alapitva. Maga az eljárás elég gyorsan befejeztetett, (*Derültség a szélsőbaloldalon: Katonásan! Halljuk! Halljuk!*) az itélkezésnél pedig nemcsak a tárgyilagosság, hanem a humanizmus is szem előtt tartatott, és az enyhitő körülmények is tekintetbe vétettek, a mennyiben a büntetőtörvénykönyvben kiszabott fenyitésenek csak minimális mértékei lettek ezen esetben alkalmazva. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*) Igenis, hat hótól egy évig terjedő büntetés van az engedetlenség büntettére kiszabva, bizonyos sulyosbitó körülmények között 3 év, sőt öt év, sőt halálbüntetés is. (*Zaj a baloldalon.*) Nem akarom untatni a t. képviselő urakat ennek felolvasásával, de azon szakaszok, melyeket bátor voltam idézni, tartalmazzák mindezen rendelkezéseket.

Tehát bármily sajnálatos legyen is az elitélteknek bizonyára idegen befolyásra is visszavezethető eltévelyedése, velük szemben nagyobb elnézést gyakorolni, mint a jelen esetben, és oly körülmények között, mikor hasonló törvényszegések többször fordultak elő, igazán végzetes hiba lett volna, a mi a haderő féltékenyen és büszkén őrzött fegyelmére káros hatással lett volna.

Jelentésem befejezéseül még csak bátor vagyok megemliteni, hogy később az ottani ezredparancsnok, a kinek kegyelmezési joga van, ezen elitéltek közül kettőnek, a kik három-három havi börtönre voltak elitélve, már márczius hó 5-én elengedte a büntetésnek fennmaradó részét, kettőnek pedig, a kik négy havi börtönre voltak elitélve, márczius 26-án, tehát körülbelül két és fél hónap letelése után elengedte a büntetést. (*Felkiáltások a baloldalon:*

Kik azok?) Névszerint felsoroltam, hogy kik voltak elitélve három és négy hónapra. Ha méltóztatik kivánni, ismétlem. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem szükséges!)* A többieknek pedig, a kik öt, hat és nyolcz havi börtönre lettek elitélve, ugyanezen parancsnok a hozzám érkezett jelentés szerint a megkegyelmezést kilátásba helyezte olyan időpontra, a midőn meggyőződik arról, hogy ezek szintén érdemesek lesznek reá, a mi, remélem, a többinél is bekövetkezik.

Ennek alapján igen kérem ugy az interpelláló képviselő urat, válamint a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Bakonyi képviselő urat illeti a szó!

Bakonyi Samu: T. képviselőház! A legmélyebb fájdalommal hallgattam a t. miniszter urnak válaszát. A legmélyebb fájdalommal azért, t. ház, mert megint szomoru alkalmunk volt meggyőződést szerezni arról, hogy a leghumánusabb érzület, talán a legmagyarosabb gondolkozás mellett is minő tévedésekbe sodorja a fennálló rendszer a mi államférfiainkat. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Mi ezekről a padokról megmondtuk azt jó előre, hogy azok a rendszabályok, a melyeket a helytelen érvek egész sorozatával akart igazolni a t. honvédelmi miniszter ur iménti válaszában, melyet t. képviselőtársamnak interpellációjára adott, azok a rendszabályok egy kaszárnya-politikának intézkedései, a melynek nem lehetnek más következményei, mint hogy politikát fog csinálni maga a kaszárnya. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* És ha a t. honvédelmi miniszter ur egészen helyesen festi egyébként azokat a veszedelmeket, a melyek a katonaság politizálásában rejlenek az állam biztonságára nézve, akkor jól meg kellett volna gondolni azokat a következményeket, a melyeket, mint a tények bizonyitják, mi helyesen jósoltunk meg

Ettől eltekintve, t. képviselőház, én azokat a hivatkozásokat, a melyekkel interpellációmnak a második pontjára kiván válaszolni a t. miniszter ur, helyeseknek nem fogadhatom el, azért, mert hiszen a katonai büntetőtörvénynek, a melyről, azt hiszem, nem nagyon lesznek eltérők a t. többség számos tagjának vagy talán egészének nézetei és a mi pártunk nézeteitől, hogy t. i. ennek a katonai büntetőtörvénykönyvnek az intézkedései a büntetőjog fejlődése, a humánus szellemnek a küzdelmei folytán már messze túl vannak haladva és azok reformja a legégetőbb szükséget képezi: ennek a büntetőtörvénykönyvnek vannak más oly intézkedései is, a melyekre a t. honvédelmi miniszter ur semmiféle figyelmet nem forditott, de a melyeket én interpellációm indokolásában már felemlitettem mint olyanokat, a melyek ennek az esetnek helyes megitélésénél elsősorban tartandók szem előtt. Nem lesz felesleges ismételnem a legszigorubb katonai büntetőjogi intézkedések közül a 11. hadiczikkely 2. pontját, mely szerint azokban az esetekben, a melyekben az előző hadiczikkely 4, pontja értelmében a cselekmény, vagy szolgálati vétség nem okozott különösebb bajt, veszedelmet de facto nem vonta maga után, az oly cselekmények, a melyek különben mint katonai büntettek és vétségek volnának bünvádi eljárás tárgyává teendők, csak fegyelmi esetek gyanánt tárgyalandók.

Már most mi történt azon tényállás szerint is, a melyet a t. honvédelmi miniszter ur a birósági akták alapján velünk megismertetett? Engedetlenség, ellenszegülés történt-e de fakto az ellen az intézkedés ellen, hogy a harmadéves katonák szolgálati kötelezettségük teljesitése után további szolgálatra benntartattak? A tényállás erre nézve semmiféle adatot nem tartalmaz. Tartalmaz adatot arra nézve, hogy elkeseredést szült a debreczeni 39. gyalogezred katonáiban ez az intézkedés. De hát még elkeseredést se szült volna? Van-e természetesebb emberi érzés annál, hogy a mikor a katona, a ki a legsulyosabb állampolgári kötelezettséget teljesiti oly körülmények közt, a melyeket a mi hadseregünk szelleme szerint, bizonyos tekintetben a tiszteknek elfogultsága következtében is a magyar legénységgel szemben rózsásoknak senki sem mondhat, ha ily körülmények közt, a midőn a katona visszavágyik a tüzhelyéhez, munkájához, a családja fentartásának érdekében, szükséget érző szüleinek támogatására, testvérei exisztenciájának fentartására gondolva, van-e természetesebb annál, ha ily intézkedés elkeseredést szül lelkében? Ezen csodálkozni nem lehet és ha ez az elkeseredés baráti és bajtársi körben történt megbeszélés közben meg is nyilatkozik, ez ellenszegülésnek, zendülésnek nem tekinthető. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez az elkeseredés eredményezhette köztük azt, hogy valamiképen nyilvánitani is akarták keserüségüket. De hogyan? A mint a t. honvédelmi miniszter ur mondja a tényállás alapján, elhatározták, hogy éjjel, sötétben fognak koszorut helyezni a debreczeni u. n. szabadság-szoborra. *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Sulyosbitó körülmény ez. A katona nyiltan lépjen fel. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bakonyi Samu: Ez jellemzi helyzetünket, hogy a magyar katonák, ha szabadság-szobrot akarnak megkoszoruzni, ezt másképen nem tehetik Magyarországon, mint titokban, sötét éjjel.

Nessi Pál: Hentzi szobrát azonban szabad világos nappal is megkoszoruzniok a katonáknak.

Bakonyi Samu: Mire beszéltek össze? Arra, hogy gyüjtést rendeznek koszoru letétele czéljából. De a gyüjtést nem rendezték, a koszorut meg nem csináltatták, a koszorut valósággal le nem tették, igy tehát a zendülésnek kisérletéről sem lehet szó.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Idejében megakadályozták. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Kisérlet! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez nem kisérlet! Zaj.)*

Szöts Pál: Halljuk a szónokot!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Bakonyi Samu: Ily körülmények közt a katonai büntető törvénykönyv 161. §-ában meghatározott zendülés büntettének még kisérletéről sem lehet szó, mert a katonai büntető törvénykönyv 15. §-a értelmében, a melyet szerény nézetem szerint a t. honvédelmi miniszter urnak szintén kellett volna idéznie az én interpellációm következtében, oly kisérlet, a melyhez elkövetési cselekedet nem járul, nem is büntetendő a katonai büntető-törvénykönyv meghatározása szerint sem. A 19. §. pedig azt mondja, hogy gondolatok, vagy belső szándék miatt, ha semmi külső gonosz cselekmény nem követtetett el, vagy olyasmi, a mit a törvények rendelnek, nem mulasztatott el, senki sem vonható kérdőre. Tehát még a katonai büntető-törvénykönyvnek általunk kárhoztatott rendszere is ilyen helyes intézkedéseket tartalmaz a jelen esetre vonatkozólag.

Ha már most ezeket a rendelkezéseket nem tartották szem előtt, akkor csakugyan nem vonhatunk le más konzekvenciát, mint hogy a jelen esetben az a nizus követtetett, hogy olyan fenyitő példát állitsanak azon katonák elé, a kik a maguk érzését egymással való beszélgetés és eszmecsere közt kifejezésre juttatták, hogy azok elnémuljanak és érzelmeiknek semmiféle kifejezés adható ne legyen különösen olyan alakban, a minő egyeseknek beszélgetése közben felmerült, hogy t. i. a szabadság-szoborra tétessék egy ártatlan koszoru.

Méltóztatott a tényállással teljesen megegyezőleg hivatkozni arra, hogy ezek a katonák egy szoczialistának ismert ágitátorral, Nánássy Lajos nevü kőmüvessel érintkeztek. Mi bizonyitja jobban annak a veszedelemnek tényleges fenforgását, a melyre mi épen az állam biztonsága érdekében, épen a véderőnek integritása érdekében rámutattunk. Ez az eset bizonyitja, hogy az ilyen rendelkezések kaput nyitnak a szoczialista izgatásoknak a hadseregben is. Méltóztassanak csak egyik-másik osztrák hadtest állapotát megnézni, adatok vannak rá, a melyek ezen padokról már a ház elé kerültek, hogy a szoczialista izgatás ott milyen terjedelmet öltött. Azt akarja a t. katonai kormányzat, hogy ez Magyarországon is bekövetkezzék? És ha az a szoczialista izgatás csakugyan veszélyeztetni fogja a mai államrendet s esetleg a polgárok szabadságát, hát azzal a katonasággal fogja azt megvédelmezni, a melynek kebelében ilyen rendelkezésekkel tör utat az izgatás veszedelmeinek? Azt hiszem, hogy ezt nem fogja kicsinyelni a honvédelmi miniszter ur, hiszen az adatokat maga szolgáltatta nekünk.

Az a kérdés is felmerülhet az én interpellációm következtében, hogy mikor egy birói itélettel számol be nekünk a t. honvédelmi miniszter ur, micsoda bizonyitékok alapján keletkezett az a birói itélet? Méltóztatik mondani, hogy a beismerés alapján. No már csakugyan vétenék a t. háznak jogászi erudicziója ellen, ha ezzel szemben akarnék lándzsát törni a mellett, hogy a beismerés nem lehet egyedüli bizonyiték arra, hogy ilyen marasztaló, sulyos itélet keletkezzék. De én e felett most immorálni nem akarok, csak azt akarom a t. miniszter ur válaszából még exponálni, hogy ő a birói itéletnek a dogmatikus erejét állitotta elibünk. Ne méltóztassék a hadsereg keretében keletkezett birói itéleteknek ilyen erejére hivatkozni, mert mi tudunk ennek a hadseregnek keretében keletkezett birói itéleteket, a melyek mindnyájunknak a lelkét csak a legnagyobb foku elkeseredéssel töltik el, a mire nézve — azt hiszem legalább — nincs különbség ezen ház tagjai között. És az összefüggést azon itéletek közt, meg ezen utolsó itélet között, az érzésbeli összefüggést nagyon megvilágitják a külső körülmények, hogy t. i. egy szabadságszoborra szánt koszoru letételének puszta szándéka miatt méretett ki magyar fiukra zendülés büntette czimén 3—8 hónapi büntetés.

Méltóztatik az egész eljárást most enyhébb szinben feltüntetni akarni arra való hivatkozással, hogy a Gerichtsherr, a kit a kegyelmezési jog megillet, a debreczeni ezred parancsnoka e kegyelmezési jogot részben gyakorolta, hogy márczius hónapban három legénynek kegyelmet adott. Ezzel szemben áll az az égbekiáltó tény, hogy október legelején kezdődött ez az eljárás, és tartott a vizsgálati fogság január 9-ikéig, mikor az itélet meghozatott, ugy mi haszonnal jár ezekre nézve a kegyelem, a kik többet ültek, mint a mennyi büntetésük volt? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennélfogva a kegyelemnek ily mértékü gyakorlása ezt az egész dolgot annál kevésbbé enyhitheti, mert a többiekre nézve még attól tétetett függővé, hogyha magukat erre érdemesekké teszik. *(Zaj balfelől.)* Kiváncsi vagyok, hogyan szerezhet az a börtönbe zárt katona érdemeket arra, hogy kegyelmet kapjon? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tudtommal a hosszabb időre elitélt raboknak a börtönben való viselkedése ellen semmiféle kifogás fel nem merült. Több érdemet pedig egy rab, vagy fogoly nem szerezhet a szabadlábrahelyezésre, mint azt, hogy magát jól viseli, és a fogházi vagy börtönrendet megtartja. Ezt az érdemet azok a szerencsétlen emberek túlontúl megszerezték. Minek tehát a keserüséget még fokozni, különösen a mai helyzetben; azt hiszem, hogy a katonai hatalom részéről legalább is tapintatos volna véget vetni ennek az állapotnak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A történtek után ennyit méltán elvárhatott volna az ország a t. kormánytól. Ezek alapján — nagyon sajnálom —

de én a t. miniszter urnak válaszát tudomásul nem vehetem. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. A kérdés az, tudomásul veszi-e a ház a honvédelmi miniszter urnak válaszát, Bakonyi Samu képviselő urnak a debreczeni 39. gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszorúzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében tett interpellácziója tárgyában: igen vagy nem?

B. Kaas Ivor: Kérem a házat megolvastatni.

Gabányi Miklós: Nem vagyunk határozatképesek.

Elnök: Kérem Trubinyi János és Daróczy Aladár jegyző urakat, hogy a határozatképesség konstatálása végett a ház tagjait megszámlálják.

(Trubinyi János és Daróczy Aladár jegyzők megszámlálják a ház tagjait. Felkiáltások balfelől: Katalógus! Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)

Csendet kérek, t. ház! *(Zaj.)* Kérem, ne méltóztassanak a t. képviselő urak az elnöknek jogkörébe avatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. jegyző urak jelentése szerint 88 képviselő van jelen. A ház tehát nem lévén határozatképes, a házszabályok 259. §-a értelmében az ülést egy negyedórára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Következik a határozathozatal. Ismét felteszem a kérdést: tudomásul veszi-e a t. ház a honvédelmi miniszter urnak Bakonyi Samu képviselő urnak a debreczeni 39-ik gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében hozzá intézett interpellácziójára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képvisslő urakat, a kik a választ tudomásul veszik, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a választ tudomásul vette.

Következik a honvédelmi miniszter urnak válasza Lovászy Márton képviselő urnak a póttartalékosok behivása iránti királyi parancs és a Boszniában visszatartott magyar katonák hazabocsátása tárgyában hozzá intézett interpellácziójára. *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Két óra!)* Tekintettel azonban arra, t. ház, hogy az idő már nagyon előrehaladt és igy ma már a bejegyzett interpellácziók meghallgatására sem térhetünk át, a t. ház hozzájárulásával javaslatot tennék a legközelebbi ülés napirendjére vonatkozólag. *(Halljuk!)*

Inditványozom tehát a t. háznak, hogy legközelebbi ülését e hó 18-dikán, hétfőn délelőtt 10 órakor tartsa, és annak napirendjére a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatását, valamint a községi és körjegyzők, továbbá a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalását tüzze ki. Hozzájárul ehhez a t. ház? *(Helyeslés.)* A ház ezen javaslatomhoz hozzájárulván, ezt a ház határozatként kimondom. *(Zaj.)* Csendet kérek! Szederkényi Nándor képviselő ur kiván szólani.

Szederkényi Nándor: T. ház! Interpellácziom ma elmaradt, de nem az én hibám miatt. Kérem ennélfogva, hogy interpellácziom megtétele a hétfői ülés napirendjére tüzessék ki. *(Mozgás a jobboldalon. Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A honvédelmi miniszter ur kiván szólani.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután mindenesetre óhajtandó, hogy az interpellácziókra adott válasz alkalmával az interpelláló képviselő ur is jelen legyen, Lovászy Márton képviselő ur pedig az imént azt közölte velem, hogy hétfőn nem lehet itt; miután különben is szerda és szombat az interpellácziók megtételére meghatározott napok: kérem a t. házat, hogy az ezen interpellácziára adandó válaszomat talán a jövő szerdán mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: Hozzájárul a t. ház ahhoz, hogy a honvédelmi miniszter urnak Lovászy Márton képviselő ur interpellácziójára adandó válasza a szerdai ülés napirendjére tüzessék ki? *(Helyeslés.)* A ház hozzájárult a válasz megadásának szerdára való napirendre tüzéséhez. Hozzájárul-e a ház ahhoz is, hogy Szederkényi Nándor képviselő ur a mai napról elmaradt interpellácziójának megtételét a hétfői ülés napirendjére és pedig az ülés végére tüzzük ki? *(Helyeslés.)* A ház ehhez is hozzájárulván, ezt határozatképen kimondom. E szerint a hétfői ülés napirendjét a mai napirendre kitüzött két törvényjavaslat és Szederkényi Nándor képviselő ur interpellácziója fogja képezni. Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 2 órakor.)

417. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 18-án, hétfőn,

Perczel Dezső, utóbb Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Szederkényi Nándor interpellácziója a miniszterelnökhöz az olasz borvám tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovies György, az azok ellen felszólalókat Rátkay László jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. április hó 16-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Esztergom vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, a budapest—boszniai vasut és a vukovár—samaczi csatorna kiépitése és az egygyermek-rendszer meggátlása tárgyában;

Gömör-Kishont vármegye közönségének feliratát, a közsegélyre szoruló 7—15 év közötti gyermekek gondozásáról szóló 1901. XXI. t.-cz. módositása végett.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom Aurélháza és Németszentmihály kincstári telepes községeknek Csávossy Béla országos képviselő által beadott kérvényét, az állami beruházási törvényjavaslat kapesán belvizlecsapoló-csatorna létesitése és a telepesek terhére előirt telepváltság-tartozásnak 50%-al való leszállitása iránt.

Minthogy a kérelem az állami beruházási törvényjavaslattal áll kapcsolatban, az emlitett kérvény kiadatik a kérvényi bizottságon kivül a pénzügyi bizottságnak is.

Hozzájárul a t. ház ezen javaslatomhoz? *(Igen!)* Ha igen, ugy ezt a ház határozatként jelentem ki.

T. ház! Mielőtt a napirendre áttérnénk, a ház tudomására kell hoznom, hogy Nessi Pál képviselő ur a hus árának megdrágulása kérdésében a belügyminiszterhez intézendő sürgős interpelláczió megtételére kért és nyert engedelmet. Az interpelláczió háromnegyed két órakor fog előterjesztetni.

Szederkényi Nándor: Nekem is van interpelláczióm!

Elnök: Az a mai ülés napirendjének negyedik pontját képezi.

Áttérünk most a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatására. Ki következik szólásra?

Dedovics György jegyző: Haydin Imre!

Haydin Imre: T. ház! A t. előadó urnak alapos és kimerítő fejtegetései után a szőnyegen lévő törvényjavaslathoz tulajdonképen kevés a mondani valóm.

Ha mégis felszólalok, teszem ezt kizárólag azért, hogy némely szempontot érintsek, mely e törvényjavaslat megbirálásánál vezetett. Magát a törvényjavaslatot készséggel elfogadom és csak szivem mélyéből üdvözölhetem a t. miniszterelnök urat annak benyujtásáért; nemesak azért, mert ugy szerkezetében, mint tartalmában igen szerencsés alkotásnak tartom, hanem főleg indokolásáért, a melyet mintha nem is bürokrata ember készitett volna, annyi szív és lélek buzog belőle, hogy valóságos erkölcsi elégtételt nyujt azon vármegyei tisztviselőknek, a kiknek eddig

odaadó és buzgó munkásságukért oly kevés elismerés, még kevesebb anyagi jutalom, de annál több gáncs és megszólás jutott. (*Ugy van! jobbfelől.*)

Ez indokolás fonalán főleg két szempontból fogadom el a szőnyegen lévő törvényjavaslatot. Az első szempont az, hogy biztositja a vármegyei alkalmazottaknak megélhetését és ezzel a demokrata iránynak tör ujabb érvényesülést, a mennyiben a közigazgatási pályát megnyitja a polgári társadalom azon munkás és dolgos elemeinek, a kiket épen a javadalmazás elégtelensége tartott attól eddigelé vissza. És én ennek a szempontnak fontosságát nem tudom eléggé hangsulyozni. Mert én a közigazgagatást a maga nemes hivatásánál fogva elite-pályának tartom, a közigazgatási tisztviselői kart elite-corpsnak szeretem látni; ezt pedig csak ugy érhetjük el teljes mértékben, hogyha módot teremtünk arra, hogy a szolgálatban a nemzet java összeverődjön.

A második szempont, a miért a javaslatot elfogadom, az, hogy ez a javaslat igazságot szolgáltat a vármegyei tisztviselőknek az állami tisztviselőkkel szemben. (*Ugy van! jobbfelől.*) Már a t. előadó is emlitette, hogy mig a törvényhozás a többi állami közigazgatási ágak hatáskörének fejlesztésével egyidejűleg és fokozatosan kiépitette a betöltésükre hivatott szervezetet és növesztette ennek anyagi javadalmát: addig a közigazgatásnál néhány csekélyebb jelentőségű szervezeti és javadalmi javitáson kivül minden a régiben maradt; holott épen ennek a vállára rakta a törvényhozás a legtöbb és a legnehezebb feladatokat. (*Ugy van! jobbfelől.*) De épen az ekviparáczió szempontjából látok még mindig bizonyos hézagokat fenforogni, a melyeknek betöltéséről, épen az állam anyagi erejére való tekintettel, ezuttal le kell mondani, de azért szükségesnek tartom ezeket felemliteni; mert előre látom, hogy azok a gyakorlati életben bizonyos árnyat vethetnek ezen törvényjavaslat üdvös intencziójára és annyira kiélesedhetnek, hogy előbb-utóbb a törvény revizióját fogják maguk után vonni. Hogy néhányat felemlitsek, itt van az alispán. Az alispánt a törvényjavaslat a VI. fizetési osztályba sorozza, de ebből azután ki sem engedi. Legyen bármily szorgalmas, szerezzen bármily érdemeket, ebből a fizetési osztályból ki nem mozdul, holott a vele egy rangosztályban lévő törvényszéki elnök, hogyha rá érdemesül, ugyanazon állásban a curiai birói czim és jelleg elnyerésével az V. fizetési osztályba léphet elő.

Gabányi Miklós: Lehet főispánná!

Haydin Imre: De nem abban az állásban! Itt van a főszolgabirák esete. A főszolgabirót a törvényjavaslat a VIII. fizetési osztályba sorozza és ebből csak az esetre engedi előlépni a VII. fizetési osztályba, ha 15 szolgálati évet betöltött és kiváló közigazgatási érdemeket szerzett, holott a vele egy fizetési osztályban lévő járásbiró ugyszólván rendesen előlép a VII. fizetési osztályba, sőt ha érdemeket szerzett, nem is kiválóakat, akkor a táblabirói czim és jelleg elnyerésével a VI. fizetési osztályba jut el.

Nem szeretném, t. ház, ha félreértenének. Korántsem az a szándékom, hogy ezeket sérelmek gyanánt tüntessem fel a javaslat terhére. (*Helyeslés jobbfelől.*) Ellenkezőleg, csak az a szándékom, hogy igazi világitásába helyezzem azon vélelmeknek értékét, a melyek ma az állami tisztviselők körében keringenek és azt akarják bizonyitani, hogy a vármegyei tisztviselők fizetésjavitása, illetőleg előnyösebb helyzetbe juttatása mintegy az állami tisztviselők rovására történik. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Áttérve most már a javaslat egyes részleteire, először is engedje meg nekem a t. ház, hogy én, mint a kinevezési rendszer hive, minél szükebb térre szeretném szoritani a választási esélyeket. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*) Épen azért jobb szerettem volna, ha a szolgabiráknak és aljegyzőknek a X. fizetési osztályból a IX. fizetési osztályba való előmenetele nem választás utján, hanem automaticze történnék. Én a törvényre hivatkozom ebben a tekintetben, hogy az sem állit ennek akadályt, mert az 1886 : XXI. t.-cz. semmiféle különbséget nem tesz a szolgabirák között, de mi több, az aljegyzők közt sem. Ez utóbbiak tekintetében csak a vármegyei szervezeti szabályrendeletek tesznek különbséget, igy tehát könnyű módunk lett volna arra, hogy a rendes előmenetelt legalább e két fizetési osztályon belül biztositsuk azon tisztviselők számára, a kik munkájukkal és szolgálati idejükkel erre érdemeseknek bizonyultak, de talán személyükkel nem birták a választóközönség tetszését.

Másik megjegyzésem a főszolgabirói paragrafusra vonatkozik. (*Halljuk! Halljuk!*) Itt csak egyetlen szó ellen volna némi észrevételem, az ellen a szó ellen, a mely az érdemeket »kiválóaknak« jelzi, a melyek alapján a főszolgabiró a VII. fizetési osztályba juthat. Én a »kiváló« szót ebben az esetben szertelennek tartom, felette tágithatónak, és őszintén megvallom, hogy én kiváló közigazgatási érdemek alapján valakit nem a VII. fizetési osztályba léptetnék elő, hanem kinevezném tanácsosnak a belügyminiszteriumba. (*Derültség.*) Azt hiszem, hogy ha mi pusztán e szót »érdem« iktatjuk be, ez a czélnak teljesen megfelel. (*Helyeslések.*)

Nem osztozom azon aggályokban, a melyek a nyugdij tekintetében felmerültek. Nem osztozom azért, mert előre látom, hogy ez a törvényjavaslat a maga gyakorlati következményeiben kényszeritő erővel fog a radikális megoldás felé vezetni és az nem lehet más, mint az, hogy a tisztviselők nyugdijáról is az állam gondoskodjék a nyugdijalapok bevonásával, mert hiszen természetes dolog, hogy a ki a fizetés gazdája, az legyen egyuttal a nyugdijé is.

Az előadó által emlitett közigazgatási szakvizsgának realizálását én is szivem mélyéből üdvözlöm. A ki ismeri a gyakorlati közigazgatást és a ki figyelemmel kiséri a felsőbb hatósági határozatokat. az észreveheti azt, hogy a közigazgatás alsó fokain még mindig bizonyos dilettantizmus rezeg, és ezt csak ugy fogjuk számüzni, ha a közigazgatási szakvizsgának létesitésével egy minden irányban és teendőiben jártas és otthonos tisztviselői kart nevelünk. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi a Szalay László t. képviselőtársam igazán kiváló és kitünő beszédében felhozottakat illeti, nem helyeselhetem pl. azt az egyet, hogy ő az alügyészeket magasabb fizetési osztályba akarja sorolni a kontempláltnál, valamint a járási orvosokat. Az alügyészi állás kezdő állás, épen azért nem lehet azonnal egy magasabb osztályba sorozni. Ugy tudom, hogy a járásorvosok a legnagyobb fizetésjavitásban részesültek, a perczent, a melyet ők elértek, a legnagyobb. Őszintén megvallva, én az egész járásorvosi intézményt manapság egy élő anachronizmusnak tartom. Megvolt az értelme ennek akkor, mikor még csak igen kevés orvos volt, de ma, midőn minden körnek és nagyközségnek megvan a maga orvosa, a járásorvosnak tulajdonképen hatásköre és feladatköre nincs és én legjobbnak tartanám, ha ezen állás megszüntetésével a reájuk forditott javadalom inkább a kör- és községi orvosok helyzetének javitására fordittatnék. *(Helyeslés balfelől.)*

A főügyészeknél helyesnek tartanám, ha ezek a magángyakorlattól eltiltatnának. A főügyészt a javaslat a VII. fizetési osztályba sorozza, tehát egy olyan kiváló szolgálati és jövedelmi pozicziót teremt számára, a mely gondtalan megélhetést biztosit neki és megadja neki a módot, hogy egész erejét hivatalos teendőire fordithassa. Már pedig tudjuk a gyakorlatból, hogy a magángyakorlat épen ezen hivatalos teendők ártalmára szolgál. Azonkivül, ha a főügyészt teljesen visszaadjuk a maga hivatásának, megtakarithatunk néhány alügyészi állást, a mi okvetlenül pénzügyi előnyét jelentené a javaslatnak. *(Helyeslés balfelől.)*

Kijelentve, hogy a városi alkalmazottak fizetésrendezését én is helyeslem, ismétlem, hogy a javaslatot örömmel és lelkesedéssel elfogadom. *(Élénk helyeslés jobbfelől. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Rátkay László jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! Én e törvényjavaslatot elvileg, lényegileg elfogadom, helyeslem, azonban sem a kiviteli formáját, sem a rendszerét magamévá nem teszem, ez ellen kifogást emelek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mielőtt azonban ennek fejtegetésébe bocsátkoznám, az első tételemre kell bővebben nyilatkoznom, a mely abból áll, hogy miért fogadom el elvileg, lényegileg e törvényjavaslatot.

Az előttem szólók közül csak Buzáth Ferencz volt az, a ki az ország pénzügyi helyzetét is felemlitette és mintegy szembeállitotta e javaslattal azt a kérdést, vajjon pénzügyi helyzetünk olyan-e, hogy ilyen természetű törvényjavaslatokat elbirunk? Én is kötelességemnek tartom e helyről e kérdést megvilágitani. Olyan helyzetben vagyunk-e mi, hogy ugy az állami tisztviselők, mint a vármegyei, községi és — a mi még következni fog, mert következnie kell — a városi tisztviselők fizetésjavitását megengedhetőnek tartjuk-e a mai pénzügyi helyzetben?

Ennek illusztrálására azonban kénytelen vagyok egy kissé messzebb hatolni be a multba és némi történeti előzményeket bocsátani előre, hogy azután azokból a következtetéseket levonhassam.

A 80-as évek végén és a 90-es évek elején, méltóztatnak rá visszaemlékezni, midőn az u. n. fogyasztási adók emelése megtörtént, évi költségvetési bevételeink oly rohamosan emelkedtek, hogy évről-évre — pontosan nem mondhatom ma meg, de hiszen emlékezünk rá — daczára annak, hogy az évi költségvetésekben csak néhány százezer forint bevételi többlet volt kimutatva, a zárszámadási többlet 50—100 millió korona között váltakozott, sőt volt év, a mely még ezt is túlhaladta. Ezen összegre nézve a t. kormány akkor mélyen hallgatott. A zárszámadások oly számösszegek, oly óriási tömege a számadásoknak, hogy azoknak tanulmányozásába — fájdalom — a képviselők ritkán szoktak belemélyedni. A kik ezzel foglalkoznak, időnként felhivták a figyelmet arra, hogy itt óriási többletek jönnek létre.

A t. kormány hallgatott róla mélyen, hogy hová helyeztettek el azok, de már emelkedtek köztünk hangok, hogy oly óriási összegek jönnek ki, mi történik ezekkel, hisz száz milliókról van szó. Már azt beszélték, hogy ez hadikincset képez. Én csak azt adom vissza, a mi következménye volt annak a mély titkolózásnak, a mi a kormány körében volt. Hiszen egy költségvetés összeállitásánál a legutolsó faluban is megköveteljük, hogy az illető község mult évi maradványát a jövő évi költségvetésbe vegye be. A kormányok — nem a mostani, hiszen az mindössze néhány hónapos, de a volt kormányok — ezekről nem gondoskodtak azzal, hogy számot vetettek volna, hogy ime itt a törvények értelmében befolyó összegek maradványai, a melyek 50—100 millió korona körül forognak fenn, számitásba vétessenek, hanem azokról szépen, bölcsen és okosan hallgatott, azok ide-oda elhelyeztettek, ugy hogy azután, a mint mondottam, méltán támadhatott ebből az a köztünk fenforgó hir, hogy hadikincset képeznek, épen ugy, mint Németországban is hadikincseket gyüjtöttek.

Ezek természetesen mind olyan naiv képzelődések, de ezek létrejöttek azon titkolózás

folytán, a mely ezen ügyben felvilágositást az országnak soha nem adott, máig sem ad.

Ily viszonyok között, midőn a nagyközönség értesült arról, hogy az államnak mily óriási felesleg bevételei vannak, a melyek mind a fenforgó viszonyokból származtak, főleg pedig a fogyasztási adók felemelése folytán, tehát mind teljesen törvényesen állottak elő, akkor háromféle áramlat indult meg az országban ennek következtében. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első áramlat volt az a követelés, hogy előállott most már a helyzet arra nézve, hogy a kormány kényszerittessék az adóreformnak haladéktalan behozatalára. Ez az áramlat teljesen méltányos, helyes és jogos volt. E padokról hangoztattatott, de a kormány is előterjesztéseket tett ez irányban. Még a királyi trónbeszédben is felhozatott, a kormány a költségvetéseknél mindig előterjesztette, hogy az adóreformra vonatkozó intézkedései ilyen meg ilyen stádiumban vannak. Azonban évről-évre elmaradt e reform és ma sem tudjuk, hogy mint áll. Ez volt az első áramlat, a mely azon okból támadt az országban, a mint emlitettem, hogy az állam bevételei tetemes fölöslegekkel zárultak.

A másik áramlat volt azután, a mely kifejlődött, az állami tisztviselők és egyáltalában az ország intézményei keretében működők fizetésének javitása kérdése. Ez is méltányos, helyes és jogos alapon nyugszik, mert nagyon természetes, hogy ha mi attól az állami alkalmazottól azt kivánjuk, hogy szolgálatát teljesitse és egész életét annak az ügynek szentelje, a melynek vezetésére hivatott, akkor meg is kell adni a módot ugy, hogy az egyéb tekintetekre a törvény végrehajtásánál ne legyen, hanem éljen annak a hivatásnak, a melynek rendelve van. Jogos, igazságos, helyes és méltányos követelés ez is. Én, midőn arról van szó, hogy intézményeink hiányait javitsuk, mindig a javitók közé állok, mert én azt tartom, hogy az ország intézményei azok a pillérek, azok az oszlopok, a melyeken az állam nyugszik. Azoknak oly szilárdaknak, alapjuknak oly rendithetetlennek kell lenniök, hogy azok az állam egész terhét elviselje, mert ha nem igy áll a dolog, ha rozoga, romlott, ha korhadt az alap, akkor az egész állam gépezete bizonytalan mindig és bizonytalan helyzetben van az ország is.

Én tehát, t. képviselőház, midőn ezen áramlat megindult és láttam azt, hogy a t. kormányok és az a többség, a mely a háta mögött áll, makacsul hallgat arra nézve, hogy követelje az adóreformot, a melyet elsősorban kellett volna végrehajtani, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* akkor megálltam és gondolkodóba estem, mert a harmadik áramlat is megindult és ez az áramlat Bécsből jött, a hol látván azt, hogy ilyen dús többletek folynak be az államkasszába Magyarországon, ő is előállott az ő feneketlen zsákjával és a már évek óta hangoztatott uj ágyukra, uj hadihajók épitésére, a mi száz meg száz milliókat, a hadilétszám felemelése által, a mely ismét kiszámithatatlan milliókat fog elnyelni, kért pénzt. Midőn ezen áramlatot láttam, gondolkodóba estem és miután láttam, hogy a kormány és a többség az első áramlatnak nem tett eleget, hanem huzahalasztja a dolgot és mi képtelenek vagyunk kisebbségünknél fogva a kormányt odakényszeriteni, hogy az adóreformtervezetet feltétlenül és sürgősen hajtsa végre; miután láttam, hogy a bécsi áramlat ránk nehezedik, a többség hajlandó annak fejet hajtani: egy pillanatig sem haboztam, hogy hozzájáruljak ahhoz az áramlathoz, a mely intézményeinknek kiépitését, állami alkalmazottainknak, tisztviselőinknek fizetésjavitását czélozza, mert tudom, hogy ezek az összegek nem fognak kimenni az országból. Az a 15—20 millió korona nem megy sem az angol bankba, sem a bécsi bankba, de még a vidéki takarékpénztárakba se, mert az a tisztviselő azt évről-évre, a mint kapja, el is költi és igy az pénzforgó tőke lesz az országban, a mely visszamegy oda, a honnan származott: az adózók zsebébe. *(Ugy van! balfelől.)*

Ez indokolja az én álláspontomat, hogy e viszonyok közt én is hozzájárulok e fizetésjavitási törvényjavaslathoz. Hozzájárultam az állami hivatalnokokéhoz, hozzájárulok most a megyei tisztviselők fizetésének javitásához is, sőt még kivánom, hogy a városi tisztviselők fizetésének javitására is történjék intézkedés. Ha pedig valaki azt kérdi: vajjon nem fog-e az állami költségvetés momentán meginogni, válaszom az, hogy nem, mert ime, az 1902. évi zárszámadások folytán 40—50 millió korona többlet van ma is. Mindössze is az lesz ennek a következménye, hogy ellenállhatunk a feneketlen katonai követelményeknek, a melyek a pénzt kiviszik hazánkból, de vissza nem hozzák és még azt sem engedik meg, hogy ennek fejében fontos állami intézményünknél, a hadi intézménynél kulturánkat, nyelvünket érvényesitsük. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Azt gondolom, t. képviselőház, hogy ezen álláspontom oly igazolt, hogy az ellen sem az ország, sem az adózók, sem a költségvetés szempontjából ellenvetést tenni nem lehet. *(Ugy van! balfelől.)* Az adóreform követelménye még mindig fenforog és ha majd a költségvetés tárgyalásának ideje itt lesz, módunkban lesz ez irányban a legbehatóbb tárgyalásokat folytatni és kényszeriteni a kormányt, hogy az ország és az adófizető közönség irányában fenforgó ezen tartózását lerója.

B. Kaas Ivor: Félek tőle, adóemelés lesz belőle. *(Derültség. Felkiáltások: Már rímel is!)*

Szederkényi Nándor: Fájdalom, az a nézet, a melyet közbeszóló barátom nyilvánitott, fenforog az egész országban és csak azt mutatja, hogy a kormány nem ugy teljesiti kötelességét, a mint kell, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és irányában bizalmatlan a közönség, s midőn adó-

reformról beszélünk, azt mindig ugy érti, hogy ebből adóemelés lesz, mert a nép körében megcsontosodott az a vélemény, hogy midőn azt kérdik tőle: mi a politika, erre azt mondja: uri hunczutság. Kötelességünk, a mennyire lehet, ezt a téves nézetet eloszlatni, és ha a kormány is ugy gondolkozik, akkor az adóreform kérdésénél meg kell mutatni, hogy azt nem ugy értjük, hogy az financziális emelésre fordittassék, hanem ugy, a mint azt az egész európai müvelt világ érti, hogy a gyengébb emberek: a kisiparosok, a kis földmivelők vállairól levegyük a terhet. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert igazságtalan és Európában páratlan rendszer az, hogy az a kisiparos aránylag ép annyi adót fizet, *(Felkiáltások balfelől: Többet!)* sőt többet, mint egy nagy gyáros, vagy az a kis földmivelő egy pár hold földje után aránylag ugyanannyit, mint az ezer holddal biró nagybirtokos. Ez az, a mit mi a reform alatt értünk, s azt kivánjuk, hogy ez a méltányosság, az igazság, az emberiesség szempontjából megvalósittassék. *(Helyeslés balfelől.)*

Fel nem tehetem, hogy a XX. században lehet Magyarországon kormány, a mely ne ezen értelemben kisérelné meg az adóreform végrehajtását, mert akkor itt vagyunk mi, s a mi kötelességünk fog lenni, szembeállani egy ilyen tervezettel, és midőn intézményeink kiépitését minden irányban elősegiteni akarjuk, kötelességünknek fogjuk ismerni az adóreformnál is kifejteni azt az erőt és azt az ellentállást, a melyet egy esetleges rossz tervezet ellenében alkalmazni kell.

Ezzel végeztem azon kérdéssel, hogy miért fogadom el ezt a javaslatot.

Most rátérek arra, a mit mondtam, hogy lényegében elfogadom, de sem kivitelében, sem szervezetében ahhoz nem járulok. Én azt egy elhamarkodott műnek tartom. A kormány arra az álláspontra helyezkedett, hogy a vármegyei és községi alkalmazottak fizetése emeltessék, s akkor hirtelenében kellett megkésziteni a tervet. Itt áll előttünk. Hogy el nem vetem, ezt azért teszem, mert a mi jó van benne, azt nem akarom elodázni. Ugy vagyok vele, mint az a bányász, a ki aranyat keres és ólmot talál, azt sem veti el. Igyekszem majd a részleteknél javitani, a mennyire lehet, bár tudom, hogy a kormányok a részletekben nem igen szoktak engedni. De indokolom, hogy miért tartom ezt szervezetileg hibásnak.

Az előttem közvetlen szóló már rámutatott a javaslat több tévedésére és több olyan dologra, a mely a közönségben félreértésekre adhat alkalmat. Én az intézményeket ugy tekintem, mint egy-egy önálló pillért. Franczia ország uniformirozta magát, államhivatalnoki intézményt állapitott meg és ezt az elvet az egész vonalon végrehajtotta. Nálunk az adminisztráczió a megyei önkormányzaton épült fel. Azt még értem, ha valaki azt mondja, hogy az önkormányzati szervezetet elveti és mindent uniformirozni akar; de a mikor valaki azt mondja, hogy az önkormányzati szervezetet meghagyja és csak egyes részeiben tesz olyan intézkedéseket, a melyek azzal lényegében ellenkeznek, akkor igazat kell adnom az előttem szólónak, a ki azt mondta, hogy ebben a törvényjavaslatban csak ideiglenes intézkedést lát, mert ennek nyomán következni fog az önkormányzat megsemmisitése.

Miután én az önkormányzatnak vagyok hive, nem helyeselhetek olyan intézkedést, a mely az ellenkezőt czélozza. Hiszen a kormány rendezhette volna a vármegyei tisztviselők fizetését, a nélkül, hogy ilyen uniformisba bujtassa, fizetési osztályokba oszsza be a tisztviselőket. Ez a beosztás olyan, mint a Prokrustes-ágy, belegyömöszölik a vármegyei tisztviselőket. Hiszen már az előttem szóló rámutatott arra, hogy milyen méltánytalan az, hogy az alispán örökéletig ugyanabban a fizetési osztályban marad, holott a törvényszéki elnök számára nyitva van a felsőbirói pálya is. Ott van azután a főszolgabiró; azt is uniformirozzák, beteszik a nyolczadik fizetési osztályba, pedig a főszolgabiró a mi önkormányzatunk mellett egyik legfontosabb oszlopa a közigazgatásnak. Itt az indokolásban olvasok egy századokra nyuló visszatekintést, a mely elmegy odáig, a mikor még a vármegye katonai szervetet volt, a mely azután átalakult közigazgatási szervezetté, melyről azonban azt mondja, hogy ezek az adminisztrácziónak közegei nem voltak. Dehogy nem voltak. Épen a szolgabirói intézmény megállapitásában nyilvánult ez, a mely tehát Magyarország önkormányzatának, mondhatni, legelső kiindulási pontja. A vármegyékben még körülbelül mindenütt ugyanazon felosztásai találhatók a szolgabirói állásoknak, a melyek 5 vagy 6 századdal ezelőtt megállapittattak.

A szolgabiró akkor is az volt, a mi ma: kerületének főnöke, több-kevesebb község volt alája rendelve. E szolgabirákat nem lehet a fizetési osztályban melléjük kerülő más állami tisztviselőkkel összehasonlitani. A főszolgabirói hatáskör mintegy imperium, az egészen más, mint egy büróban dolgozó segédtitkár vagy más, különben érdemes tisztviselő munkaköre. A főszolgabiró a maga járásában az állami tekintélyt képviseli. Már most őt egy ilyen fizetési osztályba való sorozással a nagyközönség előtt mintegy degradálni, állását leszállitani, ez sem az állam, sem az önkormányzat jól felfogott érdekével össze nem egyeztethető. Nem mondom, hogy a főszolgabirónak ne adják meg a megfelelő fizetést; de ezek az állások ilyen fizetési osztályba azért nem sorozhatók czélszerűen, mert ez nemcsak az állásnak a tekintélyét, hanem annak hagyományszerű jellegét is érintené. A fizetésemelést javaslatba lehetett volna hozni az uniformirozás, a Prokrusztes-ágyba való szoritás nélkül is, a mely csak félremagyarázásokra ad alkalmat.

Azt mondják erre talán, hogy hagyjunk fel már azzal az örökös rangosztálybeli nagyzolással. Én is azt mondom. De akkor hagyjunk fel a teljesen indokolatlan uniformirozással is és ugy határozzuk meg ezeket a fizetéseket, a mint azt az önkormányzat lényege, szelleme és érdeke magával hozza.

Itt van a megyei főorvos példája. Az is a VIII. fizetésosztályba soroztatik. Ő most össze fogja magát hasonlitani a VIII. fizetési osztályba sorozottakkal, s azt fogja mondani: »Én 15 évig jártam a tudomány iskoláit; diplomával rendelkezem; tudományomat az állam nem nélkülözheti és ide jutottam.« Az egészségügy ma már az állam legfontosabb kérdéseinek egyike; nagy érdekek füződnek ahhoz, hogy egy főorvos miként teljesiti a közegészségügy terén kötelességeit valamely vármegyében. Ő rá már nem lehet azt mondani, hogy éljen meg a privát praxisából. Arra a megyei főorvosra a vármegyének teljes mértékben szüksége van és ugyan méltóztassék megnézni a pestvármegyei főorvosnak irodáját itt Budapesten: vajjon jut-e annak ideje arra, hogy privát praxis utján keresse meg kenyerét? Hiszen csak az irodai foglalkozás is, a jelentések tétele és vétele annyira igénybe veszi őt, hogy a napnak csaknem minden óráját irodájában való munkával kell eltöltenie. Ehhez járul, hogy a megyei főorvosnak csaknem állandóan utaznia kell. Azután ott vannak a sorozások; a közegészségügy terén felmerülő esetek, a melyeknek felülvizsgálata napokig tartó kirándulásokat vesz igénybe. S mindezek daczára azt mondjuk, hogy a VIII. osztályba soroztatik! Ő majd körül fog nézni abban a fizetési osztályban, s azt fogja mondani: »Nagyon érdemes társaság, az igaz, de ezt érdemlem én 14 évi fáradságos munkámmal szerzett tudományom és diplomám után, hogy a midőn a közegészségügy fontos érdekeit szolgálom, akkor a VIII. osztályba soroznak engem és csekély évi fizetésből kényszeritenek megélni?« Erre nem felelhetünk azzal, hogy keressen privát praxisa révén magának mellékjövedelmet.

Mindezeket annak bizonyitására hoztam fel, hogy ezen itt felállitandó rendszer a lehető legszerencsétlenebb. Kérve kérem a kormányt, hogy ezt az egész rendszert változtassa meg, és az önkormányzatra nézve egy külön fizetési rendszert létesitsen. De erre azzal fognak válaszolni, hogy akkor vissza kellene vonni az egész javaslatot, és azután azt mondanák, — ha az én akaratom volna döntő — hogy, ime, ennek a csekély javitásnak akadályát képezi az, hogy most egyesek ilyen ellenvetéseket tesznek. Ez okból sem akarom elvetni e javaslatot, mert ismétlem, ha aranyat nem is találtam, megelégszem ezuttal az ólomréteggel is. De, hogy ezen kijelentésemből semmiféle következtetés ne vonassék, azért hangoztatom ezen kifogásaimat, s azért jelentem ki, hogy ezen javaslatnak sem rendszeréhez, sem módszeréhez, sem osztályozási tervezetéhez hozzá nem járulok. Nem akadályozom meg a javaslat törvényerőre emelését; a részletek tárgyalásánál meg fogom kisérelni a javitást, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* de fájdalommal veszem tudomásul, mind rendszere és módszere folytán az önkormányzatra nézve káros intézményt, mert az önkormányzatnak azon kiválóan érdemes munkásait és az önkormányzatnak szerveit, a kik az egyes tisztviselői állásokban vannak, sem a maguk méltóságában, sem tekintélyében ez a javaslat meg nem óvja, hanem inkább degradálja, kisebbiti.

Nagyon természetes tehát, hogy az volna kötelességem, hogy ne járuljak hozzá, *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* de az elmondottakat tekintetbe véve, és minthogy a részleteknél megkiséreljük e javitások keresztülvitelét, e keresztülvitel reményében nem állom utját annak, hogy a javaslat általánosságban a részletes tárgyalás alapjául elfogadtassék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Gróf Batthyány Tivadar!

Gr. Batthyány Tivadar: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Igen természetes, hogy azon lelkesült hangulat mellett, a mely a vármegyei tisztviselők fizetésrendezése iránt e házban ma mutatkozik, nem fogok hosszabb ideig a t. ház becses türelmével és idejével visszaélni és azért csakis egy-két, szerintem igen fontos kérdésre kivánok kiterjeszkedni. *(Halljuk! a baloldalon.)*

Mielőtt azonban ezt tenném, legyen szabad a t. miniszterelnök urhoz egy tiszteletteljes kérdést intéznem, a melynek teljesitése, azt hiszem, semmiféle nehézségbe nem kerül és a melynek teljesitésével több kisebb megyei székhelynek nagy szolgálatot tenne a t. miniszterelnök ur.

Ha jól vagyok értesülve, e törvényjavaslat bizottsági tárgyalása alkalmával szóba került az, hogy nem lehetne-e a költségek megtakaritását ugy előmozditani, hogy egynéhány kisebb vármegye egyesittetnék és egynéhány megyei központ elejtetnék, a mi által a tisztviselők számában és fizetésében megtakaritás volna elérhető. A hirlapok szerint ez a kérdés felvettetett a bizottságban és akkor a miniszterelnök ur, igen helyesen, azt a kijelentést tette, hogy a közigazgatási reform alkalmával feltétlenül a mai megyei központok és megyei szervezetek fentartandók. Ebben látom én is a kérdés helyes megoldását, mert oly nagy nehézségekkel és sérelmekkel járna egyes kisebb megyék összpontositása, hogy az a pár ezer korona, a mit fizetésekben megtakaritathatnánk, más téren százszorosan veszendőbe menne. De van e dolognak egy igen akut oldala és azért vagyok bátor kérésemet a miniszterelnök urhoz intézni, a mely kérésem a következő.

Több kisebb vármegyében, mint pl. nálunk Mosony megyében, már évek óta az a felfogás nyert teret, hogy a közigazgatás reformja alkal-

mával esetleg megszüntetik a megyei székhelyet és a megyét más megyéhez csatolják. Az az aggodalom, az a közfelfogás, hogy e reform alkalmával, a mely — mint a t. előadó ur minapi felszólalásában igen jóizüen jegyezte meg — már évtizedek óta áll a megvalósitás küszöbén, *(Derültség a baloldalon.)* egyes kisebb vidéki városok attól tarthatnak, hogy a közigazgatás államositása utján megszünnének mint megyei székhelyek és e szempontból azokban a kisebb városokban nem mer senki semmit beruházni, nem mer épiteni, nem merik a várost fejleszteni, mert azt mondják, hogy ha azután elviszik a székhelyet, akkor ugy is vége az egész városnak, kárba vesz az a tőke, a mit beruháztak. Ha tehát áll az, a mit a lapok mondanak, hogy a t. miniszterelnök ur egy oly nyilatkozatot tett, a melynek alapgondolata az, hogy nem szándékozik a kormány a közigazgatási reform alkalmával egyes megyei székhelyeket megszüntetni, akkor nagyon kérném a miniszterelnök urat, hogy vegyen magának alkalmat és valamelyik felszólalásában néhány szóval nyugtassa meg az érdekelteket. Azt hiszem, nagy szolgálatot fog tenni vele, mert fog talán emlékezni reá, hogy ma már olyan eset is volt egy kisebb megyei székhelyen, hogy a megyei főtisztviselők közül nehányan kénytelenek voltak más helységbe átmenni lakást venni és a miniszterelnök urtól erre engedélyt kérni, egyszerűen azért, mert helyben nem lehetett lakást kapni és nem akart senki épiteni a bizonytalan helyzetben.

Áttérek felszólalásom tulajdonképeni tárgyára. A magam részéről egész röviden csatlakozom azon megjegyzéshez, a melyet, ha jól emlékszem, Szalay László t. képviselőtársunk tett és a mely különben a dolog természetéből is folyik, hogy midőn megkezdtük az állami tisztviselők fizetésének rendezését, végigmegyünk az államvasutiakon, megyeieken stb., akkor természetszerűleg nem késhet már soká a körorvosi intézménynek rendezése sem. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* És ha erről a t. kormány ezen alkalommal, vagy a jegyzői fizetésrendezés alkalmával nem intézkedett, ezt nem kifogásolom, mert azt hiszem, hogy ennek oka abban rejlik, hogy egyáltalában az egész közegészségügyi intézmény államositása áll előttünk és hogy ebben kivánja a t. kormány, a mi egész logikus is volna, a körorvosi intézmény reformjával együtt a körorvosi fizetéseket is szabályozni. Mindenesetre megnyugtatásul szolgálna épen a körorvosokra nézve, ha a miniszterelnök ur lenne szives e tekintetben is a kormány terveit a házzal megismertetni.

Én a törvényjavaslatot néhány módositással, a melyet a részleteknél kivánni fogunk, egészében elfogadom, sőt örömmel fogadom el, mert szerintem feltétlenül szükséges már a jogegyenlőség alapján is, hogy midőn az állami alkalmazottaknak fizetését rendezzük, a megyei és városi tisztviselők exisztencziáját is lehetőleg biztositsuk. Ez kötelessége a törvényhozásnak, mert érdeke a közigazgatásnak és a nagyközönségnek. Ámde én is azok közé tartozom, a kik abban a felfogásban élünk, hogy ha már egyszer napirendre kerültek ezek a fizetési kérdések, akkor ne garasoskodjunk, hanem az egész vonalon szervezzük, rendezzük a fizetéseket oly mértékben, hogy lehetőleg évtizedekre kihatólag ezzel a kérdéssel többé ne kelljen foglalkoznunk. Azt hiszem, hogy 1893-ban, midőn az állami tisztviselők fizetését rendeztük, hibát követett el a törvényhozás, hogy aránylag igen szük keretben rendezte a dolgot, mert a helyett, hogy megnyugvást idézett volna elő, az a törvény animálta, felbuzditotta az embereket, hogy mozgalmakat kezdjenek és odajutottunk, hogy nem egészen tiz év mulva már megint a legteljesebb mértékben állott a kormány előtt az a kérdés, hogy az állami tisztviselők fizetésrendezésével alaposabban és sokkal nagyobb terjedelemben kell foglalkoznia. Én azon álláspontón állok, hogy ha már belementünk, akkor igenis rendezzük a kérdést, még pedig oly mértékben, hogy ki legyen elégitve minden jogos érdek, s ezzel azután évek hosszu sorára az egész fizetésrendezést a napirendről levegyük.

Mielőtt azonban erre az álláspontra helyezkedem, taglalom és magam elé állitom a helyzetet, vajjon anyagilag képes-e erre az állam, igen vagy nem? Buzáth Ferencz t. képviselőtársam tegnapelőtt azon aggályának adott kifejezést, hogy ebből az egész fizetésrendezésből és egyéb ujabb kiadásokból kifolyólag adóemelésekre kerülhet a sor. Én egész őszintén megvallom, hogy ha az lenne a meggyőződésem, hogy ebből a kormányakczióból kifolyólag adóemelésre kerül a sor, egy fillér nem sok, de annyit sem szavaznék meg fizetésemelésre, mert legbensőbb meggyőződésem, hogy mindenekelőtt az állami haztartás egyensulyát kell biztositani és az adózó polgárok nagy tömegének terhein kell enyhiteni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ámde ebből a szempontból is egészen nyugodtan lehet belemenni ezen reformba, mert az ország financziális helyzetének kialakulása megnyugtató. Hogy egészen tárgyilagos legyek, röviden utalok azon fontosabb kiadási többletekre, melyek a legközelebbi években az államot okvetlenül terhelni fogják. Itt van az állami tisztviselők fizetésemelése, azután az államvasuti tisztviselők fizetésemelése, azután a megyeiek, azután a jegyzők, következnek a felekezeti tanitók, kiknek a kormány ezt kilátásba helyezte és remélem, hogy minél előbb megteszi erre nézve előterjesztését. Következik azután a czivillista felemelése. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Leszállitjuk!)* Nagyobb összegre lesz szükség a katonai alapitványi helyek dotácziójára, azután nem szabad megfeledkezni az 1848. évi XX. t.-cz.-ről sem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez szinten egy oly követelmény, mely-

nek megvalósitása okvetlenül megérett. Mi türés-tagadás, a vége mégis az lesz, hogy a legközelebbi költségvetésben ágyukra és torpedóhajókra *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem adjuk!)* a hadügyi költségeknél egy bizonyos foku emelkedés fog előállani; végül az állam terhét képezi az is, hogy a kisexisztenciák többi csoportjáról, a kisgazdák, kisiparosok, kiskereskedőkről is kell gondoskodni. És itt közbeszólólag legyen szabad egy megjegyzést tennem, a mely Buzáth Ferencz t. barátomnak szól. Ő t. i. ugy állitotta fel beszédében a kérdést, — nem tudom czélzatosan-e vagy nem — mintha a tisztviselők az egyik oldalról, a kisexisztenciák a másik oldalról mintegy éllentétben állanának egymással, azt mondván, hogy nem szereti, hogy csak a tisztviselőkön segitünk, hanem a kisexisztenciákon is segiteni kell. Lehet, hogy tévesen fogtam fel beszédét. Én azonban abban a véleményben vagyok, hogy az a kisebb állami hivatalnok, az az altiszt, az a szolga, sőt még a középfoku állami hivatalnok is a kisexisztenciák fogalmába feltétlenül belevág, *(Ugy van! balfelől.)* mert tudjuk igen jól, hogy az a tisztviselő, az az intelligens, az a tanult ember, a kinek 1000—1500 frt fizetése van, . . .

Nessi Pál: Az a legszegényebb!

Gr. Batthyány Tivadar: . . . határozottan az intelligenczia kisexisztenciáihoz sorozandó, azok közé, a kik a legnehezebben élnek meg. *(Ugy van! balfelől.)*

És ha azt mondják, hogy mégsem lehet olyan nagyon rossz a tisztviselők helyzete, mert hiszen annyira özönlenek a tisztviselői pályára az emberek, ennek oka nem abban keresendő, hogy valami fényes a helyzetük, hanem abban a szomoru tényben, hogy egyszerűen Magyarországon a tanult embernek abszolute nincsen módja, hogy keresetforráshoz jusson. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nincsen elég iparunk, nincsen nagyobbszabásu kereskedelmünk, hova menjen tehát az intelligens ember; azért rá van fanyalodva az állami szolgálatra.

Egyszóval, t. ház, egész sorozata a többi kiadásoknak vár az állam részéről megvalósulásra. Azonkivül bizonyos engedményeket is kivánunk az államháztartástól, értvén elsősorban a fogyasztási adók kérdését. Természetesen azt, hogy a fogyasztási adókat leszállitsuk, ma még nem merném javasolni, pedig ugyancsak óhajtandó lenne, hogy épen ezt a legigazságtalanabb adót leszállitsuk, de ha erre nem is számithatunk ma, arra okvetlenül számitanunk kell és ezt számitásainkba bele kell vennünk, hogy a fogyasztási adók egynémelyikét átengedjük a községeknek, a városoknak, némi kárpótlásul azért, hogy ezek az állam helyett és az államért igen nagymérvü munkát és kiadásokat teljesitenek.

Már most lássuk a mérleget. Ezt egész pozitiv számokba önteni igen bajos, mert hiszen oly tételek vannak itt, a melyeket ma előre számokban kifejezni nehéz lenne. De vizsgáljuk a mi budgetünk mai helyzetét és a legközelebbi években várható átalakulását csak főbb elvi szempontból . . .

B. Kaas Ivor: A pénzügyminiszter hol van ilyenkor? *(Zaj jobbfelől.)*

B. Szentkereszthy György: Dolgozik otthon!

Gr. Batthyány Tivadar: Előttem szólott t. képviselőtársam, Szederkényi Nándor már utalt arra, hogy a zárszámadások évenkint bizonyos nem megvetendő összegü, 40—45 milliónyi felesleget mutatnak ki.

B. Kaas Ivor: Az utolsó zárszámadás 24 millió deficzitet mutatott ki. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Igy nem lehet tárgyalni. A szónokot illeti a szó.

Gr. Batthyány Tivadar: Engedelmet kérek, én ugy tudom, hogy igenis 30—40 millió feleslegünk van. Nem is számitok többre. Lenne ugyan módomban egyszerüen Kornfeld főrendiházi tag urnak legutóbb egy bécsi lapban közzétett fejtegetései alapján az ország óriási fellendülésére utalni és ebből konzekvenciákat vonni le a mi pénzügyi szituácziónk javitására, nem vagyok azonban oly optimista, mint Kornfeld főrendiházi tag ur, de azt hiszem, hogy némi csekély fokozatos fejlődést feltétlenül várhatunk, különösen akkor, a midőn előbb-utóbb, de egykét esztendőn belül közgazdasági kérdésekben is tisztába jövünk és jobbra vagy balra eldőlnek e kérdések, a mikor bizonyos stabilitás fog előállani, a mely közgazdasági fellendülésünknek okvetlenül bizonyos mértékét fogja biztositani. Én tehát, remélem, hogy zárszámadási feleslegeink abban a keretben, mint ma, t. i. 30—40 millió között, meg fognak maradni, sőt valamivel emelkedni is fognak.

Tovább menve utalok egyszerűen arra, a mire már többször volt szerencsém rámutatni, hogy a deczentrálizáczió terén igen sokat lehet elérni, nem egyszerre, hanem az évek bizonyos során át. Utalhatok arra is, — és itt megvallom, hogy abban a körülményben, hogy az állami költségvetés még mindig nem lett benyujtva, és abból a szempontból, a melyet kifejtendő leszek, igen örvendetes jelenséget látok — hogy e tekintetben igen szép és nagymérvü megtakaritások lesznek elérhetők. A ki az állami költségvetést alaposan áttanulmányozza, minden egyes tételében és vonatkozásában rá fog ugyanis jönni arra, én legalább arra a meggyőződésre jutottam, hogy igen sok tételben tetemes megtakaritást lehet eszközölni. És pedig a nélkül, hogy a feltétlenül szükséges, vagy hasznos dolgokat mellőznők, hanem egyszerűen azáltal, hogy bizonyos üdvös, de nem okvetlenül szükséges dolgokat elejtenénk, és lehetőleg máshol más formában érnők el ugyanazt a czélt. Csak egy példát hozok fel, t. képviselőház. A zárszámadásainkból kitünik, hogy egyes miniszteriumok, különösen

természetesen a közgazdasági miniszteriumok százezreket költenek különböző nyomtatványok publikálására. Érdekesnél-érdekesebb müvek jelentek meg a miniszteriumok kiadásaiban, a melyek az egyes miniszteriumok közegeinek tapasztalait közlik, a melyek mind igen hasznos, fontos és üdvös dolgok, de én azt hiszem, hogy e téren százezreket, vagy legalább egypár százezer koronát lehetne megtakaritani, hogyha azokat a munkákat egyszerűen kiadnák az egyes szaklapoknak, folyóiratoknak, vagy szakegyleteknek eredetiben, s azok gondoskodnának arról, hogy azok annyira, a mennyire az érdekelt köröknek tudomására hozassanak. Egy szóval, remélem, hogy a t. kormánynak sikerülni fog már az idei költségvetésben is, alapos tanulmányok utján, bizonyos megtakaritásokat elérni, és azt hiszem, hogy egypár éven belül, — mert hiszen máról-holnapra nem lehet bizonyos kiadásokat egyszerűen megszüntetni, — elég tetemes megtakaritásokat elérni, és ha igy csak 10 millió koronát tudnánk eliminálni évi kiadásaink összegéből, igen tetemes javitást lehetne elérni államháztartásunk bilanszában.

Figyelmeztetem a t. házat az u. n. egyesitett közös államadósság magyar blockjának kérdésére is. *(Halljuk! Halljuk!)* A differenczia, a mint ma fennáll, körülbelül 200 millió korona tőkét, tehát mondjuk, körülbelül 8 millió korona évi kamatdifferencziát képvisel. Ha a t. kormánynak, támaszkodva a törvényhozás energiájára, sikerül itt is, szerintem egyedül a törvényekből folyó jogos követelményeknek és álláspontnak érvényt szerezni, ezzel ismét 8 millió koronával javulna évi bilanszunk.

Kubik Béla: Legény kellene ott a gátra!

Gr. Batthyány Tivadar: Aztán, t. képviselőház, még egyre legyen szabad egészen röviden utalnom. Ez vonatkozik a különböző fizetések rendezése közt a második legnagyob tételre: az államvasuti alkalmazottak fizetésének rendezésére. Természetesen nincs se jogom, se módom ma ezzel a kérdéssel foglalkozni, egyszerüen csak a financziális fedezetre vagyok bátor a következőkben utalni. *(Halljuk! balfelől.)* Ne fájjon a fejünk nekünk ezen összeg fedezésénél, mert erről már a kereskedelmi miniszter ur gondoskodott egyrészről a személydijszabás felemelésével, az uj zónák életbeléptetésével, legutóbb bizonyos viczinális vasutaknál a személydijszabás felemelésével, a mi mindenesetre tetemes összeget képvisel. Egyéb aprónak látszó intézkedések végösszegükben szintén nyomós tételeket adnak. Igy elrendelték, hogy az államvasutak fuvardijainál nem fognak egyes fillérekkel számolni, hanem minden dijtételt 5—10 fillérre kiegészitenek. Azt is elrendelte a kereskedelemügyi miniszter ur, hogy az utánvételeknél az eddigi 0·2% jutalék felemeltessék 0·25%-ra. A harmadik intézkedés a kézbesitésre vonatkozik. Méltóztatnak tudni, hogy a postánál minden kézbesités után, legyen az csomag vagy pénzküldemény, 6 fillér kézbesitési dij jár. Az államvasutaknál csak most honositttatott meg ez az intézkedés, a mely, ha az óriási forgalmat veszszük — 20—30 millió egyes szállitmány lesz az államvasutnak összes forgalmában — szintén tetemes összeget eredményez, ugy hogy ha a személydijszabás emeléséhez még hozzáveszszük az utánvételnél járó félszázalékos emelést, a felemelt személydijszabást: ez olyan jelentős összeget képez, hogy alkalmas már a szükséges több kiadásnak fedezésére. *(Ugy van! balfelől.)*

Két körülményre óhajtok még néhány szóval utalni. Az egyik az, hogy az államvasutaknál az adminisztráczió deczentralizácziója utján ugyancsak lehetne némi megtakaritásokat elérni; a másik az, hogy a refakcziák intézményét, ha már megszüntetni nem lehet, bizonyos rendezésnek, szabályozásnak kellene alávetni. Ugy vagyok értesülve, hogy a t. kormány foglalkozik is ezzel a kérdéssel és igy szintén százezrek, ha nem milliók, lesznek megtakarithatók. Ezek az összegek teljesen elegendők lesznek arra, hogy annak a 37.000 államvasuti alkalmazottnak méltányos igényeit kielégitsük, méltányos óhajait teljesitsük, és itt kénytelen vagyok figyelmeztetni arra, hogy ez igen veszedelmes kérdés, nem akarok belemenni annak részletezésébe, hogy igen kivánatos ezzel a kérdéssel nagyon behatóan foglalkozni, mielőtt a törvényhozás kimondja a végső szót, természetesen igen alaposan mérlegelve minden óhajt, nem ragaszkodva a törvényjavaslatban megállapitott végösszeghez, megadva azt, a mit az állam megadhat, mert különben félek tőle, nagy veszedelem áll be.

Mindezek után egyszerűen oda konkludálok, hogy ámbár pénzügyi viszonyaink nem a legfényesebbek is, ha egyszer belementünk a különböző követelményekbe, nem mentünk bele vakon, és elegendő energiával teremthetünk olyan helyzetet, hogy pénzügyi egyensulyunk megzavarása nélkül kielégithetjük az általam felsorolt igényeket. Én részemről tehát meg vagyok nyugodva az iránt, hogy midőn valamivel többet kivánunk, azzal nem sértjük az adófizetők összes érdekét, nem sértjük az állam érdekét és szem előtt tartjuk azt az elvet, a melyet feltétlenül meg kell tartani, hogy ez idő szerint ujabb adókat behozni nem szabad. A törvényjavaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Nessi Pál!

Nessi Pál: T. ház! Teljesen igaza van előttem szóló t. képviselőtársamnak, hogy első kötelességünk meg nem engedni azt, hogy az államháztartás egyensulya megzavartassék. A midőn azonban azt látjuk, hogy a zárszámadás szerint évente 35—40 millió plusz mutatkozik, akkor az én véleményem szerint sietve meg kell ragadni az alkalmat, hogy vagy az állampolgárok terhein könnyitsünk, vagy ezt a pluszt produk-

tiv beruházásokra forditsuk és ilyen produktiv beruházásnak tekintem azt is, midőn a tisztviselők fizetését emeljük, mert ez a pénz legalább az országban marad, nem megy ki a külföldre, nem fog a hadsereg által felemésztetni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Pártom álláspontját a javaslattal szemben Szalay László t. képviselőtársam már kifejtette és megmondta azt is, hogy mi a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául elfogadjuk. Természetesen csatlakozom ehhez az állásponthoz és elfogadom ugy a javaslatot, mint Szalay László képviselőtársam határozati javaslatát.

A mi a javaslatot magát illeti, ahhoz kevés hozzászólni valóm van, miután annak alapelve, ugy az első szakaszban lefektetett azon elv, a mely szerint a vármegyei tisztviselők az állami tisztviselőkre nézve már megállapitott fizetési fokozatokba soroztatnak, valamint a 9-ik §. azon rendelkezése, mely szerint az állam átveszi a fizetések egész terhét, mindenesetre olyan helyes, hogy ahhoz szó sem fér. Ha mégis felszólalok, teszem ezt két okból. Az egyik az, hogy figyelmeztessem a t. miniszterelnök urat arra az inkonzekvenciára, a melyet e javaslat előterjesztésével elkövetett. A javaslat beterjesztésének közvetlen indokát az képezte, hogy a mult kormány elkészitette az állami tisztviselők fizetésjavitására vonatkozó javaslatot.

Midőn az uj kormány elfoglalta helyét, legelső nyilatkozatainak egyike az volt, hogy mindaddig az állami tisztviselők fizetését nem szabályozza, a mig tisztában nem lesz azzal, hogy a megyei, községi tisztviselők, felekezeti tanitók és egyéb, fizetésök javitására szintén jogosult egyének fizetésének javitása mekkora összeget igényel. Én tehát, a midőn ezen javaslatot most tárgyaljuk, visszaforditom a kérdést és a t. miniszterelnök urat arra figyelmeztetem, hogy midőn az állami tisztviselők fizetésének javitása alkalmából a vármegyei tisztviselők illetményeit javitani szükségesnek tartotta, most, hogy beadta ezt a szerves javaslatot, azt hiszem, nem térhet ki az elől, hogy az állami tisztviselők illetményeinek javitására vonatkozó szerves javaslatot is mielőbb a törvényhozás elé terjeszsze; mert lehetetlen, hogy mi megelőzzük hosszu időre az állami tisztviselők illetményeinek javitásáról szóló javaslatot és a most tárgyalás alatt levő javaslatból szerves törvényt alkossunk az állami tisztviselők fizetésének javitására vonatkozó, nem létező szerves törvényre való hivatkozással. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Különösen helyeslem azt az intézkedést, hogy átvevén a vármegyei fizetések egészét az állam, ez által felszabadulnak az alapok részéről eddig e czélból igénybe vett járulékok és felszabadulnak a pótadók is, a melyek e czimen egyes megyékben nagy összeget, igy pl. Somogy megyében 79.000 koronát tettek ki évente. Igy a megye abban a helyzetben lesz, hogy ezen jövedelmeit különösen kulturai és gazdasági érdekeinek fokozottabb mértékben való kielégitésére forditsa.

Nem helyeslem azonban sem Szalay László előttem szóló képviselőtársam, sem Haydin képviselőtársam felszólalásának azt a részét, a melyben azt kivánták, hogy a megyei tisztviselők minősitésének megállapitása alkalmával külön szakvizsgához köttessék alkalmaztatásuk.

T. képviselőház! Elmultak azok az idők, a midőn a megyei kormányzatot ócsárolni lehetett. A ki ismeri a megyei közéletet, a ki ismeri a megyei közigazgatást, az bizonyságot tehet arról, hogy az oly korrekt minden tekintetben, annyira kifogástalan, hogy semmivel sem áll mögötte az állami közigazgatásnak. *(Igaz! Ugy van a szélsőbaloldalon.)* Ezzel az elismeréssel tartozunk megyei adminisztrácziónknak. Én igenis óhajtom, hogy minden állás elfoglalásának a lehetősége törvényben szigoru minősitéshez köttessék, de ha már egyszer a minősitési törvény megvan, minden külön szakvizsgát perhorreszkálok. Ugyis valósággal nevetség tárgyai vagyunk már a szakvizsgákkal. Ott vannak pl. az orvosok. Ha az orvos megkapja a diplomáját, ez őt egyetemes orvostudori kvalifickáczióval ruházza fel; és mégis, ha tiszti orvos akar lenni, külön tiszti orvosi szakvizsgát kell tennie; ha egészségügyi tanácsos akar lenni, külön egészségügyi kurzust kell végeznie. Vagy megvan a minősitése az egyetemes orvostudori oklevele alapján, vagy nincs. Ha megvan, akkor felesleges minden szakvizsga; ha nincs, akkor az egyetemi oktatást kell oda fejleszteni, azt kell intenzivebbé tenni, kiterjeszteni annyira, hogy a minősités csakugyan meg is adja neki a lehetőséget a minden téren való működésre. Különösen felesleges a szakvizsga akkor, ha megvalósul a javaslatnak az az igen helyes intencziója, hogy a közigazgatási gyakornokok segélydijban részesittetnek és ez által megadatik a lehetőség arra, hogy ifjaink, e pályát felkeresve, előszeretettel foglalkozzanak a megyei adminisztráczióval. Akkor talán meg lehet valósitani idővel azt a kivánságot is, a melyet Szalay László t. képviselőtársam hangoztatott és a melyre én is felhivom a t. kormány figyelmét, hogy t. i. lehetővé tétessék az, hogy a megyei adminisztrácziókban kiválóknak bizonyult munkaerők az állami közigazgatásba menjenek át. Hogy ez mennyire fontos, azt legjobban indokolja az a mostani állapot, hogy a miniszteriumokat valósággal elárasztják az iskola porát alig lerázott fiatal emberek és ezek akarnak harmadfokban intézkedni oly ügyekben, a melyeket első- és másodfokon tapasztalt, a közigazgatásban jártas tisztviselők végeztek el.

Fel akarom azonban hivni a t. kormány figyelmét még arra, hogy a hivatali állásoknak egy kategoriájáról teljesen megfeledkezett. A t. kormány ugyanis javaslatából kihagyta, nem tudom miért, az utbiztosokra vonatkozó határoz-

mányokat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én ugy tudom, hogy nincs vármegye az ország területén, a melynek utbiztosokra ne volna szüksége, már pedig ebben a javaslatban az utbiztosokra vonatkozólag sehol semmiféle intézkedés nem történik. A tisztviselőknek és szolgáknak összes kategoriái felsoroltatnak, de az utbiztosok még ott sem emlittetnek, a hol a vármegyéknek specziális állásairól van szó, mint a gazdasági előadókról, a fatermelési biztosokról, a forditókról, a fürdő-biztosokról, sőt a szülésznőkről is. Azt hiszem, hogy csak a kellő gondosság hiányából vagy valamely mulasztás következtében történhetett meg az, hogy a ház elé hozott ezen szervezeti törvényből az utbiztosokra vonatkozó intézkedés kimaradt.

Végül kötelességemnek ismerem Somogy vármegye tisztviselői karának óhaját itt kifejezésre juttatni. Somogy megye tisztviselői kara ugyanis tárgyalás alá vette Temes vármegye tisztviselői kara értekezletének határozatát, a melyben azt kivánják, hogy az 5. §. azon intézkedése, a mely lehetővé teszi azt, hogy a főszolgabirák 15 évi müködésük után egy magasabb fizetési osztályba lépjenek elő, általánositassék; az árvaszéki ülnökökre és a szolgabirákra is kiterjesztessék, sőt, mint Somogy megye tisztikarának határozata mondja, hogy az összes ugy választott, mint kinevezett tisztviselők egy és ugyanazon fizetési osztályban eltöltött 15 évi szolgálat után a következő magasabb fizetési osztályba soroztathassanak. Kötelességemnek tartottam ezt itt megemliteni, annál is inkább, mert meggyőződésem szerint ez igen üdvös intézkedés lenne, és mert kétségtelen dolog az, hogy ugy az árvaszéki ülnökökre, mint a főszolgabirákra nézve is, a kik különböző körülményeknél fogva el vannak zárva attól, hogy előremehessenek, ez a felsőbb fizetési osztályba való előléphetés rendkivül kedvező és üdvös volna.

A részletek tárgyalásakor leszek bátor még egy javaslatot előterjeszteni, a mely azt czélozza, hogy az árvaszéki ügyészek ott, a hol a magánpraxistól el vannak tiltva, ne a IX. hanem a VIII. fizetési osztályba soroztassanak. Ezek volnának rövid megjegyzéseim, a javaslatot pedig, a mint már mondottam, a részletes tárgyalás alapjául nemcsak elfogadom, hanem azt örömmel üdvözlöm. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Készséggel elismerem a szőnyegen forgó törvényjavaslatról, hogy az egy égető szükséget törekszik kielégiteni, és mert azt a magam részéről is sürgősnek tartom, annak általános tárgyalása alkalmával csak egy pár rövid megjegyzésre akarok szoritkozni.

Nem akarok most azon hiányok részletezésébe és birálatába sem bocsátkozni, a melyek ezen törvényjavaslatban vannak, mert hiszen ezeknek kiigazitása és pótlása leghelyesebben és legczélszerübben a részletek tárgyalásánál lesz eszközlendő; csak azt vagyok bátor kijelenteni, hogy a milyen szivesen és örömmel járulunk mindannyian általánosságban ezen törvényjavaslathoz, mert csakugyan itt az ideje annak, hogy a törvényhatósági és megyei tisztviselők ellátásáról megfelelő mértékben gondoskodjunk, hogy annál odaadóbban felelhessenek meg közigazgatási feladatuknak; másrészről épen annyira sajnálattal nélkülözöm és nélkülözzük azt, hogy a t. kormány ezen javaslat előterjesztésével egyidejűleg elmulasztotta előterjeszteni a tisztviselők szolgálati pragmatikájára és a fegyelmi eljárásra vonatkozó törvényjavaslatokat, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* daczára annak, hogy már az előző kormányok számos igérete ezt mint rövid idő alatt, a közel jövőben megoldandó kérdést jelölte meg.

Mi azonban e nélkül is megvárjuk és reméljük is a törvényhatósági tisztviselőktől mint nem is a kormány közvetlen hatalmi rendelkezése alatt álló, de önkormányzati tisztviselőktől, hogy e törvényes garancziák hiányának daczára is érdemeket maguknak a közigazgatás nagy és fontos feladatainak odaadó ellátása, a nép érdekeinek lelkes gondozása által törekednek majd szerezni, nem pedig a kormánynak teendő kortesszolgálatokkal. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Elvárjuk és bizton reméljük a megyei tisztviselőktől, hogy politikai téren, értem a választásoknál is, mindig szem előtt tartják tisztviselői állásukat és tartózkodni fognak attól, hogy valami irányban a nemzeti akarat szabad megnyilvánulását gátolják, az elé akadályokat gördítsenek oly módon, a mely a tisztviselői állás tekintélyének latbavetésével befolyásolhatná a választást. De követelnünk kell — annak daczára, hogy ezt feltételezzük, — ismerve megyei tisztviselői karunkat legalább nagy általánosságban az egész országban, — követelnünk és sürgetnünk kell e garancziális törvényjavaslatok mielőbbi beterjesztését, mert az egyrészről nemcsak a közszabadságnak, hanem a jó közigazgatásnak is egyik legelemibb és legszükségesebb biztositéka, másrészről biztositéka annak is, hogy a tisztviselő, mint polgár, szintén szabadon, a nélkül, hogy az állására visszahatással lenne, érvényesitheti a maga politikai meggyőződését, mert ebben a tekintetben neki is meg kell adnunk a kellő biztositékot. Azért hozzájárulok Szalay László képviselőtársam határozati javaslatához.

Másik megjegyzésem, a melylyel be is fejezem felszólalásomat, arra vonatkozik, hogy midőn a t. kormány az állami tisztviselők fizetésrendezéséről szóló, még a Széll-kormány által előterjesztett javaslatot visszavonta, azt a kijelentést tette, hogy nem abból az indokból vonja vissza, mintha törvénynyé emelkedésének hosszabb időre való elhalasztását kontemplálta volna, mert hiszen az a javaslat akkoriban már a tisztviselőkben jogos reményeket ébresztett, sőt sokan

már ahhoz képest rendezkedtek is be; mondom, kijelentette a kormány, hogy nem azért vonta vissza, mintha hosszu időre el akarná odázni, vagy nagy mértékben csorbitani akarná az abban tervezett fizetéseket, hanem tisztán csak azért, hogy a javaslat egész kihatását együttesen a most szőnyegen forgó törvényjavaslat kihatásával és a jegyzői fizetésekre vonatkozó törvény kihatásával az állam pénzügyeire mérlegelhesse és ahhoz képest hozhassa meg végső elhatározását.

Most már ennek lehetősége megvan, én tehát fel akarom hivni a t. kormány figyelmét arra, hogy ennek folytán most már, miután eddigelé csak ideiglenesen szabályozta az állami tisztviselők javadalmazását, sorolja ezen törvényjavaslatot is azon teendők közé, a melyek sürgős megoldást várnak és ne késsék ezen javaslatnak mielőbbi előterjesztésével. Ezen megjegyzéssel, t. ház, a magam részéről a törvényjavaslatot általánosságban elfogadom.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom.

Rátkay László jegyző: Darányi Ferencz!

Darányi Ferencz: T. ház! A törvényjavaslatot elfogadom, mert igy kivánja ezt a méltányosság és az osztó igazság. Viszont azonban ugyanezen méltányosság és osztó igazság nevében arra kérem a t. kormányt, hogy a pártom nevében Buzáth t. képviselőtársam által beadott határozati javaslatot, mely a létminimumra vonatkozik, elfogadni méltóztassék. Ha már a közigazgatási tisztviselőknek anyagi helyzetét ezzel a fizetésrendezési törvénynyel annyira megjavitottuk, hogy a tisztes megélhetés számukra törvényileg biztositva van, akkor joggal követelheti a közönség azt, hogy a borravaló-rendszer ezekre a tisztviselőkre nézve a jövőre megszüntettessék, mert az épen a tisztviselői állás tekintélyét csorbitja és ássa alá; és igy én azt kérem és követelem, hogy a megyei tisztviselőkre nézve összeférhetlenségi törvényt alkossunk, (*Helyeslés balfelől.*) a mely kizárja azt, hogy egyéb mellékfoglalkozásokkal is jövedelmet teremtsenek maguknak.

Semmi ok nincs arra, hogy a jövőben az eddigi helyzet, az eddigi gyakorlat fentartassék. Ismerem erre nézve a t. miniszterelnök ur felfogását és álláspontját, hiszen csak nemrégiben akként nyilatkozott erre vonatkozólag, hogy azért nem lehetne a megyei tisztviselőkre az összeférhetlenséget megalkotni, mert igen sok helyütt mintegy szükség van ezekre az intelligens elemekre, hogy bizonyos társadalmi mellékfoglalkozásokat üzzenek — teszem azt pl. a főbiró egy vidéki helyen a takarékpénztár elnöke vagy igazgatója legyen — és mert, mint a miniszterelnök ur mondotta, a közigazgatási tisztviselők nem gyakorolnak birói funkcziót, tehát rájuk nem alkalmazható az a szabály, mint a királyi birákra, hogy mellékfoglalkozásokat nem üzhetnek.

Kubik Béla: Nincs igaza a miniszterelnöknek!

Darányi Ferencz: Nohát, t. ház, a miniszterelnök ur ebben nagyon téved. A mi az elsőt illeti, hogy vidéki helyen megtörténhetik, hogy arra a közigazgatási tisztviselőre mint intelligens emberre szükség van: én merem állitani, hogy ha már közigazgatási tisztviselő van ilyen vidéki központi helyen, akkor azonkivül bizonyára akad egyéb intelligens független ember is abban a községben, — teszem azt akár a tanitó, a pap vagy akárki — a ki azt a hivatalt betöltheti.

De ez csak mellékes kérdés, ez nem a kérdés lényege. A lényege a dolognak az, hogy abban téved inkább a miniszterelnök ur, mikor azt mondja, hogy a közigazgatási tisztviselők birói funkcziót nem gyakorolnak, tehát rájuk a birákra vonatkozó általános szabály nem alkalmazható. A ki ismeri a közigazgatásnak hivatását, szerepét, ügykörét, az ilyet nem állithat; mert én megforditom a dolgot és azt mondom, épen a gyakorlatból kifolyólag, hogy a közigazgatási tisztviselő sokkal sürübben és sokkal több esetben gyakorol birói tisztet, mint a királyi biró. Igaz, hogy a királyi biró — hogy ugy mondjam — egyebet nem tesz, a közigazgatási tisztviselő pedig mást is tesz, de tényleg numericze az a közigazgatási tisztviselő sokkal több esetben biráskodik és sokkal több emberrel van neki, mint birónak dolga, mert hiszen tudjuk, hogy a vizrendészet, a cselédügy, a kihágásoknak ezernyi és ezernyi esete mind a közigazgatási tisztviselőnek, mint birónak kezébe fut össze, ugy hogy mondhatom, hogy a társadalomnak alig van egy embere, a ki hébe-hóba ne jutna a közigazgatási tisztviselő, mint biró elé.

Azt hiszem, t. ház, hogy ezt bővebben magyarázni, indokolni és bizonyitani felesleges, ezt mindenki tudja. Ha pedig ezt tudja, akkor kell, hogy belássa, hogy a miniszterelnök ur tévedett, a mikor azt állitotta, hogy ő rájuk ez a szabály nem vonatkozhatik.

Kubik Béla: Dehogy tévedett; kortespolitikát folytat.

Darányi Ferencz: Ez a szabály vonatkozik ő rájuk is, és a tisztesség követeli, hogy vonatkoztassuk a köztisztviselőkre is.

Több apró hiányosságot is látok a törvényjavaslatban, többek közt, a miről Nessi Pál t. képviselőtársam az imént emlitést tett, hogy ebből a javaslatból a megyei utmesterek ki vannak hagyva. Erre nézve én valóban gondolkodtam, hogy czélzatosan, vagy pedig olyan tévedésből, mint a miniszterelnök egy másik tévedését előbb fejtegettem, hagyták-e ki ezeket a hivatalnokokat? Mert ezek is

megyei hivatalnokok, még pedig nyugdijképes hivatalnokok. Igaz, hogy nem a megyei általános pénztárból, sem pedig az állampénztárból, hanem az u. n. megyei utalapnak pénztárából kapják fizetéseiket, de tény, hogy nyugdijképes megyei tisztviselők. Ha ilyenek, akkor kell, hogy abban a fizetésrendezési törvényjavaslatban ők is szerepeljenek, őket sem szabad ebből kizárni. Én tehát hajlandó vagyok azt hinni, hogy nem tévesen hagyta ki a t. kormány őket, hanem céltudatosan; és hogy igy hagyta ki és azon okból, a mint én is felfogom a kérdést, akkor helyesen cselekedett. Én t. i. ugy fogom fel e kérdést, hogy ezekre az urakra mint külön tisztviselőkre szükségünk nincsen, mert ezeknek voltaképen szerepük alig van. Az ő kis munkakörüket a járási irnok vagy dijnok bőven elvégezheti a maga foglalkozása mellett, s akkor megtakaritanánk ezen felesleges hivatalok megszüntetése mellett egy csomó pénzt. Ha a t. kormányt ez vezette, mondom, akkor helyeslem eljárását és magam is szivesen hozzájárulok ahhoz, hogy jövőre ezen állások szüntettessenek meg, a hivatalban lévőket pedig oszszák be ugy, a mint azt a méltányosság kivánja más munkakörbe. De ha tévedésből hagyta volna ki őket a t. kormány, akkor az igazság nevében tiltakoznom kell ez ellen, s akkor azt kell követelnem, hogy pótlólag a javaslatba az ő fizetésük rendezése is bevétessék.

Egy további hibáját ezen javaslatnak abban látom, hogy a megyei tiszti főorvosokat meglehetősen hátraszoritotta: VIII. fizetési osztályba, az első aljegyzőkkel, a főszolgabirákkal és az árvaszéki ülnökökkel egy rangsorozatba, mig a velük legalább is egy rangfokban álló megyei főügyészeket a hetedik fizetési osztályba sorozta. Ezt, t. képviselőház, az igazság mértékével, az igazság szemüvegén át nézve, megérteni ismét képes nem vagyok. Mert a tiszti főorvos szerepköre ugyebár a közegészségügynek szakszerű ellátása? Már pedig a közegészségügy olyan fontos közgazdasági és állami érdek, hogy ezt lekicsinyelni nem szabad. De nem szabad lekicsinyelnünk azt az orvosi diplomát sem, a melynek alapján azok az urak ezen hivatalt betöltik; nem szabad kevesebbre becsülni azt a diplomát, mint az ügyvédi diplomát, melynek alapján a megyei főügyész állását elfoglalja. Ezzel szemben azt lehet mondani, hogy ők rangban nem is lettek degradálva, csak egy fizetési osztálylyal vannak lejebb téve, és pedig azért, mert nekik magángyakorlatuk révén ugyis van jövedelmük, a melyből megélhetnek, tehát nekik arra a fizetésre talán szükségük sincsen. Csakhogy, t. ház, ez hamis érv. Mert ha ezt elfogadjuk, akkor az egyetemi orvosprofesszorok fizetését is le kellene szállitani. Hisz tudjuk, hogy az orvosprofesszorok birnak a legjobb orvosi gyakorlattal az országban, de azért nincsen ember, a ki azt merné állitani, hogy nekik nem jár ugyanazon egyetemi tanári fizetés, mint akár egy jogtanárnak, akár egy más egyetemi tanárnak. Ez az érv tehát egyszerűen hamis és meg nem áll. Ha tehát tekintetbe veszszük azon ügykör fontosságát, a melyet a megyei főorvosok betöltenek, ha figyelembe veszszük a közegészségügy kérdését és ha tekintetbe veszszük azt, hogy ezt az orvosi diplomát nekünk meg kell becsülnünk és nem szabad lejebb szállitani az ügyvédi diplománál, vagy pláne az egyszerű jogvégzettségnél, melylyel a t. főszolgabiró urak birnak: akkor joggal kell követelnünk, hogy a tiszti főorvos legalább is a VII. fizetési osztályba soroztassék. Mert, a mint az előbb is mondottam, hogy ismét egy indokkal megtoldjam előadásomat, ez a fizetési osztály, akárhogyan akarjuk is tagadni, akárhogyan akarjuk is csürni-csavarni, egyuttal u. n. rangosztályt is jelent.

Bármily demokratikus felfogás szemüvegén át akarjuk is nézni a dolgot, ezt soha senki elvitatni nem fogja, és senkit ettől a felfogástól eltériteni nem lehet. Hogyha tehát a VII. rangosztályba tartozik a megyei főügyész, akkor oda kell tartoznia a megyei főorvosnak is.

Ezek volnának az én főbb észrevételeim, a melyeknek szives figyelembevételét kérném a t. kormánytól és a melyeknek elmondása után kijelentem, hogy a törvényjavaslatot a magam részéről elfogadom. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: Nem akarom a t. képviselőház figyelmét hosszasabban igénybe venni, és csak rövid nyilatkozatok megtételére szoritkozom, ellenben az általános vita keretében egy konkrét kérdést óhajtok megvitatni. Nagyon sajnálom, hogy az igazságügyminiszter ur nincs jelen, mert vele szerettem volna a ház előtt ezt a kérdést tisztába hozni.

Magára a törvényjavaslatra vonatkozó reflekszióim a következők. *(Halljuk! Halljuk!)* Én sem az állami alkalmazottak, sem a törvényhatósági alkalmazottak, sem a vasutasok kérdésében ezen törvényjavaslatoktól, különösen a jegyzőkre vonatkozó törvényjavaslattól semmiféle jótékony hatást nem várok mindaddig, mig a szolgálati pragmatika kérdése eldöntve nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Sőt mivel a ma fennálló rendszer szerint a főispáni hatalom túltengése miatt ezek a hivatalnokok, legyenek azok törvényhatósági tisztviselők vagy állami alkalmazottak, kétségtelenül mindig a főispáni hatalom alatt állanak: az én meggyőződésem szerint mentől jobban lesz dotálva az az állás, szolgálati pragmatika és előléptetési biztositék nélkül annál nagyobb függésbe kerül a kormányhatalomtól, a mire pedig én eszközöket nyujtani nem akarok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez az egyik általános megjegyzésem volt. Másik megjegyzésem vonatkozik arra, a mit előttem szóló t. képviselőtársam itt szóba hozott, hogy t. i. az összeférhetlenségi törvénynek meg-

hozatala feltétlen előzménye egy fizetésrendezési javaslatnak. Mert ha a törvényhozás javitani akarja a tisztviselők helyzetét, azt kétségtelenül ugy akarja megtenni, hogy a tisztviselők ne kerülhessenek anyagi okokból bármiféle olyan helyzetbe, a mely őket hivatásuknak hű és kötelességtudó teljesitésében akadályozza. Meg kell adni a tisztviselőknek a megélhetési módot, de akkor nem szabad megengedni azt, hogy a tisztviselő más üzletekkel is foglalkozzék, annyival inkább, mert most — előttem szóló t. képviselőtársamnak teljesen igaza van — közigazgatási tisztviselők teljesitenek birói funkciókat is. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Eltekintve attól, hogy a nyomozatnak a bünügyekben való teljesitése, fájdalom, az egész vonalon a közigazgatási hatóságok keretébe van utalva, a kihágási eljárások során is azok legnagyobb részében a közigazgatási hatóságok biráskodnak, és igy kétségtelenül biró funkciókat teljesitenek. Erre vonatkozólag már feküdt egy törvényjavaslat is a ház előtt, még pedig nem is olyan nagyon régen, a mely különösen a vasuti alapitásokban való inkompatibilitást tartalmazta kifejezetten. Ez azután később lekerült a napirendről. Az összeférhetlenség kérdése nem olyan téma, a mely felett bárkinek e házban bővebben volna szükséges nyilatkozni. Elég azt jelezni, hogy őszintén és forrón óhajtom magam is, hogy a közigazgatási tisztviselők is vonassanak az összeférhetlenségi törvény olyan rendelkezései alá, a melyek lehetetlenné teszik számukra, hogy érdek-összeköttetés alapján a saját fenhatóságuk alatt álló területen maguknak üzleti szempontokból befolyást biztosithassanak. Ez nem egészséges állapot. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nekem erre a javaslatra vonatkozólag specialiter az a megjegyzésem van, hogy nem osztom azt a törekvést, hogy a jövendő szempontjából ekviparáltassanak a vármegyék élén álló oszlopos tisztviselők is. Azt a törekvést, hogy példának okáért Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjának a fizetését pro futuro leszállitsuk azért, hogy egy kis vármegyének fizetését felemeljük: ezt én helyesnek, czélszerünek és méltányosnak egyáltalán nem tarthatom. Egészen más feladatkör az, a melyet egy nagy vármegye élén álló viczispánnak be kell töltenie, mint egy kis megye területén, nem is szólva arról, hogy a munkaköre is egészen más. Erről sem szándékozom hosszasabban nyilatkozni, mert csak ezt a megjegyzésemet akartam megtenni.

Azonban rátérek arra a kérdésre, a melyért én tulajdonképen felszólaltam. *(Halljuk! Halljuk!)* Beszélni fogok, mint a gyakorlat embere, a tapasztalatokra, a tényekre való hivatkozással. Itt felvetődik a néppárt részéről egy kérdés, a létminimum kérdése, felvettetik oly alakban, a hogyan én, igazán megvallom, nem járulhatnék hozzá, mert minima non curat praetor, t. i. felvettetik abban az alakban, hogy a néppárt bead egy határozati javaslatot, a melylyel azt akarja kimondatni, hogy az 1200 koronáig terjedő fizetés adómentességben részesüljön. Miután a tisztviselők negyedosztályu adót fizetnek, ez olyan csekély, hogy e felett igazán kár sok szót vesztegetni. Egészen más, a minek a törvényhozást ezzel kapcsolatosan érdekelnie kell, ez a köztisztviselők fizetésének lefoglalhatása. Mondám, a tapasztalatra utalva, mint a gyakorlat embere akarok néhány szót erről szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mi nagyon keserű tapasztalatokat tettünk Budapest székesfőváros területén. Ha nem mondanám is, talán akkor is tudott dolog volna, hisz e tekintetben előterjesztések feküsznek a kormányhatóság előtt, a főváros előtt stb., mi következett be Budapest székesfőváros területén? Mi régen felfogva annak az igazságnak a helyességét és alkalmazandóságát, hogy a tisztviselő helyzetét olyanná kell tenni, hogy az ambicióval tölthesse be állását és kvalifikált emberek vállalkozhassanak erre a pályára, Budapest székesfőváros területén nemes példáját adtuk annak, hogy tisztviselőinket olyan javadalmazásban részesitettük, hogy ezek a most szőnyegen lévő javaslatok sem fogják megközeliteni azt az állapotot, a melyben Budapest székesfőváros tisztviselői közmegnyugvásunkra ma vannak. Az már most mellékes dolog, hogy egy főváros kivételes helyzetben is lehet, mint a hogy, fájdalom, nincs, hogy elbirhat-e ilyen nagy fizetéseket vagy nem? Erről nem akarok vitatkozni, de azt a szomoru tényt jövök a t. képviselőház szine előtt bejelenteni, hogy ennek a fizetésjavitásnak legflagránsabb konzekvencziája mi lett? Az, hogy az eladósodott tisztviselők száma ma kétszer akkora, mint azelőtt volt és oly mértékben van lefoglalva tisztviselőink fizetése, hogy ma már, a tanitói kart is beleértve, azon szomoru helyzet és tény előtt állunk, hogy kénytelenek vagyunk, hogy tisztviselőink megélhetését biztosithassuk, egy más pénzügyi operáczióhoz folyamodni, hogy az uzsora Moloch karmai közül tisztviselőinket kimenthessük. Nem túlzok egy betüvel sem, komolyan állitom, hogy tisztviselőink legnagyobb része nemcsak eladósodott, hiszen ülnek itt férfiak, a kik ellenőrzik állitásainkat, de oly mértékben eladósodott, hogy a szabályrendeletben foglalt azon szankczió alá kellene esnie, hogy annak fegyelmi uton való eltávolitásáról kellene gondoskodni, de a törvényhatóság kénytelen szemet hunyni, mert oly mennyisége a tisztviselőknek van érintve, hogy a közigazgatás talán meg is akadna, ha ez végrehajtatnék.

Méltóztassanak országszerte figyelembe venni, hogy mi lesz ennek a törvényjavaslatnak, illetőleg ezeknek a törvényjavaslatoknak közvetlen, legközelebbi következménye? És itt nem szólok kizárólag a törvényhatóságoknál alkalmazott tisztviselőkről, hanem szólok az állami tisztviselőkről, jegyzőkről, törvényhatósági tisztviselők-

ről, vasuti alkalmazottakról egyáltalán, mert ez a kérdés nem csupán ennél a tárgynál merül fel, szólok általában a tisztviselői karnak és az alkalmazottaknak helyzetéről. *(Halljuk! Halljuk!)* Mi fog tehát bekövetkezni? Az, hogy ez a fizetésfelemelés legnagyobb részében nem a tisztviselők exisztenciájának, hanem a hitelezők fedezeti alapjának javitására fog szolgálni. Ezek a fizetésfelemelések azt a nemes és ideális ezélt, hogy a tisztviselő minden gondtól menten legalább is családjáról nélkülözések nélkül gondoskodhassék, fájdalom, a legnagyobb részre vonatkozólag nem fogják elérni. A törvényhozásnak tehát megfigyelés és gondoskodás tárgyává kell tennie egy nagy kérdést. És ez a nagy kérdés az, vajjon a végrehajtási törvénynek idevonatkozó intézkedései ugy, a mint azok ma fennállanak, továbbra is fentartandók-e, vagy pedig nem kell-e sürgősen módositó intézkedéseket tenni, legalább azon nemes ezélzattal, hogy az a többlet, a mit a törvényhozás most a tisztviselőknek nyujtani akar, hogy jutalmat kapjanak a multért és foglalót a jövendőre, hogy az állam érdekeinek hű szolgálatában buzgóbban teljesithessék kötelességeiket, legalább biztosittassék a tisztviselői karnak, mert ellenkező esetben nem értünk el egyebet, mint azt, hogy megterheljük az adózó polgárokat a fizetésfelemelés értéke erejéig adótöbblettel és a csatornát megnyitjuk azok számára, a kik a — fájdalom — ma is leplezetlen és mindenféleképp üzött uzsorának révén fogják elharáesolni azt, a mit az állam jó szándékkal tisztviselőinek családjai számára akar juttatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ma a végrehajtási törvénynek idevonatkozó intézkedése röviden akként szól, hogy a tisztviselő fizetésének egyharmadrésze foglalható le, de az is csakis 800 frt minimum tekintetében. Nem akarom azt feltenni, hogy a törvényhozás termében szükséges volna annak bővebb vitatása, hogy ez az intézkedés maga egy anakronisztikus dolog, mert a fizetés egyharmad részének lefoglalhatása, szemben a 800 frtos minimummal, a melyet én létminimumnak kivánok tekinteni, a mi sokkal fontosabb, mint az azután kivetendő adó kérdése, nem egyforma gazdasági hatású az egyes tisztviselői fokozatok tekintetében. Más hatása van annak p. o. az 1400 koronával dotált minimális fizetéses vasuti alkalmazottal és más hatása van egy harmadik vagy negyedik osztályba tartozó állami hivatalnokkal szemben. Az egyiknél teljesen biztositja a fizetésnek le nem foglalhatását, a másiknál pedig olyan összegeket von el annak családjától, hogy ennek megélhetése is kérdésessé válik ugy, hogy talán nem szükséges bővebben indokolnom annak a nézetnek helyességét, hogy ez a létminimumot a végrehajtásokkal szemben nem egy átlagos összegben kell megállapitani, hanem meggyőződésem szerint fogja a törvényhozás az ő szándékát helyesen megvalósitani, ha a rangfokozatok szerint állapitja meg e lefoglalható harmadrészen túl a létminimum kérdését.

De bárminként álljon is a dolog, felvethető az a kérdés is, épen az összeférhetlenség szempontjából, hogy a tisztviselők fizetése általában véve lefoglalható legyen-e, vagy sem? Mert ha összeférhetlenség szempontjából én el akarom zárni azt a közigazgatási tisztviselőt attól, hogy magánüzérkedésekben vegyen részt, akkor más uton kell neki biztositanom a megélhetést. Ez reeziprok gazdasági fogalom. Arra sok államban gondoltak már és gondolnak, hogy előre nem látott véletlenek esetén, ha valaki önhibáján kivül jut abba a helyzetbe, hogy bizonyos előlegre szorul, miként kell állami hozzájárulással biztositani azt, hogy az a tisztviselő az uzsora karmai közé ne kerüljön?

De nem akarom a százféle eshetőségek lajtorjáját végigdemonstrálni, hanem egyszerűen felvetem a kérdést: akarja-e a törvényhozás, hogy e fizetésemelés ne a tiszviselőknek és családjaiknak, hanem a hitelezők számára biztositassék? Én az ellenkező feltevésben vagyok. Igen természetes, hogy az igen tisztelt miniszterelnök ur is ép ugy jogositva van e tekintetben állást foglalni, bár óhajtottam volna, hogy az igazságügyminiszter ur szavát is hallottuk volna e tekintetben: rendkivül örvendetesnek tartanám, ha e kérdésben közmegnyugvásra alkalmat szolgáltató megállapodás jöhetne létre a házban. Ezért nem állok elő már most konkrét határozati javaslattal, mert nem akarom a megállapodás lehetőségét preokkupálni. Hiszen az, ugyebár, ki van zárva, hogy ez a felfogás bárminő pártérdeket szolgálna? Ez a kérdés megérdemli tehát, hogy, a tisztviselői kar érdekében, közmegnyugvásra oldassék meg.

Én ezért felvetem az eszmét. Nem lesz késő annak megvalósitása e törvényjavaslat részletes tárgyalásának során sem. Lehet külön törvénynyel is megoldani; de, ha egyszer életbe lépnek ezek a fizetésemelésre vonatkozó törvények, akkor elkésett a t. kormány ezzel az intézkedéssel, mert szerzett jogokkal szemben azután visszaható erejű törvényt alkotni legalább is nehéz, hogy ne mondjam, lehetetlen. Ezért kötelességemnek tartottam a t. kormánynak és vele együtt a t. háznak és az országnak figyelmét erre a kérdésre felhivni. Egyelőre — egyelőre, mondom — a magam saját álláspontját abban jelzem, hogy én azokat az összegeket, a melyeket a törvényhozás most felemelés ezimén az ő tisztviselőinek, legyenek azok állami vagy törvényhatósági alkalmazottak, juttatni kiván, a végrehajtás alól már csak azért is feltétlenül kivonandóknak tartom, mert azok a hitelezők, a kik előbb hiteleztek azoknak a tisztviselőknek, nem számithattak arra, hogy a törvényhozás ilyen alapot fog számukra kijelölni és ők a jog formái szerint sinesenek feljogositva arra, hogy igényt támasszanak oly fedezetre, a melyet a törvényhozás jóindulata juttat az ő tisztviselői számára.

Méltóztatnak tehát látni, hogy, távol minden támadási szándéktól, jóakarattal egy eszmét vetek fel a t. képviselőház tanácskozásainak objektuma gyanánt, a mely méltó arra, hogy megszivleltessék, mert ellenkező esetben óva intem az országot, hogy ugy ne járjon, a mint Budapest székesfőváros törvényhatósága járt, a hol rosszabb helyzetbe kerültek a tisztviselők a fizetésemelés után, mint a minőben azelőtt voltak.

Egyebekben, pártom álláspontjához hozzájárulva, a részletes vita során felmerülendő inditványok elfogadásától feltételezetten hozzájárulok, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* de kérem a t. miniszterelnök urat, hogy vegye megfontolás alá ezen általam emlitett momentumokat. Nem fektetek sulyt arra, hogy a t. miniszterelnök nekem most rögtönözve válaszoljon; sokkal szivesebben veszem, ha akár az 1. §. részletes tárgyalásakor, akár pedig akkor, a midőn az időt erre alkalmasabbnak véli, ezen kérdésre nézve az igazságügyminiszter urral és a kormány többi tagjaival, esetleg a párt tagjaival való beszélgetés után is, állást fog foglalni, mert őszintén mondom: nem akartam egyebet, mint használni, azon tapasztalatok révén, a melyeket az életből meritettem. Ajánlom inditványomat megszivlelésre. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Részemről a javaslattal szemben pusztán néhány, konkrét kérdésre vonatkozó megjegyzésre akarok szoritkozni. Első megjegyzésem az, hogy a mint a bíróságoknál igen helyesen fejlődött ki az a szokás és az a törvényes intézkedés, hogy az illető birói alkalmazottak magasabb funkcióval kapcsolatos állásra való kinevezés nélkül is elérhetik azt, hogy egy magasabb fizetési osztályba neveztessenek ki: épen ugy kivánatos volna, hogy ugyanez az intézkedés a vármegyei tisztviselőkre nézve is behozassék. Én, mint bizonyára mindenki, azon véleményben vagyok, hogy a birói funkczió különösen megbecsülendő és honorálandó ténykedéssel jár, azonban a közigazgatási pályán lévők működésének fontosságát sem tagadhatjuk és azok iránt való elismerésünket sem vonhatjuk meg. Kérdem már most: hogyan lehetséges az, hogy egy törvényszéki elnök elérheti az V. rangosztályba való előléptetést, ellenben egy alispán, a kinek működéséhez a reprezentáczió kötelezettsége és mindenféle egyéb ténykedés van füzve, sohasem juthat ugyanolyan magas rangfokozatba, mint az ő megyéje területén működő törvényszéki elnök? Ugyanez a helyzete a többi osztályokba sorolandó más magasabb közigazgatási tisztviselőknek is. A főszolgabiró nem juthat oly magas rangba, mint az ő járásában működő járásbiró, a ki, a mint tudjuk, elérheti a kir. táblai biró rangot is. Ezek olyan hézagai a törvénynek, a melyeket a javaslatnak a bizottsághoz pótlás végett való visszaküldése utján esetleg korrigálni lehetne.

Másik kifogásom a 10. §-nak azon intézkedésére vonatkozik, hogy a vármegye nem adhat tisztviselőjének olyan pótlékot és az illető személyéhez füződő olyan fizetést, a mely az illető tisztviselő nyugdijába beszámitandó. Azt gondolom, hogy az illető vármegye maga fogja elbirálni az egyes tisztviselők működésére vonatkozó körülményeket, s egy ilyen általános törvény sohasem lesz arra alkalmas, hogy minden egyes vármegyére nézve különleges intézkedéseket állapitson meg. A vármegyének teljesen meg van az a joga, hogy tisztviselőit, ha akarja, pótló fizetésekkel is ellássa, a mennyiben ez a törvényes formák között lehetséges és ezen pótló fizetések a vármegye által fizetendő nyugdijakból nem vonhatók le és nem vonandók le; az államnak ezt nem is áll jogában tenni, mert a mint tudjuk, itt nem állami nyugdijról, hanem vármegyei nyugdijalapról van szó, a vármegyének tehát ennek következtében jogában áll az illetőnek nemcsak szolgálati ideje alatt, hanem később, a nyugdijállományban is, ezen összegeket kifizetni. Ez volna második észrevételem.

A harmadik megjegyzésem, a melyre nézve konkrét inditványt is vagyok bátor tenni, a fővárosban székelő vármegyei tisztviselőkre vonatkozik, a kikre nézve a törvényjavaslat egyenesen sérelmes. Minden közigazgatási ágban és a bíróságokra nézve is a törvény különbséget tesz a vidéken székelő és a fővárosban székelő tisztviselők között. Ez a megkülönböztetés nem az illető tisztviselőnek nagyobb hatáskörére, tekintélyére vonatkozik, hanem egyszerűen a fővárosban uralkodó drágaság folytán válik szükségessé. Ha más tisztviselőkre nézve a törvény ezt a körülményt méltányosan figyelembe veszi, ugy egészen helyes és szükséges, hogy a fővárosban székelő vármegyei tisztviselőkre is tekintettel legyen, mert e törvényjavaslat egyszerűen azt idézné elő, hogy a pestvármegyei tisztviselők az eddigi állapotokhoz képest hátrányosabb helyzetbe kerülnek.

Ezek azok a rövid észrevételek, melyeket a javaslattal szemben tenni szükségesnek találtam. Én a magam részéről sem tartom helyesnek, hogy ilyen részletkérdésekkel oldassék meg a közigazgatás reformjának nagy kérdése. Ezeket természetesen nagy összhangban, nagy szervezetben, nagy rendszerben kellene megoldani, ám ha már arra a térre léptünk, hogy az illető tisztviselőknek elsősorban is anyagi helyzetén segitsünk, helyes, ehhez mindnyájan szivünkből hozzájárulunk, méltányosnak tartjuk, de akkor legalább azon hézagokat, hiányokat oszlassák el, melyek ezen törvényben fenforognak.

Magam részéről bátor vagyok a következő inditványt benyujtani:

»A fővárosban székelő vármegyei tisztviselők fizetésének megállapitása az itt uralkodó drágaságra való tekintettel eszközlendő. Ez okból utasittatik a közigazgatási bizottság, hogy

ez irányban a törvényjavaslatba pótló intézkedéseket vegyen fel és azokat terjeszsze a törvényhozás elé«. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra nincs senki feljegyezve. Kíván-e még valaki a törvényjavaslathoz szólani? *(Nem!)* Ha nem, a vitát berekesztem. *(Helyeslés.)* A miniszterelnök ur kíván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Tekintettel az előrehaladott időre is, igyekezni fogok lehetőleg rövidre vonni felszólalásomat, és csakis ennek kérem, hogy tulajdonitsák egyes felszólalt t. képviselőtársaim, ha tán minden egyes, általuk megpenditett kérdésre választ nem kapnak beszédemben; hisz arra ugyis a részletes vita során nyilhatik azután alkalom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Eliminájuk mindenekelőtt a vita keretéből azokat a kérdéseket, melyeknek megoldása ennek a törvényjavaslatnak a során ugy sem lehetséges. Felemlitették, és az egyik határozati javaslatba, gondolom, bele is foglalták, a városi tisztviselők helyzete rendezésének kérdését.

T. képviselőház! Tudatában van a kormány annak, hogy a városi tisztviselők anyagi helyzetének kérdésével is foglalkoznia kell, de foglalkoznia kell nem kiszakitva a városok általános helyzetéből, hanem foglalkoznia az által, hogy maguknak a városoknak anyagi helyzetét kell akként rendezni, hogy azok azután a tisztviselőikről megfelelően gondoskodhassanak, *(Helyeslés a jobboldalon.)* mert a városi tisztviselőknél már a városnak, mint községnek a maga specziális viszonyait kell tekintetben venni, s ennek folytán a városi tisztviselői karnak helyzetét csak az által lehet állami eszközökkel megfelelően javitani, ha a községek érdekében intézkedünk ebben a tekintetben.

Polónyi Géza: Helyes, csak nem kell késlekedni! *(Mozgás a jobboldalon. Felkiáltások: Egyszerre nem lehet mindent!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ugyancsak készséggel elismerem azt is, hogy a körorvosok helyzetével is foglalkoznia kell a törvényhozásnak. Ez is egy olyan kérdés, mely elől elzárkózni egyáltalán nem kivánok, s az a körülmény, hogy az nem annyira ebbe a javaslatba, de talán inkább a községi és körjegyzőkre vonatkozó javaslatba felölelve nem lett, nem azt jelenti, mintha nem érezné a kormány azt, hogy itt valamit tennie kell és valaminek történnie kell, de ugy gondolom, lehetetlen lett volna egyszerre valamennyi hátralevő teendőt sikerrel vezetni a megoldás felé, lehetetlen az idő beosztása szempontjából, és mindhiába, a pénzügyi szempontból is. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Bizonyos egymásutánt kellett tehát követni, és ebben az egymásutánban a szóbanlevő kérdések megoldásánál, ugy gondolom, helyesen jártunk el, midőn a vármegyei tisztviselők és a községi és körjegyzők viszonyainak megoldását vettük első sorban tervbe és tekintetbe. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Egy egész sorozata a kérdéseknek vettetett fel a vitában, a melyek a közigazgatás végleges rendezésével függnek össze. Ilyen mindenekelőtt a nyugdijügy, ilyen a szolgálati pragmatikának a kérdése, ilyen a fegyelmi eljárás kérdése és az inkompatibilitás kérdése, a mely szerintem csakis a szolgálati pragmatikával kapcsolatban, illetőleg a pragmatikában oldható meg.

Ezen kérdésekre nézve, természetes dolog, nem lehet más az álláspontunk, mint az, hogy ezen kérdéseket a közigazgatás végleges reformja alkalmával kell megoldani. Meg kell pedig azt oldanunk akkép, hogy a tisztviselők viszonyai lehetőleg kielégitőleg szabályoztassanak, hogy a tisztviselők bármilyen önkénynyel szemben lehetőleg védelemben részesüljenek, de egyuttal akkép, hogy megmaradjanak a fegyelemnek azon eszközei, a melyek nélkül azután a közigazgatásért sem ebben az országban, sem máshol felelőséget senki nem vállalhat. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Felemlittetett — hogy ez elől a kérdés elől se térjek ki — maga az inkompatibilitás kérdése is. Ez a kérdés óvatos megfontolást igényel; óvakodnunk kell itt is attól, hogy egyik túlságból a másikba ne essünk. A tisztviselőt az életből kiszakitani sehol sem helyes dolog. Különös sulylyal esik a mérlegbe az a nagyon fájdalmas tény, hogy ez országnak széles részeiben az intelligenczia számban oly csekély, hogy ott igen sok hasznos közgazdasági dolognak egyenesen létfeltétele lesz az, hogy abból a tisztviselői kar ki ne zárassék. Ezek mind oly momentumok, melyeket közérdekből alaposan meg kell fontolnunk, s a melyeket azután a szolgálati pragmatika megalkotásánál kell tekintetbe venni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ugyancsak felemlitette maga gr. Batthyány Tivadar t. képviselő ur a vármegyék uj területi beosztásának a kérdését is. Hiszen ez is és a többi kérdés is meglehetős távol fekszik. Én nem tudom, hogy egyáltalában nagyon fogja-e t. képviselőtársaimat érdekelni az én egyéni nézetem ezekben a kérdésekben, *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* de mégis valószinűnek tartom, hogy az én t. képviselőtársaim buzgó fáradozása talán hamarább fog engem felmenteni az ezen helylyel járó kötelesség teljesitése alól, mielőtt én ezen kérdésekkel itt felelős állásban foglalkozhatnám. De hát utóvégre semmi sem bizonyos; tegyük fel, hogy nem igy lesz az eset. *(Derültség.)* Erre az esetre bátor vagyok a magam nézetét akként preczizirozni, a mit különben a pénzügyi bizottságban is mondtam, hogy én minden uj területi beosztási kérdést nagyon kényesnek és nagyon megfontolandónak tartok. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Egyébiránt a közigazgatás végleges berendezésénél sem szabad tabula rasat csinálni, nem

szabad szakitani a meglévő állapotokkal, nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy a magyar társadalomnak vármegyékbe való tagolása sok évszázados multtal biró élő organizmusokat teremtett, a melyek becses kincset jelentenek a nemzetre nézve, *(Helyeslés.)* a melyeknek szétszaggatása az elevenbe vágna és a melyeket nem szabad semmi külső mechanikus egyenlőség szempontjából feláldozni. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ennek folytán a végleges rendezés alkalmával legfeljebb egyes olyan kisebb kiigazitásokról, vagy javitásokról lehet majd szó, melyek ugy a közigazgatás szempontjából czélszerünek bizonyulnak, mint esetleg az illető vidékre vonatkozólag is előnyöseknek mutatkoznak, de kiméletlenül belenyulni a meglévő állapotokba egyáltalán helyes dolog nem lehet. *(Helyeslés jobbfelől.)*

De térjünk át már tulajdonképeni tárgyunkra, t. i. a vármegyei tisztviselők illetményeinek rendezésére.

Szederkényi t. képviselő ur előadásában abból indult ki, hogy az államháztartásnak éveken át tetemes feleslegei voltak, ezekkel a feleslegekkel oly titkolózás folyt, hogy senki sem tudja, mi történt velük? Hadi kincs lett-e belőlük, vagy mi lett velük? Hát, t. képviselőtársam, itt egy baj van: az, hogy a zárszámadást senki sem olvassa el, *(Derültség a jobboldalon.)* mert a ki a zárszámadást elolvassa, az azután az utolsó krajczárig tudja is, hogy ezekkel a feleslegekkel mi történt.

Gabányi Miklós: Ti nem olvastátok el, azért nevettek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én megengedem, hogy Gabányi t. képviselőtársam akkor sem tudná, ha elolvasta volna. *(Derültség a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Lehet, mert olyan zavaros!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A zárszámadásoknak áttekintéséből meggyőződhetnék Szederkényi t. képviselőtársam, hogy ezek a feleslegek felhasználtattak . . .

Szederkényi Nándor: Én tudom, hol vannak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Akkor mért nem mondta meg?

Szederkényi Nándor: Azért, mert nagy vita lenne felette!

Gajáry Géza: Milyen kiméletes!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én már megkoczkáztatom, hogy nagy vita lesz belőle, és miután oly kegyetlenül bánt velünk t. képviselőtársam és a hadikincs veszedelmét fejünk felett lebegtette s eltitkolta, hova lettek ezek a készletek, kénytelen vagyok röviden rámutatni, hogy egyfelől ezekből vásároltuk meg a valutarendezés czéljaira szükséges aranyat, másfelől ezen czélnak befejezése után egy egész sorozatát az oly beruházásoknak teljesitettük, a melyekre az országgyülés a kormányt felhatalmazta a pénztári készletek terhére, vagy felhatalmazta ugy, hogy egyenesen felhatalmazást adott államadóssági czimletek kibocsátására és ezen államadóssági czimletek kibocsátása vált feleslegessé az által, hogy az évenkint mutatkozó feleslegek a pénztári készleteket felduzzasztották annyira, hogy a kiadások azokból voltak teljesithetők. Jól tudhatja t. képviselőtársam, hogy épen az 1903-iki költségvetési javaslatból ki lett hagyva — hamarjában a számra nem emlékszem — több millióra rugó kamatszükséglet, mely évről-évre szerepelt a költségvetésben, mert a kormány fel volt hatalmazva a czimletek kibocsátására, de ezt megtakaritotta, mert ezen czimletek kibocsátásának szüksége nem forgott fenn.

Nagyon jól tudhatja mindenki, mi történt ezen feleslegekkel; nagyon üdvös czélokra, nagyon helyes, többnyire közgazdaságilag produktiv czélokra fordittattak azok, és mindenesetre maga az a tény, hogy az államháztartásban, hogy ugy mondjam, rezervák mutatkoztak, nagyon megnyugtatólag hathatott mindenkire, a ki tudta azt, hogy mennyi minden téren üdvös és sok tekintetben nélkülözhetetlenül szükséges kiadás vár erre a nemzetre. Mindenekelőtt az adóreform, melyhez nem szabad hozzányulni, ha tetemes ilyen feleslegek mint rezervák rendelkezésre nem állanak; azután az egész vonalon, közigazgatásunk, kormányzásunk, gazdasági berendezésünk egész terén mennyi minden feladat áll ez előtt a nemzet előtt, a melyeknek teljesitése többé vagy kevésbbé, de mindig financziális következményekkel jár az államra nézve. Fájdalom, hiszen erről a közel multban több izben volt már szó, ezek a feleslegek, ezek a rezervák apadni kezdtek, mert bevételeink fejlődése egy pár év óta nem tartott lépést kiadásaink emelkedésével, és most jött a fizetésrendezési akczió, mely azután ezeket a feleslegeket, ezeket a rezervákat, fájdalom, azt kell mondani, az utolsó krajczárig teljesen igénybe vette.

T. képviselőtársam, gróf Batthyány Tivadar azt mondja, hogy ezt nem a fizetésrendezés teszi, vannak más kiadási többleteink is.

Gr. Batthyány Tivadar: Is!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Igaza van, specziálisan sem az egyikre, sem a másikra külön nem mondhatjuk ezt. De méltóztassék megengedni, azon lefokozásával a fizetésrendezésnek, a melyre kénytelen volt ez a kormány magát legalább átmenetileg elszánni, tehát azon megtakaritással, a mely az eredeti Széll-féle kormányjavaslattal szemben mutatkozik, a mely ott három millió koronával jelentkezik, de azután hatását érezteti természetesen a többi javaslatoknál is, mondom, ezen lefokozott alakjában is, a fizetésrendezés minimum 35 millió korona évi terhet ró erre az országra.

Polónyi Géza: Ugy van, azért nem szabad a czivillistát emelni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezzel számolnunk kell; ez egy oly tehertöbblet, a mely

mellett eltörpül a czivillista, eltörpülnek a katonai többkiadások és eltörpül minden egyes más oly uj kiadási tétel, a melyet az állami élet felmerülő szükségletei maguk után vonnak, ugy hogy csakugyan döntő sulylyal a felmerülő nagy tehertöbbletek tekintetében a fizetésrendezési ügy és ez az egész fizetésrendezési akczió kell hogy a legmesszebbmenő takarékosságra inditson bennünket minden téren, a hol csak lehetséges, mindaddig, a mig háztartásunknak és bevételeinknek, remélem, beálló expanzivitása ismét abba a helyzetbe juttat, hogy valamit tehessünk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt az igazságot ne palástoljuk tehát el, hogy a magyar állam növekedő terheinél ezen teheremelkedésnek túlnyomó nagy része, ezen tehernövekedésnek oroszlánrésze a fizetésrendezési akczióból származik. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Már most, a mint igen jól méltóztatnak tudni, a kormánynak kiindulási pontja a fizetésrendezést illetőleg az volt, hogy teljesen egyenlő elbánásban részesitsük a vármegyei tisztviselőket a kinevezett állami tisztviselőkkel. Abból az alapelvből indultunk ki, hogy miután a vármegyei tisztviselők épen olyan állami közügyeket végeznek, legalább tulnyomó részben, mint a kinevezettek, sőt miután a legkardinálisabban, legeminensebben az államnak fenhatóságával összefüggő adminisztrativ ügyeket épen a vármegyei tisztviselők intézik, sem az általuk intézett ügyeknek belső természete, sem az általuk megszerzendő kvalifikáczióban rejlő bárminő különbség nem teszi indokolttá azt a nagy eltérést, a mely anyagi viszonyaikban fennáll, tisztán azon — hogy ugy fejezzem ki magamat — külső körülménynél fogva, hogy alkalmaztatásuknak módja más.

És engedje meg nekem a t. ház, hogy hozzátegyem azt is, hogy egy ilyen különbség tételére nem forgott fenn ok az általuk teljesitett munka kvalitása szempontjából sem. Mert a mi közigazgatásunknak vannak, és bárhogy iparkodjunk is azokat javitani, hosszabb időn keresztül lesznek is sulyos bajai. Ez a dolog természetében fekszik. Ha meggondoljuk azt, hogy a nyugat- és középeurópai régi kulturállamok évszázadok következetes munkája által épitették fel a modern állam közigazgatási gépezetét, hogy az az átmenet, a mely a patrimoniális viszonyokból és a hübériséggel kapcsolatos viszonyokból a modern közigazgatásba megtörtént, számos generáczió következetes munkájának a gyümölcse volt, mi pedig egy ugrással, minden előkészités nélkül, a nélkül, hogy törvényeink a lassan fejlődő élettel szerves kapcsolatban fejlődhettek volna ki, és a nélkül, hogy tisztviselői karunk generáczióról-generáczióra tanulhatott volna bele a modern közigazgatás feladataiba; mi, mondom, ezen szükségesszerű előfeltételei nélkül a jó közigazgatásnak egyszerre egy ugrással estünk bele, mondhatnám, a káoszból a modern állam összes feladatainak teljesitésébe: akkor nagyon természetes, hogy itt a közigazgatásnál igen számos gyarlóság, hiányosság és hiba mutatkozik, a melyeknek kiküszöbölése és közigazgatásunknak a nyugateurópai államok közigazgatásával teljesen egy szinvonalra hozatala csakis évtizedek következetes munkája által lesz lehetséges. De ezek a hibák azután egyaránt mutatkoznak ugy a kinevezett, mint a választott tisztviselőknél *(Ugy van! jobbfelől.)* és én mindig a legnagyobb méltatlanságnak tartottam, a midőn a magyar közigazgatás bajait elsősorban az u. n. megyei rendszerrel, az u. n. megyei gazdálkodással akarták összeköttetésbe hozni és ha bizonyos gunyos fölénnyel beszéltek azon körök, a melyek a kinevezett tisztviselők közigazgatásával vannak szorosabb kapcsolatban, a választott tisztviselők felől. *(Általános helyeslés.)* Jó tisztviselő van ugy az egyik, mint a másik kategoriában, t. képviselőház. Az általános szinvonal tekintetében pedig azt hiszem, hogy a választott tisztviselői kar is megüti a kinevezett tisztviselői karnak a mértékét. *(Helyeslés.)*

Ebből azután önként folyik az a további következtetés, hogy az anyagi helyzet terén igyekezzünk teljesen egyenlősiteni a viszonyokat, igyekezzünk ugyanabba a helyzetbe juttatni a vármegyei közigazgatási tisztviselőket, mely helyzetet az állam adhat a maga kinevezett tisztviselői számára. És én nem tehetek róla, t. ház, de azt hiszem, hogy ezt a kérdést állandóan és ezen elvi álláspontnak állandó érvényre emelésével nem lehet másként megoldani, mint a hogy a törvényjavaslat kontemplálja, t. i. ugy, hogy ne ad hoc állitsunk fel egy fizetési sémát a megyei tisztviselők számára, a melylyel ma talán helyreállitjuk az egyensulyt a kinevezett és választott tisztviselők között, de a hol azután minden egyes módositás, a mely az állami tisztviselőknél esetleg életbelép, ismét ezen egyensuly megzavarására vezetne; hanem ha azon elvi álláspontra állunk, hogy a választott tisztviselőket ugyanazon fizetési osztályokba illesztjük bele, a melyek a kinevezett tisztviselőkre fennállanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* a mikor azután minden olyan intézkedés, a mely javitólag hat a kinevezett tisztviselők helyzetére, ipso jure hatálylyal bir és alkalmazandó a választott tisztviselőkre is. Ezzel van ez a kérdés egyszer mindenkorra eldöntve; ezzel van a vármegyei tisztviselők régi alapos sérelme elvi alapon állandóan orvosolva. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

És különösen fontos ez a kérdés most, t. képviselőház, a midőn az állami tisztviselőknek fizetési kérdése bizonyos átmeneti helyzetben van. Akkor, a midőn vállalkoztunk a kormányzás átvételére és láttuk fizetésrendezéssel kapcsolatos pénzügyi kérdéseknek sulyos horderejét, akkor jeleztük azt, hogy rekonsziderácziót tárgyává fogjuk tenni a benyujtott fizetésrendezési javaslatot és megvallom, hogy nekem legalább

eredeti egyéni nézetem az volt, hogy egyfelől az 1903-ik évi költségvetésben rendelkezésre álló összeget használjuk fel valamely teljesen ideiglenes jellegü, ad hoc pótlék kiutalványozására, másfelől igyekezzünk a végleges reformot is megcsinálni minél előbb, de azokkal a levonásokkal, a melyek nélkül a felelősséget magunkra vállalni nem tudtuk volna. A dolognak alapos feldolgozása és tanulmányozása közben azonban a kormánynak ez az álláspontja, mint a tényekből látni méltóztatik, némileg és azt hiszem, a tisztviselői kar jogos igényeinek javára, módosult. Módosult t. i. annyiban, a mennyiben mi azokat a megtakaritásokat, a melyekre ma feltétlenül szükség van, beleillesztettük egy átmeneti, ideiglenes rendezésbe, t. i. kiszakitottuk a Széll-kormány javaslatából azokat a pontokat, a melyeket azonnal végrehajthatóknak tartottunk és azokat, mint ideiglenes rendezést, törvényhozási felhatalmazás alapján hajtottuk végre, ugy hogy az igy adott pótlékok a nyugdijba beszámithatók és ez a rendszere a pótlékoknak marad majd érvényben mindaddig, a mig a végleges törvény meg nem alkottatik.

Ezzel, t. Ház, egy bizonyos időt, nem akarom mondani hosszu időt, de bizonyos időt nyertünk a végleges rendezésre. Mert a tisztviselői kar végkép megkapta mindazon előnyöket, melyeket most meg tudunk neki adni; tehát rá nézve a dolog maga égető sürgősségét legalább nagy részében elvesztette és igy módunkban áll az, hogy a legnagyobb energiával oda törekedjünk, hogy az a végleges rendezés, a mely aztán következik, különösen a tisztviselők anyagi dotációját illetőleg, beváltsa mindazon igéreteket, — vagy legalább is lehetőleg kevéssé térjen el azoktól — a melyek a Széll-kormány javaslatában le vannak fektetve. *(Helyeslés jobbról és a középen.)*

Egy tekintet erre az ideiglenes rendezésre megmutatja, hogy itt a kormánynak más számitása és reménye nem lehetett. Hiszen csak mint legkevésbbé is véglegesnek tekintett dolog, valóban a legsulyosabb kritikát érdemelné az a rendszer, a melyet követtünk és a mely minden fizetési osztályban üresen hagyta a felső fokot, tehát azt a lépcsőzetet, a melynek harmónikusan kellene végigmenni, minden egyes osztályban egy ürrel, egy hiánynyal zavarta meg. Ez a körülmény maga hangosan utal arra, hogy itt a kormány nem állhat meg, nem is akar megállni és a mint az ország pénzügyi helyzete megengedi, ezt az ürt, ezt a hiányt be kell töltenie. *(Helyeslés.)*

Ily körülmények közt különös fontossággal bir a vármegyei tisztviselőkre is az, hogy mindaz, a mi a jövőben a kinevezett tisztviselőkre nézve történik, érvényesüljön ő rájuk nézve is. Természetes, hogy arra nézve, hogy ez mikor fog történni, komoly ember prekluziv terminusba egyáltalában nem mehet be. Ez függ az állami pénzügyek fejlődésétől, a bevételeknek mikénti fejlődésétől, az általános közgazdasági helyzet alakulásától, de függ másrészről az állami kiadások mikénti fejlődésétől is — és csak ismételhetem a legnagyobb nyomatékkal azt, a mit már ismét és ismét kijelentettem a legközvetlenebbül érdekelt köröknek, azon tisztviselői köröknek, a kik ebben a kérdésben megkerestek — nagyon nagy részben függ magától a tisztviselői kartól, mert az, hogy a kormány mikor veheti magának a bátorságot és mikor vállalhatja a felelőséget, hogy az államnak egy ilyen ujabb megterhelését ajánlja a törvényhozásnak, igen nagy részben, majdnem elsősorban attól függ, hogy segitségünkre jön-e a tisztviselői kar azon törekvésünkben, a melylyel az ország egész adminisztrációját egyszerübbé, gyorsabbá és ez által olcsóbbá kivánjuk tenni, a melylyel azt a lavinaszerü szaporodását a tisztviselői létszámnak, *(Ugy van!)* a melyet tapasztaltunk, meg akarjuk állitani és ebben a tekintetben biztositékokat tudunk a nemzetnek nyujtani. *(Igaz! Ugy van! jobbról és a középen.)* Erre az akarat meg van bennünk, de hogy ez az akarat eredményt érjen el, szükséges, hogy ennek tudata áthassa az egész tisztviselői kart, *(Ugy van! Ugy van!)* mert ha valami, ez egy olyan tevékenységi kör, a melyen egy szolgálati ág élén álló vezető férfiu a legkiméletlenebb erélylyel sem érhet el semmit, ha ezt a szellemet, ezt a törekvést nem tudja beleoltani, belevinni az egész testületbe. Ismétlem, a tisztviselői kar az, a melynek az állami gépezet minden fokozatán segitségünkre kell jönni ebben az első sorban az ő érdekében teljesitendő munkában. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Már most, t. képviselőház, az a lépés, a melyet a vármegyei tisztviselők most tesznek, semmivel sem több, mint utólérése az állami tisztviselői karnak. Hallottam, gondolom, ma is valamelyik t. képviselőtársamtól azt az észrevételt, hogy: ime az állami tisztviselők helyzetét nem rendeztük törvényben és a vármegyei tisztviselői karét már törvénynyel rendezzük.

Engedelmet kérek, itt bizonyos tévedés van. Mert hiszen a rendezésnek két integráns alkatrésze van: a státus-rendezés és az illetmények megállapitása. A vármegyei tisztviselőknél a státus-rendezésnek, ha egyáltalában az egyenlő elbánás elvére helyezkedünk, meg kellett történnie most, ugy a mint az megtörtént 1893-ban az állami tisztviselőkre nézve. A mit mi most ebben a tekintetben a vármegyei tisztviselőkre nézve megteszünk, semmi egyéb, mint a mi az állami tisztviselőkre nézve az 1893 : IV. t.-czikkben megtörtént.

A mi pedig az illetmények kérdését illeti, ott egyenesen azt mondja ki a törvény, sem többet, sem kevesebbet, hogy illetményeik ugyanazok a megyei tisztviselőknek, mint az állami tisztviselőknek, nagyon természetes tehát, hogy itt is csak odáig jut a megyei tisztviselő anyagi helyzetének rendezése, a méddig az állami tisztviselőre nézve az eléretett. Persze itt kisebb-nagyobb eltérések óvhatatlanul mutatkoznak.

És azután nagyon érdekes figyelemmel kisérni, hogy milyen virtuozitással és milyen éles elmével találják meg, teszem a birósági személyzethez tartozó tisztviselők azokat a pontokat, a hol egy vagy más szolgálatnál, mondjuk pl. az árvaszéki ülnök kezdetben jobb helyzetben van, mint a ki birósági pályára lép, vagy a vármegyei főügyész, mint a királyi ügyész és viszont a vármegyei körök megint milyen gyorsan találják meg azokat a pontokat, a hol az ő helyzetük látszik kedvezőtlenebbnek, mint a kinevezett tisztviselőké. *(Derültség.)* Hát az természetes; a viszonyok sokhelyt heterogének és az ember teljes egyenlőséget ennélfogva el nem érhet. Az a törekvés pedig, hogy lehetőleg igazságosan közelitsük meg az egyenlőséget, vagy az egyik, vagy a másik érdekelt faktornak egyenlőségi érzetét látszólag megsérti. Ezen, t. képviselőház, nem tudunk túlesni és nem fogok ezekre a kérdésekre egyenkint in concreto kiterjeszkedni, ámbár gondolom, némi sikerrel fognám minden egyes esetben megmagyarázni, hogy ez miért szükséges. Hanem csak azokkal akarok foglalkozni, a miket leginkább hangoztattak.

Felemlitették azt, hogy a tiszti főügyész a VII. fizetési osztályban van, holott a kir. ügyész a VIII-ikban. Tökéletesen igaz. De én azt hiszem, hogy itt inkább a nevekben és, elismerem, a működési körben is van bizonyos azonosság a királyi ügyész és a tiszti főügyész között, de az állás természete, különösen a hivatalos carrière szempontjából egészen más. A királyi ügyészek jóformán pályájuknak még delén sincsenek, előttük egy magas előlépési kilátás, fel az ügyészi és a birói legmagasabb ranglistáju állásokig, a vármegyénél pedig a tiszti főügyészi állásba rendesen hosszabb szolgálat után, már élemedett korban jutnak az illetők és nagyon ritka eset az, ha a tiszti főügyész nem ebben az állásban végzi be hivatalos pályáját. *(Ugy van! Ugy van!)* Ezek szóltak a mellett, hogy a tiszti főügyész bizonyos látszólagos előnyben részesittetik; de ugyanily specziális megfontolást igényel az árvaszéki ülnökök helyzete is. Ez is nehéz kérdés, t. képviselőház, mert hiszen természetes dolog, mindezek a kérdések könnyebben meg lennének oldhatók, ha az összes árvaszéki ülnökök az országban egy státust képeznének, akkor lehetne őket könnyen helyben előléptetni. De addig, a mig minden egyes vármegye tisztikara külön státust képez, minden ilyen kérdés komplikációkkal is van összekötve. Ennek folytán én azt gondoltam és a törvényjavaslat erre az álláspontra helyezkedik, hogy leghelyesebb az által nyujtani némi ellenszolgáltatást az árvaszéki ülnököknek, hogy legalább már kezdetben egy aránylag megfelelő tisztességes dijazásban részesüljenek, ugy hogy az árvaszéki ülnöki pálya egyike lesz a birói kvalifikáczióval biró pályák között azoknak, a hol a kezdet legelőnyösebb, mert hiszen már az a fiatal ember, a ki árvaszéki ülnökké választatik, a VIII. fizetési osztályba jut, de ezzel csak némileg van kárpótolva azért, hogy előléptetési kilátásai pedig a lehető legrosszabbak.

Mondom, nagyon messze vezetne, ha mindezekbe a részletkérdésekbe belebocsátkoznám. Mindezeknél a kérdéseknél igyekeztünk megoldani a helyzetet igazságos alapon ugy, hogy teljesen ekviparálva legyen nagyban és egészben a vármegyei tisztviselők fizetése a kinevezett állami tisztviselők fizetésével.

Itt azután csak egy nagyon fontos kérdésre kivánok még kiterjeszkedni arra t. i., a melyet Polónyi Géza képviselőtársam most, a vita utolsó stádiumában felhozott. *(Halljuk! Halljuk!)* Nekem nem kerülte el figyelmemet az a körülmény, hogy a tisztviselői kar, és pedig, a mint ő is helyesen emlitette, nemcsak az állami vagy fővárosi, de az egész tisztviselői kar eladósodási viszonyai az államnak és a társadalomnak komoly figyelmét érdemlik. Mert tényleg a helyzet olyan, hogy a tisztviselők részint a közel multban még fennállott illetményeknek valóban ki nem elégitő volta következtében, részint ezen társadalmi osztályok hitelviszonyainak szervezete mellett, nagyon könnyen juthatnak bele valami csapás esetén, ha rájuk nézve presszáns pénzszükséglet állt be, olyan hitelszerzési módozatokba, a melyek azután későbbi bonyodalmaknak és katasztrófáknak csiráit rejthetik magukban. Én tehát ezzel a kérdéssel a legnagyobb ügyszeretettel foglalkozom, teljesen áthatva attól, hogy itt nem könnyelmü embereknek dolgát akarjuk kényelmesebbé tenni, *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* ellenkezőleg, hozzá merném tenni azt, hogy ha meg tudjuk a kérdést oldani, akkor a könnyelmü elemekkel talán szigorubban lehetne majd elbánni. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* Igyekeznünk kell azon, hogy a tisztviselői karnak azon részére nézve, a melyet a multnak nélkülözése vagy valamely különös méltánylást érdemlő és különös anyagi áldozatokat igénylő egyéb körülmény abba a helyzetbe juttatott, hogy hitelt kell igénybe venniök, a hitelszerzés terén ma fennálló sulyos helyzet lehetőleg könnyittessék. *(Helyeslés jobb- és balfelől.)*

Megvallom, nem tartanám helyes utnak azt, ha ezen bajon az által kivánnánk segiteni, hogy a hitelezők kielégitését ne tegyük lehetővé, mert hiszen egyfelől ez a tisztviselői poziczióval nem egyeztethető össze, mert nagyon szomoru helyzet az már, ha az a tisztviselő csak azért képes megélni, mert hitelezőit nem tartozik kielégiteni, és hogyha le van foglalva fizetéséből mindaz, a mi egyáltalában lefoglalható; másfelől megboszulná ez magát tisztán az anyagi téren is, mert mindhiába, mégis kerül a tisztviselő abba a helyzetbe, hogy hitelre szorul, és akkor hiányzik az a bázis, a melynek alapján tisztességes és olcsó feltételek mellett hitelt kaphat.

Polónyi Géza: Nem feltétlenül szükséges! Lehet államilag is rendezni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az államnak bizonyos közreműködéséről lehet szó ugyan, de ennek az ügynek államositására, engedje meg t. képviselőtársam, nekem legalább, hiányzanék a bátorságom. Ezzel a kérdéssel inkább abból a szempontból kell foglalkozni, hogy emeljük a tisztviselői karnak hitelképességét, és hogy lehetővé tegyünk egy olyan kombinációt, a mely azután személyi hitel alapján megfelelő, tisztességes kamatozási és törlesztési viszonyok mellett oldhassa meg ezt a kérdést. És azt hiszem, ez az a tér, a hol, remélem, pártkülönbség nélkül fogunk találkozni mindnyájan, mert azt hiszem, ennek a háznak minden tagja át van hatva ezen kérdés megoldásának a közérdek szempontjából való fontosságától.

Polónyi Géza: De a mostani felemelést ne adjuk oda a hitelezőknek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Lehet, de nem czélszerü.

Polónyi Géza: Ezt a mostani felemelést értem!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem ajánlom! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Most már befejezem hosszura nyult beszédemet és a t. házat arra kérem, hogy a törvényjavaslatot a benyujtott határozati javaslatok mellőzésével elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés jobbfelől.)* A benyujtott határozati javaslatokat pedig nem fogadhatom el, sajnálatomra, azért, mert először is a szolgálati pragmatika, a fegyelmi eljárás és a városi tisztviselők fizetésrendezésének ügyei záros határidőhöz vannak kötve és a két elsőt a szerves közigazgatásból kiszakitva megoldhatónak nem tartom. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi másodszor a néppárt határozati javaslatában emlitett létminimum kérdését illeti, a jövedelmi adó végleges reformját az adómentes létminimum megállapitása nélkül én sem tartom lehetőnek. Ez oly kérdés, a melyben elvi nézeteltérés, gondolom, jóformán ki van zárva és ezt meg is kell oldanunk az egyenes adóval kapcsolatban; de ez megint nem oly kérdés, a melyet kiszakitva az egész adóreform keretéből, ötletszerüleg sikeresen megoldani lehetne. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Végül, a mi Holló Lajos t. képviselő ur inditványát illeti, még erre nézve jelentem ki azt, hogy én a magam részéről a pestmegyei központi tisztviselők panaszát annyiban nem látom egészen indokoltnak, hogy ezeknek a tisztviselőknek anyagi helyzete semmiben sem fog különbözni a miniszteriumban szolgáló, szintén budapesti lakással biró tisztviselők helyzetétől s ennek folytán nem is volnék hajlandó odáig menni, hogy állami eszközökkel nekik bárminő czimen pótlékok adassanak és igy ők jobb helyzetbe jussanak, mint a hasonló osztályban levő miniszteri tisztviselők. Mivel azonban én is ugy vagyok értesülve, hogy átalában Pest vármegyében a közhangulat az, hogy a tisztviselők érdekében a vármegye óhajtana tenni valamit, ennek utját törvény által végképen bevágni én sem óhajtanám és ennek folytán a részletes vitánál, a javaslat 10. §-ánál, a mely szakasz abszolute megtiltja és lehetetlenné teszi azt, hogy jövőben nyugdijba beszámitható pótlékok legyenek adhatók, lesznek bátor egy módositást proponálni, a mely lehetővé tegye, hogy kivételes méltánylást érdemlő esetekben a vármegyék, természetesen saját anyagi erejök terhére, ilyen működési pótlékokat egyes állásokra nézve megállapithassanak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezek után, t. képviselőház, ismételve ajánlom a javaslatot elfogadásra. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobbfelől.)*

Elnök: Következnék a határozati javaslatot beadó képviselő urak zárszava. *(Felkiáltások jobbfelől: Kivánnak-e zárszavukkal élni? Felkiáltások balfelől: Kivánunk, de késő van!)* Mivel azonban az idő előrehaladt és interpellációk is vannak, a melyek megtétele háromnegyed kettőre tüzetett ki, ennélfogva a tanácskozást félbeszakitjuk.

Mielőtt az interpellációkra térnénk át, jelentem a t. háznak, hogy a honvédelmi miniszter ur szerdán, folyó hó 20-án a következő interpellációkra szándékozik válaszolni: Lovászy Mártonnak a póttartalékosok behivása iránti királyi parancs és a Boszniában visszatartott magyar katonák hazabocsátása tárgyában, Darányi Ferencz képviselő urnak a pinczehelyi választáson fegyvert használt csendőrök kitüntetése tárgyában és végül Artim Mihály képviselő urnak az 1889: VI. t.-cz. 36. §-a tárgyában.

A legközelebbi ülés idejére és napirendjére nézve javaslom a t. háznak, hogy a ház holnap d. e. 10 órakor tartandó ülésének napirendjére tüzessenek ki ugyanazon törvényjavaslatok, a melyek a mai ülés napirendjére voltak kitüzve. *(Helyeslés.)* Ezt tehát határozatképen kimondom.

Kérem Szederkényi Nándor képviselő urat, legyen szives interpellációját előterjeszteni.

Szederkényi Nándor: A t. miniszterelnök ur ugyan a szőlőtermelők részéről felküldött deputációknak a multkor azt mondotta, hogy legyenek türelemmel, csak hidegvér, mert a kormány a bortermelés érdekeit szivén viseli, azokat meg fogja óvni. De, t. ház, habár a kormány igy szép szóval igyekszik megnyugtatni a bortermelő közönséget, a bortermelő vidék megnyugodva nincs. Az összes bortermelők folytonosan azon aggodalomban élnek, hogy érdekeik nem fognak megóvatni, *(Ugy van! balfelől.)* főleg a miatt, hogy a kormány hallgatásba burkolózik, holott ugy az olasz kormány, mint Bécsben a félhivatalos körök annál beszédesebbek, a mi még inkább éleszti azt a gyanut, hogy a magyar bortermelést nagy veszély fenye-

geti. De hogy is lehetnének megnyugodva a bortermelők, a midőn magának a t. kormánynak előterjesztése szerint 443.000 olyan gazda van, a ki kizárólag vagy legfőképen szőlője után él. Ez családonkint öt főnyi lélekszámmal véve, pár millió lelket jelent. Ilyen óriási érdekkörnek létérdeke forogván koczkán, megnyugodhatnak-e teljesen a kormány azon nyilatkozatában, hogy a kormány az ő érdekeiket meg fogja védeni?

Nagyon igazolt tehát az ország minden részében megindult mozgalom, a melyet én táplálni is igyekszem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mozogjanak, mert különben veszély fenyegeti őket s a magam részéről, daczára annak, hogy Bernáth Béla t. képviselőtársam csak a multkor adott be egy interpellácziót, nem késem ismét interpelláczióval állani elő, sőt felkérem érdeklődő t. képviselőtársaimat, hogy ők se késsenek folytonos interpellácziókkal arra kényszeriteni a kormányt, hogy az ügyben határozott és megnyugtató nyilatkozatokat tegyen. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Interpellácziómnak az a czélja tehát, hogy a kormányt sürgesse határozott nyilatkozat megtételére, mert a bortermelés kérdése Magyarország életkérdése. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt semmiféle alku vagy rekompenzáczió tárgyává tenni nem szabad. A kormánynak kötelessége itt a házban állást foglalni és kijelenteni, hogy vagy alkuba akar bocsátkozni a kormány és akkor mondja meg, hogy mily alapon és miért, ha pedig nem akar, akkor nyugtassa meg a közönséget. E tekintetben az országban már megérett közvélemény van, a mely álláspontját teljesen körülirta. Ezen álláspontnoz tartozik az, hogy Magyarországba olasz bort behozni 40 korona vámon alul nem lehet, valamint kontingentált bormennyiséget sem lehet behozni. Ezek a magyar bortermelésnek oly elemi feltételei, a melyektől egy kormány sem állhat el, ha az ország érdekeit szivén viseli. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Akkor, a midőn a magyar borkivitel, lehet mondani, az egész világon tiltó vámokkal van akadályozva, akár Németországot, akár Franczia-országot veszszük, vagy Angliát, a mely nagy borfogyasztó, Oroszországot, Svájczot, a melyek mind borfogyasztó államok; a midőn látjuk, hogy ezek tiltó vámokat létesitettek a magyar bor ellen és igy Magyarország borkivitelre nem számithat, ha oly körülmények közt, a mikor mi a magunk borát vagyunk kénytelenek fogyasztani, hogy a termelő megélhessen, még az olasz bornak is kedvezményt adunk: ez képtelenség, ez semmi egyéb, mint tönkretétele annak a csekély gazdasági térnek, a melyet ebben a tekintetben nagy fáradsággal és költséggel a gazdák létrehoztak. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Felolvasom interpellácziómat, a mely a következőleg szól *(olvassa)*:

Kérdés a t. miniszterelnök urhoz.

A filloxera-vész által okozott több, mint 2 milliard korona értékveszteség és kár után, a magyar gazdák nagy erőfeszitésével több, mint fél milliárd korona uj költséggel történt szőlőfelujitás, a szőlőtermelést oly gazdasági tényezővé emelte, mely az állam részéről a legnagyobb gondozást és figyelmet igényli, s egyszersmind a mindenkori kormányokra a legnagyobb felelőséget háritja, hogy e gazdasági ág megóva legyen a közkormányzat körében, a további fejlődés minden akadályától, sőt minden nehézség elhárittassék, mely a szőlőtermelés értékesitésének utjába illetéktelenül tolakodik.

Az ekként felujjitott szőlőmüvelés érdeke tehát elsőrangu gazdasági érdek, létérdek, melyet lealkuvás vagy rekompenzáczió tárgyává tenni nem szabad.

A mult évben az olasz kereskedelmi szerződés felmondása folytán a filloxéravészszel versenyző olasz borvámklauzula megszünése nagy örömet keltett a szőlőtermelők között. Ez öröm azonban szappanbuborék volt, hamar elfujta azt a folyó év szeptember 30-áig megkötött ideiglenes egyezség, melynek folytán megujult az aggodalom, hogy a borvámzáradék, ha nem is azon alakban, de más alakban nem fog-e ismét feltámadni az uj szüreti idényre.

Ez az aggodalom a legujabb időben növekszik az olasz kereskedelmi szerződés felett most folyó tárgyalással, melyet nem oszlathat el a kormány azon általános kifejezése, hogy a bortermelés érdekeit meg fogja védeni; mert ez a forgalom nagyon tág keretü a magyar közvélemény állásfoglalása mellett, mely Olaszországgal szemben a következő határozott álláspontban nyilatkozott meg:

hogy az olasz borvám 20 arany frtnál, vagy negyven koronánál kevesebb nem lehet, s hogy semmiféle ürügy, vagy szin alatt az ország határába kedvezményes olasz bor behozatala meg nem engedhető. Ez mint semmiféle alkut nem türő létérdek nyilvánult meg ugy a magyar szőlőtermelés, mint a borkereskedés köréből.

Tekintettel a folyton növekvő aggodalomra, mely rendkivül bénitólag hat a forgalomra is s a kinos bizonytalanság káros hatása kiszámithatatlan, kérdem a miniszterelnök urat:

mi akadály forog fenn arra, hogy a kormány nyilatkoztassa ki a közönség aggodalma eloszlatása végett, hogy a kormány álláspontja is az, hogy a magyar szőlőtermelés és borkereskedés semmiféle czimü kedvezményes olasz borbehozatallal nem terhelhető, hogy a borvám 40 koronánál kevesebb nem lehet, s hogy ez semmiféle alku vagy rekompenzáczió tárgya nem lehet? *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az interpellácziót kiadatik a miniszterelnök urnak.

Következik Nessi Pál képviselő ur.

Nessi Pál: T. ház! *(Mozgás és zaj a balés a szélsőbaloldalon.)*

Én a háztól egy sürgős interpellácziót előterjesztésére kértem és kaptam engedélyt abból az alkalomból, hogy a fővárosban az utóbbi napokban a hus rendkivül megdrágult. Ez oly igen fontos kérdés, a melyre nézve azonnal választ óhajtottam kapni és épen azért, mert a miniszterelnök ur nincs jelen és mivel a dolgot rendkivül sürgősnek tartom, most interpellácziómat nem fogom előterjeszteni, tekintettel az ehhez füződő érdeklődésre, hanem holnap napirend előtti felszólalásra fogok engedélyt kérni az elnök urtól, mert a kérdés oly sürgős, hogy ezt elodázhatónak nem tartom. *(Zaj balfelől.)*

Elnök: Miután a képviselő ur interpellácziját visszavonta és a napirend meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

418. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 19-én, kedden,

Jakabffy Imre, utóbb Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A gazdasági bizottság jelentésének benyujtása a képviselőház alkalmazottai szolgálati viszonyainak és illetményeinek megállapitása tárgyában. — Napirend előtti felszólalás. — A vármegyei tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Hieronymi Károly, Tallián Béla és Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Hertelendy László jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, az azok ellen felszólalókat Rátkay László jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve

Hertelendy László jegyző *(olvassa az április hó 18-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyvre? *(Nincs.)* Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom Zemplén vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, még pedig a közsegélyre szoruló 7—15 éves gyermekek gondozásáról szóló 1901: XXI. t.-czikk módositása és a kóborczigányok letelepitése tárgyában;

Hont vármegye közönségének feliratát, a hadkötelesekre vonatkozó nősülési tilalom megszüntetése iránt.

Tárgyalás és jelentéstétel végett a kérvényi bizottságnak adatnak ki.

A gazdasági bizottság előadója kiván előterjesztést tenni.

Baross Jusztin előadó: T. ház! Van szerencsém bemutatni a gazdasági bizottságnak egy jelentését, mely a képviselőházi hivatalnokok, altisztek és szolgák szolgálati viszonyainak és illetményeinek megállapitására vonatkozik.

Kérem a t. házat: méltóztassék a jelentést kinyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején napirendre tüzni.

Elnök: A gazdasági bitottságnak most benyujtott jelentése ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szétosztatni és annak idején napirendre fog tüzetni.

T. ház! Mielőtt a napirendre áttérnénk, Nessi Pál képviselő ur a husárak megdrágulása dolgában napirend előtti felszólalásra az elnökségtől kért és kapott engedélyt. Méltóztassék őt meghallgatni.

Kubik Béla: Hozzák elő a belügyminisztert! *(Zaj.)* Egyátalán a miniszter urak tüntetnek a távollétükkel! *(Mozgás jobbról. Zaj.)* Igen, nap nap mellett megtörténik, hogy egy sincs itt! Tartsák kötelességüknek, hogy itt legyenek! *(Mozgás jobbról.)* Nem privát passzió vagy sport ez, hogy üzzük, ha akarjuk! *(Mozgás Halljuk! Halljuk! jobbról. Helyeslés a szélsőbaloldalon. Az elnök csenget.)*

Nessi Pál: T. ház! Már tegnap akartam sürgős interpellácziő alakjában előadni, hogy a főváros élelmezésében az utóbbi időkben a polgárság hátrányára rendkivüli meglepetésekre ébredtünk, t. i. arra, hogy 24 órán belül a marhahusnak az ára 16—40 fillérrel, a disznóhusnak az ára pedig 40 fillérrel emelkedett.

Midőn a székesfőváros nagy költséggel, a polgárság adófilléreinek felhasználásával emelte a vásárcsarnokait, mindenki azon reménynben volt, hogy ez hozzá fog járulni a fővárosi polgárság élelmezésének olcsóbbá tételéhez. Ezen remény fokozódott, midőn sok millió költséggel felépitették a marhaközvágóhidat, majd később a sertésközvágóhidat. És mit láttunk? Azt, hogy mindegyik intézmény megvalósitása után az élelmezés az egész vonalon megdrágult. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Az egész kontinensen, Bécset kivéve, az élelmezés a legdrágább Budapesten.

Én tudom, hogy az utóbbi időben a marha és sertés ára általában emelkedő tendenciát tanusitott; tudom azt is, hogy ennek oka egyrészt a marhavész, az ennek következtében behozott egészségügyi intézkedés, a marháknak egész vidékeken való lebunkózása; tudom azt, hogy a marha árának drágulásához hozzájárult a tejszövetkezetek megalakitása; mert a tejszövetkezeteknél kikötötték a tagok részére azt, hogy hány borjút szabad nekik kiszoptatni; tudom, hogy hozzájárult ehhez a nagy export. De mégis szükséges, hogy mi itt ezt megbeszélés tárgyává tegyük, mert lehetetlenség azt türni, hogy a főváros polgársága ilyen drága élelmezéssel láttassék el. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Az egész vonalon megindult a fizetésjavitás. De mi haszna javitjuk mi a fővárosban lakó tisztviselők fizetését, ha az élelmezés annyira megdrágult, hogy azt, a mit többfizetésben kapnak, a mészárosoknak és henteseknek kell elfizetniök. Maholnap a husevés Budapesten már luxus-számba megy. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A sertéshus emelkedésének a sertésvészen kivül legfőbb okát abban vélik felfedezni, hogy nálunk csupán kishentesek vannak, a kik darabonkint vevén a sertéseket, spekulálnak. A kisember spekulációját ki kell zárni, mert a kisember nem képes a melléktermények értékesiteni és a mit a melléktermények veszit, a hus árán akarja benyerni. Azonkivül fontos dolog az, hogy a kormány indolenciája következtében és annak következtében, hogy sem a kormánynak, sem a fővárosnak élelmezési politikája általában nincs és nem is volt soha, bekövetkezett az, hogy az amerikai zsir és különösen ujabb időben óriási mennyiségben a kókuszzsir elárasztotta a budapesti piaczot és ez által az egészséges sertészsirnak az árát lenyomta.

Nem hivatásom nekem most, hogy minden mozzanatra rámutassak, a mi a drágaságot okozta; hogy rámutassak mindazon intézkedésekre, a melyek szükségesek volnának arra, hogy a főváros polgárságának élelmezését és különösen a szegény embernek egészséges élelemmel való ellátását előmozditsuk. Mégis kötelességemnek tartottam, hogy ezt szóba hozzam, hogy a belügyminiszter urnak az érdeklődését e kérdésre felhivjam és én azt hiszem, hogy közérdeket szolgálok, mikor ezt teszem. Mert, t. képviselőház, én nem kifogásolom azt, hogy a tisztitott vesepecsenyének az ára 6—8 korona; nem kifogásolom azt, mikor a kecsege, a pisztráng, nagy árban árultatik; nem kifogásolom azt, mikor a fáczánnak és a császármadárnak az ára nagy: hanem igenis kifogásolnom kell azt, midőn azon élelmiczikkeknek ára, a melyek a szegény emberek élelmezésére szolgálnak, ilyen mértéktelen módon felemeltetik.

Meggyőződést szerzendő, ma elmentem a helyszinére és ott a husnemüek árfolyamát megtekintve, ezen közvetlen tapasztalatom alapján állapitom meg a következőket: a borjuhus ára ma kilogrammonkint 2 korona 40 fillér, a vesepecsenyéé 6—8 korona, ezt nem kifogásolom, de mert a rostélyosnak ára 88 krajczár, a leveshusé 80 krajczár, a felsálé 80 krajczár, a borjuhusból pörköltnek való mócsingos husé 80 krajczár: ezek oly árak, a melyeket a szegény ember megfizetni nem képes.

A sertéshus kilogrammjának ára ma 1 frt 20 krajczár. Képzeljünk egy szegény családot 3—4 gyermekkel. Hogyan adhat az a szegény ember az asztalára hust? Hiszen képtelen ilyen árakat megfizetni.

Elsőrendü közgazdasági érdek tehát, hogy a főváros élelmezésén segitsünk, hogy a fővárost olcsóbb élelmiczikkekkel lássuk el. Kötelességemnek ismerem, hogy rámutassak egynéhány módra, a melylyel hiszem, hogy valamiképen hozzá lehetne járulni ahhoz, hogy a főváros élelmezése olcsóbbá tétessék. Itt van pl. a vadhus. Ez ma nálunk csak luxus-czikk, holott az egész világon a nép rendes élelmezésének egyik alkatrészét képezi, de nálunk olyan óriási fogyasztási adóval van megterhelve, hogy azért nem lehet a népnek élelmezési czikke. Hiszen vadászati idényben naponkint olvassuk az ujságban, hogy 10—15—20 ezrével viszik ki a nyulat külföldre, Berlinbe, a hol nincs husfogyasztási adó. Ezzel tehát elvonják azt a mi népünktől, holott ez igen egészséges és olcsó élelmezési czikk volna. Rámutatok itt a halakra. Már előbb mondottam, hogy nem kifogásolom, ha a kecsege, a pisztráng drága, de méltóztassék az árjegyzéket megnézni, itt folyik el a főváros közepén a Duna és egy kg. dunai pontynak ára 2 korona 40 fillér, egy kg. harcsának ára 3 korona 60 fillér és a hitvány csukának ára 3 korona 20 fillér. Ilyen óriási árakat kell a szegény népnek fizetnie. Szükségesnek tartanám tehát, hogy a haltenyésztésre nagyobb gondot forditsunk. Csodálom is a mi nagybirtokosainkat, hogy ezzel a kérdéssel nem foglalkoznak, pedig a haltenyésztésre befektetett összeg egyike a legproduktivabb befektetéseknek. Másrészről felhivom a kormány figyelmét arra, adjon reá módot, hogy tengeri halakkal láthassuk el a budapesti piaczot. Ne luxusvonatokat inditsunk, hanem olyanokat, a melyek a főváros élelmezését hivatvák előmozditani és elősegiteni.

Én nem okolom a mészárosokat sem, hanem okolom a rendszert. Okolom azt, hogy agyon vagyunk rendszabályozva minden tekintetben, mert a drágaságnak egyik nagy oka, hogy a fővárosi berendezkedéseket olyan drága pénzen létesitették és a főváros ezeket nem szükséges kulturális és humanitárius intézményeknek, hanem financziális berendezkedéseknek tekinti, a melyeken nyerészkedni akar. Egy marhának fogyasztási adója métermázsánként 7 frt 75 kr. Ez tehát a hus minden kilójának árát 7·7 krral megdrágitja. Ezenkivül a vágóhidon minden db

marha és sertés után 1 frt 05 kr. szurási dijat is kell fizetni.

Én a magam részéről nagy súlyt helyezek az egészségügyi intézkedésekre is, mert ezeket szükségeseknek és elkerülhetetleneknek tartom. Jó volna azonban megvizsgálni, hogy nem estünk-e itt is túlzásokba, mert tudomásom van róla, hogy sok esetben, a mikor egy sertésen egy kis borsókát fedeznek fel, azt már nem engedik a sertésközvágóhidról kivinni, hanem eldobják.

Heltai Ferencz: A párolóba viszik!

Nessi Pál: Ezzel az a hentes, a ki 60—70—80, sőt 100 forintot adott azért a sertésért, elveszti ezen összeget *(Ellenmondások jobbfelől.)* és kénytelen azt valahol másutt behozni. Igaz, hogy az egész érték nem vész el, mert a párolóba viszik és a mit lehet, azt ott felhasználnak, de ez mégis óriási veszteség, holott az a hus egészen jó volna értékesithető a nélkül, hogy közegészségügyi szempontból ebből valami hiba keletkezhetnék.

A hibát — ismétlem — itt is abban találom, hogy túlmentünk a szükséges határokon a köz egészségügyi rendszabályokban. Nem tartom hivatásomnak, hogy ezt a kérdést ma a maga egész nagyságában felöleljem, a költségvetés tárgyalása alkalmával lesz erre módunk bőven, de a midőn az a riasztó hir járta be a fővárost, a mely minden háztartást aggodalommal töltött el, hogy 24 óra alatt a hus ára 40 fillérrel emelkedett, akkor azt hiszem, csak kötelességet teljesitettem, a midőn ezt a dolgot szóba hoztam és a midőn arra kérem a t. belügyminiszter urat, hogy ismert erélyét mutassa meg e kérdésben is és legyen szives intézkedni az iránt, hogy a főváros élelmezése végre-valahára helyes irányba tereltessék és hogy a főváros megfelelő helyes közélelmezési politikát kövessen. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ne vegye rossz néven a t. képviselő ur, de legjobb intencziók tól vezetett előadása csak ugy hemzseg a tévedésektől. A képviselő ur a tejszövetkezeteknek tulajdonitja a husárak megdrágulását. Ez csak kardinális tévedés lehet. Továbbá számitásainál száz kilónak veszi az egy marhából nyert kivágni való hus mennyiségét és igy megint óriási mértékben téved.

Nessi Pál: Métermázsánként 7 frt 75 krajczárral van a hus megadóztatva!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Akkor a kifejezésben tévedett. Ezután plaidojál a borsókás hus kimérése mellett. Azt hiszem, hogy ezzel a nézetével is meglehetősen izolálva marad. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

De, t. képviselőház, nem kivánok most a részletekbe belemenni, hanem azt igenis hangsulyozni kivánom, hogy a főváros élelmezésének kérdése rendkivüli fontos közérdek, a mely természetesen elsősorban a főváros autonom ügykörébe tartozik. *(Ugy van! jobbfelől!)* Ezen fontos kérdésben azonban mégis azt tartom, hogy a fővárosnak, a kormánynak, a társadalomnak karöltve kell abban a tekintetben eljárni, hogy üdvös eredmény éressék el és a mennyiben a magam részéről tehetek valamit, azt a legnagyobb készséggel meg is fogom tenni. *(Általános helyeslés.)*

Nessi Pál: T. képviselőház! A midőn köszönettel veszem a t. miniszterelnök ur jóindulatu válaszát, felelnem kell azon, különben szintén jóindulatu megjegyzésére, hogy én mennyire tévedtem, mert bizony én korántsem tévedtem annyira, mint a hogy ezt a t. miniszterelnök ur mondja. Én a marhahus árát métermázsánkint értettem, csak lapsus lehetne részemről, ha másként fejeztem ki magamat, mert a hus métermázsánkint van 7 frt 75 kr. fogyasztási adóval megróva és darabonkint kell 1 frt 05 kr. szurási dijat fizetni.

A mi pedig a borsókáshust illeti, én sem vagyok barátja annak, hogy az kiméressék és ezért csak azt állitottam, hogy a közegészségügyi intézkedésekben se menjünk túlzásokba és hogy azt a hust, ha egy borsókát találnak is benne *(Egy hang a néppárton: Van abban több is!)* nem föltétlenül szükséges mindjárt elkobozni és hogy kellő ellenőrzés mellett azért azt ki lehetne mérni és nem kellene azt teljesen a főváros élelmezéséből kizárni.

Engedje még meg itt a t. miniszterelnök ur, hogy egy más körülményre is rámutassak, a mit az imént elfelejtettem felemliteni és ez az a feltünő jelenség, hogy a mikor vidéken 44—48 vagy 50 krajczár a marhahusnak az ára, honnan van az, hogy a fővárosban ilyen óriási a differenczia? A t. miniszterelnök ur, mint gazda, tudni fogja, hogy a fehér marha átlagos ára 34, a nyugoti marha átlagos ára 44 krajczár, a sertésé pedig 60 krajczár, ez pedig olyan óriási árkülönbség, a mely okvetlenül feltünik. A legfeltünőbb azonban mégis az, hogy a vidéken majdnem ugyanazt a mennyiségü hust féláron mérik ki, a melyet a fővárosban kétszeres áron kapnak. A miniszterelnök ur tehát meg fogja nekem engedni, hogy rámutassak ezen kivül még valamire, a mi a főváros élelmezésére igen fontos volna. Jó volna ugyanis, ha megnyitnák a szabad vásárt, a melyet a főváros nagy költséggel berendezett, de a melynek megnyitására mind a mai napig engedélyt nem kapott.

Ezenfelül arra kérem a miniszterelnök urat: méltóztassék intézkedni, hogy a sertésvásároknál ne álljon fenn kétféle rendszer, mert Kőbányán az élősuly perczentek levonásával, a konzumvásárnál pedig az élősuly perczentek levonása nélkül adatik és vétetik, mert ily körülmények közt természetes, hogy a hentesek, akár olcsóbban, akár drágábban veszik is áruikat, mindig a drágább számitást veszik alapul. Tudomásul veszem egyébként a miniszterelnök ur válaszát és remélem, hogy már legközelebb hallunk is

valamit intézkedéseiről. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Következik a napirend. A vármegyei tisztviselők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat folytatólagos tárgyalása. Szó illeti még a határozati javaslatokat benyujtott képviselő urakat és pedig elsősorban Szalay László, azután Buzáth Ferencz képviselő urat.

Szalay László: Az engem megillető zárszó jogával élve, eleve is jelzem, hogy nagyon röviden kivánok a kérdéshez hozzászólani, a mennyiben az az álláspont, a melyet a tisztviselői fizetésrendezést tárgyazó törvényjavaslat tekintetében a függetlenségi párt elfoglal és a melyet én itt tolmácsoltam, megtámadva egyáltalán nem lett, tehát felesleges lenne ujból hosszasabban szólnom, mert esetleg csak azokat ismételhetem, a melyeket már elmondottam. Engem felszólalásra leginkább az késztet, hogy kiemeltem, hogy a törvényjavaslatot a függetlenségi párt abban a feltevésben fogadta el, hogy ennek a javaslatnak elfogadása egyáltalán nem jelenti az önkormányzati intézményeknek és a szabad választási rendszernek korlátozását és hivatkoztam arra, hogy mi feltevésünket alapitottuk a miniszterelnök urnak a bizottságban tett nyilatkozatára is. Erre a miniszterelnök ur felszólalása folytán nem reflektált ugyan, mivel azonban ellent sem mondott, tehát helyesen vélem konstatálhatni, hogy feltevésünk helyes volt.

Felszólalásra késztet továbbá a miniszterelnök ur beszéde végén a függetlenségi párt részéről benyujtott határozati javaslatra vonatkozólag tett ama nyilatkozata, hogy ő ezen határozati javaslatot csak abból az okból nem fogadhatja el, mert a benyujtott határozati javaslatban záros határidő kitüzése czéloztatik. Ebből a kijelentésből azt vélem következtethetni, hogy a mennyiben mi határozati javaslatunkat oly irányban módositanók, hogy abban záros határidő kitüzését nem kérjük, abban az esetben ő hajlandó lenne azt elfogadni, ahhoz hozzájárulni. Ha a dolog igy áll, én a magam részéről kijelenthetem, hogy ha a miniszterelnök ur a benyujtott határozati javaslatot a záros határidő kihagyásával elfogadni hajlandó, az esetre mi készek volnánk a határozati javaslatot ebben az irányban módositani, ha azonban a miniszterelnök ur e tekintetben nem helyezné kilátásba hozzájárulását, a mi nézetünk szerint a párt hozzájárulását is jelentené, ebben az esetben határozati javaslatunkat változott alakjában tartjuk fenn és kérjük annak elfogadását. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Talán helyén való a felvetett kérdésre azonnal válaszolni. T. képviselőtársam nyilatkozatára csak annyit vagyok bátor megjegyezni, hogy a záros határidőn kivül még következő kifogásaim is vannak a határozati javaslatra nézve, a melyek tegnapi beszédemben, ha nem is mint speciális kifogások, de szintén kifejezésre jutnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is a határozati javaslat törvényjavaslatot kiván a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu városi tisztviselők fizetésének rendezésének tárgyában. Én nem szeretnék ennek a kérdésnek ilyen irányban prejudikálni, mert, a mint tegnap is jeleztem, a városi tisztviselők érdekeinek megóvásáról való gondoskodásnak más formában kell megtörténnie, *(Ugy van! a jobboldalon.)* ugy hogy a városok olyan jövedelmi források birtokába helyeztessenek, hogy ők ezt a fizetésrendezést a maguk hatáskörében eszközölhessék. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én tehát nem gondolom, hogy törvényjavaslat volna beadandó, hogy a városi tisztviselők fizetését rendezze ugy, a hogy az most a vármegyékre nézve megtörtént. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Második észrevételem vonatkozik a határozati javaslatnak a szolgálati pragmatikára vonatkozó részére. *(Halljuk! Halljuk!)* A határozati javaslatban ugyanis az a kifejezés foglaltatik, hogy: »a tisztviselők függetlenségét biztositó szolgálati pragmatika«. Ez a kifejezés ugy odaállitva félreértésekre adhat alkalmat, mert tegnap is voltam már bátor jelezni, de, gondolom, a dolog természetéből is folyik, hogy olyan függetlenséget, mint a milyen például a birói állásnak egyik szükségszerü kelléke, adminisztrativ tisztviselőkre nézve sehol a világon nem csináltak és nem is lehetne csinálni. *(Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a baloldalon.)* Arról lehetne — szerintem — csak szó, hogy a tisztviselői karnak minden jogos érdekét figyelembe vevő szolgálati pragmatika alkottassék. Ilyen kifejezésbe belemegyek, de egyoldalulag és minden korlátozás nélkül odaállitani a függetlenség kritériumát, nézetem szerint, nem volna helyes. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kubik Béla: A politikai függetlenség csak kell!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én tehát a határozati javaslat elfogadásától kénytelen vagyok eltekinteni még akkor is, ha abból a záros határidő kimarad. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! Beadott határozati javaslatomra vonatkozólag egy észrevételt kivánok tenni, miután az a miniszterelnök ur részéről nem részesült abban a szerencsében, hogy elfogadta volna és igy nagyon természetes, hogy ennek a határozati javaslatnak sorsát előre lehet tudni, a mennyiben világos, hogy ahhoz a képviselőház sem fog hozzájárulni. A kisexisztenciáknak mindenesetre nagymérvü megnyugtatására szolgált volna, ha az igen t. miniszterelnök ur ezt a határozati javaslatot elfogadja, annyival is inkább, mert az nem ellenkezik a t. miniszterelnök urnak álláspontjával sem, a ki már előzőleg ki is nyilatkoztatta, hogy az adómentes létminimumnak megállapitását maga is szükségesnek véli.

Most is elfogadta az igen t. miniszterelnök ur ezt kijelentésében, hanem ahhoz kötötte az adómentes létminimumnak behozatalát, hogy ez a kérdés majd az adóreform alkalmával fog megoldatni. Azonban, hogy az adóreform mikor fog a törvényhozás elé kerülni, arra vonatkozólag időpontot nem állapitott meg s igy még hosszu idő választhat el bennünket attól, hogy ezen, a kisexisztencziák érdekében elkerülhetetlenül szükséges adómentes létminimum megállapittassék, annyival is inkább, mert az adóreform kérdése, mint a lavina megindul s egyáltalában nem lehet tudni, hova fog fejlődni, a mi azután óriási mértékben meg fogja terhelni háztartásunkat, mert egyrészt még előre nem látható költségek is vannak, másoldalról pedig látjuk, hogy költségvetésünk egyensulya most is csak mesterségesen tartatik fenn, mert most csaknem évről-évre külön beruházási kölcsönök utján gondoskodunk olyan állami szükségleteknek kielégitéséről, a melyekről a multban mindenkoron a költségvetés keretén belül gondoskodtunk.

Ilyen körülmények között, habár az igen t. miniszterelnök ur igéretet tett is arra nézve, hogy a kormány óhajtja az adómentes létminimum megállapitását, minthogy az igért adóreformnak idejét meg nem mondotta és igy az mindenesetre még hosszu időt várathat magára, engem a miniszterelnök ur kijelentése meg nem nyugtathat, és azért határozati javaslatomat fentartom és kérem a t. képviselőházat, hogy ahhoz hozzájárulni sziveskedjék. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Holló Lajos képviselő ur is adott be elleninditványt, minthogy azonban őt zárszó joga nem illeti meg, a tanácskozást ezennel befejezettnek nyilvánitom. *(Helyeslés.)*

Mielőtt azonban szavazásra tenném fel a kérdést, fel fogom olvastatni a határozati javaslatokat és az elleninditványt. Kérem a jegyző urakat, sziveskedjenek azokat felolvasni.

Dedovics György jegyző *(olvassa a Szalay László és társai, a Buzáth Ferencz és társai által beadott határozati javaslatot és Holló Lajos elleninditványát).*

Elnök: A most felolvasott határozati javaslatok a törvényjavaslattal ellentétben nem állanak, ellenben Holló Lajos képviselő ur elleninditványa, miután a közigazgatási bizottsághoz kivánja visszautasitani a törvényjavaslatot, halasztó természettel bir. Ennélfogva a kérdést akként kivánom feltenni, hogy először szavazás alá bocsátom Holló Lajos képviselő ur elleninditványát. Ha az inditvány elfogadtatik, a törvényjavaslat nem kerül szavazás alá. Ha pedig nem fogadtatik el, a törvényjavaslatot fogom szavazás alá bocsátani. Azonban akár fogadtatik el a törvényjavaslat, akár nem, szavazás alá bocsátom a két határozati javaslatot.

Méltóztatnak a kérdésnek ilyetén feltevéséhez hozzájárulni? *(Igen!)*

Kubik Béla: Nem vagyunk százan! Kérem a határozatképesség konstatálását. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Kérem a jegyző urakat, sziveskedjenek megszámlálni a jelenlévőket!

Rátkay László és Dedovics György jegyzők *(megszámlálják a ház jelenlévő tagjait).*

Elnök: T. ház! Miután a jegyző urak összeszámlálták a jelenlévő t. képviselő urakat és konstatálták, hogy csak 95 képviselő van jelen, ennélfogva a ház nem határozatképes, az ülést tehát egy negyed órára . . .

Nessi Pál: T. képviselőház! A házszabályokhoz kérek szót! Azt hiszem, felesleges egy negyed órára felfüggeszteni az ülést. Untig elég öt percz. A házban vannak elegen és utóvégre mi el akarjuk végezni a dolgot!

Elnök: Az ülést tehát 10 perczre függesztem fel!

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérdem: hozzájárul-e a ház ahhoz a javaslathoz, a melyet a kérdés feltevésére nézve tettem?

Kubik Béla: A házszabályokhoz kérek szót. Konstatáltatni kivánom az elnök ur által, hogy vajjon határozatképes-e a ház?

Elnök: A ház határozatképességének megállapitása kéretvén, a házszabályok értelmében kérem a jegyző urakat, számlálják meg a jelenlévő képviselő urakat.

(Dedovics György és Rátkay László jegyzők megszámlálják a képviselőket).

A jegyző urak megszámlálván a jelenlévő képviselő urakat, jelentem, hogy 106 képviselő van jelen. E szerint a ház határozatképes. Ismételten kérdem: méltóztatnak-e hozzájárulni ahhoz a javaslatomhoz, melyet a kérdés feltevésére vonatkozólag előterjesztettem? *(Igen!)* Mindenekelőtt tehát Holló Lajos képviselő ur inditványát teszem fel kérdésül, mint a mely inditvány halasztó természetü, t. i. a törvényjavaslatot a közigazgatási bizottsághoz kivánja visszautasittatni. Kérdem a t. házat: elfogadja-e Holló Lajos képviselő ur inditványát?

Kérem azokat a képviselő urakat, a kik ezen inditványt elfogadják, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* Kisebbség. E szerint a ház Holló Lajos képviselő ur inditványát el nem fogadta.

Következik a törvényjavaslatra vonatkozólag a szavazás. A kérdés az: elfogadja-e a ház a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatot általánosságban, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, a kik a törvényjavaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* A ház többsége elfogadta a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául.

Következik most a szavazás a határozati javaslatok felett és pedig először Szalay László képviselő ur határozati javaslata felett. Kérdem a t. házat: elfogadja-e Szalay képviselő ur ha-

tározati javaslatát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, a kik a határozati javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A ház e szerint a határozati javaslatot el nem fogadja.

Következik Buzáth Ferencz képviselő ur határozati javaslata. Kérdem a házat: elfogadja-e Buzáth képviselő urnak határozati javaslatát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, a kik Buzáth képviselő ur határozati javaslalat elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. E szerint a ház a határozati javaslatát el nem fogadta.

A törvényjavaslat ezzel általánosságban elfogadva lévén, következik a részletes tárgyalás, és pedig először a czim.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czimét).*

Elnök: Kiván valaki hozzászólani?

Szalay László: T. képviselőház! Én a czimhez kivánok nagyon röviden hozzászólni. Ezt a kifejezést: »vármegyei alkalmazottak«, szerencsésnek nem tartom, mert nem tartom helyesnek, hogy egy gyüjtőnévvel jelöltessenek meg a tiszti-, kezelő-, segéd- és szolgaszemélyzet tagjai. Bátor volnék tehát inditványozni, hogy az »alkalmazottak« szó a törvényjavaslat cziméből kihagyassék és akkor ez lenne a törvényjavaslat czime: »Törvényjavaslat a vármegyei tiszti-, segéd-, kezelő- és szolgaszemélyzet illetményeinek szabályozásáról.« *(Helyeslés balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én azt gondolom, hogy a ki hasonló tárgyu törvényeinket forgatja, rá fog jönni arra, hogy valóban czélszerű egy gyüjtőkifejezést megállapitani, a mely a tisztviselőkre, a segéd-, kezelő- és szolgaszemélyzetre együttesen legyen alkalmazható. Magában ezen törvényben is az »alkalmazottak« kifejezés, kontradistingválva a tiszteletbeli tisztviselőkkel szemben, több helyen előfordul és azt hiszem, czélszerű ezt igy megállapitani és törvényeinkbe belevinni. E tekintetben az első lépést, gondolom, az a törvényjavaslat tette, a mely az állami tisztviselőknek megadandó pótlékról szól, a hol szintén az »alkalmazottak« gyüjtőnév alá foglaltuk őket. Én azt hiszem, hogy czélszerü lesz a kifejezést megtartani adminisztrativjogi terminologiánkban. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Nem kiván senki hozzászólni? Ha nem, a vitát bezárom. A kérdés az: elfogadja-e a ház a törvényjavaslat czimét, szemben azzal a módositványnyal, a melyet Szalay László képviselő ur tett? Kérem azokat a képviselő urakat, a kik a törvényjavaslat czimét elfogadják eredeti szövegében, sziveskedjenek felállni. *(Megtörténik.)* A ház a törvényjavaslat czimét eredeti szövegében fogadja el és ezt határozatkép kimondom.

Következik az 1. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa az 1. §-t).*

Rátkay László jegyző: Gróf Batthyány Tivadar!

Gr. Batthyány Tivadar: T. képviselőház! Legyen szabad egész röviden egy tiszteletteljes inditványt benyujtanom ezen szakaszhoz, illetve az ezen szakaszszal kapcsolatban álló és ennek kiegészitő részét képező kimutatáshoz.

Szerintem a tisztviselők beosztása, ugy a mint van, nagyjában megfelel a czélnak. Csupán egy kifogásom van, a mely vonatkozik a vármegyei főorvosok klasszifikációjára. A mig ugyanis a törvényjavaslat az összes főbb tisztviselőket, a kiket a megyéknél hivatali főnökökszoktak nevezni, a VII. rangosztályba sorozza, addig a megyei főorvosok a VIII. rangosztályba soroztatnak. *(Egy hang a jobboldalon: Ezek külön is keresnek!)* Azt mondja t. képviselőtársam, hogy külön is keresnek. De igen téved t. képviselőtársam, ha azt hiszi, hogy nagyjában az egész országra kiterjedőleg a vármegyei főorvosoknak valami igen nagy praxisuk lesz. Ma sincs, de annál inkább szükségesnek tartom ezeknek a VII. osztályba való sorozását, mert a közigazgatásnak folytonos fejlesztésével, a melynek keretében — hiszen látjuk is a törvényekben az erre irányuló tendenciát — a közegészségügyre mindig nagyobb figyelem fordittatik, a főorvosoknak hivatalos működési köre is mindig inkább fejlődni fog, ugy hogy a magánpraxisra mindig kevesebb és kevesebb alkalom lesz.

T. ház, én elismerem, hogy lehet argumentálni a javaslatnak ezen eredeti propoziciója mellett, de még az esetben is, ha nem méltóztatnék elfogadni benyujtandó inditványomat, vissza fogok rá térni az 5. §-nál, a hol megfelelő korrektivumról lehetne gondoskodni. Az én inditványom ugy szól, hogy a kimutatás második sorában a VII. fizetési osztálynál ezen szavak: »főügyész és főszolgabiró« közé iktattassék »a főorvos.« Ha ezt el nem méltóztatnak fogadni igy, a hogy benyujtottam, akkor maradhatna az 5. §. változatlanul, s akkor a főorvosok valamennyien direkte a VII. fizetési osztályba soroztatnának.

Azonban egy másik megoldás is képzelhető, a mely az államnak valóban igen csekély megterheltetésével járna és én megvallom, ezzel is megelégedném. Ez vonatkozik arra, hogy az 5. §. odamódosittassék, hogy azon kedvezmény, a melyet a t. kormány javaslata a főszolgabirákra nézve proponál, hogy t. i. 15 évi kiváló szolgálat után megfelelő előterjesztés alapján a VII. fizetési rangosztályba előléphessenek, a főorvosokra is kiterjesztessék. Én azt hiszem, ez teljesen méltányos. De mig igy a főszolgabirónak megvan a lehetősége, hogy előlépjen, a VII. fizetési osztályba besorozott tisztviselőknek szintén megvan a lehetősége, hogy belekerüljenek az alispáni állásba: addig a főorvosokra nézve a főorvosi állás elnyerésével feltétlenül vége szakad az előléptetésnek.

Minden más ilyenféle törvényben azon állásokra, a hol véglegesen megszünik az elő-

léptetés lehetősége, korpótlékok vannak provideálva. Itt ez nem történik meg, tehát azt hiszem, hogy méltányos is volna ennek a korpótléki szisztémának némi megfelelő más formában való létesitése: t. i. ha legalább azt méltóztatnának megadni, hogy a főorvosok 15 évi kitünő szolgálat után ép ugy, mint a főszolgabirák, előléphessenek a VII. fizetési osztályba. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Inditványom, mint már volt szerencsém emliteni, a következő *(olvassa)*: »Az 1. §. kiegészitő részét képező kimutatás második sorában ezen szavak: »főügyész és főszolgabiró« közé beszurandó: »főorvos.« *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. képviselőház! Az 1. §-sal kapcsolatos a vármegyei tisztviselőknek fizetési osztályokba és fizetési fokozatokba való beosztásáról szóló kimutatás. Tehát ez a kimutatás az 1. §-sal együttesen fog tárgyaltatni. Ha méltóztatnak megengedni, a kimutatást fel fogom olvastatni.

Dedovics György jegyző *(olvassa a kimutatást).*

Rátkay László jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Az általános tárgyalásnál előadtam, hogy én ezen törvényjavaslatot lényegében helyeslem, azonban formájában és rendszerében nem. Miután a formát és a rendszert az első szakasz irja körül, a mennyiben megállapitja, hogy a megyei tisztviselők is egyazon fizetési osztály-sémába osztatnak, mint a mely az állami tisztviselőkre fennáll s miután én ezt nem helyeslem, mert külön fizetesi osztályt óhajtottam a vármegyei tisztviselőkre felállitani: tehát ezen elvnél fogva ezt az első szakaszt nem fogadom el. Azonban az esetre, ha t. többség elfogadná, egy módositást óhajtok csatolni ezen szakaszhoz, és pedig azt, hogy miután a vármegyei főszolgabirák a vármegyei közigazgatás természete, az önkormányzat lényege szempontjából nem tekinthetők olyanoknak, hogy a VIII. fizetési osztályba soroztassanak, inditványozom, hogy a VIII. fizetési osztályba sorozott főszolgabirák töröltessenek onnan; ez esetben maradna a hetedik osztályba való felvétel. A VII. osztályba fel is van már véve a főszolgabiró, de csak azon esetre, ha 15 évi szolgálata után, a mint az 5. §. kimondja, kiváló érdemeket szerez arra, hogy előléptethessék. A maga helyén majd megteszem erre észrevételeimet, mert igen furcsa helyzetnek tartom, hogy egy főszolgabirónál 15 év mulva azt kell kérdeznünk, hogy miféle kiváló érdemeket szerzett arra, hogy már most a VIII. osztályból áthelyeztessék a VII. osztályba? Hiszen a ki 15 évig ugy szolgálta a vármegyét és a törvényt, hogy az időszakonkint visszatérő választásokon ismét ugyanazon helyre megválasztatott, arra nézve már maga ez a tény igazolja, kogy 15 évig méltó szolgálatot teljesitett és érdemet szerzett arra, hogy 15 év után is megválasztassék főszolgabirónak. Mert tessék annak a következményeit megfontolni, ha pl. egyik főszolgabiró — tudjuk, hogy ugy a vármegyei közéletben, de az állami közéletben is miféle befolyások szerzik ezeket a »kiváló érdemeket« — ezen kiváló érdemei miatt áthelyeztetik a VII. fizetési osztályba, a másikat pedig, a ki szintén ugyanazon választás alapján visel hivatalt, otthagyják a maga helyén. Tessék csak elgondolni, hogy miként fogja a közönség ezt a rendszert megitélni. Azt fogja mondani, hogyha az a főszolgabiró méltó arra, hogy ujból megválasztatott, hogyha fegyelmi eljárással sujtva nem volt: akkor miért nem érdemli meg épugy, mint a másik azt, hogy a VII. osztályba soroztassék? Aztán meg az a főszolgabiró, a ki 15 év mulva is ott marad a maga helyén, a VIII. fizetési osztályban, miféle tekintélyt fog élvezni az ő kerületében közönsége részéről? *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* Ha tehát olyan az a főszolgabiró, hogy 15 év mulva is a helyén maradhat, akkor ne tessék különbségeket tenni, mert akkor ez a kifejezés, hogy »kiváló érdemeiért«, a legnagyobb visszásságoknak, sőt mondhatnám visszaéléseknek és igazságtalanságoknak fog tért nyitni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én tehát azt inditványozom, hogy a sémában a VII. fizetési osztályba tétessék a főszolgabiró, a VIII.-ból pedig töröltessék.

Ugyancsak töröltessék a VIII. osztályból a főorvos is és helyeztessék a VII. fizetési osztályba. Erre nézve már az általános tárgyalásnál megtettem a magam észrevételeit, hogy én a vármegyei közegészségügyet a vármegye legfontosabb ügyének tekintem. De ha annak tekintjük, kell, hogy a vármegyékben a főorvosi tisztet a legkiválóbb egyének foglalják el, és ilyenek szereztessenek meg erre az állásra. Már pedig ilyen fizetés mellett, a ki csak tehetséget érez magában, nem fog vállalkozni arra, hogy a vármegyei szolgálatba lépjen. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Én tehát ezt el akarom kerülni, és azt óhajtom, hogy a legkiválóbb férfiak pályázhassanak a főorvosi állásra.

Az mondatott itt — azt hiszem gr. Batthyány Tivadar beszéde közben — hogy a főorvosnak privát gyakorlata van. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Engedelmet kérek, méltóztassék megnézni, hogy egy nagyobb vármegyében lehet-e egy főorvosnak magángyakorlata. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nagyon is lehet! Zaj.)* Ne méltóztassék olyan könnyen mondani, hogy igen! *(Egy hang a jobboldalon: Igen bizony!)* Nohát, ha igen, akkor meg nem végezheti el hivatalos dolgát; ne tessék azt olyan könnyen mondani, hanem tessék elmenni pl. csak ide Pest megye főorvosi hivatalába. Ezt már tegnap is felemlitettem; miért nem tetszett hát a t. képviselő urnak, a ki olyan nagyon hadonászik, bemenni a főorvos irodájába és megkérdezni tőle, hogy van-e arra mód, hogy Pest vármegye, Bács megye, Bihar megye vagy más

vármegye főorvosa magángyakorlatot is folytasson? *(Felkiáltások a jobboldalon: Van!)* Fogadást ajánlok az uraknak, hogy Pest vármegyében nincsen. *(Felkiáltások a jobboldalon: Elveszti!)* Nem vesztem el. *(Derültség a jobboldalon.)* Tudom én azt, hogy könnyü ezeket a szavakat ugy kidobni, de méltóztassék a nagyközönséget megfigyelni, hogy vajjon szivesen lát-e valaki olyan orvost házi orvosának, a kiről nem tudja, hogy épen, a midőn neki van legnagyobb szüksége rá, nem kaphatja meg, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Elküldik sorozásra!)* és a midőn egy nagy betege van az illető háznak — most tessék hallgatni, hadonászó ur! — és elküld az orvosért, *(Zaj a jobb- és baloldalon.)* a ki egyuttal megyei főorvos, és azt mondják a megyei főorvos lakásán, hogy nincs itthon, mert ujonczoznia kell, vagy mert az alispán bizonyos helyekre küldötte ki vizsgálatra, ez a ház okvetlenül azt fogja mondani, hogy ezt az orvost pedig házi orvosként nem tartjuk. *(Mozgás jobbfelől.)* Mert ha az az orvos csak akkor jöhet ahhoz a családhoz, a mikor azt neki a hivatalos kötelessége megengedi, minden ember, a ki az egészségügyet házánál fontosnak tartja, azt fogja mondani, hogy teljes lehetetlenség ilyen házi orvost tartani. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Zaj jobbfelől.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Molnár Jenő: Várjuk az ellenérveket a tulsó oldalról! Tessék felállani és megczáfolni. *(Ugy van! Ugy van! a baldalon. Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak megőrizni a tanácskozás komolyságát!

Szederkényi Nándor: Én mindig az ügy fontosságára helyezem a fősulyt és igenis azt kivánom, hogy a vármegye közegészségügye ugy kezeltessék, a mint azt Európában a humánizmus parancsolja s nem ugy, hogy az orvos keressen magának privát praxist és futkározzon betegekhez, hogy kiérdemelje azt az egy-két forint napidijat és abból éljen, s akkor azután ha jut ideje, teljesitse a vármegyei közegészségügynek felügyeletét is. Ez az elv ma még keresztülmehet önöknél, de évek mulva azt fogják tapasztalni, hogy nekem igazam van, a mikor azt követelem, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* hogy végre kell hajtani azt, hogy a vármegyei tiszti főorvos egészen a vármegye közegészségügye szolgálatának szentelje idejét. *(Helyeslés a baloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Gondoljanak csak a t. képviselő urak egy járvány esetére, a mely azután nem egy, hanem tiz orvost vesz igénybe! Akkor is azt fogják önök mondani, hogy keressen magának a megyei főorvos privát praxist, és hagyják a vármegyének járványos részeit veszni, pusztulni és a halandóságot emelkedni? Panaszolkodunk, hogy nagy a halandóság minálunk, hogy a közönség, főleg a vidéken a szegényebb nép, nem igen veszi az orvost igénybe; de mikor arról beszélünk, hogy a megyei közegészségügy élére ugy állitsuk azt a főorvost, hogy egész életét, tevékenységét a közügynek szentelhesse, akkor nagy vigsággal azt mondjuk, hogy keressen magának privát praxist és éljen abból.

Ezen okoknál fogva figyelmeztetem a t. képviselőházat ezekre a sulyos argumentumokra és kérem, hogy a megyei főorvos a nyolczadik fizetési osztályból a hetedik fizetési osztályba helyeztessék át. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Szalay László!

Szalay László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A javaslat első szakaszának kiegészitő részét képező kimutatáshoz szintén kivánok módositást inditványozni. Már az általános tárgyalásnak során jeleztem, hogy az árvaszéki ülnököket is esetleg abban az esetben, hogyha bizonyos szolgálati időt töltöttek be, a nyolczadik fizetési osztályból a hetedik fizetési osztályba óhajtom soroztatni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Jeleztem továbbá azt is, hogy nem tartom helyesnek és méltányosnak a javaslat amaz intézkedését, hogy a tiszti alügyészek, árvaszéki ügyészek, a kik egyrészt magasabb kvalifikáczióval birnak, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* másrészt pedig nagy erkölcsi s anyagi felelőséggel járó ügykörben működnek, a kilenczedik fizetési osztályba soroztatnak. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ugyszintén a vármegyei alorvosok és járási orvosokra nézve is e tekintetben párhuzamot vonva az állami állatorvosokkal, kimutattam, hogy ezeknek a X. osztályból a IX. fizetési osztályba való sorozása lenne kivánatos.

Ezen indokok alapján bátor vagyok inditványozni, hogy a szakasz módosittassék olyan irányban, hogy a VII. fizetési osztályba feltételesen az árvaszéki ülnökök is besoroztassanak, az alügyészek a IX. osztályból a VIII.-ba, a vármegyei alorvosok és járási orvosok pedig a X. osztályból a IX.-be soroztassanak. Bátor vagyok ezt a módositást elfogadásra ajánlani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Csernoch János!

Csernoch János: T. ház! Szederkényi Nándor képviselőtársam inditványát magamévá teszem nemcsak az általa elmondottaknál és nemcsak azon okoknál fogva, a melyeket a főorvosoknak a miniszterelnök urhoz mint belügyminiszterhez benyujtott memoranduma felsorol, hanem még egy külön fontos oknál fogva, mert t. i. a javaslat indokolásában az mondatik, hogy a tiszti főorvosoknak van magángyakorlatuk és ezen magángyakorlat következtében sokkal nagyobb a jövedelmük, mint egyéb orvosoknak.

T. ház! Itt egy kis tévedés van és pedig abban, hogy manapság a nagyközönség már igen

jól tudja, hogy a megyei tiszti főorvos nem annyira orvos, mint inkább adminisztrativ tisztviselő, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a kinek egész idejét igénybe veszi az adminisztráczió teendőinek ellátása. Én nem akarok sértést elkövetni a megyei tiszti főorvosokkal szemben, hanem annyi bizonyos, hogy nekik nincsen annyi idejük magukat az orvosi szaktudományokban tovább képezni, mint a többi orvosoknak. Miután pedig ehhez alkalmuk nincsen, a közönség, a mely folyton gyarapszik intelligenciában, nagyon jól tudja, hogy olyan orvos, a ki nem képezi magát folyton, a ki nem tanulhat folyton, nem képes arra a magaslatra emelkedni az orvosi tudományok gyakorlati alkalmazásában, mint az az orvos, a ki előtt széles gyakorlat áll, a kinek idejét nem veszi igénybe az adminisztrativ teendők tömkelege. És ennél fogva manap azt lehet látni a megyei központokon, hogy a főorvosokat mind gyérebben és gyérebben keresik fel orvosi tanácsért. Ez az ő sajátságos állásukból következik, mert hisz kénytelenek minden idejüket a megyei orvosi adminisztrativ teendőknek szentelni, ennélfogva nem mondható, hogy ők az orvosi gyakorlat szerint olyan jövedelemre tesznek szert, a melynél fogva azután a magasabb fizetést nélkülözhetnék. Ebből az indokból és a memorandumban foglalt indokokból is melegen pártolom a megyei tiszti főorvosok kérelmét és csatlakozom Szederkényi Nándor t. képviselő ur inditványához.

Elnök: Szólásra senki sincs többé feljegyezve; ha tehát szólani senki sem kiván, a vitát bezárom. A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Méltóztassék megengedni, hogy nagyon röviden előadjam azon indokokat, a melyek őszinte sajnálatomra arra inditanak, hogy a beadott összes inditványok elvetését kérjem a t. háztól.

T. ház! A tett inditványok, a főszolgabirókat és árvaszéki ülnököt kivéve, mind olyan állásokra vonatkoznak, a melyeknél magángyakorlat és ezzel összefüggő mellékes jövedelem is van. És ez volt egyik indoka annak, hogy ugy az alügyészeknél, mint az orvosi karnál is az illetmények aránylag szerényebb mértékben állapittatnak meg. Meg kell azonban jegyeznem, hogy még igy is az illetmények emelkedése a legnagyobb az összes tisztviselői karok közt az orvosoknál és igen tetemes az ügyészeknél is.

Itt mindenekelőtt örömmel felhasználom az alkalmat, hogy a házban is kifejezést adjak annak, a mit a bizottságban már kijelentettem. Mindenekelőtt szakitsunk azzal a szerencsétlen kifejezéssel és a vele összefüggő eszmekörrel, a mely itt a fizetési fokozatokban bizonyos rangfokozatokat és e réven bizonyos rangkülönbséget kiván a tisztviselői karban konstruálni és felállitani. Hisz ez mérgesiti el a kérdést, hogy az, a ki a nyolczadik fizetési osztályba jut, már azt képzeli, hogy ő rangban alatta van annak, a ki a hetedik fizetési osztályba jut. Itt az egyedüli helyes felfogás az, a mely a közszolgálati tisztviselői karban, a mint egyszer magasabb minősitéshez kötött állásról van szó, semmiféle rangkülönbséget nem ismer, *(Helyeslés jobbfelől.)* a mely rang szempontjából a miniszterelnököt és a segédfogalmazót tökéletesen egyforma megitélésben részesiti. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Itt fizetési fokozatokról és fizetési osztályokról van szó, a hol elsősorban az illetmények nagysága és az ezzel összefüggő czélszerüségi szempontok irányadók.

Ezek a szempontok vezettek arra, hogy először is az alügyészeket a kilenczedik fizetési osztályba óhajtom soroztatni, mivel tagadhatatlan, hogy nekik is tetemes mellékjövedelmük van, ugy hogy ezzel semmi irányban sincsenek háttérbe helyezve a nyolczadik osztályba helyezett árvaszéki ülnökökkel szemben.

Ugyanez volt irányadó az orvosokra vonatkozólag. Itt Szalay László t. képviselőtársam szembeállitotta az állatorvosokat az orvosokkal. Az állatorvosek — már t. i. a járási ügykörben alkalmazott állami állatorvosok — a XI., X. és IX. fizetési osztályban vannak. Mivel itt, az orvosoknál, külön kis vármegyei státusokról van szó, nem lett volna czélszerü három fizetési osztályba helyezni őket; ennek következtében a középsőt, a tizediket vettem fel és azt hiszem, itt semmiféle kifogást sem lehet tenni abból a szempontból, hogy az állami állatorvosokkal szemben a járási orvosok háttérbe helyeztettek volna. Az igaz: van jobban dijazott, de van azután rosszabbul dijazott állatorvos is.

A mi pedig különösen ugy ezeket a járási orvosokat, mint a vármegyei főorvosokat illeti, azt hiszem, t. ház, hogy épen ezeknél az állásoknál nemcsak megengedhető, de majdnem, azt mondhatnám, megkövetelendő, hogy az illetőknek magángyakorlatuk legyen, hogy élő kontaktusban maradjanak a maguk tudományának fejlődésével, a mit csak a praxis adhat meg nekik, hogy el ne veszitsék azt a gyakorlati érzéket, a mely ügykörük helyes ellátására is szükséges. *(Helyeslés jobbfelől. Egy hang balfelől: Ez bizalom dolga.)* Ez bizalom dolga, igen, és azt hiszem, a legtöbb helyen azt fogjuk látni, hogy épen az a tekintély, a melyet egyes orvosok az által nyernek, hogy ők ilyen állásra alkalmaztatnak, fokozza a bizalmat *(Ugy van! jobbfelől.)* és fokozza a magánpraxisnak épen azt a részét... *(Egy hang balfelől: A hivatal ellátásának a rovására!)* a mely aránylag csekély időt vesz igénybe és köztudomás szerint — helyesen és méltán — aránylag igen tetemes dijazással jár: mondjuk, egyes konzultáczióhoz, egyes operáczióhoz való meghivás és más efféle, a hová az illető vármegyének rendszerint legtekintélyesebb orvosai szoktak meghivatni. Mondom, itt ezzel az örvendetes ténynyel számolnunk kell, mert a közszolgálat érdekében is az fekszik, hogy ezek az orvosok igenis birjanak magángyakorlattal; és ennek folytán birnak igen szép és igen jelen-

tékeny mellékjövedelemmel s igy nézetem szerint nem áll fenn szüksége annak, hogy illetményeiket javitsuk még az által is, hogy a hetedik fizetési osztályba tegyük őket.

Az árvaszéki ülnökökre nézve, t. képviselőház, azt gondolom, szintén megtettük azt, a mi szükséges, az által, hogy őket a nyolczadik fizetési osztályba soroztuk. Mert én figyelmeztetem t. képviselőtársamat, hogy nincs talán egyetlenegy kezdő pálya sem, mely relative ilyen kedvezően kezdődnék, mindjárt a VIII. fizetési osztálylyal. Arra, hogy ezt javaslatba hozzam, tisztán czélszerüségi momentum vezetett. Én nagyon fontosnak tartom azt, hogy az árvaszéki ülnöki kar lehetőleg erős, alapos képzettségü és kompetens egyénekkel egészittessék ki. Már most, ha azt látom, hogy az előmenetel tekintetében óriási a disparitás az ugyanazon minősitésü birói pálya és az árvaszéki ülnöki pálya közt, ezt az óriási disparitást én csak részben ellensulyozhatom, még pedig az által, hogy nagyon gyorsan helyezem az árvaszéki ülnököt abba a helyzetbe, hogy családot alapithasson és exisztencziáját biztositva láthassa. Igy azután lehet reményünk arra, hogy teljesen megfelelő, minden irányban kompetens elemek is, a kiknek életviszonyai ugy alakulnak, hogy reájuk nézve ilyen gyors kezdet esetleg életbe vágó szükséget képez, meghaphatók lesznek erre a pályára. Ezért határoztam el magam arra a kivételes lépésre, hogy itt mindjárt első fok gyanánt a VIII. fizetési osztályt állitsam be. De azt hiszem, ezzel eleget is tettünk és túlmennénk a czélon, ha még a VII. osztályba való előmenetelt is beállitanók. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Végül a mi a főszolgabirói állásokat illeti, kétrendbeli inditványnyal állunk szemben. Egyik az összes főszolgabirákat már ab ovo a VII. fizetési osztályba helyezné; a másik csak az előmenetelt biztositaná valamennyire nézve 15 év mulva. Az elsőről, azt hiszem, igazán nem szükséges sokat beszélnünk. Hiszen ez olyan ugrás volna a szolgabirói állásról a főszolgabiróira, a IX. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba, a mit nem tudnék indokolni. A mi pedig a másodikat illeti, a 15 évet azért veszi a javaslat alapul, mert, a mint méltóztatik tudni, az automatikus előlépés ugyanazon osztály egyik fokozatából a másikba a VIII-tól felfelé öt évről öt évre történik. Tehát öt évi szolgálat után lép az illető a harmadik fokozatból a másodikba és beleszámitva az első fokozatot, a mint azt be is kell számitani, 10 év multával fog előlépni a másodikból az elsőbe és igy 15 esztendő multával töltötte be az öt esztendőt az első fokozatban.

De azt azután, méltóztassanak megengedni, még sem tartanám indokoltnak, hogy szakitsunk azzal az alapelvvel, hogy egyik fizetési osztályból a másikba csak előléptetés utján lehet előremenni, s hogy az automatikus előlépés határát mindig az illető fizetési osztály határa szabja meg. Miután pedig itt választott tisztviselőkről van szó, a kiknél az előléptetési jogot ugyanaz gyakorolja, a ki alkalmazta a tisztviselőt, természetszerüleg a választási jogot kellett megadni a vármegyéknek.

Hogy azután ez üres formalitássá ne váljék, vagy pedig hogy bármelyik tisztviselőnek a VIII. fizetési osztályban való meghagyása ne legyen megbélyegzés az illetőre nézve, természetesen azt kellett mondani, hogy ezen előléptetés azokra nézve áll be, a kik kiváló érdemeket szereztek. *(Zaj balfelől; felkiáltások: Jogczim mások mellőzésére! Erőszakos mód! Elnök csenget.)* Igy azután azokra a tisztviselőkre nézve is, a kik megmaradnak a VIII. fizetési osztályban 15 éven túl is, ebben megbélyegzés nem foglaltatik; mert ez egyszerüen azon tény konstatálása lesz, hogy ha megállják is becsületesen helyüket, de kiváló, különösebb érdemeket nem szereztek. Ezen kiváló érdemeket pedig a vármegyei közgyülések fogják megállapitani és igy azt hiszem, hogy ott nem lesz a kormánynak módjában bármiféle kortespolitikát követni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ezek azok az okok, t. képviselőház, a melyeknél fogva kérem, hogy ugy az első szakaszt, mint az annak kiegészitő részét képező kimutatást változatlanul elfogadni méltóztasték. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: A vita már be lévén zárva, következik a határozathozatal.

A kérdéseket egymásután fogom feltenni, először az 1. §-ra nézve, azután pedig a kimutatásra nézve. Az 1. §. meg nem támadtatott, annak szövege tehát változatlan marad. Kérem azon képviselő urakat, a kik a törvényjavaslat 1. §-át elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy 1. §. elfogadtatott.

Az 1. §-hoz tartozó fizetési osztály-kimutatásra nézve három rendbeli módositvány adatott be, és pedig a főorvosokra nézve gr. Batthyány Tivadar, valamint Szederkényi Nándor képviselő urak által; a főszolgabirákra nézve Szederkényi Nándor képviselő ur részéről, továbbá az árvaszéki ülnökökre, az alügyészekre, illetőleg árvaszéki ügyészekre, a vármegyei alorvosokra, illetőleg a járásorvosokra nézve Szalay László képviselő ur adott be módositványt. Igy tehát, hogy mindenki szavazhasson, nem egyszerre fogom feltenni a kérdést valamennyi módositványra nézve, hanem mindenekelőtt fel teszem a kérdést: elfogadja-e a ház ezen kimutatást, kivéve a most szóbajött, t. i. a főorvosokra, főszolgabirákra, az árvaszéki ülnökökre, az alügyészekre, illetőleg árvaszéki ügyészekre, a vármegyei alorvosokra és járásorvosokra vonatkozó intézkedéseket, azután pedig egyenkint fogom feltenni az egyes módositványokra vonatkozólag a kérdést. *(Helyeslés jobbfelől.)* Hozzájárul-e a ház a kérdések ilyetén feltételéhez? *(Helyeslés.)*

Gr. Batthyány Tivadar: T. ház! Legyen szabad figyelmeztetnem arra, hogy e törvényjavas-

lat 5. §-ánál, a mennyiben az el nem fogadtatik vagy módosittatik, esetleg vissza kell térnünk az első §. mellékletéhez. Azt hiszem tehát, hogy azon szuppoziczióval történik most a szavazás, hogy az 5. §-nál esetleges módositványok miatt visszatérhetünk az 1. §. mellékletéhez.

Elnök: Igen természetes. Mindig az volt a ház gyakorlata, hogy ha a ház valamely törvényjavaslat szövegén változtatott valamit és a szöveg azon részére később vonatkozás, hivatkozás történt, akkor ennek megfelelően eszközölt módositást.

Fölteszem tehát először a kérdést: elfogadja-e a ház a kimutatást, kivéve azon részeit, a melyekre nézve külön inditványok adattak be, igen vagy nem? *(Igen!)* Nincs észrevétel, tehát kimondom, hogy a ház a kimutatás nem kifogásolt részeit elfogadta. Most felteszem a kérdést a főorvosokat illetőleg, a kikre vonatkozólag gr. Batthyány Tivadar, valamint Szederkényi Nándor képviselő urak azon inditványt adták be, hogy azok a kimutatás szerinti VIII-dik fizetési osztály helyett a VII-dik fizetési osztályba tétessenek. Kérem azon képviselő urakat, a kik az eredeti szöveget kivánják elfogadni, szemben ezzel a két módositványnyal, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a főorvosokra nézve az eredeti kimutatást fogadta el és mellőzte ugy gróf Batthyány Tivadar, valamint Szederkényi Nándor képviselő urak módositványát.

Fel fogom tenni a kérdést a főszolgabirákra nézve. Az eredeti szöveggel szemben Szederkényi képviselő ur azt inditványozta, hogy a főszolgabirák csakis a VII-dik fizetési osztályba soroztassanak, a VIII-dik fizetési osztályból pedig töröltessenek. Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik a főszolgabirákra nézve a kimutatás eredeti szövegét kivánják elfogadni, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a főszolgabirákra nézve a kimutatást elfogadta és Szederkényi Nándor képviselő ur módositványát mellőzte.

Következik Szalay László képviselő ur módositványa, a ki a kimutatás eredeti szövegével szemben azt kivánja kimondatni, hogy az árvaszéki ülnökök a VIII-dik helyett a VII-dik fizetési osztályba tétessenek. Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik az eredeti szöveget kivánják elfogadni az árvaszéki ülnökökre nézve, szemben Szalay László képviselő ur módositványával, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A ház az árvaszéki ülnökökre nézve az eredeti kimutatást fogadta el, és mellőzte Szalay László képviselő ur módositványát.

Az alügyészekre és árvaszéki ügyészekre nézve az eredeti szöveggel szemben Szalay László képviselő ur azon módositványt terjesztette elő, hogy azok a VIII-dik fizetési osztályba soroztassanak. Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik az alügyészekre, illetőleg árvaszéki ügyészekre nézve az eredeti kimutatást kivánják elfogadni, szemben az inditványnyal, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy az árvaszéki ügyészekre és alügyészekre nézve is az eredeti kimutatást fogadta el a ház, a módositványt pedig mellőzte.

Végre még a vármegyei alorvosok és a járásorvosok tekintetében az eredetivel szemben azon módositást nyujtotta be Szalay László képviselő ur, hogy ezen állás a IX. fizetési osztályba soroztassék. Kérem tehát azon képviselő urakat, a kik a vármegyei alorvosokra és járásorvosokra nézve az eredeti kimutatást kivánják elfogadni a módositással szemben, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a vármegyei alorvosokra és járásorvosokra nézve elfogadta a kimutatás eredetijét és mellőzte Szalay László módositványát. Ezzel a ház a kimutatást egészben elfogadta.

Következik a 2. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 2—4. §§-ait, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak. Olvassa az 5. §-t.)*

Rátkay László jegyző: Szalay László!

Szalay László: T. képviselőház! A törvényjavaslat 5. §-a biztositja a főszolgabiráknak azon előnyt, hogy bizonyos hosszabb, nevezetesen 15 évi szolgálat után és eredményes működés esetén a vármegyei közgyülés őket a VIII. fizetési osztályból a VII. fizetési osztályba előléptethesse. Ennek az előléptetésnek az egyik feltétele az, hogy ők szolgálatuk alkalmával érdemeket szereztek légyen; a másik feltétele az, hogy erre az előléptetésre őket a megyei közgyülés alkalmasnak találja; a harmadik feltétel pedig az, a mi nélkül mindkét előbbi feltétel nem teljesedhet, hogy a felmerülő többszükségletnek a vármegyei költségvetésbe való beállitását a belügyminisztternek van joga jóváhagyni vagy megtagadni. Én a magam részéről, minthogy itt választott tisztviselőkről van szó és minthogy az előléptetési jog is a választóközönségnek, a megyegyülésnek van biztositva, a miniszternek ezen jogát, a mely a törvényjavaslatban kontemplálva van, ellentétben állónak tartom a választási rendszerrel, de ellentétben állónak tartom a törvényjavaslat egy szakaszában kimondott azon elvvel is, hogy a vármegyei tisztviselők megállapitott illetményeit a belügyminiszter tartozik a költségvetésbe beállitani. Erre vonatkozólag, a mint azt az általános vita során is kiemeltem, előnynek tartom azt, hogy megszünik azon visszás helyzet, hogy a mely vármegye jobban tudta keresni a kormánynak kegyeit, az jobb javadalomban részesithette tisztviselőit, mig ellenben most meg van állapitva törvény szerint az illetmény és meg van állapitva a kormánynak az a kötelezettsége, hogy a tényleges szükségletet a költségvetésbe mindenkor beállitsa. Tehát, mondom, a törvényjavaslatnak ez a rendelkezése, hogy az előléptetés csak akkor érvényes, ha a miniszter megengedi és felveszi a szükségletet a

költségvetésbe, ellentétben áll a választás szabadságával és ellentétben áll azzal az elvvel, a melylyel ki van mondva, hogy a vármegyék szükségletei törvényes keretben a költségvetésbe mindenkor beillesztendők.

Ilyen körülmények között tehát bátor vagyok inditványozni, hogy az 5. §-ból kihagyassanak e szavak: »a mennyiben az igy felmerülő többszükségletnek a vármegyei költségvetésbe való beállitását a belügyminiszter jóváhagyja«. E szerint az 5. §. igy hangoznék *(olvassa)*: »Azon főszolgabirákat, a kik legalább 15 évig főszolgabirói működésük ideje alatt a közigazgatás terén kiváló érdemeket szereztek, a vármegyei közgyülés a VII. fizetési osztályba léptetheti elő.«

Ajánlom ezt a módositást elfogadásra. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Nessi Pál!

Nessi Pál: T. képviselőház! Az 5. §-ban a főszolgabirákra vonatkozó intézkedés elvét annyira helyeslem, hogy ezt át akarnám vinni más tisztviselői kategoriákra is. Ezt az elvet azonban, miként Szalay t. képviselőtársam is előadta, minden miniszteri jóváhagyástól függetlenül akarom kimondani, sőt még tovább megyek, mert én azt óhajtanám, hogy ezen elv következetesen keresztülvitetvén, 15 évi szolgálat után egy és ugyanazon fizetési fokozatban és állásban levők a felsőbb fizetési osztályba automaticze lépjenek elő.

Ezen elvnek megvalósitása végett azt inditványozom, hogy az 5. §. következőképen szövegeztessék *(olvassa)*: »5. §. Az összes ugy választott, mint kinevezett tisztviselők az egy és ugyanazon fizetési osztályban eltöltött 15 szolgálati év után a következő magasabb fizetési osztályba lépnek.« Különösen áll ez az árvaszéki ülnökökre és a szolgabirákra nézve, de én azt hiszem, hogy ezt az elvet keresztül lehetne vinni következetesen valamennyi tisztviselőkre, mert ha egy tisztviselő 15 évet töltött el egy és ugyanazon fizetési osztályban a nélkül, hogy kilátása lehetne arra, hogy magasabb állásba mehessen, megérdemli, hogy 15 évi buzgó és lelkiismeretes szolgálat után egygyel magasabb fizetési osztályba lépjen elő.

Ajánlom inditványomat elfogadásra. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Gróf Batthyány Tivadar!

Gr. Batthyány Tivadar: T. képviselőház! Bátor vagyok egész röviden ráutalva azokra, a miket az 1. §. tárgyalása során felemlitettem, kérni, méltóztassék itt az 5. §-ba egy oly rendelkezést felvenni, a mely lehetővé teszi, hogy a megyei főorvos 15 évi rendkivül kitünő szolgálat után közgyülés határozatával, kormányjóváhagyással a VII. fizetési osztályba léphessen elő.

Azokhoz, a miket már voltam bátor felemliteni, egyszerüen csak utalok a miniszterelnök urnak iménti felszólalására, a melyben, igen helyesen, azt méltóztatott mondani, hogy kivánatos, hogy a főorvosok és egyáltalában a megyei orvosok magángyakorlatot teljesitsenek, hogy ki ne jőjjenek az orvosi tudománynak gyakorlati alkalmazásából. Ez teljesen helyes, a gyakorlatban azonban a dolog igy alakul. Az a megyei főorvos, a ki nagy lelkiismeretességgel ráveti magát hivatalos teendőinek teljesitésére, annak kevés ideje lesz arra, hogy magánpraxist folytasson; igen sokat lesz távol székhelyéről és igy természetesen kevesebbet folytathatja az ő magánpraxisát. Ellenben az a főorvos, a ki a fősulyt a magánpraxisra fekteti és a megyei hivatalos ügyeket kissé könnyebben veszi, annak nagyobb praxisa lesz és természetes, hogy igy a jövedelme is nagyobb lesz.

Azt hiszem tehát, hogy megtartva az 5-ik szakaszt eredeti formájában, vagyis benne hagyva azon rendelkezést, hogy a kiváló érdemeket jutalmazni czélja a törvénynek, ha ilyen formában beveszszük a főorvosokat is, ez finánczialis szempontból igen csekély megterheltetést jelent és igy lehet módjában ugy a megyei törvényhatóságoknak, mint a belügyminiszteriumnak mérlegelni azt, hogy ez a kiváló érdem az adott esetben fenforog e? Én ezen kiváló érdemnek elbirálását kizárólag abban látom, hogy vajjon az illető a fősulyt, a teljes buzgalmat hivatalos teendőinek ellátására vagy magánpraxisára fektette-e? Hogyha hivatalos teendőkben fejtett ki nagyobb buzgalmat és ez által magánpraxisát gyengitette, akkor szerintem méltányos, hogy tizenöt évi szolgálat után egy csekély méltányos fizetésemelésben részesüljön.

Inditványom tehát az, hogy az ötödik szakasz következőképen módosittassék *(olvassa)*: »Azon főszolgabirák és főorvosok részére, a kik legalább tizenöt évi főszolgabirói, illetőleg főorvosi működésük ideje alatt stb.« Igen kérem inditványom olfogadását.

Rátkay László jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Már az imént elmondott nézeteimnél fogva minden javitást, a mi ez ügyben történik, elfogadok és igy az előttem szólott t. képviselőtársam inditványát, hogy t. i. a megyei főorvosok ezen kis méltatásban részesüljenek, szivesen elfogadom és ahhoz hozzájárulok, annál inkább, mert hiszen a t. miniszterelnök ur mindig azt hangoztatta, hogy az előléptetési remény megvan a tisztviselőknél, ez tehát kárpótolja az illető tisztviselő abban, ha esetleg kisebb fizetési osztályba jutott is, hogy előre mehessen. A megyei főorvosnak semmiféle előlépési módja nincs, ugyanazon a helyen marad mindvégig, a mig ezt az ügyet szolgálni akarja, ennélfogva méltányos, hogy részére legalább az a kedvezmény nyiljék meg, hogy ő is lássa azt, hogy esetleges fáradságos munkája kellő méltánylásra talál. Én tehát t. képviselőtársam inditványához szivesen hozzájárulok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Csernoch János!

Csernoch János: Részemről ugy Batthyány Tivadar, mint Szederkényi Nándor t. képviselőtársaim inditványához hozzájárulok, mert a benyujtott inditványt helyesnek és méltányosnak találom, hogy legalább az előléptetésnek ez az utja a tiszti főorvosok elől elzárva ne legyen Ismétlem tehát, hogy magam is hozzájárulok gr. Batthyány Tivadar inditványához. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Sághy Gyula: T. képviselőház! Én nagyon szerettem volna a t. miniszterelnök urnak mint belügyminiszternek véleményét ezen ügyben hallani, hogy ha esetleg meggyőző érveket hoz fel, vagy meggyőzessem magamat, vagy annak czáfolásába bocsátkozzam. De miután ezt nem tette, röviden csak azt akarom kiemelni, hogy az az inditvány, a melyet gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársam és barátom tett, nem csupán azon főorvosok anyagi érdekeit érdekli, hanem annak elfogadása egyenesen a közegészségügy fejlesztése és előmozditása érdekében s azért közérdekből szükséges, mert kétségtelen, hogy ha annak a főorvosnak anyagi ellátásáról gondoskodunk, sokkal odaadóbban teljesitheti kötelességét, sokkal többet tehet a megyei közegészségügyért, mint hogy ha állandóan egy fizetési fokozatban megmarad és a kénytelenség szoritja arra, hogy minden tőle telhetőt megtegyen magánpraxisának fejlesztésére. Hiszen helyeseljük mi is, hogy a magánpraxist is meg kell engedni, mert ez által az illető orvos ismeretkörét és tapasztalatait tágithatja, de hogy ha a magánpraxist nem ugy fogják fel, hogy az eszköz az illető orvos ismereteinek bővitésére, akkor a magánpraxis kiterjesztése inkább hátrányára, mint előnyére szolgál a megyei közegészségügynek. Én tehát a magam részéről legmelegebben ajánlom a t. háznak gr. Batthyány Tivadar t. képviselőtársam inditványát. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Kiván valaki a szakaszhoz szólani? *(Nem!)* Ha nem, ugy a vitát bezárom.

A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház? *(Halljuk! Halljuk!)* Én mindazon érveket, a melyeket felhozhattam az eredeti javaslat szövege mellett ezen kérdés tekintetében, elmondtam akkor, mikor az első szakasz kapcsán ezt a kimutatást tárgyaltuk, ugy, hogy azt gondolom, ez a kérdés ott kellőleg meg volt vitatva. Igy én egyszerüen csak hivatkozhatom az ott elmondottakra, midőn azon kérést intézem a t. házhoz, hogy az 5. §-ban a főszolgabirákra vonatkozó intézkedést tovább kiterjeszteni ne méltóztassék.

A mi már most Szalay László t. képviselőtársamnak azon inditványát illeti, hogy a miniszteri jóváhagyás a költségekre vonatkozólag se köttessék ki a törvényben, erre nézve legyen szabad mégis arra utalnom, hogy miután a vármegyei közigazgatás költségei állami dotációból fedeztetnek, pláne most már azok a pótadók és alapjárulékok is megszünnek, a melyekkel eddig a vármegyék hozzájárultak a személyi kiadásokhoz, természetszerüleg fejlődött ki közigazgatási jogunknak az a sarkalatos elve, hogy minden olyan vármegyei határozat, a mely a vármegyének kiadásait emeli és ennek folytán következményeiben az állami dotációnak emeléséhez vezet, miniszteri jóváhagyást igényel, és én ugy gondolom, hogy ettől a sarkalatos alapelvtől mindaddig, mig a helyzet az marad, hogy az állami dotációval fedeztetnek a vármegyék kiadásai, nem is térhetünk el. Ennek folytán kérem a t. házat, hogy a szakaszt változatlanul méltóztassék elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. Három inditvány, illetve módositvány nyujtatott be. A kérdést a következőképen fogom feltenni. Először szavazás alá bocsátom az eredeti szöveget a legmesszebbmenő inditványnyal, Nessi képviselő ur inditványával szemben. A mennyiben Nessi képviselő ur inditványa elvettetnék, fel fogom tenni a kérdést Szalay László képviselő ur módositványára vonatkozólag, a melynek természeténél fogva a háznak az előbbi inditványra vonatkozó döntése nem prejudikál. Végre azután fel fogom tenni a kérdést arra a pótlásra, a melyet gróf Batthyány Tivadar képviselő ur adott be.

Hozzájárul a ház a kérdés ilyen feltételéhez? *(Igen!)* Ha igen, ugy felteszem az első kérdést, t. i. azt: hogy elfogadja-e a ház az 5. szakaszt az eredeti szerkezetében, szemben Nessi Pál képviselő ur által inditványozott szöveggel? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, a kik azt elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház a szakaszt eredeti szövegében fogadta el és ezzel elvetette Nessi Pál képviselő ur módositását.

Most felteszem a kérdést arra nézve: elfogadja-e a ház Szalay László képviselő ur inditványát, hogy az 5. szakaszból az utolsóelőtti sorban lévő következő szavak *(olvassa)*: »a mennyiben az igy felmerülő többszükségletnek a vármegyei költségvetésbe való beállitását a belügyminiszter jóváhagyja« — kihagyassanak.

Kérem azon képviselő urakat, a kik ezt a módositványt elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. Kimondom, hogy a ház Szalay László képviselő ur inditványát nem fogadja el.

Végre felteszem a kérdést gróf Batthány Tivadar azon pótlására, hogy »a főszolgabirák« mellé a szakasz első sorba tétessék be »és főorvosok«. Kérem azon képviselő urakat, a kik gróf Batthyány Tivadar ezen inditványát elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kimondom, hogy a ház gr. Batthyány Tivadar inditványát nem fogadta el.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 6—9. szakaszait, a melyek megjegyzés nélkül elfogadtatnak. Olvassa a 10. §-t).*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mint tegnap az általános vita bezárásakor tartott beszédemben jelezni szerencsém volt, ezen szakasz utolsó alineájához egy toldást leszek bátor inditványozni. *(Halljuk! Halljuk!)* A 10. szakasz utolsó bekezdése t. i. kimondja azt, hogy ezen törvény életbelépte után nyugdijba beszámitható személyi pótlék nem engedélyezhető. Most felmerült, elsősorban Pestmegyében, az az eszme, hogy bizonyos kivételes, méltánylást érdemlő esetekben, a minőnek tekintheti a vármegye pl. azt, hogy központi tisztviselői a fővárosban lakván, drágább életviszonyok közé jutnak, mondom, ilyen esetekben módot kellene nyujtani arra, hogy a vármegyék bizonyos állásokhoz kötött és a nyugdijba beszámitható pótlékokat adhassanak saját erejükből tisztviselőiknek. *(Helyeslés.)*

Megvallom, az én egyéni nézetem ugyan az, hogy az illetményeknek ilyen rendezése után ilyenféle működési pótlékoknak szüksége nem igen vagy csak nagyon kivételesen fog fenforogni. De utóvégre nem látnám szükségesnek azt, hogy ebben a tekintetben a törvényhozás utját vágja a vármegyék elhatározásának *(Helyeslés.)* és lehetetlenné tegye azt, hogy egyes vármegyék, a mennyiben erre kellő anyagi erővel is rendelkeznek és a mennyiben jónak látják, egyes ilyen esetekben ehhez az expedienshez folyamodhassanak. *(Helyeslés.)*

Ennek folytán vagyok bátor inditványozni, hogy a 10. §. harmadik bekezdéséhez, mint ezen bekezdés vége, a következő toldás vétessék fel *(olvassa)*: »Különös méltánylást igénylő okokból azonban és a mennyiben ezek fedezetéről a vármegye saját bevételeiből gondoskodik, a törvényhatósági bizottsági közgyülés a belügyminiszter jóváhagyása mellett a nyugdijba beszámitható működési pótlékot állapithat meg egyes tisztviselői állásokra nézve.« *(Helyeslés.)*

Ajánlom a szakaszt ezen módositással együtt elfogadásra. *(Helyeslés.)*

Rátkay László jegyző: Babó Mihály!

Babó Mihály: T. ház! A t. miniszterelnök ur által tett előterjesztésből, illetőleg pótlásból azt látom, hogy a t. mintszterelnök ur maga is meggyőződött arról, hogy a 10. §-nak utolsó pontja egyenesen ellenkezik az autonomia követelményével és természetével, és hogy az megsértése volt az 1886 : XXI. t.-cz. 3. §-ában világosan kifejezett azon elvnek, hogy az önkormányzat és a közigazgatás költségeit a vármegye, illetve törvényhatóság maga állapitja meg. Miután az igen t. miniszterelnök ur tegnapi kijelentéséhez képest a módositást beterjesztette, természetesen ez az utolsó korlátoló rendelkezés, a mely a javaslatban foglaltatik, önmagától elesik s én a magam részéről egy változtatással az igen tisztelt miniszterelnök urnak ezen javaslatát elfogadom. *(Halljuk! Halljuk!)*

A miniszterelnök ur javaslata szerint ugyanis az, hogy a törvényhatóság nyugdijba beszámitható pótlékot állapithasson meg egyik vagy másik tisztviselő részére mélytánylást érdemlő körülmények fenforgása esetén, a belügyminiszter jóváhagyásától tétetik függővé. Azt gondolom, hogy a miniszterelnök ur javaslatának az a része, a mely a belügyminiszter jóváhagyásától teszi függővé a pótlékmegállapitást, ismét beleütközik az idézett szakaszba és beleütközik magába az önkormányzat elvébe is. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hiszen a vármegye választott tisztviselői és azoknak illetményei felett a maga rovására — a mint az a miniszterelnök ur javaslatában is benne van — szabadon rendelkezik. Én tehát arra kérem a t. miniszterelnök urat és a t. házat, hogy azon egyetlen rész kihagyásával, hogy »a belügyminiszter jóváhagyásával«, fogadtassék el a miniszterelnök ur módositványa. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Az 1886 : XXI. törvényczikk értelmében a vármegyének minden olyan határozata, a mely a költségvetésre, vagy a mely állás rendszeresitésére vagy valamely állás illetményeinek a felemelésére vonatkozik, miniszteri jóváhagyást igényel. *(Ugy van! jobbfelől.)* Igy tehát az én módositásom semmi egyebet nem tett, mint fentartotta azt az elvet, a mely az 1886 : XXI. törvényczikkben le van fektetve. *(Felkiáltások a baloldalon: Akkor felesleges kimondani!)* De, bocsánatot kérek, ha ezt ki nem mondjuk, itt kivételes dispozicziót teszünk; épen azért kell kimondanunk, hogy itt ne statuáljunk kivételt, de fentartsuk az 1886 : XXI. törvényczikkben lefektetett elvet. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rátkay László jegyző: Csernoch János!

Csernoch János: Nagyon sajnálom, hogy sem a t. miniszterelnök urnak, sem pedig Babó Mihály t. képviselő urnak inditványát el nem fogadhatom. A törvényjavaslat értelmében a vármegyei tisztviselők oly tisztességes fizetéssel lesznek ellátva, hogy az államnak mai terhei és viszonyai mellett legalább jelenleg jogosan és méltányosan nagyobbat nem követelhetnek. A törvényjavaslat szerint most a vármegyékre nagy feladat háramlik, még pedig az, hogy nyugdijalapjaikat és nyugdijigényeiket összhangba kell hozniok a most felemelt fizetéssel.

Azt mondja ugyan a törvényjavaslat, hogy sok megyei alap fog felszabadulni s a vármegyék képesek lesznek ezeket a pénzeket más, pl. kulturális czélokra forditani. De ha, t. ház, ismét megadatik a vármegyéknek az alkalom, hogy személyi pótlék czime alatt fizetéseket utalhassanak ki, ezek az alapok, a melyek különben felszabadultak volna, ismét nagy mérvben meg

fognak terheltetni; mert a kik ismerni méltóztatnak a vármegyei életet, tudják, hogy ott ez valami nagy munkába nem kerül, valamely tisztviselőnek személyi pótlékot megszavaztatni. Baráti összeköttetés, más mindenféle összeköttetések, *(Egy hang a baloldalon: Korteskedés!)* igen, korteskedés is, nagyon könnyen erre az eredményre vezethetnek. *(Ugy van! balfelől.)*

Már most, ha ez a személyi pótlék be fog számittatni a nyugdijba is, akkor a nyugdijalappal szemben ismét nagyobb igények fognak tápláltatni és a vármegyék ismét nem lesznek azon helyzetben, hogy alapjaikat esetleg más, kulturális és egyéb czélokra fordithassák.

Én tehát a beterjesztett inditványok egyikét sem fogadom el. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Babó Mihály képviselő ur félremagyarázott szavai értelmének helyreigazitása czimén kér szót.

Babó Mihály: T. képviselőház! T. képviselőtársam félreértette a dolgot. A miniszterelnök ur kijelentéséből, tegnapi nyilatkozatából is méltóztatott tudomásul venni, hogy itt Pest vármegyéről van szó, a melyet egyenesen meg is nevezett a t. miniszterelnök ur.

Csernoch János: De más vármegyék is megtehetik!

Babó Mihály: Már most egy dologról akarom t. képviselőtársamat felvilágositani. Azt méltóztatott mondani, hogy ez a fizetési osztály és összeg, a mely most a törvényjavaslatban megállapittatik, olyan összeg, a melyen túl már nem volna méltányos menni, mert ez a közönség túlságos megterheltetésével járna. Nos hát, speciáliter Pest vármegyére nézve meg kell jegyeznem, hogy ott ez az uj tervezet nemcsak előnynyel nem jár, hanem egyenesen 31.000 koronával kedvezőtlenebb a mai állapotnál. A törvényjavaslat értelmében a ma hivatalos állásban lévő egyének megkapják a különbözetet személyi pótlék czimén, azonban ez az ő érdekeiket ki nem elégiti; miért? mert bár tényleg megkapják az eddig élvezett fizetés összegét, de az előléptetésnél abba az óriási hátrányba jutnak, hogy ezen személyes pótlék összegét először az ő előléptetésükkel ki kell meriteni és tényleg csak azután fognak a megfelelő magasabb fokozatba belépni. Tehát különösen Pest vármegye tisztikara azon esetben, ha ezen rendelkezés érvényre jut, a melyre nézve méltánylást érdemlő körülmények indokolttá teszik a változtatást, ki lesz téve annak, hogy a tisztviselőknek 4—5 izben kell előlépniök és mégsem részesülnek tulajdonképen a megfelelő ujabb fizetési fokozatban, hanem csak azt kapják meg, a mit addig élveztek. Bizonyára nemcsak ez az egy, hanem több más ilyen méltánylást érdemlő eset foroghat fenn és ennek következtében természetesnek találnám ennek a kérésnek megfelelő rendezését. A mi a belügyminiszteri jóváhagyás fentartását illeti, azt minden esetre az autonomiába ütköző dolognak tartom, ismételve kérem tehát a miniszterelnököt, mint belügyminisztert, hogy ettől elállani méltóztassék és a toldás ezen szavainak törlését inditványozom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Ha tehát szólni senki sem kiván, a vitát bezárom.

Magára a szakaszra nézve észrevétel nem tétetvén, azt hiszem, hogy azt elfogadottnak jelenthetem ki. *(Helyeslés.)* A szakaszt tehát elfogadottnak jelentem ki. Most pedig fel fogom tenni a kérdést arra nézve, hogy a miniszterelnök ur által a szakasz 3-dik bekezdésében inditványozott toldást, a melyet a jegyző ur mindjárt fel fog olvasni, elfogadja-e a ház, igen vagy nem?

Rátkay László jegyző *(olvassa)*: »Különös méltánylást igénylő okokból azonban és a mennyiben ezek fedezetéről a vármegye saját bevételeiből gondoskodik, a törvényhatósági bizottsági közgyülés, a belügyminiszter jóváhagyása mellett, nyugdijba beszámitható működési pótlékot állapithat meg egyes tisztviselői állásokra nézve.«

Elnök: Ezen toldásra nézve Babó Mihály képviselő ur ezen szavaknak: »a belügyminisztérium jóváhagyása mellett« törlését inditványozta, de inditványát irásban nem adta be. Kérdem: fentartja-e a képviselő ur ezen módositványát?

Babó Mihály: Nem!

Elnök: Akkor felteszem a kérdést: elfogadja-e a ház a miniszterelnök ur által ezen szakasz 3-dik bekezdéséhez inditványozott toldást, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik azt elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a 10. §-t a miniszterelnök ur által annak harmadik bekezdéséhez inditványozott toldással fogadta el. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)* Engedelmet, de már volt egynegyed órai szünet. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Következik a 11. §.

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslat 11—12. §-ait, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak; olvassa a 13. §-t).*

Rátkay László jegyző: Szalay László!

Szalay László: T. ház! Ezt a javaslatot, a mely nézetem szerint nagyon helyesen mondja azt, hogy a törvény hatályba lépte előtt eltöltött szolgálati idő is figyelembe vétetik az illetmények megállapitásánál, én elfogadom. E szakaszhoz módositást nem is kivánok benyujtani, hanem azt hiszem, hogy időszerü ezen szakasznak tárgyalása alkalmából felemliteni azoknak a volt vármegyei tisztviselőknek helyzetét, a kik a megszüntetett varmegyei számvevőségnél és pénztári intézménynél voltak alkalmazva. A helyzet az, hogy ezek a tisztviselők nagy részben alkalmaztattak mint állami tisztviselők. Ha már most ők továbbra is vármegyei szolgálatban maradtak volna, rájuk nézve szintén kiterjesztetett volna a törvényjavaslatnak ez a kedvez-

ménye és az a szolgálati idejük is, a mit a vármegyei szolgálatban töltöttek el, figyelembe vétetett volna illetményeik megállapitásánál. Ők azonban állami szolgálatba helyeztettek át és midőn az állami tisztviselők fizetésjavitására vonatkozó törvény rájuk nézve alkalmaztatott, az ő szolgálati idejük csak 1904. évi január 1-től kezdődőleg számittatott. Ők tehát abból a körülményből kifolyólag, hogy önhibájukon kivül nem maradhattak továbbra vármegyei szolgálatban, elveszitették azt a szolgálati időt, a melyet a vármegyénél közben eltöltöttek. Azt hiszem, nagyon méltánytalan eljárás volna, hogy ha ez az igazságtalanság, a melyet velük szemben elkövettek, alkalmas módon nem javittatnék.

Én tisztában vagyok az iránt, hogy a volt vármegyei számvevőségi és pénztári tisztviselők ügyére nézve ebben a törvényben intézkedés nem mondathatik ki; de azt hiszem, talán mégis hasznos dolgot teszek azoknak és a közügynek, hogy ha felemlitem ezt a kérdést és ajánlom a t. kormány figyelmébe, hogy legyen velük szemben igazságos, mert csakugyan nem egyeztethető össze az osztó igazság követelményeivel az, hogy ezek elveszitsék azt a szolgálati időt, a mit a vármegyénél töltöttek azért, mert állami tisztviselőkké lettek és viszont, hogy az állami tisztviselők illetményeinek megállapitásánál csakis az 1904. évtől kezdődő szolgálati időtől kezdve van megállapitva a szolgálati idejük. Ajánlom ezt az óhajtást a t. miniszterelnök ur figyelmébe és nagyon kérem, hogy ha e tekintetben szives volna megnyugtatni és már most tenne nyilatkozatot ez iránt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Érdemleges nyilatkozatot ebben a pillanatban nem tehetek, hiszen, mint méltóztatnak bölcsen tudni, ez a kérdés ma már elsősorban a pénzügyminiszter ur resszortjába tartozik. A magam részéről azonban habozás nélkül kijelentem, hogy elismerem azt, hogy ezeknek a tisztviselőknek a helyzete, illetőleg az a helyzet, a melybe a fizetésemeléssel kapcsolatba jutottak, csakugyan különös méltánylást érdemel és én rajta leszek, hogy e tekintetben valami történjék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! Maga a szakasz nem támadtatván meg, azt hiszem, kijelenthetem, hogy az elfogadtatott. Következik a 14. szakasz.

Dedovics György jegyző *(olvassa a 14. §-t, mely észrevétel nélkül elfogadtatott. Olvassa a 15. §-t).*

Rátkay László jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! A tegnapi általános vita során felvetett kérdéssel kapcsolatban bátor leszek egy rövid határozati javaslatot a t. képviselőházhoz benyujtani. Benyujtom azt daczára annak, hogy kevés kilátásom van az elfogadására, mert legmélyebb sajnálatomra tegnapi felszólalásom után a miniszterelnök ur nyilatkozatából arról kellett meggyőződnöm, hogy a miniszterelnök ur vagy félreért, vagy pedig elvileg ellene foglal állást ezen kérdés megoldásának. Kötelességteljesités okából azonban benyujtom, hogy legalább emléke maradjon annak, hogy volt e tárgyban ilyen felszólalás.

Előre is ki kell jelentenem, hogy a törvénynek szövege ellen, illetve maga a szakasz ellen én kifogást nem teszek, bár ha a határozati javaslat, melyet benyujtok, épen a törvény életbeléptetésével kapcsolatos és mindenesetre, ha sikerre való kilátással nyujtanám be határozati javaslatomat, megfontolás tárgyává kellene tennünk azt is, hogy nem volna-e czélszerü a törvény életbeléptetésének határidejét inkább a végrehajtási utra terelni és addig, mig ezek a végrehajthatósági kérdések eldöntve nincsenek, ezen törvényt sem kellene életbeléptetni; miután azonban, mondom, erre nagyon kevés kilátásom van, bár megkisérlem még egyszer a t. miniszterelnök urat meggyőzni arról, hogy ez helyes, ez okból én magam egy külön intézkedésnek törvényhozás utján való megrendelését tartom szükségesnek, hogy a közérdekből általam óhajtott czél eléressék.

A tegnapi nap folyamán volt szerencsém kifejteni, hogy ezek a fizetés-emelésről most meghozott és meghozandó törvények a maguk érdeme valóságában, fájdalom, a fizetéseknek nagyobb százalékára vonatkozólag helytelen czimet viselő törvényekben lesznek megörökitve. Ezek a törvények a gyakorlati életben ugy kellene, hogy szóljanak: »törvényjavaslatok a hitelezők számára nyujtandó kielégitési alapoknak felemeléséről«. *(Derültség.)* Én majd meg fogom győzni a t. miniszterelnök urat a költségvetési vita során, a mikor kivánni fogom a kimutatást, hogy mennyire igazam volt, — és itt nem beszélek csupán a vármegyei tisztviselőkről, birákról, alkalmazottakról egyaránt, — midőn konstatálom azt a szomoru valóságot, hogy a legutolsó időkben még olyan helyeken is, mint a fővárosban, a hol lényeges fizetésemelésben részesültek a tisztviselők, oly mértékben vert gyökeret az uzsoráskodás és a tisztviselőknek ezen az uton való eladósodása, hogy valósággal aggályos tüneteket mutat, a melyet a törvényhozásnak kétségtelenül nem lehet behunyt szemmel nézni, hanem valamely megoldást ezen kérdésben feltétlenül találni kell.

Nem szükséges a törvényhozás termében bővebben bizonyitanom azt, hogy mit jelent egy állami alkalmazott, tisztviselő vagy biró, a közélet és különösen az igazság kiszolgáltatása szempontjából akkor, ha attól a megélhetési eszközök a végrehajtások által elvonatnak és családjával együtt a nélkülözések közt teng. Hogy az ilyen alkalmazott működése az állam és a nagyközérdek szempontjából mennyiben esik kifogás alá, azt nem szükséges bővebben magyaráznom, hiszen ez tiszta és világos.

Hozzáteszem azonban, hogy a gyakorlati élet szempontjából nincs veszedelmesebb dolog, mint az, ha eladósodott birói vagy tisztviselői

karral kormányoztatik az ország. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És itt hiába mondja nekem a t. miniszterelnök ur, — és erre kérem az ő szives figyelmét — hogy ezzel szembe kell állitani azt a princzipiumot, hogy a tisztviselőnek a prestige-e csökken az által, ha ő nem annyira hitelképes, hogy tetszése szerinti adósságokat csinálhasson és hogy akkor szenved a prestige-e, ha csinált adósságot és az a fizetéséből le nem foglalható. Én megengedem, hogy itt a prestige kérdése szóba kerülhet, de ez a prestige nagyon individuális dolog, ellenben az, hogy az a tisztviselő megóvassék és kizárassék annak a lehetősége, hogy ő a kisértések ezer és ezer változatos nemeinek kitéve legyen, közérdek.

Már most ezen a kérdésen sokféleképen lehet segiteni. Az egyik dolog, a mit a t. miniszterelnök ur tegnap emlitett, t. i. a tisztviselők hitelképességének emelése oly czélból, hogy olcsóbban juthassanak hitelhez: ez a princzipium még szocziális igazságok szempontjából sem helyes és el nem fogadható. Mi állampolgárok és adózó polgárok akkor járunk el helyesen, ha tisztviselőinket és alkalmazottainkat ugy dotáljuk, ha nekik olyan javadalmazást adunk, hogy az ő állásuk és hatáskörük betöltése mellett a polgári élet felfogása szerint családjaikkal együtt tisztességesen megélhessenek és gyermekeiket neveltethessék.

Mikor az állam ezt a feladatát teljesitette, akkor teljesitette mindazt, a mit a tisztviselői karral szemben teljesiteni tartozik. Azon túlmenni, ugy hogy az állampolgároknak terhére és azok beavatkozásával emeljük a tisztviselők hitelképességét, nem helyes czél és nem helyes feladat és ha a t. miniszterelnök ur ugy értette tegnapi felszólalásomat, mintha én azt óhajtanám, hogy az állam avatkozzék bele abba, hogy holmi adósságait a tisztviselőknek rendezze, akkor alapjában félreértett engem.

A mit én értettem, az röviden a következő. Nem is uj dolog és csodálom, hogy épen a miniszterelnök ur elfeledkezett róla, mert hiszen köztudomásu, hogy ő Németországnak viszonyait, miután ott személyesen is tapasztalatokat szerzett, közvetlen közelből ismeri. Ez a kérdés Németországban már meg van oldva és pedig azon egyedül helyes princzipium alapján, hogy a tisztviselőknél önsegély utján kell ezt a kérdést kezelni, még pedig az önsegélynek olyan módja van államilag közvetitve, hogy nem a könnyelmü adóságcsinálókon, a kiket soha senki védelmezni nem akar, hanem azon a tisztviselőn, a ki önhibáján kivül kerül szerencsétlenségbe, maguk tisztviselőtársai az autonomia utján segitsenek és őt a kellemetlenségből kihuzzák. Erre bizonyos állami kényszer szükséges, t. i. a fizetés egy bizonyos százalékának erre a czélra való biztositása. Ha azonban én ezeket a fizetéseket ad libitum a hitelezőknek kiszolgáltatom, vagyis azt végrehajthatóvá teszem, akkor az önsegélynek ezt a lehetőségét magát zárom el, mert a tisztviselői karban soha sem alakulhat az az autonomisztikus mozgalom, a mely az önhibáján kivül segélyre szoruló tisztviselő helyzetén javithasson, miután semmi biztositéka sincs az ellen, hogy a hitelezők ne vihessék el a pénzt előle, mielőtt segitettek rajta, illetőleg azután is, ha már segitettek rajta.

A tisztviselő-kérdéssel kapcsolatban sok mindenféle dolog kopogtat az ajtón. Tudjuk, hogy a tisztviselők illetményeiken kivül, a mit kapnak, egy nagy beneficziumot élveznek. Élvezik azt a beneficziumot Magyarországon, hogy községi pótadókat nem fizetnek s ennek daczára is a községnek minden jogositványát nemcsak élvezik, de még a községi életben mint képviselők is szerepelhetnek oly pótadók megszavazásánál, a melyeknél maguk érdekelve nincsenek. Ez szépségi hibája, de nemcsak szépségi hibája, hanem végzetes hibája a községi képviseletnek, ha ez lehetővé tétetik.

Előbb-utóbb ezt a kérdést is meg kell oldani, mert az adózó polgárok és tisztviselők közötti viszonynak javitására kell törekednünk. Már pedig az minden adózó polgárnak szemet szur, ha látja, hogy az ő terhükre pótadót szavaznak meg azok, mint nem ritkán többségben lévők, a kik azon pótadókban nem osztoznak.

De, t. képviselőház, ez a kérdés messze elterel a tárgyamtól. A t. miniszterelnök ur legyen kegyes egy dolgot tudomásul venni és ez az, hogy a mostani törvényes intézkedés is ismeri már a végrehajtás korlátozását az állami tisztviselőkkel szemben. A t. miniszterelnök ur tehát ne legyen tévedésben az iránt, hogy az ő általa felállitott princzipium egy élő, eleven törvénybe ütközik. Azt t. i., hogy az állam választott a között, illetőleg ezt a kérdést is meg kell majd később oldani, hogy mit csináljon a fizetések tekintetében a lefoglalásoknak kitett tisztviselőkkel szemben. Vagy azt kell tennie, hogy elbocsátja az illető tisztviselőt, a mi természetesen nemcsak az illetőkre magukra káros, de a társadalom számára a proletariátus szaporodását is jelenti. Ezenkivül hozzájön, t. képviselőház, még az, hogy a régi tisztviselő után jön egy másik, egy uj és elülről kezdi ott, a hol amaz elhagyta. A törvényhozás eddig legalább, kivéve néhány statutumot, a foglalások kérdésében azt a konzekvenciát, hogy az illető tisztviselő elmozdittassék állásától, nem vonta le eddig. Áll tehát az a dolog, hogy a tisztviselői fizetés egyharmad része a 800 frtos minimum biztositásával érintetlenül hagyatik és egyharmad részén túl le nem foglalható, tehát kétharmad részét a törvény a foglalás alól kiveszi. Már most, a mit én konkrét alakban akarnék, a mi az én czélom, az röviden mi?

Azt mondottam, t. miniszterelnök ur, hogy a törvényhozás azokat a javitmányokat és jobbitmányokat, a melyeket most nyujt a tisztviselői karnak és pedig értem ez alatt nemcsak a vár-

megyei tisztviselőket, hanem a birákat, sőt még a vasutasokat is, miért adja meg? Azon egyszerü okból, mert arról győződött meg, hogy az ország tisztviselői kara mostani illetményei mellett nélkülözések között tengődik és ennek folytán az állam egy tartozását akarja leróni hű tisztviselőivel szemben és ad nekik egy megélhetési jobbitmányt, de necsak nekik, hanem családjuknak is. Már most helyes-e az, hogy azok a hitelezők, a kik a mai napig hiteleznek azoknak a tisztviselőknek, a mint ez a törvény életbelép, másnap lefoglalják azt a fizetési többletet, a melyhez ők eddig azért sem szerezhettek jogot, mert nem gondolhatták, hogy a törvényhozás ezt az ajándékot, vagy mondjuk kötelességet, tisztviselőivel szemben teljesiteni fogja. *(Ügy van!)* Nem habozom tehát kijelenteni, hogy ha én e tekintetben ily merev állásponttal találkozom, bátran merek felelőséget vállalni a választókkal, sőt a tisztviselőkkel szemben is azon nyilatkozatomért, hogy én, a ki igazán melegen óhajtom, hogy a magyar tisztviselői és birói kar olyan exisztenciához jusson, hogy tisztességgel tarthassa fenn magát, ha az adózó polgároknak fillérei a mai nehéz viszonyok közt nem oda jutnak, a hová azok szánva voltak, hanem a — fájdalom — nagy mértékben elterjedt uzsorások zsebébe: akkor én ezt a törvényjavaslatot meg sem szavazom! Ez őszinte nyilatkozat!

Én ennélfogva azt tartom helyesnek, hogy ez a kérdés a végrehajtási törvénynek novelláris módositásával akként rendeztessék, hogy ez az intézkedés necsak a vármegyei tisztviselőkre terjesztessék ki, hanem a birákra, törvényhatósági és állami alkalmazottakra egyaránt. Ez pedig csak ugy lehetséges, ha a végrehajtási törvény 54. §-ának erre vonatkozó intézkedése novelláris uton, sürgősen módosittatik, mert, a mint már tegnap is mondottam, 800 frtnak, mint létminimumnak a végrehajtás alól való kivétele, nem helyes ebből a szempontból sem. Más dolog a 800 frt az 1200 frtos fizetésü embernek és más egy 8000 frtos fizetésü embernek. Nézetem szerint a rangokhoz képest kellene a létminimumokat megállapitani, mert 800 frtnak érintetlenül hagyása magasabb fizetési fokozatban igazán nem is tesz számot. Ezzel azonban most nem kivánom untatni a házat, mert ugy is látom, hogy sokan vannak hasonló meggyőződésben mint én, a ki, ismétlem, a kérdést megoldhatónak tartom egy novellában, a melyben benyujtását kérem. Mostan pedig odakonkludálok, hogy az igazságügyminiszter urat kivánom utasitani egy oly törvényjavaslat benyujtására, hogy a törvényhozás által most felemelt illetékek ne legyenek végrehajtás alá vonhatók. A végrehajtási törvénynek intézkedései e mellett maradnak az eddigi fennállott fizetésekre, a most felemelt illetmények pedig a végrehajtás alól kivonatnak.

Határozati javaslatom a következőleg szól: »Utasittatik az igazságügyminiszter, hogy az 1881 : LX. t.-cz. 54. §-ának módositása tárgyában különös tekintettel arra, hogy az állami és vármegyei tisztviselőknek, illetőleg alkalmazottaknak a törvényhozás által legutóbb felemelt illetményei és járandóságai végrehajtás alá vonhatók ne legyenek, sürgősen és olyan irányban terjeszszen elő javaslatot, hogy az annak alapján megalkotható törvény a fizetéseknek és illetményeknek felemelését tartalmazó törvények életbeléptetése előtt szentesithető és életbeléptethető legyen.«

Tisztelettel ajánlom határozati javaslatom elfogadását. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Rátkay László jegyző: Szalay László!

Szalay László: T. képviselőház! A 15. §-t illetőleg csak egy stiláris módositást vagyok bátor inditványozni, nevezetesen azt, hogy a második sorban lévő: »felhatalmaztatnak« kifejezés helyett: »utasittatnak« kifejezés vétessék be a szövegbe, a mennyiben ennek a törvénynek az a czélja, hogy a vármegyei és állami tisztviselők fizetése mindenkor egységesen legyen szabályozva és hogy mindazon törvényhozási vagy rendeleti intézkedések, a melyek az állami tisztviselők fizetésének rendezésére vonatkoznak, azokra is vonatkozzanak, de ha ez a kifejezés használtatik: »felhatalmaztatik«, ez arra a félreértésre adhatna okot, mintha a kormány nem lenne köteles a jövőben is egységesen szabályozni ezeket a kérdéseket. Én tehát minden félreértés kikerülése végett helyesebbnek vélném, ha a »felhatalmaztatik« helyett »utasittatik« tétetnék.

Rátkay László jegyző: Molnár Jenő!

Molnár Jenő: T. ház! Polónyi Géza képviselő ur határozati javaslata indit arra, hogy felszólaljak, de nagyon sajnálom, azt a javaslatot el nem fogadom, nem pedig azért, mert akkép indokolja határozati javaslatát, hogy a már meglévő hitelezők, a kik jogokat szereztek, az állam segélyével kijátszassanak. Erre én szavazatomat nem adhatom.

Polónyi Géza: Kijátszassanak?

Molnár Jenő: Bocsánat, majd megokolom. Az ellen nekem sincs kifogásom, hogy a végrehajtási törvényt módositsuk, hogy létminimumot állapitsunk meg, de hogy azzal indokoljunk egy határozati javaslatot, hogy módot adjunk az adósoknak, hogy ők a hitelezők elől a végrehajtási alapot elvonják, a mely már meg van szerezve, ahhoz hozzá nem járulhatok és inkább elfogadom a t. miniszterelnök urnak tepnap e részben tett nyilatkozatát.

Polónyi Géza: Félreértett szavaim helyreigazitására kérek szót. Talán senki sem hagyná szó nélkül azt a vádat, hogy valaki a képviselőházban, a törvényhozás szine előtt olyan inditvánnyal áll elő, a mely valakinek kijátszását czélozná. Lehet talán köztünk pályafutásunk okából feltétlenül különféle felfogás a hitelezők érdekeinek szempontjából, *(Derültség.)* de, engedelmet kérek, engem azzal vádolni, hogy én ki-

játszási inditványt tettem, csak ugy lehet, ha t. képviselőtársam vagy meg nem hallgatta, a mit mondtam, vagy meg nem értette.

Molnár Jenő: Már tegnap megértettem!

Polónyi Géza: A hitelezők mihez szereztek jogot? A hitelező hitelezett azon időpontban, midőn annak a tisztviselőnek mai fizezése volt meg. *(Ugy van!)* Már most az a hitelező, — hiszen még a csődtörvényben is, méltóztassék megnézni, külön dispozicziő van, az a hitelező, a ki nem törvényhozó, hogy ő adományozhasson magának fedezeti alapot, nem tudhatta, nem is hitelezett arra, hogy a törvényhozás fog majd fizetésemelést behozni, *(Helyeslés.)* mert hiszen, hogy egyebet ne mondjak t. képviselőtársamnak, ennek a törvényhozásnak még ebben a pillanatban is megvan az a joga, hogy vissza is utasithatja ezt a javaslatot a harmadszori olvasásban; foglalja le akkor aztán a hitelező azt, a mit nem kaptak! De sajnálnám, ha ilyen evidens kérdésben hozzám férkőznék ilyen gyanu, és én azt hiszem, vissza kell utasitanom egész határozottan t. képviselőtársamnak azt a felfogását, mintha itt kijátszási szándékról volna szó. Ellenkezőleg, arról van szó, hogy a legnagyobb részben, tiszteletet a tiszteletreméltó kivételeknek, a rossz lelkü uzsorásokat nem akarom jutalomban részesiteni az ország közadózóinak filléreiből, és ezzel szemben meg kell védelmeznem a tisztviselőt, a ki kényszerhelyzetben jutott ezeknek karmai közé. Nem kijátszásról, hanem a legszentebb erkölcsi elvek megvédéséről van itt szó, és a ki ezt másként érti, az nem érti meg vagy szándékosan félreérti, a mit mondok. *(Helyeslés.)*

Molnár Jenő: Szavaim helyreigazitása czéljából kérek szót. Én azt hiszem, jól fejeztem ki magam, a mikor azt mondtam, hogy Polónyi Géza képviselő urnak indokolását nem fogadom el. Nevezetesen tegnap ugy indokolta felszólalását, hogy már az eddig szerzett jogok, illetve már a hitelezők mostani jogai se vétessenek figyelembe s hogy hozzon az igazságügyminiszter ily irányu törvényt. Azt hiszem, mai határozati javaslatában papirosra is tette ezt a képviselő ur.

Távol volt tőlem, hogy Polónyi Géza képviselőtársamat azzal gyanusitsam, hogy ő segédkezet nyujt a hitelezők kijátszására. Nem is igy volt értve, hanem oly szinezete van a dolognak, hogy előnyben akarjuk részesiteni azokat az eladósodott embereket, hogy ők elvonjanak bizonyos alapot a hitelezők elől, a kik már eddig végrehajtási alapot szereztek maguknak. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Ennyit kivántam megjegyezni.

Elnök: Miután szólásra senki sincs feljegyezve, ha szólni senki sem kiván, a vitát bezárom. A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én sajnálatomra, de meg kell, hogy maradjak azon elvi álláspontom mellett, a melyre tegnap helyezkedtem. A czél, a mely bennünket vezet, tökéletesen ugyanaz, t. i. ennek a kérdésnek akként való rendezése, hogy a tisztviselői karnak e bajait alaposan s gyökeresen szanáljuk. De őszintén megvallom, én a t. képviselő ur által ajánlott módot czélravezetőnek nem tartom. Engedjen meg nekem t. képviselőtársam, az már olyan sajnálatos állapot, ha valakinek lejárt tartozásai vannak, a melyeket kifizetni nem képes és a melyeknek következtében az a hitelező az ő foglalási jogához kénytelen folyamodni: mondom, ezek már olyan sajnálatos viszonyok, a melyek már nem válnak és nem válhatnak előnyére sem a hivatali tekintélynek, sem pedig nem idézhetik elő azt a lelki állapotot, a mely mellett valaki a közügyet sikerrel szolgálhatja. Feladatunk itt szerintem nem az, hogy igyekezzünk most már a tisztviselőnek ezt a szomoru helyzetét türhetővé tenni, hanem, hogy igyekezzünk abból mentől elébb kimenteni. A kimentés utját pedig nem látom másként, mint a hogy helyesen mondta a t. képviselő ur is ma: hogyha nem direkt államilag, de olyan szervezkedés által, a melyet az állam támogathat . . .

Polónyi Géza: Igy van, igy mondtam!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . ily szervezkedés által lehetővé teszszük számukra olcsó hitel megszerzését, felemeljük egyfelől illetményeiket, másfelől gondoskodunk arról, hogy a mai nyomasztó kamattehertől megszabaduljanak, *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)* és felgyülemlett adósságuk törlesztésére is maradjon erejük. Azt hiszem, ez az ut vezet kifelé a bajból és felfelé abból a szomoru állapotból, a melybe igen sokan hibájukból, de még sokkal többen hibájukon kivül sülyedtek. Azt hiszem, ez a helyes, felfelé és kifelé vezető ut, és ennek egyenesen ártalmára válnék az, ha ilyen szokatlan eljáráshoz folyamodnánk, hogy a hitelezők elől elvonnók a most felemelt illetményeket. Természetes, itt csak a vármegyei tisztviselőkről és egyáltalán olyanokról lehetne már szó, a kikre vonatkozólag nem lépett hatályba a fizetésrendezés, mert az állami tisztviselőkre nézve már hatályba lépett.

Polónyi Géza: Csak ideiglenesen.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem mondom, hogy ezt nem lehet megcsinálni. De másfelől, ha foglalás történik, az kiterjed a tisztviselő összes illetményeire, a törvényben megállapitott minimum kivételével. Tehát ha időközben az a tisztviselő előléptettetik, vagy ha annak a tisztviselőnek illetményei ujból szabályoztatnak, vagy felemeltetnek, vagy neki bárminő akczidencziák jutnak, a melyekre addig nem számithatott, kiterjed a foglalás ipso facto ezekre is.

Polónyi Géza: Ezt akarjuk megakadályozni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ennek megakadályozása olyan rendkivüli lépés volna, a mely, azt hiszem, rosszul hatna vissza a

tisztviselői kar prestige-ére, renommójára és hitelképességére is; és épen azért, daczára annak, hogy a czél tekintetében közöttünk nincsen különbség, ezt az eszközt, mint nézetem szerint czélhoz nem vezetőt, nem fogadhatom el. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Ennek folytán kérem a t. házat, hogy a benyujtott határozati javaslatot elfogadni ne méltóztassék. *(Helyeslés jobb- és balfelől.)*

Elnök: Két inditvány felett kell a háznak határoznia: az egyik Szalay László, a másik Polónyi Géza képviselő ur határozati javaslata.

Szalay László képviselő ur a 15. §-ra nézve azon inditványt adta be, hogy annak második mondatában foglalt az a szó: »felhatalmaztatnak«, cseréltessék fel az »utasittatnak« szóval. *(Felkiáltások a jobb- és a baloldalon: Elfogadjuk!)* Kérdem tehát: elfogadja-e a ház a 15. §-t eredeti szövegben, szemben Szalay László képviselő ur módositványával? *(Felkiáltások: Nem!)* Igy tehát kimondom, hogy a ház a 15. szakaszt Szalay László képviselő módositványával fogadta el.

Hátra van még, hogy a ház döntsön azon határozati javaslat felett, melyet Polónyi Géza képviselő ur beadott. Kérem azokat a képviselő urakat, a kik Polónyi Géza határozati javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A ház Polónyi Géza képviselő ur határozati javaslatát nem fogadja el.

T. ház! Ezzel a javaslat részleteiben is letárgyaltatván, javaslom a háznak, hogy a törvényjavaslat harmadszori olvasását a legközelebbi ülés napirendjére tüzze ki. Hozzájárul ehhez a t. ház? *(Felkiáltások: Igen!)* Ezt tehát a ház határozatául kimondom.

Az előadó ur kiván szólani.

Nyegre László előadó: T. képviselőház! A vármegyei fő- és allevéltárnokok memorandumot nyujtottak be a képviselőházhoz, melyben helyzetüknek a törvény által kontemplált tervezettől eltérő szabályozását kérelmezik. Ez a kérvény a közigazgatási és pénzügyi bizottságok által tárgyalás alá vétetvén, az abban előadott kérelmek teljesithetőknek nem találtattak. Ez a kérvény most a törvényjavaslat kapcsán szintén napirendre tüzetett. Mivel a törvényjavaslat megszavazásával egyszersmind a levéltárnokok helyzete is rendeztetett, kérem a t. házat, méltóztassék ennélfogva a levéltárnokok ezen kérvényét a törvényjavaslat elintézése által szintén elintézettnek tekinteni.

Elnök: A kérvények, ha a rájuk vonatkozó törvényjavaslattal együtt tárgyaltatnak, a törvényjavaslat elfogadása által mindig elintézetteknek tekintetnek. Ha tehát nincs észrevétel, kimondom, hogy a vármegyei levéltárnokok kérvénye is ezzel el van intézve és irattárba tétetik. *(Helyeslés.)*

Áttérünk most a községi és körjegyzők és segédjegyzők illetményeiről szóló törvényjavaslat tárgyalására. *(Felkiáltások: Holnap!)* Tekintettel arra, hogy az idő nagyon előrehaladt és ezen törvényjavaslat tárgyalására alig pár percz maradna hátra, javaslom a t. háznak, hogy a tanácskozást holnap folytassuk. *(Helyeslés.)*

Javaslom a háznak, hogy legközelebbi ülését tartsa holnap, szerdán d. e. 10 órakor, annak napirendjére tüzze ki a már a mult ülések egyikén hozott határozatnak megfelelőleg a Rakovszky István képviselő ur által beadott inditványnak indokolását, azután a ma részleteiben letárgyalt törvényjavaslat harmadszori olvasását és végre a jegyzői illetmények szabályozására vonatkozó törvényjavaslat tárgyalását. Azonkivül a holnapi ülésben fogja a honvédelmi miniszter ur, a tegnapi bejelentés szerint, három interpellácziora a választ megadni; valamint a ház tudomására hozom, hogy a földmivelésügyi miniszter bejelentette, hogy a holnapi ülésben kiván válaszolni Szederkényi Nándor képviselőnek a vág-monostori kérdésben hozzá intézett interpellácziójára. Elfogadja-e a ház? *(Igen!)* Igy ezt határozatképen kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 35 perczkor.)

419. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 20-án, szerdán,

Perczel Dezső, közben Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalások.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, gr. Khuen-Héderváry Károly, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik 12 óra 10 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Hertelendy László jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, az azok ellen felszólalókat Rátkay László jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az április hó 19-én tartott ülés jegyzőkönyvét. A jegyzőkönyv olvasása közben gr. Tisza István miniszterelnök a terembe lép. Hosszas lelkesült éljenzés a jobboldalon és a középen. Hosszantartó nagy zaj balfelöl. Hosszas, meg-megujuló éljenzés a jobboldalon. Nagy zaj.)*

Polónyi Géza: Éljen a magyar királyi udvartartás és a magyar vezénysző. Azt éljenezzék! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház, különben kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni. *(Folytonos nagy zaj. Elnök ismételten csenget.)* Csendet kérek!

Hertelendy László jegyző *(folytatva olvassa a jegyzőkönyvet.)*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom gr. Károlyi Gyula levelét, a melyben édesatyja, gr. Károlyi Tibor elhalálozása alkalmából a képviselőház részéről kifejezett részvétért a gyászoló család nevében hálás köszönetét nyilvánitja.

Tudomásul vétetik.

Bemutatom a beregvármegyei 48-as honvédegyletnek Uray Imre képviselő által ellenjegyzett kérvényét, a honvédek nyugdijának felemelése iránt. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon.)*

Előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Mielőtt a napirendre áttérnénk, a házszabályok 206. §-a értelmében a ház tudomására kell hoznom, hogy Vázsonyi Vilmos, Szederkényi Nándor, Polónyi Géza, Rakovszky István, gr. Batthyány Tivadar, Hock János és Lengyel Zoltán képviselő urak a házszabályok 206. §-a értelmében napirend előtti felszólalásra kértek és nyertek engedélyt. *(Felkiáltások a bal- és a szélsöbaloldalon: Hát a többi?)* Előzetesen több nem kért. *(Nagy zaj a szélsöbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Dehogy nem!

Horváth Gyula: Nem volt itt! *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Helyiségemben voltam. *(Folytonos zaj balról és a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk!)* Most fél egyre van és még az a hét képviselő ur sem fog már a mai ülésen felszólalhatni. *(Ugy van! Ugy van! jobbról. Folytonos zaj balról és a szélsőbalon.)*

Horváth Gyula: Az mellékes!

Okolicsányi László: Személyes kérdésben kérek szót. Az elnök urnak azon kijelentésére, hogy az ülést megelőzőleg többen nem kértek napirend előtti felszólalásra engedélyt, ki kell jelentenem, hogy mielőtt az elnök ur az ülést megnyitotta, én napirend előtti felszólalásra kértem engedélyt. *(Nagy zaj a bal- és a szélsöbaloldalon.)*

Kubik Béla: Hazudik! *(Hosszantartó nagy zaj és felkiáltások jobbfelöl: Rendre! Rendre!)*

Elnök: Kubik képviselő urat rendreutasitom és hogyha elvégeztük ezt a dolgot, vissza fogok térni az imént elhangzott szóra.

A mi Okolicsányi képviselő ur nyilatkozatát illeti, a dolog ugy áll, hogy itt az ajtóban jött hozzám a képviselő ur, *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tehát még nem volt megnyitva az ülés! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* és én Okolicsányi képviselő urnak azt mondtam, felolvasva a névsort, hogy hét képviselő ur jelentkezett már előbb felszólalásra. *(Felkiáltások balról és a szélsőbaloldalon: Az mellékes!)*

Horváth Gyula: Azt mondta, hogy meg volt nyitva az ülés! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: És kijelentettem, hogy nem hiszem, hogy ez a hét képviselő is beszélhetne a mai ülés folyamán. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Az mindegy!)* Méltóztassanak meghallgatni az elnököt. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Különben is az ilyen jelentkezésekre nézve mint elnök megkivánhatom, a mint minden elnök megkivánhatja, a mit a nevezett hét képviselő ur meg is tett, hogy mindannyian az elnöki szobába jöttek és nem a folyosón jelentkeztek. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Nincs előirva a házszabályokban!)*

Kubik Béla: Talán kezet is csókoljunk az elnöknek?

Elnök: Ezt az elnök nem kivánja.

Horváth Gyula: Nemcsak ezt nem, de egyebet sem fogunk megtenni! *(Folytonos zaj.)*

Elnök: A házszabályok értelmében az elnöknél előzetesen kell jelentkezni.

Horváth Gyula: Előzetesen jelentkezett! Nem volt még megnyitva az ülés!

Rakovszky István: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A házszabályokhoz kérek szót.

A ház igen mélyen tisztelt elnöke ezen alkalommal kijelentette, hogy ő arra a kijelentésre, a melylyel itt Okolicsányi László t. képviselő ur élt, később fog visszatérni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem arra értette!)*

Elnök: Kubik Béla képviselő urnak a rendreutasitásra okot szolgáltató kifejezésére.

Rakovszky István: Akkor ez elesik. De Okolicsányi László t. képviselő urnak joga volt arra, hogy ezt az esetet itt bejelentse és a t. házelnöknek intézkedése Okolicsányi László t. képviselő ur jelentkezése tekintetében a házszabályok 206. §-ába ütközik. *(Halljuk! a baloldalon.)*

A házszabályok 206. §-a ekként rendelkezik: »A kitüzött napirendet megelőző valamely felszólalás vagy kérdés felvetése a ház elnökének előzetesen jelentendő be, ki az esetben, ha a kérdéses felszólalást vagy kérdés felvetését megengedhetőnek nem találja, ez iránt az illető képviselőnek kivánatára a házhoz intéz kérdést és a ház a felett vita nélkül egyszerü szavazással dönt.« *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez igy van!)*

A t. házelnök urnak az a magyarázata, hogy Okolicsányi László t. képviselőtársunk csak itt az ülésterem ajtajában jelentette neki a napirend előtti felszólalást és hogy ez oknál fogva nem fogadta el a bejelentést, meg nem állhat. *(Igaz! a baloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* Mert a házszabály sehol sem mondja, hogy az elnök ur szobájában kell a bejelentést megtenni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Az elnök 10 órakor itt tartozik lenni!

Rakovszky István: E rendelkezésnek nincs egyéb értelme, mint az, hogy mielőtt az elnök az elnöki széket elfoglalja, mielőtt az ülést megnyitja, abban az időpontban köteles az illető képviselő a bejelentést megtenni. *(Ugy van! balról. Zaj jobbról.)* Nagyon örülnék és hálás lennék, ha ellenkező okoskodással lennének képesek bebizonyitani, hogy e rendelkezésnek más az értelme. Azt hiszem, hogy igenis Okolicsányi László t. képviselő urat megilleti a napirend előtti felszólalás joga, ha az elnök ur a felszólalást megengedi; ha pedig nem engedi meg, akkor a t. képviselő urnak jogában van a házhoz appellálni. *(Igaz! a baloldalon. Zaj jobbról.)*

Elnök: T. ház! Én azt hiszem, hogy a mai ülés folyamán még a jelentkezett hét képviselő ur sem beszélhet. Egyébként megjegyzem, hogy az elnöki szobában még többen is voltak, a kik beszélni kivánkoztak. *(Mozgás és zaj.)* Nekem nincs egyáltalán okom és nem is lehet czélom sem protekcziót gyakorolni, sem ellenszenvtől vagy rokonszenvtől vezettetni magam. A mikor Okolicsányi képviselő ur jelentkezett, több mint valószinü volt, hogy ma már félegytől kettőig, a mikor még közben valószinüleg a miniszter urak is nyilatkozni fognak, mindannyian nem beszélhetnek, a kik már addig jelentkeztek. És azonkivül igenis ragaszkodtam és ragaszkodni is fogok ugy a magam régi elnöksége idején követett, valamint sok nagynevü elődömnek azon felfogásához, hogy az »előzetesen« szó nem azt jelenti, hogy mikor a terem küszöbénél és a folyosón van az elnök, *(Zaj balról és a szélsőbaloldalon.)* hanem azt, hogy addig kell az engedélyt kérni, mig az elnök az ülés előtt az elnöki szobában van. *(Élénk helyeslés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj a baloldalon.)* Én addig, mig a háztól erre más utasitást nem nyerek, ettől eltérni nem fogok és a magam felfogása és az eddigi gyakorlat szerint fogom a házszabályt alkalmazni. Előbb is igy magyaráztam, a jövőben is igy fogom magyarázni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Most pedig a házszabályok értelmében arra vonatkozólag, hogy Kubik Béla képviselő ur, mikor én az imént nyilatkoztam, az elnökkel szemben ezt a szót használta: hazudik, *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Gyalázat!)* kijelentem, hogy ezt a kifejezést én közbeszólótól könnyen eltürhetném személyemre nézve, mert lelkiismeretem és öntudatom tisztasága megóv engem az ilyen kifejezésekkel szemben *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*; de ez a szék, melyet elfoglalok,

(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.) kötelességemmé teszi, hogy a háznak javaslatot tegyek ez ügyben. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Azért kénytelen vagyok azt a javaslatot tenni a háznak, hogy méltóztassék a házszabályok értelmében Kubik Béla képviselő urnak ezen, az elnöki szék tekintélye ellen elkövetett sértését a mentelmi bizottsághoz utasitani. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Méltóztatnak javaslatomat elfogadni? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház javaslatomat elfogadta s ennélfogva az eset jelentéstétel végett a mentelmi bizottsághoz utasittatik.

Most áttérünk a napirend előtti felszólalásokra. Az első, a ki szót kért, Vázsonyi Vilmos.

Vázsonyi Vilmos: T. ház! Sajnálatos és szomoru eseményről akarok szólni. A magy. kir. államvasutak, a magyar államnak büszkesége felmondta a szolgálatot. Köztudomásu a hirlapokból is, hogy a m. kir. államvasutaknak bizonyos pontjain az államvasuti tisztviselők beszüntették a szolgálatot. Én azt hiszem, t. ház, hogy abban a tekintetben, hogy ez a magyar állam tekintélyére és az ország lakosságára nézve sulyos csapás és nagy kár, a t. ház tagjai között pártkülönbség nélkül eltérés nem lehet, és én azt hiszem, hogy a tekintetben sem lehet eltérés, hogy mindenki mélyen fájlalja azt, hogy a vasutasoknak a mozgalma a törvényes mederből ime elérkezett ehhez az ultimarácziához. De midőn ezt, azt hiszem, pártkülönbség nélkül mindenki elfogadja és helyesnek tartja, egyuttal kutatnunk kell azt, hogy mik tulajdonképen ennek a munkamegszüntetésnek a közvetlen okai; kutatnunk kell, hogy kiket terhel az erkölcsi felelőség *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* azért, hogy a vasutasoknak a mozgalma ebbe az erőszakos irányba szorittatott, és végül foglalkoznunk kell azzal is, hogy miként lehet a legbiztosabban, a legczélravezetőbb módon ezeket a konfuziókat, melyek a magyar állam tekintélyének és az államnak nagy kárára vannak, megszüntetni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Az első kérdés tehát, t. ház, az, hogy miből származott ez a munkamegszüntetés. Tévednének azok, a kik azt hiszik, hogy a vasutasok ezen állásfoglalásának, az ultima rácziához való nyulásának a fizetésrendezésről szóló törvényjavaslat a közvetlen oka. Ez nagy tévedés. Tény az, hogy a vasutasok körében a fizetésrendezésről szóló javaslat megelégedést nem keltett, sőt bizonyos elégedetlenség és keserüség harapódzott el közöttük. Tény az, hogy ők különösen három pontját támadják ennek a javaslatnak. Az egyik pont az u. n. automatikus előléptetés, a mely azonban csak az egyes osztályok keretén belül történvén, helyesebben viselné az automatikus lemaradás czimét, mint az automatikus előléptetés czimét. Az egyik ok tehát ezen automatikus előléptetés helytelen szabályozása, hogy csakis a fizetési osztályokon belül kell szükségképen előrehaladni a tisztviselőnek, és nincs kimondva az, hogy másik rangosztályba is belekerülve minden kategóriát el kell érnie, természetesen megkülönböztetve azokat, kiknek érettségi bizonyitványuk van, azoktól, kiknek ennél kisebb kvalifikácziója van és azokat, kiknek felsőbb oklevelük van. Ez az egyik főindok, hogy keserüség és elégedetlenség származott a vasuti tisztviselők körében.

A másik az osztályokon belül, az u. n. várakozási időnek túlságos megnyujtása. A harmadik pedig a lakbérszabályozás kérdése, hol azzal az anomáliával találkozunk, hogy, habár a lakbérek mindenütt emelkedtek, a lakások ára mindenütt nagyobb lett, bizonyos tisztviselői kategóriákra, bizonyos egyénekre nézve a lakbérszabályozás tulajdonképen eddigi fizetésük redukálását, lakbérük kisebbitését jelenti.

Én a fizetésrendezés kérdésébe belemenni nem akarok, csak általánosságban akartam tájékoztatni a t. házat a tekintetben, hogy melyek azok a sérelmek, a melyeket a vasuti tisztviselők a leggyakrabban emlegetnek, és e tekintetben különösen sérelmesnek tartják azt, hogy az a magánvasut, a mely Magyarországon végigfut, t. i. a délivasut, s a mely csekély jövedelmet hajtó rossz vállalat, ez a maga tisztviselőinek jobb fizetést biztosit, mint az ezen fizetésrendezésnél kontemplált fizetés, a melyet a magyar állam tisztviselőinek akarnak megadni, mert a déli vasutnál az automatikus előléptetés nemcsak az egyes rangosztályokban, hanem az egyes rangosztályokon túlterjedőleg is van bizonyos fizetéseknél biztositva.

Mindezen elégedetlenség nem indokolta volna, — hiszen nem indokolja semmi sem — de nem tette volna megmagyarázhatóvá, — mert megérteni és megbocsátani kell azt, a mit az ember jogosnak és igazságosnak nem is ismer el, — ezt a sajnálatos ultima ratiót, hogy hogyan szorittattak a vasuti tisztviselők, felesketett alkalmazottai az államvasutaknak, abba az irányba, hogy megtagadják a szolgálat teljesitését, hogyha az utóbbi napok eseményeit nem rekapituláljuk és nem ismertetjük. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Kijelenthetem a t. ház előtt, mint a ki a vasutasok mozgalmát a legnagyobb figyelemmel kisértem és mindenkor irásban és szóval, közvetlen érintkezésben is a sztrájk gondolatától mindenképen eltériteni kivántam a vasuti tisztviselőket, hogy ez a sajnálatos lépés nem harcz a kenyérért, hanem harcz a közszabadságért, a tisztviselői önérzetért. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Rendőrökkel fogják el őket!)*

A munkamegszüntetés kitörésének közvetlen szemlélése győzhet meg minket arról, hogy itt nem kenyérről van szó.

Mi történt? Tepnap az esti órákban, körülbelül 7 óra felé a nyugati pályaudvar helyettes főnökét, Sarlay Jánost, a ki a mozgalomnak

egyik vezetője volt, felfüggesztették állásától . . . *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Akkor helyes a sztrájk is! *(Zaj.)*

Vázsonyi Vilmos: . . . ugyanakkor fegyelmileg felfüggesztették állásától a rákosi rendezőpályaudvar egyik tisztviselőjét, Turcsányi Pált, a ki a mozgalomban szintén mint vezető vett részt, ezenkivül az angyalföldi pályaudvarnak a főnökét, Faludy tisztviselőt, áthelyezték igen átlátszó és áttetsző czélzattal Mező-Laborczra *(Derültség és zaj balfelől.)* szolgálati okból, és végül, a mint hallom, a mozgalomnak negyedik részesét, Kacsóh mozdonyvezetőt is felfüggesztették állásától.

Ennek a felfüggesztésnek, a fegyelmi eljárás megindításának indokolása pedig az volt, hogy ezek a vasuti tisztviselők az által, hogy ők törvényes hatóságnál, a budapesti főkapitánynál — ez különösen Turcsányira és Sarlayra vonatkozik — kérelmezték a vasutasok országos gyülésének egybehivását vasuti felsőbbségük engedelme nélkül, fegyelmi vétséget követtek el. *(Nagy zaj a baloldalon.)* De nemcsak azért, hanem, a mint megmondja a fegyelmi elrendelő határozat, az ő magatartásuk a mozgalomban egyáltalában olyan volt, hogy ezzel is rászolgáltak a fegyelmi vizsgálat megindítására.

Benedek János: Nem is kérelmezni, csak bejelenteni kellett volna! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Vázsonyi Vilmos: Természetes, a kifejezést rosszul is választották.

B. Kaas Ivor: De meg is volt engedve!

Hock János: Az utolsó pillanatban vonták vissza!

Vázsonyi Vilmos: Abból a tényből, hogy a nyugati pályaudvaron, a melynek helyettes főnöke Sarlay János és a rákosi rendező pályaudvaron, a melynek tisztviselője a másik felfüggesztett tisztviselő, Turcsányi Pál, tört ki a sztrájk, vagy ha tetszik, a munkamegszüntetés, vagy bármi más kifejezést méltóztatik alkalmazni, ebből a tényből egyenesen következik az, hogy erre a végzetes lépésre a vasuti tisztviselők sajnálatos módon azért szánták el magukat, mert ezen üldözött vezetőkkel szemben szolidaritásuknak akartak kifejezést adni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Férfiak!

Okolicsányi László: Önérzetes emberek!

Vázsonyi Vilmos: Ez a sztrájk, ez a munkamegszüntetés, a mozgalom budapesti vezetőit is a legváratlanabbul érte, mert a t. kormánynak az a hiedelme, mintha a vasuti tisztviselők között bármiféle konspiráczió lett volna arra, hogy ők a munkát megszüntessék, valósággal agyrém, Emlegették ezt a gondolatot, de emlegették csak maguknak bátoritására, talán másoknak ijesztgetésére, de nem azért, hogy ők ezt komolyan megcselekedjék. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Látjuk!)* Megmagyarázom, a mit láttak. Azt igyekszem épen megtenni, hogy a t. képviselőház látván ennek a sajnálatos lépésnek okait, egyuttal helyesen gondoskodhassék arról is, miként lehessen ismét normális mederbe terelni a magyar államvasutaknak üzemét.

T. ház! A vasutasok országos gyülését a t. kereskedelemügyi kormány betiltotta. Betiltotta egyfelől olyaténképen, hogy azokat a vidéki vasuti tisztviselőket, a kik már szabadságot is kaptak felettes vidéki hatóságuktól, hogy megjelenjenek az országos gyülésre, figyelmeztette felsőbbségük, hogy nekik eltávozniok nem szabad az országos gyülésre és a ki eltávozik, az eltávozásával fegyelmi vétséget követ el és szolgálati kötelességeit szegi meg. *(Zaj balfelől.)*

Ugron Gábor: Budapesten tolonczozni fognak!

Vázsonyi Vilmos: Formailag ugyan joga van a kereskedelemügyi kormánynak arra, hogy a vasuti tisztviselőknek meghagyja, hogy ők szolgálatuk helyén maradjanak. De nemcsak ez történt, hanem megtörtént az is, hogy ezt a gyülést egyáltalában tilalmazták, hogy a budapesti főkapitány nem vette tudomásul a bejelentést azon indokolással, hogy felsőbbségük engedélyét a kérelmezők nem mutatták be. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Kiskoruak azok a vasutasok?)*

A Budapesten lévő tisztviselőkre nézve, a kik szolgálatban nincsenek, vagy nem voltak, azokra nézve semmiféle szolgálati érdek fenn nem foroghat, azokra nézve formailag sem állhat meg az indokolás, a melylyel tilalmazhatták volna azt, hogy ők gyülésüket meg ne tartsák. Ezt a gyülést azzal az indokolással nem vette tudomásul, kétségtelenül felsőbb utasitásra, a budapesti főkapitány ur, hogy a felsőbbségi engedély a gyülés megtartására be nem mutattatott.

Ezen furcsa indokolásra meg kell jegyeznem elsősorban, hogy ez nem az első gyülésük volt a vasutasoknak Budapesten. A vasutasok gyülést tartottak megelőzőleg a nemzeti tornacsarnokban és a Tattersal helyiségeiben. Ugyanazon bejelentők, a kik ezt a gyülést jelentették be, ugyanazok szerepeltek ott is és akkor a főkapitány nem kérte tőlük felsőbb hatóságuk engedélyét, *(Egy hang a néppárton: Nincs is joga hozzá!)* a mint nem is kérhette, mert nincsen joga hozzá, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* mert én nem ismerek sem olyan törvényt, sem olyan szokást, sem oly pontot a kezem között lévő utasitásokban, a mely a vasuti tisztviselőknek kötelességévé tenné azt, hogy ők, ha szabadok, ha szolgálatban nincsenek, a maguk gyüléseit, az ő felsőbbségük engedélyétől tegyék függővé. Igenis, szól a szolgálati utasitás arról, hogy a vasuti tisztviselők hivatalos jelleggel, vasuti egyesületeket csak is felsőbbségük engedélyével alakithatnak, gyülések tartásáról azonban szó sincsen. A szolgálati uta-

sitás szerint is tehát joguk van nekik gyülést tartani, a főkapitány urnak ezen rendelete tehát sem törvényben, sem szokásban, sem szolgálati utasitásban nem találja meg a maga forrását. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Hock János: A gyülekezési jog állampolgári jog!

Vázsonyi Vilmos: De, t. ház, nem is akarok arról szólani, hogy ez a főkapitányi határozat törvénytelen. Nem akarok arról szólani, hogy a kereskedelemügyi miniszter urnak is ezzel azonos állásfoglalása törvényekbe ütközik, nem beszélek a törvényesség szempontjából, hanem előtérbe helyezem a czélszerüségnek és észszerüségnek szempontját és azt kérdezem én, t. képviselőház, hogy miféle oka volt arra helyesen és bölcsen a kormánynak, miféle czélszerüség és észszerüség javasolta azt, hogy a midőn a vasuti tisztviselők össze akartak gyülni, hogy ők a róluk benyujtott törvényjavaslatra megtegyék a maguk észrevételeit és arról kritikát mondjanak, hogy akkor a kormány utját állja gyülésüknek, hogy akkor a kormány betiltja gyülekezésüket?

B. Kaas Ivor: A helyett, hogy odamenne és beszélne velük!

Vázsonyi Vilmos: Minden, a vasuti ügyekben jártas kormányzó férfiu tudhatja, hogy bizonyos biztonsági szerepnek nyilvántartása szükséges, ha nem akarja, hogy a gőz feszereje robbanásokat okozzon, ezt pedig, épen vasutasokról és vasutról lévén szó, a kereskedelemügyi kormány figyelmen kivül hagyta. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Az emberismeretnek, a tömegek pszichológiájának teljes hiánya az, a mi a kereskedelemügyi kormánynak intézkedéseit jellemzi, *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Magyarországon a magyar emberek, ha kibeszélhetik magukat, ha elmondhatják panaszaikat és keserveiket, már akkor félig megelégedettek. *(Ugy van! balfelől.)* De visszaszoritani a panaszt, a keserüséget, a jajszót, ez épen ebben az országban, a hol minden egyszerü polgárban is a szólásszabadság joga a lélek mélyén gyökerező érzés, a tömegek pszichológiájának teljes félreismerése! *(Ugy van! balfelől.)* Meg vagyok róla győződve, ha a vasutasok országos gyülését be nem tiltják, ha a vasuti tisztviselők mozgalmának egyes vezetői ellen meg nem indul a fegyelmi formába bujtatott megtorlás és üldözés, akkor a vasutasok nem kényszerittetnek bele a szolidaritásba, mert ha vezetőiket veszik üldözőbe és köztük a szolidaritásnak minden köteléke szétpattanna, akkor a jövőre nézve nem lenne oly őrült ember, a ki bármikor egy mozgalom élére állana, a ki a karért, a tömegért koczkáztatna valamit! *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez a század a szervezkedés százada.

Minden dolgozó ember tudja ma, hogy csak a szervezett erő él meg és minden szervezetlen erő elpusztul. A szervezkedés nagy gondolatának ilyen előrenyomulása mellett, mikor a kereskedelemügyi kormány láthatta, hogy a vasuti tisztikar az 1901. évi mozgalom leverése óta mérhetetlenül, talán túlságosan is megnőtt önérzetben és többé nem vezethető, nem szabályozható olyan könnyedén, mint annakelőtte, megtámadni a szolidaritás érzetét és a vezetők ellen megtorlást alkalmazni, még pedig meg nem álló ürügyek alatt, — mert egy nyilvános ülésen elmondott vélemény épen ugy nem lehet ok arra, hogy bárkit is fegyelmileg üldözzenek, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mint a hogy az sem lehet oka a fegyelmi üldöztetésnek, hogy valaki törvényes hatóságnál gyülést jelent be és annak tudomásulvételét kéri — végzetes hiba, minden lélektan mellőzése, az emberi lélek teljes félreismerése. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ki a felelős?

Molnár Jenő: A ki a hibát elkövette, vonja le a konzekvenciát! Ez ostobaság, könnyelmüség! *(Ugy van! bbfelől. Zaj jobbfelől.)*

Vázsonyi Vilmos: És én, midőn megállapitom, hogy ez a munkamegszüntetés az országnak nagy kára, tekintélyének sulyos sebe és sérelme, *(Ugy van! jobbfelől.)* megállapitom azt is, hogy elitélendő, hogy erre a lépésre határozták el magukat a vasuti tisztviselők, de megállapitom, hogy ez érthető, megmagyarázható és tisztán a kormány erőszakos rendszabályainak következménye. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondások jobbfelől.)*

Endrey Gyula: Több száz vasutast letartóztattak és a toloncházba vittek! *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi az?)*

B. Kaas Ivor: Több száz vasutast letartóztattak. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Magyar tisztviselőket nem szabad toloncházba küldeni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Gr. Károlyi György: De igen! *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Szégyelje magát! Elnök csenget.)*

Olay Lajos: Szégyen, hogy igy beszél! Gróf Károlyinak tetszhetik ez, de nekem nem. *(Hosszas zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök ismételten csenget.)* Toloncházba vigyenek tisztviselőket! Pfuj!

Elnök: Csendet kérek!

Olay Lajos: Vigyék önt oda, majd meglátom, mit szól hozzá! *(Szünni nem akaró zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ugyanolyan joggal önt is oda lehet vinni. *(Nagy zaj a szélsőbaloloalon. Elnök csenget.)* Látszik, hogy kiskoru, különben nem beszélne igy! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Olay Lajos képviselő urat közbeszólásaiért rendreutasitom. *(Nagy zaj balfelől. Helyeslés a jobboldalon.)* Csendet kérek!

Horváth Gyula: Ilyesmi csak Magyarországon történhetik meg, *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Vázsonyi Vilmos képviselő urat illeti most a szó. *(Halljuk! Halljuk!)*

Vázsonyi Vilmos: A dolog tényleg ugy van, hogy a tisztviselők kezdetben a sztrájk gondolatát teljesen elutasitották maguktól. Erre nézve mint szemtanu mondhatok el egy igen jellemző esetet. *(Halljuk! Halljuk!)* Midőn a Nemzeti Tornacsarnokban tartották első ülésüket a vasuti tisztviselők, a mely tudvalevőleg váratlanul és zürzavarosan ért véget, az egyik fiatal tisztviselő az ablakból tartott az egybegyűlt tömeghez beszédet. A rendőrség üldözőbe vette, hogy az ablakból ne beszélhessen. Ez a fiatal tisztviselő erre leugrott az emelet ablakából *(Mozgás.)* kartársainak karjai közé. Ugyanez a vasuti tisztviselő azután jelenlétemben tartott egy beszédet arról, hogy áruló és rossz barátja a vasutasoknak az, a ki sztrájkra biztatja őket.

Azt az ugrást az ablakból megkoczkáztatta, de attól a másik ugrástól, a mely a sztrájk felé vezet, visszariadt. Ebből méltóztassék megérteni azt, hogy minek kellett a közben történnie, milyen elkeseredésnek, milyen kicsinyes tűszurásoknak . . .

Ugron Gábor: Durva erőszak! *(Élénk felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Basáskodás!)*

Vázsonyi Vilmos: . . . elkedvetlenitéseknek, az önérzeten való tipródásnak kellett bekövetkezni, hogy a vasutasok most már ne a kenyérért, hanem önérzetükért, a szolidaritásért, ebbe a végzetes és szerencsétlen irányba tereltessenek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: El kell csapni Ludvighot!)*

Endrey Gyula: Ludvigh ő felsége csinálta ezt. *(Derültség jobbfelöl. Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: És a miniszter!)*

Rakovszky István: A miniszter felelős, nem Ludvigh. *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: A miniszter utasitja az igazgatót! Ludvighot elcsapják, de mi lesz a felelősséggel? *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérek csendet!

Vázsonyi Vilmos: Meg kell állapitanom azt, *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* hogy a t. kereskedelemügyi kormány magatartása a vasutasok fizetésrendezésének és az egész vasutas mozgalomnak kérdésében egyáltalában habozó, ingadozó, tétovázó és ellentmondó volt. És ebben a habozásban, ebben a tétovázásban, a remédiumoknak nem kellő időben való alkalmazásában, a mozgalom nem kellő időben való lecsillapitásában és ebben a sok ellentmondásban, a mely kimutatható ezen mozgalom keretében . . .

B. Kaas Ivor: És az emberek lenézésében!

Vázsonyi Vilmos . . . látom én egy másik okát annak, hogy a viszonyok idefajultak, mert mit mondjak akkor, midőn vissza kell emlékezni arra, hogy midőn deczember havában meginterpelláltam a t. kereskedelemügyi miniszter urat arra nézve, hogy a vasuti tisztviselők fizetésének rendezésére az 1903-ik évben felvett 1,860.000 korona miért nem osztatik ki rendkivüli pótlék gyanánt a vasuti tisztviselők között ép ugy, a mint kiosztatott a tisztviselők fizetésére felvett összeg legnagyobb része a tisztviselőknek egyéb kategóriái között: akkor nekem a t. kereskedelemügyi miniszter ur azt válaszolta, — itt van a beszéde a kezemben, — hogy *(olvassa)*: »Itt is ugy történt, hogy az 1,860.000 korona igen jelentékeny része előléptetésekre fordittatott«. A t. kereskedelemügyi miniszter ur tehát kijelentette, hogy az 1,860.000 koronának jelentékeny része előléptetésekre fordittatott, tehát nincs már meg. De másfelől ugyancsak beszéde folyamán kijelentette azt is, hogy ennek a pótléknak elosztása a vasuti tisztikarnak sajátszerü beosztása következtében egyáltalában lehetetlen és oda konkludált, hogy *(olvassa)*: »méltán azt lehet mondani, hogy önérzetükre lett volna sértő, ha ilyen csekély alamizsnaszerü összeget osztottunk volna ki«. Én ezt kétkedéssel fogadtam, azonban a t. ház ezt elhitte, a mint hogy el is kellett hinnie mindenkinek. *(Zaj a baloldalon.)*

Csodálkozással látom tehát most, hogy a kereskedelemügyi miniszter ur által beadott törvény tervezet indokolásában a következő passzus foglaltatik: *(Halljuk! Halljuk! Olvassa.)* »Végül tisztelettel felemlitem, hogy az államvasuti személyzet az 1903-ik évet illetőleg utólagos pótlékban részesittetik, azonban csak abban a mértékben, a mennyiben az 1903-ik évi költségvetésben az államvasuti alkalmazottak fizetésrendezése czéljaira előirányzott 1.860,000 koronából még rendelkezésre álló 1.665,000 korona erre fedezetet nyujt«.

E szerint 1.665,000 korona van még ma. Hát akkor hogyan volt az lehetséges, hogy az az előléptetésekre felhasználtatott? *(Felkiáltások balfelöl: Ez igaz!)* S hogyha az az 1.860,000 korona alamizsna volt, akkor miért nem alamizsna 1.665,000 korona, a mely tudvalevőleg kevesebb? *(Egy hang balfelöl: Ez lapszus volt!)*

Ez csekély dolognak látszik, de méltóztassanak elhinni, hogyha annak idejében a t. kereskedelemügyi miniszter ur, a midőn meginterpelláltam, *(Zaj a baloldalon.)* nekem azzal felel az én legnagyobb örömömre, hogy ezt az 1.860,000 koronát, a mennyiben még megvan belőle 1.665,000 korona, ki fogom osztani a vasutasok között és hogy ha ez meg is történt volna, ez lélektanilag csillapitólag hatott volna a vasuti tisztviselőkre, mert ők valami csekély rekompenzációban részesültek volna és elvonult volna lelkükből az a sötét gondolat, mintha őket a többi tisztviselőkkel szemben a másodrendü tisztviselők klasszisába akarnák degradálni.

Ezt a csekélynek látszó körülményt azért hozom fel, hogy ebből is lássa a t. ház, hogy a

t. kereskedelemügyi kormány habozó, ingadozó és ellentmondó magatartást tanusitott, hogy ez az őszinteségnek és egyenességnek hiányát mutatja. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha ez a rendszabály, a mely ma nem elégiti ki a vasutasokat, létesittetett volna annak idején, a midőn mindannyian ezért sóhajtoztak és panaszkodtak, ennek is mérhetetlen jótékony és csillapitó hatása lett volna. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rámutatok azonban a t. kereskedelemügyi miniszter ur magatartásában még egy ellentmondásra. *(Halljuk! Halljuk!)* Én a kereskedelemügyi miniszter urat ezért talán nem is vádolhatom, csak azzal, hogy rosszul informáltatja magát ezekről a mozgalmakról, s különösen hogy a sztrájk dolgában is elhitte a besugóknak azt, hogy a sztrájk dolga valami komoly, szervezett konspirácziónak tárgya, s ez által mintegy agent provocateuröknek áldozata lett, mert az agyrémben és a képzeletben létező sztrájk elfojtására olyan rendszabályokra ragadtatta magát, a melyek a sztrájkot előidézték. *(Ugy van! balfelől. Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Elfogják a hajókat a Dunán, kiszállitják belőlük a vasutasokat és viszik, mint valami rabokat!

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

Vázsonyi Vilmos: A t. kereskedelemügyi miniszter ur annak idejében, a midőn még az őt különben jellemző nyugodt megfontolással és higgadt bölcseséggel itélte meg a vasutasok mozgalmát, azt mondta a vasutasok küldöttségének, hogy várják be nyugodtan a kérdés megoldását, hiszen, ha ez nem fog bekövetkezni, idővel megint tarthatnak ülést. *(Felkiáltások balfelől: Ő maga buzditotta arra, hogy gyülésezzenek és azután nem adták meg erre az engedélyt!)* A vasutasok, támaszkodva az előttük elhangzott beszédre, országos gyülést hirdettek és, ugy látszik, a t. kereskedelemügyi kormány csak az utolsó pillanatban határozta el magát arra a végzetes lépésre, hogy gyülésüket erőszakkal akarja megakadályozni.

Ime, ismét egyike azon ellenmondásoknak, ismét egyik bizonyitéka annak az ingadozásnak és tétovázásnak, a melyet a t. kormány ebben az ügyben tanusit. Én látom azt ma, sajnálattal, hogy a vasutasok elvesztették a higgadtságukat és nyugodtságukat, de ebben a t. kormány őket megelőzte. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Midőn a vasutasok elvesztették a fejüket, nagyobb és bölcsebb fejek vesztek el előbb: a t. kormány fejei. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

T. ház! Azért mutattam csak rá erre hosszasabban és azért igyekeztem bebizonyitani, hogy mi ennek a sajnálatos munkamegszüntetésnek a közvetlen oka, hogy egyuttal rámutathassak arra, hogy mivel lehet a jelenlegi viszonyokat szanálni, mivel lehet a vasuti tisztviselőket az állam felesketett alkalmazottait ismét a normális mederbe visszaterelni.

A vezetők üldöztetése és a vasutasok gyülekezési szabadságának elkobzása volt az inditó ok, a mely őket ebbe a végzetes irányba sodorta. Én azt tartom, t. ház, hogy nagyon helytelen uton járna a t. kormány, ha a kormány tekintélyét, a melynek megóvása elvégre egy államban szintén elismerésre méltó szempont, ha a közigazgatásnak rendjét, a mi, elismerem, a közszabadság szempontjával egyenrangu, mert alkotmányos államban a kettőnek harmoniája kell, hogy fennálljon, ha, mondom, ezeket a szempontokat most kihegyezné és az auktoritásnak csillogtatásával és kidomboritásával akarná erőszakkal elérni azt, a mit a jelen viszonyok között erőszakkal elérni lehetetlen. *(Zaj balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Önök fogják majd vezetni a vonatokat!

Vázsonyi Vilmos: Mert talán az állami raison szempontjából, az egész ország lakosságának érdeke szempontjából még az erőszakról is lehet beszélni mint expediensről, de a midőn az erőszak hiábavaló, a midőn az erőszak kudarczra fog vezetni, a mint hogy megjósolom, hogy arra fog vezetni, . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak bátoritsák őket! *(Felkiáltások jobbfelől: Igen! Csak buzditsák!)*

Ugron Gábor: A nép velük fog tartani!

B. Kaas Ivor: Még a vasuti ezred sem fog használni! Hiába hivják a vasuti ezredet segitségül!

Vázsonyi Vilmos: . . . akkor én kérem a t. kormányt, hogy ebben az utolsó pillanatban ne az auktoritás elvét szegezze előtérbe; hogy ebben az utolsó pillanatban emlékezzék vissza arra, hogy ezen mozgalom miért tereltetett ebbe a sajnálatos irányba és még van rá idő és remény, hogy sikerülni fog a vasuti tisztviselőket kötelességük teljesitéséhez visszavezérelni, és hogy csak egy elmuló és elfeledett gyászos emlék lesz az, hogy a mi közigazgatásunk ezen büszkesége ezzel a folttal illettetett. Én kérem a t. kormányt, hogy az üldöztetések utjáról lépjen vissza, *(Helyeslés a baloldalon.)* hogy a közszabadságok megsértésének utjáról térjen le; *(Élénk helyeslés balfelől és a szélsőbaloldal egyes padjain.)* engedje meg a vasuti tisztviselőknek azt, hogy gyülekezzenek és hogy a maguk nézeteit alkotmányos uton megmondhassák. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Ezt követelhetik! Mozgás jobbfelől.)* Ebből kára nem fog származni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert az erőszakos lépések, a sztrájk és hasonlók: apró összebeszélések és konventikulumok alkalmával határoztatnak el, de ott, a hol egy nagy tömeg alkotmányosan tanácskozik, ott mindig az egésznek érdeke és a józan érvek szoktak döntők lenni. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Ha a t. kormány lehetővé teszi a vasutasokaazt, — azt mondom, hogy lehetővé teszi, mert erőszakkal meggátolhatja összegyülekezésüket — hogy ők megmondják véleményüket, és — hogyha forradalomnak tekinti a vasutasoknak mozgalmát, — olyan nagylelkü, ha ugy tetszik, vagy olyan bölcs, a mint én mondom, és olyan emberi, hogy gyakorolja a mozgalom minden részesével szemben a legszebb jogot: az amnesztia jogát; *(Helyeslés balfelől. Mozgás a jobboldalon.)* ha a törvény, a bölcseség és a kegyesség utjára lép: akkor czélt fog érni, az erőszakkal pedig csak a rombolást fogja rombolással tetézni. *(Élénk helyeslés és éljenzések a baloldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Abban tökéletesen egyetértek az előttem szóló t. képviselő urral, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az, a mi ma éjjel és ma reggel történt az államvasutaknak számos vonalán . . . *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az egész vonalon! Mindenfelé!)*

B. Kaas Ivor: Most már mindenütt! *(Mozgás és zaj. Ellenmondások jobbfelől.)*

Kubik Béla: Ezt nem lehet leszavazni! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Én a kérdést teljesen tárgyilagosan akarom és fogom tárgyalni. *(Halljuk! Halljuk!)* Közbeszólásokkal, szenvedélyes jelenetekkel ezen a dolgon, a mely egy országos kalamitás, segiteni nem fogunk. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás és zaj balfelől és a szélsőbaloldal egyes padjain.)*

Én itt állok és felelek azért, a mit kötelességszerüleg tettem. A t. képviselőháznak joga van engem felelőségre vonni; de különböztessük meg a feladatot, a mely most közvetlenül előttünk áll. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ismétlem még egyszer, hogy az országra nagy és kiszámithatatlan gazdasági kár háramlik abból, a mi most történik . . . *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Egy hang a szélsőbaloldalon: Bocsássák szabadon a tisztviselőket! Zaj. Elnök csenget.)*

Sebess Dénes: Egy kis előrelátással ezt elkerülhették volna! *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben meghallgatni a szónokot.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . hogy t. i. az államvasutaknak állandóan kinevezett, az üzleti rendtartás értelmében eskü alatt szolgáló és ezen üzleti rendtartás értelmében privilegizált állásu tisztikara kötelességét, esküjét megszegve, hivatalos kötelességének teljesitését megtagadta. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Horváth Gyula: Ez rabulisztika! *(Mozgás jobbfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ez tény, t. ház. Én azt hiszem, hogy a kormánynak első feladata ennek az állapotnak véget vetni és nagyon kérem, hogy a t. ház a kormányt ebben az eljárásában támogassa. *(Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hogyne!)*

Ugron Gábor: A polgári jogokat elkobozzák! Börtönőrök és csendőrök! *(Zaj! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A t. háznak teljes joga és hatalma van a kormányt minden intézkedéséért felelőségre vonni. *(Felkiáltások balfelől: Meg is fogjuk tenni!)* Állunk elébe! Én hivatalos kötelességemnek tartom minden eszközzel odahatni, hogy a forgalom mentül hamarébb felvétessék a lehető legnagyobb mértékben és a tökéletes rend mentül előbb helyreálljon; és ha az a személyzet, a mely személyzetnek igen nagy része félig müvelt vagy egészen müveletlen emberekből áll és a mely egy hosszu ideig tartó szisztematikus izgatás hatása alatt volt, *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* vissza akar rövid idő alatt térni kötelességének teljesitésére, én semmi akadályt ez elé gördíteni nem fogok, mert ezen az uton fogjuk a bajokat leghamarább orvosolni. *(Egy hang balról: De kegyes!)* Akár kegyes, akár nem kegyes, ez tény, ez igy van!

B. Kaas Ivor: Igazságot a vasutasoknak!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azt hiszem, hogy a képviselőház minden pártjának pártkülönbség nélkül erkölcsi kötelessége a maga körében odahatni, hogy ezek a sajnálatosan félrevezetett emberek a kötelesség utjára visszatérittessenek. *(Helyeslés. Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Bocsássák előbb őket szabadon! Nem is lehet addig beszélni!)*

Ugron Gábor: Nem is lehet beszélni addig, mig az embereket elfogdossák. *(Ugy van! balfelől.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azt hiszem, ez a kérdésnek a legfontosabb része. A másik az előttem szólt t. képviselő urnak az az állitása, hogy a kormány habozása volt az oka annak, hogy a vasutasok sztrájkba mentek. *(Egy hang balról: Ez igaz!)* Ez bizony nem igaz. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: De igaz!)* Az eseményeknek sorozata azt mutatja, hogy a mig a vasutasok az ő fizetésrendezésüket gyülésekben sürgették, a mire az állam többi alkalmazottai és nevezetesen az állami tisztviselők veszedelmes példát adtak, addig nekem ezen gyülések ellen kifogásom nem volt. Mióta azonban én ezt a törvényjavaslatot beterjesztettem, a melyben felhatalmazást kértem a vasutasok fizetésének rendezésére, azóta más fordulatot vett a dolog. Garmadával kaptam a táviratokat, a melyek ugy szóltak, hogy ők nem tűrik ezt a fizetésrendezést, ezt magukra nézve lealázónak tartják, *(Felkiáltások a baloldalon: Ugy van!)* emberi méltóságukat sérti. *(Zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Kérni szabad!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Nem mondom, hogy nem szabad, *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* de konstatálom, hogy az egész vonalon változott a helyzet képe. Már márczius 27-én tartottak gyülést, a melynek elnöke egyenesen felhivta a vasutasokat arra, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a mennyiben az ő kivánságaiknak és követeléseiknek nem fog elég tétetni, arra az esetre az ultima ráczióhoz forduljanak. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Kimondották akkor, hogy ők maguk közt gyüjtést fognak rendezni, hogy azokat, a kik a mozgalom áldozatai lesznek, pénzbeli segélyben részesitsék. *(Mozgás és zaj.)*

Horváth Gyula: Jól ismerték ők előre a minisztert.

Kubik Béla: Tapasztalataik vannak! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Méltóztassanak meghallgatni a szónokot.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Erre én figyelmeztettem az államvasuti igazgatósághoz intézett rendeletben az egész személyzetet, hogy ez törvénytelen, hogy erre a térre ne lépjenek. *(Nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások: Miért törvénytelen?)* Azért, mert tiltja a törvény, hogy a sztrájkra pénzt gyüjtsenek. *(Nagy zaj a baloldalon.)* Én akkor figyelmeztettem őket ennek az eljárásnak a törvénytelenségére. *(Zaj a baloldalon. Egy hang: Melyik törvény tiltja?)*

Rakovszky István: Ilyeneket mond kínjában!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Tudja meg a képviselő ur, hogy én ismerem kötelességemet; én kötelességérzetből beszélek és cseppet sem kínból. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Sajnálom, hogy e közbeszólásokkal elterelnek beszédem fonalától. Mondom, figyelmeztettem őket; megjegyzem azonban, hogy senki ellen semmiféle megtorló lépést nem tettem. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, hiszen csak tényeket akarok konstatálni; hiszen a képviselő ur negyed óráig magyarázta, hogy én vagyok a sztrájk oka! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Azt mondja a t. képviselő ur, hogy az által, hogy én, illetőleg az államvasutak igazgatósága, az én jóváhagyásommal, Turcsányit és Sarlayt állásuktól felfüggesztette, én a mozgalom vezetőivel szemben üldözést követtem el. A t. képviselő ur jobban van értesülve e mozgalomról, mint én, mert nagy részben részese volt ezeknek. *(Nagy zaj a baloldalon. Helyeslés jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Gyanusitás! Sztrájkrendező!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ő tudhatja nagyon jól, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy e mozgalom vezetői Justh Ferencz és Földessy voltak, nem pedig Turcsányi és Sarlay, *(Zaj a baloldalon.)* a kik nem is birhatnak azzal az auktoritással, hogy ily mozgalom vezetői lehetnének.

Vázsonyi Vilmos: Ugy látszik, forditva van a dolog!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Justh és Földessy voltak a mozgalom vezetői!

Olay Lajos: Azok az önzetlenek, ezek a kormány megbizottai. *(Zaj.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Dehogy voltak a kormány megbizottai!

Olay Lajos: Ezek voltak a becsületesek! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Olay Lajos t. képviselő urral szivesen megvitatom azt, hogy kik voltak, mint ő mondja, a becsületesek.

Olay Lajos: Tudom!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ismétlem, hogy ezek voltak a mozgalom vezetői. Midőn azután a mozgalom odafajult, hogy egyáltalában az egész személyzet körében elterjedt az a nézet, hogy az ő követeléseiket a kormánynak okvetlenül teljesiteni kell, mert ők birnak azzal a hatalommal, hogy a kormányt arra rászoritsák, a mit számos konventikulumban és nyilvános gyülésben egyenesen kimondtak.

Olay Lajos: Ebben már nincs igazuk!

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ebben nincs igazuk, én is ugy vélem. És midőn egyszerre hire terjedt, hogy április 20-án, vagyis a mai napon nagygyülést akarnak Budapesten tartani, akkor az államvasutak igazgatósága a legtöbb üzletvezetőség székhelyéről vasárnap azt a jelentést kapta táviratilag, hogy tömegesen, százával jelentkeznek a tisztviselők, a kik valamennyien ide, az április 20-án tartandó gyülésre akarnak jönni.

Olay Lajos: Nem lett volna baj.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: De baj lett volna. A zágrábi és a szegedi üzletvezetőségek hivatalosan jelentették, hogy ha mindazoknak, a kik jelentkeznek, távozási engedélyt adnak, akkor ők képtelenek a forgalmat fentartani. *(Zaj balfelől.)* Ha az urak abban a vélekedésben vannak, hogy kár azoknak a szegény eltántoritottaknak, a kiknek a családjai fogják ennek a levét meginni... *(Nagy zaj balfelől.)*

Molnár Jenő: Ön fogja meginni!

B. Kaas Ivor: Ez embertelen beszéd. *(Nagy zaj.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Ez egyenes beszéd. Egy 36.000 főből álló személyzetben a fegyelmet fenn kell tartani. *(Helyeslés jobbfelől.)* Fegyelem nélkül államvasuti üzemet vezetni lehetetlenség. *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni, mert különben kénytelen leszek név szerint megszólitani a közbeszóló urakat.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Azt mondja a képviselő ur, hogy én nem ismerem a tömegek pszichologiáját. Dehogy nem ismerem. A tömegeknek az a jellemző sajátossága, hogy mindegyik ember, ha külön-külön beszélünk vele, józan, de ha nagy tömegben van, elveszti a fejét. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Hát miután az államvasutak igazgatósága annyi embernek, mint a mennyi távozási engedélyt kért, engedélyt nem adhatott, az pedig nem járja, a mit itten hallottam közbeszólás alakjában, hogy választotta volna ketté és bocsátotta volna el egy részét, a másikat pedig nem: az államvasutak igazgatósága teljes helyeslésemmel kimondotta, hogy senki távozási engedélyt nem kap. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Megelőzőleg Justh Ferencz és Földessy, mindketten, valamennyi állomásnak és valamennyi üzletvezetőségnek táviratoztak és társaikat arra figyelmeztették, hogy miután ez a mozgalom most már elfajult *(Mozgás jobbfelől.)* — nem én, hanem ők maguk irták — ők azt tanácsolják, hogy az április 20-iki gyülést ne tartsák meg, arra senki fel ne jöjjön és arra embereket ne küldjenek. *(Felkiáltások balfelől: Kényszeritették őket erre!)* Nem voltak kényszeritve, dehogy voltak, csak okosabbak a többieknél.

B. Kaas Ivor: A miniszter eszével gondolkoztak! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: *(Felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)* Az államvasutak igazgatósága tehát teljes helyeslésemmel megtagadta a távozhatási engedélyt; és daczára ennek a személyzet nagy része feljött Budapestre engedély nélkül, sőt továbbmentek: vonatokat önkényüleg állitottak össze, önkényüleg állitottak oda mozdonyokat és önkényüleg rendelkeztek az állam tulajdonával. *(Felkiáltások a jobboldalon: Hát ez helyes? Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: Csak a miniszteреknek csináljanak külön vonatokat és a vasuti üzletvezetőknek? *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Miféle beszéd ez?)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hogyha azok az események, a melyek az éjszaka és a ma reggeli órákban történtek, valakit nem győztek meg arról, hogy a fegyelmetlenség és az anarchia az államvasutak személyzetében oly fokra hágott . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ki okozta?)* . . . ismétlem, a kit ezek az események meg nem győztek erről, arra, nem remélhetem, hogy az én beszédem valami hatással lesz. A fegyelmet igenis helyre kell állitani és ezeknek az anarchikus tendencziáknak valahára véget kell vetni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Mert hogy ezek megvannak, erre a felhozottnál erősebb bizonyiték nem lehet.

Azt mondja továbbá Vázsonyi képviselő ur, hogy én deczemberben azt mondottam, hogy a mult évben preliminált 1,800.000 koronának az a része, mely az előléptetés által igénybe nem vétetett, nem fog pótlékul kiosztatni, és hogy ez vitte az államvasuti személyzetet kétségbeesésbe és ez okozta a nagymérvü elkeseredést.

Én csodálkozom Vázsonyi képviselő urnak a logikáján, mert hiszen ép ellenkezőleg ez az elkeseredés akkor támadt, mikor világosan meg lett mondva, hogy ez az összeg is ki fog osztatni, nem pedig akkor, mikor azt mondtam, hogy nem fog kiosztatni. Ez is mutatja, hogy nem innen ered a baj.

Azt mondja továbbá Vázsonyi képviselő ur, hogy én nagyon következetlen voltam akkor, mikor azt az összeget nem akartam kiosztani, most pedig ajánlom a képviselőháznak, hogy igenis, oszszuk ki. Ebben semmi következetlenség nincs, mert tényleg az az összeg ezzel a nagy személyzettel szemben egymagában csakugyan elenyésző csekélység. De hogyha az alkalmazottak ezt az összeget is és január 1-étől kezdve visszamenőleg a fizetési többletet is május 1-én egyszerre megkapják, ez már számot tesz, mert hisz az a pénzösszeg, a melyet igy május 1-én kézhez kapnak, növekedik azzal az 1.600,000 koronával és ezért számot tesz. *(Ugy van! a jobboldalon.)* Ebben tehát semmi néven nevezendő ellenmondás sincs.

Az egész mozgalomban azonban azt tapasztaltam, hogy azt a fizetésrendezési javaslatot, a melyet én a törvényjavaslat indokolásával a képviselőház elé terjesztettem, nagyon sok tekintetben félreértették, nem értették meg és nagyon sok oldalról olyan észrevételeket tettek ellene, a melyekből azt láttam, hogy azok, a kik azokat az észrevételeket teszik, magát a törvényjavaslat indokolását el sem olvasták. Utóvégre a magyar kormány, midőn a különböző kategóriáju és különböző ágazatokban szolgáló tisztviselőknek fizetésrendezéséről van szó, kell hogy bizonyos harmóniát tartson. Hiszen azt mindenki kivánhatja, hogy a vasutasok kitünő fizetésben részesittessenek, de utóvégre a magyar állam minden tisztviselőjénél csak egy mértéket alkalmazhat. *(Felkiáltások balfelől: Ezt kérik!)*

Épen azt leszek bátor indokolni, hogy mennyiben jogosult ez a kérelem.

Bocsánatot kérek, hogy egy pár részletbe kell mennem, hogy megvilágitsam a helyzetet. Az első fizetési osztályba tartozó állami tisztviselők két fizetési fokozatban kapnak 7200 és 6400 koronát, mert az első fizetési fokozat, a mint méltóztatnak tudni, nincsen betöltve. A m. kir. államvasutaknál a tervezett fizetés ugyane fokozatokban 8000 korona, 7200 korona és 6400 korona. Azt hiszem, ez csak előny az államvasuti tisztviselőkre.

Molnár Jenő: A 8000 koronások nem sztrájkolnak. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A második fizetési osztályban a magyar államvasutaknál a fizetés 6000, 5400 és 4800 korona,

az állami tisztviselőknél 5400 és 4800 korona. A harmadik fizetési osztályban az államvasutaknál a fizetés 4400, 4000 és 3600 korona, az állami tisztviselőknél 4000 és 3600 korona. A negyedik fizetési osztályban, — és méltóztassanak erre figyelni, mert ez a személyzetnek a zöme, — az állami tisztviselők fizetése 3200, 2900 és 2600 korona, az államvasutiaknál 3200, 3000 és 2800 korona. *(Mozgás.)* Itt tehát nemcsak hogy az első fizetési fokozat be van töltve, hanem a második és harmadik fokozatban is nagyobb a fizetés.

Olay Lajos: De a lakbérből lett lehuzva.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Hiszen rátérek a lakbérekre is, de egyszerre csak nem mondhatom a lakbért is, a fizetést is.

Az ötödik fizetési osztályban az államvasuti tisztviselők fizetése 2600, 2300 és 2000 korona, az állami tisztviselőké 2400, 2200 és 2000. Az államiaké tehát kisebb, az államvasutiaké pedig nagyobb. *(Zaj balfelől.)* Hiszen ezek tények, tessék megnézni az indokolásban, hogy nem igy van-e?

Csak azt akartam ezzel kimutatni, hogy jobban vannak ezzel dotálva az államvasuti tisztviselők, mint az állami tisztviselők. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások és zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, hogyha valakinek felemelik a fizetését jobban, mint a többiekét, ez csak nem ok az engedetlenségre? *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Az állami tisztviselőknél, méltóztatik tudni, ki van kötve, hogy öt esztendő mulva lépnek ugyanazon fizetési osztálynak magasabb fizetési fokába, az államvasuti tisztviselőknél már három és nem öt év mulva. Azt hiszem, ez is csak előny az állami tisztviselőkkel szemben. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Kérdem már most, hogy ezen fizetésrendezés mellett jogos-e az a kritika, a melyet ezen konventikulumokon a javaslat felett gyakoroltak? Jogos-e az a követelés, a melyet támasztanak?

Olay Lajos: Nem jogos! Azért kellett volna megengedni, hogy a gyülést megtarthassák. *(Folytonos zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Zichy Aladár: Panaszkodniok sem szabad? *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Egy hang a néppárton: Szavazóknak jók!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: A t. képviselő ur azt sem tudja, hogy szavaztak-e rám vagy sem. Szatmárott egyesek ellenem szavaztak, pedig a főnökük voltam, és nem lett ezért semmi bántódásuk. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

De nem akarom untatni a t. képviselőházat az államvasuti altisztek és személyzetének az állami tisztek és szolgák fizetésével való összehasonlitásával, mert ám azok is sokkal jobban vannak dotálva. Ki van osztva a törvényjavaslat indokolása, ebből megláthatja mindenki.

T. képviselőház, az egész mozgalom kiindulása mégis csak . . . *(Zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Hock János: Ez a beszéd nem indit meg egy mozdonyt sem! *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: . . . a fizetés rendezésének kérdése volt. Hogy épen az államvasuti alkalmazottak fizetésrendezése maradt utoljára, azt méltóztassék akaratom és tehetségemen kivül álló okoknak tulajdonitani. De hogy annak a személyzetnek, a mely iránt a kormány ilyen méltányosan járt el, hogy annak a személyzetnek, a melynek fizetésrendezését ilyen méltányos alapon proponálta a kormány, nincsen joga egyébként sem, de méltányosság szempontjából legkevésbbé az ellen zugolódni, ellene protestálni és azt mendani, hogy az ő emberi önérzetük tiltja ennek a fizetésnek elfogadását: azt hiszem, t. képviselőház, erről mindenki meg lehet győződve. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: De ülést tartani joga van!)*

Ismétlem még egyszer, t. képviselőház, — és itt visszatérek beszédem elejére, a melylyel meg akartam világitani azokat az okokat, a melyek miatt az én nézetem szerint az egész mozgalom fel van fujva — hogy ennek a mozgalomnak reális alapja nincs. Ismétlem még egyszer, hogy első kötelessége mindnyájunknak hazánkról e nagy gazdasági kárt elháritani, első kötelességünk az államvasutakon a forgalmat és rendet helyreállitani. *(Felkiáltások a néppárton: Hogyan? Zaj.)*

Ugron Gábor: Törvényesen! *(Halljuk! Halljuk!)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: És ismétlem még egyszer, hogy távol áll tőlem minden gyülöletes, vindikativ szellem, és ha ez a félrevezetett személyzet visszatér a szolgálatba: én nagy örömmel fogom üdvözölni és ezért rövid időre tartó megtévedésért a magam részéről a konzekvenciákat levonni nem fogom; ha pedig nem akar, akkor helyre fogom állitani a forgalmat annak daczára. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szederkényi képviselő ur kiván szólani. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Csendet kérek, t. képviselő urak, hisz már nagyon közeledünk 2 órához!

Szederkényi Nándor: Csak nagyon rövid időre akarom a t. ház figyelmét igénybe venni, mivel az idő ugyis előrehaladt. Nekem is az a czélom, a melyet a kereskedelemügyi miniszter ur most beszéde végén kifejezett, hogy az a veszély, a mely a magyar forgalmat, kereskedelmet, gazdaságot fenyegeti, lehetőleg elháritassék. *(Helyeslés.)* De fel kell emlitenem azokat az intézkedési módokat, a melyek erre irányulhatnak. Az ülés folyamán képviselőtársaim telefontudósitásokat, táviratokat mutogattak,

hogy most is mi történik. A fejérvári uton pl. egy szemtanu állitása szerint 300 vasutas, mint kóborczigányok, van letartóztatva. *(Zaj balfelől. Felkiáltások: Gyalázat!)* Valamelyik indulóházban pedig állitólag 800 vasutas lett letartóztatva, a kiket aztán a tolonczházba vittek! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezek oly provokáló intézkedések, olyan merényletek az egyéni szabadság ellen, hogy én a t. kormányt arra kérem, hogy méltóztassék azonnal nyilatkozni, hogy igazak-e ezek a hirek? Ha igazak, miféle intézkedéseket tett arra nézve, hogy a megsértett személyes szabadság helyreállittassék és megvédessék? *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: A bűnös rendőröket el kell csapni! *(Zaj.)*

Szederkényi Nándor: Ezek olyan provokáló intézkedések, hogyha a t. kormány ezeknek reparálása nélkül akar rendet csinálni, tévuton jár. Ily dolgokon nemcsak a vasutasok, hanem a közönség is fel fog háborodni. Hogy a vasutasok tévedhettek, nem tartották meg a szabályt, az lehet; méltóztassék majd annak rendje és módja szerint elbánni velük. De az emberi jogot, a szabadságot ilyen durva sértéssel illetni nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ha a kormánynak az a célja, hogy a forgalmat mentől hamarább helyreállitja, ugy azt ezen az uton el nem érheti. A felelősséget viselheti, de azzal a rendet helyre nem állitja. És ha a kormány ezen az uton halad, a felelőséget leveszi a vasutasok vállairól és a saját vállaira helyezi. Mentől több méltánytalanság és törvénytelenség követtetik el, annál sulyosabb lesz a kormány helyzete. De engem ez nem vigasztal, engem ez nem elégit ki, mert nekem nem az a czélom, hogy a kormánynak kellemetlenségeket szerezzek, nekem az a czélom, hogy a forgalom a legrövidebb idő alatt helyreálljon. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Helyreállitani lehet pedig a rendet a törvény tiszteletével, de nem erőszakos módon, mert a ki az erőszakos eszközökben hisz, az tévedésben van.

Nekem nem az a czélom, hogy ezekről a padokról az izzó és lobogó szenvedélyekbe csóvát dobjunk, a mely az izgalmat még jobban növelje; én ebben a pillanatban nem keresem, ki volt mindennek az oka, mert a mikor a ház ég, nem szabad azt kutatnunk, honnan keletkezett a tüz, hanem oltanunk kell, kötelességünk a szenvedélyek lecsillapitása a lehető legrövidebb idő alatt. Mi a magunk részéről mindent meg fogunk tenni erre nézve és midőn a kormányt kérjük, hogy a dolgot a törvényesség medrébe igyekezzék terelni, a midőn kérjük, hogy az erőszak utját ne folytassa, hogy a letartóztatott egyéneket szabadon bocsássa: akkor kötelességet teljesitünk azért, hogy az ország nyugalmát visszaadjuk. Ha a kormány ezt nem cselekszi, akkor czélja nem a rend helyreállitása, hanem ellenkezőleg, zavar előidézése.

Én tehát nem kutatom, hogy a kereskedelemügyi miniszterium milyen hibákat követett el, azt sem kutatom: igaz-e, hogy az államvasutaknál a fegyelem helyét anarchia foglalta el. De azt hiszem, az anarchia szót a kereskedelemügyi miniszter ur nagyon megfontolatlanul használta. A magyar államvasutak intézménye eddig az országnak büszkeségét képezte. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott a szolgálat és a fegyelem oly szinvonalon állott, a mely bármely külföldi állammal felvehette a versenyt. És a mikor ez szóba került, akkor önök ezt a dicsőséget mindig zsebre rakva, azt mondták, hogy ime a kormányzat, a szabadelvü párt ezt megteremtette.

Ha most egyszerre azzal áll elő a kereskedelemügyi miniszter ur, hogy az anarchia ütött ott ki, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor azt kell keresnem, hogy vajjon az anarchia régi időből származik-e, mert akkor ellenkezik azzal a felfogásommal, hogy a magyar államvasutak intézménye európai szinvonalon áll. De miután ez nem igy van s igy az én felfogásom nem ellenkezik ezzel, annak az anarchiának, a melyről itt a kereskedelemügyi miniszter ur megemlékezett, más okai vannak. Mert ne tessék azt képzelni, hogy az emberek, midőn az ő kenyérkérdésükről van szó, talán könnyelmüen lépnek olyan térre, a mely az ő kenyerüket jobban koczkáztatja. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mélyreható fájdalmak, mélyreható lelki szenvedések azok, a melyek az ilyen foglalkozásu embereket, a kik napról-napra keresik meg kenyerüket, rákényszeritik arra a modorra, a mely modorban ők ma eljárnak, midőn a keserüséget tovább eltitkolni nem birják és az kitör belőlük. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Igy kell a helyzetet megitélni, s azért én az anarchia szót, a melyet a t. kereskedelemügyi miniszter ur ide dobott, nem fogadom el. Mert a magyar vasutasok körében anarchia nem létezik. Itt az anarchiának mélyebb inditó okai lehetnek. Ha a magyar vasutasok kebeléből kitör a fájdalom, valószinű, — hogy miért, nem kutatom, majd módunk lesz annak a megvitatásába is belemenni — hogy ők — megengedem, hogy a kereskedelemügyi miniszter ur nem itéli helyesnek — jogaikban sértve, háborgatva érzik magukat. Hát ez nem anarchia, ez tiszteletreméltó érzés, a melyet, tessék elhinni a honvédelmi miniszter urnak és nem mosolyogni, erőszakkal elfojtani nem szabad, nem lehet, mert akkor ennek a dolognak igazságtalansága, ezen igazságtalan elbánás miatt mindenki el fog keseredni. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én, miután az idő előrehaladt, kérve kérem, hogy a miniszterelnök ur azon letartóztatott emberek ügyében még most nyilatkozzék és adjon megnyugtatást arra nézve, mert remélem, hogy ez a további felszólalásokra is irányadóul fog

szolgálni, mivel ez fogja mutatni, hogy a kormányt milyen intenczió vezérli ezen bajoknak gyógyitásában és a forgalom helyreállitásában: a durva erőszak-e, vagy pedig a jog és igazság érzete-e? *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kérem tehát a miniszterelnök urat, hogy ez irányban már most nyilatkozni sziveskedjék. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nemcsak azért szólalok fel, hogy a közvetlenül rám, mint a belügyi tárcza vezetőjére vonatkozó kérdésekben nyilatkozzam, hanem azért is, mert kifejezésre kivánom juttatni azt a körülményt, hogy ebben a kérdésben, a mint különben a dolog természetéből is folyik, az egész kormány az akczió egész vonalára nézve szolidaritásban van. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)*

Molnár Jenő: A vasutasok is! *(Zaj a bal- és a szélsőbaboldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mi mindenekelőtt a tárczámra vonatkozó kérdéseket illeti, nekem arról, hogy az ide tömegesebben felérkezett vasuti személyzettel tényleg mi történt, hivatalos tudomásom még nincs. *(Egy hang balfelől: Elég hiba!)* Nem hiba, mert azért van Budapest fővárosnak rendőrfőkapitánya, hogy tudja a kötelességét és ne kelljen minden konkrét esetben utasitás végett visszafordulnia. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.)*

Készséggel feltételezem, hogy a t. képviselő urakat is az a czél vezeti, hogy ez a sajnálatos mozgalom el ne fajuljon. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Nagyon kérem tehát a t. képviselő urakat, vegyenek tekintetbe egy körülményt. Azok a vasuti alkalmazottak, a kik most ide felérkeztek, a mint az előadott hirekből is látszik, egyfelől hivatalos szolgálatuk megtagadása és megszegése mellett, másfelől az állam tulajdonát képező vasuti felszerelési tárgyak jogtalan használata mellett érkeztek fel; *(Zajos helyeslés jobbfelől. Zaj és mozgás balfelől.)* maga a feljövetelük ténye tehát nemcsak a legsulyosabb megsértése a hivatalos kötelezettségnek és a fegyelmi szabályoknak, de egyuttal, a mennyiben az államvasuti tulajdon jogosulatlan használatával függ össze, a büntetőtörvénykönyvbe is ütközik. *(Zajos helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)*

Mindezekben oly momentumok rejlenek, a melyek tekintetbevételt igényelnek azon konkrét kérdés elbirálásánál, hogy a rendőrség őket minő elbánásban részesitse.

Madarász József: Egyéni szabadság!

Szerb György: Bolond beszéd! Az állami vagyonnal azt tehetik, a mi nekik teszik?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az én egyéni szabadságom nem terjed odáig, hogy a t. képviselőtársam kalapjával vagy kabátjával utazzam el valahová. A mint a tulajdont mindenki tartozik tisztelni, ugy azt hiszem, ezt is meg kell követelni mindenkitől, s ebben a tekintetben annak a hatóságnak, a mely ebben az országban a rendért és a törvények uralmáért felelős, *(Zaj balfelől.)* kardinális kötelessége eljárni. *(Zaj balfelől.)*

B. Kaas Ivor: E szerint vagy tolvajok, vagy sikkasztók a vasutasok! *(Zaj.)*

Elnök: Kérek csendet!

Gr. Tisza István miniszterelnök: És ha a t. képviselő urak azt kérdik tőlem, hogy e kérdésben is a jog, törvény és az igazság szempontjai által vezettetem-e magamat, igenis, feltétlenül és kategoricze kijelenthetem, hogy azok által vezettetem magamat, de a jog, törvény és igazság álláspontja azt kivánja, hogy jogtalansággal szemben, bárki részéről jöjjön is, éljünk mindazokkal a törvényes eszközökkel, a melyek rendelkezésünkre állanak. *(Élénk helyeslés jobbjelől.)*

Molnár Jenő: Letartóztatni nem szabad! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőtársaim, a vonatot, az igaz, nem a beszéd inditja meg, de azok a beszédek, a melyek ebben a házban elhangzanak, birhatnak arra befolyással, hogy a mozdonyok megindulása könnyebben vagy nehezebben, több vagy kevesebb rázkódtatással történik-e *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás és zaj a baloldalon és a szélsőbaloldal egyes padjain.)* és — kérem, ezt jegyezzék meg maguknak — hogy arra a szerencsétlen, felizgatott személyzetre több vagy kevesebb szenvedéssel fog-e járni? *(Zaj balfelől és a szélsőbaloldulon. Egy hang a szélsőbaloldalon: A szuronyok és a tolonczház. Persze több szenvedést jelentenek! Zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: De hiba őket általánosságban tolvajoknak deklarálni! *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Hát ki mondta ezt?)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselő ur sokkal jobban ismeri a büntetőtörvényt, semhogy bona fide azt állithatná, hogy én tolvajoknak neveztem őket, mert idegen vagyont jogosulatlanul használtak.

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, azt sohasem mondtam!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mert nem tolvajság idegen vagyonnak jogosulatlan használata.

Polónyi Géza: Hát micsoda; hogy hivják?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, most már megbuknék az alapvizsgán, ha ilyeneket állitana! *(Zajos derültség.)*

Polónyi Géza: Igazán? Ugyan mondja meg, hogy miért? *(Élénk derültség a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tolvajság az idegen vagyonnak eltulajdonitása.

Polónyi Géza: Hát nem épen most mondta, hogy a büntetőtörvénykönyvbe ütközik az, a mit állit?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Természetesen!

Polónyi Géza: Hát melyik szakaszba? Tessék megmondani! *(Derültség jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, t. képviselőtársam, — különben nagyon felesleges volna e felett magunkat echauffirozni — azt hiszem, igazat fog nekem adni abban, hogy én nem neveztem őket tolvajoknak, hanem azt mondtam, hogy más tulajdonát jogosulatlanul használták, hogy ezzel szemben a büntetőjog intézkedik.

Polónyi Géza: Hát a furtum usus nem lopás? *(Zaj. Derültség a jobboldalon. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Fölkiáltások jobbfelől: Hát nem használták a vonatokat?)* Nekem csak az ellen volt kifogásom, hogy általánosságban tolvajoknak deklarálta őket! *(Folytonos zaj. Halljuk! jobbfelől. Elnök ismételten csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az eredeti kijelentésem is teljesen precziz volt; *(Halljuk! Halljuk!)* teljesen fedi a tényeket, és én nem tehetek egyebet, mint hogy azt ismételjem, s annak bárminő félreértése, vagy félremagyarázása ellen tiltakozzam. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

A másik kérdés, t. ház, a gyülés megtartásának betiltása volt. A mennyiben ez a rendőrség főkapitányát illeti, *(Halljuk! Halljuk!)* nézetem szerint a főkapitány ur teljesen helyesen járt el, *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* a midőn ennek a gyülésnek tudomásul vételét attól tette függővé, hogy a gyülés rendezői, a kik megannyian az államvasutak szolgálatában állanak, konstatálják azt, hogy szolgálati szempontból ezen gyülés megtartása akadályokba nem ütközik. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Az már nem áll!)*

Zboray Miklós: A gyülekezési szabadság ilyen korlátokhoz van kötve? *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Itt az államvasuti alkalmazottakról van szó, és sehol a világon nem fogják a gyülekezési szabadságot ugy értelmezni, hogy olyan gyüléseket engedélyezzenek, a melyeknek már maga a megtartása, a melyeken való puszta megjelenés már a jelenlévők részéről sulyos fegyelmi vétséget képez. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Ezt a főkapitány birálja meg? A főkapitány tilthatja meg, hogy nem tarthatnak gyülést? Hatáskörök összezavarása!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezek után engedje meg nekem a t. ház, hogy már most teljes rövidséggel, mert t. barátom, a kereskedelemügyi miniszter ur elmondta már az idevágó részleteket, de mintegy reasszumálva állitsam még egyszer a kérdést a t, ház elé. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Mi történt? *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* A kormánynak foglalkoznia kellett a fizetésrendezés kérdésével az egész vonalon. Foglalkozott azzal ugy, hogy — mint a minap is jeleztem — körülbelül 35 millió korona évi teher lesz az, a mit ezen a czimen az állam magára vállal. És én abban a meggyőződésben vagyok, hogy ezzel azután el is ment azon végső határig, a meddig a legnagyobb közérdekre, az adózó közönség általános érdekére való tekintettel elmehetett. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És a mi különösen a vasutasokat illeti, elment a kormány addig a határig, a hol már csakugyan nagyon meg kellett fontolnia azt, hogy azok az intézkedések, a melyek a vasutasok érdekében történnek, nem fognak-e jogos elégedetlenséget felidézni az állami tisztviselők egyéb kategoriáiban?

T. barátom ráutalt itt arra, hogy minő jelentékeny előnyökben részesülnek a vasuti tisztviselők az állami tisztviselők más kategóriáival szemben. Megkapják az első fizetési fokozat betöltését minden osztályban, kapnak tetemes előnyöket a legalsóbb osztályban, épen a kisemberek a fizetési skála magasságában, szemben az államiakkal, és kapják a gyorsabb automatikus előléptetést háromévenkint.

Hát igaz, hogy ezzel szemben áll az a másik körülmény, hogy a vasuti szolgálat nem szorosan vett állami szolgálat, hanem inkább üzemi természetü, tehát tekintettel kellett lenni a szolgálat különösebb nehézségeire és más üzemek viszonyaira is s e tekintetben tudjuk szerintem indokolni azt, hogy miért részesitjük anyagi előnyökben a vasutasokat. De azért azt a tényt megszüntetni nem lehet, hogy a vasuti tisztviselők anyagi dotációja lényegesen előnyösebben állapittatott meg az állami tisztviselőké felett és itt csakugyan attól lehetett inkább tartani, hogy az állami tisztviselőkben fog ez reszenzust, felháborodást kelteni.

E helyett az történt, hogy oly kitöréseire bukkantunk mindjárt az első alkalommal az elégületlenségnek, izgatottságnak és felháborodásnak a vasuti tisztviselők körében, a minőkre, engedelmet kérek, ez után a lépés után az ország, a magyar állam, mint az ő munkaadójuk, elkészülve nem lehetett s a melyek, t. i. ezen jelenségek, már fellépésük modorában a köteles fegyelemnek, mely ebben a szakban annyira életbevágó, durva megsértései voltak. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás balfelől.)* Ne állitsák a képviselő urak ugy oda a dolgot, hogy itt semmi sem történt addig, mig az a két-három fegyelmi eljárás meg nem indittatott. Ellenkezőleg, minden lap tele volt a vasuti mozgalom egyes vezető férfiainak oly nyilatkozataival, a melyek, mondom, már modorukban és hangjukban ellenkeztek a fegyelemmel, másfelől tartalmukban több-kevesebb leplezéssel, de a sztrájkkal való fenyegetés egyenesen benne foglaltatott. Hát most, a mikor hiresztelik széltében, hogy tömöritik az erőt egy országos nagygyülésen s azzal

az ellenátllhatatlan erővel, a sztrájkkal való fenyegetéssel viszik keresztül akaratukat: akkor olyan kormány, a mely érdemes erre a névre, nem türheti tovább azt, hogy a dolgok igy folyjanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

T. ház! Ezután bekövetkezett az a sajnálatos és szomoru eset, hogy tényleg a vasuti tisztviselői karnak csak egy része ugyan, *(Halljuk! Halljuk!)* de elég nagy része arra, hogy az egész vasuti szolgálat fennakadhasson, megtagadta a szolgálat teljesitését.

A t. képviselő urak és általában mindnyájan sztrájknak nevezzük ezt. Distingváljunk kérem. Mert ez nem sztrájk a szó helyes értelmében. Sztrájk az, ha egy munkás, a ki szabadon határozhat a maga munkaereje felett, nem vállal munkát, csak bizonyos, általa kivánt feltételek mellett, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* a mihez teljes joga van, a miben őt megakadályozni nem lehet, és a miért következmények csak akkor érhetik őt, ha mások jogait és szabadságait sérti. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De itt nem erről van szó. Itt a vasuti tisztviselők és alkalmazottak általában megtagadják azon munkának, azon szolgálatnak teljesitését, a melyre ők kötelezték magukat, a mikor a kinevezést elfogadták, és a mely kötelezettségüket esküvel pecsételték meg. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ballagi Géza: Igen jó distinkczió. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A ki hivatalos kötelességet vállal, *(Halljuk! Halljuk!)* az igenis lekötötte egész egyéniségét és e lekötöttségből csak szabályszerü lemondás és felmentés utján szabadulhat.

Várady Károly: Csak a munkásságát kötötte le!

B. Kaas Ivor: Nem a polgári jogait! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Gondolják meg a t. képviselő urak, hogy azt a szegény mezei munkást, a ki aratási szerződést köt és azután nem akarja a szerződést teljesiteni, azt, ha csak félnapra is vonakodik munkába állni, ugy a mint kötelezte magát, hat heti elzárással büntetik. *(Ugy van! Ugy van! jobbról. Zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Elég rossz! Ez a szabadelvüség! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Kérdezzék meg az ország összes gazdaközönségét pártkülönbség nélkül, hogy helyes-e az a törvény, vagy nem, és hogy nem helyes-e épen a nép érdekében? Mert hány szomoru példáját láttuk annak a törvény megalkotása előtt, hogy az az izgatások által felbujtott és félrevezetett nép a munkába állástól való vonakodás által munkaadójának is, de saját magának is helyrehozhatatlan kárt okozott, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Az nem szabadelvüség, a mely a vállalt kötelezettségnek becsületes teljesitését meg nem kivánja, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* ennek semmi köze a szabadelvüséghez. Ellenkezőleg, a szabadelvüség, a mely mindenütt az egyéni elhatározásnak szankcziót és tért kiván nyujtani, egyuttal szankcziót köteles nyujtani abban is, hogy az önként vállalt kötelezettség teljesitésére mindenki egyenlően rákényszerittessék.

B. Kaas Ivor: Rendőri fegyver, katonaság, ez a szabadelvüség! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház, álljunk meg most egy pillanatra, és mérlegeljük nyugodtan, hogy ebben az adott helyzetben mi a teendő? Ha a képviselő urak közül azt hiszi valaki, hogy most a sztrájk következtében többet kell adnunk a vasuti tisztviselőknek, mint a mennyit eddig adtunk volna, mint a mennyi nézetem szerint az igazságos mértéket teljesen megüti, mint a mennyi máris eléri azt a maximumot, a meddig az állam fizetőképességére és a többi tisztviselők jogos érdekére való tekintettel elmehettünk... *(Felkiáltások balfelől: Nem hiszszük!)* A t. képviselő urak azt mondják, hogy nem, tehát konstatálom azt, hogy ebben egy értelem uralkodik közöttünk. *(Ellenmondás balfelől.)* Hát kérem, vagy igen, vagy nem? *(Zaj.)* Miután ezen nyilatkozatom közben én csak oly néhány képviselőtársamat vettem észre, a kik kijelentették, hogy ők sem kivánják, ezért gondoltam bona fide, hogy ez az általános vélemény. Konstatálom csak, hogy pártkülönbség nélkül a háznak nagyon sok tagja van ebben a véleményben, tehát azt hiszem, levonhatom belőle azt a következtetést, hogy a sztrájknak bárminő szivós továbbfolytatása által a vasutasok azt a czélt, hogy anyagi helyzetük bármily irányban javittassék, el nem érik.

Ha már most követeléseiket nem teljesithetjük, akkor intézkedéseket kell tennünk, a melyekkel az államvasutakon a forgalom legalább korlátolt mértékben, de mindenesetre oly mértékben, a mennyire ez lehetségesnek bizonyul, késedelem nélkül helyreállittassék. *(Zaj balfelől.)* Ez irányban az intézkedések folyamatban vannak, és én remélem, hogy ez rövid idő alatt mentől teljesebb eredményre fog vezetni.

A harmadik czél és a harmadik kérdés azután az, hogyan állithatjuk helyre a rendet és normális viszonyokat az államvasutak intézményében, ugy hogy ezeknek a szerencsétlen, félrevezetett, felizgatott embereknek mentül kevesebb szenvedést okozzunk. *(Zaj balfelől.)* Mert ez fontos emberi szempont, fontos emberi érdek, és legyenek róla meggyőződve a t. képviselő urak, — én ezt minden vonatkozás nélkül mondom, — hogy minden ilyen kérdésben az én méltatlankodásom, az én haragom mindig az igazgatók és felbujtók ellen irányul és sohasem ezek szegény áldozatai ellen. *(Zaj balfelől. Egy hang a baloldalon: Szolidárisak!)*

Kubik Béla: A kormány volt a felbujtó! *(Derültség jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, a szolidaritás ilyen tömegmozgalmaknál rendszerint a tömegek hiszékenységének és a vezetőség gyávaságának a jele. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Férfiasság! Gyáva az, a ki meghátrál! Ugy-e, most szolidárisak a miniszter urak is?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Sokkal komolyabb kérdésről van itt szó, semhogy bárminő szellemes aperçu-kkel foglalkozni kivánnék.

A szolidaritás jelszavát akkor szokták előtérbe állitani, midőn a vezetők büntetendő cselekményekre ragadtatták el magukat és követőiket, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és midőn azután a tömegeknek becsületes tisztességérzetét egy egészen téves térre terelik át, t. i. a bűncselekményekben való szolidaritás terére — a mit én nem fogok elismerni soha — azért, hogy a megtorlást megnehezitsék. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: De hát milyen büncselekről van szó?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Például a mik a rákosi rendezőpályaudvaron történtek, ha igaz az, hogy ott lámpákat lecsavartak, a berendezést elvitték, azok igenis a büntetőtörvénynek legsulyosabb megsértését képező büncselekmények.

Zboray Miklós: De nem azokat függesztették fel!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mi azt a harmadik kérdést illeti, én nagyon kérem a háznak minden egyes tagját, ne azt méltóztassék most nézni, hogy többé vagy kevésbbé szeretetreméltó vagy nyájas dolgokat tudnak-e egyik vagy másik miniszternek a szemébe mondani, mondjanak le ezen passziójuknak teljesitéséről egy pillanatra.

Polónyi Géza: Nem passzió ez, hanem kötelességteljesités!

Rakovszky István: A ki hibázott, annak azt megkell mondani! Az a miniszter!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kritika elől kitérni nem szándékozom; de azt hiszem, egyet fognak velem érteni t. képviselőtársaim abban, hogy a kritika gyakorlására nem most van a kedvező időpont. *(Igaz! Ugy van!)*

Rakovszky István: Ugy van. Ebben egyetértünk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Most első hivatásunkképen kellene, hogy mindnyájan érezzük azt, hogy azt a félrevezetett tömeget a kötelességteljesitésének utjára visszavezessük, s ezen a téren a kormány meg fog ragadni minden alkalmat arra . . .

Kubik Béla: Láttuk a rendőrséget, mely az utasokat elhurczolja! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . meg fog ragadni minden alkalmat arra, hogy nyitva tartsuk az utat, hogy visszatéritsük őket a kötelességteljesitésének utjára.

Kubik Béla: Spiczlik, rendőrök vannak mindenütt! *(Zaj.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy ne zavarja a tanácskozást.

Kubik Béla: Kérem, hagyjon nekem békét! *(Zaj a jobboldalon. Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kormány — mondom — meg fog tenni mindent, a mi rajta áll, hogy a kötelességteljesitéséhez való visszatérés utja nyitva álljon azok előtt, a kik erre az utra akarnak térni és hajlandó a feledés fátyolát boritani az eddig történtekre mindazok tekintetében, a kik visszatérnek esküvel pecsételt hivatalos kötelességeik teljesitésének utjára. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Gondoljuk meg mindnyájan, hogy azon nyilatkozatoknak, a melyek itt történnek, a szelleme igen nagy kihatással lehet a lelkületre, a hangulatra abban a tekintetben, hogy belássák azok a szerencsétlen emberek azt, hogy egy reménytelen utvesztőbe jutottak és megfordulhassanak abban, mielőtt későn van. Ebben kérem a ház minden tagjának támogatását — nem a kormány érdekében, de ezeknek a szerencsétlen embereknek az érdekében. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: A kiket a rendőrök bevittek a rendőrségre, *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Higyjék meg nekem azt, hogy azok az igaz barátai a vasuti személyzetnek, a kik a kötelességteljesités utjára hivják fel őket . . . *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Zboray Miklós: Emberileg!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . és én nem mondom, hogy készakarva teszik, de végzetes csapás lesz rájuk nézve, ha azoknak szavára hallgatnak, a kik behizelegni igyekeznek magukat az ő lelkületükbe, hazug, teljesithetetlen igéretek és olyan bátoritásnak hangja által, a mely bátoritás miatt a bátoritó urakat nem érheti semmi baj, *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Zaj balfelől.)* mert igenis, jobb sorsra érdemes magyar családok százait, talán ezreit dönthetik a véginségbe. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

A kormány teljesiteni fogja kötelességét, érzi a felelőséget . . .

Zboray Miklós: Szuronnyal!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ha kell, szuronnyal is. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)* Teljesiteni fogja a méltányosság, a mérséklet, a baráti jóindulat kérő szózatával is, — ezt intézem a vasuti személyzethez, — de teljesiteni fogja a hatalom . . . *(Nagy zaj balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . teljesiteni fogja, ismétlem, a jóindulat, a méltányosság, a baráti érzület kérő szózatával — ezt a szózatot intézem erről a helyről a vasuti személyzethez, — de ha ez nem használ, teljesiteni fogja a kezébe lerakott hatalomnak jogos használatával, *(Zajos helyeslés a jobboldalon.*

Nagy zaj balfelöl.) és ezért a nehéz lépésért rá fogja háritani a felelősséget azokra, a kik ezt az indokolatlan, ezt az alaptalan, ezt a végeredményében a vasuti személyzetre nézve annyira végzetes mozgalmat felidézték és elmérgesitették. *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Zaj.)*

Elnök: T. ház! Tekintettel arra, hogy a tanácskozásra szánt idő már kimerittetett, mert két órán jóval túl vagyunk, javaslom . . .

Polónyi Géza: Én holnapra tartom fenn, hogy személyes kérdésben nyilatkozzam.

Elnök: Ez is holnapra marad. Csak javaslatot kivánok még tenni a legközelebbi ülés napirendjére. Javaslatom az, hogy a ház tartsa legközelebbi ülését holnap, csütörtökön délelőtt 10 órakor és annak napirendjére tüzze ki ugyanazon tárgyakat, a melyek a mai ülés napirendjére is ki voltak tüzve. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ha igen, ugy ezt a ház határozataként kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 35 perczkor.)

420. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 21-én, csütörtökön,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Napirend előtti felszólalások.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 50 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Hertelendy László jegyző fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, az azok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az 1904. évi április hó 20-dikán tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs.)*

Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Más elnöki bejelenteni valóm nincs, mint az, hogy a házszabályok 206. §-a értelmében napirend előtti felszólalásra a következő képviselők kértek és nyertek engedélyt: Polónyi Géza, Hock János, Rakovszky István, gróf Batthyány Tivadar, Zboray Miklós, Okolicsányi László és Lengyel Zoltán.

Mielőtt Polónyi képviselő urnak adnám a szót, Kubik Béla képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani.

Kubik Béla: T. képviselőház! A tegnapi nap folyamán a ház tekintélyét sértő kifejezést használtam, a melyért ezennel a ház bocsánatát kérem. *(Helyeslés.)* Kötelességem egyszersmind kijelenteni, hogy ezen eljárásomban abszolute nem alterál engem az, hogy az elnök részéről megtorlásban részesültem és hogy a szemben ülő párt e tekintetben további intézkedéseket is tett. Remélem, hogy ezek le fognak folyni a maguk rendje és módja szerint. Kötelességem még ezen alkalommal megemliteni azt is, hogy sértő kifejezésem a napló szerint ugy látszik, mintha talán Okolicsányi László t. képviselőtársamat is érintette volna. A helyzet azonban abban a pillanatban tiszta volt mindenki előtt, a mennyiben az illető, a kire azt a kifejezést értettem, azonnal magára is vette, Okolicsányi László t. képviselőtársam pedig érintve magát nem is érezte. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Ugy gondolom, hogy miután a t. képviselő urak, a kik napirend előtti felszólalásra engedélyt kaptak, szintén a folyamatban lévő vasutas mozgalomról kivánnak nyilatkozni, talán szolgálatot teszek az ügynek, ha ezen nyilatkozatok előtt már röviden tájékoztatom a t. házat a tényleges helyzet felől, *(Halljuk! Halljuk!)* a mennyiben én vállaltam magamra ezen kötelesség teljesitését, mert az illető ügyágért elsősorban felelős kereskedelemügyi miniszter ur a tényleges intézkedések által annyira igénybe van véve, hogy abban állapodtunk meg, miszerint az ügynek a parlamentben való képviseletére ma én vállalkozom, hogy ő egész idejét és erejét a szükséges sürgős intézkedéseknek szentelhesse. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Vonatot vezet tán?

B. Kaas Ivor: Vigyázzon, hogy meg ne bukjék azzal! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kormány kötelessége kettős. Az első vonatkozik arra, hogy a vasuti forgalmat megindítsa és hogy a vasuti személyzetnek azon túlnyomó nagy többségét, a mely sztrájkolni nem akar és kötelességét teljesiteni kivánja, a ránehezedő lidércznyomás alól felszabaditsuk és rá nézve a munka folytatását lehetővé tegyük. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

E czél biztositása végett a tegnapi napon két, ma reggel pedig a harmadik irányban indultak el vonatok megfelelő katonai fedezet mellett . . . *(Derültség balfelől. Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Nyegre László: Mi van ezen nevetni való?

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . és elegendő számu államvasuti tisztviselővel, a kik állomásról-állomásra előrehaladva, a forgalom felvételét organizálják, a távirati összeköttetést, a mely több helyen megzavartatott, biztositják és a forgalom felvételét lehetővé teszik. Ezen vonatokat követőleg ma reggel elindult az első rendes személyvonat Bécs felé a marcheggi vonalon.

Ugron Gábor: Mindig Bécs? *(Felkiáltások a jobboldalon: Ez is baj?)*

Gabányi Miklós: Ez is kisiklik bizonyosan!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mostanáig valószinüleg elindult már az első személyvonat a brucki vonalon. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Megint Bécs!)* Ma délután valószinüleg elindulhat az első személyvonat Püspökladány felé és Bécs felé valamelyik vonalon délután gyorsvonat is lesz indítható.

Azok a pozitiv hirek, a melyek az előre elküldött szolgálati vonatok részéről beérkeznek, mindenünnen azt jelentik, hogy a személyzet túlnyomó nagy többsége helyén állott, várta a szolgálat felvételének lehetőségét és a kiküldött államvasuti tisztviselő előtt ujból esküszerü fogadalmat tett, hogy kötelességeit hiven és becsületesen fogja teljesiteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ilyen módon én azt hiszem, hogy holnap estig az első — hogy ugy fejezzem ki magam — pionirszolgálatot tévő vonat minden fővonalon el lesz indítható és egy félnappal az első ilyen vonat indulása után a rendes személyszállitási közlekedés is felvehető lesz. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Természetesen a normális forgalom helyreállitását ez nem jelenti, de mégis biztosit bizonyos forgalmat, a mely — remélem — meg fogja közeliteni a normális forgalmat. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Ezzel a jég meg van törve és a kezdet nehézségei, legalább félig-meddig legyőzötteknek mutatkoznak. Ha most hozzáveszem azt, hogy ezrével vannak alkalmazást keresők és pedig megfelelő szakképzettséggel biró egyének előjegyezve az államvasutaknál, *(Ugy van! a jobboldalon.)* és hogy ezek tömegesen jelentkeznek most ugy itt, mint a vidéki nagy góczpontokban a sztrájk hirére: azt hiszem, az államvasutak vezetőségének néhány nap alatt lehető lesz teljesen organizálni a rendes szolgálatot. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Azonban, mielőtt erre a lépésre elhatároznánk magunkat, meg kell egy körülményt gondolni *(Halljuk! Halljuk!)* és ez az, hogy valahány embert most alkalmazunk, ugyanannyi embert el kell bocsátanunk. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ha tehát mi most a forgalmat helyreállitjuk ugy, hogy néhány száz vagy pár ezer uj embert alkalmazunk államvasuti szolgálatra és ugyanannyi szerencsétlen, félrevezetett emberrel szemben éreztetnünk kell kérlelhetetlenül a törvény szigorát . . .

B. Kaas Ivor: Ne tegyék!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem is akarjuk!

Ugron Gábor: Béreljék ki a bécsi hóhért! *(Zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . akkor azután nincs többé mód és hatalom, a mely őket az inségtől megmentse. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Épen ezért, mert ezt nem akarjuk tenni, csak végszükség esetén, mielőtt ilyen intézkedések történnének, a kormány készséggel ragadta meg a kinálkozó alkalmat arra, hogy a békés kiegyenlités terére lépjen. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Ezt már ezelőtt kellett volna tenni. *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tegnapi beszédemet is azzal végeztem be, hogy egy baráti kérő szózatot intéztem a kötelességteljesitéstől eltántoritott államvasuti személyzethez s miután egy arra minden tekintetben kiválóan alkalmas férfiu, a kiben a vasutasok is ügyüknek régi barátját tisztelik, Vörös László t. képviselőtársunk, *(Éljenzés a jobboldalon.)* vállalkozott ennek az ügynek elsimitására, készséggel kijelentettem neki, hogy azon közvetitő vagy kiegyenlitő javaslatokat, a melyeket ő hozni fog a munkát megtagadott vasuti személyzet részéről, kész vagyok és készek vagyunk konsziderácziő tárgyává tenni. *(Élénk helyeslés.)*

Hock János: Már tegnap kellett volna ezt mondani, akkor ma könnyebben menne a dolog. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)* Én ott voltam, beszéltem velük és igyekeztem mérsékletre birni őket!

Nessi Pál: Végre megjön az eszük. *(Folytonos zaj jobb- és balfelől. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tudom, hogy Hock János képviselő ur ott volt, tudom azt is, hogy igyekezett mérséklőleg hatni az elvaditott közönségre, *(Mozgás jobbfelől.)* és mert ez igy van, ezt egész készséggel konstatálom, . . .

Rakovszky István: És Nyegre nem akarja elhinni! *(Mozgás jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . de engedelmet kérek, én azt hiszem, hogy a békés kiegyenlitésnek és az ügy sima elintézésének legfontosabb előfeltételét biztositjuk az által. . .

Ugron Gábor: Legyen szive a kormánynak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . ha attól az illuziótól fosztjuk meg az államvasuti személyzet ezen részét, mintha ők olyan kényszerhelyzetbe juttatták volna a magyar államot,

a melyben ők diktálhatják a feltételeket. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A késő esti órákban keresett fel bennünket ismét Vörös László t. barátom és adta elő nekem azon propozicziót, miszerint ő reménynyel bir arra, hogy a Budapesten gyülekezett államvasuti személyzet azonnal hazautazik, munkába áll és kötelességét hiven fogja teljesiteni, ha megigérheti nekik a kormány nevében azt, hogy először a mostani szerencsétlen mozgalomért senki meg nem büntettetik, *(Élénk helyeslés jobb- és balfelől.)* másodszor hogy engedélyt kap a vasuti személyzet arra, hogy a benyujtott törvényjavaslattal az üzletvezetőségenkint összehivandó gyülésen behatóan, objektive foglalkozzék és kivánalmait . . . *(Felkiáltások balfelől: Ez méltányos! Ez helyes! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Csak önöknek szabad helyeselni?

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . egy Budapesten összeülendő közös bizottság vagy gyülés adhassa át a kormánynak. Hát, t. ház, én, illetőleg mi — mert méltóztassék mindig együttesnek tekinteni eljárásunkat — mind a két kivánságot teljesithetőnek tartottuk.

Ugron Gábor: Tegnap még Pulver und Blei volt!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az emberi igazságérzetével kicsit nehezen egyeztethető ugyan össze, hogy minden büntetés elmaradjon azon kevés számu egyéneket illetőleg is, a kiket szerintem óriási felelősség terhel, de mivel a kérdés ugy áll előttünk, hogy esetleg az igazság ezen kivánalmainak végrehajtása is sok száz szerencsétlen embert szolidárissá tenne a szerencsétlenségben, azt hiszem, az emberies érzés diktálja azt . . . *(Általános helyeslés.)*

Hellebronth Géza: Ez az emberies beszéd, nem a tegnapi!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . hogy ebben az esetben mindenféle alkudozás és korlátozás nélkül álljunk a teljes amnesztia álláspontjára. *(Általános élénk helyeslés.)*

A mi a másik kérdést illeti, én a magam részéről csak örvendeni fogok, hogyha az államvasuti személyzetnek azon tagjai, a kik valóban a leghevesebb, a legindulatosabb kitörésekre ragadtatták magukat a javaslattal szemben, akkor, midőn oly alapossággal még magát a javaslatot sem nem ismerhették, sem nem tanulmányozhatták, hogy annak horderejéről maguknak nyugodt itéletet alkothattak volna, mert hisz — nem akarok most terjengős lenni — de számos jel mutatja, hogy az elkeseredést nagy részben oly dolgok idézték elő, melyekre nézve az illető személyzet egyszerüen tévedésben van . . .

Ugron Gábor: Tapintatlanság mindennek az oka! *(Mozgás jobbfelől.)*

Hock János: Ez igaz, ez ugy van! *(Ellenmondások jobbfelől.)* Akkor miért buktatják meg az elnököt, ha nem tapintatlanság? Micsoda beszéd ez? *(Nagy zaj.)* Nem lehet letagadni a tényeket!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én, t. ház, csak megnyugvással nézhetek az elé, ha az államvasuti személyzet objektive, higgadtan és nyugodtan veszi tárgyalás alá ezt a törvényjavaslatot, mert meg vagyok róla győződve, hogy e javaslat tartalmának nyugodt tárgyalása már magában nagy mértékben csillapitólag fog hatni a kedélyekre és le fogja szállitani a most felmerült követeléseket. De másfelől, akárminő igényekkel lépjenek is fel az érdekeltek, én azt tartom, hogy az élet összes viszonyaiban, de különösen ilyen nagy szolgálati szervezeteken belül azoknak, a kik egy ilyen nagy testület élén állanak, elfogulatlanul kell meghallgatniok és átvenniök alárendeltjeiknek minden vágyát és óhajtását, *(Felkiáltások a baloldalon: Ez a helyes!)* de hozzá kell tennem, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy minden oly vágyát, óhajtását, kivánságát, a mely a hivatalos fegyelemnek, rendnek és a köteles tiszteletnek megsértése nélkül jut kifejezésre. *(Élénk helyeslés.)*

A mint tehát az államvasuti tisztviselői kar ilyen kivánságokat a megfelelő formák között és módon kiván az államvasutak vezetőségének és a kormánynak tudomására juttatni: az ellen, hogy ezen kivánságokat átvegyük, hogy ezeket velük megbeszéljük és elfogulatlanul döntsünk felettük: elzárkózni semmi indoka a kormánynak nem lehetett, természetesen a nélkül, hogy a teendő módositások iránt bármiféle obligót vagy kötelezettséget vállaljon. *(Mozgás balfelől. Halljuk! a jobboldalon.)*

T. ház! Talán épen most tanácskoznak a vasutasok a felett, hogy ezen feltételeket elfogadják-e vagy sem? Az ügynek ilyen stádiumában én senkit sem kivánok lebeszélni arról, hogy házszabályaink adta jogával éljen, de mégis nagyon kérem t. képviselőtársaimat, hogy méltóztassanak felszólalásaikban most minden olyan momentumot kerülni, a mely a kiegyenlités ezen munkáját nehezitené *(Helyeslés jobbfelől.)* és méltóztassék a kritikát — de minden irányban és minden vonatkozásban — egy későbbi alkalomra fentartani. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Sem az egyik, sem a másik irányban nem kivánjuk a kritikának utját vágni. Ha a t. képviselő urak a kereskedelemügyi miniszter urnak korábbi eljárását kritizálni kivánják, lesz arra számos alkalom. Ha a t. képviselő urak meg akarnak engemet különösen azon rendőri intézkedésekért támadni, a melyek tegnap történtek, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* erre is lesz elég alkalmuk; egyáltalában nem kivánok előle kitérni; megbeszélhetjük a dolgot bármikor, de méltóztassanak meggondolni, hogy most minden olyan jelenet és minden olyan vita ebben a házban, a mely arra a téves feltevésre engedne következtetést, mint hogyha itt e házban magának a munkamegtagadási mozgalomnak pártfogói és gyámolitói ülnének: csak az ügy kárára szolgálna. *(Élénk helyeslés jobb-*

felől.) Én tehát nagyon kérném a t. házat, hogy ezen ügy felett ma mentül rövidebben, mentül objektivebben *(Helyeslés fobbfelől.)* és mentül inkább ugy essünk át, hogy a dolog lényegére nézve létező egyértelmüség, t. i. az, hogy a munka megtagadását senki sem helyesli és hogy a kérdés sima megoldását mindenki óhajtja, mentül inkább kifejezésre jusson. Ezeket kötelességemnek tartottam elmondani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! Előre is jelzem, hogy a midőn a t. miniszterelnök ur mostani felszólalásának végén jelzett óhajtásnak magam is készségesen megfelelek: akkor én, habár szivesen honorálom a kormány részéről és ilyen illetékes helyről jövő e felhivásnak mind természetét, mind jelentőségét, mégis kötelességemnek tartom megjegyezni, hogy arra az álláspontra, a melyre helyezkedem és a mely megfelel annak, a mit a t. miniszterelnök ur most beszédének végén mondott, a függetlenségi és 48-as párt már tegnap helyezkedett. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Én ugyanis azon szerencsés helyzetben vagyok, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ma már napirend előtti felszólalásomban, a melyre nézve a ház érdemleges határozatot ugyan nem hozhat, tájékoztathatom a t. képviselőházat a függetlenségi és 48-as párt hangulatáról és tegnap meghozott határozatairól. *(Halljuk!)*

A függetlenségi és 48-as párt tegnapi értekezletén megállapodtunk abban, hogy mi mindnyájan mélyen sajnáljuk a mozgalomnak ilyen alakban való kitörését és a magunk részéről az ország nagy érdekében annak elesztéséhez nem is szándékozunk semmivel sem hozzájárulni.

Másrészt azonban a pártnak kifejezett és világos hangulata és megállapodása az is, hogy a történt eseményeket kétségtelenül és világosan kormányzati hibák és törvényszegések idézték elő. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezenkivül a függetlenségi és 48-as párt követelni akarta és követeli a gyülés megtartására való törvénybe ütköző tilalomnak azonnal hatályon kivül helyezését és a gyülekezési jog tiszteletben tartásával a gyülés megtartásának lehetővé tételét. *(Helyeslés. Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezenkivül pedig külön napirend alakjában napirendre kivánja hozatni sürgősen az előttünk fekvő törvényjavaslatnak, a vasutasok fizetésemelésére, illetőleg illetményei rendezésére vonatkozó javaslatnak haladéktalanul való letárgyalását.

Hock János: Ezt ők nem akarják.

Polónyi Géza: Továbbá a függetlenségi és 48-as pártnak hangulata és meggyőződése szerint, azokon kivül, a miket elősoroltam, a pártnak minden tagja kivétel nélkül azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a tegnapi napon történt dolgok, különösen a vasutasoknak letartóztatása törvénybe ütköző és a hivatalos hatalommal való visszaélés. *(Élénk helyeslés. Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ennek folytán a párt a maga részéről akkor, a midőn az ország érdekében a forgalom rendes helyreállítására szükséges minden intézkedést a maga részéről szivesen támogat, másrészt, mint voltam bátor jelezni, semmit elkövetni nem akar, a mi a szerencsétlen áldozatok számát szaporitaná, vagy pedig a szerencsétlen helyzetnek káros következményeit fokozná egyuttal. El van tökélve arra, hogy a történtekért a felelősségrevonásnak a legsulyosabb és legkomolyabb nemét is alkalmazza a kormánynyal szemben. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azokra vonatkozólag, a miket a miniszterelnök ur előterjesztett, elsősorban a tényállás kiegészitésére szoritkozom. A miniszterelnök ur kihagyta, pedig fel kellett volna emlitenie, hogy a paczifikáczionális hangulatnak 24 óra alatt történt megváltozása alatt 900 letartóztatott embernek szabadlábra való helyezése is elrendeltetett. Ezt el méltóztatott felejteni, és én kiegészitem ezt a tényállást azzal, hogy közvetlenül beszédem megkezdése előtt értesülést nyertem arról is, hogy e szabadlábra helyezés alkotmányos és jogi viszonyainkat jellemző módon akként történt meg, hogy a rendőrkapitányt a kereskedelemügyi miniszter magához rendelte, és ezen az uton intézkedett a szabadságra helyezés dolgában.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Majd megmondom, hogyan történt!

Polónyi Géza: Ez magyaráz meg mindent. Magyarországon a közszabadságok kezelése nem a büntető hatalom kezében van, hanem a kormányhatalom használja fel saját czéljaira a rendőrséget és visszaél e hatalommal, *(Helyeslés. Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* visszaélt akkor is, mikor letartóztatta a vasutasokat és visszaélt akkor is, a mikor szabadlábra helyeztette. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök urnak tegnapi felszólalása és mai ténye — tessék kegyesen megengedni — szimptomatikus marad örökidőkre, azon időkig legalább, a meddig a miniszterelnök ur reméli, hogy ezt az állást be fogja tölteni. Hogy ez a reménye teljesedni fog-e, az más dolog; de szimptomatikus marad, mert, t. képviselőház, az országnak ily válságos helyzetében mi bizonyult be? Az, hogy a t. miniszterelnök urnak az erős kéz jeligéje alatt alakult kormányzata nem áll egyébből, mint megfontolatlanul és az ország károsodásával járó, hirtelenül kijelentett nagy nyilatkozatokból, fenyegetésekből, és három nap, vagy 24 óra mulva bekövetkező nagy retirádából. *(Igaz! Ugy van! Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ezzel kapcsolatban csak regisztrálni akarom, — rövid időről van szó, nem kell nagyon megfeszitenem az emlékezőtehetségünket, — hogy mi történt tegnap? *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mindnyájan éreztük azt, hogy ily kivételes ese-

tekben, a melyeknek hatásáról röviden meg fogok emlékezni, az ország törvényhozóinak sürgős kötelessége még akkor is, ha félre kell tenni a politikai tendenciákat, segitségül sietni a kormánynak is, ha kell, hogy az ország nagyobb károsodását megakadályozzuk.

Jelentkeztünk, t. képviselőház. Kivánságunk mi volt? Azt mondtuk a t. miniszterelnök urnak, hogy az okokat kell elháritani, hogy az okozat megszüntethető legyen. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem kivántunk mi fizetésemelésre vonatkozó igéreteket. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Egy dolgot kértünk: lássa be azt, hogy az egész sztrájk két rövid oknak köszönheti közvetlenül kitörését. Az egyik a vasutasok vezetőinek állásuktól való felfüggesztése, a másik a gyülekezés megtiltására vonatkozó törvénytelen határozat. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azt kértük a miniszterelnök urtól, sziveskedjék hozzájárulni, hogy a kormány nevében nyilatkozat tétessék, — egyebet nem is kértünk, — hogy e gyülés megtartása engedélyeztetni fog. Ezt józan észszel ellenezni már csak azért sem lehetett, mert hiszen egy országosan szervezett mozgalom leszereléséhez, a békének megkötéséhez ez az egyetlen fórum és mód, és magához ahhoz, hogy kimondhassák azt, hogy elállnak a sztrájktól, ehhez magához kellett annak a gyülésnek a megtartása. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Tegnap a legridegebb visszautasitással találkoztunk, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a t. miniszterelnök ur ide állott, mivel? *(Felkiáltások a baloldalon: Szuronnyal! Ellenmondás a jobboldalon.)* Azzal, hogy a vasutasokkal szóba sem áll.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én mondtam?

Lovászy Márton: Hieronymi mondta, hogy nem lehet ezekkel tranzigálni, mert különben becsukhatjuk a boltot.

Polónyi Géza: Azt mondta: nem állok velük szóba és az állami auktoritás elvére helyezkedem. Hiszen a konferenczián is erről volt szó köztünk. Továbbá azoknak, a kik visszatérnek, amnesztiát ad; azokkal szemben, a kik folytatják a mozgalmat, példát statuál, és ha kell, szuronnyal akar eljárni. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* Ugye, ez tegnap történt?

Rakovszky István: És akkor helyeselték?

Polónyi Géza: Mennyi komolyságról tanuskodik a kormánynak ez az eljárása, mely akkor, a mikor az országnak rendkivül nagy és vitális érdekeiről van szó, a 24 órát sem várta be, hogy álláspontja igy megváltozzék és bekövetkezzék mi? Az, hogy mi tegnap az ellenzéknek lojális magatartásával lehetővé akartuk tenni a kormánynak azt, hogy egyrészt belátva hibáját, annak jóvátételét egy parlamenti tranzakczióval eszközölje, a mi által nem csorbulhat sem államnak, sem kormánynak, sem törvényhozásnak tekintélye . . . A t. miniszterelnök ur elvetette ezt a propozicziót, és ime ma idejön, a kényszerü helyzet előtt megalázkodva . . .

Sréter Alfréd: Ez nevetséges beszéd! *(Nagy zaj.)* Ez valótlanság!

Polónyi Géza: . . . és ma már a sztrájkolóknak teszi meg azt, a mit az ellenzéknek tegnap megtagadott. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Ennek a dolognak egy kicsit erősebb alkotmányjogi jelentősége is van. Az a tény, hogy Vörös László t. képviselőtársunk valóban dicséretreméltó, példás buzgalommal régi népszerüségét, összeköttetéseit a vasutasokkal felhasználva közbelép, hogy az államot nagy kalamitásoktól megőrizze, hálára kötelező és tiszteletreméltó tény; de politikailag és a kormányzat szempontjából mit mutat ez? Azt, hogy a kormányzat a saját férfiaival és felelős közegeivel nem tud eredményt elérni, hanem nyugalmazott bajtársait veszi igénybe, hogy helyette kormányozzanak. *(Derültség és taps a baloldalon. Ellenmondás jobbról.)*

Ebben merül ki a 24 órának rövid története. Hozzáteszem azt, hogy azon intézkedéseken kivül, a melyeket a kormány igazság és törvény ellenére ezen 24 óra alatt tett, még az is megnehezitette ennek az ügynek a lebonyolitását, hogy igazságszolgáltatásunkat is kompromittálta. Egy legió bünper indult meg. A kereskedelemügyi miniszter ur a tegnapi konferenczián még jól tudta, hogy a 480. §. nem alkalmazható a vasutasokra, mert nem közhivatalnokok, bár a Curiának egy ellenkező elvi álláspontjáról tudunk a sikkasztás kérdésében, de én csak azt regisztrálom, hogy a t. kereskedelemügyi miniszter ur tegnap a konferenczián ezen az állásponton volt. Mégis meginditanak egy legió bünpert azért, hogy 900 ember letartóztatásának törvénytelenségét fedezzék és most gondoskodnak majd arról, hogy miként lesz ez a néhány száz bünper kegyelmi uton vagy más uton megszüntetve. Az igazságszolgáltatás azonban itt áll, mint kompromittált, mert ez az egész dolog, hogy tiszteletreméltó magyar családapák, a kik feljönnek azzal a jó szándékkal és tudattal, hogy a kereskedelemügyi miniszter által tett nyilatkozatok alapján a gyülekezési joguk biztositva van, azzal találkozzanak, hogy a hajón őket letartóztatják és mint utolsó csirkefogókat toloncházba kisérik, hát ez felháborító dolog. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Ezekért a tényekért, a nélkül, hogy legtávolabbról szándékom volna a mozgalom élesztéséhez hozzájárulni, *(Felkiáltások jobbról: Látjuk!)* 24 óráig sem maradhat adós egy ellenzék, hogy az ország szine előtt szemébe ne vágja a kormánynak azt a vádat, hogy hivatalos hatalmával visszaélt és eltiporta a közszabadságot. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rátérek majd röviden a kérdésnek érdemére is, hol ki fogom elégiteni a t. miniszterelnök ur óhaját is, azonban nem tehetek róla, ha egy

pillanatra ki kell térnem egy tegnap felmerült személyes inczidensre is. A t. miniszterelnök ur tegnapi beszédében felhozta azt, hogy büntető cselekmények forognak fenn, vagy a mint ő a kifejezést használta, hogy az állam tulajdonát képező ingók használatának elvonásával büntetendő cselekmények követettek el. Mikor közbeszólások történtek, meg lett világositva a dolog, és azt mondta a miniszterelnök ur, hogy neki sincs joga más kalapját és más kabátját elvenni és abban elutazni. Mikor azután én közbeszóltam és intenciómnak megfelelőleg nem azt hibáztattam, hogy a t. miniszterelnök ur büntetendő cselekményekről beszél, hanem azt hibáztattam, hogy ily mozgalom lecsillapitására való törekvésnél nem szerencsés gondolat azokat a tisztviselőket és intelligens embereket általánosságban a lopás gyanuja alá helyezni, őket általánosságban tolvajoknak nyilvánitani: akkor a t. miniszterelnök ur azt mondta — gondolom, ezt a kifejezést használta — hogy az alapvizsgán buknék meg az, a ki nem tudná; a kettő között mi a különbség. A t. miniszterelnök ur ugyebár nem kihágásokról méltóztatott beszélni? Mert azt csak fel kell tételeznem a miniszterelnök urról, hogy tudja, hogy kihágások miatt előleges letartóztatásnak helye nincs. Büntetendő cselekményről méltóztatott beszélni. Már most a felnőttek oktatásának bizonyos stádiumában kénytelen vagyok a miniszterelnök urat felvilágositani, hogy legalább a jövőre ily botlást ne kövessen el. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* A használatnak elvonása lehet büntetendő cselekvény, de mikor? Akkor, mikor a tulajdon és a használat meg van osztva, vagyis a tulajdon X-é, a haszonélvezet Y-é. Ez esetben fordulhat elő a furtum usus esete, a mit a magyar törvény jogtalan elsajátitásnak nevez. A büntetőtörvénykönyv idevonatkozó rendelkezése ezt mondja: »Vétséget követ el és hat hónapig terjedhető fogházzal, valamint ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő: a ki saját, vagy a tulajdonos beleegyezésével, vagy annak számára más ingó dolgát a haszonélvezőtől, zálogbirtokostól vagy attól, a ki a dologra nézve használati vagy megtartási joggal bir, jogtalanul elveszi.« A t. miniszterelnök ur kell, hogy tudja, hogy az államvasut sem nem zálogbirtokos, sem nem haszonélvező, sem nem megtartási jogot gyakorló ember vagy jogalany az ő vonataira és azok felszereléseire; ha tehát a miniszterelnök ur beszél arról, hogy az államot a tulajdonát képező iugók tekintetében a használattól fosztották meg, ha nem magyarázta volna is meg a kalap és kabát históriájával, ez alatt a jogász mást nem érthetett, mint lopást, mert az idegen ingó dolognak elvétele és használata a Curiának egyhangu és minden jogásznak egyforma meggyőződése szerint akként áll, hogy az elidegenitési szándék tekintetében, a mely a lopásnak egyik konstitutiv eleme, azt mondja a biró, hogy ez a szándék azonnal be van fejezve, a mint az illető az ingóval, mint sajátjával rendelkezik. Hát ezek elemi fogalmak, *(Derültség balfelől.)* Ezen rövid alapvizsgálati refutációnál tanulja meg a miniszterelnök ur, hogy annak, a mit ő mondott, ha egyáltalán értelme volt, *(Derültség balfelől.)* csak az az értelme lehetett, hogy általánosságban tolvajlással gyanusitotta az összes sztrájkoló vasutasokat. *(Ellenmondás jobbfelől.)* Én mélyen sajnálom, hogy ez megtörtént és szivesen járulok hozzá ahhoz is, hogy a t. miniszterelnök ur ezt refutálja es magára nézve nem létezőnek tekintse. De még egyszer ismétlem, én nem az ellen tettem kifogást, hiszen nem is tehettem, mert én nem tudtam, hogy tegnap történtek-e büntetendő cselekmények vagy sem, — lehet, hogy történtek, sőt azoknak törvényszerü megtorlását természetesnek is tartom — csak az ellen tettem kifogást, hogy általánosságban ilyen alkalomkor meggyanusitani embereket, a kik intelligens emberek és a becsületükre bizonyára érzékenyek, nem az az eszköz, a melylyel a czélt elérni lehetne. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Elfogni, bekisértetni, kihallgatni, jegyzőkönyveket felvétetni: csirkefogókkal szokás igy eljárni! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Rövid néhány reflexiót szándékozom még tenni a kérdés lényegére nézve. Itt elsősorban arra kell rámutatnom, hogy a t. miniszterelnök ur azzal a megnyugtató nyilatkozattal áll a ház szine elé, hogy a forgalom legrövidebb idő alatt, habár nem is rendes méreteiben, de kielégitő módon biztositva lesz. Hozzuk ezt a kérdést tisztába, mert én attól félek, hogy a t. miniszterelnök ur holnap mást fog mondani. *(Derültség balfelől.)* Itt félreértés forog fenn.

T. miniszterelnök ur! Nekem szerencsém volt a mozgalom élén álló férfiak közül az éjjel három uri emberrel erről a dologról tárgyalni, és én köteles őszinteséggel fel akarom világositani a miniszterelnök urat, hogy vagy ő van tévedésben, vagy engemet ejtettek tévedésbe.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Valószinüleg!

Polónyi Géza: Majd az események fogják igazolni! A t. miniszterelnök ur t. i. azt mondja, hogy a vasuti tisztviselők, alkalmazottak és szolgák nagyobb része azon az álláspontón áll, hogy nem tagadja meg a szolgálat teljesitését. Itt ez a dolog lényege. Nekem az a három uri ember azt mondotta, hogy 38.000 hivatalnok, alkalmazott és szolga közül 37.000-en tagadták meg a szolgálat teljesitését, és csak az az ezer, a kik állanak a felsőbb rétegekből és különösen a mérnöki karból és az irodai alkalmazottakból, nem tagadta meg a szolgálat teljesitését. Ez nem saját állitásom, én csak relata refero. Én megvallom, nagyon szeretném, ha a miniszterelnök álláspontja és tudomása felelne meg a tényeknek. Hiszen ha igaz az, hogy a nagyobb-

része nem tagadta meg a szolgálatot, akkor nincs semmiféle olyan közvetlen veszély, a mi a miniszterelnök urat ilyen kormányzati tényekre kényszeritette volna, hogy tegnapról mára az ország szine előtt tegyen olyan konfessziót, a melylyel tegnapi álláspontját halomra döntötte. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én ilyen tények alapján azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök ur optimizmusa nem fog beválni. Bár azon nyilatkozatok után, a melyeket a miniszterelnök ur tett, őszintén óhajtom és remélem, és magam is közre fogok működni . . . *(Felkiáltások a jobboldalon: Látjuk! Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Tessék csak meghallgatni. Nem azzal működünk közre, ha letartóztatunk 900 tisztességes embert, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* ha félművelteknek, műveletleneknek és tolvajoknak deklaráljuk őket, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem azzal, ha mélyére nézünk a kérdésnek és megkérdezzük, hogy miben van a jogosság, miben van az igazság, és ha az okok eltávolitásáról akarunk a helyzet megoldása felől gondoskodni, akkor szanáljuk azt. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Mert, engedelmet kérek, a mikor 38.000 emberből álló intelligens tisztviselőség és vasuti munkás, a ki eskü alatt szolgál, a ki azonkivül nyugdij- és végkielégitési igényekkel bir, más szakmára pedig már csak előképzettségénél fogva sem mehet át, ha azon intelligens, érettségit tett és vasuti tanfolyamot végzett tisztviselők arra szánják rá magukat, hogy családot, vagyont, jövőt, exisztencziát, szabadságot, mindent koczkára tesznek, lehet-e, t. képviselőház, azt józanon elhinni, hogy ott okok nincsenek? *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* És azt gondolják önök, hogy az ilyen dolgokkal szemben az a panaczea, hogy lesbenálló alkalmazást várókat fognak rövid időre alkalmazni, hogy egy esztendő mulva azok csinálják meg a sztrájkot? *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* És azonkivül olyan eszmékkel foglalkozni, a mint tegnap magam is elhittem, hogy a vasuti ezred igénybevételével lehet segiteni a helyzeten, *(Ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* hiszen az ki van zárva! Nem lehet 37.000 embert 2000-rel pótolni. Azonkivül a vasuti ezrednek a szervezete olyan, hogy háboru idején is a létező vasuti tisztviselők osztatnak velük együtt be a szolgálattételre és csak ugy tudják azt teljesiteni. *(Felkiáltások a jobboldalon. Ez az izgatás! Helyeslés a jobboldalon.)*

Sréter Alfréd: Megmagyarázzák nekik, hogy nem lehet őket pótolni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Nessi Pál: Nem értesz te ahhoz, öreg! *(Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! Van ennek a vasuti ezrednek egy nagy bibije. Az a bibije is megvan t. i., hogy önök szerint a szolgálati és vezényleti nyelv német *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Már most, t. képviselőház, itt van a konkrét eset, hogy a váltóőr magyar, a vasuti ezred német. Hát, t. képviselőház, az önök közös hadseregének szolgálati nyelve egyéb okokon kivül még azt is bizonyitja, hogy ha válságok idején a magyar államnak van szüksége arra a közös hadseregre, a nyelvkérdés okából sem lehet annak hasznát venni. *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Lovászy Márton: Értéktelen az egész szervezet! Az egész közös hadsereg a magyar államra nézve. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Természetesen egy osztrák vasuti ezred az osztrákoknak hasznára válik. A magyar az egyedüli nemzet, a mely ilyen állapotokat eltür és fizet érte, de a mellett még panaszkodnia sem szabad neki, mert ha panaszkodik, becsukják! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De nézzünk egy kicsit szemébe annak, hogy mik lehetnek az okai ennek a szenvedélynek, a mely a vasutasokat most mozgatja. Én megkérdeztem tőlük és jó lélekkel, örömmel számolok be róla, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* mert jól esett a férfias önérzetnek, egyuttal a hazafiságnak ezt a megnyilatkozását látnom. *(Zaj jobbfelől.)*

Nem azokról beszélek, a kik mint családapák készek voltak a vonat elé feküdni — bár a hősiességnek ezen megnyilatkozása előtt, ha azt magyarok csinálják, kalapot emelek *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* — hanem arról, hogy azt mondják: kvalifikáczió tekintetében megkövetelik tőlünk az érettségi vizsgálatot, 9—10 hónapi vasuti tanfolyam elvégzését, azután gyakorlatot ugy, hogy évek multán jövünk abba a helyzetbe, hogy 1400 koronás fizetéssel alkalmazzanak bennünket! Ez a szolgálat az önérzetes ember számára azt a Kálváriát jelenti, hogy évek során át jó szót soha senkitől nem kap, csak: rendelem, utasitom, parancsolom stb. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Minden aprólékos dologért sulyos fegyelmi büntetés éri és oly mértékü birságolásoknak van kitéve, a melyek orvosolhatatlanok. *(Ugy van! balfelől. Zaj a jobboldalon.)*

Ballagi Géza: Ez mind alkalomszerü!

Polónyi Géza: Ezért kérik ők az országos szövetség létesitését, hogy panaszaikkal valamelyik fórumhoz fordulhassanak. De a mi a legérdekesebb, a mi önöket nagyon érdekelni fogja, azt mondják: évtizedeken át politikai páriái voltunk az államnak, kommandószóra rendelkeztek velünk! *(Igaz! Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezzel az ügy, t. képviselőház el nem intézhető. *(Zaj jobbfelől.)*

Telegdi József: Igen, a 48-as párt zászlója alatt kommandóra szavaztatták őket!

Rakovszky István: Csak Hieronymi volt a kivétel; nem szavaztak rá; tudták, miért!

B. Kaas Ivor: Ez az önök hálája! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: De azt is hozzáteszik, hogy ez a javaslat minden eddigi rendszerrel szemben veszélyesebb módon akart pórázul szolgálni arra, hogy a kormány továbbra is kezében tarthassa az összes vasutasokat.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egy szó sem igaz!

Polónyi Géza: És miként magyarázták meg nekem ennek a jelentőségét? Azt mondták: kérem itt van a csillagos pozició, ez mindent bizonyit, mert az 1400—2200 koronás fizetés mellett valaki ebben a fizetési fokozatban megrekedhet. Hogy miért rekedhet meg? A javaslat nem mondja meg, ellenben megmondom én. Négy esztendő mulva kap 400 korona pótlékot, másik négy esztendő mulva megint 400-at, tehát nyolcz esztendő mulva kap összesen 2200 korona fizetést, de ennél tovább nem mehet. A kit tehát a kormány akar, azt ezzel a kétszer négyévi pótlékkal ott rekesztheti ebben az osztályban, csak a csillaggal kell kitüntetni és ki van liferálva.

És, t. képviselőház, a mikor keresztessé válik valaki, akkor még érdekesebb a helyzet. T. i. az 1400 koronás fizetésben szolgál az illető négy esztendeig, akkor megkapja a 200 koronás pótlékot, lesz tehát 1600 koronája. Most azután hogy ne kelljen neki megadni a második 200 koronás pótlékot, mit csinálnak? Előléptetik egy fokozattal, a hol 1600 korona a fizetés és akkor kapja a további négy esztendőn át a régi fizetést. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Becsapás!)* Akkor ujabb négy esztendőt kell várnia, hogy 200 koronás pótlékhoz jusson.

B. Kaas Ivor: Ezt magyarázza meg Hieronymi!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Majd meg fogom én magyarázni. *(Zaj. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Ez az a politika, a mely uri hunczutság!

Polónyi Géza: De azt is felhozták tegnap ugy a konferenczián, mint a házban, hogy valótlan, mintha a lakbérek tekintetében leszállitást tartalmazna a javaslat. Nekem beirták ide a pozicziókat, ezek szerint a harmadik osztályban most 700 korona javasoltatik lakbér fejében, eddig volt 800 korona, a negyedik osztályban javasoltatik 560 korona, eddig volt 700 korona. Az ötödik osztályban javasoltatik 490 korona, eddig volt 600 korona. *(Zaj balfelöl. Felkiáltások: Olcsóbb lett a lakás!?)*

Ezeket az adatokat csak azért soroltam fel, mert én is azt mondom: szerencsétlen állapot volna a törvényhozásnak bármely kivülről jövő presszió alapján jogosulatlan igényeket megállapitani; de másrészt, t. képviselőház, miután ennek a javaslatnak olyan nyilvánvaló tévedései is vannak, az elől elzárkózni akarni, hogy ezen változtassunk: a törvényhozás elleni bün is, helytelen is és nem is okos politika. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Sokkal okosabb Hieronymi, semhogy tévedne; a mit tesz, megfontolva teszi!

Polónyi Géza: A t. kormánynak nagy kormányzati hibája, hogy a miniszterelnök ur kormányzata alatt megértük már azt, hogy az állami tisztviselők is, még a birák is, kongresszusok által érték el helyzetük javitását; *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a községi jegyző uraknak szabad a vásár, azok értekezhetnek. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Telegdi József: Ezeknek is szabad volt! A vasutasoknak is szabad volt a maguk helyén, most is szabad a maguk helyén! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelöl. Elnök csenget.)*

Hock János: Tegnap este óta!

Polónyi Géza: A vasutasokra vonatkozó fizetésrendezés is nem mint egy előrelátó bölcs kormánynak kormányzati programmja fekszik előttünk, hanem az a javaslat is, a mely előttünk fekszik, kivülről jövő presszió alapján keletkezett, a vasutasoknak gyülekezése alapján. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És most mit látunk még a törvényhozástervezetben? Azt, hogy a kormányzatban inauguráltatik egy politika, a mely nem tartja az ország költségvetését elsőrangu kérdésnek, a mely nem teszi lehetővé azt, hogy e törvényhozásnak módja és alkalma legyen nemcsak a szükségleteknek természetéről, de azok sorrendjéről is határozni. Előállanak sporadikus javaslatokkal, előállanak ma a tisztviselői fizetésrendezéssel, holnap a jegyzők fizetésrendezésével, azután a vasutasoknak kérdésével, azután jön a czivillista kérdése, ezeket mint sporadikus javaslatokat keresztülviszik és nincs módja a törvényhozásnak meghatározni, hogy milyen sorrendben tartja ezeket kielégitendőknek.

S hozzáteszem azt, hogy ha ő Felségéhez, a magyar királyhoz az a felterjesztés intéztetik: Uram, királyom, az ország sulyos anyagi körülmények között van — ugy, a mint a kormány elismerte, legalább tegnap azt vitatták, hogy a vasutasok helyzetének javitására többet egy krajczárral nem adhatnak, — *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Csak a főherczegek helyzetének javitására! Zaj.)* uram, királyom: egyezzék bele abba, hogy ez a két millió korona fordittassék az ország égető szükségeinek orvoslására, akkor, ha az a király atyáskodó király, ő maga is bele fog abba egyezni, t. ház. *(Ugy van! Ugy van! balfelöl.)* De ha nem egyezik is bele, a törvényhozásnak van joga és hatalma arra, hogy azt a fedezetet, a melyet ott megtalál, azon szükölködő alkalmazottak helyzetének javitására forditsa. *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Be is fejezem beszédemet. Bátran állithatom, hogy a szuronyokra való hivatkozás nem orvoslás és nem panaczea, mert, t. képviselőház, azokra a szuronyokra való appellálás csak azok

előtt természetes, a kik elfelejtik, hogy azok mögött a szuronyok mögött is emberek állanak.

Ugron Gábor: És polgárok!

Polónyi Géza: . . . polgárok, vasutasok és munkások. Vigyázzanak rá, t. képviselőház, *(Nagy mozgás a jobboldalon.)* vigyázzanak rá, . . . *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Ugron Gábor: Lesz még Budán kutyavásár! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Polónyi Géza: . . . az emberi jogok letiprásának korszaka már lejárt, *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon.)* azok a szuronyok is sztrájkolhatnak, t. ház!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hohó! Rendre! *(Felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Folytonos nagy zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Polónyi képviselő urat rendreutasitom! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: T. ház! Ne tessék engem félreérteni! *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Egy hang jobbfelől: Az a fő, hogy künn megértsék! Nagy zaj jobbfelől.)* Bégetéssel szociális problémákat nem lehet elintézni. *(Ugy van! balfelől.)* Méltóztatik látni, hogy a vasutasoknál eskü alatt szolgáló emberekből, vasfegyelem alatt álló emberekről van szó, a kiknek a mellett nyugdijigényük is van, s mégis — elég fájdalom, t. képviselőház, hogy nem a nemzeti nagy ügygyel kapcsolatosan, hanem a kenyér és a megélhetés kérdésével kapcsolatosan — mire határozza el magát még intelligens ember is!

T. uraim! Nem én állitom ezt: az a szociális propaganda, akármit csinálunk, előbb-utóbb ott, a hol a müveltség, a hol az irás-olvasás terjed, be fog férkőzni a katonaság rétegeibe is és elérkezik az az idő, — talán én nem fogom elérni — hogy fognak sztrájkolni a szuronyok is. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Egyébiránt, t. képviselőház, Menenius Agrippa óta, mondjuk, Hock János t. barátomig, *(Derültség.)* a mióta a világ áll és emberek által kormányoztatik, az éhséget, szükséget vagy az emberi jogokért vivott harczot soha sem lehetett szuronyokkal leszerelni, hanem a békés eszközök alkalmazásával, a jogot keresők megnyugtatásával kellett ezt tenni mindig. *(Ugy van! balfelől.)* Arra pedig, hogy a jogkeresők megnyugvást találjanak, igenis első kötelesség: tessék az államnak garantirozott biztositékait, ezek közül elsősorban a gyülekezési jogot tiszteletben tartani, a közszabadságot és személyes szabadságot megbecsülni és akkor nem fognak ilyen események előfordulni. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Addig pedig, t. képviselőház. sok szerencsét kivánva a miniszterelnök urnak ahhoz, hogy ezt békés uton lebonyolithassa, *(Felkiáltások jobbfelől: Ezek után! Jól segit!)* fentartjuk magunknak a felelőségrevonást azokért is, a miket a kormány tett és azokért is, a miket tenni elmulasztott. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Mielőtt egy szót is mondanék a mostani eszmecsere tulajdonképeni tárgyáról, nem mellőzhetem hallgatással a t. képviselő urnak egy nyilatkozatát, a melyről akarom hinni, hogy nem bünös szándék, . . . *(Derültség a baloldalon. Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* de akkora nagy foku . . . *(Zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: Tessék a büntetőtörvénykönyv paragrafusát idézni! Paragrafust kérünk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én meg arra kérem a t. képviselő urat, hogyha ilyen dolgokat mond s ha a hadsereget engedetlenségre lázitja, *(Ellenmondások a baloldalon. Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* arra kérem, mondja azt mindig csak itt, a hol az immunitás védelme alatt áll. *(Nagy zaj a baloldalon. Élénk mozgás.)* Nagyon óvatosan s nagyon helyesen cselekedett, hogy itt mondta, mert ha másutt találja mondani, viselni fogja a következményeit. *(Zajos helyeslés jobbról.)*

Kubik Béla: Könnyü a bársonyszékből henczegni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Természetes dolog, a t. képviselő ur sokkal kicsiszoltabb szónoki egyéniség, semhogy ilyen izgató jelszót ne ugy tudjon odadobni, hogy a bizonyos »egyenes felhivás« kibuvó ajtaját ne használhassa. Elismerem, egyenes felhivás nem volt a nyilatkozatában, de volt olyan felhivás, a mely, ha öntudatlan, akkor nagyon könnyelmü, ha öntudatos, akkor nagyon perfid. *(Zajos helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)*

Polónyi Géza: Ez a szó a Bánffy-kormány idejében már elvesztette jogosultságát!

B. Kaas Ivor: Ez Bécsnek szánt beszéd!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Különben bármit mondjon a képviselő ur, az igaz, hogy épen napjainkban, és épen az eskü alatt szolgáló állami alkalmazottaknál az eskü szentsége és a kötelességteljesités iránti érzék szomoru hanyatlását tapasztaljuk. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De azért nincsenek még ugy elrothadva a mi viszonyaink, hogy a hadseregben a zászló iránti hűség és a hazafiui kötelesség teljesitése iránti érzék megingott volna. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol van a magyar zászló? Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Hellebronth Géza: A magyar zászlóra tessék megesketni őket! *(Zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt hiszi a képviselő ur, hogy annak a szociálista mételynek, a melyről itt szó volt, nem tökéletesen mindegy, hogy nemzeti szinü vagy sárga-fekete zászlóra esküszik-e az a hadsereg? *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem bizony! Nagy zaj.)* Ha a képviselő uraknak nem is, de annak igenis mindegy, és azzal a veszedelemmel szemben nem óv meg bennünket a zászló kérdése. *(Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

De mondom, t. ház, odáig még nem rothadtak el a mi viszonyaink, hogy ez a veszély bekövetkezhessék, hanem igenis bekövetkezhetik egy dolog: az, hogy ha sikerült ilyen nyilatkozatok által felébreszteni azt a reményt bizonyos rendzavaró elemekben, hogy szembe szállhatnak a katonasággal, mert a puska nem talál elsülni: hogy akkor egy ilyen tévhitnek a felébresztése után csak véres összeütközés utján fog lehetni a szomoru valót megtudni, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* és az igy kiontott vér azokra száll vissza, a kik ilyen könnyelmü nyilatkozatok által a veszedelmet felidézték! *(Ugy van! jobbfelől.)*

Kubik Béla: Ugy van! Azokra, a kik előidézték!

Sándor Pál: Ott lesz Polónyi?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Most, t. ház, igen röviden nyilatkozni kivánok a képviselő urnak egy pár megjegyzésére. A képviselő ur azt a régen elcsépelt frázist emlegeti az »erős kéz«-ről.

Polónyi Géza: Már el van csépelve. *(Zajos derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Hiszen mindig emlegetik!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én magam csépeltem el, mert akkor, a midőn mint dezignálnált miniszterelnök, nyilatkoztam a szabadelvü pártkörben, igyekeztem nevetségessé tenni az »erős kéz«-nek ezt a jelszavát. Ez egy rég elcsépelt szó, a melyet én soha mint jelszót, mint ennek a kormánynak különös megkülönböztető jelét nem akceptáltam.

Gabányi Miklós: Tegnap még erős kéz volt!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én remélem, és igyekezni is fogok arra, hogy erős legyen mindig, a midőn szükség van rá, *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* mert csakis akkor, a mikor szükség lesz rá, és a mennyiben és a meddig arra szükség lesz, kell erősnek lennie. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Azután konfessziókról beszélt a képviselő ur, és arról, hogy mai nyilatkozatommal halomra döntöttem a kormány tegnapi álláspontját. Hát ennek épen az ellenkezője áll, mert egy szó igaz sincs benne. Azt mondta a képviselő ur, hogy én tegnap kijelentettem, hogy szóba sem állok a vasutasokkal, és a mikor én ez ellen tiltakoztam, egy közbeszólott képviselő ur azt mondta, hogy t. barátom, a kereskedelemügyi miniszter nyilatkozott igy. Én most átnéztem a kereskedelemügyi miniszter ur felszólalását, és meggyőződtem róla, hogy sem ilyen, sem ehhez csak félig-meddig is hasonló nyilatkozat az ő beszédében sem foglaltatik. Ezt mondta beszéde elején, majdnem ugyanazon szavakkal, és ezzel zárta is felszólalását *(olvassa)*: »És ismétlem még egyszer, hogy távol áll tőlem minden gyülöletes, vindikativ szellem, és ha ez a félrevezetett személyzet visszatér a szolgálatba, én nagy örömmel fogom üdvözölni és ezért a rövid ideig tartó megtévedésért a magam részéről a konzekvenciákat levonni nem fogom; ha pedig nem akar, akkor helyre fogom állitani a forgalmat ennek daczára.«

Ez volt a kormány nyilatkozata. Ennek felelt meg a kormány akcziója tegnaptól máig és felel meg mától holnapig, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* mikor igyekezünk helyreállitani a forgalmat, helyre is fogjuk állitani és organizálni fogjuk akkor is, ha ez a sajnálatos elvakultság nem lesz orvosolható. De e mellett vindikativ szellemet nem tanusitunk s e mellett igyekezünk a magunk részéről, hogy — a mint ugyancsak tegnapi beszédemben mondtam — kinyissuk az ajtót ezen megtévesztett egyének előtt, hogy visszatérhessenek a kötelesség utjára. *(Helyeslés. Ugy van! jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Minden, a mit tegnap mondtam és a mit ma is mondtam és a mit teszünk és tenni fogunk: az egy átgondolt, következetes politikának egy-egy lánczszeme, *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a mely a következetes politikának első alapfeltétele volt, szóval és tettel bebizonyitani azt, hogy az állam nincs kényszerhelyzet alatt, hogy nem tudják a hatalmi kérdés felvetésével a maguk javára eldönteni ezt a vasutasok. Ez volt az első és alapfeltétele nemcsak a sztrájk legyőzésének, ha erre kerül a sor, de egyuttal a békés kiegyenlitésnek is; mert csakis ezen az uton lehet visszaterelni a kérdést olyan mederbe, a hol azután szóba állhatunk velük az állam tekintélyének és a közszolgálat érdekének sérelme nélkül. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaldoldalon.)*

És, t. ház, hiába követeli akárki, akár ők, akár más, hogy a naggyülés tartására vonatkozó tilalom visszavonassék; mert az nem fog visszavonatni. Ők kivántak egy országos nagygyülést tartani az ő felettes hatóságuknak tilalma daczára, követeléseiknek megállapitása végett. Ez a nagygyülés betiltatott. És ez a tilalom fenn fog tartatni. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Ez törvénytelen. Hát a gyülekezési jog!)* A gyülekezési jogot törvény Magyarországon nem szabályozza. Ha volna egy szabályozó törvény, akkor abban okvetlenül volna egy szakasz . . .

Ugron Gábor: Ezt nem lehet elfogadni! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobbról.)*

Polónyi Géza: Nincsen tiltó törvény, uram! Ezt tessék figyelembe venni! Még nincs tiltó törvény! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez emberi jog, a gyülekezési jog! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj és nyugtalanság. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A kik ezt az emberi jogukat korlát nélkül gyakorolni akarják, sziveskedjenek lemondani államszolgá-

latban elfoglalt állásukról *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Madarász József: Ez nem áll! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni! Igy nem lehet a tanácskozást folytatni. Kérem a képviselő urakat, ne beszéljenek folyton közbe. *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselő urak nagyon jól tudják, hogy a kormány annak utját állani nem kivánja, hogy a vasutasok ezzel a kérdéssel foglalkozzanak, abban gyülésezzenek és álláspontjukat megfelelő módon a kormány tudomására juttassák. De engedelmet kérek, oly gyülést, melyet az ő felettes hatóságuk tilalma ellenére akarnak megtartani . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobboldalon. Egy hang jobbról: Otthagyni a szolgálatot!?)*

Nessi Pál: A főkapitánynak semmi köze ahhoz, van-e engedélyük, vagy nincs! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Megint be akarják őket csapni ezzel az eljárással! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . a mely gyülés csak akként volna megtartható, hogy minden tisztviselő, a ki szabadságkérvényének megtagadása daczára feljön erre a gyülésre, a legsulyosabb fegyelmi vétséget követi el, ily gyülés megtartásába a kormány bele nem egyezhetett. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Az egészen más kérdés! Ehhez a főkapitánynak nincs köze!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Vörös László t. barátom közbenjárására és az ő vezetősége és felelőssége mellett igenis beleegyeztem abba, hogy az itt összegyülemlett vasutasok ma, a szolgálat felvételének kérdését elhatározandók — ezen kizárólagos czélból — gyülésre összegyüljenek. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Hátha nem határozzák el?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Felemlitette a t. képviselő ur, hogy a törvényjavaslat sürgős tárgyalását kivánja. Itt csak fel kivánom világositani, hogy nincs kellően tájékozódva a vasutasok kivánságait illetőleg, mert ők épen azt a kérést fejezték ki, hogy ne foglalkozzunk a javaslattal, nemcsak a plénumban ne, de a pénzügyi bizottságban sem, mindaddig, a mig a maguk kivánalmait elő nem adhatták és nem indokolhatták. Ez tehát oly kérés, hogy, a mint a kötelességteljesités terére visszatértek, szivesen veszem tekintetbe kivánságukat, akár gyorsabb, akár lassubb tempóban kivánják tárgyaltatni, és azt hiszem, a t. képviselő urakra nézve is az lesz irányadó, hogy ebben a tekintetben az ő óhajtásuk vétessék figyelembe. *(Helyeslés jobbról.)*

B. Kaas Ivor: És a szabadelvü párt meg fog szavazni mindent! *(Zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Következik a tegnapi letartóztatások kérdése.

Az államvasutak igazgatósága bünvádi feljelentést tett a fővárosi államrendőrség főkapitányi hivatalánál és bejelentette, hogy a fiume-budapesti vonalon a vasuti alkalmazottak nagyobb számu tömege önhatalmulag összeállitott és kiegészitett vonaton, jegy fizetése nélkül, az állam tulajdonát képező tárgyak jogtalan használatával, az állam tulajdonát képező fogyasztási czikkeknek, pl. kőszénnek jogtalan használatával . . . *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások jobbról: Lopott köszén! Ez ingó dolog! Nagy zaj.)*

Polónyi Géza: A fizetésükből le lehet vonni. *(Nagy zaj. Elnök ismételten csenget.)*

Nessi Pál: Ezt majd a szalonkocsikra is alkalmazzuk! *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök *(ismételten csenget)*: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Kérek csendet, különben kénytelen lennék az ülést felfüggeszteni, ha a t. képviselő urak nem teszik lehetővé a tanácskozás folytatását. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Csendet kérek, t. ház!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . az egész vasuti menetrendnek, a vasuti szolgálat rendjének és biztosságának megsértésével és veszélyeztetésével, önhatalmulag Budapestre érkeztek, és miután az itt Budapesten szolgálatukat megtagadó vasuti alkalmazottak már büntetendő cselekményeket követtek el a rákosi rendezőpályaudvaron, félő, hogy hasonló bűncselekmények elkövetése áll küszöbön. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: A zágrábiak hajóval érkeztek és nem jártak a rákosi pályaudvaron.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát mondtam én, hogy a zágrábiak voltak a rákosi pályaudvaron? Én egész szárazon és ridegen adom elő a tényállást és a megtörtént tényeken semmiféle zajongás nem változtat. Ha a képviselő urak itt . . . *(Zaj balról és a szélsőbalon.)*

Bartha Miklós: Mondjon le! *(Zajos derültség és felkiáltájok jobbfelől: Ez a czél! Itt a lóláb!)*

B. Kaas Ivor: Ludvighot odadobják áldozatul! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én megengedem, hogy a képviselő urnak a szegény vasutasokért vérző szivére üditő balzsam gyanánt hatna az én lemondásom, *(Élénk tetszés és derültség jobbról.)* de nem tudom, hogy a szegény vasutasok bajain ez mennyire segitene. Nem tudom, megköszönnék-e ők azt a baráti jóindulatot, a mely ilyen megoldással véli ezt a kérdést elintézni? *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ezen feljelentés folytán a rendőrség letartóztatta a megérkezett vasutasokat és azokat, miután nagyobb számban, gondolom, 630-an voltak, egyrészt a főkapitányi épületben, másrészt pedig a rendőrség fogházában helyezte el és

azonnal megkezdte rendkivüli munkaerő beállitásával a kihallgatást. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Nessi Pál: Joga volt megidézni, de nem letartóztatni! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Joga volt letartóztatni és a felvett jegyzőkönyvek alapján joga lett volna a vizsgálati fogságot reájuk nézve kimondani. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Miután ismételt felszólitásomra a nyugalom helyre nem áll és ily zajban a tanácskozást folytatni nem lehet, az ülést egy fél órára felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! A tanácskozást folytatjuk. A miniszterelnök ur kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tisztelt képviselőház! Folytatom előadásomat ott, a hol azt félbenhagytam. *(Halljuk! Halljuk!)* A fővárosi államrendőrség főkapitánya az államvasutak igazgatóságától vett feljelentés folytán az illető, több büncselekmény elkövetésének vádjával terhelt egyéneket azon czélból, hogy személyazonosságukat megállapitsa, a főkapitányi hivatal udvarára, részben pedig a rendőri fogház udvarára kisértette, ott fedett helyiségben elhelyeztette, egyuttal pedig soronkivüli munkaerő beállitásával is, azok kihallgatásához és a jegyzőkönyvek felvételéhez fogott, hogy ekképen az előzetes letartóztatás kérdésében határozhasson. Az előzetes letartóztatás kimondására a főkapitánynak a törvény értelmében feltétlenül joga lett volna. Ezzel a joggal azonban a főkapitány ur nem élt és pedig a kereskedelemügyi miniszter urnak intervenciója folytán. *(Helyeslés jobbfelől.)* A kereskedelemügyi miniszter ur ugyanis, abban a nézetben és abból kiindulva, hogy a maga részéről a legnagyobb jóindulatot mutassa ezen megtévelyedett személyzettel szemben, nem rendelkezett, de közbenjárt abban az irányban, hogy a rendőrség ne éljen a törvény által megengedett összes eszközökkel, hanem az illetők személyazonosságának kipuhatolása és lakásuk feljegyzése után őket szabadon bocsássa. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Az u. n. letartóztatások tekintetében tehát ez a tényállás. Tény az, hogy 8—10 óra lefolyása alatt az összes kihallgatások megtörténtek és az illetők szabadlábra helyeztettek. Ezt az eljárást tehát én a magam részéről csak helyeselhetem. *(Zaj a baloldalon.)* Helyeselhetem azt is, hogy a főkapitány ur nem élt a törvényben neki adott összes jogokkal, hanem, engedve a kereskedelemügyi miniszter ur kifejezett kivánságának, oly módon és olyan modorban kezelte ezt az ügyet, a mely a hangulat lecsillapitására alkalmasnak bizonyult. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Most már nem kivánom a t. ház figyelmét sokáig igénybe venni. Befejezem felszólalásomat azzal a kéréssel, a melyet ismét és ismét intézek a t. ház tagjaihoz.

Én mai első felszólalásomban előadtam azokat az intézkedéseket, a melyeket tesz a kormány felelősége tudatában arra, hogy a forgalmat az államvasutaknál helyreállitsa és biztositsa. Ezek az intézkedések czélhoz fognak vezetni. A kérdés csak az, hogy rövidebb vagy hosszabb idő alatt-e, hogy az államra nézve és a nagyközönségre nézve több vagy kevesebb kárral-e és hogy arra a szerencsétlen, félrevezetett személyzetre nézve több vagy kevesebb helyrehozhatatlan csapással-e? *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Mi megtettük a kisérletet és itt nem törődtem és nem törődtünk azzal, hogy esetleg a gúny fegyvereivel illethetnek azért, hogy mi belemegyünk egy ilyen békés kisérletbe. *(Felkiáltások balfelől: Azért nem!)*

Szerb György: De Polónyi mást sem tett!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bocsánatot kérek, de én az energiát . . . *(Zaj balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bocsánatot kérek, t. ház, de én az energiát és a bátorságot mindig abban kerestem és abban fogom is keresni, hogy az ember azt, a mit legjobb meggyőződése szerint kötelességének ismert fel, teljesitse minden melléktekintetek nélkül *(Helyeslés jobbfelől.)* és a gyávaság egy nemének tartanám magamra nézve azt, ha kötelességem teljesitésében bármiféle csekély mértékben is befolyásolna az attól való félelem, hogy eljárásom gyávaságnak minősittethetik. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Miklós: Mást mondott tegnap!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tegnap is, ma is csak ezt mondtam, mert ez teljesen összhangban áll mai álláspontommal. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A kérdés csak az, hogy a kormánynak ez az előzékeny fellépése minő válaszra talál az itt szóban forgó vasutas személyzet részéről? Ettől függ, nem az államvasutak forgalmának helyreállitása . . . *(Egy hang balfelől: De igen!)*

Szőts Pál: Ne biztassa őket! *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ettől függ — mondom — nem az államvasutak forgalmának helyreállitása, mert ezt helyre fogjuk állitani, hanem igenis függ ettől exisztenciája azon szerencsétlen felizgatott és félrevezetett személyzetnek. *(Mozgás balfelől. Ugy van! a jobboldalon.)* Ettől függ az, hogy ez a helyreállitás akként fog-e megtörténni, hogy azok, megbánva pillanatnyi megtévelyedésüket, visszatérnek kötelességük terére és igy visszanyerik exisztenciájukat és megmaradhatnak pályájukon; vagy pedig megtörténik ugy, hogy ezen kötelességszegés által támadt munkaür más munkaerővel pótoltassék, a mikor azután végleg el

van vetve a koczka azoknak exisztenciája tekintetében. *(Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Minden szó, a mely ebből a házból kihallatszik és a mely azt mondja nekik, hogy nélkületek nem lehet a forgalmat helyreállitani . . . *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Miklós: Ők ezt jól tudják! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . hogy az állam rátok van szorulva, ti vagytok a helyzet urai, csak megerősiti őket azon végzetes uton, a melyre sodortattak. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A ki őket ezen az uton valóban meg akarja állitani, a ki az ő könnyelműen koczkára dobott exisztenciájukat meg akarja menteni, az előtt csak egy ut lehet: megmondani nekik azt, hogy a magyar állam érdeke, a magyar állam becsülete azt kivánja, hogy itt a törvény uralma helyreállittassék, *(Helyeslés jobbfelől.)* hogy itt a kötelességszegés győzelemre nem vezethet. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ez okozhat több vagy kevesebb szenvedést, ez okozhat több vagy kevesebb megrázkódtatást, de ezt a czélt el kell érni, és a ki ennek utjában áll, azt a magyar állam egész tekintélyének latbavetésével fogja utjából elsodorni. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A kik igy beszélnek, azok valóban barátai ezeknek a szerencsétlen vasutasoknak. *(Ugy van! jobbfelől.)* A kik ezt a figyelmeztetést, ezt a tanácsot adják nekik, azok viselik valóban szivükön az ő érdekeiket. *(Ugy van! jobbfelől.)*

És meglehet, hogy most arathatnak egyesek olcsó tapsokat az ő körükben azáltal, hogy szenvedélyeik felcsigázásában közrehatnak: *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de engedelmet kérek, keserű megbánás fogja az illuzió e rövid pillanatait követni, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és késő bánattal ugyan, de be fogják látni, hogy legveszedelmesebb ellenségeik voltak azok, a kik az ő barátaikként szerepeltek. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

A kormány teljesiteni fogja kötelességét, a kormány biztositani fogja az államvasutakon a forgalmat, de kérve kérek mindenkit, a kinek keblében emberi érzés van, hogy nyujtson segédkezet abban, hogy ezeket a szerencsétlen embereket az örvény szélétől visszarántsuk és megmentsük. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Polónyi Géza képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Polónyi Géza: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Személyes kérdés és félremagyarázott szavaim értelmének helyreállitása czimén csak nagyon röviden fogom igénybe venni a t. ház szives türelmét. A t. miniszterelnök ur beszéde folyamán egyik kifejezésembe kapaszkodva, oly módon aposztrofált engem, mint a ki büntetésre méltó szándékkal, pláne büntetendő uton, az immunitás örve alatt *(Igaz! a jobboldalon.)* mondottam volna oly dolgokat, a melyekért másutt a felelőséget elvállalni hajlandó nem volnék. T. képviselőház, az én beszédem után lehetetlen, hogy valaki kétségben lehessen az iránt, mit mondtam akkor, a mikor én a szuronyokról és a szocziális problémáról beszéltem és elmondtam, hogy azok háta mögött is emberek állanak és azok is sztrájkolhatnak. *(Zaj.)* Lehetetlen, hogy valaki félreérthette volna nyilatkozatomat abban az értelemben, a mit a miniszterelnök ur tulajdonitott annak, holott én csak arról az iskoláról beszéltem, a mely ezeket hirdeti és tanitja. A t. miniszterelnök ur nem veheti rossz néven tőlem, ha olvasni szoktam. Nem utalok a szocziálisztikus problémák vezéreire, Marxra és Bebelre, de kérem a t. miniszterelnök urat, olvassa Tolsztoj munkáit, majd szivesen bocsátom rendelkezésére. *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)*

Az én beszédem rövid értelme az volt, *(Felkiáltások a jobboldalon: Megértettük!)* hogy ott, a hol emberi jogokról van szó és a kenyér nagy kérdése vetődik fel, nem az erőszak fegyverével, de a meggyőzés és orvoslás emberi eszközeivel kell a bajon segíteni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A képviselőnek azért adatik az immunitás joga, hogy esetleg oly dolgokat, a melyekért nem akar a büntetőbiróság előtt felelőségre vonatni, a szólásszabadság palládiuma alatt e házban elmondhasson. Joggal mondhatnám azt, hogy igénybe veszem e jogot a képviselő számára, de nem azt mondom. A gyorsirói jegyzetek bizonyára hiven fogják tartalmazni, a mit mondtam. Én a t. miniszterelnök ur óhajának szivesen teszek eleget, szivesen szolgáltatok alapot arra, hogy még egy alaptalan bünperrel többet indithasson meg a kormány. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Mondja meg a t. miniszterelnök ur: kivánsága-e ez, és szivesen teszek annak eleget, hogy egyéni felelőségem terhe és sulya alatt szószerint ugyanazt, a mit a házban elmondottam, másutt is, akár hirlapilag, akár gyülésben szószerint elmondom, hogy a t. miniszterelnök urnak módot nyujtsak arra, hogy az a jutalom is elérjen, hogy bűnpert akaszthasson a nyakamba. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Szivesen megteszem. De, t. miniszterelnök ur, ne tessék elfelejteni, hogy a szocziális probléma ezzel megoldva nem lesz. Hiszen a mi a sztrájkokat illeti, az állam ma Magyarországon mit csinál? A munkásközvetitő intézet, a mely a kereskedelmi miniszternek felügyelete alatt áll, egyenesen ugy van szervezve, hogy az állam maga kötelezettséget vállalt az iránt, hogy sztrájk esetén nem ad munkásokat oda, a hol a sztrájk kiütött, tehát az állam maga kénytelen bizonyos szocziális problémák előtt meghajolni,

A t. miniszterelnök ur volt szives egy kifejezést is használni, a miért én szót kértem. A

t. miniszterelnök ur bizonyos alternativák felállításával azt a kifejezést használta: perfid; legalább nekem azt mondták, hogy ezt a kifejezést használta. Én már régen lemondtam arról, hogy sértő kifejezések alkalmazásával akarjam érveimet pótolni, vagy azoknak hatását fokozni. Ezt én a t. miniszterelnök urnak szivesen átengedem. Ez a kérdés már egyszer le lett tárgyalva és elvesztette polgári jogosultságát ennek a kifejezésnek képviselőkkel szemben való használata. De én megengedem, hogy annak, a ki haragszik, sok minden szabad és én megengedem, hogy a t. miniszterelnök ur alaposan haragudjék.

Végezetül még csak azt mondom, hogy a miniszterelnök ur abban is félreértett engem és bennünket, mintha mi mostani akcióját gunynyal fogadtuk volna. Engedelmet kérek, e tekintetben semmi félreértés köztünk nincs, hogy a t. miniszterelnök ur most lépett a helyes utra és ezt mindnyájan helyeseljük. A mit én kifogásoltam, az az, hogy nem egyezik meg a kormányzati bölcseséggel, hogy mikor tegnap ez felkináltatott az ellenzék részéről, a t. miniszterelnök ur ez elől elzárkózott. *(Zajos ellenmondás jobbfelől.)*

Ha a t. miniszterelnök urat megnyugtatja, előadom, hogy annak a küldöttségnek, mely tegnap nálam járt, azt mondtam: Hogy egyebet ne mondjak az uraknak, maga az a tény, hogy önök naponkint milliókra menőleg kárositják az államot, napról-napra lehetetlenebbé és sulyosabbá teszi a helyzetet, és napról-napra, legalább azokkal a milliókkal, melyeket önök elvonnak, csökkentik a valószinüségét is annak, hogy az önök helyzetén alaposan segiteni lehessen. Ezt én megmondtam nekik. *(Helyeslés jobbfelől.)* De azért ne méltóztassék nekünk rossz néven venni, ha mi az alkotmánynak olyan biztositékait, mint a gyülekezési jog és a személyes szabadság, mindenek fölé helyezzük és azt a kormányt, mely ez ellen vét, semmiféle más érdek kedvéért legyezgetni nem fogjuk soha. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Hock János képviselő urat illeti a szó.

Hock János: T. képviselőház! Egy fontos és életbevágó kérdés felett folyik itt a vita már a második nap óta, és végül egy szocziális problémának elméleti fejtegetésében csucsosodott ki. Kétségtelen, hogy végelemzésében ez az egész mozgalom érint egy szocziális kérdést is. S mikor én ezelőtt 7—8 hónappal itt a házban kijelentettem, hogy ennek a törvényhozásnak kötelessége a mélyen rejtőző társadalmi bajokhoz hozzányulni, orvosolni a netalán jelentkező hiányokat, hogy végre azok nyiltan ki ne törjenek, és megelőzni igy a bajt, mert ez a kérdés rövid idő mulva a parlament kapuján fog kopogtatni: akkor a túloldal mosolyogva hallgatta fejtegetéseimet. *(Mozgás a jobboldalon.)* Hiszen Magyarországon ma szokott dolog az, hogy a mi közéletünk szónoklati alapokra van felépitve; *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* teljesen ugy van, mert komoly alkotási munkát évtizedek kormányzata nem tudott az önök kezében felmutatni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azt az erős tárgyilagos kritikát, melyet kell gyakorolni minden kormányzati akcióval szemben, mert ez a nemzet nagy érdekeit érintette, önök nem teljesitették oly kötelességszerüen, a mint azt a nemzet önöktől megkövetelhette volna.

B. Dániel Ernő: Nem áll! *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem áll!)*

Hock János: Ugyan mondja meg a képviselő ur: képzelhetőnek tartja-e, hogy egy, az egész közlekedésügyre kiterjedő nagy válság elé van állitva az ország akkor, ha önök a kormányzatnak csak a legelső elvét is tiszteletben tartják, mely ugy hangzik: gouverner c'est prévoir, előrelátással kormányozni, megelőzni a bajokat! És önök még azzal sem menthetik magukat, hogy nem volt ez ügyről tudomásuk, hogy az véletlen felköltése a szenvedélyeknek; mert az kétségtelen, hogy ez egy előre készitett mozgalom volt, a mely fenyegetésképen füződött hozzá az ő fizetési igényeik javitásához. *(Felkiáltások jobbfelől: Azelőtt ezt tagadták!)* De hiszen a kormány ezt tudta, nekik módot adott, hogy tanácskozzanak felette és nagyon helyesen, mert bizonyára maga az a munkásember tudja legjobban, hogy minők a bajai, minő szüksége vagy minő sérelme van; őt szoritja a csizma legjobban, ő tud felvilágositást nyujtani egyes rá vonatkozó kérdésekben. Mikor ők a memorandum után kopogtattak a miniszter urnál és azután az elnökigazgatónál, mint felettes hatóságoknál, ezekkel szóba állott a miniszter és őket megnyugtatta, sőt oly kijelentéseket tett, melyeket később visszavont.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem igaz!

Hock János: Kezemben van 1904. márczius 6-ikáról az országos bizottság nagygyülésének jegyzőkönyve. Ennek egyik pontja igy hangzik: »a miniszter urnál — Hieronyminél — voltak küldöttségileg a vasutasok és két fő igényükre terjeszkedtek ki, előadván, hogy az ő fizetésjavitásuknál a fizetésrendezés 1903-ra is visszaható erővel birjon, másrészt, hogy hivatalnokaikat 800 forint minimális fizetéssel állitsák be a státusba. A miniszter ur pedig erre azt mondotta: igérem, hogy mindkettőt érett megfontolás tárgyává teszem — Éljenzés. — és a mennyiben ez lehetséges, a legmelegebben fogom pártolni, — Éljenzés. — de azt nagyon tudják az urak, hogy a fizetésrendezés kérdése nagyon közelről érdekli az állam pénzügyeit, és hogy ennélfogva én egyedül, mint a kormánynak egyik tagja, erre nézve most az uraknak biztositást nem nyujthatok.«

B. Dániel Ernő: Hol itt az igéret?

Hock János: »Nem mondhatok többet, mint hogy legmelegebb szószólója leszek mindkét kivánságuknak, mert hozzá kell tennem azt is,

hogy ezen két uj kérdést fel fogom vetni a kormány többi tagja előtt.« Innét keletkezet az a hiedelem 32 vagy 35 ezer alkalmazott szivében, hogy itt a kormány tagjai közt nincs szolidáris eljárás, meghasonlás van, hogy a pénzügyminiszter szükkeblüsége miatt bukott meg a kereskedelemügyi miniszter ur jóakarata az ő alkalmazottaival szemben. Mert mikor egy miniszter az ő állásában kimondja, hogy igenis, én érett megfontolás tárgyává teszem az önök kérelmét és pártolólag fogom a kormány elé terjeszteni, ezzel magára nézve felelőséget is vállalt el, *(Ugy van! Ugy van! balfelől. Zaj a jobboldalon.)* ez egy olyan igéret, melynek beváltásával a felebbvaló alkalmazottai iránt tartozik. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Bartha Miklós: Mit szól hozzá Hieronymi?

Hock János: Ezért emlitettem én, hogy minálunk nagy bőségével bánnak a szavaknak és nagyon meddők a miniszter urak és a kormány is a tettekben. Pedig a szavaknak csak az a természete van, hogy a fül lakik jól velük, és jellemző a magyar nemzet eszejárására az a naivitás, hogy életbevágó, komoly anyagi és közgazdasági kérdéseket mindig háttérbe lehetett nálunk szoritani egy pár mézesmadzagnak a huzogatásával, egy pár ügyes és czifra szóval, ha pedig ezek nem használtak, akkor jöttek a diszes nemzeti szinü porhintések. Ez az oka, hogy Magyarországnak mai helyzete roppantul hasonlit Perunak, a nap országának helyzetéhez. Mikor azokat a naiv, egyszerű, gyermekes lelkü rézbőrüeket a ravasz, alattomos conquistádorok odáig vitték, hogy egy pár értéktelen gyöngydarabért átadták az ő gazdasági életüket, javaikat, kincseiket, mert ezzel a külsőséggel fölékesitették magukat.

A mi helyzetünk is ilyen; évtizedek óta ennek a nemzetnek gazdasági életébe vágó kérdésekről komolyan nem tanácskoztak, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a parlamentben is kirakata volt a czifra szavaknak a parlamenti vita is, tényleg az egész csak arra szolgált ...

Sréter Alfréd: Ki használta a czifra szavakat? *(Nagy zaj és felkiáltások balfelől: Vizet!)*

Hock János: ... hogy hangzatos jelszavak alatt, ennek a lobogója alatt azután itt szabadon gazdálkodhassék minden, a nemzet lényeges gazdasági érdekével ellentétes irányzat. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Rakovszky István: És érdek!

Hock János: Ez az oka, hogy minden uj kiegyezés uj sebet ütött ennek a nemzetnek gazdasági életén; ez az oka, hogy ez az élő seb folyton csepeg, szivárog belőle az életerő, és mikor kipusztult: évtizedek helytelen kormányzata után odajutottunk, hogy ennek a benső nyomornak fekélyei itt is és ott is kiütnek a társadalom testén. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mint a hogy az a hasisevő deliriumos állapotában álmokban gyönyörködik és nyomorgó, megsanyargatott testének szenvedéseit nem érzi, csak mikor néha-néha felébred egy pillanatra: ugy ez a nemzet is állandóan egy pártpolitikának szervezetével, másrészt pedig a mandátumért folyton küzdő jelszavakkal volt meghóditva, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.)* és gazdasági életére vágó szocziális kérdésekkel nem foglalkozik. És ki az oka?

Ezelőtt évtizedekkel a nemzeti pártnak volt akkori vezére, Apponyi Albert legelőször vetette fel a gondolatot, hogy az állami élet tengelyére azt a bizonyos szocziális olajcseppet oda kell tennie. Akkor, ha jól emlékszem, a miniszterelnök ur édes atyja fenyegette meg épen ugy, mint most Polónyit fenyegette meg bünös szándékkal és izgatásokkal a miniszterelnök ur. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Polónyi Géza: Csakhogy nem ijedtünk meg tőle! *(Derültség.)*

Hock János: Ez az oka, t. ház, hogy a hova mi nézünk, mindenütt süpped alattunk a talaj. Mint a hogy a belső vulkanikus tüz kiéget egy nagy földterületet és csak a felszine lebeg, de a hova lépünk, mindenütt szakadoz: igy van a mi állami életünk is aláaknázva és méltóztassék meghinni, hogy ma itt, holnap ott fog feltünedezni a fejetlenség és az ország, az állam nagy szocziális veszedelmek előtt áll.

T. ház! Én ezt a kérdést is ilyen vonatkozásában tekintem és félelemmel nézek rá; félelemmel azért, mert nincsen joga az állam egyetlen osztályának saját érdekeit, még ha jogosak is, ugy szembeállitani a nagy állami érdekekkel, hogy az államélet folytonosságát megakassza, hogy itt millió és millió embernek gazdasági tönkretételét előmozditsa és ekként ez az állam külföldön is tekintélyben megrendülve, belső szervezetében meglazulva, gazdaságilag szükségbe jutva, oda jusson az erkölcsi és az anyagi válság elé. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ez az oka, t. ház, hogy én, a ki az igazságot kerestem, visszafojtottam magamban nemcsak a szenvedélynek, de minden jogos kritikának szempontjait is, hogy az önmérsékletben arra az álláspontjára jussak el, hogy kötelességem, lelkiismeretbeli kötelességem érzetében menjek közéjük, figyelmeztessem őket az ebből származó nagy bajokra, és hogyha a miniszterelnök urnak jó értesülései vannak, nemcsak lojálisan jártam el, de mindenesetre nagyban hozzájárultam ahhoz, hogy a béke előfeltételeit, azokat a pontokat, a melyeken most folyik az egész tárgyalás, közvetitsem, előmozditsam és felszinre vessem. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

De itt eltér a mi programmunk, t. miniszterelnök ur, mert itt, e házban már a kritika terére lépek. A mai kibontakozás az én programmom, nem az öné. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nagyon jó! Derültség a jobboldalon. Egy hang a jobboldalon: Minden az övé!)*

A tények szembeállitása a legszebb ékesszólás. Nem folyamodom máshoz, mint maguknak a tényeknek, az általánosan közismert tényeknek szembeállitásával. Itt van az én barátom Polónyi, itt van Rakovszky és mindazok, a kik szerencsések voltunk tegnap résztvenni azon az előkészitő tanácskozáson, a hol igazán pártközi megállapodás alapján akartuk leszerelni ezt az egész dolgot. Leszerelni olyformán, hogy a jogos érdekeket kielégitvén, a sérelmek orvoslására biztos kilátást nyujtsunk, másrészt pedig az államnak eminens érdekeit, a melyek belevágnak milliók érdekébe, biztositani tudjuk, és rájok nem pusztán mint hivatalnokokra, hanem mint magyar állampolgárokra appelláljunk, a kiknek a nemzettel szemben szintén kötelességeik vannak. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* És akkor — a miniszterelnök ur nagyon jól tudja, mert csak egy nap választ el az eseményektől — ott az ellenzéki oldalhoz tartozó férfiaknak az volt az álláspontja, a magamé is, hogy atyai szeretettel bánjék a kormány velük és ne helyezkedjék a hatalmaskodás álláspontjára, mert ott, a hol valamelyik a két összeütközött fél között fegyverre provokál, az párbaj és nem kiegyenlités többé, ott az egyiknek vagy másiknak el kell véreznie, és ebben a vérzésben az egész országnak egy nagy életere lesz talán elvágva és sokáig meg lesz bénitva az országnak fejlődése. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

De a miniszterelnök ur szavainak — hogy csak rezumáljam — tegnap még az volt az értelme, hogy bűnhődniök kell a bűnösöknek, példát kell statuálni!

Rakovszky István: Ezt Hieronymi mondta! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A miniszterelnök mondta!)*

Hock János: Hieronymi miniszter ur emlitette ezt, a miniszterelnök ur pedig teljes szolidaritást vállalt a kereskedelemügyi miniszter ur minden nyilatkozatával és minden eljárásával. Ezért tartom én nagy hibának azt a tegnapi szerencsétlen nyilatkozatot.

Meggyőződésem, lelkiismeretem szerint beszélek, t. ház! Ha a józan megfontolásnak arra az utjára lép a miniszterelnök, a melyre mai első beszédében az egész parlament helyeslése között lépni látszott, már meglenne a békekötés. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Én, a ki közvetlen benyomásokat szereztem azoknak az embereknek körében, a ki a vezetők gondolkodását, impresszióit magamba szivtam, a ki igy a t. képviselőháznak tiszta képet nyujthatok, én mondhatom, hogy nekik végtelenül fáj, hogy akkor, mikor kartársaik érdekében a szolidaritásnak becsületbeli kötelessége alatt a törvények által megengedett módon akarják sérelmeiket orvosolni, nemcsak megbénitják őket, hanem állásukból egyszerűen felfüggesztik, ide jövő kartársaikat pedig összefogdossák, nyájként fogságba hurczolják! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Gyalázat! Egy hang jobbfelől: Lázadás volt!)* De nem elég ez, erkölcsi tekintélyüket is megtiporja itt a parlamentben az a kormány, a melynek védelmeznie kellene tisztviselőit. Én nem hallottam, hogy ilyen nyilt váddal érintette volna a miniszter ur az egész osztályt, hogy »tolvajok«; ide csak következtetés utján jutott az én t. képviselőtársam is az ő büntetőjogi éles elméjének disztinkcziója folytán; *(Derültség jobbról és a középen.)* egy azonban kétségtelen, — és ebben a t. képviselő ur is igazat ad nekem — hogy az az elitélő szó, a melylyel e mozgalom iránt a miniszterelnök ur itt nyilatkozott, túlment a kellő óvatosság határán és ép oly szenvedélyes volt, mint a milyen szenvedélyességet azoknak a szegény és szerinte tudatlan, képzetlen embereknek szemére vet. Pedig, bocsánatot kérek, a műveltség nem a kormányszékeknél kezdődik: vannak egyének, a kik bele születnek a kormányszékbe, *(Igaz! Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* de műveltség az is, a melylyel az bir, a ki a technikai vagy más egyéb szakképzettségnek azon fokán áll, a melyen a vasuti tisztviselők legnagyobb része és a melyen a magasabb tisztviselők kvalifikácziójuknál fogva is állni kötelesek. *(Ugy van! balfelől.)* Ha valaki békülni akar, akkor ne kötözzék ki először a szégyenoszlophoz és ne ostorozzák végig a gúny és kicsinylés minden fegyverével. Ha valakit nem a kényszer és a politikai helyzet szükségessége utal a saját érdekében a békére, hanem a nagy állami érdek és az alkalmazottak érdeke, akkor atyai jóindulattal fogja megtalálni a szivhez vezető utat, mert az ember ellenállhat az erőszaknak és minden becsületes ember ellen is fog állani, ha jogtalan, de a jóságnak, a szeretetnek az ember nem tud ellenállani. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Én mélyére akartam nézni ennek a kérdésnek és kutattam, mi lehet az alapoka annak, hogy az elkeseredés ilyen spontán módon nyilatkozott meg. Nem kell messzemenő distinkcziókat csinálnom, mert mindnyájan tudjuk és világosan látjuk, hogy a sztrájk kérdését külön kell választani a fizetésrendezés kérdésétől. A fizetésrendezés még mindig nincsen effektuálva, tehát e felett sztrájkba bele nem mehettek volna; még mindig volt reményük, hogy egy nyilvános ülésen sérelmeiket memorandumba összefoglalhatják, ezt a kormánynak benyujtják és erre természetesen kapnak majd bizonyos elhatározást. *(Makfalvay Géza felé fordulva)* Mit méltóztatott mondani? Nem hallottam az államtitkár urat!

Makfalvay Géza: Én? Egy szót sem szóltam. *(Derültség.)*

Hock János: Szólni szólt az államtitkár ur, de nem tudtam, hogy engem érdekelt-e és szeretem a kormányférfiaknak még a sugdosását is nyilvánosan feltárni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Régi bajtárs dicsérete!

Hock János: T. ház! Nem szeretném, ha felszólalásom bárminő türelmetlenséget okozna. *(Halljuk! Halljuk!)* Egész meggyőződésemmel és jóhiszeműségemmel iparkodtam ennek a kérdésnek a mélyére tekinteni, hogy szolgálatot tegyek nem a kormánynak, mert azt őszinte lélekkel megbuktatni szeretném, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hanem az államnak, a mi mindnyájunk közös érdeke. És kérdem az urakat . . . . *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

Ismétlem, iparkodtam a kérdésnek mélyére tekinteni. És az urak józan megitélésére, nyugodt mérlegelésére bizom, mit csinálnának olyan helyzetben, hogy csak egy esetet hozzak fel, a miben ezek a vasutasok csaknem egy évtized óta állandóan igéretekkel és szavakkal vezettettek félre és legkiáltóbb sérelmeik sem nyertek orvoslást? Van a vasuti alkalmazottak közt egy osztály, mely véglegesen alkalmazva nincs. Ez a mintegy 20.000 főnyi munkásosztály, mely véglegesitést nem nyert és nyugdijigénynyel sem bir. Ezek a fennálló szabályzat értelmében mind kiszolgált katonák, a kik bizonyos előnyökben részesülnek, midőn az állam szolgálatába lépnek, és miután közülük némelyek a 35 éves kort már túllépték, őket nem is véglegesitik, hogy az állam velük szemben nyugdijkötelezettséget ne vállaljon. És mivel hazánkban igy az életet paragrafusokhoz kötik, itt is 20—25.000 nem véglegesitett állami alkalmazott életét, családját, biztonságát hozzákötik egy bizonyos életkorhoz, s azon életkoron túl, bárhogy teljesiti is kötelességét, még ha balesetnek esik is áldozatul, nyugdijat családja és hozzátartozói nem kapnak.

Csodálatos észjárás, a mely ugyanazon munkát végző pályatársakat két kategóriába, két csoportba osztja: az egyik nyugdijképes és véglegesitett egyén, a másik nyugdijképtelen és nem véglegesitett egyén. Megdöbbenve áll az ember ezen helyzet előtt, s kérdezi: hol itt nem az igazság, mert az messzebb menő kötelesség, de hol itt az emberi méltányosság? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogy lehet megtűrni azt, hogy egy államnak alkalmazottai ilyen elbánásban részesüljenek, a kik pedig munkaképességüket, a bennük rejlő anyagi és erkölcsi tőkét adják oda, hogy az államot segitsék, a kik esetleg nem hajthatják fejüket még nyugodtan álomra sem, mert nem tudja az a szegény ember, hogyha engem valamely baleset ér, az én kis gyermekemnek szeméből az éhség miatt nem-e fog folyni a köny. *(Mozgás jobbfelől.)* A kik ezen nem indulnak meg, urak, azok nem emberek. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Lehetnek köztünk véleménykülönbségek, de a humanitás kérdésében nem lehet, nem szabad véleménykülönbségnek lenni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És mikor ők nézik a többi állami alkalmazottakat, például a postásokat, vagy nézik a fővárosi rendőrségi alkalmazottakat, látják, hogy azok szintén 35 éves koron túl léphetnek szolgálatba, de az ő szolgálati szabályzataik értelmében mihelyt tiz évet ott kiszolgáltak, nyugdijra igényt tarthatnak, ha pedig csak egy-két évig szolgáltak, fizetésük bizonyos részének kielégitésével elbocsáttatnak, mig emezek csak néhány hónapi fizetést kapnak, esetleg csak végkielégitésül, legfeljebb három hónapit, s a hátramaradt árvák és özvegyek sorsára nem gondol senki. Csak egy módon gondoskodott róluk az állam. Miután ezek a nyomorult emberek az élet kényszere és szüksége folytán voltak arra utalva, hogy igényeiket könyörgések alakjában a miniszteriumokhoz benyujtsák és felebbvalóikhoz egymásután adták be kérvényeiket, hoztak egy paragrafust a szabályzatban, a 6-ik §-ust, a mely megtiltja, hogy az ilyen kérvényeket a felsőbb hatóság tőlük elfogadja, nehogy zaklatásnak legyenek kitéve. *(Élénk mozgás balfelől.)*

Nessi Pál: Czudarság az ilyen!

Kubik Béla: Igy bánnak a kisemberekkel!

Nessi Pál: Ez a szocziális politika! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Hock János: Kétségtelen tehát, hogy bajok, sérelmek, orvoslásra váró hiányok vannak itt. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* S ez elől nem elzárkózni kötelessége a kormánynak, ellenkezőleg, mint a hogy az a viz is mindig oda folyik, a hol a talajban bizonyos mélyedéseket lát, és mindent kiegyenliteni, betölteni törekszik, ugy a kormányzó hatalomnak is mindenütt a létező hiányok betöltésére kell a gondját vetnie, mert az állami élet nyugalma ezzel benső összefüggésben áll, a mely nélkül sem az emberben nincs béke és boldogság, sem az állami életben nincs nyugalom és boldogság. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És mikor a vasutasok látták, hogy ők ilyen nyomorult helyzetben vannak, 1896-ban elkezdték a mozgalmat. 1896-ban az északi műhelynek vasutasai összejöttek, s elhatározták maguk között, hogy egy nyugdijintézetet fognak alapitani, s nem is kérik hozzá az államnak támogatását, mert akkor várhatnak végtelen időkig, hanem a maguk erejéből fogják ezt a nyugdijintézetet megalapitani, hogy gyermekeik vagy hátrahagyott özvegyeik esetleg ne éhezzenek. Csakhogy a szabályzat értelmében minden ilyen testületi alakuláshoz szükséges az elnökigazgatónak jóváhagyása. Ők elmentek az elnökigazgatóhoz, s kijelentették kérvényükben, hogy nem kérünk hozzájárulást, állami támogatást, csak engedjék meg, hogy magunk szervezkedhessünk és igy végszükség esetén a mi jogos és szerény igényeinket kielégithessük. Szelid alázatossággal kérjük az urakat, engedjék meg, hogy a saját pénzünkből és vagyonunkból megcsináljuk a magunk nyugdijalapját. Elmentek a miniszter urakhoz, először Dániel miniszter urhoz, a ki kijelentette, hogy mennyire a szivén

viseli ő a vasuti alkalmazottaknak az ügyét, hogy főleg a kis exisztencziák érdekeivel menynyire azonositja magát, biztositotta őket minden lehető állami támogatásról. Ez történt Dániel minisztersége alatt. Utánna vártak jó reménynyel, mert ép ugy megéljenezték őt, mint Hegedüst, a kitől szintén vártak és reméltek még abban az időben. Elmentek később Hegedüs miniszter urhoz. Hegedüs miniszter urnak szintén előadták, hogy az ő nagy bölcs szakértelme és mindenre kiterjedő gondos államférfiui egyénisége nyujtja nekik a reményt, hogy ő nem fog ilyen szükkeblüen eljárni kérésükkel szemben. Hegedüs miniszter ur pedig elmondotta: hogy én szivemen viselem az államvasuti alkalmazottak érdekeit és főleg a kis exisztencziáknak érdekeit *(Derültség balfelől.)* és minden tőlem telhető erővel oda fogok hatni, hogy a nyugdij-intézet állami támogatással létesittessék. Azóta kilencz esztendő mult el, az a memorandum, azok a kérvények, a melyekre olyan sokszor bekövetkezett a megnyugtatás, ott hevernek még mindig a miniszteri asztalok fiókjaiban és ez idő szerint a munkások hangulata még olyan, hogy az a 20—22.000 ember, a ki még ma nem állott bele a sztrájkba, mert napi alkalmazott, határozottan kijelenti...

Klobusiczky János: Sajnálják, hogy nem állanak azok is sztrájkba?

Hock János: Kijelentették: ha pedig a mi nyugdijigényünk tekintetében a bizottság végre nem kap végleges választ, mikor mi nem is kérünk a kormánytól áldozatokat, csak annyit, hogy a magunk körében nyugdijintézetünket megalapithassuk és a kormány, noha igéretet tett, kilátásba helyezte már 1903-ban, hogy bizonyos segélyösszegeket beállit a költségvetésbe, de nem tette meg; ha tehát a mi emberi jogainknak, a melyek követelésére bennünket családi kötelességeink kényszeritenek, hogy gondoskodhassunk gyermekeinkről, a kormány vagy rosszakarattal, vagy — ha addig nem megyek — nemtörődömséggel, figyelmetlenséggel utját állja, kényszeritve vagyunk mi is hozzácsatlakozni teljes mértékben társaink mozgalmához.

Ime, igy készitik elő erőszakosan önök, s az önök kormányzati rendszere az általános elégedetlenség kitörését. *(Ugy van! balfelől.)* Mert igaza van a miniszterelnök urnak, ez egy forradalmi tény; a létező törvények keretén belül történik maga ez a kitörés és megbolygatja a normális viszonyok rendjét; de forradalmakat ok nélkül nem szoktak csinálni. *(Ugy van! balfelől.)* A dolgok mélyén összegyülemlő anyagra van épitve mindenkor a forradalom és az a forradalom mindig Herkules munkája, az egy egész Augias-istállót szokott kitisztitani. *(Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Én, ismétlem, különválasztom a fizetésrendezés ügyét a mostani sztrájk ügyétől. Beismerem és egy véleményen vagyok a t. kormánynyal abban, hogy a vasutasok hibát követtek el, de az első hibát a kormány követte el. *(Ugy van balfelől.)* Megmondom, mikor. Elkövette akkor, a mikor megengedte nekik először a gyülekezést, sőt a szabadjegyeket is kiosztotta, de akkor azután megijedt a kormány attól a növekvő és lavinaszerüen fokozódó mozgalomtól, a mely esetleg veszélyeztetheti egyik vagy másik miniszter urnak talán a politikai állását is, tehát ezt idejében lefujta és betiltotta. A mikor már utra készen állottak, a midőn saját üzletvezetőségeik, hatóságaik részéről nyert távozási engedélyük, szabadjegyük a kezükben volt, akkor jött a drákói parancs: lefujni az egész mozgalmat, a mozgalom élén álló egyéneket pedig elcsapni, mert példát kell statuálni! *(Ugy van! balfelől.)* És a helyett, hogy engedték volna az egész mozgalmat törvényes módon, állami felügyelet alatt lezajlani, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy igy mintegy biztositó szelepe legyen a túlfeszültségnek, a mely ugyebár kitörhet; a helyett, hogy engedték volna az elégületlenség tüzét magától békésen elaludni: a miniszterelnök ur odament, a hatalomnak öntudatával és — hogy ugy mondjam — hetykeségével rugdalta szét azt a tüzet, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy azután az egész országot lángba boritsa. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mikor pedig a kormányelnök ur észrevette, hogy: »ez a tüz még engem is megégethet«, akkor mind a két kezével kezdette oltani a szikrát önmagán is és a minisztertársán is. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)*

T. ház! Igy áll a helyzet, és nem csoda, hogy ezen állandóan jelszavakkal táplált és igéretekkel félrevezetett osztály végre a radikális megoldásnak utjára lépett és azt mondotta: »kényszerhelyzet elé állitom a kormányt, hogy adjon nekem végleges választ, mert igy a helyzet tovább nem türhető«. És ez a kényszerhelyzet már egy előzetes példára is támaszkodik: 1895-ben hasonló körülmények között a posta- és távirdatisztviselők — csak a fővárosban — szintén kimondották az ő munkájuk beszüntetését, a sztrájkot, és mi volt a következménye? Az, hogy velük nemcsak szóba álltak, hanem az ő sérelmeiket jogosaknak ismerték el; azokat kielégitették és a felelősséget a posta- és távirdaigazgatás élén álló Heim Péterre háritották, a ki nyugalomba vonult; a másik főnököt, Ruska Jánost pedig, ha jól emlékszem, Kolozsvárra helyezték. Ekként erkölcsi elégtételt is adtak nekik és anyagilag is kielégitették őket.

Nagyon jól tudom, hogy ez az erkölcsi elégtétel már készül itt is, mert hiszen minden engesztelő áldozathoz bűnbak is szükséges, és ez a bűnbak ki van szemelve; ez legközelebb feláldoztatik a nyilvánosság oltára előtt. De én tovább megyek: én a bűnbakot nem az alsóbb intéző kézben keresem, hanem abban a

felelős miniszterben, a ki az ügyek élén áll, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert az ő politikája, az ő tárczájának politikai irányzata szenvedett itt vereséget és bukást, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melynek következményeit neki le kell vonnia. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Mutassanak nekem a világon egyetlen államot, a hol megtörténik az, hogy egy kormányzati szakkörbe tartozók egyszerre beszüntetik a munkát, továbbmenni nem képesek, az állami élet szünetel; a funkcziónak egyszerre vége, és az a gépész, a ki ott áll ezen kormányzati gépezet vezetése és kezelése élén, azt mondja: »a masinám elromlott; vagy elég olajat nem adtam hozzá, vagy kellőképen nem ápoltam; a masinát most becsukom, én pedig leülök pihenni a bársonyszékembe«. *(Ugy van! Derültség a bal- és a szélsőbalboldalon.)* Hát mire való a miniszteri felelőség elve?

Arra, hogy megszavaztassák önök minden cselekedetüket a hátuk mögött ülő többséggel? Arra önök mindig kapnak többséget, és nem követhetnek el olyan kormányzati hibát és bűnt, a melyet ott ne igazolnának és ne szankczionálnának. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Molnár Jenő: Tegyen birói letétbe kétszáz millió koronát!

Hock János: Ha tehát a miniszterelnök ur egy jogaikat kérelmező nagy társadalmi osztályt, az állami hivatalnoki karnak egy nagy részét jogtalan módon, törvények ellenére megfoszt az ő gyülekezési jogától, sőt tovább megyek, ezeket egyszerűen letartóztatja, erőszakkal akarja az ő mozgalmukat elfojtani és még a büntetőjogi felelőség elvét is alkalmazza rájuk: akkor legyen a miniszterelnök ur önmaga iránt is oly igazságos, és ha mást nem, legalább a politikai felelőség elvét alkalmazza magára és a szakminiszter urra. *(Ugy van! Taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De ez a politikai felelőség ne abból álljon, hogy megszavaztatom a pártomat. *(Ugy van! balfelől. Zaj jobbfelől.)*

Bartha Miklós: Mindegyik kapott többséget, mégis buktak a miniszterek sorra!

B. Kaas Ivor: Kaptok más minisztereket, legyetek nyugodtan! *(Zaj.)*

Hock János: A politikai felelőség abból álljon, hogy a tényekben nyilatkozó kritika képezze az ellensulyt a miniszter urnak politikai egyéniségével és működésével szemben, s akkor mondhatom, az ő hatalmassága is csak egy szemer lesz a mellett a másik suly mellett, a mely a politikai felelőségnek mérlegét az ő kárára lebillenti.

Hát képzelhető-e, t. uraim, és lehetséges dolog-e az, hogy egy miniszter, a ki mégsem király, a ki csak uralkodik és nem kormányoz, sőt az a miniszter csak kormányoz, semmi tudomással ne birjon arról, hogy minő mozgalom készülődik, minő sztrájk üti fel a fejét?

Molnár Jenő: A porosz kereskedelemügyi miniszter tudta, hogy itt sztrájk készül! Tudta, hogy itt a fegyelem meg van lazulva. *(Mozgás jobbfelől.)*

Hock János: Én, t. ház, lehetetlennek tartom, hogy egy szakminiszter mindezekről a dolgokról tudomással ne birjon, hanem mint a strucz a homokba odadugja, a strucz az ő ostoba nagy fejét *(Zajos derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és azt hiszi, hogy mivel ő nem lát, tehát őt sem látják. Hát a miniszter urnak kötelessége lett volna ezeket előre látni; kötelessége lett volna minden rendelkezésére álló hatalmi eszközzel is ezt megelőzni, nem engedni a dolgot nyilt kitörésre, hogy az állami élet folytonossága megzavartassék és milliókra rugó kár okoztassék. *(Ugy van! balfelől.)* De tovább megyek, ha a miniszter urban egy kis jóakarat van az ő alkalmazottai iránt és velük szemben nem a kényur, hanem az atya szerepét játssza, idáig a dolgok nem is fejlődhettek volna. *(Ugy van! balfelől.)*

Hiszen tegnapi bizalmas értekezletünkön a miniszter ur nekem oly felvilágositásokat adott, hogy egy pillanatra megdöbbentem, hogyan lehetséges, hogy ily bánásmód mellett a vasuti tisztviselők és szolgák egy része az ultima ratió fegyveréhez fordult. Oly rózsás szinben festette le a miniszter ur a helyzetet és a fizetésjavitás törvényjavaslata szerint a vasutasokra váró uj, nagy előnyöket, hogy igazán boldogan hallgattam szavát és azt mondtam magamban, végre egy társadalmi osztály, a mely ki van elégitve. A miniszter urat ép ugy félrevezették ebben a dologban, mint az egész vasuti mozgalom ügyében állandóan és következetesen félrevezették. *(Igaz! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ezt nem hiszem!

Hock János: Ha pedig félre nem vezették akkor a miniszter ur vezetett félre bennünket *(Igaz! a baloldalon. Mozgás a jobboldalon.)* A többek közt azt mondotta, hogy nincs oly állami tisztviselő, a ki szembeállitható volna a vasutasokkal, mert ezeknek tényleg a ranglétrájuk és fokozatuk szerint az emelkedésük is magasabb, a helyzetük is jobb. Elmondta, hogy 600 forinttal kezdődik a legalsóbb fizetési fokozat, a mit felemeltek 700 forintra. Már most méltóztassék meggondolni, hogy 10—12 százalékkal emelték a fizetést, de bizonyos dologban elvették a pótlékokat. Ez az oka annak, hogy a mit nyernek a vámon, elvesztik a réven. A fizetésrendezési javaslat szerint a lakbérigényeket lejebb szállitották és csak két kivételes helyen tartanak fenn első osztályu lakást: Budapesten és Fiuméban. Tovább megyek. A mire jól hivatkozott itt Polónyi Géza t. képviselőtársam is, az egyes rangosztályok vagy rangfokozatok közé a ranglétrában beállitottak alsó osztályokat és oda feltették a csillagokat, a mi annyit jelent, hogy azon rangosztályon felül a tisztviselő többé nem emelkedhetik akárhogy dolgozik is és ezt nem

protekczió részére, hanem a korteskedés részére csinálták. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Nagy fegyver az az állam kezében, a mikor az alkalmazott előléptetését csillagtól teszi függővé, a mely azt mondja: ha pedig te az én politikai törekvéseim elé akadályt fogsz gördíteni és mint megbizhatatlan elem foglalsz állást a kormánynyal szemben, ha mint állampolgár meggyőződésedet és lelkiismereti szabadságodat nyilván mered képviselni, akkor csillag alatt vagy, a mi rád nézve nemcsak szégyen, de az előléptetés befejezése is. *(Zajos helyeslés balról.)*

Utána néztem a dolognak és kérdeztem egyes szolgákat, mi tehát a sérelem főpontja. Mert a miniszter ur elmondta, hogy a szolgáknak 500 koronánál kezdődő fizetése van, 700-at kapnak a felső altisztek és ez megy fokozatosan. Mi az oka tehát, hogy lázonganak? És akkor azt mondták: Uram, az egész fizetésemelési javaslat egyesekre nyujt bizonyos előnyöket, de magára az egész kasztra, az egész konkretuális státusra nemhogy előnyöket nem nyujt, de vannak egyesek, a kik határozottan hátrányokat szenvednek és a kiknek kevesebb fizetésük lesz az uj törvény alapján, mint a mennyi volt.

Megnevezhetem azokat. Itt vannak a többek közt az államvasutak fiumei tüzoltói, a kikről, ugy látszik, megfeledkeztek a fizetésrendezési javaslatban, mert ezeket az embereket csak utólag illesztették bele és 600 korona fizetés helyett most 540 korona fizetéssel vannak dotálva, tehát 60 koronát veszitenek az önök atyáskodó fizetésjavitása folytán.

Tovább megyek. Van egy kisegitő fékező névvel ismert munkás-osztály. Ezek a páriái az egész vasuti berendezésnek, a kik csak akkor kapnak fizetést, ha utaznak. Napidijuk 80 krajczár, de miután ők kisegitő fékezők, csak akkor van rájuk szükség, ha a rendes munkás megbetegszik; ennélfogva ezek a nyomorult családos emberek 15—20 korona állami fizetést kapnak havonként, a miért ők életüket veszélyeztetik és nagy állami érdekek szolgálatát teljesitik. Ezért a fizetésért, ha nem utaznak is, naponként négyszer kell az állomásfőnöknél jelentkezniök, hogy szolgálatra mindenkor készen vannak. *(Zaj és mozgás balfelől.)*

Nem csoda, ha ily viszonyok közt az elégületlenség a mélyebb rétegekben kezdődött és ott lappangott, mert többé ennek a mozgalomnak nem az a 2—3, a mozgalom élén álló vezér a vezetője, ők csak az óramutatók, a hangulatot mutatják, mig a belső gépezet maga az a nagy tömeg, a mely igazán élet-exisztencziájában van megtámadva, némely helyen pedig a fizetési javaslat által határozottan megkárositva, követeli a maga jogait és a megélhetés legegyszerűbb eszközeit.

Azt mondják: erre nincs nekünk pénzünk, az állam nehéz viszonyok közt van. Hát mondja meg nekem a miniszter ur, ha azt a pénzt, a mivel az ilyen erőszakosan meginditott és kikényszeritett sztrájkmozgalom megkárositja az államot, a vasutasok fizetéseinek rendezésére forditották volna, vajjon nem fényes exisztencziát biztosithattak volna-e nekik? Hiszen eltekintve a milliókra menő károktól, a melyekért még a felelőséget a törvény fogja megállapitani, tessék az államvasutak napi bevételeit tekinteni, a melyektől elestünk; tessék a postaforgalomnál a nemzetközi szerződés alapján a magyar állam által fizetendő körülbelül egy millió napi kártérités hozzácsatolni. *(Mozgás és zaj a baloldalon.)* Akkor kérdem: vajjon az önök kormányzati rendszere ennek az országnak megért-e ennyi milliót? És ha önök ezt előmozditották, ha ennek utját vágni nem tudták; ha akár gondatlanság, akár fegyelmezetlenség vagy hanyagság miatt ezt ide engedték megérni: akkor vonja le a kormány ebből a politikai felelőséget, adja át a helyét egy olyan kormánynak, a kiben megbizhatnak azok a vasuti alkalmazottak, a kik többé ebben a kormányban nem biznak. *(Helyeslés balfelől.)*

Befejezem beszédemet, miniszterelnök ur. *(Egy hang jobbfelől: Ideje!)* Tudom, hogy ideje, de nem nekünk, hanem az uraknak érdekében áll, hogy befejezzem. *(Zaj. balfelől.)*

T. ház! Vajjon ki tudja megmondani, mi inditotta a kormányt arra, hogy a pályaőröket, az éjjeli őröket teljesen kizárta a kezdő 700 korona fizetésből. Nem a legfontosabb vasuti szolgálatot teljesitik-e ezek? Az a folyton éber pályaőr, a ki igazán az éjszakát teszi nappallá, a kinek munkája a testi egészségnek lassu aláásására vezet, a ki a biztonságot képviseli és a közlekedés lehetőségét: hogyan érdemli az meg, hogy ne legyen abba a kategóriába helyezve, hová a többi altiszt 700 korona kezdő fizetéssel? Mert ez nagy tömeget tesz ki, itt akartak megtakaritani, azoktól a szegény nyomorult emberektől, a kik jogaikat védelmezni nem tudják, a kiknek összeköttetéseik sincsenek, hogy jogaikat védelmezzék: azokat lábbal tiporják, ezek érdekeinek kielégitésére a kormány egyáltalában nem gondol.

Az volt nálunk mindig a hiba, hogy a kis exisztencziák felkarolásával az állam soha nem törődött. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mint az ó-korban az állam két nagy társadalmi osztályra bomlott: a zsarnokok és a rabszolgák osztályára, ugy a mai korszak is egynéhány, a tömegből élő egyén mellett szerencsétlen, nehéz viszonyok közt küzdő kis exisztencziákra bomlik, kik — miután érdekeikkel a törvényhozás nem foglalkozik, odavetik magukat azoknak a lázitóknak és sokszor ámitóknak karjaiba, kik a szocziálizmus ügyének hirdetői, a tömeg sebét tapogatják és neki eszméket hirdetnek, melyek a kritikára nem képes nagy tömegeket romlásba vezethetik. A szocziálizmus veszedelmének utját kell állani, de nem fenyegetéssel, nem szuronyokkal, *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* — szuronyokkal

még mozdonyokat meg nem inditottak, közlekedést fenn nem tartottak — hanem helyes törvényhozási intézkedésekkel, preventiv intézkedésekkel, bele kell nyulni minden bajba, meggyógyitani minden sérelmet, a mely jogos és a mely méltányos kielégitést várhat az államtól. És akkor teszszük ezt, hogy ezeket otthagyjuk az erkölcsi kisértésnek és anyagi nyomornak kitéve, a mikor másrészt e fizetésemelés mellett a czivillistával jövünk ide. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. uraim! Önök az ellenzéknek folyton azt mondják: ne nézzétek most a pártpolitikai helyzetet, hanem nézzétek azokat az eminens veszedelmeket, a melyek az egész állami életre háramolnának; tegyétek most félre az ellenzéki kritika fegyverét, nyujtsatok segédkezet, hogy a rendet helyreállitsuk. Igy mondta a miniszterelnök ur.

Csodálatos, valahányszor nehéz helyzetbe kerül a kormány és kereke kátyuban van, akkor mindig a kormány érdekeit az állam érdekeivel azonositják. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Végül is az oppozicziónak nem lehet kötelessége, hogy egy helytelen kormányzati rendszert azért emeljen ki a kátyuból, mivel az az ország megromlását következetesen előmozditja. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Bizony, t. kormány, ellenzéki kötelesség és a ki nem teljesiti, vétkezik programmja, hivatása ellen . . .

B. Kaas Ivor: Hol vannak a mentők? *(Felkiáltások balfelől: Most nincsenek itt!)*

Hock János: . . . hogyha ily helyzetben azt a kormányt nemcsak hogy felelőségre nem vonja, hanem a legkegyetlenebb, a legélesebb támadásokkal is lehetetlenné nem teszi a közönség előtt. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. miniszterelnök ur, ha ön ezt a lojalitást követeli mitőlünk, vajjon nem olyan illojalitás-e az a kormány részéről, hogy a maga helyzetének megerősitésére és az ellenzék helyzetének megnehezitése végett olyan kérdéseket dob a parlament elé, a milyen a czivillista? *(Zaj a jobboldalon.)* Hisz ez kétélü dolog. Akkor, mikor az egész ország szocziális válság előtt áll, mikor egymásután hagyják el a hazát a kivándorlók, *(Ugy van! balfelől.)* mikor egyes vidékeken a faluk elnéptelenednek és az ablakokat deszkákkal szögezik be, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* mikor Magyarország ezer s ezer munkaképes vérét és hasznos polgárát, miután foglalkozást adni ez az állam nem tud nekik, hajókon, állami szerződés mellett szállitják ki külföldre: akkor nincs jogosultsága semmiféle czivillistaemelésnek. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nagy Sándorról beszéli a történelem, hogy katonái bálványozták és mikor egy alkalommal csatába vezette a népét és az a szomjuságtól eltikkadva kereste a forrást, akkor egy katona valahol felfedezett egy forrásvizet és abból egynéhány csepp vizet a pohárba csepegtetett és átadta Nagy Sándornak. Erre azt mondta Nagy Sándor: Ha az én katonaságom és népem szomjuhozik, én is szomjuhozom — és kiöntötte a vizet. Mikor ez az egész ország nagy válságokkal küzd, nyomorog és szenved, akkor a kormánynak a maga pozicziója erősitésére nem volna szabad ilyenféle javaslatokat az országgyülés elé terjesztenie. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És Magyarország ebben a válságban nem jutott még el az utolsó fordulópontig. Ellenkezőleg, én ugy látom, hogy rövid idő mulva még nagyobb sebek, még nagyobb benső vérszegénység jelei fognak mutatkozni. Hiszen a mi állami életünknek két osztálya van: az a termelő, a mely a nyerstermelésből él, és az az egynéhány fogyasztó, a ki mint hivatalnok improduktiv elem van ebben az országban szétszórva. Neményi Ambrus egy nagyon ügyes füzetben megirta a bürokratizmus túltengését Magyarországon, a mely nagy állami katasztrófához vezethet. Az érettségit végzett abiturienseket öntik ki a gimnáziumok és Magyarországon az értelmi pályákra tóduló ifjuság immár nem jut tisztességes kenyérhez. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Ujabb és ujabb hivatalnoki osztályokat többé felállitani nem lehet, sőt már a meglevőknek redukálását is kimondotta programmjában a kormány. Ezzel szemben nem nyilik a mi ifjuságunknak kenyérkereső tisztességes pálya, a hol önmagát is fentarthatja, nemzetének is produktiv és hasznos munkát teljesithetne. Miért? Mert nincs önálló gazdasági életünk, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ezer és ezer kenyérkereseti forrást, a melyet nyithatna ez az állam egy önálló gazdasági berendezkedéssel, államférfiaink, mint egykor Ézsau, egy tál lencséért a hatalom éhségéből egyszerüen kiszolgáltatták Ausztriának, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Kiszolgáltatták olyanformán, hogy gazdasági életünk vérkeringése meg van bénitva és Magyarország főéletkérdésével, gazdasági életével szabadon nem rendelkezhetik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Az a másik osztály pedig, a mely külföldön a szülők gyermekeinek becsületes, tisztességes ellátást ad a hazai véderő szervezetében, szintén meg van nálunk bénitva azáltal, hogy azokat az anyanyelvükben nevelt és az alföldi gimnáziumokból kikerülő ifjakat, a kik nem tudnak németül, rákényszeritik a tiszti felvételnél német történelemre, rákényszeritik az osztrák irodalomra és erre azt mondják önök, hogy meg van a paritás, szabadon mehet a mi ifjuságunk a katonai pályára, a ki pedig az osztrák irodalmat ex asse nem érti, az férges magyar, az hadd hulljon. *(Zajos helyeslés balfelől.)*

T. uraim, ilyen kormányzati rendszer mellett ne csodálkozzanak az urak, hogy ha naponként és naponként szaporodnak a mi államéletünkben, annak minden intézményeiben a botrányok, a melyek mellett a kormány is

tanácstalanul áll. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A ki a parlamentben igazságot követel az elnyomottak részére és felelőségre vonja e tekintetben a kormányt, nagy hibát követne el, ha most, egyrészt biztositva az államélet folytonosságának, nyugalmának helyreállitását, másrészt a miniszterelnök urat a kormánynyal együtt a legnagyobb felelőségre ez alkalommal ne vonná és rájuk ne sütné a felelőség teljes bélyegét. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezt teszem mai beszédemben és kijelentem, hogy a mily mértékben hozzájárultam, hogy a vasuti tisztviselői kart az állam iránti kötelességük teljesitésére bizonyos jogos feltételek kielégitése mellett lehetőleg ráutaljam és kérjem, akként az egész sztrájk és az egész üzem megbomlása felelős okának én a közlekedésügyi miniszter urat tartom és azt a miniszterelnököt, a ki vele szolidaritást vállalt. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap! Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Polónyi Géza: Fél három van, a napirendet is meg kell állapitani. *(Hosszantartó nagy zaj balról és a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Igy ez nem mehet, az ülés ideje nincsen meghosszabbitva!

Elnök *(csenget. A folytonos nagy zajban szavai nem hallhatók. Folytonos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Holnap! Holnap! Halljuk! Halljuk! jobbról).*

Rónay János: Ez az igazi izgatás! Ez az izgatás! *(Folytonos nagy zaj balról és a szélsőbalon)*

Elnök: Csendet kérek! A miniszterelnököt illeti a szó.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Egyáltalán . . . *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Fél három!)*

Elnök *(hosszasan csenget. Szavai a nagy zajban nem hallhatók. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Polónyi Géza: Mi lesz a napirenddel? *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Nem két óra után kell a napirendet megállapitani! Két óra után nem tartozunk meghallgatni senkit. *(Elnök csenget.)* Tessék a napirendi javaslatot előterjeszteni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre! Nagy zaj balról.)*

Elnök *(csenget)*: A miniszterelnök urat illeti a szó . . . *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Polónyi Géza: A házszabályokhoz kérek szót! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet! Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: A miniszterelnök urnak adtam a szót. Csendet kérek, t. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Én élek jogommal és szólok, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)* és biztositathatom a t. képviselő urakat, hogy már régen bevégeztem volna, hogyha szóhoz engednek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Fél három van már!)* Mindegy, akár hány óra van! *(Felkiáltások jobbról: Joga van bármikor szólni!)*

Először is a házszabályok a napirend tárgyalására állapitanak meg időt. Most pedig egyáltalában a napirenden kivül vagyunk, mert a napirend előtti felszólalások keretében folyik ez az egész vita. Másodszor, a házszabályok és a mi ennél fontosabb, a 48-iki törvények semmiféle korlátozást nem szabnak meg a miniszter szólásjogára nézve. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Folytonos zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Elnök folyton csenget.)* Harmadszor pedig ismétlem, hogy eszemágában sincsen arra a hosszu beszédre, mely tücsköt-bogarat összehordott . . . *(Nagy zaj és nyugtalanság a szélsőbaloldalon. Ugy van! Ugy van! jobbról.)*

Nessi Pál: Rendre! Rendre! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék rendreutasitani! Ez a pártatlanság? Nagy zaj. Felkiáltások jobbról: Halljuk a miniszterelnököt!)*

Elnök: Én senkinek beavatkozását az elnök jogaiba nem türöm. A miniszterelnök urat illeti a szó! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Az a kifejezés nem imparlamentáris.

Ráth Endre: Ez a pártatlanság? *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ráth Endre képviselő urat rendreutasitom. *(Folytonosan tartó nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Nessi képviselő urat rendreutasitom. *(Folytontartó nagy zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Utasitsa rendre a miniszterelnököt!)* Czenzurális jogot ily értelemben házszabályaink nem adnak, hogy az ilyen kifejezésekért is megrovást alkalmazhatnék. Biztositom a képviselő urakat, hogy ha az elnöknek ez a czenzurális hatalma meg lett volna, a viták sohasem fajultak volna el. Sajnálom, hogy ez a joga az elnöknek nincs meg. *(Folytonos nagy zaj balról és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Mi lesz a házszabálylyal? A miniszterelnöknek nincs joga az országgyülést kényszeriteni! *(Folytonosan tartó zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak. Viselkedjenek a ház tekintélyéhez méltóan. A miniszterelnök urat illeti a szó! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egy dolog az, a melyet konstatálni kivánok és erre különös sulyt kell helyeznem azért, mert én feltétlenül, minden körülmények közt tartozom magamnak azzal, hogy eljárásomat és magamtartás teljes hűséggel állitsam oda.

folytán azokra, a miket a képviselő ur . . . *(Folytonos nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rendre! Két óra elmult!)*

Elnök *(csenget)*: Várady Károly képviselő urat rendreutasitom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Folytonos nagy zaj és ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Elmult az ülés ideje, nincs joga senkit rendreutasitani! *(Folytonos nagy zaj. Elnök ismételten csenget.)*

Elnök: Számtalanszor másszor is előfordult, gróf Apponyi Albert elnöksége alatt is, hogy felszólalt valaki 2 órán túl. Nincsen házszabály arra, hogy 2 órakor az ülést be kelljen zárni.

Horváth Gyula: Nem arról van szó! Arról, hogy utasitsa rendre a miniszterelnököt! *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Saját magamnak tartozom azzal, hogy azokkal szemben, illetőleg azoknak kiegészitésére, a miket Hock János t. képviselő ur a tegnapi ülést megelőző megbeszélésen történtekre nézve mondott, *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* arra vonatkozólag egy rövid megjegyzést tegyek. *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A t. képviselő ur megemlékezett arról, hogy — már most nem tudom, a kereskedelemügyi miniszter urra mondta-e vagy én rám, — hogy a tegnapi értekezleten azt a kijelentést tettük, hogy egyes, *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* főhivatalnokok megbüntetésétől el nem állhatunk. Ez tökéletesen ugy van. És nehogy . . . *(Nagy zaj- a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* . . . nehogy bármi kis nüanszra vonatkozólag olyan szine legyen a dolognak, mintha nyilatkozataink ellentétben állanának az igazsággal, konstatálnom kell azt, hogy igenis a tegnapi előzetes bizalmas értekezleten ezen meggyőződésemnek adtam kifejezést, illetőleg ezt a meggyőződést osztottam. Nézetem akkor az volt: biztositani a büntetlenséget az eltántoritott nagy tömeg részére, de megbüntetni a főbünösöket, *(Folyton tartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* és azt hiszem, az igazságérzet ezt követelte volna.

Miután azonban meggyőződtem róla, hogy a kérdés megoldását a nagy tömegre nézve is csak ugy lehet remélni . . . *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról. Elnök ismételten csenget.)*

Polónyi Géza: Mindjárt 3 óra lesz! *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök ismételten csenget. Halljuk! Halljuk! jobbról.)* Hát kérem gyerünk haza! *(Felkiáltások a jobboldalon: Tessék!)* Erőszakot nem türünk!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Kétségtelenül ugy áll az eset, hogy a tegnapi ülést megelőző értekezleten azon nézetnek adtam kifejezést, vagyis azt helyeseltem, hogy itt amnesztiát kell gyakorolni a vádlottak nagy tömegével szemben, de az igazság megköveteli, hogy a főbünösök közül egynéhányan megbünhődjenek. *(Ugy van! jobbfelől.)* Időközben azonban meggyőződtem arról, hogy az adott viszonyok között egyáltalában csak ugy lehet reményünk arra az eltántoritott és felizgatott nagy tömegre nézve is békésen megoldani a kérdést, ha az általános amnesztia álláspontjára helyezkedik a kormány. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ezért nem haboztam ebben a tekintetben megmásitani nézetemet. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Zboray Miklós: Tegnap másnak helyeseltek! *(Nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Halljuk! Halljuk! Elnök hosszan csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Pillanatnyi türelmet kérek csak, mert ez a nemes felháborodás egészen deplaczirozott. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a baloldalon.)* Ennek folytán, már a tegnapi ülésen való felszólalásunkban, előzetesen megbeszélve ezt a kereskedelemügyi miniszter urral, egy szót sem szóltunk az egyes főbünösök megbüntetéséről, hanem azt fejeztük ki, hogy megnyitjuk az ajtót a visszatérőknek.

Zboray Miklós: Szurony árán is, ha kell! *(Nagy mozgás a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ma is azt mondom! *(Helyeslés jobbfelől.)*

Zboray Miklós: Az amnesztiát tetszett volna tegnap is mondani! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az tehát, a mit ezen az oldalon tegnap helyeseltek, semmi ellentétben nem áll azzal, a mit ma helyeselnek. *(Ugy van! jobbfelől.)* Ez az a módositás, a melyen keresztülment álláspontunk és a mit konstatálni kivánok. Ez a módositás megtörtént azon rövid időköz alatt, a mely a tegnapi értekezlet és nyilvános ülés között volt. De nehogy ugy nézzen ki a dolog, hogy bármi tekintetben is palástolni kivánnám a valót, ismételten kifejezést adtam annak, hogy a tegnapi álláspontom és a mai álláspontom között külömbség nincs és utólag az igazság érdekében kivántam konstatálni, hogy ezen egy pontban a tegnapi értekezleten elfoglalt álláspontom és későbbi álláspontom között külömbség van. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ezután még csak egyetlenegy megjegyzésre szoritkozom. *(Halljuk! Halljuk!)* Hock János képviselő ur egész hosszu sorozatát hozta fel a vasuti alkalmazottak különböző panaszainak és sérelmeinek. A dolog természeténél fogva én nem lehetek annyira ismerős a vasuti szolgálat minden konkrét igényével, annak minden részletével, hogy arra vonatkozólag érdemleges választ adhassak. Annak idején a képviselő ur meg fogja a választ és helyreigazitást kapni. Óva intem azonban a képviselő urat, a kinek talán a multban szintén nem volt alkalma vasuti kérdésekkel valami behatóan foglalkozni, hogy ne vegye

készpénznek azt a szóbeszédet, a melyet a sztrájktanyákon, vagy nem tudom hol, jóhiszemmel összeszed; a házat és a közvéleményt pedig nagyon kérem, hogy függessze fel itéletét mindezen nyilatkozatok felett addig, a mig azokra nézve a kellő felvilágositást meg nem kapja és a mig a tényállás a ház előtt konstatálva nincs. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Tehát idefordul segitségért. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ismét azt mondom és hiába mondja a képviselő ur, hogy akkor folyamodom az ellenzékhez, a mikor a kormány szorult helyzetben van — hogy a kormány szorult helyzetben nincs. *(Ugy van! jobbfelől.)* mert a kormány ezt a feladatot meg fogja oldani, de igenis azon szerencsétlen emberek jutnak szorult helyzetbe és nem a kormány érdekében, de azon szerencsétlen megtévesztett emberek érdekében kérve kértem és kérek mindenkit, hogy csak olyan nyilatkozatokat tegyünk, a melyek a lángokat eloltják, a melyek bennük a józan belátásnak a tiszta világát megint meggyujtani képesek volnának. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Sajnálattal látom és sajnálattal konstatálom azonban, hogy azok a kijelentések, a melyek e házban első sorban — és ez igazán hidegen hagy — a kormány és az annak élén álló személyek ellen irányuló ellenszenvtől és bizalmatlanságtól vannak sugalmazva, hogy ezek oly tenórban tartattak és oly szinben tüntetik fel a dolgot, hogy — itt a szándékot nem vagyok képes senkiről sem feltenni — ezek tagadhatatlanul rontották a békés kiegyenlités esélyeit. *(Ugy van! jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Hát az igazgatót miért akarják elküldeni? Csak nem dicsérhetjük a kormányt!)* Ezért a felelőséget csak azok viselhetik, a kik ebben az eljárásban részesek. *(Ugy van! jobbfelől.)*

A kormány engagirozza a maga felelőségét az iránt, hogy organizálja a forgalmat a leggyorsabban a rendelkezésére álló eszközökkel, ugy, a hogy lehet, igyekszik nyitva tartani a megtérők számára a kötelességteljesitéshez való visszatérés ajtaját, a mig csak a közszolgálat érdeke ezt meg nem tiltja és ezt az ajtót be nem zárja; de ha kénytelen lesz ezt az utat elzárni, ha kénytelen lesz azt az ürt, a mit ők maguk után hagytak, uj alkalmazások által betölteni, ennek összes rájuk háramló végzetes következményeiért azután azokat terheli a felelőség, a kik bennük teljesithetetlen reménységeket keltettek. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ez bucsuszavam ehhez a kérdéshez. Adja Isten, hogy ne találjon siket fülekre. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Hock János: T. ház! Személyes kérdésben kérek szót.

Elnök: Mivel előbb kifogásolták, hogy az ülés rendes ideje után történik felszólalás, kérdem: hozzájárul-e a ház, hogy a képviselő ur most szólhasson? *(Felkiáltások balfelől: Mos kérdik! Az előbb miért nem kérdezték? Fel kiáltások jobbfelől: A miniszter szólhat mindig Halljuk! Halljuk!)*

Zboray Miklós: Az egyiknél nem kérdik, a másiknál pedig igen! Lakáj-rendszer!

Elnök: Csendet kérek. Hock képviselő urat illeti a szó. *(Zaj.)*

Hock János: Nagyon sajnálom, hogy a nagy zajban a miniszterelnök ur beszédének épen azt a részét nem értettem, a mi talán magyarázó mondatokként hozzáfüződött ahhoz, a mi véletlenül — mert nevelésénél fogva nem tulajdonithatom másnak, mint véletlennek és szónoki hévnek — kicsuszott a miniszterelnök ur száján. Mindenesetre legyen meggyőződve a miniszterelnök ur, hogy *(Zaj balfelől.)* ha mi helyet cserélnénk és ezeket a szavakat én mondtam volna el önről, az ön helyén, olyan tapssal még nem jutalmaztak volna beszédet, mint a milyennel az én beszédemet jutalmazták volna ön ellen. *(Helyeslés balfelől.)*

Rakovszky István: Az már igaz! Nagyon ismerjük a szép maszkot. *(Zaj jobbfelől.)*

Hock János: Higyjék meg, itt nem a gondolatok értéke esik latba, *(Ugy van! balfelől.)* mert abban én semmiféle zseniális gondolatot nem tudok felfedezni, a mit a miniszterelnök ur itt, ismétlem, véletlenül, beszédem jellemzéseül mondott. Egyet azonban kijelentek. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha csakugyan oly tarka összevisszaság, olyan tücsök-bogár lett volna az én beszédem, akkor a miniszterelnök ur bizonyára nem találta volna meg benne azt az igazságot is, a melylyel konstatáltam, hogy tegnapi álláspontja egészen más volt, mint a mai. A miniszterelnök ur tegnap a főbünösök büntetését elengedhetetlennek találta.

Rakovszky István: Itt is mondta. Kihagyták a naplóból! Itt azonban hallottuk!

Hock János: Ma meg a miniszterelnök ur más álláspontón van. Tegnap kijelentette, hogy semmiféle gyülés megtartásába bele nem egyezik, ma pedig már beleegyezik a gyülés megtartásába. Ime tehát, a következetlenség vádja egyenesen visszahull a miniszterelnök ur fejére. *(Ugy van! balfelől.)* Ezért tettem én felelőssé! Én lehetek beszédemben következetlen, mert magánember vagyok, de ön beszédében kormányprogrammot képvisel, ön nem lehet következetlen a nélkül, hogy ez a magyar kormány tekintélyét ne érintse. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Csak egy szót kérek.

Ráth Endre: Megadja a ház az engedelmet? *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Nem kell! A miniszterelnök mindig szólhat!)*

Elnök: Ezt a háztól nem szükséges kérni, mert a fennálló törvények a miniszter számára biztositják a bármikor való szólhatás jogát. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én azt hiszem, hogy abban, ha az ember azt a talán csipős, de mindenesetre jó magyar kifejezést használja, hogy valaki tücsköt-bogarat összehord, sem a parlamenti illem ellen nem vét . . .

Zboray Miklós: Persze, hiszen azt is mondhatta volna, hogy bolondgombát beszél! (*Derültség balfelől.*)

Hock János: Mondtam, hogy ez a nevelés kérdése. (*Derültség a szélsőbaloldalon.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . sem az illetőt semmi tekintetben nem sérti. (*Ugy van! jobbfelől.*) A magam részéről szeretek szintelen lenni a nyilatkozataimban és nagyon valószinü, hogy ha itt olyan zajt nem csinálnak, a melynél fogva törvényben biztositott jogomnak gyakorlása csak egy bizonyos küzdelem árán volt kiküzdhető, akkor én azt a kifejezést nem használtam volna.

Zboray Miklós: Tehát mártir vagy Hock! (*Derültség.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Különben azt, hogy e kifejezést használtam, főbenjáró bünnek egyáltalán nem tartom, és nagyon örülnék rajta, ha a t. képviselő urak a parlament méltósága és rendje ellen soha nagyobb vétséget nem követnének el. (*Ugy van! jobbfelől. Mozgás a baloldalon.*)

Rakovszky István: A házszabályokhoz kivánok szólani. Én csak annak a ténynek rövid konstatálására akarok szoritkozni, hogy az által, hogy mi ezen ülésen eddig részt vettünk, nem akarjuk helyeselni a t. elnök urnak abbeli eljárását, hogy a t. miniszterelnök urnak, utána pedig Hock János t. képviselő urnak a szólásjogát megadta. Holnapra tartom fenn magamnak a jogot annak beigazolására, hogy az az álláspont, a melyet a t. miniszterelnök ur és a mélyen t. házelnök ur elfoglaltak, az 1848 : III. törvényczikkel épen ugy ellenkezik, mint a házszabályok 203. §-ával.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! (*Halljuk! Zaj balfelől. Elnök csenget.*) Konstatálni kivánom, hogy álláspontom ebben a kérdésben az, hogy egészen eltekintve a miniszternek különleges jogától, az a határidő, a melyet a ház tanácskozásaira nézve megállapit, csak a napirendre tüzött tárgynak érdemleges tárgyalására vonatkozik, (*Ugy van! jobbfelől.*) tehát nem vonatkozik pl. interpellácziókra. Méltóztatnak különben tudni, hogy egy interpellácziára adott válasz például délután négy óráig vagy fél ötig is eltart, de mindig ugyanazon ülésen végződik be. (*Ugy van! jobbfelől.*) Ép oly kevéssé vonatkozhatik az a határidő a zárt ülésre és nem vonatkozhatik a mostani eszmecserére sem, a mely mindvégig a napirend előtti felszólalások keretében történt. Egészen érintetlenül hagyva tehát azon kérdést, hogy a miniszternek külön joga van a bármikor való felszólalással élni, én gondolom, hogy itt kérdés tárgyát sem képezhette az, hogy a házszabályok 203. §-ának a napirend tárgyalására vonatkozó megállapitása egyáltalában érintetett. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Elnök: Rakovszky István t. képviselő urnak a házszabályok 203. §-ára vonatkozólag tett megjegyzéseire nézve utalok a ház folytonos gyakorlatára; (*Helyeslés jobbfelől.*) utalok arra, hogy ugy elnöki praxisom alatt, mint azelőtt is akárhányszor megtörtént, hogy nem két óra után, hanem három óra után is jelentkeztek ugy miniszterek, mint egyes képviselők szólásra és nemine contravertente az elnök mindenkor megengedte a szólást. (*Ugy van! jobbfelől.*)

Rakovszky István: Nemine contradicente igen!

Elnök: A gyakorlat mindig az volt, hogy mindaddig, a mig valaki szólásra jelentkezett, az elnök megadta a szólásra az engedélyt, annál inkább megadta ezt ma is. (*Helyeslés jobbfelől.*) Különben az egész mai ülés napirendelőtti felszólalásokkal telt el. (*Zaj.*) De ám méltóztassék utánanézni. Én nyugodtan vetem alá eljárásomat a házszabályok és a ház naplójából kitetsző állandó eddigi gyakorlat szemmel tartásával való birálatuknak. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Miután az idő előrehaladt, javaslom, hogy a t. ház legközelebbi ülését holnap d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki azon tárgyakat, a melyek a mai ülés napirendjére is ki voltak tüzve. — A napirend megállapitásához különben Szatmári Mór és Rakovszky István képviselő urak kértek szót.

Szatmári Mór: T. ház! Nekem pártom megbizásából egy inditványt kellett volna beterjesztenem. Ez az inditvány vonatkozik arra, hogy az államvasuti tisztviselők fizetésének rendezéséről szóló törvényjavaslatot sürgősen, soronkivül tüzze ki a ház napirendre. Ennek az inditványnak és a párt megállapodásának az intencziója az volt, hogy ez inditvány szellemében hozandó határozattal hozzájáruljunk a kedélyek csillapitásához és a hangulat olyan alakulásához, a mi azután alkalmas arra, hogy ez az aktuális szerencsétlenség, mely az országot érte, elmuljon.

Szőts Pál: Ez kötelesség!

Szatmári Mór: Mi azt tartjuk, hogy a ma észlelhető nagy bajnak megszüntetéséhez általános jóakarat és jóindulat kell. Épen ez okból mi a leghatározottabban elitéljük és kárhoztatjuk ugy az ingerültséget, mint a fenyegetőzéseket. (*Helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.*) Elintéljük a kormánynak repressziv intézkedéseit is, a mennyiben meg vagyunk győződve, hogy ezek a repressziv intézkedések voltak azok, melyek a helyzetet elrontották ugy, hogy ma már a szanálás sokkal nehezebb, mint volt ezelőtt. (*Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) A helyzet, t. ház, megváltozott és a mi pártunknak inditványa tárgytalanná lett, mert mi azt abban a feltevésben akartuk megtenni, hogy igy a vasuti tisztviselőknek módjukban lesz, hogy sérelmeikkel megismertessék a házat addig is, mig a

ház a törvényjavaslatot tárgyalás alá veheti és hogy akkor azután a háznak módjában lett volna a vasuti tisztviselők által megismertetett sérelmeket orvosolni a lehetőség szerint. Ma azonban arról értesültünk, hogy a vasuti tisztviselők maguk kérnek engedélyt arra, hogy a törvényjavaslattal objektive bővebben foglalkozzanak, hogy sérelmeiket azután egy, üzletvezetőségenkint egybealkotandó gyülésben megbeszéljék és egy Budapesten tartandó másik gyülésből a képviselőházhoz és a kormányhoz felterjesztést tegyenek. Minthogy ezzel a mi inditványunk tárgytalanná lett. én azt nem is terjesztem elő. Fentartom ezt arra az időre, a mikor megismerjük a vasuti tisztviselők sérelmeit, a mikor azokat itt tárgyalhatjuk és akkor azután csakugyan előáll a sürgőssége annak, hogy a törvényjavaslatot mielőbb tárgyaljuk. *(Helyeslés.)*

Elnök: Rakovszky István képviselő urat illeti a szó.

Rakovszky István: T. ház! En a napirendre nézve kivánok egy inditványt tenni. A holnapi napra ugyanis ki van tüzve az én inditványomnak megokolása is. Azt hiszem, hogy mig ez a vasuti kalamitás meg nem szünik, a t. ház nincs abban a hangulatban, hogy inditványommal nyugodtan foglalkozhassék és azért kérem, méltóztassék megengedni, hogy annak megindokolását későbbi időre halaszthassam. *(Helyeslés.)*

Elnök: Ha a t. ház Rakovszky képviselő urnak ehhez a kivánságához hozzájárul, a napirendre vovatkozólag tett inditványom annyiban módosul, hogy a napirendről a képviselő ur inditványának indokolása elmarad. *(Helyeslés.)*

Elfogadja a ház igy a módositott javaslatomat? *(Helyeslés. Igen!)* ugy ezt elfogadottnak jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 5 perczkor.)

421. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 22-én, pénteken,

Perczel Dezső, utóbb Jakabffy Imre elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpellácziő bejelentése. — Napirend előtti felszólalások. — A vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasása. — Zárt ülés.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 45 perczkor.)

Elnök: Méltóztassanak helyeiket elfoglalni, az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Hertelendy László; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Rátkay László jegyző ur jegyzi.

Méltóztassanak meghallgatni a tegnapi ülés jegyzőkönyvét.

Hertelendy László jegyző *(olvassa az e hó 21-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve? *(Nincs!)* Ha nincs, azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a »Magyarországi Tanitók Országos Bizottságának« Bauer Antal képviselő által beadott kérvényét, a tanitói fizetések általános rendezése tárgyában.

Tárgyalás és jelentéstétel végett kiadatik a kérvényi bizottságnak.

A házszabályok értelmében a ház tudomására kell hoznom, hogy Szalay László képviselő ur az igazságügyminiszterhez intézendő sürgős interpellácziónak a mai ülésen való előterjesztésére kért és nyert az elnöktől engedélyt.

Javaslom, hogy a ház az interpelláczióra az ülés vége előtt negyedórával, tehát $^3/_4$2 órakor térjen át.

Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Igen!)* A ház az interpelláczió előterjesztésére $^3/_4$2 órakor tér át.

Jelentem továbbá, hogy a házszabályok értelmében napirend előtti felszólalásra jelentkeztek és szót nyertek az elnökségtől gr. Batthyány Tivadar, Rakovszky István és Lengyel Zoltán képviselő urak.

Tekintettel arra, hogy már két nap napirend előtti felszólalásokkal telt el az idő és a ház megállapitott napirendjének tárgyalásához nem juthatott, felelőségemnél fogva az engedelmet a magam részéről nem tartottam megadhatónak és igy a házszabályok 206. §-a értelmében a háznak jelentem be, hogy Zboray Miklós és Okolicsányi László képviselő urak is engedelmet kérnek napirend előtt való felszólalásra.

Kérdem tehát a t. háztól: megadja-e Zboray Miklós és Okolicsányi László képviselő uraknak a jogot arra, hogy napirend előtt felszólaljanak, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Lovászy Márton: A kérdés feltevéséhez kérek szót. Én azt hiszem, hogy mindegyik szónokra nézve, a ki napirend előtti felszólalásra jelentkezett, a kérdés külön teendő fel. Kumulative a kérdést feltenni nem lehet.

Elnök: A jelentkezés sorrendjében először Zboray Miklós képviselő ur kérelmét illetőleg teszem fel a kérdést és kérem azokat, a kik Zboray Miklós képviselő urnak a napirend előtti felszólalásra az engedélyt megadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

A ház tehát Zboray Miklósnak a felszólalásra nem adja meg az engedélyt.

Kérem most már azon képviselő urakat, a kik Okolicsányi László képviselő urnak a szólás jogát megadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A ház tehát Okolicsányi László képviselő urnak sem adta meg az engedélyt a napirend előtti felszólalásra.

Következik gr. Batthyány Tivadar felszólalása. *(Halljuk! Halljuk!)*

Rakovszky István: A házszabályok értelmében . . .

Elnök: A házszabályokhoz kiván a képviselő ur szólani?

Rakovszky István: Nekem egy kérésem volna és ezért kérem: méltóztassék a ház elnökének kérdést intézni a t. házhoz, hogy felszólalhatok-e . . .

Elnök: A házszabályokhoz?

Rakovszky István: Nem, én a miniszterelnök urhoz intéznék egy kérdést, a mely arra vonatkozik, hogy a t. miniszterelnök ur legyen szives a sztrájk mai állásáról nyilatkozni és felvilágositást adni, mielőtt ebben az ügyben a tárgyalásokba mélyebben belemennénk. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Nekem semmi különösebb közlendőm nincsen. *(Halljuk! Halljuk!)* Fájdalom, arra — ugy látszik — nincs sok kilátásom, hogy a kormány részéről tanusitott béketürés és engedékenység megfelelő visszhangra találjon. Azon organizatórius lépések, a melyeket előadtam tegnapelőtt és tegnap, tervszerüen és rendszeresen folynak tovább, most még csak korlátoltabb értelemben, mert, a mint tegnap is jeleztem, igyekeztünk várni az uj munkaerő alkalmazásával, a mi természetesen azután egyértelmü volna az engedelmességet megtagadott munkaerők elbocsátásával. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ennélfogva abban állapodtunk meg, hogy ma még nem alkalmazunk uj erőket, ha azonban a béke ma sem áll helyre, a mi tisztán azon mulhatik, hogy a vasutasok annak daczára, hogy a kormány felelősségében és türelmében már elment a legmesszebbmenő határig, sem térnének az engedékenység terére, legnagyobb sajnálatunkra, holnap azután messzebbmenő intézkedéseket fogunk tenni, a melyek a kérdést véglegesen el fogják dönteni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: Azokra a vonatokra ugyan nem ül fel egy ember sem! *(Felkiáltások a jobboldalon: Lengyel Zoltán sem? Zaj.)*

Gr. Batthyány Tivadar: T. képviselőház! Sokkal kritikusabb a helyzet, hogysem én a magam részéről alkalmasnak tartanám az időpontot ma arra, hogy részletes történelmi visszapillantásokkal kifejtsem és megmagyarázzam ennek a mai szerencsétlen helyzetnek genezisét, fejlődését és megmagyarázzam és kifejtsem a t. ház előtt mindazon hibákat, mindazon mulasztásokat, a melyek ezen mai helyzet előidézésének az okai. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem szándékom ma erre a térre lépni, egyszerüen csak konstatálom, hogy itt nagy mulasztások történtek. Legbensőbb meggyőződésem szerint annak, a ki ezzel a kérdéssel foglalkozott, látnia kellett, hogy mi következik és a mennyire sajnálom, hogy a sztrájk kiütött, ép ugy sajnálom, hogy a bölcs kormányzati előrelátás nem alkalmazta azokat a preventiv intézkedéseket, a melyekkel e kérdésnek elébe lehetett volna vágni. *(Ugy van! balfelől.)*

Álláspontom kifejtését különben majd békésebb idők számára tartom fenn, ma, őszintén megvallva, t. ház, egyszerüen kérek. Előbb azonban a miniszterelnök urnak a ház ezen oldalához intézett ismételt felhivására akarok reflektálni. *(Halljuk! balfelől.)* Ő ugyanis hivatkozott arra, hogy ebben a kritikus helyzetben kerüljük mindazt, a mi izgalmat idézhetne elő. Ezt a felhivását honorálom azzal is, hogy, a mint mondám, nem feszegetem a történteket. *(Helyeslés.)*

A másik, a mire szintén ismételten és helyesen utalt a miniszterelnök ur, az, hogy nagy előny volna a kibontakozásra, ha itt a t. házban egyetértés lenne a követendő eljárásra nézve. Ámde akkor, mikor különböző eltérő véleményekről van szó, lehetetlen, hogy ugy éressék el egyetértés, hogy az egyik álláspont teljes mértékben érvényre jusson, a másik pedig teljesen elessék. Ha egyöntetüen akarunk eljárni ebben a végsőkig kritikus helyzetben, szükséges, hogy a különböző vélemények között necsak közeledés, hanem kompromisszum jöjjön létre. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Azt hiszem, visszaélnék házszabály adta jogommal és a helyzet idegességével, kritikus voltával, ha pontonkint belemennék annak taglalásába, hogy a vasutasok álláspontja és a t. kormány álláspont közt hol van az igazság. Tartózkodom ettől, mert szerintem is az izgatottságnak nyujtanék ezzel anyagot. Egyszerüen a következőkre vagyok bátor ráutalni. *(Halljuk! balfelől.)*

A miniszterelnök ur akkor, mikor a sztrájk kérdése tegnapelőtt a pártközi konferenciában először officziózus formában szóba jött, igen rideg álláspontot foglalt el szerény magamnak azon kérésére, hogy térjen át az engedmények terére és pedig térjen át minél előbb, kivéve azonban az amnesztia kérdését, a melyben az első perczben is nagymérvü engedményre volt hajlandó. *(Helyeslés.)* A miniszterelnök ur egész felszólalása, kifejezett álláspontja a tegnapelőtti ülésben olyan rideg, olyan elutasitó volt, hogy eo ipso előre kellett látni, hogy egyenlő, közös felfogások ebből ki nem fejlődhetnek. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Én nemcsak hogy nem teszek szemrehányást a miniszterelnök urnak ma ebben a perczben, hanem igen helyesnek tartom, hogy a miniszterelnök ur tegnapelőtt délután vagy az esti órákban a konciliánsság utjára lépett, hogy már tegnapi felszólalásaiban itt a házban egy igen előzékeny álláspontot foglalt el annyiban, a mennyiben a merev elutasitás teréről a tárgyalások, a diskussziók terére lépett nem ugyan maga a kormány, hanem Vörös László t. képviselőtársunk, a ki azonban, a mint a miniszterelnök ur maga is emlitette, a kormány tudomásával és a kormánynyal egyetértően teszi azt, a mit tesz, a mint hogy másként nem is tehetné.

Örvendek, hogy a t. kormány erre a térre lépett, de szerintem meg is tehette volna a nélkül, hogy valami princzipiális skrupulusai lehetnének. És itt ebből a szempontból ráhelyezkedem megint a miniszterelnök urnak álláspontjára, a ki azt mondja, hogy ő képes a sztrájkkal szemben a forgalmat más eszközökkel fentartani, ergo tulajdonképen nem is a kényszernek enged, midőn bizonyos előzékenységet tanusit, hanem egyszerüen az emberszeretet viszi erre a lépésre.

Én erre az álláspontra ráhelyezkedem, de ráhelyezkedem annak igazolására is, hogy a t. kormány, a midőn az engedékenység, a közvetitő tárgyalások utjára lépett, a maga princzipiális álláspontját szalválta ezzel s igy még ezen minucziózus skrupulozitásokat sem kénytelen figyelembe venni.

De ha már idáig eljutottunk és én nagyon örülök, hogy idáig eljutottunk, bár debuisset pridem, a legnagyobb hiba lenne, a mit ebben az országban évtizedeken át elkövettek, ha most megállana a t. kormány *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és abban az előzékenységben, a melynek utjára lépett, tovább nem menne. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És itt vagyok bátor arra utalni, a mit az imént jeleztem, hogy ha a t. kormány itt ebben a házban bizonyos nyilatkozatokat tesz abból a szempontból, hogy a pártok közötti felfogásokat kiegyenlitse, azzal még csak formailag és nem is a vasutasoknak, hanem itt a parlamentnek tett engedményeket, a midőn a parlamenttel közölte azt, hogy a tárgyalások során ebben a kérdésben hajlandó elmenni a konczesszió bizonyos mértékéig és hogy körülbelül ez a mérték meddig terjed, hol áll meg. Nem egyszer történt az már más alkalmakkor, hogy a kormány előzetesen, akár pártközi konferenczián, akár itt a házban történt felszólalások következtében bizonyos kijelentéseket tett, hogy annak idején, majd ha az a kérdés tárgyalva lesz, hajlandó idáig vagy odáig elmenni. Emlékeztetek épen egy ilyen tisztviselői kérdésre, az 1893-ik évi állami tisztviselői törvényjavaslat tárgyalására, emlékeztetek az állami tisztviselők legujabb fizetésszabályozásáról szóló javaslatokra, a melyekre nézve a Wekerle-kormány, majd a Széll-kormány előre bizonyos kijelentéseket tettek, a nélkül, hogy presztizsükből bármit is vesztettek volna. A kormány taktikailag is hibát követne el, ha a függő kérdésekre nézve nem nyilatkoznék.

A diskusszió tárgyainak elseje maga a fizetés kérdése, az az összeg, a mely e czimen az államvasuti budget terhére felveendő. A kereskedelemügyi miniszter ur e házban vagy a pártközi konferenczián emlitette, hogy tévesen itélik meg a javaslatot, a mely, helyesen megitélve, egy-két pont kivételével megfelel az osztrák államvasuti tisztviselők fizetése mértékének és hogy, a ki ezt máskép magyarázza, az tulajdonképen félrevezeti a vasutasokat. A miniszter ur azt mondta, hogyha felvilágositják az embereket, ki fog tünni, hogy kivánságaik körülbelül teljesitve vannak. A vasutasok viszont azt mondják, hogy a javaslat olyan rossz, hogy az egyszerüen elfogadhatatlan, mert, a mit az egyik részen nyernek, azt a másik részen elvesztik. Ha azonban igaz az, a mit a miniszter ur mond, miért ne lehetne kilátásba helyezni azt a kis financziális pluszt, a mely szükséges arra, hogy a teljes megegyezés létrejöjjön. *(Ugy van! balfelől.)*

A másik kérdés oly fontos, hogy valóban sajnálom, hogy az a házban bővebben szóba nem került. Ez a vasutasok szolgálati pragmatikájának a kérdése. Az egész mai vasuti sztrájk, ez az egész mai szerencsétlen helyzet nem is annyira a fizetésjavitás kérdéséből, mint inkább évtizedek, hogy ne mondjam, büneiből, de nagy hibáiból ered. Azok, a kikre évtizedeken át ezen ügyek vezetése bizva volt, abban az üzemi szervezet kivánta autokratikus hatáskörben, a mely rájuk bizva volt, a mulasztások egész sorozatát követték el és ezek ma megbosszulják magukat.

Meri-e valaki azt állitani, hogy az osztrákok intézményeikben valami tulságosan szabadelvüek? Ugy-e bár, ezt nagyban és egészében senki sem állitja? *(Ugy van! balfelől.)* És ime, az osztrák kormány már 1898-ban arra a meggyőződésre jutott, hogy azok a régi elavult szolgálati szabályzatok egyáltalában fenn nem tarthatók, és egy igen czélszerünek bizonyult és minden tekintetben bevált liberális szolgálati utasitást alkotott.

Polónyi Géza: Ott törvényhozási uton rendezték a kérdést!

Gr. Batthyány Tivadar: Évek óta kivánják a vasutasok a mai szolgálati pragmatikának módositását, a modern jogfelfogással, a modern szabadságintézményekkel harmóniába hozatalát, de nem történt semmi. *(Ugy van! balfelől.)* Én azt hiszem, hogy egy szabadelvü kormány nemcsak hogy nem ártana a maga prestige-ének, hanem nagyon is használna annak, ha itt, az illetékes helyen kimondaná, hogy igenis a szolgálati pragmatikát az igazi szabadelvüség és a szolgálat igazi érdekeivel összeegyeztető módon, sürgősen módositani akarjuk. *(Ugy van! balfelől és a szélsőbaloldalon. Okolicsányi László közbeszól.)* De tovább megyek, t. ház; rá akarok itt térni a törvényhozási ut kérdésére is, miután t. képviselőtársam ezt szóba hozta, és mindjárt megmondom erre vonatkozó nézetemet. *(Halljuk!)*

Tény, még pedig szomoru tény, hogy a vasuti alkalmazottak igen nagy sulyt helyeznek arra, hogy ez a kérdés ne miniszteri rendeletben, hanem a törvényhozás utján rendeztessék. Hogy a miniszteri rendeletek iránti ezen bizalmatlanság főleg honnan veszi az eredetét, azt is bátor leszek itt felemliteni. *(Halljuk!)* 1884-ben az akkori kereskedelemügyi miniszter egy auto-

matikus előléptetésnek egy nemét hozta be az államvasutaknál, — ma is erre irányul a vasutasoknak egy igen jogosult kérelme — boldogult Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter pedig rendeletével egyszerüen hatályon kivül helyezte az előbbi rendeletet. Hát ha megtörténhetett már egyszer az, hogy egy 37 ezer főnyi testülettel szemben egy már megadott jogot ugyanazon az uton pure et simple egy tollvonással eltöröltek, akkor igen természetes, hogy azok az emberek bizalmatlanokká lettek és most a törvényhozás utján való rendezést követelik. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ez azonban mindenesetre megfontolás kérdése, mert van ennek a dolognak egy másik oldala is, a melyre most nem akarok kitérni, mert talán ugyis méltóztatnak tudni, hogy mire gondolok, de azt hiszem, hogy igen egyszerüen lehetne a középutat választani, a mennyiben a törvényhozás maga állapitaná meg a főelveket s a szükséges pénz főösszegét, és egyszersmind utasitaná a kormányt, hogy e tekintetben való további intézkedéseiről részletes jelentést tegyen az országgyülésnek. Ezáltal a kormány meg volna kötve, és nem következhetnék be az, hogy a kormány az ilyen általános szervezeti szabályzatot, a melyről az országgyülés is tudomást szerzett és a melyre nézve az országgyülés is határozatot hozott, a kormány sérelmes módon hatályon kivül helyezze vagy módositsa.

De van egy másik kérése is az államvasutasoknak, *(Halljuk!)* a melyet szerintem szintén feltétlenül konsziderácziò tárgyává kell tenni, és a mely méltányos módon teljesitendő volna; ez a nyugdijkérdésre vonatkozik. Tudjuk, hogy az államvasuti alkalmazottak nyugdijintézménye akképen van szervezve, hogy ők nem ugy mint az állami tisztviselők, az államtól kapják a nyugdijukat, hanem saját nyugdijalapjukból élvezik nyugdijukat. *(Zaj a jobboldalon.)* Kegyeskedjék megengedni, hogy befejezzem mondatomat. Ők előléptetéskor 50 százalékot és évi fizetésük három perczentjét fizetik a nyugdijintézetbe, három perczentet pedig az állam. Az állami tisztviselő azonban csak előléptetésekor fizet 33 perczentet, a többit mind az állam fizeti. Az államvasutasnak nagy gondja, hogy a nyugdijintézet nem kerül-e financziális kalamitásba, mig ellenben az államtisztviselő feltétlenül megkapja nyugdiját. Tény az, hogy ezen a téren vannak igen komoly kivánságok. Egyszerüen csak utalok egyre: arra, hogy a vasuti tisztviselő csak 36 évi munka után léphet a teljes nyugdij élvezetébe, holott, tudjuk, hogy a tanárok 30 év után élvezik már a nyugdijukat, *(Nagy zaj.)* pedig a forgalomban szolgáló alkalmazott szervezete bizonyosan hamarabb elkopik, mint a tanároké. Még egy más momentum is van, a mire nézve felhivom a ház figyelmét. *(Folytonos zaj.)*

Lengyel Zoltán: Tessék a túloldalon csendben lenni! Fogalmuk sincs a dologról és nem hallgatnak ide, mikor ilyenről beszélnek! Ha nem akarnak ide vigyázni, tessék kimenni! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Nekem, mint ellenzéki embernek már temperamentumomnak is jobban megfelelne, hogy szemrehányást tegyek a kormánynak azokért a mulasztásokért, a melyeket e kérdésben elkövetett; de épen, mert nem tartom helyénvalónak, hogy most, e komoly pillanatban rekriminácziókra térjek, ezt most nem teszem. Hanem azután, ha keresem a kibontakozás utját és bátor vagyok önöknek e kérdéseket egészen szakszerüleg előterjeszteni, legyenek annyi tekintettel, hogy legalább csendben hallgassanak meg, mert az én csekély hangom nem birja meg azt, hogy túlkiáltsam önöket. *(Ugy van! Ugg van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Még három pontot vagyok bátor felsorolni. Az egyik a szövetkezet kérdése. Tudjuk, hogy e tekintetben a legutóbbi időkig nehézségeket támasztottak az illető körök az ellen, hogy a vasutasok szövetségbe lépjenek különböző érdekeiknek védelmére, az összetartozandósági szellemnek istápolására stb. Itt megint utalok egyszerüen arra, hogy Ausztriában ilyen szövetkezet már régen fennáll, működik, még pedig működik a legnagyobb hasznossággal, a legnagyobb czélszerüséggel, a legnagyobb eredménynyel. És merem állitani, hogy ha itt a magyar államvasutak kebelében már évek óta fennállana ilyen szövetség, mint Ausztriában, a melyre ugyanolyan sulyt helyeznének az illetékes körök, mint odaát Ausztriában, ez a mai kritikus helyzet nem állott volna be. *(Ugy van! balfelől.)* Igy Ausztriában ez a szövetség nemcsak hogy a kormány jóváhagyásával van ellátva, hanem el van ismerve a kormány részéről, mint az államvasutasok összességének képviselője, a melynek elnöke, a ki nem valami főtiszt, főember, hanem középhivatalnoka az államvasuti személyzetnek, oly jogokkal bir, hogy bármikor, bármily perczben, mint a szövetkezet elnöke beállithat a miniszterhez, az osztályfőnökhöz, az elnökigazgatóhoz, hogy előadhassa az összesség nevében a kérelmeket és panaszokat.

Okolicsányi László: Nálunk külön engedély kell!

Gr. Batthyány Tivadar: Ez oly szelep, oly levezető csatornája a panaszok tömegének, a melynek segitségével igen sok kérdést intéztek el a nélkül, hogy azokból nagyobb kázus keletkezett volna. Itt azonban, a hol ily fóruma, ily organuma a vasutasoknak nincsen, a hol az egész hivatalos eljárás tekintetében — nem akarom ezt bővebben feszegetni — igen sok nehézséggel jár, hogy az ember megtalálja a maga igazát, itt évek során át magukba fojtják az izgalmat, a mely azután egy szerencsétlen ki-

töréshez vezet, és ennek az ország nagyközönsége gazdasági érdekei adják meg az árát.

Szükségesnek tartom tehát, hogy ez a szövetkezet engedélyeztessék, annak hatáskörében pedig a legmeszebb menő szabadelvüség érvényesüljön. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Lehetetlen, hogy egy-két szóval ne emlékezzem meg arról a nagy tömegéről a vasuti alkalmazottaknak, a kik nincsenek véglegesitve, a kik részben jobban, nagy részben roszszul vannak dotálva, a kiknek helyzete igen szerencsétlenül van megoldva, és a kik helyzetének, jogi, szolgálati és fizetési viszonyainak rendezése sürgősen szükséges. Nem ajánlom eléggé, hogy ez alkalommal karolják fel ezek ügyét, mert nagy baj, nagy veszedelem háramolhatik az országra abból, ha ezt elmulasztják.

A mi pedig legvégül az amnesztiát illeti, tudjuk, hogy a miniszterelnök ur tegnapelőtti rideg álláspontjával szemben tegnap rátért a helyes utra és az amnesztiát az egész vonalon megigérte. Én azonban ezzel összefüggésben még egyet akarok kérni, a mi teljesen benne van a kormány nyilatkozatának fogalmában, de a mire nézve kérném, hogy valami formában juttassák kifejezésre, mert, a mint leszek bátor ráutalni, ebben is nagy veszedelmek vannak. A miniszterelnök ur ugyanis kijelenti, hogy abból, a mit eddig tettek a vasutasok, büntetőjogi konzekvenciák nem fognak levonatni, sem bűnvádi, sem fegyelmi eljárást azok miatt nem inditanak, hivatalból, büntetésből nem lesznek áthelyezések. Méltóztassanak azonban meggondolni, hogy legfelül kiadják a rendeletet, ez megy az elnökhöz, ez kiadja tovább és a megkezdődött eljárásokat megszüntetik. De ott vannak az üzletvezetők, a főfelügyelők, a kik közvetlenül érintkeznek azon emberekkel, a kik, a mikor a sztrájkba belementek, a legnagyobb mérvű felindulás uralma alatt voltak. Ott az emberek viceversa erős kifejezésekkel illették egymást. Nem maradnak-e hátra itt bizonyos surlódások? Arra kérem tehát a t. kormányt, hogy az amnesztia kérdésénél gondoskodjék arról is, hogy a kisebb főnököket legszigorubban ellenőrizze, hogy a kormány intencióit a legalsóbb fokig keresztülvigyék, mert a kormány legjobb szándéka kárba vész, ha az alsóbbrendü közegek nem effektuálják formájában és lényegében szóról-szóra a kormány rendelkezéseit.

T. ház! A fizetésemelés kérdésébe természetesen beleértetik a lakbérkérdés rendezése is, — és az igen szerencsétlen megoldás, a melyet a miniszterelnök ur kontemplál, — továbbá az előléptetés, a szabadságolás stb. kérdések is.

Én oda akarok konkludálni, hogyha azt kivánja a miniszterelnök ur, — és egész jogosan — hogy igyekezzünk egy véleményre jutni ezen kérdésben, azt hiszem, helyesen jártam el, midőn szakszerüleg, pontról-pontra a főbb kérdéseket felemlitettem, utaltam arra, hogy minő a felfogás ezen az oldalon, és kértem az igen t. miniszterelnök urat, tegyen nyilatkozatot ezekre a kérdésekre nézve, ne részletekben, de princzipiális tekintetben. Menjen el ezen nyilatkozatokban a lehető legvégső határig, mert hitem szerint sem a csendőr, sem a bajonet, hanem csak az az ut, a melyre tegnap rálépett, vezet sikerre. Kérem, tegyen itt a házban nyilatkozatot ezen szakszerű kérdésekben és mentül nagyobb előzékenységet fog tanusitani ezen nyilatkozatában, annál inkább remélhetjük a rend helyreállitását. Ezeket voltam bátor a t. kormány figyelmébe ajánlani. *(Helyeslés balfelől.)*

Rakovszky István: T. képviselőház! Midőn a római-német szent birodalomban a császárt megkoronázták, nyomban a koronázás után kiállott az ország hirnöke és háromszor azt kérdezte: Ist kein Dalberg da? Ez azt jelentette, hogy a Dalberg-családnak régi privilégiumon szerzett joga volt, hogy az ő családjából avassák az első birodalmi lovagot. Én is kérdést intézek a régi privilégiumokkal birt szabadelvü párthoz: nincs közgazdász itten? Mindig azt tetszettek mondani, mikor a közgazdasági tevékenységet palástolták és védték, a mely ott olyan busás jövedelmeket hajtott, hogy szükséges ez a közgazdasági tevékenység, mert az ország a mi tehetségeinket, tudásunkat, tapasztalásainkat igényli. És ime, a nagy közgazdászok tömege nem látta előre ezt a nagy csapást és tétlenül áll a szerencsétlenség előtt. *(Felkiáltások jobbról: Ön előrelátta!)*

Én nem ülök a kormányon; nem osztom Batthyány t. képviselőtársam azt a nézetét, hogy itt szemrehányásoknak nincs helye, hanem csak azt az egyetlen egy utat keressük, a mely ezen momentán nagy csapás fölé emeli az országot. Igenis ez az első feladat, de a másik feladat, — itéljen erről a többség, a t. miniszterelnök ur, vagy az egész kormány a hogy akar, — az ellenzéki kritika legsulyosabb mérvének alkalmazása *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor, mikor oly tényekkel állunk szemben, a melyeket tehetetlenül, tétlenül kénytelenek nézni: akarnának kieviczkélni és még annak az ellenzéknek a segélyét is igen szivesen vennék igénybe, a melynek osztályrésze máskor az üldözés, lenézés és lemosolygás. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Elfogadom a t. miniszterelnök urnak azon szellemeskedő mondását, hogy tücsköt-bogarat hordunk össze beszédeinkben. Elfogadom azt a szemrehányást, de a t. kormány tetteiben teszi ezt és ez mindenesetre rosszabb, mint az, hogy mi bátoritunk akkor, mikor a kritika élével jobbra is sujtunk, de balra is nézünk. Ne várják azok a tisztviselők, hogy mi az ő bünteményeiket, ha olyanokat elkövettek, palástolni és védeni fogjuk, de hogy ha nem büntemények, nem mentheti magát az a kormány azzal, hogy nem egyszerü lóczán ül, mint az a pályaőr, hanem vörös bársonyszéken és azért a ő hibáit kritika nélkül hagyjuk. *(Helyeslés balfelől.)*

Két részre osztom ezt a tárgyat. Az egyik a sztrájk ügye. És itt kijelentem azt, a mennyiben büntények történtek, a mennyiben törvényszegések követtettek vagy követtetnének el, a mennyiben ezen törvényhozótestület szabad elhatározására törvénytelen terrorizmust akarnak gyakorolni, ez az én leghatározottabb ellenzésemmel fog találkozni, jöjjön ez a vasuti tisztviselők vagy a kormány részéről: ebben különbséget nem teszek. *(Helyeslés balfelől.)* Ha az én álláspontom az, hogy én büntényeket nem akarok palástolni és nem bátoritok fel senkit büntények elkövetésére, a mely szemrehányással a t. miniszterelnök ur az ellenzék szónokait illette: akkor nem értem a kormánynak azt az eljárását, hogy a büntényekre amnesztiát ad. Mert ha valóban büntények követtettek el, ez csak felbátoritás a jövőre.

Ugron Gábor: Ez Ő Felsége joga!

Rakovszky István: Ez nem a kormány joga; a mint t. barátom helyesen mondja, ez Ő Felségének joga; ennek prejudikálni nem szabad. Hogy jól értsük meg egymást, én kijelentem, hogy a mennyiben a vasuti tisztviselők állampolgári jogai ellen, a melyek a közszabadságnak palládiuma alatt állanak, sértés lett elkövetve, a legmelegebb istápolásra és védelemre számithatnak itt. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A mennyiben pedig ezen tisztviselők olyat követnek el, a mi a büntetőtörvénykönyvbe ütközik, akkor ép ugy elfordulunk tőlük. Hogy a kétely e tekintetben ki legyen zárva, fel kell, hogy emlitsem, hogy, a mint hallottam, a sztrájkmozgalom ujabb momentuma, a melyről eddig nem volt szó, a hivatalos előadás szerint az, hogy most már kijelentik, hogy fizetés-felemelés nélkül, melynek mérvét és terjedelmét ők maguk egyoldalulag határozzák meg, a munkát fel nem veszik. Én kész vagyok a legmesszebbmenő határig elmenni, kész vagyok inditványt tenni, hogy a kormánynak ezen ténykedése a legközvetlenebb parlamenti ellenőrzés alá helyeztessék, de Magyarország törvényhozótestületének szabadsága és függetlensége ép ugy van biztositva, mint minden polgár szabadsága. *(Élénk helyeslés.)*

Ez az én álláspontom. Én, a mennyiben rajtuk méltánytalanság, igazságtalanság . . .

Ugron Gábor: Elfogás!

Rakovszky István: . . . történt, kész vagyok a végtelenségig menni az ő védelmükben. De abban a perczben, mikor azt a határt túllépik és ezen törvényhozótestületnek hatáskörét érinteni akarják: ép ugy mint helytállok a kormánynyal szemben, addig, mig ennek a testületnek tagja leszek, testemmel is fedezni fogom ennek a testületnek szabadságát és szabad elhatározását.

Kecskeméthy Ferencz: Azok előbb könyörögtek, de nem hallgattak rájuk! *(Zaj.)*

Rakovszky István: Ez épen egy igazságos közbevetés és erre fog szolgálni az, hogy a parlament a legközvetlenebbül győződjék meg, hol, mikor és ki által követtettek el hibák, és ha a hibákat magasan állók követték el, azokat is felelőségre kell vonni. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

T. képviselőház! Most át akarok menni ezen országos csapásnak taglalására és valóban megfoghatatlannak tartom a t. többség eljárását. Ezért nem annyira ezt a kormányt okolom, a melyet önök félrevezetnek, hanem okolom önöket. Nem képzelhetem el magamnak, hogyan követhette volna el a hibák egész sorozatát egy kormány könnyü szivvel, ha nem tudta volna azt, hogy a háta mögött egy gondolkodás nélküli többség van. *(Ugy van! Ugy van! a balés a szélsőbaloldalon. Zajos ellenmondások és mozgás a jobboldalon.)*

Ballagi Géza: Ez több, mint a tücsök-bogár!

Sándor Pál: Elbizakodottság! *(Zaj.)*

Rakovszky István: Bocsánatot kérek, nem jól fejeztem ki magamat: az urak gondolkodtak, hanem röviden, mert nem látták ezt a nagy csapást előre. *(Derültség balfelől. Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Önök látták? Akkor már rég lármáztak volna!)*

Sándor Pál: Delphii orákulum!

Rakovszky István: Ha egy többség ma tapsol a miniszternek, a ki szuronyokról beszél, a ki példákat akar statuálni s felbiztatja azt a minisztert: igen, te helyes uton jársz, és nem akad egyetlenegy önök között, a kinek lenne annyi önérzete és erkölcsi bátorsága, hogy igy szóljon: én nem akarok egy lenni a sok közül, hanem felkel és azt mondja a miniszter urnak: ez rossz lépés, a miniszter pedig másnap azt mondja: nincs már szuronyokról szó, nincs példa-statuálás, hanem amnesztia . . .

B. Dániel Ernő: Azt nem mondta! *(Zaj balfelől.)*

Rakovszky István: Ki nem mondta?

B. Dániel Ernő: A miniszterelnök! *(Nagy zaj balfelől.)* Megmagyarázta tegnap! *(Folytonos zaj balfelől. Az elnök ismételten csenget.)*

Rakovszky István: T. képviselőtársam nem hallotta, itt öt-hat képviselőtársam hallotta, a konferenczián, a melyet megtartottunk. Ott nem egyszer, hanem háromszor is elmondották, mikor az ellenzék kérte és figyelmeztette a kereskedelemügyi miniszter urat, hogy két dolog által nyomban meg lehet szüntetni a sztrájkot: az egyik a gyülekezési jognak tiszteletben tartása, a másik a két felfüggesztett hivatalnok visszahelyezése. Erre az volt a felelet: példát kell statuálni. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Ellenmondások jobbfelől.)*

Tóth János: Igaz, igy volt!

Rakovszky István: Helyes ez most, mert a miniszterelnök ur nincs itt és tegnap, mikor az ellenkezőjét mondta, szintén helyes volt. *(Zaj.)*

Az auktoritási elvre helyezkedni nagyon szép, helyes dolog, magam is tisztelője vagyok, de az auktoritási elvnek két alapfeltétele van. Az egyik az, hogy törvényes legyen, a másik az,

hogy észszerüen járjon el, a ki alkalmazza. Ha hiányzik az egyike ezen alapfeltételeknek, akkor nincs auktoritási elv, nincs tekintély és hogy nincs tekintély, azt mutatják a következmények: a mit az egyik nap a tekintély reprezentánsa mint elengedhetetlen szükséget állitott oda, másnap kénytelen visszaszivni. *(Ugy van! balfelől. Ellenmondások a jobboldalon.)* De különben is micsoda auktoritás az, ha Magyarország kormányának saját hivatalnokaival szemben sincs semmi hitele és zsiránsra van szüksége. *(Derültség balfelől. Zaj.)* Itt áll az ujságban!

Lengyel Zoltán: Azt beszélik, a miniszterek mindig hazudnak! *(Nagy zaj.)*

Rakovszky István: A »Budapesti Tudositó,« az »Országgyülési Értesitő« jól vannak fizetve, bele is fáradnak a dementálásba, de nem czáfolták meg azt a hirt, hogy azon feltételek alatt, melyeket a kormány mint engedményeket kilátásba helyezett, a felsorolt pontok betartásáért Vörös László nyugalmazott államtitkár a saját személyével garanciát vállalt. *(Zaj balfelől. Egy hang balfelől: Készfizető kezes!)* A kormány tehát saját hivatalnokaival szemben oly kevés tekintélylyel bir, hogy szóba sem állnak vele, és azért egy képviselőt mint zsiránst kell megfognia és odaküldenie, hogy az kijelentse, hogy a mit a kormány igér, azt meg is fogja tartani. Itt van, és nem czáfolták meg. *(Ellenmondások jobbfelől.)*

Hock János: Jelen voltam, a mikor Vörös László bejelentette nekik, hogy saját személyével áll jót!

Ballagi Géza: Ez még semmit sem bizonyit! Ez csak az anarchiát bizonyitja! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet és nyugalmat kérek, t. képviselő urak!

Rakovszky képviselő urat illeti a szó.

Rakovszky István: Ezen országos csapásnál a t. szabadelvü pártban felhalmozott közgazdasági tudomány mindenesetre nem világit a legfényesebben. Minden a legnagyobb rendben — nem megy, a forgalom megakad, az országnak óriási kárai vannak és akkor ideül a kereskedelemügyi miniszter ur és azt mondja, a mit ő tett, azért a felelőséget ő elvállalja. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

Nézzünk ennek a felelőségnek kissé a szemébe. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Rakovszky István: Felelőség van; felelni fognak, de nem a miniszter urak, hanem az adófizető polgárok, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a kik ezt a nagy kárt mind adó formájában fogják leróni. Ellenben felelni nem fognak azok, a kik bünösök, elsősorban a t. kereskedelemügyi miniszter ur, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mutassanak nekem az urak még egy olyan országot, a hol ilyen világra szóló botrány történt és az illető miniszter csak 48 óráig is a helyén maradt. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nyegre László: Haj-haj!

Rakovszky István: Ezt a bátorságot üdvözlöm Nyegre urban, hogy kilép a sorokból, igaz ugyan, hogy ezt csak árnyékban és a többség védelme alatt teszi, mert én azt szeretném önöktől, a kik ezen vasuti tisztviselők szavazatait beraktározva találták a választáskor, *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Kicsoda? Vázsonyi és Barabás! Folytonos nagy zaj, az elnök ismételten csenget.)* . . . ne a szabadelvű párt köpenyege alatt éltessék a minisztereket, lépjenek föl és védjék meg ezt a szabadelvű álláspontot egyenkint, személyenkint, akkor itt van a felelőség egyik formája, az, hogy minden képviselő itt az országgyülésen is felel az ő szavazatával, saját választóival szemben, de ha önök zajonganak, éljeneznek, akkor könnyü azt mondani, hogy hiszen nem is voltam akkor jelen. *(Nagy zaj.)*

A felelőség másik formája az, hogy a kormányt vád alá lehet helyezni. T. ház! Ki szavazza ezt meg? Annyira vagyunk házszabályainkkal, hogy ilyen inditvány felett még a vitát sem lehet megnyitni és ha megnyitnók, mi lenne? Önök ismét, daczára ezeknek a szembeszökő károknak, daczára ennek a nagy szégyennek, daczára ennek a botrányos állapotnak, daczára, hogy egész Európa gunynyal néz ránk, felmentenék ezt a miniszteriumot.

Sándor Pál: Ugy van!

Rakovszky István: Azt tudjuk, Sándor Pál ur.

Kubik Béla: Mert kezében van a korbács és a zablya. *(Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.)*

Sándor Pál: A kortespolitikát kell vád alá helyezni.

Ugron Gábor: Nem elég a nyulbőr kutyabőrnek. *(Mozgás.)*

Rakovszky István: A parlamenti felelőség csak akkor áll fenn, ha a kormány függ a többségtől, de nem a többség a kormánytól. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)* Ugyanaz a többség, a mely Széll Kálmán miniszterelnök háta mögött volt, ugyanaz a többség áll gróf Tisza István miniszterelnök háta mögött, és ha ő nem lenne miniszterelnök s lesz még tiz miniszterelnök, azoknak is a háta mögött lesznek. *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)* Akkor, a mikor a felelőség elve igy fejetetejére van állitva, ne beszéljen nekem senki miniszteri felelőségről.

A harmadik szempont, a melyből ezen tárgyat kezelni akarom, a közszabadság szempontja. *(Helyeslés a baloldalon.)* Tegnap itt nálam hivatottabb szónok, Polónyi Géza t. képviselőtársam kifejtette és bebizonyitotta azt, hogy itt a közszabadság ellen egy vakmerő merénylet történt, a melynek kezdeményezője a kereskedelemügyi miniszter volt. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Tisztességes uriembe-

reket, tisztességes állampolgárokat csendőri és rendőri hatalommal tolonczházakba betolonczolni, ez a személyes szabadság durva megsértése. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Általános elfogatási parancs! Még a franczia forradalom előtt történt ilyen általános elfogatás! *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Rakovszky István: És itt az egész ellenzékhez egy felhivást intézek. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezt nem lehet semmiféle felelőség elvével és felelőség elve feletti szavazásokkal eldönteni, itt a közszabadságnak megsértéséről van szó. Ezt konstatálni kell és legszigorubb megtorló intézkedéseket tenni meg a parlamentben egy olyan kormánynyal szemben, a mely az állampolgárok jogait és szabadságát semmibe sem veszi. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ma a vasutasokról van, holnap talán már magunkról lesz szó. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Voltam én már tanuja annak, hogy a túldalon ülő t. pártnak védnöksége alatt milyen merényletek, minő alattomos támadások intéztettek a személyes szabadság ellen, s akkor ott ép ugy éljeneztek valamennyien, mint ma. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Én a t. miniszterelnök urnak ma elhangzott felvilágositására csak rövid kijelentést akarok tenni. *(Halljuk! Hülljuk!)* A t. miniszterelnök ur azt mondotta, hogy reméli, hogy holnapig az üzemek megnyilnak, hogy holnap uj hivatalnokokat fog alkalmazni. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj balfelől.)* Lehet, hogy ez a t. miniszterelnök urnak hatalmában áll, ezt nem tudom, mert be kell először várni, hogy ez be fog-e válni. De más dolog nem áll a miniszterelnök ur hatalmában: a közönségnek bizalma. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez nem olyan olcsó, mint az önök bizalma. *(Mozgás jobbfelől.)* Az az utas nagyon meggondolja, vajjon felszáll-e arra a vonatra, a melyet be nem gyakorolt mozdonyvezetők és hivatalnokok vezetnek. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Véget kell vetni ennek az állapotnak akárhogyan. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Vagy készen volt a kormány ennek a harcznak megvivására, akkor vivja meg és győzzön, vagy nem volt készen és akkor kapituláljon. Az országnak kárára kisérletezni nem szabad. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kisérletezzék mindenki a maga szakállára, de az ország kárára ezt tenni nem szabad és nem lehet. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én nem akarok inditványt tenni, nem is tehetek most a házszabályok értelmében, csak megpenditem az eszmét, méltóztassanak konsziderácziő alá venni azt, hogy egy parlamenti bizottság küldessék ki . . . *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Molnár Jenő: Azonnal!

Rakovszky István: . . . az vizsgálja meg, mik idézték elő emez állapotokat, állapitsa meg, ki a hibás és adjon felvilágositásokat a parlamentnek, mily ténykedések szükségesek arra, hogy ez a szégyenletes állapot a legrövidebb idő alatt megszünjék. *(Helyeslés balfelől.)* Egy oly miniszter pedig, a ki a képtelenségnek, a tehetetlenségnek, az előrelátás hiányának ilyen frappáns tanujeleit adta, mint a kereskedelemügyi miniszter, nézetem szerint tovább helyén nem maradhat. *(Zajos helyeslés balfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: *(Halljuk! Halljuk!)* T. ház! Az előttem szólott képviselő ur felszólalásának legnagyobb része alatt nem lehettem jelen, de, gondolom, ha jelen lettem volna, sem kivánnék most hosszasabban élni a t. ház szives türelmével, még pedig egyszerüen azért nem, mert azt tartom, hogy az ügy mai stádiumában már semminek és senkinek sem teszünk azzal szolgálatot, ha itt hangulatkeltő nyilatkozatokat teszünk, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől. Egy hang balfelől: Megegyezett velük?)* a helyett, hogy a ház a maga rendes tevékenységét folytatná és a napirendjén lévő, égető szükséget pótló törvényjavaslatok tárgyalásával foglalkoznék. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.)*

T. képviselőház! Ha egy ilyen váratlan és szomoru esemény történik, mint ez az utolsó esemény, akkor csak természetesnek tartom azt, ha a képviselőház megköveteli a felelős kormánytól, hogy tájékoztassa a házat; de azután mindaddig, a mig itt a kormányzat terén és a kormányzat hatáskörében megteendő égetően szükséges intézkedések meg nem történtek, mindaddig, a mig az ügy, mint a képviselőházi ellenőrzés keretébe vágó ügy a ház asztalára nem jön, addig a háznak nem lehet hivatása és feladata az, hogy jólléti bizottsággá alakuljon át *(Élénk helyeslés jobbfelől. Nagy zaj balfelől.)* és csak növelje azt a fejetlenséget, csak növelje azt a tanácstalanságot, csak növelje azt az anarchiát, a melynek sajnos jelenségeivel találkozunk.

T. ház! Mi sem volna könnyebb annál, mint hogy most kölcsönös szemrehányásokkal töltsük az időt; *(Zaj balfelől.)* hiszen majd annak idején, ha erre kerül a sor, megbeszéljük ezt az esetet és levonjuk a konzekvenciákat. *(Ugy van! jobbfelől.)* Én is fentartom magamnak a kritika jogát a t. képviselő urak eljárása felett. *(Egy hang balfelől: Megint fenyeget! Nagy mozgás jobbfelől. Felkiáltások: Hát nekünk nem szabad kritizálni?)* Most csak egy tiszteletteljes megjegyzést teszek. *(Zaj.)* Az ilyen váratlan események *(Nagy zaj balfelől.)* rendesen erőpróbát képeznek a parlamentre nézve is: erőpróbáját a parlamentekben lévő politikai belátásnak . . .

Darányi Ferencz: A csökönyösség erőpróbáját!

Uray Imre: No, az van ott elég! *(Zaj balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... erőpróbáját a hazafiui mérsékletnek és kötelességtudásnak. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől.)* Mert az ilyen pillanatban — megjegyzem a t. képviselő urnak — nem helyes utra tér az, a ki bünbakot keres, *(Ugy van! jobbfelől.)* és a ki kölcsönös szemrehányásokkal, kölcsönös vádaskodásokkal veszi el azt az időt, a melyet arra kellene felhasználni, hogy imponáló módon nyilatkozzék meg a magyar törvényhozás akarata és pedig kettős irányban. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Egyfelől abban az irányban, hogy annak idején az ügy és az összes körülmények ismerete után szigoruan itélkezni kiván mindazok fölött, a kik részesei voltak a felidézett bajoknak, és le akarja vonni a konzekvenciákat minden irányban, az adott pillanatban pedig sikra akar szállani egy értelemmel az alapjaiban megrenditett kötelességérzet, az állam iránt tartozó hű kötelességteljesités, a magyar államszolgálat megrenditett reputációja és becsülete érdekében. *(Hosszas, élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Most, t. ház, csak két körülményre nézve kivánom a félreértést eloszlatni. Az egyik arra az igen elismerésreméltó szerepre vonatkozik, a melyet Vörös László t. barátom vitt ebben a kérdésben. *(Halljuk! balfelől.)* Vörös László t. barátomnak szerepe nem állott és nem állhatott egyébben, csak abban, hogy mint az államvasuti személyzetnek régi barátja, a ki joggal feltehette magáról azt, hogy a szeretetnek és tiszteletnek szálai füzik hozzá az államvasuti személyzetet, *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk jobbfelől.)* kisérletet tett a józan belátás felé terelni az államvasuti személyzetnek azt a szerencsétlen részét ...

Bartha Miklós: Már megint szerencsétlen?

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... a mely most szenvedélyei által elragadtatva, *(Zajos ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* szenvedélyeitől elvakitva, vesztébe rohant.

B. Kaas Ivor: Már megint fenyegetőzik! *(Derültség és zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... és a ki ebben az emberbaráti szereplésében természetesen a kormány egész szimpatiájával találkozik. Ez sem azt nem jelenti — és sértő volna vele szemben azt feltenni — mint hogyha ő akarta volna kezébe ragadni az inicziativát és az intézkedést olyan irányban, a melyben a kormánynak kötelessége kezdeményezni, sem azt nem jelenti, mint hogyha a kormány bármi tekintetben abdikált volna azon, a felelőségből egyenesen folyó kötelességről, hogy saját maga határozza meg a megteendő lépéseket.

Hock János: Nagyon okosan tette Vörös László! *(Felkiáltások jobbfelől: Persze hogy okosan tette! Akkor ne tegyenek szemrehányást! Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: A megbizói nem tudják, hogy mit kellene csinálni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát ha nem is tett szemrehányást a t. képviselő ur Vörös Lászlóval szemben, de szemrehányással illette — ha jól vagyok informálva — a kormányt, mert belement abba, hogy egy más, nem felelős személy ilyen szerepet töltsön be. És ezt igyekeztem megmagyarázni, hogy az a szerep, a melyre Vörös László t. barátom beleegyezésünkkel vállalkozott, a miniszteri felelőségen s ebből kifolyólag a miniszternek intézkedési jogán semmi tekintetben csorbát nem ejtett. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang a baloldalon: Az a kérdés, hogy mikor indulnak a vonatok? Zaj. Elnök csenget.)* A másik félreértés, a melyet eloszlatni kivánok, az, hogy Rakovszky István t. képviselőtársam ugy állitotta oda a dolgot, mintha én mai nyilatkozatomban az uj munkaerők alkalmazásában láttam volna a kormány által teendő intézkedéseknek egyedüli csoportját és a mentség egyedüli eszközét. Nem szeretném, hogy ezen tévhit csak egy pillanatra is megerősitse illuzióikban azokat, a kik még ma is azt hiszik, hogy kényszerhelyzetet idézhetnek fel a kormányra és a magyar államra nézve. *(Mozgás.)* Igenis, ez az egyik lánczszem az intézkedések azon egész tömegében, a mely kontemplálva van s én kiemeltem ezen lánczszemet azért, mert ez bir azután végzetes következményekkel a most kötelességük teljesitését megtagadott személyzetre nézve; mert természetes, hogyha az a hely, a melyet odahagytak, egyszer mással betöltetett, ezzel az amnesztia kérdése a dolog természete szerint végleg el van intézve. *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Hallatlan! Hisz milliók sorsáról van szó!)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, ne zavarják a ház csendjét. Méltóztassanak meghallgatni a szónokot! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez volt az az igazán humanisztikus szempont, a melynélfogva ismét és ismét figyelmeztettem az érdekelt köröket erre a körülményre. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És az erre való tekintet tartotta vissza a kormányt attól, hogy egészen a mai napig ehhez az eszközhöz folyamodjék. Azt hiszem, most már a társadalomnak mindazon faktorai, a kik mélyrehatható kárt szenvednek ezen esemény következtében, joggal illetnék szemrehányással a kormányt akkor, ha félretéve minden melléktekintetet, most már mindazon eszközöket meg nem ragadná, a melyek szükségesek arra,... *(Nagy zaj*

és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Mik azok az eszközök? Halljuk! Elnök csenget.) . . . a melyek szükségesek arra, hogy az államvasutak forgalma ujból organizáltassék, hogy a magyar államot, a magyar állam szervezetét ért ezen sulyos csorba kiköszörültessék. *(Helyeslés jobbfelöl. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ez frázis! Mik azok az eszközök? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Mik azok az eszközök?)* Nem frázisokat kérünk, hanem eszközöket! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak! Ne tessék közbeszólásokkal akadályozni azt, hogy a tanácskozás rendes mederben folyjék. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Mindenki ugy beszél, a hogy ő gondolkozik, s ehhez a házszabály szerint mindenkinek joga van. *(Zaj. Halljuk!)*

Nessi Pál: Nem lehet kisérletezni! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj.)*

Elnök: Nem lehet kivánni a miniszterelnöktől, hogy az önök fejével gondolkozzék, *(Felkiáltások balfelöl: Nem is kéri senki!)* és nem szabad őt beszédében zavarni azért, mert az uraknak más a véleményük. *(Zaj.)* Csendet kérek! Lehetetlen igy tanácskozni!

Nessi Pál: Csak csináljanak valamit! *(Nagy zaj balfelöl.)*

Elnök *(csenget)*: A szólásszabadság legelemibb követelménye, hogy mindenki meghallgattassék! *(Helyeslés jobbfelöl.)* Ne tessék itt *(balfelé mutat)* egyenkint tanácskozást folytatni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát kérem, a kormány cselekedhetett volna már tegnap is többet, mint a mit tett. Hiszen cselekedett most is és öt irányban indultak meg már eddig a vonatok. *(Egy hang balfelöl: Mindig csak Bécs felé!)* Tehát nem lehet azt mondani, hogy a kormány semmit sem tett. *(Ugy van! jobbfelöl. Nagy mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Megindult Bécs felé két irányban, megindult Arad felé, megindult Miskolcz felé és megindult Szabadka felé. Tehát öt irányban indultak meg a vonatok, De a kormány a szélesebbkörü, nagyobb akcziótól, olyantól, mely elveti a koczkát ezen szerencsétlen, félrevezetett emberek sorsára nézve, ettől tartózkodott és tartózkodni fog ma estig. *(Mozgás.)* Ha ma estig be nem áll az a kijózanodás, a mely, adja Isten, hogy beálljon, akkor el van vetve a koczka. *(Zajos helyeslés jobbfelöl és felkiáltások: Ez már nem frázis! Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Halljuk a fenyegetést!)* Akkor igenis nem frázisokat fognak hallani . . . *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon.)*

Ballagi Géza: Ez már nem frázis!

Bartha Miklós: Halljuk a fenyegetést. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . akkor igenis nem frázisokat fognak hallani a t. képviselő urak, *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* hanem sulyos felelőségünk tudatában teljesitett tetteket fognak látni, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és azokért a tettekért, bárhogy fognak megtámadni azok, a kik most szemrehányást tesznek, hogy nem teszünk semmit . . .

Ugron Gábor: Törvényesek legyenek. *(Zaj a jobboldalon.)*

Rónay János: Az törvényes, ha a táviródrótot elvágják?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azokért a tettekért nehéz időben tejesitett sulyos kötelesség felemelő tudatában fogjuk vállalni a felelőséget. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Az ülést 10 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A tanácskozást folytatjuk. Még Lengyel Zoltán képviselő urnak van joga szólani napirend előtt.

Lengyel Zoltán: A miniszter urak közül senki sincs itt; akkor hiába beszélek. *(Zaj.)*

Ballagi Géza: Vagyunk negyvenen!

Lengyel Zoltán: Én egyáltalában nem a magam kedvéért beszélek, nem is időtöltésből. Ha nincs, a ki meghallgasson, akkor sokkal szivesebben fogok hallgatni, mintsem hogy beszéljek. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Tessék megkezdeni, mindjárt bejön a miniszterelnök.

Lengyel Zoltán: Méltóztassanak addig talán még egyszer felfüggeszteni az ülést, vagy pedig várjuk meg, mig bejön a miniszterelnök.

Nessi Pál: Sztrájkol a kormány!

Horváth Gyula: Nem is vagyunk negyvenen! *(Zaj. Halljuk!)*

Elnök: Az előbb megszámláltam, negyvenhárman voltak jelen és azóta még többen bejöttek. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De nincs miniszter!)* Az egyáltalában kérdés, hogy napirendelőtti felszólalásról lévén szó, a kormány tagjai közül valakinek jelen kell-e lennie. Hisz ez a tárgy nincs a napirendre kitüzve. Tessék Lengyel Zoltán képviselő urnak beszélni, mert ha nem beszél, ugy veszem, mintha elállana a szótól.

Különben már itt van a miniszterelnök.

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! A vasuti sztrájk ügyében azért kivánok felszólalni, hogy egyrészt azokat a ténybeli dolgokat, a melyeket én ismerek, de a melyekről a t. ház és a miniszter urak nem tudnak, előadjam, másrészt felvilágositást nyujtsak a helyzet megoldásáról.

Három részre osztom felszólalásom. Az első részben foglalkozni kivánok a sztrájkot előidéző okokkal, a második részben vázolni kivánom a helyzetet, a harmadik részben pedig előadom azokat, a mikre nézetem szerint szükség van. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur beszédeinek végighallgatása után kénytelen vagyok konstatálni, hogy a sztrájk harmadik napján, az eseményeknek

nem tudom hányadik esztendejében a t. miniszterelnök ur még nem tudott megfelelő információt kapni és igy a helyzetről és a teendőkről felvilágositva egyáltalában nincs. Ugy látszik, a t. miniszterelnök ur előtt informálói a helyzet sulyosságát rendszeresen eltitkolják azért, hogy ez által saját bőrüket megmenthessék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondta a t. miniszterelnök ur, hogy ez a mostani sztrájk a parlament erőpróbája. Pedig nem az, mert a parlament ezt a kérdést csak ugy tudná megoldani, ha a miniszterelnök urat leszavazná; hanem a t. kormánynak az erőpróbája ez, mert a cselekvés nincs a mi kezünkben, a mi kezünkben csak a tanács, a birálat és a kormány eljárása fölötti határozathozatal van. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Többször volt alkalmam meghallgatni a miniszterelnök urat, de egy szót sem hallottam tőle abban az irányban, hogy hogyan akarja a sztrájkot megszüntetni, pedig ezt vártuk volna tőle és nem azt, hogy a különböző szónokokkal vitába bocsátkozzék. De a miniszterelnök ur tevékenysége csak odaterjedt, hogy először is a rendőrséget vette igénybe, aztán a vasuti ezredeket akarta idehozatni a forgalom lebonyolitására, harmadszor pedig, a mint most hallom, uj erőket akar ide telepiteni. Már pedig itt 80.000 ember helyettesitéséről van szó. Vajjon a miniszterelnök ur hogyan gondolja ezt lehetségesnek oly módon, hogy először 2000 embert a tolonczházba vitet, a második alkalommal 900 német vasutas katonát idehozat és harmadszor a szakképzett emberek munkáját uj munkaerőkkel pótoltatja? A miniszterelnök ur azzal fenyegetőzik, hogy igy meg ugy lesz, ha nem állnak munkába. Hogy ez mit jelent, azt jól tudom én, a ki végighallgattam deczember elején és márczius elején tartott beszédeit. Akkor ezt az oldalt ugyanezen kifejezésekkel fenyegette, párhuzamos ülésekkel, permanens ülésekkel, házszabályrevizióval, kiirtással a föld szinéről, és minket elemeknek, fenegyerekeknek, szerencsétlen, félrevezetett embereknek nevezett. *(Zaj. Elnök csenget.)* Nagy fenyegetéssel állott elő a miniszterelnök ur, aztán visszavonta a fenyegetést, és az ellenzéknek ez az oldala mind a két alkalommal eredménynek és győzelemnek hirdette ezt és ezzel a miniszterelnök ur a leszerelés czélját elérte. Ez a taktika a vasutasokkal szemben eddig nem vált be. Ezentúl sem fog beválni, mert a vasutasoknak sokkal több eszük van, semhogy ilyen taktikai fogásoknak felüljenek.

A t. miniszterelnök ur azt is mondotta, hogy hivatkozik a nemzet szimpátiájára és a társadalmi faktorok segitségére. Én csakugyan kiváncsi vagyok, hogy a nemzet szimpátiájával és a társadalmi faktorok segitségével hogyan fognak megindulni a vonatok, hogyan fognak befülni a gőzkazánok és hogyan fognak megfelelően állani a jelzők és a vasuti váltók.

Ugy látom, hogy a miniszterelnök ur megint folytatja künn az ő tanácskozásait, nem érdekli, a mit én mondani fogok. *(Felkiáltások a jobboldalon: Igaza van, okosan teszi! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Bárókat nevez ki!)* T. képviselőtársam, ugy látszik, nagyon szakértő a vasutasok dolgaiban, majd fogom ajánlani a sztrájkbizottságnak szakértőül, ha azt tartja, hogy okosabb, mint én vagy más valaki, a ki ebben az ügyben szerepel és a ki egy esztendő óta minden ügyes-bajos dolgukban eljárt és az egész tényállást tudja.

Szőts Pál: Ez az ő bajuk!

Lengyel Zoltán: A miniszterelnök ur ezt az ügyet ugy tekinti, mint az orvos a házinyulat a laboratóriumban: megdöglik-e vagy nem, az neki mindegy, egy tapasztalattal lesz gazdagabb, egy tudományos igazságot fog megállapitani. Nekünk nincs szükségünk arra, hogy 80.000 vasutassal, az ország 20 millió lakosával és az egész forgalommal kisérletezzen a kormány óráról-órára és napról-napra, és soha ennek az ügynek egyetlenegy pillanatában sem tudja, mit cselekedjék. *(Zaj.)* Tovább megyek, nem is akarja tudni, mert sem azokkal, a kik a dolgot ismerik, sem pedig a vasutasokkal szóba nem áll és nem érintkezik. Érintkezik, az igaz, Vörös László t. képviselő ur a vasutasok sztrájkbizottságával, dehát neki csak arról van tudomása, a mit a sztrájkbizottság neki előad, pedig a sztrájkbizottság csak nem fog neki olyan dolgokat is elmondani, melyekkel a maga kezéből a fegyvert kiadja. A tényállást egészen világosan tehát a kormány megbizottja sem tudja, annyira, hogy megfelelő felvilágositásainkat és tanácsainkat sem volt hajlandó készpénzül elfogadni.

Hogyan állott elő a dolog? Én a mozgalmat nem hirlapi czikkekből, hanem közvetlen tapasztalásból ismerem. A kiindulási pont 1901-ben volt, mikor memorandumot terjesztettek a kormány elé A kormány biztositásokat és igéreteket tett, melyeket nem váltott be. Várakozásaikat felcsigázták. A vasutasok mozogtak már azelőtt is, nemcsak 1901 óta; 1901 óta csak sokkal nagyobb mértékben, mint az előtt. Igéreteket kaptak minden oldalon, de semmi sem történt. A Széll-kabinet 1,600.000 koronát felvett pótlékra az ő részükre, ép ugy, mint az állami alkalmazottak részére. Az állami alkalmazottaknak kiosztották a pótlékot, a vasuti alkalmazottaknak nem osztották ki. Fel volt ugyan a költségvetésbe véve, de azt mondották, hogy azért nem osztják ki, mert ex-lex van. Mikor aztán elmult az ex-lex, azt mondották, hogy a fizetésüket rendezzük előbb, majd azután osztjuk ki. Szóval: becsapták a vasutasokat, becsaptak 80.000 gondolkozó embert, s azoknak felázitották egész gondolkozását, felkeltették bizalmatlanságukat a legnagyobb mértékben. Ez vitte őket arra, hogy orgánumot kerestek a maguk részére, a mely a nyilvánosság előtt a maguk panaszait napvilágra

hozza és ennek folytán történt az, hogy én magam a »Független Magyarország«-ban az ő panaszaik számára szabad tért nyitottam, a hol ők minden panaszukat megirhatták. Nem izgatta őket kivülről senki.

Molnár Jenő: Az éhség és a nyomoruság, meg a becsapás! Ez a legjobb izgató szer! *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Mert kivülről reájuk semmiféle befolyás nem érvényesült. Legutóbb megjelent egy vasutas lap, a »Magyar Közérdek«, Margulit Kálmán szerkesztése alatt, — ez is nyugalmazott vasutas, — de ebben a lapban sem volt izgatás, vagy valami olyan, a mely titokban történt volna, a melyről mindannyian nem tudnánk, a kik érdeklődnek a dolog iránt.

A vasutasok körében nem történt izgatás, hanem az ő helyzetük megbeszélésében a mozgalom állandóan és napról-napra terjedt, nem egyes emberek által, hanem a vasuti alkalmazottak maguk között, nem inczidentaliter, hanem ezer és ezer számra beszéltek a maguk dolgaikról és tanácskoztak bajaiknak orvoslásáról.

Ilyen stádiumban következett be, hogy megbukott két kabinet, az 1,600.000 korona nem osztatott ki, s a t. miniszterelnök urnak Ludvigh Gyula elnökigazgató azt a tanácsot adta, hogy ne a pótlékot oszsza ki, hanem egy nagyszabásu görögtüzes előléptetést rendezzen. És a t. képviselőháznak és az országnak bekötötték a szemét azzal, hogy 1600 ember egy napon előlépett, s azt mondották, hogy ez sokkal több, mint a pótlék kiosztása. És ezt elhitte mindenki, pedig ez is hazugság volt, mert annak az 1600 embernek az előléptetése a legutóbbi előléptetéstől számitva, nemcsak hogy nem volt nagyobb előléptetés, hanem még kisebb volt, mint a rendszerinti előléptetés. Az 1,600.000 koronát megspórolta a kormány igérete ellenére és a vasutasok előléptetését redukálta.

Ezen természetesen igen erős reszenzust keltő dolog után a mozgalom a maga teljes erejében tört ki. Itt a képviselőházban többen interpellácziót is intéztünk, mert ez iránt minket mindig tömegesebben kerestek meg és elmondtuk bajaikat, kértük azok sürgős orvoslását, s nyiltságot és őszinteséget kértünk a kormánytól: mondja meg mit akar, az óhajtott törvényjavaslat-tervezetet bocsássa nyilvánosságra, engedje meg e felett a szabad diskussziót, s utólag vegye figyelembe kérelmeiket, a mennyiben azokat méltányosaknak találja. E helyett az történt, hogy a t. kormány a vasutasok köréből felmerült száz és száz kivánságra nem reflektált, a panaszokat figyelembe nem vette. Mikor azután körmére égett a dolog, akkor beterjesztett titokban egy fizetésrendezési javaslatot, meglepte vele az egész vasutas közönséget. Ez a javaslat 6,600000 koronát kér a költségvetésben — nem arra, hogy ezt a kormány a vasutasok fizetésére fogja vagy köteles forditani, hanem hogy ez összeg erejéig eszközölhesse a fizetésrendezést.

Molnár Jenő: Tehát még az sem bizonyos!

Lengyel Zoltán: Kérem, 6,600.000 korona van felvéve. Ennélfogva ugy van a t. képviselőház előtt bemutatva, mintha ez nagy áldozat lenne a nemzet és az adófizetők részéről és mintha előhaladás lenne a multtal szemben. A t. miniszter ur többször is mondta kijelentéseiben, hogy ez a fizetésrendezési javaslat különben az osztrák fizetésrendezésnél, sőt palam et publice bizonyitotta, hogy jobb, mint a magyar állami tisztviselők fizetésrendezése, holott mindez a tényekkel ellentétben van. Mondom, 6,600.000 korona van felvéve. Azt mondják rá a vasutasok, hogy ugyanazon számvevőségi tisztviselők nyilatkozata szerint, ha ez a törvény végrehajtatik, ez nem fog három millió koronánál többet igénybe venni. Ez az egyik pont.

A második pont pedig az, hogy a fizetésrendezési törvény nagyon sok részletében tisztára visszaesést tartalmaz, ugy hogy a ki annak értelmében jövőre neveztetik ki vagy lép elő a mostani státusból, rosszabb helyzetbe jut, mint ha a mostani állapot tartatik fenn.

A vasutasokat nagyon előkészitett mozgalmaik közepette váratlanul lepte meg e törvény. A vasutasok gyülést akartak tartani; a sztrájk nem volt kimondva, csak elő volt készitve szükség esetére ez az eshetőség is. Szervezve is voltak már nagyon hosszu időn keresztül. Április 20-án azon szándékkal jöttek fel Pestre, hogy, ha nem engedélyezik nekik a nagygyülést, vagy ha egyenesen visszautasitják a nagygyülésen előterjesztendő kivánságaikat, ők április 20-án kimondják a sztrájkot. Ez volt a vasutasok körében a köztudat.

Mit tett ezzel szemben a t. kormány? Felfüggesztette az ő becsületes, elszánt, tisztességes, jó vasutas és jó hazafi vezetőiket, a kiket nem a saját akaratuk, hanem negyvenezer ember közóhaja állitott oda és a kik becsületvesztés nélkül nem retirálhattak meg.

Zboray Miklós: Nem árulták el az ügyet, hát pusztuljanak!

Lengyel Zoltán: Igy állott elő a helyzet. És a t. kormány, a helyett, hogy a vasutasok gyülekezési jogát respektálta volna, a helyett, hogy megkérdezte volna, miben is áll a dolog, mit kell csinálni, rendőri segitséghez nyult. Rendőri inzultusokkal nemcsak szabadságuktól fosztotta meg a vasutasokat, hanem végleg el is keseritette őket. Már április 20-án 2200 embert részben a tolonczházba vittek, a mihez pedig sem a törvény, sem rendelet, sem semmiféle jogszabály értelmében nem volt joguk. *(Ugy van! balfelől.)*

Ugron Gábor: Általános elfogatási parancs!

Lengyel Zoltán: . . . hogy rendes lakással, foglalkozással biró kinevezett tisztviselőket tömegesen a tolonczházba vigyenek. Egész napon át inzultálták őket. A kelenföldi állomáson öt-száz embert öt-hat óra hosszat a mezőn, a napon tartottak és még a pereczes inasokat is elkergették onnan, hogy ne legyen mit enniök.

Nessi Pál: És ez jog állam?

Zboray Miklós: Atyai szeretet!

Kecskeméthy Ferencz: Humánus bánásmód!

Lengyel Zoltán: A budafoki állomásról ötszáz ember jött — vagy, ha nem is annyi, háromszázan voltak — a »Fecske« hajón. Ezeket megvárta a rendőrség a budapesti állomáson és ötvenes csoportokban négyszögben közrefogva, bevitték őket a Zrinyi-utczai palotába, a melynek udvarában reggeltől estig tartotta őket; egyenkint, két rendőr közé fogva, vezettették be őket és egyenkint vették fel a jegyzőkönyvet és a mig mindegyikkel fel nem volt véve a jegyzőkönyv, addig valamennyiöket étlen-szomjan ott tartották.

Molnár Jenő: Ellenben egyetlen embert nem tudtak elfogatni! Dienes Marczit szökni engedték! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Khuent pedig megtették a király mellé miniszternek!

Okolicsányi László: A vesztegető jó ide miniszternek! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Mi már reggel megmondottuk, hogy az orvoslás módja nagyon egyszerű, nagyon olcsó és nagyon kényelmes. A kormánynak vissza kell vonnia rendeleti intézkedését, megszüntetni a büntetéseket, a gyüléseket engedélyeznie kell; a kormány küldje ki a maga képviselőjét; hallgassa meg a panaszokat, adjon nekik méltányos választ és a sztrájk nem üt ki, illetőleg, a mely részben kiüt, ott meg is fog szünni. Mitt tett akkor a t. miniszterelnök ur és Hieronymi Károly t. miniszter ur, a ki itt az obstrukczió idejében a higgadt és okos beszédekkel tündökölt és hatott ránk? Ott a tanácskozáson és itt a nyilvánosság előtt 80.000 emberre minden megkülönböztetés nélkül azt mondta, hogy félig művelt vagy egészen műveletlen tömeg; műveletlen emberek stb. A t. miniszterelnök ur pedig példa statuálásáról és más egyébről beszélt, azt hivén, hogy itt egy parlamenti ellenzékről van szó, a melylyel szemben a multban hasonló eszközöket akart igénybevenni, és nem gondolván meg, hogy a midőn 80.000 embernek ilyen helyzetével szemben üszköt dob abba a mozgalomba, akkor az egészet lángra lobbantja, az országnak és nemzetnek helyrehozhatatlan károkat okozhat. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Nem képzelek sehol a világon olyan minisztert és miniszterelnököt, a ki a dolgok ilyen állása mellett olyan beszédekkel állott volna elé *(Felkiáltások a bal és a szélsőbaloldalon: Ugy van! Könnyelmüség!)* és fenegyerekeskedett volna a nélkül, hogy a kérdést ismerte volna és annak a megoldására nézve egyetlenegy hajszálnyi javaslattal rendelkezett volna. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A harmadnapja most, hogy a t. miniszterelnök ur egyet gondolt, kiküldte megbizottját hivatlanul és czim nélkül, de kötött marsrutával, de nem azért, hogy engesztelje, nem is azért, hogy büntessen, hanem, hogy mégis valamelyes módja ejtessék az ügy rendezésének.

A vasutasok bizottságának meghivása folytán szerencsés voltam azon a konferenczián egész nap jelen lehetni, és én konstatálom, hogy a t. kormány *(Halljuk! Halljuk!)* a helyzet szanálására egyetlenegy módot sem ajánlott. Pusztán csak arról volt szó, hogy a törvénytelenségeket megszüntetik. Megmondottam akkor, hogy a dolog gyökere sokkal mélyebben van; a sztrájk elő volt készitve: Sarlay, Turcsányi és Faludy felfüggesztése csak inczidensek voltak, de oka nem ez volt, hanem egész mélyen feküdt és a sztrájk egy nappal később, vagy még ugyanaznap este e nélkül is valószinüleg bekövetkezett volna. Megmondtam, hogy a sztrájk megszüntetése nem lehetséges másképen, mint ugy, hogyha a dolog érdemébe mennek bele: a vasutasok bizalmát visszaállitják és nekik megnyugtatást adnak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Holott igen t. képviselőtársam legnagyobb jóakarata és ügyessége daczára, meghatalmazás hiányában, nem volt képes semmi olyat nyujtani, a mivel megelégedhettek volna, pedig konstatálhatom, hogy órák hosszat ugy állott a dolog, hogy ha a t. kormány részéről némi engedményekkel, nyilatkozatok formájában vagy egyébként teljes megnyugtatás érkezett volna, akkor a békességet létre lehetett volna hozni. Többet mondok, este 11 órakor azzal ment el t. képviselőtársam oda, hogy egy óra mulva a békét meg lehet csinálni. A mikor azonban a kormánynak erről referáltak és a kormány ennek alapján azt hitte, hogy ezek békülékeny emberek, akkor még annyi nyilatkozatot sem tett, mint a mennyit tett 11 óra előtt.

A helyzet tehát az, hogy az egész vasutas közönség, az utolsó emberig, szolidaritásban áll egymással, még pedig oly mérvű szolidaritásban, hogy azt a miniszterelnök ur és a kereskedelemügyi miniszter ur soha sem fogja megbontani. Ezt azonban nem hitték el. Én megmondtam, hogy ez a szolidaritás közös eskün, fogadalmon alapul; de nem hitte el a miniszterelnök ur és a kereskedelemügyi miniszter, a kik nem gondolták meg, hogy ily alkalommal olyan a testületi együttérzés, hogy a ki őket cserben hagyja, az egyáltalában nem tudja, hogy mi fog vele történni; de különben ilyen eset nem fordult elő az egész idő alatt.

A kormány és a miniszterelnök ur azt hiszi, hogy sikerülni fog a rendet helyreállitani és sikerülni fog a vasutasokat, vagy legalább egy részüket megnyerni a munkára és akkor ezzel aztán a másik részét valamiképen le fogják verni, meg fogják ijeszteni. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ez rövidlátás!

Ugron Gábor: Erkölcstelenség!

Hock János: De mennyire erkölcstelenség! *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: A kormány abban a nézetben van, hogy meg fogja nyerni egy részüket, még pedig oly eszközökkel, a miken a kis gyermek is elcsodálkozik. Hogy a t. háznak csak két példát mondjak, egyik az, és itt már jórészt a t. képviselőtársaimnak és a sajtónak beszélek, hogy körsürgönyöket adattak fel, a melyekben az áll, hogy a sztrájk megszünt, legyetek nyugton, álljatok munkába. A ki nekem ezt elmondta, az állomásfőnök végig olvasta a sürgönyt, de félretette, mondván: hogy ilyet már tizet kaptam a mai nap; azok a szamarak azt hiszik, hogy annyi eszünk sincsen, hogy ne tudjuk azt kitalálni, hogy ez álsürgöny, mert mig a megállapitott titkos jel meg nem érkezik, addig nem hiszszük el, hogy a sztrájk megszünt.

A másik kormányzati eszköz az volt, hogy egy uriembert odakültek a telefonhoz és azt mondatták vele a Demokrata-Körből, hogy megvan a békesség, a kormány megtett mindent, legyenek nyugodtan és hirdessék ki, hogy megvan az egyezség. És tényleg elterjesztették hamis sürgönyökkel az egész országba ezt a hamis hirt vidékről-vidékre, azonban mindenütt tudták azt, hogy az nem igaz, mert nem volt ott a bizottságnak titkos és megbeszélt jelszava.

A t. miniszterelnök urnál jobban látta a helyzetet egy osztrák képviselő, Kaftan, a mi van Magyarországon sok, de ilyen nevü egy sincsen. *(Derültség.)* Hogy ez a Kaftan képviselő miképen látja a helyzetet, mennyire világosabban és tisztábban áll előtte a helyzet, annak illusztrálására fel fogok a »Budapesti Hirlap«-ban közölt czikkéből egy részt olvasni. Azt mondja Kaftan osztrák képviselő, hogy a magyar kormánynak sejtelme sincs egy sztrájk óriási jelentőségéről, *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Igaza van!)* melyet a laikusok csak hetek mulva fognak megérteni. A kormány a hibás, mely engedte, hogy ennyire fejlődjenek a dolgok. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ha erőszakoskodni akart a kormány, akkor ezt már jóval előbb kellett volna kezdenie és nem a sztrájk kitörése után. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

»A vasutasok kivánságát mindenesetre meg kellett volna fontolni, annyival is inkább, mert az ő szolgálatukat csupán pénzzel meg sem lehet fizetni. A magyar vasutas sokkal rosszabb fizetésben részesül, mint az osztrák« — a miniszter ur pedig azt mondja, hogy most már jobb lesz a fizetésük, mint az osztrákoké — »bár a magyar államvasut tiszta jövedelme 4%, mig az osztrák vasutaké csak félannyi, alig 2%. A helyzeten nem igen javitott az uj fizetésrendezés, mert a törvényjavaslat az osztrák vasutasok véleménye szerint sem kielégitő. Mikor már a sztrájkról folyt a beszéd, akkor a kormánynak az ellentállás helyett okvetlenül a békés kiegyenlités álláspontjára kellett volna helyezkednie. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Mert egy vasutas sztrájkot megtörni nehéz. Teljes lehetetlenség, hogy a sztrájkolókat más személyzettel helyettesitsék. Külföldről sem lehet vasutasokat szerezni, mert ezek nem ismerik a magyar vasutak jelzéseit. Ebből oly veszedelem származnék, hogy idegenek alkalmazására még gondolni sem lehet. A vasuti ezredet már lehet használni, de ennek a létszáma oly csekély, hogy az ezred legfeljebb csak a bécs—budapesti összeköttetést tudná fentartani, igen korlátolt személyforgalommal, s az áruforgalom teljes kizárásával«.

Azt mondja továbbá a czikk: »Kétségtelen, hogy az esetleges zavargás, valamint a sztrájk miatt bekövetkezett jövedelemcsökkenés sokkal többe került Magyarországban, mint a mennyi pénzzel békés megoldást lehetett volna elérni.«

Hock János: Én is mondtam!

Lengyel Zoltán *(olvassa)*: »Most már a rend helyreállitása más uton nem remélhető, csak ugy, ha a kormány a merev ellenállással felhagyva, békés tárgyalást kezd a sztrájkolókkal. Mert az, hogy a vasutasok, bár elégedetlenül, ujra megkezdik a munkát, nem sokat használ Magyarországnak. A vasuti szolgálat olyan, hogy ha az alkalmazottakban nincs meg a buzgóság bizonyos foka, akkor a vasut inkább költséges, mint hasznos intézmény. Buzgóságot pedig csak ugy várhatnak a magyar vasutasoktól, ha sebükben nem hagyják benne a tüskét. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mindenki meg lehet róla győződve, hogy a magyar vasutasok nem könnyelmüen kezdték a harczot és tettüknek borzasztó következményeit ők sokkal jobban ismerik, mint a közönség; ha mégis sztrájkot kezdtek, akkor az elégedetlenségre mindenesetre komoly okaik is voltak.« *(Ugy van! balfelől.)*

Majd rátérek a kérdésnek azon részleteire is, a melyek itt nincsenek felemlitve. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Már most nyilvánvaló, hogy itt ebben a czikkben az illető képviselő urnak tökéletesen igaza van. Nyolczvanezer emberről van szó. Nem 80 ezer munkásról, zsákhordóról, a kit könnyü helyettesiteni, nem 80 ezer kapásról, de szakemberről, a ki a maga szakmájában ugyszólván mind pótolhatatlan. *(Igaz! a baloldalon.)* A bécs-budapesti gyorsvonatok mozdonyvezetőjét a t. volt államtitkár nem tudja 20 emberrel sem pótolni, és ha az államvasut minden gyorsvonatának mozdonyvezetője sztrájkolna, akkor sehonnan sem tudnák pótolni, ha az egész világot bejárnák is. Senki más ezeket a gyorsvonatokat kellően vezetni nem tudja. De tovább megyek. Most nem rendes állapotról van szó, hanem egy összetorlódott állapotról, a melyet nem lehet megszüntetni azzal, ha ma két vonatot inditanak, holnap meg ötöt, a melyeken senki sem utazik és a melyek soha sem érkeznek czélhoz. Az ilyesmi csak arra való, hogy a t. képviselőház örüljön, mint a gyermek annak, hogy tegnap két vonat és ma már öt indult.

Ezek a vonatok nem visznek senkit és nem is érkeznek meg soha rendeltetési helyükre, ha a vasutasok nem akarják. Azok a vonatok csak addig mennek, a meddig ők akarják, és hogy eddig nagyobb szerencsétlenségek nem történtek, az csak annak következménye, hogy ők teljesen biztosak mint szakemberek az ő ügyük győzelmében. *(Mozgás jobbról.)*

A t. volt miniszter ur nagyon sokat utazott és igy tudja, hogy hogyan áll a vasutasok ügye. Mikor én a vasutasokkal beszéltem, azok többször azt mondták: Uram, mi nem fogunk többször sztrájkolni. És hogyan fognak győzni, ha a kormány nem enged? Nem teszünk semmit, mint betartjuk az utasitásokat. Ha az utasitásokat betartjuk, olyan torlódás keletkezik a vasutakon, hogy soha a forgalmat nem tudják lebonyolitani. Csak egyetlenegy dolgot mondok el az utasitásból. Ha a kocsikapcsolók ma bevárják a vasuti állomásokon, mig megáll az egyik kocsi és a másik kocsi, s csak azután bujnak közéjük és nem engedik meginditani a vonatot, mig ki nem másznak onnan, akkor a rákosi rendezőpályaudvart háromszorosra kell kibőviteni, pedig a t. miniszter urak utasitásban adták ki, hogy addig nem szabad a kocsik közé állni, mig meg nem álltak és nem szabad előbb meginditani, mig ki nem bujtak.

Hock János: Ebből a miniszter ur nem fog kibujni! *(Derültség balfelől.)*

Ballagi Géza: De jó! *(Nagy zaj balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek minden oldalon!

Nessi Pál: Az egész sztrájkot a kormány csinálta! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Talán a képviselő urak is belátják, hogy ily tanácskozás még sem méltó a képviselőházhoz. Lengyel Zoltánt illeti most a szó.

B. Kaas Ivor: Hegedüs zavarja a tanácskozást.

Molnár Jenő: Ha a vonat igy menne, mint ez a tanácskozás, nagyszerű lenne!

Szőts Pál: Kisiklás volna!

Lengyel Zoltán: Az én nyelvem még sohasem siklott ki! *(Zaj.)* Közbevetőleg megjegyzem Rakovszky képviselőtársamnak, a ki azt mondta, hogy a parlament szabadságáról van itt szó, hogy annak a kérdésnek, a melyet most fogok érdemében tárgyalni, csak nagyon kis része vonatkozik a parlamentre. Regie-dologról van szó, az államvasutnak, mint üzemnek kebelében intézkedéseket kell tenni, a melyek legfölebb ugy tartoznak a parlament elé, hogy a minisztert, a ki rosszul csinálja, felelőségre vonhatjuk. Nagyon téved, a ki azt hiszi ma még, hogy itt csak a fizetésrendezésről van szó. A fizetésrendezés csak kis része ennek. Ez nem is tartoznék a parlament elé, mert ez mindig rendeleti uton szabályoztatott, hanem ezt azért hozták igy, mert a vasutasok maguk kivánták és azt mondották, hogy semmiféle kormányrendeletnek többé az életben nem hisznek . . .

Zboray Miklós: Az ellenzéknek is igy kellene tenni! *(Derültség balfelől.)*

Lengyel Zoltán: . . . csak ugy, hogyha azt a törvényhozás maga is jóváhagyja. Most pedig foglalkozni fogok a dolog érdemével, hogy mit kivánnak a vasutasok, mit igér a kormány és hogy az én nézetem szerint miképen kell és lehet a kérdést megoldani?

Három dologról van itt szó. Az egyik a fizetésrendezés, a másik az országos szövetség, a harmadik a szolgálati pragmatika kérdése. A vasutas közönség ezt a mostani egész rendszert akarja megváltoztatni, a mely őket kihasználja és olyan egyesületekbe és szövetkezetekbe akarja belekényszeriteni, a melyeket uzsorás bankok tartanak a kezükben; a mely nem adja meg a megfelelő szolgálati pragmatikát és az egyén munkaerejét kihasználja oly mértékben, hogy az emberek ennek magukat tovább kitenni nem akarják; a mely a vasuti igazgatásban a kényuralmi rendszert honositotta meg, a mely egyes egyéneknek talán jó és tetszik, de sem a közönség érdekének, sem a vasutasoknak, sem az állam érdekének nem felel meg. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Elsősorban beszélek az országos szövetség kérdéséről. A vasutasok azt akarják, hogy ők, mint bármi más ember, egyesületbe és szövetkezetbe léphessenek, a nélkül, hogy abba bárki is beleszólhasson. Ez a közszabadság kérdése. A vasutasok azt akarják, hogy szövetkezeteket állithassanak fel, a melyek a vasutas közönség használára vannak, a melyek nekik könnyebb életmódot és olcsó bevásárlásokat biztositanak. A direkczió ellenben azt akarja, hogy csak olyan szövetkezetet hozhassanak létre, a melynek Ludvigh Gyula, az elnökigazgató az elnöke és melynek egész választmánya az ő igazgatóiból áll. Ámde ez a helyzeten nem változtatna semmit, hisz most is az ő igazgatása alatt állanak. Ők azt akarják, hogy országos szövetséget létesitsenek, a melybe beletartozhat minden vasutas és mindenki, a kit ők a szövetségbe felvesznek. A vasuti direkczió ellenben azt akarja, hogy a szövetség tagja csak tiszt és altiszt lehessen és hogy a nyugdijasokat és kivül álló személyeket ne lehessen bevenni. Nem tudom megérteni, mi bajt csinál az, ha az államvasuti tisztviselők talán egy miniszterjelöltet nem akarnak megtenni elnöknek.

Szőts Pál: Miniszter nem is megy!

Lengyel Zoltán: Hát kérem: a minisztereket és igazgatójelölteket, mert azok is vannak. *(Derültség)* Nem akarnak ők semmi külön dolgot, csak olyan szövetséget, mely meg van az osztrák államvasutaknak. Avagy Ausztriában nagyobb szabadságot élveznek az emberek, mint a liberális Magyarországon? *(Felkiáltások: De mennyire!)* Ez az önök liberális politikája, hogy sztrájkba kergetik az embereket azért a szabadságért, melyet Ausztriában élveznek és melyet Magyarországon most akarnak elérni?

A másik kérdés a szolgálati pragmatika kérdése. Ők olyan szolgálati pragmatikát akarnak, a milyen az osztrák StEG-nek, a Staats-Eisenbahn Gesellschaft-nak van. Ha meg tud élni a mellett a szolgálati pragmatika mellett az osztrák államvasut, hát ez olyan horribilis kívánság a magyar államvasutnál, hogy ezt nem engedheti meg?

A harmadik kérdés a fizetésrendezés. Erre nézve az igen t. miniszter ur a tegnapelőtti napon többféle kijelentést tett. Az egyik az, hogy bemutatta a t. képviselőház előtt, hogy az államvasuti alkalmazottak tervezett fizetésrendezése jobb, mint az állami alkalmazottaké, jobb, mint a miniszteri tisztviselőké. De ez a dolog egyáltalában nincs igy. A t. miniszter ur önkényesen vett egy fizetési osztályt és azt összehasonlitotta egy vasutas fizetési osztálylyal, holott a vasutasok a maguk igazságának bizonyitására a képviselőház elé terjesztett memorandumukban számokkal és adatokkal egészen világosan kimutatják, hogy ez teljesen ellenkezőleg van, mint a hogy a miniszter ur mondotta. A t. miniszter ur pl. az állami tisztviselők IX. fizetési osztályát összehasonlitotta a vasutasok IV. fizetési osztályával a multban és a jelenben. Itt van a szabályzat maga, mindenki megszerezheti. Ebben össze van hasonlitva az állami tisztviselők régi fizetése az uj fizetéssel és a vasuti tisztviselők régi és uj fizetése. Mert azt nem lehet csinálni, hogy az egyik osztályt összehasonlitsuk egy másik osztálylyal, hanem az állami tisztviselők régi fizetését és uj fizetését össze kell hasonlitani az államvasuti tisztviselők régi és uj fizetésével. Ebből az összehasonlitásból kétségtelenül kiviláglik, hogy az állami alkalmazottaknál a X. fizetési osztályban és a IX. fizetési osztály 3-ik fokozatában 400 koronával, a IX. fizetési osztály másik két fokozatában 500 és 600 koronával javitották a fizetést, a VIII. fizetési osztályban és a VII. fizetési osztály 3-ik fokozatában 800 koronával, a VII. fizetési osztály 2-ik fokozatában 1000 koronával, azután 1200, 1400, 2000 és 2200 koronával javitották a fizetéseket egészen azokig a fokozatokig, a melyek az államvasutaknál még megvannak. Az államvasuti tisztviselők fizetését pedig emelték 200, 300 és 400 koronával, tehát a legmagasabb fokozatban azzal az összeggel, mely összeggel az állami alkalmazottaknál a legkisebb fokozatban emelték a fizetéseket.

Továbbá a miniszter ur nem beszélt a lakpénzről. A fizetésemelés ugy történt — itt van előttem a táblázat — hogy a vidéki központokban a hivatalnokok lakbére kevesebb, mint az eddigi, 480, 360, 300, 240 és 110 koronával; továbbá a vidéki helyek egyik-másikán kevesebb, némelyik helyen több, de a IV. fizetési osztályban a lakbér mindenütt kevesebb 200, 150, 100 és 50 koronával. Az altisztek fizetése a vidéki központokban, a hol legtöbb vasutas van, kevesebb 110, 90, 80 és 60 koronával. A szolgáké kevesebb 90, 80 és 30 koronával. A dolog ugy áll, hogy ez a fizetésrendezési törvényjavaslat szemfényvesztéssel készült és hamisságokat tartalmaz. Emeli ugyan 200 és 400 koronával a fizetéseket, de elvonja, t. képviselőház, a tisztviselőktől a pótlékot. *(Szöts Pál közbeszól.)* Igaz-e az t. képviselő ur?

Szöts Pál: Igaz!

Lengyel Zoltán: És leszállitja a lakbéreket.

Szöts Pál: Mikor?

Lengyel Zoltán: Mindjárt rátérek. Ennélfogva akárhogyan is okoskodik t. képviselőtársam, a mit nyujt a fizetésemelés tekintetében a javaslat, azt visszavonja a pótlék elvonásával és a lakbér leszállitásával.

Szöts Pál: Mégis hat és fél millió megy rá. Mire? *(Zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Legyen szives a t. képviselőtársam valóságos őskormánypárti türelemmel megvárni, a mit mondok. Egész tisztaságában mondom el a dolgot; nem szinezek és nem túlozok. *(Folytonos zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk a szélsőbaloldalon.)*

Már most a dolog a további rendezésben ugy áll, hogy az, a ki ma bizonyos fizetést élvezett, kevesebbet nem kaphat. Ez igy van. De mi történik, t. képviselőtársam? Az, hogy a pótlékot nem adják meg, a helyett fizetést adnak, a fizetésből pedig 50%-ot levonnak. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Szöts Pál: Nem igy van!

Lengyel Zoltán: Az első esztendőben 50%-ot levonnak!

Szöts Pál: A többletből!

Lengyel Zoltán: Természetesen. És igy az első esztendőben a vasutasok legnagyobb része a fizetésemelés folytán sokkal kisebb fizetést huz, mint az előző esztendőben, a fizetésrendezés előtt. *(Egy hang a jobboldalon: Félremagyarázza!)*

A továbbiakban pedig ugy áll a dolog, hogy ezek az intelligens emberek számitást tesznek, nemcsak a tekintetben, hogy a jövő esztendőben nekem több fizetésem lesz 30—35 vagy 40 koronával, három czim helyett két czimem, hanem azt is számitják, hogy megrontották őket ezek az előléptetési viszonyok. A keresztes rendszer megállapitotta az előrehaladás végfokát, hogy bizonyos tisztviselő nem mehet előre egy bizonyos fokon tul. Továbbá kiszámitják azt is, hogy a javaslat alapján a vasutnál átlag véve minden egyes ember sokkal kisebb összeget fog kapni fizetésül az előlépési rendszer folytán, 10, 15 vagy 20 esztendőt számitva, mint a mennyit eddig huzott. A rendszere is rossz ennek a fizetésrendezési törvényjavaslatnak, pénzügyileg is rosszabb rájuk nézve, sok irányban, sok tekintetben és sok emberre nézve, mint eddig. Legyen szives például t. képviselőtársam utána számitani, hogy Kolozsvár városában az összes tisztviselők *(Folytonos zaj a jobboldalon.*

Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) 2800 koronával fognak . . . *(Egy hang a szélsőbaloldalon: 28.000 koronával!)* E kimutatásban 2800 korona van; lehet, hogy hiba. Szóval: egy nagyobb összeggel kevesebb lakbért fognak kapni az uj törvény alapján, mint a régi törvény alapján. No már most, t. képviselőház, a várakozási időben csalódtak, a kereszt-rendszerrel megállapitották az ő előlépésüket, ily módon tehát a fizetésrendezés megejtésével helyzetükön egyáltalában segitve nincsen. Bemutattam, t. képviselőház, hogy a legnagyobb mértékű fizetésemelés egyes embernél 400 korona, — több nincsen — de lakbérveszteség egyiknél 480 korona, a másiknál 360, a harmadiknál 300 korona. A legkisebb fizetésemelés pedig 200 korona a tisztviselőknél, de a 200 koronás fizetésemeléssel ugyancsak csak 240 koronát fog veszniteni az illető a lakbérben. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Itt van a Czövek-féle táblázat — a kinek tetszik, rendelkezésére bocsátom, — a mely kimutatja, hogy a vidéki központokban mennyit veszit a mostani rendszer szerint az előléptetéssel a vasutas: a főfelügyelő az első évben 144 K 80 f-t, azután jönnek a többiek: 136 K 70 f, 90 K 40 f, 89 K 70 f, majd 116 K 20 f, 148 K 10 f, 161 K 50 f. Ez a legmagasabb.

Ime, t. képviselőház, a vasutasok matematikához is értenek és minden részletében kiszámitották, hogy ez a javaslat is csak becsapási javaslat, a mely a közönségnek mutat valamit, de kenyérben és fizetésben nem ad semmit. *(Ugy van! balfelől.)*

Hock János: Hieronymi befűtött a vasutasoknak, de azért nem mehet a vonat! *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Kiszámitották, hogy hat millióig terjeszkedhetik a kormány, de azért tulajdonképen, ha ezt a javaslatot végrehajtják, nem megy 3.600,000 koronán túl. Szóval: kétszerte annyit mutat, de csak fele annyit ad. Kiszámitották továbbá, hogy 10—20 év alatt az ezen rendszer szerinti előléptetésnél a vasutas közönség a mostaninál annyival kevesebbet kap, mint a mennyivel az első esztendőben többet kapna. Az egész fizetésrendezés ennyiből áll! *(Ugy van! balfelől.)*

Azt hiszem, ezt t. képviselőtársaim is megértették. Az ő követelésük 10 millióra terjed. A törvényjavaslat szerint 6,600.000 K van felvéve. Nem hiszem, hogy önök közt, a kik annyit tapsoltak és helyeseltek, akadna egy is, a ki tudná, hogy ez a sztrájk három és fél millió koronáért folyik mindössze. Ennyi a matematikai differenczia, de én Hock János t. képviselőtársammal az első negyed órában két millióval is meg tudtuk volna kötni az egyezséget. Tessék most kiszámitani, hogy mennyivel nagyobb két milliónál az a veszteség, a mely a sztrájk következtében az államot kártéritési összeg, közgazdasági kár stb. alakjában éri. Ez a kár bizonyára megüti az 50 millió koronát. De akkor, a mikor ilyen dologról van szó, a miniszterelnök ur csak fenegyerekeskedik, hogy igy meg ugy megmutatja a vasutasoknak; pozitiv, megbizható alap nélkül alkudozásba bocsátkozik, ugy hogy a vasutas közönség az alkudozások alatt bizalom helyett csak bizalmatlansággal találkozott és igy az ő bizalmatlansága is megnőtt. Arról van itt szó, t. képviselőház, hogy a kormány garancziákat nyujtson a vasutasoknak arra nézve, hogy a fizetésrendezési törvény megfelelőleg módosittatni fog. Én csak a hivatalnokok javaslatát mutattam be, de ha be tudtam volna mutatni az altisztek és szolgák állapotát is, akkor megérthetnék t. képviselőtársaim, miről van szó: oly mértékű elkeseredésről, a milyet én nem igen tapasztaltam.

Hock János t. képviselőtársammal együtt adatokat szereztem, hogy Fiume városában van nyolcz esztendős alkalmazott, a ki soha hibába nem esett, a kinek négy gyermeke van és a ki 18 forint havi fizetést huz. Mondom, nyolcz esztendei szolgálat után, és ebből kell négy gyermekkel megélnie ugy, hogy három éjjelből az egyiket a vasuton tölti, a másodikat Budapesten, a harmadikat Fiumében, és tarisznyából élelmezi magát. *(Zaj és Mozgás.)*

Bemutathatjuk a t. miniszter urnak, hogy van helyettes mozdonyvezető, a ki 80 krajczárt kap, de csak akkor, a mikor dolgozik, de köteles minden nap négyszer jelentkezni az állomásfőnöknél, és csak a mikor utazik, akkor kapja a 80 krajczárt, és igy megy fel havi keresete 24 koronára.

Nessi Pál: Embertelenség!

Lengyel Zoltán: A t. miniszter ur elmondotta, hogy a főfelügyelő 400 koronával kap többet és 8.000 korona fizetése lesz, de azt, hogy a szolga 500 korona fizetést kap, — azonban csak névleg, mert egyik sem kap annyit, a mennyi elő van irva — azt nem mondta. Nekem tudomásom van arról, — érintkeztem vasutassal, még a sztrájk előtt, a ki azt mondta, — hogy 1400 korona fizetést huz és éhezik. Én kérdeztem, hogy hogy lehet ez. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt a választ kaptam, hogy azért, mert nem kap kézhez többet havonta, mint 80 koronát. Kinevezett hivatalnok, feleséges ember, a ki 1400 korona évi fizetésből havonta 25 frtot kap kézhez, mert a többit levonják; és ebből kell neki élnie, a szövetkezetnél és másutt fennálló tartozását és még a pénztári hiányokat is fedezni.

Megtörtént, hogy egy kinevezett vasuti tisztviselő sápadt arczczal jött hozzám és azt mondta: uram, két nap óta éhezem, adj pár forintot, hogy ehessem, mert száraz ételnél, kenyérnél egyebet nem ettem!

Ilyen állapotok vannak. Nem is lehet az, és bolond volna, a ki elhiszi, hogy 80.000 ember sztrájkba menjen azért, mert nincs semmi baja, mert fizetési javaslatot terjesztettek elő, a mely jobb, mint az osztrákoké és jobb mint az

állami alkalmazottaké. Lehetetlen, hogy alapos ok nélkül szövetség keletkezzék a vasutasok között, a mely esküvel és fogadalommal erősitette, hogy a szolidaritást nem fogja megszegni — mert ez igy van — és hogy helyt fog állani és nem fog engedni a maga mozgalmából. Lehetetlen, hogy nem évtizedek gazsága, hamissága, szamársága, ostobasága, tudatlansága és hibái folytán fölgyülemlett bajok legyenek ott, a melyeket nem lehet megoldani azzal, hogy 800 embert a tolonczházba visznek, sem azzal, hogy uj erőket fog a miniszterelnök ur alkalmazni.

T. képviselőház, bemutattam, hogy itt nagyon kis különbségről van szó, hogy itt pozitiv dolgokkal, békés uton lehet csak ezt a sztrájkot megszüntetni. Engedelmet kérek, a t. miniszterelnök urról tudok eseteket, hogy mióta miniszterelnök, itt a házban nyiltan odaállt és azt mondotta, tévedtem, visszavonom. Voltak ilyen esetek kisebb-nagyobb számban. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* És most megköti magát a miniszterelnök ur, holott rosszul volt informálva, s az igazgatóság tagjai félrevezették. Nem akar jobb utra térni, a mikor kétségtelen, hogy 80.000 becsületes magyar emberről van szó, a kik egész életüket a magyar forgalmi politikának szentelik. *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Mikor azt mondják, hogy ezeket az embereket pótolni lehet, én a t. pénzügyminiszter urnak, a kinek szava van ebben a dologban — és kell, hogy legyen — megmondom, hogy van nekem értesitésem arról, hogy a vasutasok körében még olyannal is fenyegetőznek, hogy hidakat fognak felrobbantani, ha ő velük szemben erőszakot alkalmaznak. *(Felkiáltások a jobboldalon: Szép dolog! Gyönyörü! Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Nessi Pál: A maguk hibája akkor is! *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: A képviselő urak nem tudják azt, hogy mikor 80.000 ember harczban van, azok között mi minden lehetséges. Bizonyosan tudom, hogy nem fog ide kerülni a dolog, de nekem azt mondotta valaki, a ki ott járt, hogy neki az állomásfőnök maga mondotta, hogy csak egy gombot kell megnyomnia, hogy a hid felrobbanjon, ha erőszak történik. *(Nagy zaj és mozgás jobbról: Ilyen beszédek!)*

Nessi Pál: Ne csodálkozzanak rajta!

Ugron Gábor: Katonai szempontból van igy elrendelve! Bécsből is fel lehet robbantani!

Nessi Pál: Azt a hidat a kormány robbantja fel akkor is! *(Folytonos zaj a jobb- és a balaloldalon. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Mikor két nappal ezelőtt azt mondta a miniszter ur, hogy csak Rákoson, Angyalföldön és a nyugati pályaudvaron állanak a vonatok, én azt mondottam, hogy egész Magyarországon állanak, s erre azt felelte a miniszter ur, hogy ez nem áll — itt a napló — s önök helyeseltek, azt mondván, hogy nekem nincs igazam. Nekem jobb informáczióm volt már sokszor egy esztendő alatt és van ma is, mint a miniszter urnak. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Én nem valótlan dolgokat mondok, hanem tényeket állitok s azt mondom, hogy igenis előfordult az az eset, hogy a budapest—bécsi vonalon azt mondották, hogy nem megyünk tovább, hogy az állomásfőnök odament a vonatvezetőhöz, s azt mondta, hogy ne menjen tovább, s a vonatvezető azt mondotta, nem fog tovább menni, mire azt mondotta az állomásfőnök: hadd gyalogoljon az a pár száz ember, hadd zugolódjék és szoritsa a dolgot. *(Felkiáltások jobbfelől: Nagyon szép! Gyönyörü! Ártatlan emberek! Ez helyes?)*

Nessi Pál: A maguk lelkén szárad az egész sztrájk.

Ballagi Géza: Odakünn mindezt félremagyarázzák! Ki felel érte?

Kubik Béla: Azt nem lehet félremagyarázni, hogy bekisérik őket, és Ballagi ezt tapsolja! *(Folytonos zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Különben azt hiszi t. képviselőtársam, hogy ezt a beszédet most a vasutasok hallják? Ezt csak önök hallják, mert Magyarországon nem továbbit a posta sem leveleket, sem ujságokat, és én nem beszélek annak a vasutasnak a vonalon, a kitől hallottam ezt a dolgot, mert hát arról tudomást sem fog venni, de a miniszter urnak és önöknek beszélek.

Ballagi Géza: Diskrécző mellett? *(Zaj balfelől.)*

Rakovszky István: Elég baj az, hogy ön ott van. *(Zaj.)*

Ballagi Géza: Még nagyobb baj az, hogy ön a vezér.

Rakovszky István: Azt az én barátaim birálják el. *(Zaj.)*

Ballagi Géza: Bizza én rám, hogy hol vagyok; az az én egyéni szabadságomra tartozik.

Elnök: Csendet kérek! Kérem a képviselő urakat, ne zavarják a tanácskozást. *(Zaj.)*

Nessi Pál: Egyéni szabadságról beszél Ballagi? *(Zaj.)*

Ballagi Géza: Önök beszélnek! *(Zaj.)*

Elnök: A feleselő képviselő urakat rendreutasitom! Nem a képviselőház a helye az ilyen dolgok elintézésének. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Csendet kérek minden oldalon.

Lengyel Zoltán: Sem t. képviselőtársam azzal a buzgólkodásával nem fogja a veszedelmet elháritani, sem pedig, nem hiszem, hogy akadna józanul gondolkozó ember, a ki elhiszi, hogy most fognak a vasutasok a hidak alá dinamitot tenni, mert én ezt a háznak bejelentettem. *(Ugy van! balfelől.)* Hanem a dolog ugy áll, hogy én meg merem mondani a legnagyobb dolgot is, hogy tisztán lásson a miniszter ur, mert nincs önök között senki, a ki őszintén be-

szélne. Onök csak tapsolni és hizelegni tudnak, de én megmondom az igazat. *(Zajos helyeslés balról.)*

T. képviselő urak, önöknek fogalmuk sincs arról, hogy mit jelent ez a forgalmi akadály csak egy napon keresztül is; önök nem tudják, hogy a postai forgalomnál, a személyforgalomnál, az áruforgalomnál hogy áll a dolog. Önök nem tudják, hogy csak Budapest—Zimony között 600 teherkocsi szarvasmarha várja étlen-szomjan a szállitást a budapesti és bécsi vásárra. *(Zaj.)*

Rónay János: Ki az oka?

Trubinyi János: Talán az ellenzék?

Ugron Gábor: A hivatalos szarvasmarhák. *(Derültség balfelől. Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Önöknek fogalmuk sincs arról, hogy a postai torlódás akkora, hogy a postaépületekben egy-két nap mulva már nem fogják tudni sehova se elhelyezni a csomagokat; a levél- és ujságtorlódás oly nagy, hogy ahhoz, hogy majd a forgalmat lebonyolitsák, annyival több embert kell alkalmazni, annyival több munkába és költségbe fog ez kerülni, a mennyi felér az egész vasutas sztrájk kivánságaival. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Liberális bölcseség! Majd a katonák meg a rendőrök fogják megcsinálni a dolgot! *(Zaj.)*

Elnök: Kérek csendet!

Ballagi Géza: Jó lesz hallgatni, Hock ur!

Hock János: Miért?

Ballagi Géza: Majd megmondom!

Hock János: Nem ijedek meg a fenyegetéstől!

Elnök: Kérem, ne tessék folyton közbeszólni.

Lengyel Zoltán: T. képviselő urak, önöknek fogalmuk sincs arról. . .

Nessi Pál: Struczfejektől nem ijedünk meg. *(Zaj.)*

Rakovszky István: Nem struczfej az, hanem nagyfej! *(Derültség.)*

Lengyel Zoltán: Önöknek fogalmuk sincs arról, hogy mit jelent az ország közgazdasági kára. Kérdezzék meg a t. pénzügyminiszter urat, mondja meg önöknek, hogy mit jelent egy összegben kifejezve az a kártéritési kötelezettség, a melylyel az államvasutak ennek folytán tartozni fognak, hogy mit jelent az a közgazdasági kár, a melyet ez a forgalmi akadály az országnak okoz. Igenis, én mint képviselő állitom — önök, mint képviselők könnyen beszélnek, mert a saját helyzetükre gondolnak; kormánypárti képviselőt könnyü kicserélni, de uj mozdonyvezetőket nem kapnak, ha a mostaniakat elvesztik. *(Élénk derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj jobbfelől. Ugy van! balfelől. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Holnap a Déli vasut és a Dunagőzhajózási társaság sztrájkol, mit csinálnak majd akkor a bölcseségükkel? *(Felkiáltások jobbfelől: Be van jelentve, ugy-e!)* Igenis, be van jelentve és az önök bölcsesége azon semmit sem segit; el lesz zárva egész Magyarország a külföldtől. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Azon az uton, a melyet a t. miniszterelnök ur bejelentett, csak a vakság és rövidlátás haladhat. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Okolicsányi László: Teljes tudatlanság és ostobaság!

Lengyel Zoltán: . . . és csak azoknak az információja szólhat belőle, a kiknek kenyerük és személyes sorsuk most sokkal fontosabb és elsőbbrangu, mint az ország érdeke. *(Ugy van! balfelől.)* Mert azt semmiféle szakember vagy értelmes ember nem mondhatta, hogy lehetséges Magyarországon az, hogy a mostani alkalmazottakat fokozatosan más alkalmazottakkal cserélik ki; hogy a mostani alkalmazottak helyett a mostani forgalmi hiány miatt fokozatosan állitják vissza a forgalmat; ez teljességgel lehetetlen és keresztülvihetetlen. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Szemfényvesztés ez, mint a Potemkin falvai; könnyü odaállitani spanyolfal gyanánt, hogy tegnap két, ma pedig öt vonat indult el. *(Élénk felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hány érkezett meg, az a kérdés? Hány siklott ki?)* De számitsa ki a t. miniszterelnök ur, hogy ha ez igy fog menni, és ha önök, tegyük fel, hat hónap alatt sem lesznek képesek a rendszeres forgalmat visszaállitani, mekkora lesz a közgazdasági kár, mekkora lesz az országnak és a vasutaknak a kára?

Zboray Miklós: Az ellenzékre háritjuk a felelőséget! *(Derültség balfelől. Zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Én igenis kimutattam ezt itt, és biztositathatom a t. miniszterelnök urat *(Halljuk! Halljuk!)* egyéni szavammal és azzal a hitellel, a melylyel itt a többi képviselő urak is felszólaltak, *(Halljuk!)* a kik szintén tanui voltak sokszor, a midőn velük érintkeztem, mert titokban sohasem cselekedtem, hogy olyan nagy a szolidaritás a vasutasok körében, hogy az a »Kraftmeierei,« a melylyel a miniszterelnök ur őket csak kihivja a harczra, nem fogja a békét meghozni, vagy csak nagyon drágán fog az sikerülni, holott, t. miniszter ur, ha önben van komoly akarat a békés megoldásra, akkor igenis nem Vörös László képviselő urral kell szóba állania, hanem cselekedjék a miniszter maga! *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ne derogáljon a miniszternek!

Kubik Béla: Az a kötelessége, azért tartja az ország! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Hellebronth Géza: Küldjék oda Hegedüst, a volt miniszter urat!

Nessi Pál: De Hieronymi magas lóra ült és nem beszél a munkásokkal!

Rakovszky István: Ez a parvenük közös jellemvonása! *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)*

Hellebronth Géza: Ok szalonkocsiban utaznak, rangjukon alól való munkással beszélni!

Okolicsányi László: Hieronymi, a »nagyur!« *(Zaj. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Igenis, én is beszéltem ugyanazokkal a vasutasokkal, a kikkel Vörös László t. képviselőtársam beszélt, és ők azt mondták, hogy vagy a kormány megbizottja ő, és ha a kormány megbizott utján tud velük tárgyalni, akkor személyesen is tárgyalhat, vagy nem a kormány megbizottja, és »akkor semmi szavunk sincs az urhoz«. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Igenis, t. miniszter ur, nem megy ez a kérdés előre, mert olyan nagyfoku a bizalmatlanság, hogy az leirhatatlan, és önök annyira nem látják azt, hogy a dolog napról napra huzódik és nem halad előre semmivel, hogy kénytelen vagyok önöket végre a cselekvésre felszólitani. Tessék ezen a dolgon segiteni; tessék a vasutasok jóakaratát megnyerni, bizalmukat kiérdemelni. *(Ohó! a jobboldalon. Ugy van! balfelől.)*

Rakovszky István: Kapitulálni! *(Zaj a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: Kérem szépen, lapszus volt; a miniszterelnök urtól mi elfogadjuk a lapszust, önök is elfogadhatják ezt tőlem. Méltóztassék a vasutasok bizalmát visszaszereni, beléjük bizalmat önteni. És kérem, a dolog nagyon könnyen sikerülni fog. Ne tessék a kormánynak kertelni egy megbizottal, kinek nincs meghatalmazása semmire sem és a ki mindig szalad egy óráról a másikra oda és vissza, de a vasutasok ügye semmivel sem megy előre. A kormánynak nincsen semmi propoziciója: beszélünk itt is, a mint beszéltünk ott is tizenhat óra hosszat egyfolytában és a dolog nem megy előre semmivel. Tessék közvetlenül odamenni informálódni . . .

Rakovszky István: Hja, a tekintély!

Okolicsányi László: Derogál! *(Zaj a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: . . . és ha nekünk van hazafiságunk, lelkiismeretünk és bátorságunk ellenzéki képviselő létünkre, kik önöknek nem akarnak soha szolgálatot tenni, hogy odamegyünk, akkor legyen önöknek is, miniszter urak, mert mi is vesztünk vele és megharagudhatnak ránk az adófizető választók, hogy terhet rakunk rájuk; de önök vesztenek többet, mert a mig a vasutasokkal ki nem békülnek, nem mehetnek Bécsbe kézcsókra a császárhoz. *(Helyeslés balfelől. Derültség a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! Áttérünk a napirendre és pedig legelőször is a megyei alkalmazottak fizetésszabályozásáról szóló törvényjavaslat harmadszori olvasására. *(Felkiáltások: Késő van már!)* Nagyon kérem a házat, méltóztassék meghallgatni.

Kérem a jegyző urat, olvassa a törvényjavaslatot. *(Nagy zaj. Felkiáltások: Háromnegyed kettő! Elnök csenget.)*

Dedovics György jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: T. ház! Kérdem a t. házat, elfogadja-e a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatot harmadszori olvasásban, igen, vagy nem? *(Igen!)* Ha nincs észrevétel, kimondom, hogy a t. ház a törvényjavaslatot harmadszori olvasás után is elfogadta és igy az alkotmányos tárgyalás és szives hozzájárulás végett a főrendiházhoz küldetik át.

Minthogy az idő előrehaladott és a mai napon Szalay László képviselő urnak, a mint már az ülés elején bejelentettem, joga van sürgős interpellációjának előterjesztésére, javaslom, hogy ne folytassuk a tanácskozást, hanem térjünk át az interpelláczió előterjesztésére. *(Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Napirend.)*

Rakovszky István: Kérünk előterjesztést a holnapi ülés napirendjére vonatkozólag.

Elnök: Ha a t. ház kivánja, mielőtt a napirendre áttérünk, megteszem javaslatomat a legközelebbi ülés idejét és napirendjét illetőleg. Javaslom, hogy a t. ház legközelebbi ülését tartsa hétfőn délelőtt, *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és napirendjére tüzze ki a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslatot, továbbá, a mennyiben az idő megengedi, a honvédelmi miniszternek és a földmivelésügyi miniszternek azon válaszait, a melyek a mai ülés napirendjére is ki voltak tüzve. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: A napirendhez kérek szót.

Nessi Pál: Szót kérek, t. ház!

Endrey Gyula jegyző: Rakovszky István kért szót.

Szederkényi Nándor: Én is kérek a napirendhez.

Rakovszky István: T. képviselőház! Az igen tisztelt elnök ur inditványával szemben ellen-inditványt vagyok bátor előterjeszteni. Azt inditványozom, hogy ne hétfőn legyen a legközelebbi ülés, hanem holnap. Bizonyos vagyok abban, hogy a miniszterelnök ur is egyet fog érteni velem. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* A t. miniszterelnök ur nem egyszer hangoztatta itt, hogy igen sürgősen letárgyalandó törvényjavaslatok vannak, azonkivül a kérvények egész sorozata vár elintézésre, a melyek a házszabályok értelmében a szombati ülésen szoktak rendesen elintéztetni. Harmadszor, és ez a fő indok, válságos helyzetben van az ország, és a mint épen most hallottuk, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: El akarják tussolni!)* holnap a sztrájk még nagyobb mérveket fog ölteni, ugy hogy lehetetlen, hogy mi üléseinket felfüggesszük. És ha a t. kormány ragaszkodik az elnök ur inditványához, én abban csak azt látnám, hogy a kormány a felelőség alól ki akar bujni, *(Felkiáltások a bal-*

és a szélsőbaloldalon: Bujkál! Zajos ellenmondás a jobboldalon.) Még nem tételezem fel, hogy nem akar velünk szemben folytonos ellenőrzés alatt állni, nem akar nekünk itt felelőséggel tartozni abban a perczben, a mikor nekünk a törvény szerint jogunk és kötelességünk felelőségre vonni. Én a t. elnök ur inditványát illetőleg nagyon sajnálom, hogy az megtétetett, azt a komoly helyzet félreértéséből eredőnek tartom, és kérem elleninditványom elfogadását. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Dedovich György jegyző: Szivák Imre!

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Az ország tagadhatatlanul egy komoly esemény hatása alatt van és a kormány nagyfontosságu kormányzati akczió közepette áll. *(Halljuk! Halljuk!)* Épen mai felszólalásomban voltam bátor kifejezést adni annak, hogy a parlamentnek nem lehet hivatása az, hogy ily kormányzati akczió közepette jóléti bizottságszerüen beavatkozzék. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ezt nem szabad türni! Ez a parlamentnek a joga. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egyenesen akkor akarna a kormány kibujni a felelőség alól, ha azt a felelőséget, a mi őt illeti ebben a kérdésben, a képviselőházra kivánná áthárítani. Én a magam részéről nagyon óhajtottam volna, hogy ebben a kérdésben és ebben a helyzetben történjenek a házban olyan nyilatkozatok, a melyek az ügynek szolgálatára vannak. *(Zaj.)* A legnagyobb sajnálatomra azt kell konstatálnom, hogy azok a nyilatkozatok, a melyek itt történnek, csak olajat öntenek a tüzre, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* és megnehezitik a kormány akczióját abban, hogy az ország érdekét megóvja. *(Élénk helyeslés jobbfelől.*

Hellebronth Géza: Ingadozás az egész, nem akczió! *(Zaj.)*

Okolicsányi László: Kobozza el a hirlapokat is! *(Nagy zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . és fokozzák azokat a szenvedéseket, a mik, félek tőle, most már ezen mozgalom szomoru áldozataira nézve nem lesznek elkerülhetők.

Ilyen körülmények között az elnök ur inditványához hozzájárulok. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Dedovics György jegyző: Szivák Imre!

Szivák Imre: T. képviselőház! Midőn a napirendhez vagyok bátor szót kérni igen röviden, engedje meg nekem a t. ház, hogy egy indokkal toldjam meg azon álláspontnak jogosultságát, a melynek a miniszterelnök ur is kifejezést adott, hogy t. i. az elnök ur inditványához képest holnap a ház ne tartson ülést. Ebben nem foglaltatik korántsem az, hogy mi mint törvényhozók lemondani kivánnánk azon ellenőrzési jogról, a melyet a ház a maga egészében jogosult gyakorolni. *(Zaj és ellenmondás balfelől.)* Szabad legyen a mi álláspontunkat is indokolni. Mi abban a meggyőződésben vagyunk, hogy ennek a sulyos helyzetnek a szanálását elsősorban nem a törvényhozás, hanem az adminisztráczió körében kell megoldani. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ebből folyik a másik tétel, hogy azt a felelőséget, a melyet onnan erősen hangsulyozott és állitott előtérbe Rakovszky István ur, komolyan és igazságosan csak akkor gyakorolhatjuk a végrehajtó hatalommal szemben, ha annak a cselekvésre elegendő időt és módot adunk. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Akkor pedig, mikor a ház a kormánynak minden tagját hosszu időn keresztül minden napon igénybe veszi, elvonja attól a magasabb feladattól, hogy a végrehajtó hatalom, az adminisztráczió körében találjon megoldást. Az elnök ur inditványát pártolom. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: A páholy beszél!

Endrey Gyula jegyző: Nessi Pál!

Nessi Pál: T. ház! Ugyanazon indokok folytán, melyek folytán a miniszterelnök ur holnap nem kiván ülést tartani, kivánom azt, hogy a ház igenis ülést tartson. A miniszterelnök ur azt mondta, hogy komoly események előtt állunk; ha valamikor kell a háznak együtt lenni, ugy feltétlenül permanencziában kell lennie akkor, *(Zajos ellenmondás jobbfelől.)* ha az ország komoly válság előtt áll. Ma vettem értesülést arról, hogy maholnap 100.000 munkás fogja kimondani a sztrájkot. Ilyenkor együtt kell maradni. *(Helyeslés balfelől.)* Nem jóléti bizottság ez, hanem köteles gondosság, melylyel tartozunk az országnak. *(Helyeslés balfelől és a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy azt kivánta, hogy itt olyan nyilatkozatok történhessenek, a melyek az ügyet szolgálják.

Azt kivánják, hogy dicsérjük azt az ügyetlenséget, azt a hebehurgyaságot, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Törvénytelenséget!)* azt a kapkodást, a mit itt elkövettek ebben a kérdésben? Nem, t. ház, nekünk kötelességünk jogos kritikát gyakorolni a kormány eljárása felett. Szivák képviselő urnak nincs igaza, midőn azt mondja, hogy időt adjunk a miniszternek; ő nincs itt két nap óta, van ideje dolgozni, hanem igenis az országnak ily válságos állapotában ennek a képviselőháznak együtt kell maradnia, hogy mindennap gyakorolja a kritikát a kormány eljárása felett. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nincs köztünk senki, ki helyeselné a sztrájkot, senki, ki a vasutasok eljárását pártolná, de a kormány eljárását kritika tárgyává tenni szent kötelességünk. Ép ezért nem fogadom el az elnök ur inditványát, hanem hozzájárulok Rakovszky István képviselő ur inditványához, hogy holnap d. e. 10 órakor tartsunk ülést és megtoldom azzal, hogy mindaddig, mig

e kérdés megoldva nincs, a ház maradjon együtt és tanácskozzék. *(Élénk helyeslés a balés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Mielőtt tovább mennénk a napirendre nézve tett javaslatom tárgyalásában, a házszabályok értelmében a ház tudomására kell hoznom, hogy Rakovszky képviselő ur egy zárt ülés tartására vonatkozó ivet adott be hozzám, *(Élénk mozgás.)* melyet husznál több képviselő irt alá. Ehhez képest a zárt ülés tartását elrendelem, a nyilvános ülést ennek tartamára felfüggesztem s felhivom a karzat közönségét, legyen szives a karzatot elhagyni.

(Zárt ülés után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Elnök: T. ház! A nyilvános ülést ezennel megnyitom. Folytatjuk a napirend megállapitására vonatkozó elnöki előterjesztés feletti vitát. Ki van feljegyezve?

Dedovics György jegyző: Báró Dániel Ernő.

B. Dániel Ernő: T. képviselőház! Tekintettel a tárgy rendkivüli fontosságára, iparkodni fogok a legnagyobb nyugalommal és higgadtsággal a kérdéshez hozzászólani, mert tudom, hogy higgadtság és kellő nyugalom nélkül ezen bonyolódott helyzetet orvosolni nem lehet. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Midőn tehát az elnök ur által tett propozicziót a magam részéről elfogadom, teszem ezt abból a szempontból, mert ugy vagyok meggyőződve, hogy erre a higgadtságra nemcsak ennek a háznak van szüksége, hanem szüksége van elsősorban a higgadtságra a kormánynak, a kormány vezetőjének. *(Ugy van! Ugy van! és taps a baloldalon.)* Nagyon fogok örülni, ha beszédem további folyamán is ilyen tapsokat fogok kiérdemelni. *(Zaj a baloldalon.)* Elsősorban kötelessége a kormánynak ezen helyzetnek orvoslását kieszközölni, de még a legszigorubb intézkedések alkalmazásánál sem felejtheti el soha a humanizmusnak követelményeit. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Másodsorban azonban, t. ház, szüksége van a vasuti alkalmazottaknak is a legnagyobb mértékben erre a higgadtságra, a melyet csak a kellő időnek nyujtása és a kellő idő alatt fentartott nyugalom idézhet elő. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Csak ettől a higgadtságtól lehet azt várni, hogy ő bennük is megszólal az a kisbiró, a mely mindenkinek a keblében van, és hogy mindenesetre élni fog előttük annak a tudata, hogy milyen bünt, milyen vétket követtek el ezen engedetlenség által nemcsak azon üzem ellen, a melynek alkalmazottai, hanem az egész haza ellen. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás balfelől.)*

Én meg vagyok győződve arról, hogy ha ez a bizonyos idő nekik a gondolkozásra meghagyatik, akkor ők is magukba fognak szállani, és különösen ha másrészt kilátásba helyeztetik nekik a büntetlenség azon esetre, ha önként felveszik a kötelesség fonalát, akkor, azt hiszem, nem is fog elmaradni az, hogy a józan belátás náluk is érvényre fog emelkedni. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)* Épen azért azt hiszem, igenis az elnök ur inditványa a fenforgó körülmények között egészen helyes. *(Felkiáltások balfelől: Miért?)* Én nem tudom helyeselni azokat az ellenvetéseket, hogy épen, mert ilyen komoly a helyzet, a képviselőháznak együtt kell maradnia. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük csak meg, hogy igy van-e? Ugy-e bár egy olyan tárgyat, a mely napirendre kitüzve nincs — és nincs is olyan szubstrátum, a melyet e tekintben napirendre kitüzni lehetne — csak napirend előtti felszólalásokkal lehet előrántani? *(Felkiáltások balfelől: Tüzzük ki napirendre!)* És hogy áll akkor a helyzet? Csak azoknak van felszólalási joguk, a kik magukat az ülés előtt az elnöknél bejelentették? És ugy látom, hogy mindazok, a kik jelentkeztek, mind egy irányban szólaltak fel, ugy hogy ilyenformán az a tévhit keletkezhetik az országban *(Felkiáltások balfelől: Tessék felszólalni!)* s egyuttal a vasuti alkalmazottaknál is, hogy a képviselőháznak nagy része helyesli az ő törekvéseiket. *(Mozgás balfelől.)* Innen származik az, hogy ők ezt biztatásnak tekintik, a mi pedig megnehezíti a kibékitésnek munkáját.

Trubinyi János: Tessék megczáfolni! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

B. Dániel Ernő: Hangoztatták itt ugyan, hogy a sztrájkot nem akarja senki, hogy mindenki elitéli és ezt el is hiszszük. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De méltóztassanak megengedni, hogy azok a felszólalások, a melyeket itt hallottunk — bár elhiszem, hogy önök nem akarják a sztrájkot — mégis nagy részben oda tendálnak, hogy a kormány hibát követett el, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* hogy midőn a vasutasok követeléseit ki nem elégitette, nem teljesitette kötelességét, s ez azt a hitet kell, hogy a sztrájkolókban felkeltse, hogy nekik igazuk van és az ő követeléseiket okvetlenül teljesiteni kell. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ez által, ha nem is akarták támogatni és istápolni a sztrájkot, de tényleg a leghathatósabb módon támogatták.

Ezek azok az okok, a melyeknél fogva a t. elnök urnak inditványát a napirendre vonatkozólag elfogadom, és ajánlom azt a t. háznak is elfogadásra. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Miután a napirend megállapitására vonatkozó elnöki inditvány felett legfeljebb négy szónok szólhat, ennyi pedig már élt szólásjogával, a vitát bezárom.

Felteszem a kérdést: Elfogadja-e a ház az elnök azon javaslatát, hogy a legközelebbi ülés hétfőn délelőtt tiz órakor tartassék s annak napirendjére tüzessék ki a községi, kör- és segéd-

jegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat, valamint a napirenden volt interpellációkra való válaszok?

Rakovszky István: T. képviselőház! A kérdés feltevéséhez volna szavam. A t. elnök ur azelőtt nem elnökölt, s igy elkerülte a figyelmét, hogy az elnöki inditványnyal szemben áll az én inditványom, hogy holnap igenis tartassék ülés.

Elnök: Helyes. Kérdem tehát a t. házat: elfogadja-e az elnök inditványát, szemben Rakovszky képviselő ur azon inditványával, hogy ne hétfőn, hanem holnap tartassék ülés? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat a képviselő urakat, a kik az elnök javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. E szerint a ház legközelebbi ülését hétfőn délelőtt 10 órakor tartja, annak napirendjére a községi, kör- és segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló törvényjavaslat és a mai napirendben felsorolt interpellációkra adandó válaszok tüzetnek ki.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 25 perczkor.)

422. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 április 25-én, hétfőn,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesitése. — Az ülésszak berekesztésére vonatkozó királyi kézirat felolvasása. — Az ülés jegyzőkönyvének hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Hertelendy László jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Daróczy Aladár, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi április hó 22-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

A miniszterelnök ur kiván nyilatkozni.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Egy legkegyelmesebb királyi leirat érkezett; kérem annak felolvasását és a főrendiházzal való közlését. *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Zárt ülést kérünk! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Fel fog olvastatni a legkegyelmesebb királyi kézirat. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek!

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa)*:

»1947/M. E.

Mi, I. Ferencz József, Isten Kegyelméből Ausztriai Császár, Csehország Királya stb. és Magyarország Apostoli Királya.

Hű Magyarországunk és Társországai Zászlósainak, egyházi és világi Főrendeinek és Képviselőinek, kik az Általunk 1901. évi október hó 24-ére Budapest fő- és székvárosunkba összehivott országgyülésen egybegyülvék, királyi üdvözletünket!

Kedvelt Hiveink! Magyar miniszteriumunk előterjesztésére az Általunk 1901. évi október hó 28-án megnyitott országgyülés második ülésszakát ezennel berekesztjük.

Kikhez egyébiránt királyi kegyelmünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Bécsben, ezerkilenczszáznegyedik évi április hó huszonharmadik napján. Ferencz József. Gr. Tisza István.« *(Élénk éljenzés a jobboldalon. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! A most kihirdetett királyi leirattal az országgyülés második ülésszaka be lévén zárva, ezen kegyelmes királyi leirat hódoló tisztelettel tudomásul vétetik és hasonló kihirdetés végett a törvényhozás másik házához átküldetik.

A házszabályok értelmében minden ülésszak bezárásakor kötelessége az elnöknek, hogy az ülésszakról szóló zárójelentését a háznak bemutassa. Van szerencsém ennélfogva ezt a jelentést ezennel bemutatni.

A jelentés, a mely ki fog nyomatni és a ház tagjai közt szét fog osztatni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* tartalmazza röviden a lefolyt ülésszak munkásságára vonatkozó statisztikai adatokat.

Ezzel a mai ülésnek napirendje ki lévén meritve . . . *(Hosszantartó nagy zaj és mozgás a bal- és a a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, zárt ülést kértünk és igy nem lehet az ülést még bezárni. *(Élénk ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: Mivel az ülésszak királyi leirattal záratott be, ezután semmiféle inditvány sem tehető. *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás balfelől.)* Addig, a mig ki nem mondtam a határozatot,

törvényesség szempontjából lehetett volna az ügyhöz hozzászólani, de csakis ezen egy czimen. *(Mozgás balfelől.)* Miután erre nézve semminemű nyilatkozat nem tétetett, miután a királyi kézirat itt már kihirdettetett és annak áttétele a törvényhozás másik házához elhatároztatott, ezen ülésszaknak most semmi egyéb funkcziója nem lehet, mint az, hogy a mai ülés jegyzőkönyvét meghallgassa és annak hitelesitéséről intézkedjék.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a jegyzőkönyv ellen?

Ugron Gábor: A felett is kell a királyi kéziratban ... *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ahhoz nincs joga szólni!)* Várják meg, hogy mit akarok mondani. *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök: A jegyzőkönyvhöz akar szólani a képviselő ur?

Ugron Gábor: Nem, a dolog érdeméhez akarok szólani. *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök: Máshoz nem adhatok szót a képviselő urnak, mert a királyi kéziraton már túlvagyunk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: A házszabályok értelmében ... *(Felkiáltások jobbfelől: Nincsen joga azokhoz szólani!)*

Elnök: A képviselő urnak csakis a jegyzőkönyv hitelesitéséhez van joga szólani a házszabályok értelmében. *(Nagy zaj.)*

Ugron Gábor: Ő Felségének ... *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Nem lehet más tárgyról beszélni.)*

Elnök *(csenget)*: A képviselő urnak joga van a jegyzőkönyvhöz szólani. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: A házszabályokhoz is joga van!)* Ahhoz nincsen.

Ugron Gábor: A jegyzőkönyvbe foglalt királyi kéziratból nem derül ki, hogy a ház következő ülésszaka mikor fog megnyittatni. Én legalább nem hallottam, hogy benne volna. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Nincs is benne!)* Ha tehát ez nincsen benne és O Felsége e tekintetben nem intézkedett, akkor a háznak joga van a felett intézkedni. *(Derültség és ellenmondás jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház ... *(Felkiáltások a jobboldalon: Üljön le! Nagy zaj.)*

Elnök: Most Szivák Imre képviselő urat illeti a szó.

Lengyel Zoltán: T. képviselőház ... *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nem öt illeti a szó! Folytonos zaj.)*

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesitésére nézve a házszabályok értelmében korlátozott vita van megengedve, melyben csak négy szónok vehet részt. Eddig Ugron Gábor szólalt fel, most Szivák Imre képviselő uron van a szó. *(Ugy van! jobbfelől.)* Azután szólhat Lengyel Zoltán képviselő ur. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Én jelentkeztem előbb.

Elnök: Én nem adhatok elsőbbséget a házszabályok értelmében senkinek, mert azok szerint váltakozott sorrendben szólalnak fel a képviselők. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Most tehát Szivák Imre képviselő urat illeti a szó.

Lengyel Zoltán: Engem illet a szó, mert előbb jelentkeztem. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A képviselő urnak nincsen joga most szólani ...

Lengyel Zoltán: De igen! *(Nagy zaj!)*

Elnök: ... és ha a képviselő ur engedetlenkedik, kénytelen leszek a képviselő urtól megvonni a szót. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* A képviselő urnak joga lesz akkor szólani, a mikor a sor rákerül. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztassanak Szivák Imre képviselő urat meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Szivák Imre: T. képviselőház! E ház működésének, tanácskozásának jogrendjét a házszabályok alkotják. Azoknak alapján kértem szót és azok alapján kivánom azon meggyőződésemet kifejezni ... *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: A házszabályokhoz?)* Nem, a jegyzőkönyvhöz. Itt másról, mint a jegyzőkönyv hitelesitéséről ma szó nem lehet. Az pedig kérdés tárgyát sem képezi, hogy a jegyzőkönyv ugy, a mint felolvastatott, teljesen megfelel egyrészt annak, a mi a mai ülésben történt, másrészt pedig a házszabályok rendelkezésének. Mi el vagyunk határozva, ... *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Azt tudjuk!)* hogy ugy a házban, mint az országban a törvényes rendet megvédjük .. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Okolicsányi László: Törvénytelen eszközökkel. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Szivák Imre: ... hogy a törvény és a jog uralmát az egész országban érvényesitjük. Ennek előfeltétele ...

Zboray Miklós: Nem a jegyzőkönyvhöz való felszólalás!

Szivák Imre: ... hogy ez a házban is megtörténjék. Én hozzájárulok a jegyzőkönyvhöz és kérem annak hitelesitését. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Vázsonyi Vilmos: A kamara elnöke!

Szatmári Mór: Államcsiny és erőszak!

B. Kaas Ivor: Szabadkőmives-mester!

Visontai Soma: A kamara elnökéhez már csak még sem való, hogy strómann-szerepet játszszék!

Nessi Pál: Őrjöngő dervisek!

Endrey Gyula jegyző: Lengyel Zoltán!

Lengyel Zoltán: Előrebocsátom, hogy az előbb a házszabályokhoz kértem szót. *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet!)* Kérem, ha a képviselő urak nem fognak teljes csendben meghallgatni ... *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: No, mi lesz? Micsoda az? Fenyeget?)*

Bauer Antal: Hogy mer ilyen hangon beszélni?

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kértem szót és pedig azon a czimen, hogy én előbb jelentkeztem szólásra Endrey jegyző urnál akkor, a mikor még senki sem jelentkezett. Igy hát a szólás joga engem illetett elsősorban . . . *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Felváltva!)*

Okolicsányi László: Hol van az megirva?

Lengyel Zoltán: . . . és a t. elnök urnak nem volt jogában engem a jegyzőkönyvhöz való szólás jogától elütni, de nem volt jogában a házszabályokhoz való felszólalástól sem elütni, mert az megelőzi a jegyzőkönyvhöz való szólást és megelőz minden egyebet.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Beszéljen a jegyzőkönyvhöz!

Lengyel Zoltán: A jegyzőkönyvhöz jelentkeztem szólásra, mert az elnök olyan házszabálymagyarázatot adott, a mely nem állhat meg, a mely elsősorban, ismerve a t. túloldalnak mindenre való készségét . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ez nem jegyzőkönyv! Eláll!)*

Okolicsányi László: Igaza van! *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

B. Kaas Ivor: Ötven sebesült és huszonhárom halott! *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Ki az oka? Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: A rendszer! Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: Igenis, mert tudtam, hogy bár a házszabályok adta jogomnál fogva a mentelmi jog megsértése tekintetében bármikor tehetek bejelentést, mégis ki leszek téve annak, hogy szólási jogomtól fosztanak meg. *(Élénk felkiáltások jobbfelől: A másik ülésszakban jelentse be! Zaj.)* Mivel pedig a mentelmi jog megsértését beszéd közben is bejelenthetem . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Azt most már nem lehet! Zaj.)*

Elnök: A házszabályok 196. §-a értelmében a mai ülésen már csupán a jegyzőkönyv hitelesitéséhez lehet szólani, semmi egyébhez nem. *(Zajos felkiáltások balfelől: A mentelmi jog megsértését bejelentheti!)* A mai ülésben már nem. A jövő ülésszakban bármiféle ily bejelentés megtörténhetik; ma azonban e felett a ház határozata nem mondható ki, minthogy a ház már csak a jegyzőkönyv hitelesitése felett határozhat. Kérem tehát a t. képviselő urat, tartsa magát a házszabályokhoz és szóljon a most felolvasott jegyzőkönyvnek hitelesitéséhez. *(Zaj balfelől.)*

Ugron Gábor: Osztrák stikli!

B. Kaas Ivor: A mentelmi jog őre Rudnay főkapitány!

Sándor Pál: Demagóg! *(Nagy zaj.)*

Lengyel Zoltán: Hivatkozom, t. elnök ur és t. túloldal, a házszabályok 188. §-ára, a mely azt mondja, hogy a mentelmi jog . . . *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Nem lehet erről szólani. Nagy zaj.)*

Nessi Pál: A miniszterelnök ur karmesterkedik.

Rónay János: Az ülésszak be van rekesztve. *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Mélyen t. ház! Ez nem az én jogom, ez a ház joga. A mentelmi jog . . .

Elnök: A képviselő urat a házszabályok 221. §-a értelmében másodszor figyelmeztetem, hogy csak a jegyzőkönyv hitelesitéséhez szólhat; ha ismét eltérne a tárgytól, kénytelen volnék tőle megvonni a szót. *(Zaj.)*

Nessi Pál: Ugy látszik, ebben a tébolyban rendszer van! *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Ha a ház elnöke bármi uton-módon értesül, vagy a ház tudomására . . . *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Nem lehet ehhez szólani, vonják el tőle a szót!)* hozzák, a bejelentés minden vita nélkül a mentelmi bizottsághoz utasitandó. Hát én ezennel bejelentem. *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Nincs igazsága, most nem lehet erről szó!)*

Lukáts Gyula: Hát keresztények-e az urak, vagy pogányok? Van-e szivük az uraknak? *(Zaj. Felkiáltások balfelől: Szégyen!)*

Rónay János: Az a szégyen az országra, a mit önök tesznek!

Rákosi Viktor: Hivják be az élesdi csendőröket, azok majd rendet csinálnak!

Uray Imre: Igy kezelik a képviselői tekintélyt! *(Zaj.)*

Lengyel Zoltán: Bejelentem, hogy *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Nem lehet! Nagy zaj. Felkiáltások balfelől: Már be van jelentve!)* tegnap engem Rudnay Béla főkapitány . . . . *(Nagy zaj és mozgás jobbfelől. Felkiáltások: Ismét eltér a tárgytól!)*

Elnök: Mivel a képviselő ur makacsul folytatja a házszabályok megsértését, a mennyiben a tárgytól most is eltér, ezennel tőle a szót megvonom. *(Zajos helyeslés jobbfelől. Nagy zaj és mozgás balfelől.)*

Münnich Aurél képviselő urat illeti a szó.

Münnich Aurél: T. ház! Mivel az imént felolvasott jegyzőkönyv az ülés folyamán történteket teljesen hűen adja vissza, a magam részéről a jegyzőkönyv hitelesitéséhez hozzájárulok. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Következik a határozathozatal. *(Nagy zaj és felkiáltások balfelől: Azt a hamis jegyzőkönyvet akarják hitelesiteni?)* Kérdem a t. házat: hitelesiti-e a jegyzőkönyvet, igen vagy nem? *(Zaj.)* A kik hitelesiteni kivánják, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. A jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki és ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 10 óra 55 perczkor.)

NÉVMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Perczel Dezső **412, 414—422.**
Feilitzsch Arthur b. **414—416.**
Jakabffy Imre **413, 417—419, 421.**

Jegyzők:

Daróczy Aladár **412—417, 422.**
Dedovics György **412—421.**
Endrey Gyula **421, 422.**
Hertelendy László **418—422.**
Rátkay László **417—420.**
Trubinyi János **412—416.**

Előadók:

Belitska Béni
Copony Traugott igazolása **414.**
Khuen-Héderváry Károly gr. igazolása **414.**
Nagy Sándor igazolása **414.**

Heincz Hugó
Állami anyakönyvekről szóló 1894:XXXIII. t.-cz. módositása **412.**

Lázár György
1882:XXVI. t.-cz. 5. §-ban elrendelt tervezési munkálatok és azok költségei **416.**

Münnich Aurél
Közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről 1897. évi XXII. t.-cz. módositása **412.**

Nyegre László
Ház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitése **413.**
Ház kisebb fizetésü hivatalnokainak drágasági pótléka **413.**
Ház hivatalnokainak fizetési pótléka **413.**
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása **415.**
Ház hivatalnokainak, altisztjeinek és szolgáinak szolgálati szabályzata és illetményeinek megállapitása **418.**

Rabár Endre
Székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a btkv. 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás **413.**

Trubinyi János
Ház pénztárának számadásai 1902. év második felében **413.**
Ház pénztárának számadásai 1903. év első felében **413.**
Ház pénztárának számadásai 1903. év második felében **413.**

Szónokok:

Babó Mihály
Megvesztegetési ügy bizottsági jelentésének napirendre tüzése 18, 19.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 149, 150.

Bakonyi Samu
Debreczeni 39. gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás, interp. 109.

Batthyány Tivadar gr.
Ház hivatalnokainak fizetési pótléka 27.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 117, 141, 145, 147.
Vasuti sztrájk 200.

Belitska Béni
Copony Traugott igazolása *(előadó)* 41.
Khuen-Héderváry Károly gr. igazolása *(előadó)* 41.
Nagy Sándor igazolása *(előadó)* 41.

Bernát Béla
Olasz és orosz borvám, interp. 64.

Berzeviczy Albert
Lendl Adolf interpellációjára: a buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában 42, 46, 48.
Vlád Aurél interpellációjára: Zám községben levő iskolaköteles gyermekeknek a görögkeleti felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában 49.

Buzáth Ferencz
Kérvények bizottsághoz való utasitása 68.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 101, 139.

Csernoch János
Morva szabályozás, interp. 58.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 143, 148, 149.

Dániel Ernő b.
Vasuti sztrájk 220.

Darányi Ferencz
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 123.

Darányi Ignácz
Állami birtokvételek a Tátrában 71.

Daróczy Aladár, *mint jegyző:* **412—417, 422.**
Jegyzőkönyv hitelesitése 11.

Dedovics György, *mint jegyző:* **412—421.**

Endrey Gyula, *mint jegyző:* **421, 422.**

Feilitzsch Arthur b., *mint elnök:* **414—416.**

Gabányi Miklós
Interpellációra adandó válasz ideje 90.
Három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott és esetleg behivandó póttartalékosok ügye, interp. 106.
Szükségtelenül berendelt póttartalékosok ügye, interp. 106.

Haydin Imre
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 112.

Hegedüs Loránt
Kivándorlási törvény végrehajtása, interp. 34, 40.

Heincz Hugó
Állami anyakönyvekről szóló 1894 : XXXIII. t.-cz. módositása *(előadó)* 6.

Hertelendy László, *mint jegyző:* **418—422.**

Hieronymi Károly
Államvasuti alkalmazottak illetményeinek szabályozására szükséges költségek fedezése 89.
1893 : XXVIII. t.-czikkben körülirt ipari felügyeletnek kiterjesztése 89.
Kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek stb. a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesitése 89.
Vasuti sztrájk 163.

Hock János
Vasuti sztrájk 186, 196.

Holló Lajos
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 127.

Jakabffy Imre, *mint elnök:* **413, 417—419, 421.**

Kaas Ivor b.
Ház határozatképessége 111.

Kelemen Béla
Csongrádmegyei munkásviszonyok, interp. 63.
Választói jog reviziója folytán készülő törvényjavaslatra vonatkozóan megvalósitandó főelvek megjelölése, indtv. 91.

Kubik Béla
Miniszterek távolléte 136.
Ház határozatképessége 140.
Mentelmi bizottsághoz való utasitása 173.

Lázár György
1882 : XXVI. t.-cz. 5. §-ban elrendelt tervezési munkálatok és azok költségei *(előadó)* 90.

Lendl Adolf
Buziási közalapitványi főtisztség működése, interp. 44, 47.
Kiszetói vizimalmok és Gyertyámos-patak szabályozása, interp. 61.

Lengyel Zoltán
Vasuti sztrájk 208.
Ülésszak — II. — berekesztése 223.

Lovászy Márton
Magyarországi görögkeleti szerb egyház viszonyai, interp. 49.
Kérdés feltevése több képviselőnek napirend-előtti felszólalásra jelentkezése alkalmából 199.

Madarász József
»Erzherzog Friedrich« nevü hadihajó vizrebocsátási ünnepélye 4.
Jegyzőkönyv hitelesitése 11.
Megvesztegetési ügy bizottsági jelentésének napirendre tüzése 21.

Molnár Ákos
Olasz borvám-szerződés mibenállása, interp. 31.

Molnár Jenö
Ház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitése 24, 27.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 153, 154.

Münnich Aurél
Közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről szóló 1897 : XXII. t.-cz. módositása *(előadó)* 6.
Állami birtokvételek a Tátrában 55, 73.
Ülésszak — II. — berekesztése 224.

Nessi Pál
Székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a btkv. 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás 23.
Ház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitése 26.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 120, 147.
Interpelláczió elhalasztása 135.
Ház határozatképessége 140.
Vasuti sztrájk 219.

Nosz Gyula
Állami birtokvételek a Tátrában, interp. 52, 53, 56, 76, 90.

Nyegre László
Ház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitése *(előadó)* 23, 24, 26.
Ház kisebb fizetésü hivatalnokainak drágasági pótléka *(előadó)* 27.
Ház hivatalnokainak fizetési pótléka *(előadó)* 27, 28.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása *(előadó)* 79, 155.
Ház hivatalnokainak, altisztjeinek és szolgáinak szolgálati szabályzata és illetményeinek megállapitása *(előadó)* 136.

Nyiri Sándor
Felhivás a magyar ifjusághoz a hadseregbe való belépésre 13, 15.
Gabányi Miklós interpellácziójára: három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák és esetleg behivandó póttartalékosok ügyében 104.
Gabányi Miklós interpellácziójára: a szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében 104.
Bakonyi Samu interpellácziójára: a debreczeni 39. gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében 107.
Napirend 111.

Okolicsányi László
Megvesztegetési ügy bizottsági jelentésének napirendre tüzése 21.
Olaszországgal kötendő kereskedelmi szerződés felett megindult tárgyalások, interp. 32.
Napirend előtti felszólalásra való jelentkezés módja 156.

Olay Lajos
Megvesztegetési ügy bizottsági jelentésének napirendre tüzése 20, 21.

Pap Zoltán
Felhivás a magyar ifjusághoz a hadseregbe való belépésre 12, 15, 16.

Perczel Dezsö, *mint elnök:* **412, 414—422.**

Polónyi Géza
Kérvények bizottsághoz való utasitása 5.
Munkarend 7.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 124, 151, 153.
Vasuti sztrájk 176, 185.

Rabár Endre
Székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a btkv. 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás *(előadó)* 22.

Rakovszky István
Bács-Bodrog vm. üdvözlő felirata a képviselőházi békés tanácskozási rend helyreállása alkalmából 4.
Buziási közalapitványi főtisztség működése 48.
Állami birtokvételek a Tátrában 52, 57, 77, 78.
Napirend előtti felszólalásra való jelentkezés módja 157.
Vasuti sztrájk 200, 203, 218, 221.
Házszabályok 203. §-a 197.
Napirend 198.

Rátkay László, *mint jegyző:* **417—420.**
Ház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitése 25.

Sághy Gyula
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 122, 184.

Szalay László
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 83, 139, 141, 143, 146, 150, 153.

Szatmári Mór
Vasuti sztrájk 197.

Szederkényi Nándor
Napirend 111.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 114, 142, 147.
Olasz borvám, interp. 133.
Vasuti sztrájk 166.

Szivák Imre
Vasuti sztrájk 219.
Ülésszak — II. — berekesztése 223.

Tallián Béla
Nosz Gyula interpellációjára: az állami birtokvételek tárgyában a Tátrában 50, 53, 55, 57.
Csernoch János interpellációjára: a Morva szabályozása ügyében 57.
Udvary Ferencz interpellációjára: gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában 58.
Lendl Adolf interpellációjára: a kiszetói vizimalmok és Gyertyámos-patak szabályozása tárgyában 60, 62.
Kelemen Béla interpellációjára: a csongrádmegyei munkásviszonyok tárgyában 62.

Tisza István gr.
Kérvények bizottsághoz való utasitása 5, 68.
Munkarend 8.
Közös külügyminiszter találkozása az olasz külügyminiszterrel 17.
Megvesztegetési ügy bizottsági jelentésének napirendre tüzése 19, 20, 21.
Holló Lajos interpellációjára: a most folyó küzdelemben az udvar állásfoglalása tárgyában 28.
Ugron Gábor interpellációjára: a királynak adott tanácsok tárgyában és a király előtt megforduló tanácsosok ügyében 28.
Endrey Gyula interpellációjára: az üszkübi osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása tárgyában 29.
Molnár Ákos interpellációjára: az olasz borvám-szerződés mibenállásáról 30.
Okolicsányi László interpellációjára: az Olaszországgal kötendő kereskedelmi szerződés felett megindult tárgyalások miatt 30, 33.
Hegedüs Loránt interpellációjára a kivándorlási törvény végrehajtása tárgyában 36.
Lovászy Márton interpellációjára: magyarországi görögkeleti szerb egyház viszonyai tárgyában 48.
Állami birtokvételek a Tátrában 78.
Választói jog reviziója folytán készülő törvényjavaslatra vonatkozóan a reformban megvalósitandó főelvek megjelölése, Kelemen Béla indtv. 101.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 128, 139, 141, 144, 148, 149, 151, 154.
Vasuti sztrájk 168, 173, 181, 184, 194, 196, 197, 200, 206, 219.
Házszabályok 203. §-a 197.
Ülésszak — II. — berekesztése 222.

Trubinyi János, *mint jegyző:* **412—416.**
Ház pénztárának számadásai 1902. év második felében *(előadó)* 28.
Ház pénztárának számadásai 1903. év első felében *(előadó)* 28.
Ház pénztárának számadásai 1903. év második felében *(előadó)* 28.

Udvary Ferencz
Gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása, interp. 59.

Ugron Gábor
Kérvények bizottsághoz való utasitása 4, 5, 67, 68.
Napirend 10.
Ház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitése 23, 24, 27.
Királynak adott tanácsok és a király előtt megforduló tanácsosok, interp. 29.
Ülésszak — II. — berekesztése 223.

Vázsonyi Vilmos
Vasuti sztrájk 158.

Veszter Imre
Állami birtokvételek a Tátrában 74.

Visontai Soma
Közös külügyminiszter találkozása az olasz külügyminiszterrel 16, 18.

TÁRGYMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Gazdasági bizottság jelentései:

A képviselőház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitéséről *(Előadó:* Nyegre László) **413.**

A képviselőház kisebb fizetésü hivatalnokai drágasági pótléka ügyében *(Előadó:* Nyegre László) **413.**

A képviselőházi hivatalnokok fizetési pótléka tárgyában *(Előadó:* Nyegre László) **413.**

Képviselőházi hivatalnokok, altisztek és szolgák szolgálati szabályzatáról és illetményeinek szabályozásáról *(Előadó:* Nyegre László) **418.**

Igazoló állandó bizottság jelentései:

Copony Traugott igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **414.**

Khuen-Héderváry Károly gr. igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **414.**

Nagy Sándor igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **414.**

Igazságügyi bizottság jelentése:

A székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a btkv. 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás tárgyában *(Előadó:* Rabár Endre) **413.**

Pénzügyi bizottság jelentései:

A cs. és kir. közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről szóló 1897-ik évi XXII-ik törvényczikk módositásáról a honvédelmi miniszter törvényjavaslata *(Előadó:* Münnich Aurél) **412.**

Számvizsgáló bizottság jelentései:

A képviselőház pénztárának az 1902. év második felére vonatkozó számadásáról *(Előadó:* Trubinyi János) **413.**

A képviselőház pénztárának az 1903. év első felére vonatkozó számadásáról *(Előadó:* Trubinyi János) **413.**

A képviselőház pénztárának az 1903. év második felére vonatkozó számadásáról *(Előadó:* Trubinyi János) **413.**

Véderő-bizottság jelentése:

A cs. és kir. közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről szóló 1897-ik évi XXII. törvényczikk módositásáról a honvédelmi miniszter törvényjavaslata *(Előadó:* Münnich Aurél) **412.**

Vizügyi bizottság jelentése:

Az 1882:XXVI. t.-cz. 5. §-ában elrendelt tervezési munkálatokról és azok költségeiről a földmivelésügyi miniszter jelentése *(Előadó:* Lázár György) **416.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Állami anyakönyvekről szóló 1894:XXXIII. t.-cz. módositása (Irom. 504, 521) **412.**

Hozzászólt:

Heincz Hugó *(előadó)* 6.

Állami birtokvételek a Tátrában; névszerinti szavazás (l. Interp. Nosz Gyula) **414—416.**

Hozzászóltak:

Darányi Ignácz 71.
Münnich Aurél 55, 73.
Nosz Gyula 52, 53, 56, 76, 90.
Rakovszky István 52, 57, 77, 78.
Tallián Béla 50, 53, 55, 57.
Tisza István gr. 78.
Veszter Imre 74.

Államvasuti alkalmazottak illetményeinek szabályozására szükséges költségek fedezése (Irom. 524) **416.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 89.

Anyakönyvekről szóló tv. módositása (lásd Állami) **412.**

Bács-Bodrog vm. üdvözlő felirata a képviselőházi békés tanácskozási rend helyreállitása alkalmából **412.**

Hozzászólt:
Rakovszky István 4.

Beszéd megszakitása szünettel (l. Vasuti sztrájk; Tisza István gr. 184) **420.**

Buziási közalapitványi főtisztség működése (l. Interp. Lendl Adolf) **414.**

Hozzászóltak:
Berzeviczy Albert 42, 46, 48. Lendl Adolf 44, 47.
Rakovszky István 48.

Csongrádmegyei munkásviszonyok (l. Interp. Kelemen Béla) **414.**

Debreczeni 39. gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás (l. Interp. Bakonyi Samu) **416.**

Elnök megsértése (l. Kubik Béla mentelmi bizottsághoz való utasitása) **419.**

Elnöki jelentés a II. ülésszakról (Irom. 531) **422.**

»Erzherzog Friedrich« nevü hadihajó vizrebocsátási ünnepélye **412.**

Hozzászólt:
Madarász József 4.

1882: XXVI. t.-cz. 5. §-ban elrendelt tervezési munkálatok és azok költségei (Irom. 486, 527) **416.**

Hozzászólt:
Lázár György *(előadó)* 90.

1893: XXVIII. t.-cz.-ben körülirt ipari felügyeletnek a kisebb nyomdákra és betüöntődékre való kiterjesztése (Irom. 525) **416.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 89.

1894: XXXIII. t.-cz. módositása (l. Állami anyakönyvek) **412.**

Felhivás a magyar ifjusághoz a hadseregbe való belépésre; napirend előtt **413.**

Hozzászóltak:
Nyiri Sándor 13, 15. Pap Zoltán 12, 15, 16.

Függőben levő interpellációk jegyzéke **412.**

Garbay Sándor sértő viselkedése az országgyüléssel szemben (l. Székesfehérvári kir. jbság) **413.**

Gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása (l. Interp. Udvary Ferencz) **414.**

Hadihajó (l. Erzherzog Friedrich) **412.**

Halálozások; képviselők elhalálozásának bejelentése:
Bónis István **412.**

Három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák s esetleg behivandó póttartalékosok (l. Interp. Gabányi Miklós) **416.**

Ház 1903. évi költségvetési előirányzatának helyesbitése (Irom. 418) **413.**

Hozzászóltak:
Molnár Jenő 24, 27. Nyegre László *(előadó)* 23, 24, 26.
Nessi Pál 26. Rátkay László 25.
Ugron Gábor 23, 24, 27.

Ház határozatképessége **416, 418.**

Hozzászóltak:
Kaas Ivor b. 111. Kubik Béla 140.
Nessi Pál 140.

Ház hivatalnokainak, altisztjeinek és szolgáinak szolgálati szabályzata és illetményeinek megállapitása (Irom. 530) **418.**

Hozzászólt:
Nyegre László *(előadó)* 136.

Ház hivatalnokainak fizetési pótléka (Irom. 478) **413.**

Hozzászóltak:
Batthyány Tivadar gr. 27. Nyegre László *(előadó)* 27, 28.

Ház kisebb fizetésü hivatalnokainak drágasági pótléka (Irom. 420) **413.**

Hozzászólt:
Nyegre László *(előadó)* 27.

Ház pénztárának számadásai 1902. év II. felében (Irom. 344) **413.**

Hozzászólt:
Trubinyi János *(előadó)* 28.

Ház pénztárának számadásai 1903. év I. felében (Irom. 434) **413.**

Hozzászólt:
Trubinyi János *(előadó)* 28.

Ház pénztárának számadásai 1903. év II. felében (Irom. 507) **413.**

Hozzászólt:
Trubinyi János *(előadó)* 28.

Házszabályok 203. §-a **420.**

Hozzászóltak:
Rakovszky István 197. Tisza István gr. 197.

Hús árának megdrágulása; napirend előtt **418.**

Hozzászóltak:
Nessi Pál 136, 138. Tisza István gr. 138.

Igazolási ügyek:

Copony Traugott igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 41) **414.**

Khuen-Héderváry Károly gr. igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 41) **412, 414.**

Nagy Sándor igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 41) **414.**

Széchenyi Viktor gr. igazolása **416.**

Szentkereszthy Béla b. igazolása **412.**

Interpellációra adandó válasz ideje **416.**

Hozzászólt:
Gabányi Miklós 90.

Jegyzőkönyv hitelesítése **413.**

Hozzászóltak:
Daróczy Aladár 11. Madarász József 11.

Károlyi Tibor gr. volt főrendiházi elnök halála **412.**

Kérdés feltevése több képviselőnek napirend előtti felszólalásra jelentkezése alkalmából (Lovászy Márton 199) **421.**

Kérvények bizottsághoz való utasítása **412, 415.**

Hozzászóltak:
Buzáth Ferencz 68. Tisza István gr. 5, 68.
Polónyi Géza 5. Ugron Gábor 4, 5, 67, 68.

Királyi leirat (l. Ülésszak) **422.**

Királynak adott tanácsok és király előtt megforduló tanácsosok (l. Interp. Ugron Gábor) **413.**

Kiszetói vizimalmok és Gyertyámos-patak szabályozása (l. Interp. Lendl Adolf) **414.**

Kivándorlási törvény végrehajtása (l. Interp. Hegedüs Loránt) **413.**

Kizárólag vasár- és ünnepnapokon üzleti tevékenységet folytató ipari és gazdasági hitelszövetkezeteknek, előleg- és hitelegyleteknek a kötelező vasárnapi munkaszünet alól való mentesítése (Irom. 526) **416.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 89.

Közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 állami alapitványi helyről szóló 1897. évi XXII. t.-cz. módositása (Irom. 501. 522) **412.**

Hozzászólt:
Münnich Aurél *(előadó)* 6.

Közös külügyminiszter találkozása az olasz külügyminiszterrel; napirend előtt **413.**

Hozzászóltak:
Tisza István gr. 17. Visontai Soma 16, 18.

Kubik Béla mentelmi bizottsághoz való utasítása, elnök megsértése (Kubik Béla 173) **419, 420.**

Lemondás a képviselőségről: Rabár Endre **414.**

Magyarországi görögkeleti szerb egyház viszonyai (l. Interp. Lovászy Márton) **414.**

Megvesztegetési ügy bizottsági jelentésének napirendre tüzése **413.**

Hozzászóltak:
Babó Mihály 18, 19. Okolicsányi László 21.
Madarász József 21. Olay Lajos 20, 21.
Tisza István gr. 19, 20, 21.

Miniszterek távolléte **418.**

Hozzászólt:
Kubik Béla 136.

Morva-szabályozás (l. Interp. Csernoch János) **414.**

Most folyó küzdelemben az udvar állásfoglalása (l. Interp. Holló Lajos) **413.**

Munkarend **412.**

Hozzászóltak:
Polónyi Géza 7. Tisza István gr. 8.

Napirend **412, 416, 420.**

Hozzászóltak:
Nyiri Sándor 111. Szederkényi Nándor 111.
Rakovszky István 198. Ugron Gábor 10.

Napirend előtt, l. Felhivás a magyar ifjusághoz a hadseregbe való belépésre **413.** — Közös külügyminiszter találkozása az olasz külügyminiszterrel **413.** — Hús árának megdrágulása **418.** — Vasuti sztrájk **419.**

Napirend előtti felszólalásra való jelentkezés módja **419.**

Hozzászóltak:
Okolicsányi László 156. Rakovszky István 157.

Napirendvita (l. Vasuti sztrájk) **421.**

Névszerinti szavazás (l. Állami birtokvételek a Tátrában 69) **415.**

Olasz borvám (l. Interp. Szederkényi Nándor) **417.**

Olasz borvám-szerződés mibenállása (l. Interp. Molnár Ákos) **413.**

Olasz és orosz borvám (l. Interp. Bernát Béla) **414.**

Olaszországgal kötendő kereskedelmi szerződés felett megindult tárgyalások (l. Interp. Okolicsányi László) **413.**

Országgyülés megsértése Garbay Sándor által (l. Székesfehérvári kir. jbság felterjesztése **413.**

Szabadságolás:

Kobek István **415.**

Székesfehérvári kir. járásbiróság felterjesztése folytán a btkv. 269. §-a értelmében adandó felhatalmazás (Irom. 341) **413.**

Hozzászóltak:

Nessi Pál 23. Rabár Endre *(előadó)* 22.

Szó elvonása Lengyel Zoltántól (l. Ülésszak) **422.**

Sztrájk (l. Vasuti) **419.**

Szükségtelenül berendelt póttartalékosok (l. Interp. Gabányi Miklós) **416.**

Tátrai birtokok ügyében létrejött egyezség (Irom. 529) **416.**

Tátrai birtokvételek (l. Állami) **414.**

Törvényczikkek; szentesitések bejelentése: 1904: II. t.-cz. Az 1889. évi VI. t.-cz. 14. §-a, valamint az 1890: V. t.-cz. 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és a hadi tengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1903. év végeig való fenntartásáról **412.**

1904: III. t.-cz. Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról **412.**

1904: IV. t.-cz. Az 1904. év első hat hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról **412.**

1904: V. törvényczikk. Költségvetési törvény 1903-ra **412.**

1904: VI. t.-cz. A Magyarország és Horvát-Szlavon-Dalmátországok között létrejött pénzügyi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1889: XL. t.-cz. hatályának ujabbi meghosszabbitásáról **412.**

1904: VII. t.-cz. A szolgálati biztositékok megszüntetéséről **412.**

Ülésszak — II. — berekesztése, királyi leiral **422.**

Hozzászóltak:

Lengyel Zoltán 223. Szivák Imre 223.
Münnich Aurél 224. Tisza István gr. 222.
Ugron Gábor 223.

Üszkübi osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása (l. Interp. Endrey Gyula) **413.**

Választói jog reviziója folytán készülő törvényjavaslatra vonatkozóan a reformban megvalósitandó főelvek megjelölése; Kelemen Béla indtv. (Irom. 523) **410.**

Hozzászóltak:

Kelemen Béla 91. Tisza István gr. 101.

Vármegyei alkalmazottak — tiszti-, segédkezelő- és szolgaszemélyzet — illetményeinek szabályozása (Irom. 502, 515) **415—418, 421.**

Hozzászóltak:

Babó Mihály 149, 150.
Batthyány Tivadar gr. 117, 141, 145, 147.
Buzáth Ferencz 101, 139.
Csernoch János 143, 148, 149.
Darányi Ferencz 123.
Haydin Imre 112.
Holló Lajos 127.
Molnár Jenő 153, 154.
Nessi Pál 120, 147.
Nyegre László *(előadó)* 79, 155.
Polónyi Géza 124, 151, 153.
Sághy Gyula 122, 148.
Szalay László 83, 139, 141, 143, 146, 150, 153.
Szederkényi Nándor 114, 142, 147.
Tisza István gr. 128, 139, 141, 144, 148, 149, 151, 154.

Vasuti sztrájk, napirend előtt; zárt ülés **419—421.**

Hozzászóltak:

Batthyány Tivadar gr. 200.
Dániel Ernő b. 220.
Hieronymi Károly 163.
Hock János 186, 196.
Lengyel Zoltán 208.
Nessi Pál 219.
Polónyi Géza 176, 185.
Rakovszky István 200, 203, 218, 221.
Szatmári Mór 197.
Szederkényi Nándor 166.
Szivák Imre 219.
Tisza István gr. 168, 173, 181, 184, 194, 196, 197, 200, 206, 219.
Vázsonyi Vilmos 158.

Zám községben levő iskola köteles gyermekeknek a görögkeleti felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése (l. Interp. Vlád Aurél) **414.**

Zárt ülés 1904. ápr. 22-én (l. Vasuti sztrájk.) **421.**

Inditvány:

Kelemen Béla: Választói jog reviziója folytán készülő törvényjavaslatra vonatkozóan a reformban megvalósitandó főelvek megjelölése tárgyában **416.**

Interpellácziók:

Bakonyi Samu: Debreczeni 39-ik gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében, a honvédelmi miniszterhez **416.**

Bernát Béla: Olasz és orosz borvám ügyében, az összkormányhoz **414.**

Csernoch János: Morva-szabályozás ügyében, a földmivelésügyi miniszterhez **414.**

Endrey Gyula: Üszbüki osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása tárgyában, a miniszterelnökhöz **413.**

Gabányi Miklós: Három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák s esetleg behivandó póttartalékosok ügyében, a honvédelmi miniszterhez **416.**

Gabányi Miklós: Szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében, a honvédelmi miniszterhez **416.**

Hegedüs Loránt: Kivándorlási törvény végrehajtása tárgyában, a belügyminiszterhez **413.**

Holló Lajos: Most folyó küzdelemben az udvar állásfoglalása tárgyában, a miniszterelnökhöz **413.**

Kelemen Béla: Csongrádmegyei munkásviszonyok ügyében, a belügy- és földmivelésügyi miniszterhez **414.**

Lendl Adolf: Buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez **414.**

Lendl Adolf: Kiszetói vizimalmok és Gyertyámos-patak szabályozása tárgyában, a földmivelésügyi miniszterhez **414.**

Lovászy Márton: Magyarországi gör. kel. szerb egyház viszonyai tárgyában, a miniszterelnökhöz **414.**

Molnár Ákos: Olasz borvám-szerződés mibenállásáról, a miniszterelnökhöz **413.**

Nosz Gyula: Állami birtokvételek tárgyában a Tátrában, a belügyi és földmivelésügyi miniszterhez **414—416.**

Okolicsányi László: Olaszországgal kötendő kereskedelmi szerződés felett megindult tárgyalások miatt, a miniszterelnökhöz **413.**

Szederkényi Nándor: Olasz borvám tárgyában, a miniszterelnökhöz **417.**

Udvary Ferencz: Gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása ügyében, a földmivelésügyi miniszterhez **414.**

Ugron Gábor: Királynak adott tanácsok tárgyában és a király előtt megforduló tanácsosok ügyében, a miniszterelnökhöz **413.**

Vlád Aurél: Zám községben levő iskolaköteles gyermekeknek a gör. kel. felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában, a vallás- és közoktatásügyi és a belügyi miniszterhez **414.**

Interpellácziókra adott miniszteri válaszok:

Belügyminiszter (Tisza István gr.) válaszai, l. Miniszterelnök válaszai.

Földmivelésügyi miniszter (Tallián Béla) válaszai:

Csernoch Jánosnak: Morvaszabályozás ügyében **414.**

Kelemen Bélának: Csongrádmegyei munkásviszonyok tárgyában **414.**

Lendl Adolfnak: Kiszetói vizimalmok és Gyertyámos patak szabályozása tárgyában **414.**

Nosz Gyulának: Állami birtokvételek tárgyában a Tátrában **414.**

Udvary Ferenczneк: Gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában **414.**

Honvédelmi miniszter (Nyiri Sándor) válaszai:

Bakonyi Samunak: Debreczeni 39-ik gyalogezred katonái ellen az ottani szabadságszobor megkoszoruzásának szándéka miatt inditott eljárás ügyében **416.**

Gabányi Miklósnak: Szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében **416.**

Gabányi Miklósnak: Három évet kiszolgált és törvénytelenül visszatartott katonák s esetleg behivandó póttartalékosok ügyében **416.**

Miniszterelnök (Tisza István gr.) válaszai:

Endrey Gyulának: Üszkübi osztrák-magyar konzulnak egy magyar honpolgárral szemben elkövetett erőszakos eljárása tárgyában **413.**

Hegedüs Lorántnak: Kivándorlási törvény végrehajtása tárgyában **413.**

Holló Lajosnak: Most folyó küzdelemben az udvar állásfoglalása tárgyában **413.**

Lovászy Mártonnak: Magyarországi gör. kel. szerb egyház viszonyai tárgyában **414.**

Molnár Ákosnak: Olasz borvámszerződés mibenállásáról **413.**

Okolicsányi Lászlónak: Olaszországgal kötendő kereskedelmi szerződés fölött megindult tárgyalások miatt **413.**

Ugron Gábornak: Királynak adott tanácsok tárgyában és a király előtt megforduló tanácsosok ügyében **413.**

Vallás- és közoktatásügyi miniszter (Berzeviczy Albert) válaszai:

Lendl Adolfnak: Buziási közalapitványi főtisztség működése tárgyában **414.**

Vlád Aurélnak: Zám községben levő iskolaköteles gyermekeknek a gör. kel. felekezeti iskola látogatásától való eltiltása és az állami iskolába való belépésre törvénytelen eszközökkel való kényszeritése tárgyában **414.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

SAJTÓHIBÁK.

A 60. oldal első hasábjának alulról számitott 23. sorában kiszetői h. olv. *kiszetői vizimalmok.*

A 216. oldal második hasábjának felülről számitott 26. sora elé beszurandó: **Lengyel Zoltán:.**

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
328.4391 H891ON C001 1901:24
Orszaggyules Kepviselohazanak naploja :
3 0112 105749003